א א א א א

ספר

המנהיג

הברו הרב אבן

הירחי זצל

א א א א א

מתן אדם הוליד ספר יקרא לו מנהיג עולם
ונתנו אל ספר יוסף להיות כרצע עבד עולם
יזכיר אורו ככבבים וכירח יכון עולם

מפתח לספר הזה המנהיג בני עולם בסדרי
התפלות והברכות התעניות והמנהגות ׃

אברך את יי אשר יעצני בארץ נדודי אשר הפיצני ומתוך עגלת הזמן הרצני ומן קינו והסח אשר לפני י חזרני ומשכת העולם אשר נתן בלב בני האדם העירני ויסיאני לאין ברור באשפתו שסתירני ומן הדעת והתבונה אשר לפניו חנני ובפלאות מתורתו שכנני ולשחר פני רצונו ש שכנני ויתן לי לשון למודים ושפתותי ספר לדעת לעות את יעף דבר לפקח עינים עורות בגלות ולהוציא אסירי מסגרות ממסגר סכנותם להוליך ע עורים בדרך לא ידעו ולשמיע אזני חרשים אלמים ונבורות לא שמעו לשים מחשך לפניהם לאור ומעקשים למישור לפתוח דלתי תרעם לד דורם ושואל לדעת מה יעשה ישראל ׃ ויהי באשר עוף הזמן בתיסותי ויסרידני מרכבי ומארץ מושבותי ל לעזוב מחוז חפצי ובהלות אבותי לשוט בארץ ולהתהלך בה לראות במה ארכה ובמה רחבה כי גלגל הזמן גלגלני ועד טוליטולא כטלטלה גבר טלטלני ובארץ נכר קממני ובגורה זוג חסרני ונימין ובשמאל דחה דחני ויי עזרני וימלך לפ עלי ברשיון רבותי ומשכילי לשנם מתני בכלי ילדי רעיוני להעיר להתבונן ב כי מנהג כל מדינ' ומדינ' ועיר ועיר ואראה וספה דתיהם שונות מתחלקות לשבעי לשונות שמונים שמונים וכלים מכלים שונים וגם אמנה כי כל דתי עם אלהינו ומנהגותם ותורתם ויסודותם ואמיתתם וקירותם במחריקם ובטירותם כלם על יסוד האמת בנוים ואלו ואלו דברי א אלהים חיים וכלם חרדים לדבר קדש ורבים ואבי לזהיק רצונו מדינה מ ומדינה בתבה ועם ועם כלשונו איש רב ואיש צעיר איש חלק ואיש שעיר זה יקריב פר וזה שעיר וזה יכסף דמעיו לבורו בכל עיר ועיר וזה חלבו ודמו כאן דתו יבעיר זה יקום חצות לילה וזה שחרים יעיר וכלם כתבו מרועה אחד וכן שאמרו להדליק וכן שאמרו שלא להדליק שניהם לא נתכוונו אלא לדבר אחד ׃ על כן העירותי לבבי והריקותי שניני ילדי מחשבי לחבר ספר יגיד עניני המנהגות והבותם לבני ס יעקב תולדותם למשפחותם לבית אבות

וחדשות בתורה אלהי אחד ואשמיע
ותעלומו בעבודתו הוציא לאור והודיע
ואעלם ארוכות בהלכות ברכות ואגלם
ספגרות ופיוטות ואביע תבונות ׀
ואמונות במערכי תפלות ותחנות ז
ותורת המועדי' וחקותם ודברי הצומות
וזעקתם ופרישות וטהרת הקדושם
בתורה צ״ה לנו משה מורשה לקהלת ׀
יעקב סגולה קדושה ומפי סופרים מ
מפורשם ועבודת צדקם וגמילות
חסדים וחלקתם וזאת נחלת עבדי יי
וצדקתם בן פורת ושלישיו ועל יובל
ישלח שרשיו אשר לא ימושו מימיהם ולא
יעצרו שמיהם כי עליהם של אורות ר
לחיות נפשות השמרות ויטע אהל
אהלי אפריקם לאשר לנדודם יהיל ב
לבכיהם ונדמו באות שטוביהם ונשמו
מסלות היוניקם ואת הכרוב מבערת
את פניהם וימצאו בצלם ארוכה מרגוע
ומנוח ושמה ינוחו יגיעי כח וקורא להם
גודרי פרץ להשבית מדנים וקרן ו
ולקרוא לשבוים דרור ולאסירים פקח
קח ולאין אונים עצמה ירבה ולעייפים
יתנו כח ולהיות להם יומם ולילה לחומ'
בצורה וכמצאו מחר בצרו' עורם לתייר
מלכאים עד גבולם להכותם אל מחוז
חפצם וגבולם ולשאת על כתף עול סבלם
לנטלם לנשאם כל ימי עולם דורשי טוב
בני פעל ומחשב לבני ישראל לנר ולתושב
והמתו השישולם לעד לא ינתק וחבל

הטוסף עוד לא ירתק ׃ מחזיקי הבדק
ומכהני עולם בחסידותם המלבישים
דורם בתפארתם בשכלם ובדעתם
היכלי הקדש דביר והיכל ואולם אדוננו
גאוננו מרנא ורבנא הנשיא הגדול ם
החכם המופלא הנדיב ׃ וא רעיה מ
מ״כרנא דאומתיה בוצינא דנהורא ר'
יוסף ט״צ בן הנשיא החכם היקר המעול'
אדוננו ר' שלמה ר״ין ׃ ושני צנתרות
הזהב בני היצהרים הנשיאים והכהנים
התמימים והישרים החכמים הנבחרים
ר' שלמה ור' יצחק יצ״ו קדש קדשים הוא
הדביר יוסף פורת המשביר ובית ם
הקדשים הוא ההיכל הוא הנודע בגל
המון כי כל יוכל ולא יבצר ממנו מזמה
ויי נתן לשלמה חכמה ועל פני היכל
הבית אולם הוא יצחק צדיק יסוד עולם
כי שיא טבור הבית והדביר לפני ויורע
יצחק לצדקם ויברכהו יי ׃ לכן בפרי
מחזיק הבדק עליהם יסדתי ובפר
בית זבול לאלהי בנה בניתי מכון ל
לשבתו עולמים אני קוה קויתי מה
נמלצו דבריו דברי יושר ומה נחמד'
אמריו אמרי שפר לכל משכיל ומבין
דבר ויודע ספר ובזאת תדע ן כי יד
רבותי תמכתני וזרוע זקני ושכלי
סמכתני ורוח גאוני ונבוני דבר כי נאם
דתם קלחם בקרבי לעשות כל המעשי'
האלה כי לא מנבי באמרי דבר בשם א
אמרו ונתתי פרי כרם זית חלצי לנוטר

לגומרי פריו ושומריו הם רבו' וגאונינו
חכמינו וזקנינו מחמדי עינינו הגאוני'
הראשונים אחרי הישיבו' אשר היו לפנים
רבנן סבוראי אשר בארץ לנו דברי חכמי
התלמוד והמדרשים אשר לכל חפציהם
דרושים להצילם מפחי יקושים כי המה
תעלה ומרפא וארוכה לתורת אלהינו
שארוכ' מארץ מדה ורחבה מני ים ורבני
ספרד וגאוניה ובחדרי' וספירי' ופניני'
ורבני נרבונא ופרובינצא וחכמיה ה
והמהדרים החסידים והתמימים ורבני צ
צרפת וכופרים וחכמים והמהדרים
ופטדתה וספירה איש איש על עבודתו
ואל משאו כל איש לבו בתורת אלהינו
כאלו המה היו פנות הבית ובלעדיה
המה בוני אשלו ומקימי יריעותיו המה
השיתיו ויסודותיו קרשיו קרסיו בריחיו
אדניו ועמודיו ועל דבריהם אדניו ה
הטבעו ועל בארות חכמתם ערוגותיו
נטעו המה פנותיו המה יסודותם המה
קשת מלחמותיו ומגדלי מבצרותיו ואני
בהיותי בטליטולא העיר הגדולה לגלגלי'
בשנת ששים וארבע לפרט היצירה ה
הרימותי ידי אל יי' אל עליון קונה שמים
וארץ ליסד זה הספר תולדות אדם לבנו'
אלהי ישראל לדעת מה יעשה ישראל
לשבתות ולחדשים ולמועדים ולחוליהם
כאשר חזו ונבאו חכמי ישראל עליהם א
אשר יתנהגו כמנהגים ודתים' חוקיהם
וגזרותיו מיוסדים על אבני פז הן הם

מדרשי התלמוד ירושלמי והשנערי
להעלו' להם ארוכה ומרפא וצרי ומספר'
וספרי ותוספתא ובראשית ויקרא רבא
פרקי ר' אליעזר ומכילתא ושוחר טוב
וסדר עולם וילמדנו ופסיקתא ועליהם
יסדתי עמודי הספר אשר הבית נכון
עליהם הוא בית אל זבוליהם שם יעלו
שבטים שבטי יה עדות לבית מקדשים'
ושמה יהיו מוצאיהם ומובאיהם על פיו
יחנו ועל פיו יסעו למסעיהם על פיו
פרטיהם וכלליהם וקראתי שם
הספר הזה מכסיב עולם
כי אעמיד בו סדרי השתלשלות כולם וגם
יסודי המנהגות על תלם למען דעת
כל איש ואיש טעם מנהגי ויסודותיו
ותולדותיו וכל אורותיו אם רם טעמו
ואם שפל אם חזק ואם רפה אם טוב ב
ואם תפל אם בהיר בשחקים ואם אפל
ואגב טעם דעת המנהגות לנפש כל ח
חכם לב יכעס ודברי המנהגות אשר אין
בהם מסיבות לא יעברו מתוך היהודים
וזכרם לא יסוף מזרעם והנני
משביע בשם אדון העולם המנהיג
את העולם את כל הקורא בספר זה
והמביט כי אם מצא ימצא בשגגה
היוצא מלפני השליט לגנון והציל פסום
והמליט ולישא עון ולעבור על פשע
לא להתעולל עלילות וברשע כי אין
משפט מות לאיש כדר ממקומו ש ב
ישגה כמשגא

שמצינו אף כי אדם בארץ אין צדיק
אשר לא יחטא והדין אותו לכף זכות כפי
מעשיו וחכמתו ודעתו ישא ברכה מאת יי
וצדקה מאלהי ישעו ׃

מזמור לדוד יי מי יגור באהלך
ומי ישכון בהר קדשך
הולך תמים ופועל צדק ודובר אמת
בלבבו לא רגל על לשונו לא עשה פ
לרעהו רעה וחרפה לא נשא על קרובו
נבזה בעיניו נמאס ואת יראי יי יכבד
נשבע להרע ולא ימיר כספו לא נתן
בנשך ושחד על נקי לא לקח עושה אלה
לא ימוט לעולם ׃

יתברך שמו של הקב״ה מלך
מלכי המלכים שהוא ר
ראשון בלי ראשית ואחרון בלי אחרית
ושכנו מעיד וכן כה אמר מלך ס
ישראל וגואלו יי צבאות אני ראשון ואני
אחרון ומבלעדי אין אלהים בשמים ב
ממעל ועל הארץ מתחת כדכתיב ו
וידעת היום והשבות אל לבבך כי יי הוא
האלהים בשמים ממעל ועל הארץ ב
מתחת אין עוד וכל יצורי העולם מעשה
ידיו כמו שכתוב בספר היצירה ועוד
כתב ויאמר יי מי שם פה לאדם או מי
ישום אלם או חרש או פקח או עור הלא
אנכי יי ׃ ועל כלם אנו חייבים
לשבחו ולפארו כדכתיב כל הנקרא בשמי
ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו ב
ובחר בישראל מכל אומה והנחילם את

תורתו שיהא מורשה קהלת יעקב י
והקדישם בשתי קדושות כדכתיב כי
עם קדוש אתה ליי אלהיך ובך בחר יי
אלהיך להיות לו לעם סגולה מכל ה
העמים אשר על פני האדמה וכתיב
תורה צוה לנו משה מורשה קהלת ע
יעקב וכתיב והתקדשתם והייתם ק
קדושים כי קדוש אני ואבדיל אתכם מכל
העמים לחלקו ולגורלו ולברך בשמו
כדכתיב כי חלק יי עמו יעקב חבל
נחלתו וצונו לשמור מצותיו ולחיות ב
בהם כי הדברים קרובים אלינו כדכתיב
לא בשמים היא לאמר מי יעלה לנו
השמימה ויקחה לנו וישמיענו אותה
ונעשנה כי קרוב אליך הדבר מאד
בפיך ובלבבך לעשותו וכל מי שהוא
עוסק בתורה ימיו מתארכין שנאמר
כי היא חייך ואורך ימיך ואם לאו ו
יקצרון ׃ והעוסק בתורה ובמצות
נוטל שכרו בעולם הזה ובעולם הבא
כדכתיב מה רב טובך אשר צפנת ליראיך
פעלת לחוסים בך נגד בני אדם שכרו
בעולם הזה נגד בני אדם ולעולם הבא
רב טוב שצפון ליראיו לחוסים בו מה כתי'
בה להנחיל אהבי יש ואוצרותיה' אמלא
הגדול העושה מאהבה מהעושה מיראה
׃ ובפרקי אבות שנינו הוי זהיר במצוה
קלה כבמצוה חמורה שאין אתה יודע מתן
שכרן של מצות וכן למד שכר אריכות
ימי' בשלוח הקן שהיא מצוה קלה כנגד

כבוד אב ואם שהיא מצוה המורה ·
והמבזה את הקלה יבא לבזוי אה הארורה
כדכתיב' הוי מושכי העון בחבלי השוא
וכעבות העגלה חטאה : וכל מי שיש בו
יראת שמים לא יחטא שנ' לבעבור תהיה
יראתו על פניכם לבלתי תחטאו וכתיב
אשרי איש ירא את יי במצותיו חפץ מאד
וירא שמים הוא הסומך את בעלי ה
התורה ומכבדם ומחזיקם מנכסיו שנא'
עץ חיים הוא למחזיקים בה ותומכיה
מאושר וכתיב את יי אלהיך תירא ואותו
תעבוד ובו תדבק ובשמו תשבע והמקיי'
עשרת הדיברות אלו מקיים עשרת
הדברות כי העבוד' היא התורה והיראה
והתפלה התורה והיראה מנין שנ' ועתה
ישראל מה יי אלהיך שואל מעמך כי
אם ליראה את יי אלהיך ללכת בדרכיו ו
ולאהבה אותו ולעבוד את יי אלהיך בכל
לבבך ובכל נפשך והתפלה מנינו ש
שנקראת עבודה מן הת רה מן הנביאי'
ומן הכתובים מן התורה מנין דכתיב
והיה אם שמוע תשמעו וגו' לאהבה את
יי אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נ
נפשכם וכי יש עבודה בלב אלא זו ת
תפלה מן הנביאים מנין דכתיב קחו
עמכם דברים ושובו אל יי אלהיכם וגו'
ונשלמה פרים שפתינו מן הכתובים
מנין דכתיב בדניאל אלהך די אנת פלח
ליה בתדירא הוא ישזבינך וכי יש פולחן
בבבל אלא זו תפלה כדכ' ניב וזמנין

תלתא הוה בריך על ברכוהי ומצלי קדם
אלהיה ושנינו בפרק אבות על שלשה
דברים העולם עומד על התורה ועל
העבודה ועל גמילות חסדים על התור'
מניין שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה
חקות שמים וארץ לא שמתי ועל
העבודה אלמלא מעמדות לא נתקיימו
שמי' וארץ ויליף להו מקראי · ועל גמילו'
חס' דכ' אמרתי עולם חסד יבנה וגו' ·
והתור' לא נבראת אלא בשביל ישר' ואין
העולם מתקיים אלא בשביל ישראל ש
שנא' ואשים דברי בפיך ובצל ידי כסיתיך
לנטוע שמים וליסוד ארץ ולאמר לציון
עמי אתה ועתידי' להגאל בעבור התורה
שנ' ולאמר לציון עמי אתה · ובמגלה
פרק בני העיר בירושלמי ופלר כל ש
ימות החג קורין בקרבנות החג ללמדך
שאין העולם עומד אלא על התורה ו
ועל העבודה ועל גמילות חסדים ש
ושלשתן בפסוק אחד · ואשים דברי
בפיך זו תלמוד תורה ובצל ידי כסיתיך
זה גמילות חסדים ללמדך שכל מי ש
שעוסק בתורה ובגמילות חסדים יושב
בצלו של הקב"ה שנאמר מה יקר חסדך
אלהים לנטוע שמים וליסוד ארץ אלו
הקרבנות ולאמר לציון עמי אתה ·
והזרנו על כל המקראות ולא מצינו
שנקראו ישראל אלא זה ותנן במסכת
פאה אלו דברים שאדם עושה אותם
אוכל פירות הן

פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת
לו לעולם הבא אלו הן כבוד אב ואם
וגמילות חסדים והבאת שלום בין אדם
לחברו ותלמוד תורה כנגד כלם וגמילו'
חסדים הן הם הכנסת אורחים ובקור
חולים והדן את חבירו לכף זכות והשכמה
תלמידי חכמים ויש כאן שלשה
דברים שאינן בצדקה שהצדקה לעניים
גמילות חסדים אף לעשירים שהצדקה
לחיים גמילות חסדים אף למתים ש
הצדקה בממונו גמילות חסדים אף
בגופו ובכלל התורה שמגדל את בניו
לתלמוד תורה ואת בן חבירו ובכלל ה
העבודה הוא ענין התפלה ולהשכים
ולהעריב לבית הכנסת ולקרות את ש
שמע בעונתה עם שבע הברכות שיש
לפניו ולאחריו לקיים מה שכ' שבע ביום
הללתיך וגו' ׃ ולעמוד בתפלה מתוך
דברי תורה ולסמוך גאולה לתפלה ש
אז תצליח את דרכיך ואז תשכיל ויקבל
עליו עול מלכות שמים ועול מצות מ
מאהבה כי הקדים הקב"ה את ישראל
והצוים עליהם מצותיו בעולם הזה
להנחילם בעולם הבא שנאמר שמעו
אלי בית יעקב העמוסים מני בטן ה
הנשואים מני רחם זו היא מצות המילה
ש היא זכר לתרי"ג מצות שבתור' ש ברית
עם המיל תרי"ג ואותיו של מ"ה הב"ה'
שכתוב תהלים ברוך ה' יום יום יעמוס
לנו האל ישועתינו סלה ׃ אלו

הן תרי"ג מצות שנאמרו לו למשה ב
בסיני ׃ **בא דוד** והעמידן על
אחת עשרה במזמור זה ה'
מי יגור באהלך וכן שורה כל המצות
ראה מה כתוב בסוף עושה אלה לא ימוט
לעולם עושה כל אלה לא נאמר אלא
אלה אפילו אחת מאלה ׃ **בא ישעיה**
והעמידן על שש שנא'
הולך צדקות ודובר מישרים מואס ב
בבצע מעשקות נוער כפיו מתמוך
בשחד אוטם אזנו משמוע דמים ועוצם
עיניו מראות ברע והמקיימם הוא מ
מרומים ישכון מצדות סלעים משגבו
לחמו נתן מימיו נאמנים ראה מה ש
שכרו מרומים ישכון והיתה נפשו צרורה
בצרור החיים עם ה' אלהיו מצודות
סלעים משגבו בעולם הזה וכתיב מלך
ביפיו תחזינה עיניך זה מלך המשיח
תראינה ארץ מרחקים זו ירושלים
שנתרחקה ממנו הצור יקרבנו לתוכה
אמן ׃ **בא מיכה** והעמידן על
שלש שנא' הגיד לך
אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי א
אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע
לכת עם אלהיך ׃
חזר ישעיה והעמידן על
שתים שנאמר כה א
אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה כי
קרובה ישועתי לבא וצדקתי להגלות
ואחר שלהם

שלא: כי גדול העושה משפט וצדקה
מכל הקרבנות שהיו מקריבים בבית
המקדש שנאמר עשה צדקה ומשפט
נבחר ליי מזבח וכתיב אשרי שומרי ש
משפט עושה צדקה בכל עת:

בא חבקוק
והעמידן על אחת
שנאמר וצדיק ב

באמונתו יחיה וכן אמר שלמה ע"ה א
אמונות רב ברכות והעולם הוכן ועומד
על הדין ועל האמת ועל השלום
כמו ששנינו בפרקי אבו' ובפ' בני העיר
ירושלמי בשם רבין נעשו שלשתן ו
ושלשתן בפסוק אחד אמת ומשפט ש
שלום שפטו בשעריכם והכל תלוי ועומד
באמת וחותמו של הקב"ה אמת שנאמר
ויי אלהים אמת אלף הדי"ם בם לאלף
בית מם אמצעית תיו אחרונה בריש
סנהדרין ירושלמי ללמדך כי הוא ראשון
והוא אחרון ומבלעדיו אין אלהים ועל
האמונה והצדק העולם מיוסד שנאמר
וצדיק יסוד עולם ועל ידי האמונה הוא
נקרא צדיק וכמבואר שהוא נאמן בכל
דבריו ותמים בדרכו וצדיק במעשיו
ועומד בפרץ ומתקיים העולם על ידו
דכתיב לא כן עבדי משה בכל ביתי
נאמן הוא ראה מה כתוב בו ויאמר
להשמידם לולא משה בחירו עמד בפרץ
לפניו להשיב חמתו מהשחית וכן
בפנחס ויקנא ויעמד פנחס ויפלל וגו'
וכן באהרן ויעמד בין המתים וכו' ס

שחיים יגו' וכן העיד ירמיה הנביא
שוטטו בחוצות ירושלים וראו נא ודעו
ובקשו ברחובותיה אם תמצאו איש ע
עושה משפט מבקש אמונה ואסלח לה
והכונה לחקור ולדרוש שהאמת והצדק
שורש וכלל כל המצות הן באותם
אחת עשרה שהעמידם דוד ואותם אחת
עשרה כנגד שש והשש כנגד השלש
השלש כנגד השתים והשתים כנגד
אחת והמתנהג באחת היא האמת שרש
וענף לכל המצות שאם הוא אמתי יהא
צדיק ובזה יישר ומקיים את העולם וטוב
לשמים ולבריות משום שנאמ' והייתם
נקיים מיי ומישראל על כן אמ' דוד ע"ה
יי מי יגור באהלך בבית המקדש בעולם
הזה ומי ישכן בהר קדשך ההר חמד
אלהים לשבתו וכן אמר אך טוב וחסד
ירדפוני כל ימי חיי בעולם הזה ושבתי
בבית יי לאורך ימים לעולם הבא וכן הוא
אומר אורך ימים בימינה וגו' לעולם
שכלו ארוך זה ורמז מה כתיב בו והיתה
נפש אדוני צרורה בצרור החיים את יי
אלהיך ועל זה אמר אשרי תבחר ו
ותקרב ישכן חצריך בעולם הזה
לשבוע בתורתך נשבעה בטוב ביתך
בעולם הבא ועל זה אמר אגורה ו
באהלך עולמים אחסה בסתר כנפיך
סלה וכי דוד רצה לחיות עולמים מה
שלא יזו רבות מהעולם אלא כך אמר
דוד

היינו לקיים מצות הבורא להחיותו
לעולם הבא ולקיים בו ודוד עבדי נשיא
להם לעולם, ועוד אמר דוד ע"ה לפני
הקב"ה: שיהו שיריו נאמרים באהלי ה
המקום ולא ישכחו את דבריו מלאומרם
בכל יום בבתי כנסיות ובבתי מדרשות
וזהו אגורה באהלך עולמים שכשבני
אדם אומ' דברי חכם שמת כאלו לא מת
כל שכן ה כל תלמיד חכם שאומר
דבר הלכה משמו שפתותיו דובבות
בקבר שנאמר דובב שפתי ישנים וב
ובירושלמי דפסחים דומה כאלו טועם
טעם קונדיטון ועל זה אמר דוד ע"ה
הא מצות שכל המצות כלולות בזו

הולך תמים

התמימות מפורש התורה להתבונן

בישעיהם כ"ס כאברהם שכתוב בו
התהלך לפני והיה תמים והכיר את ב
בוראו בן שלש שנים והתמימות יש בו
יראת שמים ונאמן רוח שלא לגלות
סודות בני אדם כי הולך רכיל מגלה
סוד כאורג כפשות ועל דבר זה נחרב
בית שני וגלו בני ישראל מעל אדמתם
ושלא לגלות סודות התורה הרא הוא
דכתיב במופלא ממך אל תדרוש וב
ובמכוסה ממך אל תחקור וכדאיתא
בחגיגה וכתיב אשכילה בדרך תמים
מתי תבא אלי אתהלך בתם לבבי בקרב
ביתי כשתהלך בדרך ר' ה תבא אלי
לאור באור החיים ועוד דכתיב עיני
בנאמני ארץ לשבת עמדי הולך בדרך
תמים הוא ישרתני הולך בדרך תמים
בעולם הזה הוא ישרתני לעולם הבא ·

ויגוע יצחק

כיצחק אבינו עליו השלום

שכן הכא וש'פים שנה הלך להפקיר
לקבל מלכות שמים מאהבה שנאמר
וילכו שניהם יחדו זה לעקוד וזה
לתעקד בלב אחד ולקיים מצות בוראם
ויחשבה לו צדקה ונתברך בצדקה ה
שנאמר ויזרע יצחק בארץ ההיא וגו'
ויברכהו יי' כי כשהאדם עושה מצוה ל
לכבוד בוראו תחשב לו לצדקה שנאמר
וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות את
כל המצוה הזאת וגו' כל המעשים
טובים שאדם עושה לשם שמים נ
נקראין צדקה' כשאמר ישעיהו ש
משעמידין על שש והבונה בתי כנסיות
ובתי מדרשות ועוסק בכל שצריך להם
הספרים והדלקת הנרות על זה נאמר
הולך צדקות ואומר והיה מעשה ה
הצדקה שלום ועבודת הצדקה השקט
ובקור חולים ומנחם אבלים וקובר מ
מתים ועו"ד כפרץ השקט ובטח יהיה
לו עד עולם דבר אחר והיה מעשה
הצדקה מאשר חננו הבורא לתת ל
לעניים השקט ובטח יהיה לו עד עולם
לעולם הבא וכן הוא אומר אשרי משכיל
אל דל ביום רעה ימלטהו יי' וכתיב ה
ישמרהו ויחייהו ואושר בארץ וכתיב

וכתיב וצדקה תציל ממות בב' מקומות
אחת להציל ממיתה משונה ואחת ל
להציל מדינה של גיהנם הדא הוא ד
דכתיב מתן בסתר יכפה אף ושוחד
בחיק חמה עזה ולא עוד אלא שמתעשר
שנאמר יש מפזר ונוסף עוד וחושך
מיושר אך למחסור וכתיב מלוה יי' ח
חונן דל וגמולו ישלם לו וזה הוא שכתוב
עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר
ולא עשר תעשר עוד לשנה הבאה וכן
שעיד הנביא שמעשר אל בית האוצר
ובחנוני נא בזאת וגו' ברכה עד בלי די׃

אמרו חכמים מעשה בחסיד
אחד שהיתה לו שדה
שמעלת לו אלף מדות בכל שנה ואמר די
לי כמה שנתן לי הקב"ה ואני אתן לו ב
מאה מדות בכל שנה כשהגיע זמנו
למות אמר לבנו בני הוי זהיר ב
במעשרותיך שעל ידי שהעשרות זכיתי
לאלו שבכל שנה ושנה עשר מאלף
מאה שנה שנים אמר בלבו למה אתן
כל כך חסר עשרה חסרה השדה מאה
וכן חסר בכל שנה עד שחזרה השדה
למאה מדות והיה מתעצב מאד באו
אליו אחיו ובית אביו בלבושים נאים מ
מקושטים אמר להם למה אתם באים
מקושטים וכי לשמוח אתם באים שיש
לכם לנחמני על מה שבא אלי אמרו לו
למה לא פקשת ולא כשמה שבתחלה
היית בעל הבית והקב"ה כהן ועכשו
נעשה הקב"ה בעל הבית ואתה כהן ומיד
עשר אותה כהוגן וחזרה השדה לכמות
שהיתה בתחלה הוי עשר תעשר גם ל
מה שאנו נותנין לאומות העולם מסים
לא נצטרכנו בתורת אלהינו נחשב לנו
לצדקה שנאמר ושמתי פקודתך שלום
ונוגשיך צדקה הוי ופועל צדק׃

ודובר אמת בלבבו

יעקב אבינו עליו השלום שנאמר
עליו תתן אמת ליעקב וגו' ולא נאמר
כן באברהם שיצא ממנו ישמעאל ולא
ביצחק שיצא ממנו עשו אלא ביעקב
שנאמר בו ויהיו בני יעקב שנים עשר
וכשרים ושמורים בלי דופי ובלי מום
כתיב ביה ביעקב ויבא יעקב שלם וגו'׃
שלם בתורתו שלא חסר דבר ממה
שלמד בבית שם ובית עבר שהיה דובר
אמת בלבבו היא התורה הנקראת אמת
שנאמר אמת קנה ואל תמכור לכן
צריך האדם להיות דובר אמת בלבבו
ובלשון כפיו להיות מזרע יעקב
ומחשבתו שטובה יצרפנה הקדוש ברוך
הוא למעשה הטוב ואפילו חשב ע
לעשותה ונאנס ולא עשאה כאלו לא
עשאה שנאמר אז נדברו יראי יי' איש
אל רעהו ויקשב יי' וישמע ויכתב ב
בספר זכרון לפניו ליראי יי' ולחושבי
שמו ובמחשבה

ובמחשבה טובה לבו ישר ונאמן ׃
וכן לשמים ולבריות ואהבת לרעך
כמוך אני יי׳ וזהו כלל באמת ׃ והאמת
והשלום שנאמר כה אמר יי׳ דברו אמת
איש אל רעהו ואיש אל רעהו אל תחשבו
בלבבכם וכתיב אלה הדברים
אשר תעשו דברו אמת איש אל רעהו
אמת שלום ומשפט שפטו בשעריכם ׃
שני ודובר אמת בלבבו ׃ **לא רגל**
על לשונו כבנימין בן
יעקב הצדיק שהיה יודע במכירת יוסף
אחיו ולא גלה שדבר לאביו ושמר סתרם
שהחרימו אחיו שלא לגלות שדבר על ר
כן נתן לו הקב״ה שכרו שהוא חי בגן עדן
שאין עונש בכל העבירות גדול מלשון הרע
שנאמר מות וחיים ביד לשון והוא מ
מחריב את העולם שכן נחרבה נוב
עיר הכהנים על ידי דואג האדומי ש
שהגיד לשאול ונהרגו שמונים פה כים
נושאי אפוד בד וצריך הוא לנהגם
וכן נחרב בית שני על ידי לשון הרע ד
דאקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים
כדאית׳ במסכ׳ גטין כמ״ש נזקי׳ לכן נצור
לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה ׃
ולפיכך השנית הרחק לשון הרע באריך
כו הזכרת האל ׃ **לא עשה**
לרעהו רעה כיוסף
הצדיק שלא גמל לאחיו רעה כאשר
גמלוהו ויאמר להם אל תיראו אנכי אכלכל
אתכם ואת טפכם וינחם אותם וידבר

על לבם כי חייבין כל ישראל לאהוב איש
את רעהו כנפשו כדכתיב ואהבת לרעך
כמוך זה כלל גדול בתורה דברי ר׳ ע
עקיבא בן עזאי אומר זה ספר תולדות
אדם כלל גדול מזה בתורת כהנים ׃
ומשמע ליכן וזה הוא שכתוב ואהבת
לרעך כמוך אני יי׳ נאמן לשלם שכר
לעולם הבא דשכר בהאי עלמא ליכא
כדכתיב אשר אנכי מצוך היום לעשותם
היום לעשותם ולמחר ליטול שכרם ׃
וחרפה לא נשא על קרובו כפנחס
בן אלעזר שלא חמל על
קרובו זמרי בן סלוא נשיא שמעון ׃
וקנא כמצות הבורא על העבירה וסרגו
כי כל המעלים עיניו על אחיו ועל ק
קרובו שעובר עבירה ואינו מוחה הוא
נענש כאלו עשאה שנאמר ואם העלם
יעלימו עם הארץ את עיניהם מן האיש
ההוא וגו׳ ושמתי אני את פני באיש
ההוא ובמשפחתו וגו׳ ונתפש על אנשי
דורו כל מי שיש בידו למחות ואינו מ
מוחה ׃ שנאמר יי׳ במשפט יבא עם זקני
עמו ושריו וכתיב וממקדשי תחלו ׃
אל תקרי ממקדשי אלא ממקודשי שקיימו
את כל התורה ומתוך שהיה בידם ל
למחות ולא מיחו כאלו עשו ועל ידי
עכן ויכו מהם אנשי העי כשלשים
וששה איש משום דידעו ביה אשתו
ובניו ולא הודיעו לישראל ולא מיחו ׃
וכל שמוחה

שמותה ולוקה מפני משפט הן למות הן
לשרושי הן לענש נכסין ולאסורין ירא
את יי ויקבל שכרו לעולם הבא:

נבזה בעיניו נמאס

כמשה רבינו עליו השלום כדכתיב ו
ותדבר מרים ואהרן במשה וגו' וכתיב
והאיש משה ענו מאד מכל האדם
וברוב ענותנותו נגאלו ישראל על ידו
ועל כאן הזהיר שמקום על הענוה שנ'
בקשו את יי כל ענוי ארץ אשר משפטו
פעלו בקשו צדק בקשו ענוה אולי ת
תסתרו ביום אף יי וגא וראה מה אמר
ישעיהו על הענוה יען משח יי אותי
לבשר ענוים והיא מתחלקת לשני ח
חלקים האחד שנכנע לבו והשני שפל רוח
לבריות כי כל הולך בגסות סופו לרע
שנא' בית גאים יסח יי וכתיב תועבת יי
כל גבה לב יד ליד לא ינקה אף אם קבל
כל התורה מיד ליד כמשה רבינו ע"ה
לא ינקה כי הוא מתלבש בלבוש ש
המלך הקדוש ב"ה שנאמר יי מלך גאות
לבש וגו' ושנינו בקרא ירא שמים שנאמ'
עקב ענוה יראת יי ושבעה דברים נ
נאמרו בגסות הרוח שאלו עובד ע"ז
ועורתו מן השחת ושכינה מסתלקת מ
ממנו ויסורין באין עליו ועניות בא
אליו ונמסר בידי בשר ודם ולוית מיתה
משונה וסופו נכשל באשת איש ואין לו

חלק לעולם הבא ועל ידי מדת הענוה
ונחה עליו רוח יי רוח והריחו ביראת יי
וגו' ויבא לידי השלום שנאמר וענוים
ירשו ארץ והתענגו על רוב שלום:

ואת יראי יי יכבד כיהושפט מלך
יהודה כשהיה רואה חכם ו
וצדיק וירא שמים אף על פי שאינו חכם
היה קם מכסאו ומושיבו לימינו ומכבדו
כי ירא את יי הוא שמכבד את התורה
ואת לומדיה שנאמר אשרי כל ירא השם
ההולך בדרכיו אשרי איש ירא את השם
במצותיו חפץ מאד ולא בם די מצותיו
כי הוא אינו מכבד את האדם כי אם
לתורה שבו ולמעשים טובים שבידו
והקב"ה יכבדנו שנאמר כי מכבדי אכבד
ובוזי יקלו וכתי' סוף דבר הכל נשמ' את
האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה
כל האדם כל העולם נברא בשביל זה:

נשבע להרע ולא ימיר כגון
שנשבע על יצר הרע
בבא אליו רות המואביה אל הגרן ויאמר
לה חי יי שכבי עד הבקר ומתחלק ש
לג' חלקים האחד שנשבע להרע לשבת
בצום ובכי ומספד ולענו' תשובה ולא
שבועתו השני שנשבע שבועה בדבר
שיבא הפסד לנפשו ולא ימיר ואינו ו
חושש מן ההפסד השלישי נשבע
להרע לרבן ולכבוש יצר הרע ה
שמפתהו להפילו ברע לעשות עבירה
והוא קיים את שבועתו

שבועתו וירושהו ויכבשהו ויגל את ה
נפשו להרע מן ירוש כבירים ומן רוב
בתרועעם הארץ עשוק ורצוץ עשיק
ורעיע ואחרי אכ"ש יעשה זאת להצילו
מדינ' של גיהנם ולהיות חלקו בגן עדן
• כספו לא נתן בנשך כעובדיה
שכלכל את הנביאים בימי אחאב נשכת
בגזרת שנא' ואחביא מנביאי יי חמשים
איש במערה ואכלכלם לחם ומים ולקח
שממון ברבית מיהורם בן אחאב מ
לכלכלם ולפקוח נפשם וזהו שכתוב
באשת עובדיהו ואשה אחת מנשי בני
הנביאים צעקה אל אלישע לאמר וגו'
והנושה בא לקחת הוא היה יהורם בן
אחאב וזה עשה מצוה להציל נפשות
וזה שחשב בלבו ניטול ברבית ראה מה
כתיב בו ויצא אחני מלבו ויכרע ברכבו
כי כל הלוקח רבי' ענוש יענש שנ' ונגע
ברך באצן יי ובתי לא ידע כי אחר ישאבנו
כי לסוף הוא כורך לבריות • וכן כל
המאכל את חברו הוא בכלל גזל ורבית
ואין הקב"ה מאריך עליו אפו ומיד נפסק
דינו שנ' בנשך נתן ותרבית לקח חיה
לא יחיה והמלוה לחברו בלא רבית
עליו הכתוב אומר מלוה יי חונן דל ג
וגמולו ישלם לו בה יכול עבד לוה לאיש
מלוה : ושוחד על נקי לא לקח •
כשמואל הנביא שנ' הנני ענו בי נגד יי
ונגד משיחו את שור מי לקחתי וגו'
י ששוחד יעור פקחים ויסלף דברי

צדיקים כי מיד שנותן האדם עיניו ב
בשוחד הוא אחר ויעות הדין נעשה
עור ולא יוכל לדון דין אמת ונקרא רשע
שנ' שוחד מחיק רשע יקח להטות א
אמרי יושר והדן דין אמת לאמתו
עושה צדקה עם הבריות ותחשב לו
לצדקה לפני הבורא שנאמר אמת מ
מארץ תצמח וצדק משמים נשקף
עושה אלה לא ימוט לעולם : ואמר
עמוס הנביא עליו השלום כה אמר יי
דרשוני וחיו דרשו את יי וחיו דרשו
טוב ולא רע שלשה דרישות כנגד ש
שלש תפלות ערב ובקר וצהרים אחרי
שידרשו את הבורא בתפלתם שנאמר
דרשו יי בהמצאו וגו' : קחו עמכם
דברים ושובו אל יי' וגו' ונשלמה
פרים שפתינו ואומר דרשו יי ועזו
בקשו פניו תמיד וכתיב יהללו את יי
דורשיו יחי לבבכם לעד : יהללוהו
בעולם הזה ויחיו בעולם הבא ואימתי
כשיהיה נכון לבו בלי לב ולב ונקי כפים
ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשי
ולא נשבע למרמה : וזהו שאמר
דוד עליו השלום תפלה לדוד שמעה
יי צדק הקשיבה רנתי האזינה ת
תפלתי בלא שפתי מרמה
כשתפלתי בלא שפתי מרמה והצדק
לא שמעה תפלתי בעולם הזה מ
ומלפניך משפטי יצא עיניך תחזינה
מישרים לחזות בנועם

בכונס פניך לעולם הבא: יבן שלום
המזמור אני בצדק אחזה פניך בעולם
הזה אשבעה בהקיץ תמונתך בהקיצי
משנתי בעולם הבא שאבא בכונס
הוד והדר תמונתך: וארבעה
דברים הן שבאדם שצריכין להשתחוו׳
להודות לבוראם וזולתם אין נכנס
תפלתם ואלו הן שלב ושינים
והפה והאזנים שעינים לראות את
מעשה השם הגדול והנורא והלב ל
להתבונן בכל מה שברא והפה לדבר
נפלאותיו שאל ותהלה והאזנים להקשיב
את התפלה כאשר אמר שהכם עורון
הלב הוא עורון ולא יועיל בקול גרון
על כן להקשיב שני אזנים כי לב כתום
לא יועיל פקח עינים וזה שאמר הכתוב
מי יעלה בהר יי ומי יקום במקום קדשו
נקי כפים ובר לבב וגו׳ וכתיב הטיבה
יי לטובים ולישרים בלבותם והמטים
עקלקלותם יוליכם יי את פועלי האון ש
שלום על ישראל: אברהם בר׳ נתן
הירחי: **כתיב** ונשמרת
מכל [illegible] דבר רע
שלא יהרהר אדם ביום ויבא לידי טומא׳
בלילה מכאן אמר ר׳ פנחס בן יאיר
תורה מביאה לידי זהירות זהירות מ
מביאה לידי זריזות זריזות מביאה ל
לידי נקיות נקיות מביאה לידי פ
פרישות פרישות מביאה לידי טהרה
טהרה מביאה לידי קדושה קדושה

מביאה לידי יראת חטא יראת חטא
מביאה לידי ענוה ענוה מביאה לידי
חסידות וחסידות גדולה מכולן ש
שנאמר אז דברת בחזון לחסידיך ו
ופליגא דר׳ יהושע בן לוי דאמר ענוה
גדולה מכולן שנאמר רוח יי א
אלהים עלי יען משח יי אותי לבשר ע
ענוים שלחני ולא נאמר לבשר
חסידים:

תני איתא בתלמוד בבלי
בסוף לפני אידיהן
של גוים ובירושלמי בכתובות פרק
נערה שנתפתתה ובציאות שבת ש
ירושלמי ובשקלים ירושלמי אסמכינהו
אקראי ובבי איתא הכי: ר׳ חייא
רבה מפקד לרבאי יכיל את מיכול
כל שתא חולין בטהרה אכול ואי לא ת
תשא אכיל שבעה יומין מן שתא פירוש
שבין ראש השנה ליום הכפורים מכאן
אמר ר׳ פנחס בן יאיר זריזות מביאה
לידי נקיות: נקיות לידי טהרה: טהרה
לידי קדושה: קדושה לידי ענוה:
ענוה לידי יראת חטא: יראת חטא לרוח
הקדש: רוח הקדש לחסידות:
חסידות לתחיית המתים: תחיית ה
המתים לידי אליהו ז״ל: זריזות
לידי נקיות ובלה וכפר: נקיות
לטהרה וכפר עליה הכהן וטהרה:
טהרה לקדושה וטהרו וקדשו קדושה

קירוש לשכנוס כה אמר יי רם ונשא
שוכן עד וקדוש שמו מרום וקדוש אשכון
את דכא ושפל רוח אני הוא ענוה ליראת
חטא דכתיב עקב ענוה יראת יי ואמ׳
יצחק בן אלעזר מה שעשתה חכמה
עטרה לראשה עשתה ענוה עקב ל
לסולייה דכתי׳ ראשית חכמה יראת יי וכת׳
עקב ענוה יראת יי ירא׳ חטא לרוח הקד׳
שנ׳ אז תבין יראת יי ודעת אלהים תמצא
רוח הקדש לחסידות דכתי׳ אז דברת
בחזון לחסידך חסידות לתחיית המתים
דכת׳ ונתתי רוחי בכם וחייתם תחיי׳ המתי׳
לידי אליהו ז״ל דכת׳ הנה אנכי שולח לכם
את אליה הנביא לפני בא יי וגו׳
במגלת סתרים תניא בספרי בפרש׳
והיה עקב תשמעון כת׳ במגלת סתרי׳
יום תעזבני יומים אעזבך ופרשו בני
מערבא בסוף מסכתא דברכות א״ר שבל
במגלת סתרים יום תעזבני יומים א
אעזבך לשנים שיצאו אחד מטבריא
ואחד מצפורי ופגעו זה בזה בחדא ש
אבל ולא הספיקו לפרוש זה מזה עד
שהלך זה מיל וזה מיל נמצאו זה מזה
רחוקי׳ שני מילי׳ לאשה שהיתה יושבת
וממתנת לאיש כל שהוא בדעתו לשנשא
לה היתה ממתנת לו כיון שהפליג דעתו
ממנה אף היא הלכה ונשאת לאחר כל
פעל יי למענהו כל מה שברא הקב״ה
לא ברא דבר שלא לצורך עינים לראות
אזנים לשמוע נחיריים להריח פה לדבר

ידים לעשות רגלים להלוך ובכלם אנחנו
חייבים להודות לו זהו שאמר הפסוק
ויאמר יי מי שם פה לאדם או מי ישום
אלם או פקח או עור הלא אנכי יי א
ויאמר יתרו ברוך יי אשר הציל אתכם ב
וגו׳ למדנו מזה שברואה מקום שנעשו
בו נסים לישראל חייב לברך כי שם יי
אקרא הבו גודל לאלהינו למדנו מזה ש
שהקורא בתורה צריך לברך ואתנה
לך את לוחות האבן והתורה והמצוה
וגו׳ למדנו מזה שכשם שצריך לברך
על התורה כך צריך לברך על אחת מכל
מצות שבתורה בשעת עשייתן הנוטל
ידיו מברך על נטילת ידים ודבר זה
מסורת בידינו מאבותינו לאמר ב
מסיני שיש עלינו מאה ברכות בכל יום
מן התורה מן הנביאים ומן הכתובים
מן התורה מנין דתניא ר׳ מאיר אומר חייב א
אדם לברך מאה ברכות בכל יום שנא׳
ועתה ישראל מה יי אלהיך שואל מעמך
כי אם ליראה וגו׳ אל תקרי מה אלא מאה
ובירושלמי תני בשם ר׳ מאיר אין
לך אדם מישראל שאינו עושה מאה מ
ברכות בכל יום שנאמר ועתה ישראל י
וכתב רבי יעקב מ״כ׳ כי מצא במסורת
פסוק זה כולים בר מאה אתין ושואל
מלא ויש מפרש הוסף אלף במה ויהא
מאה ואני מצאתי מה כאילוף אותיות
בא״ת ב״ש מא״ה כענין שנאמר אין
נלכדה ששך ועל בבל מדבר הענין

מדבר העניין׃ תנן׳ מן השבילי מני׳
שנא׳ נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הוקם
על׃ ודרשו חכמי׳ שכשהודיעו זה לדוד
שהיו מתים מישראל בירושלם מאה בכל
יום עמד ותקן מאה ברכות ונראים
הדברים שאחר שנשכח מרוע׳ שכתוב
וחזר ונשכח כלפי מה שראה שהיו מתים
מאה בכל יום׃ מן הכתובים מנין שנא׳
הנה כי כן יבורך גבר ירא יי׳ נשוב שכתוב
וחזרו חכמי התלמוד ויסדום כמו ש
במסורת ברכות׃

ואלו הן׳

מאה ברכות על פי
סדור הגאונים ז״ל י״ח שלפני ברוך
שאמר וברוך שאמ׳ וישתבח פרי עשרי׳
ובשחר מברך שתים לפניה וא׳ לאחריה
ואפים פחות שלש לשלשת התפלות׃
שלשה בכל יום ערבית שחרית ומנחה׃
כל אחת מהן י״ט עם ברכת המינים ש
שתקנום ביבנה הנה שמונים ושתי ש
סעודות אחת ביום ואחת בלילה לכל ש
סעודה שמונה ברכות ואלו הן נטילת
ידים והמוציא וארבע דברכת המזון ג׳
מן התורה הזן על הארץ בונה ירושלם
ואחת מדברי חכמים הטוב והמטיב ו
ושתים על ששותים היין בורא פרי הגפן
ואחריו מעין שלש על הגפן ועל פרי ה
הגפן ולמים שהכל ואחריהם בורא נ
נפשות רבות. במקום שנהגו לאכול ו
ואחר גשתות ובערב מברך שתים לפניה

ושתים לאחריה וזולתי המולך בגאות
שהוסיפו אנשי מערב לחתום אחר
שמקראות ברוך יי לעולם אמן ואמן
שיש בהן תשע עשרה אזכרות ותקנום
כנגד י״ט ברכ׳ ולהודיע כי תפלת ערבי׳
רשות ולא חששו בה לסמוך גאולה ל
לתפלה וזולתי שמקרא שמע ברבים ו
והמפיל חבלי שינה שאומר אחר ק״ש
דעל מטתו וזולתי מברכת נטילת ידים
אחרי שסעוד׳ נפני ברכת המזון לדברי
רת ואין מכאן פעמים שנצרך להסך
רגליו גדולים או קטנים וצריך לברך
על נטילת ידים ואשר יצר׃ ומי
שאוכל פירות או ירקות
ושיריח ריח בשמים ואין מכר[illegible]ת ציצית
להתעטף בציצית ושתי ברכו׳ של תפלין
בשל יד להניח תפלין ובשל ראש על מ
מצות תפלין ובחליצתן לשמור חקיו
לבני מערבא וישתבח לפנינו בע״ה ב
בהלכות תפלין׃ ובשבת וי״ט
שאין בכל תפלה ותפלה
כי אם שבע ברכו׳ ותוסיף תפלת המוסף
ודסעודה שלישית עדין נחסרו כ״א ב
ברכות אמרו חכמים במנחות בפרק א
שתכלת רב חייא בריה דרב אויא אמר ו
משלים להו בשבתא וביומא טבא ב
באספרמקי ובמיני מגדי׳ במיני פירות
שריבה ובמיני בשמים שברכותיהן מ
משתנות עצי בשמים ועשבי בשמים ו
ומיני בשמים ואפי׳ בעגין אחד אם יקנה

אם ישאל השואל מזה למה צריך לאחר
ולברך ורוב ישראל שאין להם הפירות
להשלימם היאך יתקיימו בידם מאה
ברכות . ראיתי בצרפת שנהגו לומר
על זה אחר התפלה אין כאלהינו אין
כאדונינו מי כאלהינו נודה לאלהינו
ברוך אלהינו אתה הוא אלהינו: ויש ש
שאומר ברוך אתה . הנה שתים עשרה
ברכות ולפי דעתי שאין שורש וענף
לזה שהמנהג כי לדבריהם עדין יחסרון
תשע ברכות ועוד דכל ברכה שאין בה
הזכרת השם ומלכות אינה ברכה כרבי
יוחנן וכל שכן שאין בה לא זה ולא זה ב
ויתבאר לפנינו בע"ה במקומו אכן'
אך פטום הקטרת ירושלמי או
בבלי שנהגו לאמרו משבת
לשבת מכא"ה טוב בעיני לאומרו ולא
היו אומרים אותו בבקר ובערב כמצות
הקטרת מנה בכל יום פרס שחרית ו
ופרס ערבית כאו שכתו' בתורה אכן' :
ואני אומר לפי שאמרו חכמי' גדול
העונה אמן יותר מן המברך
ישלימם הנז"ר לענות אמן אחר ה
הקוראים בתורה שחרית ומנחה שהם
אחד עשר עם המפטיר והן שנים ו
ועשרים ברכות וברכות ההפטרה חמש
ותפלת המוסף שבע ובעידם השניית
שמנה זולתי הקדוש ומעין שבע בליל
שבת אכן' . וטעם דגדול העונה
אמן יותר מן המברך פירש רבינו ה
שמואל בר מאיר ז"ל כי אמן בגימטריא
עולה לחשבון צ"א כשני שמות באלף דלת

ובאור הא ואני מצאתי כי המברך
ברמז לשטר החתום שלא נתקיים בב"ד
יכול אדם להכחישו ואחרי שהוא מאושר
ומקויים עליו אין להוסיף וממנו אין
לגרוע . וכן אמן קיום חתימת הברכה
וזה ולמד מפרש' סוטה והשביע הכהן
את האשה בשבועת האלה ואמרה ה
האשה אמן אמן ומקבלת התורה באלה
ובשבועה ארור האיש אשר יעשה פסל
ומסכה וענו כל העם ואמרו אמן וכן
אמר ירמיה אמן יקם יי את דברך והדבור
בו נדוי בו קללה בו שבועה כי החרם
היה השבועה והשבועה היא החרם וכל
המפר את זה מפר את זה כדין שאמרו
בפירקי ר' אליעזר פרק ש"ג ועל זה נהגו
העולם להחרים ולהשביע בארור שהוא
החרם היה השבועה והמושבע עומד
ועונה אמן והעובר בחרם נבלע ברמ"ח
איבריו וכאלו עובר בכל שבועת התורה
ורמז לדבר שתיבות שהם משלימות
מאמרי תורה תחלתה ותכליתה בראשית
במצרים ואל"ה שמות מסעיהם ויקרא
סיני במדבר סיני ירחו אלה הדברים
ישראל ואיצ"ל שמתוך התלמוד בפרק
הרואה בראה שכל אותן שברכות שלפני
ב' יך שאמר צריך אדם לברך כל אחת
בשעתה השומע קול שנבר הנותן ש
לפני כינה וכן כלם . וכן כתב הרב
רבינו משה ז"ל מנהג כל ישראל ש
לסדרן בבית הכנסת כדרך שהם צריך
לאומרן זו אחר זו כי לא יוכל אדם לברך
כל אחת ואחת בשעתה מפני שהידים

שסידים שאן עסקניות למשיש בכל
מקום ואין ראוי להזכיר שם שמים ואין
ידיו נקיות משום דכתיב ופיש מאכיך
קדוש על כן כשיעור משכתו ויבדוק
תפיו ונקביו כיון שכתוב שמור רגלך
כאשר תלך אל בית האלהים שמור ר
נקביך וירחיץ פניו ידיו ורגליו כהוגן
לקיים מה שנאמר הכון לקראת אלהיך
ישראל ׃ אז יסדרם כפיו ואחרים
על שסדר כך כתב רבינו בטרונאי ז״ל
ואע״פ שאמרו בעלי קריין מותרי׳ בדברי
תורה כר׳ יהודה בן בתירא אבל לתפלה
צריך אדם להיות נקי כפים ולפנינו ת
יתבאר הכל בגזר שצור ׃ ואם תשאל
סוף סוף לא נאמרו על מתגאכתם הא
למדונו חכמים ואין אומרו אפי׳ בשוק
וכן כר מטיאותו לאורו מברכין עליו וכן
בשמים משיריח בהן ואפילו הכי אמרו
חכמים חוזר ונודרן על סכום כדי ת
להוציא בניו ובני ביתו וכן כל הברכות
שזן מזון ואוכל לעשותן אעפ״שיצא
מוציא אחרים ידי חובתן דכל ישראל
ערבין זה בזה כיון שאמרו בראש השנה
בסוף פרק ראו זה ב״ר וכן באלו הברכות
לסופיה את מי שאינו בקי כאן יש לסדרן
בבית הכנסת גם להוציא את עצמן כי
אין לדאים מלובן ומזו רז לברכ׳ בשעתם
בזמנים מחזיונו׳ ליל״ז בכפול תרדמם
על אבי אבן׳ ם׳ וכן כת רב עמרם
ז״ל מכתב ב׳ חרן כסדר להוציא את
מי שאינו בקי מתחיל החזן בקול רם כל
הברכות והן עונין אמן על כל ברכה

וברכה ויוצאין ידי חובתן דגדול העונה
אמן יותר מן המברך ׃ וכן השיברב
בטרונאי ז״ל והכם על הסדר על נטיל׳
ידים אשר יצר ומפליא לעשות שנתן
לשכוי בינה אלהי נשמה שלא עשני גוי
שלא עשני אשה שלא עשני עבד מתיר
אסורים פוקח עורים זוקף כפופים מ
מלביש ערומים רוקע הארץ המכין
מצעדי גבר אשר לא חבר אוזר ישראל
עוטר ישראל המעביר שינה יהי רצון
וגו׳ גומל חסדים טובים הקב״ה על
דברי תורה והערב נא וגו׳ בא״י נותן
התורה אשר בחר בנו וקורא צו את בני
ובשבת מוסיף וביום השבת וסוכה אי
זהו מקומן ודורש ר׳ ישמעאל לעולם
יהא אדם ירא שמים וגו׳ ברוך שהקדש
את שמו ברבים ׃ וכתב רב עמרם ז״ל
מי שאומר שלא עשני בור משום דתני
לה במנחות פרק התכלת ובירושלמי
תני ר׳ יהודה שלש ברכות צרי׳ אדם לומ׳
בכל יום שלא עשני גוי שאין הגוים כלום
שנאמר כל הגוים כאין נגדו ש״א ע
עשני בור שאין בור ירא חטא שלא
עשני אשה שאינה מצווה על המצות
לאו יאות עבידי דהא אדמיא לה
בגמרא דילן רב אחא בר יעקב שמעיה
לבריה דמברך שלא עשני בור אמר ליה
כולי האי נמי אלא מה מברך שלא
עשני עבד היינו אשה עבד זיל שפי ׃
וכשמניח תפלין מברך על של יד להניח
תפלין ועל של ראש על מצות תפלין
וכשמכבס בשנית מגוייבת בכ״לנתא

כהלכתה להתעטף בציצית וכן נכון ...
ופעם שמתעטף בו בין אב״נ לא בלילה
שאין מצות ציצית נוהגת בלילה וכן ב
בתפילין בכל זמן שמניחן מברך עליהם ·
וכשהוא מניח מניח תפילי׳ של יד תחלה
ואחר כך תפילין של ראש וכשהוא חולצן
חולץ של ראש תחלה ואחר כך של יד
ולא יניחם בלילה שאין מצו׳ תפלין נוהגת
בלילה ולא בשבתות וימים טובים עד
שאין יסוד שעמרתי · ורבינו יעקב מ״ב
שהיה ראש מנהג דשתי ברכות לעולם
לתפלין א׳ על ראש דשמא כשאמר
שנאון וכן הה״א דירושלמי בפרק היה
קורא אי כשיש בה כל אחת בפני עצמה
דאין מעכבות זו את זו בין יש גז בין אין
לו מברך נבל אחת ברכה אחת ויתבאר
הכל במקומו בע״ה בהלכות תפלין אבן׳
ומה שהוא   שנאון שאין מצות תפלי׳
נוהגת   בלילה ליתא ס
ברא׳מרי׳ בפר׳ הקומץ רבה הלכה דמצות
תפלין נוהגת בלילה וכן מורין בן דקימא
לן הלכה כר׳ עקיבא מחבירו והוא סובר
דמצות תפלי׳ נוהגת בלילה ויתבאר הכל
בע״ה בתפלין אבן׳   ב׳
וקבא בבית הכנסת ומצא
צבור שמתפללין ימהר להתפלל עמהם
שאין תפלתו של׳ אדם נשמעת אלא ע ם
הצבור ויקצר בזמורים ויברך הברכות
שלפני ברוך שאמר ויקרא וישבח וידלג
לשלש יאותיו שנים במקרא שלים במשנ׳
שנים בתלמוד ומדרש חלופי תלמוד
וברוך שאמ׳ והודו ליי קראו בשמו הבת׳

בירכה, שירים אמרו דוד ע״ה בהכניסו
את ארון האלהים מקרית יערים עיר דוד
והיו אומר אותו על הקרבן דבר יום
ביומו בזמן הבית ותהלה לדוד לפי ש
שאמרו שכל שאומרו מובטח לו שהוא
בן העולם הבא ועשרים הלולים לפי ש
שאמרו בשב׳ פר׳ כל כתבי אר׳ יוסי יהא
חלקי עם גומרי הלל בכל יום והן הם
פסוקי דזמרה ועל זה נהגו כל ישראל
לכפול פסוק האחרון להראות שנגמר
את ההלל שכן דרך בכיום הפרשיו׳ וכן
אמרו לכפול מאודך ולמטה בהלל המצרי
ויתבאר לפנינו בע״ה · ושירת הים זכר
ליציאת מצרים שכן אנו מזכירין אותו
בשבתות ויט בקידוש ובתפלה כדכתיב
למען תזכור את יום צאתך מארץ וכו׳
גם אם צריך לקצר יותר לא יאמר אחרי
הברכות כי אם שלים במקרא וידלג הודו
ליי׳ כי טוב ויאמר ברוך שאמר ויאמר
תהלה וידלג השירה ויאמר ישתבח שמך
ויתחבר עם הצבור ואין צריך לומ׳ אחרי
שתפלל המזמורים שדלג כי לבדור שבחו
של מקום לפני שתפלה נתקנו ולא כ
יתכן לסדר השבח אחרי שתפלל כי אם
לפניה ויכול ... ברוצה לקרותם א
אחרי שתפלה לא יברך לפניה שכבר
נפטר באהבה רבה · ואמרינן בירושלמי
אר׳ אבהו והוא שמשה לאלתר בג״א ש
שפסק מיד ויקרא בנינון ובטעמים
המיוחדים שירא׳ שקורא בתורה ולא
כסודר השבח · וכתב רבינו שאיי
ז״ל שנהגו לבית   ...

ומצא צבור המתפללין בלחש יעמוד עד
שיגמרו וכשהחזן יפתח בקול רם הוא
יפתח עמו בלחש ויעשה הקדושה עם
הצבור במקומה ואין בזה הפסק וזה
שאמרו בברכות בפר' מי שמתו הנכנס
לבית הכנסת ומצא צבור שמתפללין אם
יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע ש"צ
לקדושה יתפלל ואם לאו לא יתפלל וכן עד
שלא יגיע ש"צ למודים והוא כשהתחיל
קודם ש"צ אבל אם התחיל עמו יענה
הקדושה במקומה עם הצבור והמודים
במקומו ואין כאן הפסק למדנו מזה
שאין היחיד רשאי לענות קדוש ולא מודי'
ולא קדיש באמצע התפלה ואם ענה
הפסיק ואין תפלתו נשמעת כאלו הם
שיחת חולין וגם אין לו לשמוע ולשתוק
משום דשומע כעונה והוי כאלו הפסק
ועל כן אמר אם יכול להתחיל ולגמור
ולא אמר ישתוק וישמע אף אם אינו
יכול להתחיל ולגמור וכן כתב רבי יעקב
מ"כ דשומע כעונה הויא הפסקה וכן כתב
רב נטרונאי ז"ל יחיד שעומד בתפלה
ושמע קדיש וברוך אסו' לו לענות ואפי'
לשתוק אך סודר את תפלתו ולא יאזין
לדבר אחר כל עיקר ומכאן תשובה למה
שר"ש ע' ה כתובה פ' לולב וערבה שמע
ולא ענה יצא למדנו מזה שהמתפלל
יכול שאם הצבור אומר קדוש או מודי'
או קדיש שישתוק וישמע ושומע כעונה
ואחר כך יגמור את תפלתו אכן י' ג'
אך בלא עת תפלה שומע כעונה
מבלי שפסק כמו שאמר בסוף ר"ה למה

ש"צ יורד לפני התיבה להוציא את שאינו
בקי וכיון שש"צ מוציא את הרבים ידי
חובתן צריכין הן בכל התפלה מתחלתה
ועד תכליתה לשמוע ולענות אמן אחרי
הברכות ושלא להפסיק כלל ולפסוע ג'
פסיעות לפניהם ולאחריהם בתכליתה
אך החזן כשהוא מתפלל בלחש אינו רשאי
להשמיע קולו ולהסדיר תפלתו לפני
אדם שאינם יודעי' לסדרה כתקנה משו'
דכתי' וקולו לא ישמע עד שישמיע בקול
רם אחרי תפלתו כך כתב רבינו שרירא
ורבי האיי ז"ל **אמרו** חכמים בפר'
אין עומדין א"ר חלבו לעולם
יסדיר אדם שבחו של מקום ואח"כ יתפל'
מנלן ממשה שנ' ואתחנן אל יי' אלהים
אתה החלות אעברה נא והמזמורים הן
הם סדורי השבח וא"ר יהא חלקי עם
גומרי הלל בכל יום מתהלה לדוד עד
סוף הספר על כן אמרו חסידי' הראשוני'
היו שוהין שעה אחת לפני תפלתן לברור
השבח שנ' אשרי יושבי ביתך ואח"כ עוד
יהללוך סלה לשון ותשבו בקרב ולכך
תקנו זה הפסוק בתחלה לדוד ושעה
אחת לאחר תפלתן שנא' אך צדיקים יודו
לשמך ישבו ישרים את פניך וכ"כ למה
שלא יפנה לבו בשעת תפלה לעסקיו
משום דרגיל בהן ולא יכוין לבו לתפלתו
ולפסוקי דזמרה תקנו חכמים ברכה
ברכה לפניהם ברוך שאמר ולאחריהם
ישתבח הנקראת ברכת השיר כע"פ ועל
כן ישתבח אינה פותחת בברוך שהיא
ברכה הסמוכה לחברתה כדין שברכות

שכולם הסמוכים כמו שאמרנו ועל כן
אסור לשוח בנתים דברכה כאלו ממעט
ומחסר ברכתו של הקב"ה שאי יכול כי ש
הראשונה שפותח וחותם בברוך פוטרת
את השניה לא מלפתוח בברוך וזה
שאין חסר ועבירה שהיא בידו כמו שאמר
שח בין תפלה לתפלה עבירה היא בידו
וחוזר עליה מערכי המלחמה ויתבאר
לפנינו בע"ה בהלכות תפלין אכן ׃ ד'
וכן כתב רבי שלמה שבי ורבי עמרם
ז"ל שאסור לדבר כלל מכי שהתחיל ברוך
שאמר עד סוף ישתבח ואף גם זאת לא
ישוח כלל עד סוף פ"ס שלום לשמה כדוד
השבח בתהלה וכן מצאתי בירוש' ששח
בין ישתבח ליוצר אור עבירה היא בידו
וחוזר עליה מערכי המלחמה אכן ׃ ועוד
מצאתי במדרש ׃ אר' אלעזר בר'
יוסי פעם אחת הייתי מהלך
בדרך ומצאני אליהו ז"ל ועמו ארבעת
אלפים גמלים טעונים אמרתי לו מה הנו
השבי אף וחמה לאם בעשות נקמה
באף וחמה ממי שמספר בין קדיש לברוך
בין ברכה לברכה בין פסוק בין אמן יהא
שמיה רבה ליתברך בין גאולה לתפלה
ולא עוד אלא שאין . פגעתי בשמנת נפבי
הכה שנ' ולא אותי קראת יעקב וגו' שרכוין
בתשובתו והיכו מדבר היין תפלתו הולכת
ריקם שנ' תשין לכב תקשיב יזנך הכן ׃
ב' וירושלמי כמי ששח בין
נא ל תפלה למעשה של מנין
שבא והדהקין של הרעו של הלך יצא ב
שמנין נקראות מנהו ש . פגיג ושר

הוא מפליג וכן אתה דן לכל הפסק
שברכו הסמוכו' שלא לך מקבלת
טעמי הברכות ׃ על נטילת ידים
על שם הכלי שמחזיק רביעי'
כינו ומחנה ששמו אנטל כמו ש"ת'
כם בבא בתרא אנפק אנבג אנטל משקי'
שמ עילין לרפואה שייגור הנטל ויש
להאריך לפנינו בע"ה ב.גו בעוד וכן
על נטילת לולב שנוטלין כנגדו יליתך
ויתבאר בע"ה לפנינו בהלכות לולב ׃
אלולים אלולי בגימטריא רמח ש"ח ברים
רמח שן הגונים ואעפ' שכלנו הכמ' הגלי
עלמ' אין לומר לשון המוכרע דלא ליגני
לכולי עלמ' מרישי נקיים אולי לא יתכן
לומ אי הכם לעמוד ׃ גברי אמרו סוגד
מבני אמו כפתח הטכו שיונק דרך שם
ונפיו ונקביו סתומי שלא להזיק את אמו
יצא לאויר העולם נפתח הפתוח ונפתח
הסתום ואם לא כן אי אפש' לעמוד הכן ׃
ו' ומפניא לעשות טבו אבית יענג ש
גדול אתה ועושה נפלאות הגדם
דומה לנוד מלא רוח ואם יעשה בו נקב
כאחדם של מחט הרוח יוצאת ממנו
והאדם מלא נקבים ורוחו משתמרת
בתוכו הוי ועושה נפלאו' ׃ אלהי נשמה
אינה פותחת בברוך ולא מכני שהיא
סמוכה לאשר יצר דלכי מיתער מבנתים
אמ'לה ואשר יצר לבר כת טהרת הנקבים
גדולי וקטני אלא שהיא סמוכה להפיל
שינה דנפני שינה ורל"ה בשמה נאחר
שינה אכן ׃ ז' הבלי טינה על גם
המורח הבוים נפנו ני בגעימי'

בנעימו׳ אברך את יי׳ אשר יעצני וגו׳
רבי יעקב מ״ב אמ׳ כי אלהי נשמ׳ דאיכא
שית׳ כברוך דברי׳ אורה׳ היא כברכת
הגשמי׳ כת׳ ק׳ דברכו׳ אמותי׳ ויברכון על
הגשמי׳ מטיפה אחת לקראת כלה אמ׳
מברך מודים אנחנו לך על כל טפה וט׳
ואילו פינו וכו׳ ברוך רוב ההודאות
ומקשינן רוב ההודאות ולא כל ההודאו׳
א״א על ההודאות וכן יש לאתוש כברוך
שאמר מלך מהולל בתושבחות ומ
ומאן דאתים ברוב התושבחות כאילו מ
שמ׳ בט את השבח ומשתקין אותו ומכאן
תשוב׳ לאותן האומרי׳ במעין שבע מעין
סברכו׳ ורוב ההודאו׳ ועל הגפן פרי לו׳
מעין ברכו׳ וההודאו׳ לאין ... אבן׳
פ׳ ועי׳ ברכות הנקנו׳ ראיתי את הרב
ר׳ יצחק מרבפירא ב׳ ע׳ שקים מברך
על נטילת ידים ואשר יצר ואע״פ דאשר
יצר פותחת בברוך שהרי על נטיל׳ ידים
או׳ כמ׳ ז פעמי׳ לתפלה בלא אשר יצר ואין
דין בה״ג הסמוכות שלא לפתוח בברוך
... אלא כמו הסמוכות
לכולם שאין אמ׳ זו בלא זו אבן׳ ... ט׳
ויא דחלוק יש בין גדולי׳ לקטני׳ ולקטני׳
מברכין אשר יצר ולא על נטילת ידי׳ דהא
אפי׳ לגדולים בשר שיבא דלא ישפשף כ
בדמוכח בין י״פ אמ׳ לאם המוכה אבל
בגדולי׳ מברך על נטילת ידים ואשר יצר
דברכ׳ אשר יצר דבר קדושה הוא והיוצא
לגדולי׳ ויכו בדי נברכה בלא נטילת ידים
כך שמעתי אבן׳ י׳ ויש לנו כי יצר
טוב לשון ... ב׳ סנת ...

בכל עמלי מעשי פנים בשבת אר׳ חייא
הקבלה ניה דלא לשנייה ממזירא׳
א״ק ב׳ו׳ לעסוק בדברי תור׳ יך קבלתי
ונת׳ דוד ובספור שמרמי על דב׳ תורה
וכן מנקב בפרד וכן י״ל דעל דברי תור׳
כולל עסק תלמוד ועשיי׳ מצו׳ וישר
אבן׳ י״א ואמרי׳ סת׳ בר׳ אמתי
אמר רב יהוד׳ אמ׳ שמואל השכי׳
לקרו׳ קוד׳ שקר׳ ק״ש צרי׳ לברך לאחר שקר׳
ק״ש אין צרי׳ לברך שכבר נפטר באהבה
רבה וכן למשנה ותלמוד ולמדרש צרי׳
לברך דאמ׳ ר׳ חייא בר אשי זמנין סגיאי׳
הוה קאימנא קמיה דרב לתנויי בספרא
דבי רב וקדים ומשי ידיה ובריך ומתני
לן מאי מברך ע״נ ד״א ר׳ יוחנן אמ׳ הערב
נא ורב המנונא אמר אשר בחר בנו
ואמ׳ רב פפא הו מעולה בברכות הילכך
נימרינהו לכולהו יש ספרי׳ שכתוב בהן
ר׳ יוחנן מסיים בה הבי מאריך בביום
הברכה וחדא ברכה היא דאין לומר
ד׳... ברכה הסמוכה היא שהרי את
שלפניה משנה קצר בברכות הראשונו׳
לחתמי׳ ועוד שאכל אותמת בברוך ואין
תפתור את הברכה באחרים מפקיח
ברוך ... ולומר דברכת הערב נא וכו׳
בה׳ המלמד תורה לעמו ישר׳ יך קבלתי
בצרפת אך בספרד חותמין בהי נותן
התור׳ וכך היא כפי הראה והראת בהי
למדני חוקיך לא יאות עכשיו לדוד ע״ש
בשון בק״ש ותחנון אמרו את ה׳ הברוך
למדני חוקיך ול׳ בלשון ברכה והודאה
אבן׳ י״ב ואש... לקרו׳ בתורה

כתודה לפני פסוד המזמור יברך הברכ'
ובכל קרבנות לא אמר שלא היו שהכהנים
מקריבין קרבנם אלא ביום שנ' ביום צותו
את בני ישראל להקריב את קרבניהם ואין
קיום קריאת קרבנות אלא בזמן עשייתן
עד כאן ׃ יג אשר בחר בנו יברכך
ואחר ישא [illegible] כך מנהג צרפת ובמקום
מקומות בספרד לפני פרשת צו וקבלתי
מפני שיש בברכת כהנים שלומים כנגד
שלש מסכתות שבתלמוד וכדי להזכיר
ברכת' של ישר' נפני התמידין אכן ׃ יד
וגם הקדמוני' בפי' ראשון נעולם ישלם
אחר ימותיו שלים במקרא פרשת ה
התמידין שלים במשנה אי זהו מקומן
שנים בתלמוד ר' ישמעאל דהוא מדרש
אליפי תלמוד בריתא תורת כהנים ואלו
שלשתן אין הקרבנות על שם ונשלמה
פרים שפתינו וכל כך למה שכל מי ש
שדוחקת לו שעתו מלעסוק בתורה
ישלם שבותיו באלו ודיו על כן לא יתכן
לדלגם אכן' ׃ טו ואשר כתב רב
עמרם לשבת [illegible] וביום השבת נראה
פרש ובראשי חדשים וכן מנהג פרובינצא
וספרד לא יתכן דסייך בזכיר קרבן
מוספין לתמיד שאמר ועל מקומן הן
נזכרי במוסף וצא ולמד ׃ מכל שירי
הרגלים שאינן נזכרים כי אם בתפלת
המוסף כנזכר אכן ׃ יו וכן מנהג
צרפת על מה שאמרו [illegible] לאחר שקרא
קרבן אין צריך נברך שכבר נפטר בא' הב
רבה מצאתי בדו' אר' הבא וזהו שכתב
לאחר שיועינו [illegible] רחם שבביתך וגם

ולא סכם לומר צרי' לברך ברכת התור
על כל פעם ופעם שמפסיק אכן' ׃ יז
בתו בו שנינו על הישב' רפ' ברואה
על הרעיה אוי' ברוך שככה לו בעולם
ירוש' את בעוד דין דין לפעם אחת ביום
ואם הפסיקין מברך על כל פעם ופעם
וכדתניא הכנים נחנותו של בשם [illegible]
שם כל היום כולו אינו מברך אלא אחת
[illegible] נקריא כל היום הכא נמי יכול
ללמוד כל היום ואם אינו לומד ואפסיק
מברך על כל פעם ואין לומר שכבר נפטר
באהבה רבה ופטור כל היום מיון ש
[illegible] דירוש' ברפו סית
אכן' ׃ יח ואעפ' שכ' שא' קורין
בתור ואחר כן לפניה ולאחריה
זהו בתורה העשויה [illegible] שהיא
משעבדת לשמים ותפ' רם [illegible] ובתורת
קריים ולא בתורת שכן ולמוד ויתבאר
לפנינו בע'ה אכן' ׃ יט הערב
נא ובנים [illegible] וצאצאינו ואנחנו
צאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל וכו' כך
קבל [illegible] ברפת [illegible] בבבא מצ עא
פ' השוכ' את הפועלי' כל שהוא תלמי' חכ'
ובנו ת'ח וכן בנו תלמיד חכם שוב אין
תור פוסקת מזרעו שנ' לא ימושו מפיך
ומפי וכו' אמר יי' מעתה ועד עולם אני
ערב כרכר זה ׃ מנהג צרפת לומר
ברוך שאמ' בין בחול בין בשבת לפני כל
שיר זמורים וכן כרין שהיא ברכה דלפני
פסוקי זמירות ובפירות וישתבח ברכה
לאחרים בראשית דמשרת שיר ברכת
שפיר על כן יתכן לאומרם בכל ימים

שינוי נוסח ספרד ופרובינצא להתחיל
בשבת ויש אחרי שברכו' והקריבנו' לפני
ברוך שאמ' מזמורות של שבת ומתחילי'
יי מלך יי מלך וכן נמי בספרד לגמרי
וכן כתב רב עמרם ז"ל ונראה להודיע
שהוא מלכותו בשבת ליום שש' שבת
וכן מזמור שיר ליום השבת ליום שכולו
שבת ומנוחה לחיי העולמים ושיתגלה
כבוד מלכותו עלינו בזמן שהשכ' ויתבא'
לפנינו כנ"ל אחרי שלש פסו' וכן כתבו
בני ספרד ופרובינצא לו' כאן יוצר של שבת
ומדלגין לאל אשר שבת ואומ' שם אופני
שקדם שערך יי אלהינו וכו' אמן י' כ'
אך באשכנז אין לו' יוצ' של שב' ויש מן
ס"ן לזום כמו שא' י' וכן בספ' ופרובינצ'
כתבו בזום ענכ רב לו' מזמורי' של שבת
וקדיש דרבנן למוסף וכן בדין ויתבאר
לפנינו בע"ה במקומו בשם עבא רבה
אמן י' כ"א בספ' נהגו לדלג בשבתו'
וי"ט מזמור לתודה וכן בדין
שאין אומ' אותו בזמן שבית על הקרבת
סתירס שאין מביאי' דסבירי לן לתודות
ואין קריבה בשבת וי"ט דנדרים ונדבות
אין קריבין בהן אבל בפרובינצא וספרד
אומ' אותו ולא יתכן אמן י' כ"ב תהלה
לדוד כל שאו' תהלה לדוד בכל יום מובט'
לו שהוא בן העה"ב דאית ביה תרי עניני
טובה למקום באלפ' ביתא ואית ביה פותח
את ידיך ובאשרי תמימי דרך ליכא אלא
חדא ובהלל הגדול ליכ' אלא חדא ושמעתי
טעם קצת שבכל תהלוקי אלפא בית' באמצע
שפסוק אחרי [illegible] מתחילין בווין

מזון יב' פסוקי' ובימ' אק אל חנון ורחו'
יי ארך אפי' וגדל חסד וזהו שהוסיפו בסוף
נא: וכו נברך יה וגו' קרוב יי לכ' קוראיו
לכל אשר יקראוהו באמת אמן י' כ"ג
להודיע שהוא בן העה"ב וזהו
מעתה ועד עולם הללויה יעוד לשלשולי
הללויה דכולהו פרשיתא עד כל הנשמה
תהלל יה וסוף פירק' הללויה וריש פירק'
הללויה והללויה דבתר תהלת יי ידבר פי
ריש פירקא והוסיפו ואנחנו נברך יה
לסיים בהללויה ; ובצרפת אין עוד
פסו' שלפני זה בהלל שאמרי כך לא קאמרי
הללו יה ואנחנו נברך יה וגו שלא יראה
כמוצי' עצמו מכלל ויברך כל בשר כמו
אלה ברכב ואלה בסוסי' ואנחנו ; אמן'
כ"ד ובסדור שעמרמי עד ומהללי' לשם
תפארתך ולא עוד ועומד ש"צ ואומ'
ישתבח ובכל גבול ישראל אומ' השיר ואין
ראוי לדלגו לשוכי' שבח הגדול' שראשונ'
דכתי' למען תזכו את יום צאתך וגו': אך
בט'באב שמעתי שמדלגין אותה בארץ
ישר' ובבבל וכן בדין ויתבא' לפנינו בע"ה
במקומו בהלכו' ט'באב אמן י' כ"ה
ולכן טוב המנהג בכל גבול ישר'
לומ' אתה הוא יי האלהים וגו' עד במים עזי'
בעזרא ושיר השירים ויתפללו בו רבו דבר
שבקדוש לא ישא פתו' מי ויתבאר לפנינו
בע"ה בסוף תפל' שחר ; ואעפ' שאמרנו
שאסו' לספר בין ישתבח ליוצר אור ואסור
לעשו' ברכות עד שיתפלל ב"ר"א' לומ'
יחיד אבל לברכי צבור או לצורך הבא ל
להתפרנס מן הצבו' לפסוק לו צדקה אין

אין אסור כלומר בה בברכו' גבור יש לחוש
שמא יאמר הדבר ויבא לידי ספכד ותקלה
וכדאית' בירו' דפ' אין עומדי' ר' יהוד' אומ'
ש נזהר בברכ' שבו' כנוסק בד"ת ובתוספ'
דברכו' בפ"ק א"ר יהוד' פעם א' הייתי מהל'
בדרך א"ר ר' עקיב' ואמר ר' אלעזר כ"ע
סניע זמן ק"ש במרומם אבי שבתחלתו
מלקרות אלא ש"ס היו עוסקין בברכו
שנו' קריתי ושניתי ואח"כ שתחילו הם וכבר
כראתה החמה על ראשי הקרי' : שחתני'
וכל שעוסקי' במצו' פטורי' מק"ש ומתפל'
שנ' בשבתך בביתך פרט לעוסק במצות
ובלכתך בדרך פרט לחתני' ובפ' שני תני'
כותבי ספרי תפלי' ומזוזו' מפסיקי' לק"ש
ואין מפסיקי' לתפלה ר' אומ' כשם שאין
מפסיקי' לתפלה כך מפסיקי' לק"ש : ר'
ר' חנינ' בן עקיב' או' כשם שמפסיקי' לק"ש
כך מפסיקי' לתפלה א"ר אלעז' בר צדוק
כשהיה רב ובית דינו ביבנה היו עוסקין
בצרכי צבו ולא היו מפסיקין שלא להסיע
מלבן : ובסוכה פ' הישן שלוחי מצוה פטו'
מן הסוכ' משו' דכתי' בשבתך בביתך פרט
לעוסק במצו' ובפ"ק דמועד קטן לענין
ת"ת יקרה היא מפנינים וכל חפצי' לא ישוו
בה הא חפצי שמי' ישוו בה שמבטלין ת"ת
לעשו' מצו' ואית' בירוש' דריש מהכ' פאה
ובגמ' דמאימתי קורי' ירושלמי : מגלת
סתרי' : ויעמוד החזן ויאמ' קדיש להזכיר
קץ הימין והגאולה לפני התפלה וכן בכל
הימי' בחול ובקדש כי עיקר הקדיש על
ענין הגאולה כוסד במלחמ' מלך המשיח
דל עם גוג מלך המגוג וה"ר וזהו יתגדל

ויתקדש כדכתיב והתגדלתי והתקדשתי
שמיה רבא כאותיי' ברא שיפא רבה שמו
אשר ברא העולם שנ' כי ביה יי צור עול'
אל תיקרי צור אלא צר העולמי' העוה"ז
נברא בה"א והעוה"ב ביו"ד כך שנו
א"מי בפ' הקומץ רבה ובתנחומא ובב'
ובאין דורש' ירוש' ובפרקי ר' אליעז' ויתב'
לפ"י כו כ"ה בתפלי' : יהא שמי' רבה פי'
שמו שלם שנא' כי יד על כס יה שנשבע
בכסאו שלא יהא שמו וכסאו שלם עד ש
שינקום נקמתו של עשו שנ' האויב תמו
חרבו' לנצח וגו' ויי' לעול' ישב כ"כ נמשפ'
כסאו הרי השם שלם והכסא שלם ועל כן
שוה מסיים תושבחתא ונחמתא לפי מה
שאמ' בריש ברכו שכשעו' שיטר' עונין אמן
יהא שמיה רבא מברך בת קול מנשמת
בוכה ואומ' אוי שחרבתי את ביתי וכו' :
ועל כן צרי' לאתגנאס : בעגל בקרוב כי
רגבת רשעי' מקרוב מתרגמי' אחרי כונע
רשיעיא דשיני בעגלא : ושמעתי שלכך
מנהג לאמרו בארמי' לפי שאין מלאכי' הש'
מכירי' בלשו' ארמי' זולתי ג' הממונים על
ישר' והמליצי' יושרם מיכאל גבריאל רפאל
וכדאית' בסנהדרי' בא גבריאל ולמדו ע'
לשון ואת שאינן ממוני' ומקטרגי' יקנאו
בם כשמזכי' את הקץ ויבהילוהו : ועוד
יקנאו בזה שישמעו שאנו מקדשי' הבור'
יותר מהן על כן מנהג זה וסדר קדושה
לתרגם : ובזמן שאמ' אמן בעגל' ובזמן
קרי' ואחרי' אמן יענו הצבו' אחריו בכל כ
כחם אמנים שמי רבה מברך ע"ס שנ'
גדלו ליי אתי על כן אין ראוי לשקרי' לחזן

ושנו חכמים ז״ל שעונין אמן יהא שמיה רבא
בכל כחו וכתב׳ בי שסוא כן הע׳ ז״פ׳ בבל
כיב׳ ופרשב׳ בני אדם אחרי שמכוין לבו
לקיים אמן יהא שמיה רבא וכו׳ ובכל כחו
אמן וכבר ברא אמן יהא שמי רבא מברך
כי יתפר יקו ובת רב עמ׳ כי לפני הטיבה
שאין דין בכי אדם לספר אחר ישתבח
וא״ב׳ לומ׳ קדיש ומ״מ׳ כסבו הטעו׳ נאמרו
אף כשאינן מהפרי׳ להוכי׳ נאו׳ קן הימין
שתפל׳ כי כן סדר ששבח אבן׳ ׃ ב״ו׳ וזה
דבר פשוט׳ כי אחרי שהמ׳ קיון קדיש
ברכו כא׃ו שתחי׳ ביוצ אר׳ ואין לספר אף
בברכו רבים ולהוציא מאותן שמקומות
שנוהגי׳ על חבריהם כברכו כוס׃ והשב׳
מתחי׳ החזן והוא רחו׳ לספר עון זה שברי
הן מפסיקי׳ בדבר ששבח נתפלה לברכו
יחיד ולא יתכן כן׳ ולאחר שהתחי׳ ש״צ׳
ברכו ויוצר אור וכאו׳ בני אדם לבה״ס׳
בנוחרי׳ לא יאמ׳ להם ש״צ׳ ברכו עד אחרי
התפלה ולא בין גאול׳ לתפל׳ דבעינן תכף
לגאולה תפלה ואין להפסיק אבל בערבי׳
דקיל תפל׳ ערבי רשו׳ ׃ ובר הנו מפסי׳
בין גאול׳ לתפל׳ בפסוקי׳ שתקנו בה אנשי
מערב וכשהולך יכול לומ׳ להם ברכו וסו׳
דעבו כתרי ברוך יי המבורך ודרי סדרי
קמ׳ שתקנו חכמים בכ׳ לפניה וב׳ לאחריה
אב׳ רב נחמר ברכו כאין מיד ולא פתח
החזן ביוצ׳ אור וסם לא פרסו שמע יחזו׳
ויאמ׳ להם ברכו ויפרסו על שמע דס״ל׳
סדור ששבח נפני שתפ׳ אבל רס קיאו
את שמע לא יאמ׳ להם ברכו כלל כת׳ וכו
שבאוני ומכבר שרוב גבה בני הרגו ש
שמתאחרי׳ לבא לב״ה וכבר התפללו הצבור
יעמוד א׳ שלא התפלל ויוציאם יח כיון
אעפ׳ שכבר יצאו כלם חוץ מא׳ או ב׳ ובעבור׳
אף אם התפלל פורס להם על שמע ואו׳
קדיש וברכו ויפתח ביוצ׳ אור וקדושה עד
יוצר המאו׳ וידלג ויאמ׳ תפלת הנחש בקו׳
רם כעבו׳ קדושה ויש לי׳ אבל ואח קדיש
וברכו ולא עוד וקדוש׳ מיושב או מעומ׳
יתאספו י׳ ויעמוד א׳ מהם בקול ויתפלל
להוציא ידי חובתו אעפ׳ שכבר יצאו ידי
חובתן וכן המנהג כשגו רבן והכל ׃ אך
ברים בוכרי מצאתי ואין לעבור ולומ׳ עד
שיהו י׳ שלא יצאו שכבר הקהלות ברכו ׃
ורבו׳ במערב אומ׳ אותו בי׳ שכבר פרוש
פרעות ונו אבן׳ ׃ כ״א׳ ורבי׳ יעקב מ״כ׳
היה אומ׳ מקא׳ כה׳ שלא שמעו שאחר
ה׳ תיבות שפסוק ברכו ׃ וכת׳ רב נחמון
ז״ל שיש בקדיש ד׳ בריעו׳ יתגדל ויתקדש
וכורע אמן יהא שמי׳ רבא כורע ויתברך
שמיה דקודשא כורע ויתעלם ויתהדר
ויתקלס כורע אבל בעושה שלום כורע
כריעה של רשו׳ ׃ וסד׳ כריעו׳ כנגד ד׳ שמות
שבפסוק זה כי ממזרח שמש עד מבואו
וכת׳ רב עמרם שיש מקומו׳ שאין אומרים
ויתקלס לא מפני שסוא גנאי כמו וקלסה
לכל סהרפות ויתקלסו כך כי יש לו לשון
שבח כמו וסוא במנכים יתקלם אלא שיש
בקדיש ז׳ עניני שבח כנגד ז׳ רקיעים
ויש שאו׳ כיון שמפסיקי׳ באמן יהא שמיה
רבא מברך לעלם ולעלמי עלמי׳ ויהבר׳
צרי לומ׳ ויתקלס וכרא׳ שאין בכון לאומרו
שלא נכסו יש בשבח כברה כ״ס׳ ׃ אך

אך ויתהלל יתברך יוצר שאינו מוברע אבן'
כ"ט' ומתחילין ביוצר אור ובורא חשך
כך שנו חכמים צריך להזכיר מדת
יום בלילה ומדת לילה ביום בשחרית
פתח במעריב ערבים וקיים ביוצר אור
יצא ובמעריב פתח ביוצר אור וקיים ב
במעריב ערבים יצא בערבים פתח במעריב
ערבים וחתם ביוצר אור לא יצא ובשחרית פתח
ביוצר אור וחתם במעריב ערבים יצא דהכל
הולך אחר החתום ושאלה ביתה שנהגו
ביוצר לחול ולשבת וי"ט נראה להודיע ש
לא נתקיימו שמים וארץ ותולדותיהן וזולתי
על פי הדבור שנקרא ראשית וכשכל יצר
שנקרא ראשית תבואתה ברא את הכל
ושאלה ביתה היא יסוד שקירה ושתי
אם לא בריתי וגו' הכן' ל' ובשובו
מחדש ונא ומשובו כדדייק' ברש'
ובשובו אינו קרי זה חבר ומשובו היינו
סדר זה כור ושובו מחדש כמו ובשובו
ובחסדו מחדש בכל יום מעשה בראשית
שביוצר להתחדש כי פעמים יולים שיעשה
ופגם מתחבר ומתרגשם אך שובו ושגורו
אין מתחדש שהוא היה כמקדם ובכבוד בו
לפני סגול ואחרי תבליתו אבן' נ"מ
בשבת כרורש ובשבתם לא ברוך
בשימות יתבו כך רהי לוח בימדי שלא
להזכיר קדוש וברוך וכן כת' רב נטר ונאי
ז"ל ויא כך עוני בימים ואי ברכה קדוש
וברוך לא ברוך וגו' ונא יתבן והויש
בני אדם שאת"ק ושו מיושב בחיי
שגפ שבמכב סופרי קוא אנ שהיה הומ'
קדוש ומיום מפני שנרא בסודר השבח

שכמלאכים אומ' אבל בקריאה ובעריך
שאין נראים בסודר אין אומ' בפחות מי'
אין כנון שהרי בתלמוד בבלי שנינו דכל
דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה
וגם בסדר קדושים שיחבעי לאומרו
ביחיד ויתבא לפנינו בע"ה אחרי תפלת
השחר בחתימת יוצר המאורות יש מקומ'
שאו' לעושה אורים גדולים ואור חדש בציון
תאיר כיון שכל קומי אורי וגו' ובדברי
קדושך כתו' לאת אל יי ויאמר להו כאי יוצר
המאורות ולא יתכן לאתו על אור העתיד
כי אם על אור הבריאה דאמרינן בע"פ
שצרי' לסמוך לחתימה מעין פתיחה ומעין
חתימה לכך צריך לאחרי הקריאה ותקן
מאורות לשים על כאן יוצר המאורות וכן כת'
רב סעדיה גאון ורב בשרוכאי ז"ל אבן'
נ"ב אהבת עולם צריך לומר אהבת עולם
בערבי ושח' דשא אפלינו בהא דשמו'
שא"א בה רבה ורבנן אמ' אהבת עול' ותבא
בותיקן ובס"א שבב עולם אהבתיך וגו' ויחי'
ורבים סלבר'בי ושבוא דבשלי לקרו' וכו'
בכב נפש כא זכ' ריה שמואל הוא דאמר לם
דשו גרים דשמעת ושוגין ברבה ואמירו
לומ' אהבת עולם רבה אהבתנו הרשות
בידן אבל מה שאמ' שם שם וזה דמנבב
לומ' בשחר אהבה רבה ובערב אהבת
עול' ... ידי שניהן ליתה ... דאמר וכב'
ריף ז"ל אבן' נ"ב הבוחר בעמו ישראל
לפי שמדרש שמנחיני חבנה מיוחד
ני חת שלי ואפי' אשמו נך שנשלך ב"ב'
שצרי' נעשה אמן אחר עצמו ... אמן אל
מלך נאמן שמ' יפר כשבמלו ... שמנמין

אל מלך נאמן שמע וברוך שם ומלאו
פרשיות ג' שמע והיה אם שמוע ופרשת
ציצית יש רמ"ח תיבות רמז לרמ"ח אברי'
ופתרון הדבר שמר לי את רמ"ח תיבות
לאומרן ונקבל עליך עול מלכות שמים
ועול מצות ציצית נזכרין תרי"ג מצות
ואשמור אבריך אבן' . נ"ל ונראה
לדבר שנמצא בריקנט'   שדוין
כך שמברך אינו רשאי לענות אמן אחר
ברכותיו זולתי בה' מקומו' בשמ' בהשכיבנו
בערב באוהב גאל ישר' בשחר ובמולך
בערב ובונה ירושלים דמזון אך בסוף
מגל' בתוספת אינו כן הפורס על שמע
והמברך על המצות ועל הפירו' לא יענה
אמן אחר עצמו ואם ענה הרי זה בור
ובגמ' דילן ליכא אלא אחר בונה ירושלים
דמזון ולשנין גאל ישר' דשחרית דבעינן
מיסמך גאולה לתפלה ותני הוי הפסק
ובירו' הוי הפורס על שמע והעובר לפני
התיבה והנושא את כפיו והקורא בתורה
והמפטיר בנביא והמברך על אחת מכל
מצות האמורו' בתור' לא יענה אחר עצמו
אמן ואם ענ' הרי זה בור אית תנא דתני
הרי זה חכם אמ' רב חסדא מאן דתני הרי
זה בור אחר כל ברכה ומאן דתני הרי זה
חכם בעונה בסוף ועל זה ראוי לסמוך
שעל ברכה שהיא בסוף בונה ירושלים
בסוף ט' ברכות ג' דאוריתא וישתבח ויהללוך
דחתימ' שוה לא יענה אחר עצמו אמן ואי'
למדין מן הסגולות אף במקום שהוא שין
חוץ זולת שנוספתה באחרונה על זו
ועל' הקריאת את שמע בעונתו :

דתנן   מאימתי קורין את שמע
בערבין וכו' אחרים אומ' כדי שיעור
חבירו ברחק ד' אמות ויכירנו והלכה
כאחרי' ולמ' אביי לתפלין כאחרים לק"ש
כוותיקין דא"ר יוחנן ותיקין היו גומרין
אותה עם הנץ החמה שנ' ייראוך עם
שמש וכדי שיסמוך גאולה לתפלה ונמצא
מתפלל ביום ומ"מ אין אדם יכול לכוין
בזמן. אמת על כן מצוה לקרותו לפני
הנץ החמה מעט שלא יתפלל אלא לאח'
הנץ החמה כדי שיתפלל ביום ואביי דאמ'
לתפלין כאחרים אע"ג דקיימא לן דלילה
זמן תפלין אין להניחן בתחלה לאחר
שקיעת החמה והטעם יתבאר לפנינו
בע"ה אמן . ל"ס והקורא את שמע
בבהכ"נ בעונתה נוטל שכר יות' מהקור' בתור'
דתנן ר' אליעזר אומר עד הנץ החמה
ר' יהושע או' עד ג' שעות שכן דרך בני
מלכים לעמוד בג' שעות מכאן ואילך לא
הפסיד אדם שהוא קורא בתורה מכלל
דהקורא בעונתה עדיף מהקורא בתור'
ולא הפסיד כברכות ויברך לפניה
ולאחריה אע"ג דקרי ליה בתר ג' שעות
ולכתחלה לא שרי למיעבד הכי ומאן
דקרי ליה לכתחלה בתר שתי שעות דלא
אינו מיתקרי פושע דלא שרי לאיעכובי
אלא בזכתות ויט ותעני' בג' דמשתהי
עד דמיכנפין עשרה או בני בי רב ר
דיתבי וגרסי ומימשך גרסייהו דהני לא
מעכבי מימעני רבים ק"ש ותפ"ס
ודוותיקין מל"ה ד"א   שיחה ולא מצא
בגי'   ע"מח   גוזבי

לבוהי ביתיקין בך כתב רב עמרם ומ״מ
ומן ק״ש עד סוף ג׳ שעו׳ דר׳ יהושע דאמ׳
עד ג׳ שעות עד ועד בכלל כדאמר בריש
תפלת השחר עד ארבע שעו׳ דעד ועד
בכלל ותכן הכי בבחירתא עדו׳ על תמיד
של שחר שקרב בד׳ שעו׳ וכירו׳ הלכה כר׳
יהושע בשפה רב הונא אמר פליגין בה
תרי אמוראי חד אמ׳ בשוכה ומותיב ליה
חבריה ויש הלכה בשוכה בתמיהא כך
הלכ ולמה אמרו בזוכה להזדרז ולקרות׳
בזוכתה פירו׳ לפני ג׳ שעות שלא יאחר
וחצות לילה אקום להודו׳ לך שאמר דוד
ע״ה זו זו שאמ׳ קדמו עיני אשמורו׳ לשאר
מלכי׳ השוכים עד סוף שתי שעות ביום
שית דליליא ותרתי דיממא הא תמניא
והשעה הג׳ היו מתעסקין ללבוש ולבעול
ולרחוץ ולהכון לקרא׳ אלפי ישראל ואי עד
ג׳ שעו׳ עד ולא עד בכלל מתי יקראוהו
מלכי ישראל ומלכי בית דוד השוכים ב׳
שעו׳ הא עבר זמן דלא למיקרי על ברחי׳
עד ג׳ שעות עד סוף ג׳ שעו׳ קאמ׳ ותדע
דאמרי׳ בירושל׳ דמאימתי קורין בפקין
לתענית בעין צבורא למיקרי שמע בתר
תלת שעין בעי מימחא בידיהון ולא כבר
קראו אותם בזוכתה בלום קורין אותם
לעמוד בתפל׳ אלא מדברי תור׳ וכירו׳
דפ׳ היה קורא בתורה אם לא בירך לפני
ק״ש לא הקפיד בברכו׳ שאחרים דברבית
אין מעכבות זו את זו וכי היא התם
בתלמוד בבלי והוא הדין בכל המצות
בין לפסוק בין לבבוי הדם ושאר מצות
דברשותיהן אינן מעכבות ואם לא בירך

לא הקפיד מן המצוה בלום והרב רבינא
משה ז״ל כת׳ אם לא בירך לשחיטה ובסוי
הדם בשר אלא שחסר מצוה אבן׳. לנ׳
ולפסוק ראשון דשמע צרי׳ בונת הלב
דתנ׳ שמע ישר׳ יי אלהינו יי אחד עד
כאן צריכה כונת הלב דברי ר׳ מאיר את׳
רבא הלכה כר׳ מאיר ובירושל׳ בשם ר׳
שמואל צריך לקבל עליו עול מלכו׳ שמי׳
מעומד מה אם היה יושב עומד אלא אם
היה מהלך עומד פירו׳ כל היושב צריך
לעמוד דב״ה אומ׳ כל אדם קורין כדרכן
אלא שאם היה מהלך יעמוד במקום אחד
אבל על לבבך אין צריך לעמוד מ״מ ת
שאומרים בעל׳ ממלאכתן בפ׳ א׳ דלא
ליטוייה למלכות שמים וראי רבינו
שאלפסי ז״ל והמחמיר על עצמו לקרות
לעול׳ מעומד אף כב״ש לא עביד דאמרי׳
בערב כל אדם קורין כדרכן ובבר יצאת
בת קול דהלכה כב״ה דברים ערובין ובפ׳
בן זכ דלית הלכת׳ כב״ש אלא בו׳ מקומות
אחת בפ׳ אלו דברים בברכות ב״ש אומר
מכבדין את הבית ואח״כ נוטלין לידים
וב״ה א׳ נוטלי׳ לידי׳. ואחכ׳ מכבדי׳ את הבית
ואמרי׳ התם בכולי פירקי׳ הלכת׳ כב״ה בר
מהאי דהלכ׳ כב״ש ובסוף פירק׳ דמי שאכל
ושכח ולא בירך ב״ש אומרי׳ יחזור למקומו
ויברך ובית הלל אומרים יברך במקום
שנזכר והלכתא כבית שמאי מהכא תרי
תלמידי דחד אהדר למקום שבירך א
ואשכח ארנקי ומדרבה בר בר חנה ש
ועריפא מתרווייהו דפת בוה לה מדבר׳
שטעינין ברכה לאחריהן במקומן בע״פ

פי׳ פ׳ ותליתאה בחנוכה בפ״ק אמ׳ שמואל
בר רב יצחק אמר רב הונא הלכה סוכה
פסולה שאינה מחזקת ראשו ורובו
ושולחנו א״ל רב אחא כמאן כב״ש אלא
כמאן איכ׳ דאמ׳ א״ל ר׳ אחא דאמר לך מני
ב״ש היא ולא תיזוז מיניה ופליגי בתרתי
בסוכה גדולה ובקטנה שמחזקת ראשו
ורובו ושולחנו דב״ש פוסלי׳ וב״ה מכשירי
והלכה כב״ה ותרתי באפיחות בפ׳ שתכלת
במה חוטין שנה בותן ב״ש אומרי׳ ד׳ וב״ה
אומ׳ ג׳ וכ״ות טפח משולשת לרבע וה״ל
כב״ש כת״יתי מ״דפסיק רב פפא הלכתא
ארבע בתוך שלש משולשת ארבע ותו
הדין בציצית ב״ש פוטרין וב״ה מחייבין
והלכה כב״ה ואע״ג דרבנן והלכה כב״ה
אין למדין הלכה לא מפי משנה ולא מפי
תלמוד וקימ״ל דהא כב״ה דבפרק במה
מדליקין אמרי׳ מעשה בר׳ יהודה בר׳
אלעאי כך היה בכל ערב שבת היו מביאין
לו עריבה מלאה מים חמין ורוחץ פניו
ידיו ורגליו ומתעטף בסדינין המצויירין
ודומה למלאך ה׳ צבאות והיו תלמידיו
מחבין ממנו כנפי כסותן אמר להם בני
לא כך שניתי לכם סדין בציצית ב״ש
פוטרין וב״ה מחייבין מ״ט גזירה משום
כסות לילה והלכה כב״ה ואיהו משום
גזירה משום כסות לילה פי׳ וה״י כלאים
שלא במקום מצוה ולר׳ אושעיא דתני
כאלו דברי אושעיא דב״ש. ב״ה היכן אלא
ממש ואחרים בצירות דסוא בחירתא
אחזרו ב״ה להודות כב״ש ואמרי׳ בברכות
עשה כב״ש חייב מיתה דתנן א״ר טרפון
אני הייתי מהלך בדרך והטיתי לקרות

כב״ש וסכנתי בעצמי מפני הלסטין א״ל
כדי היית לחוב בעצמך על שעברת על
דברי בית הלל דאמרי עומדין וקורין
יושבין וקורין דעומדין אין צריכין ל
לישב ויושבין אין צריכין לעמוד אלא
כאורחייהו וכל מאן דעבר אדרבנן הרי
למיקרייה עבריין בריאתה בריש ברכות
אם כן מאן דשני דברי בית הלל נקרא
עבריין וצריך להפסיק בין תיבה לתיבה
כדתנן בפסחים פרק מקום שנהגו ששה
דברים עשו אנשי יריחו וכו׳ שהיו כורכין
את שמע ואומרין שמע ישראל ולא היו
מפסיקין דברי ר׳ מאיר ר׳ יהודה אומר
מפסיקין היו אלא שלא היו אומרין ב
ברוך שם כבוד מלכותו ובירושלמי שלא
היו מפסיקין בין תיבה לתיבה ר׳ זעירא
ור׳ יוסי בשם ר׳ שלא היו מפסיקין בין
אחד לברוך עד כאן יסוד הירושלמי ׃
וצריך להאריך באחד וכל המאריך
באחד מאריכין לו ימיו ושנותיו אמר
רב אשי ובדלת ובלבד שלא יחטוף בחית
ולא יאריך בדלת כי אם כדי להחליטו ב
בשם היסודות ירושלמי ולא יאריך ב
בחלף שלא יראה כאומר אי חד אם ו
ושלום חבן ׃ לז׳ וכתב רב
עמרם ז״ל וצריך להשמיע
קולו להשמיע לאזנו דכת׳ שמע שיש
להזכיר מה שאת׳ מוציא מפיך ובכל לשון
יצא דכת׳ שמע בכל לשון שאתה שומע
ע״פ ואע״ג דקימ״לן כרבי דשמע לכל לשון
אתא ולא כר׳ דאוקים ליה השמע לא ניך
כרים פ״ק קור׳ בת״ר וכפ׳ א״ג כאמרין
בשעת ולר״ק ש כבת״ם שרא דיחי׳ ורבים

ועוד סתם לן תנא כרבנן ואלו נאמרין
בכל לשון פרשת סוטה וקרית שמע וכו'
ומחלוקת בברייתא וסתם במתניתין
הלכה כסתם מתני' ׃ ועוד תנן הקורא
את שמע ולא השמיע לאזנו יצא ר' ל
יוסי אומר לא יצא קרא ולא דקדק ב
באותיותיו ר' יוסי אומר יצא ר' יהודה
אומ' לא יצא ואמר ר' יאשיה הלכה כדברי
שניהם להקל שאם לא השמיע לאזנו ולא
דקדק באותיותיו יצא מכל מקום מכ׃ב
טוב הוא שנהגו בספרד לקרות בקול
רם פסוק ראשון שצריך כונת הלב ואם
יאמר אותו בחשאי לא יכוין כל כך את
לבו וכיון דלא השמיע לאזנו יצא דאי
עבד אבל לכתחלה צריך להשמיע לאזנו
׃ וזהו סברת רב עמרם אך ש הוא כותב
דברים להביא ראיה כדכתיב שמע ד
ודורשו לשני ענינים ואין מי שיסבור שני
הדרשות א׳ ׃ אבן ׃ ל״א ולמדתם
שתהא למוד תם שיתן ריוח בין
הדבקים בכל לבבך על לבבך בכל לבבכם
עשב בשדך ׃ ואבדתם מהרה ׃ על
לבבכם ׃ הכנף פתיל ׃ אתו וזכרתם ׃
תזכרו ועשיתם ׃ אתכם מארץ ׃ ולהפסיק
בין היום על לבבך ׃ דעל כורכין את
שמע ולא היו מפסיקין אמר בגמ' רבה
את מפסיקין היו אלא שהיו אומרי' היום
על לבבך דהשמע ולא לאחר על לבבך
וכן אתכם היום לאהבה דהשמע ולא
לאחר לאהבה וצריך אדם לן להפסיק ׃
ירושלמי צריך להוציא בפה עין אחר
נשבע שלא יראה בקא חס ושלום אבן׳ ׃

ל״ט׳ והקורא את שמע ונותן ריוח
בין הדבקי' מצנני' לו גיהנם שנ'
בפרש שדי מלכים בה תשלג בצלמון
ב׃ ופרשת אותיות במלכות שדי וקבלת
עול שמים ועול מצות זה קבלת מלכותו
והקורא את שמע לא ירמוז בעיניו ולא
יקרוץ בשפתיו ולא יורה באצבעותיו ואם
עושה כן עליו הכתוב אומר לא אותי
קראת יעקב דכתיב ודברת בם כל ד
דבורך בם עשה קבע ואל תעשם עראי
׃ ביסוד העמרמי ׃ ובירושלמי לישני
אינים קרית שמ' כל שעתא כפרוזדגמא
חדתא דהוא פרוזדגמא שטר צואת על
העיר דהקב"ה דלא ליצרח עלן דכתי' עמי
מה עשיתי לך ומה הלאיתיך ענה בי מאי
הלאיתיך אמר ר' ברכיה ׃ מלך ששלח פ
פרוזדגמא של מדינה מה הם עושים
כל בני המדינה עומדין על רגליהם
ופורעין את ראשיהם וקוראין אותם ל
ביראה ברתת ובזיע אבל הקב"ה יתברך
שמו ויתעלה זכרו לעולמי עד אמ' להם
לישראל הדא קרית שמע פרוזדגמא
חדתא דידי שוא ולא הטרחתי עליכם
לקרותה לא עומדים על רגליכם ולא
פורעים את ראשיכ' אלא בשבתך בביתך
וגו' ׃ ולמדנו מזה שכל אדם קורין
כדרכן ועל זה הקב"ה משתבח שאינו בא
בטרחות עמנו ׃ יסוד העמרמי ׃ ברוך
שם אמרו יעקב אבינו ע"ה כשאמר פ
האספו ואגידה וגו' שבקש לגלות להם
את הקץ ונסתלקה שכינה ממנו ואמר
דברים אחרי' אמר שמא יש פסול בזרעו

שאברהם יצחק אמרו שמע ישראל וגו'
כשם שאין בלבבך אלא אחד וכך בלבבנו
א' אמ' ברוך שם אמרו חכמים אעפ' שלא
אמרו משה אמרו יעקב התקינו לאמרו
בחשאי משל לבת מלך וכו' ׃ ומנהג
להגביה כנפי הטלית להראות הציצית
כשאומרו והיה לכם לציצית וראיתם אותו
לזכרון קרי"ג מצות לציצית לשון מציץ
מן החרכים ׃ למען תזכרו ירושלמי
אמ' צריך להתיז הזיין דלא לימא תשכרו
דמשמע ע"מ לקבל שכר ׃ וכן באלה צרי'
להתיז השמך כי לעולם חסדו דלא לימא
חסו לשון חרורין חתיכות ׃ בין פרק
לפרק ואינו יודע באיזה פרק חוזר
לפרק ראשון באמצע הפרק חוזר לתחלת
הפרק בין כתיבה לכתיבה חוזר לכתיבה
ראשונה והוא שלא פתח למען ירבו ימיכ'
אבל אם פתח חוזר לכתיבה אחרונה ׃
ואין הלכה כשמואל ד אמר קרית שמע
דרבנן אלא קרית שמע דאוריתא וספק
קרא קרית שמע וספק לא קרא חוזר
וקורא וספק אמר אמת ויציב ספק לא
אמר חוזר ואומר וכן ויאמר לאמת ב
ויציב לא יפסיק דכתיב וי"י אלהים אמת
ואין צריך לחזור אמת ׃ ונוהגין שאומרי'
באמת ויציב ונכון וקיים וכן כולן ׃
שמעתי מימי חרפי בטוליטולא כי על
מעשה שנויין למודים חסדושי ישראל
לאשה רבנו ע"ה ובאו שנוין לפני המקום
להוציאו מן השחד על כן תקנום בזה ׃
וזהו בידך אפקיד רוחי שאנו מפקידי'
לו את נשמותינו בכל לילה ומאמינין בו
להשיבה אלינו וזהו בשחר אמת ויציב
יציבא מלתא דברי אמת וקיים להשיב
פקדון אלינו ואח"כ גאל ישר' דאמרי'
בג"פ בק"ש ותפלה גאל ישראל מה שהיה
כבר בתפלה גואל ישראל דרחמי נינהו ׃
ובירושלמי מנאתי ׃ וצרי' להזכיר באמת
ויציב יציאת מצרים ומלכות וקריעת ים
סוף ומכת בכורי' וצור ישר' וגואלו אכן ׃
מ' ויש שכתבו לומ' צור ישראל קומה
לעזרת ישראל ופדה כנאמך יהוד'
וישראל גואלנו י"י צבאות שמו קדוש ישר'
בא"י גאל ישראל ׃ ושמעתי כנגד חמשה
ישראל שכתובים בפסוק אחד בפרשת
בהעלותך ונזכרים חמשה פעמים כנגד
ה' חומשי תורה בשביל הכתן של ישראל
לפני הכס' אכן ׃ מ"מ והלכה כר' יוחנן
דאמ' הלואי שית פלל אדם תפלתו
כל היום ומפרש' רבנן הני מילי ביחיד
ואדעתא דרשות אבל אדעתא דחובה
אסור ובצבור אף אדעתא דרשות אסור
דקימא לן תפלות כנגד תמידי' תקנום
וכמו שאין הצבור מביאין עולה נדבה
ך הצבור אין מתפללין תפלת נדבה
אבל היחיד שמביא עולה נדבה מתפלל
תפלת נדבה אבל היחיד אין מתפלל
תפלת המוספין נדבה שאינו מתנדב
קרבן מוסף וזה דאמר רב יהודה אמר
שמואל היה עומד באמצע תפלה ונזכר
שכבר התפלל פוסק אף באמצע ברכה
כשהתפלל אדעתא דחובה ושכח שכבר

ושנה שסבר התפלל פוסק שלא יגמרנה
כמצוה כותיקין ש' תמידי' בבקר ועובר
על כל התוסיף ור' יוחנן מודה בהא דר'
יוחנן לא אמר אלא תפלת נדבה שאין
מחוייבים אבל תפלת חובה לא אמר כן
דתנינן כאלפסי. ואמרו חכמי' שרי
שהתפלל והלך לבית הכנסת ומצא צבור
שמתפללין אם יכול לחדש דבר בתפלתו
יתפלל ואם לאו אל יתפלל ואם מתחילה
לא כיון דעתו ושבאו רוצה להתפלל ב
צבור עם הצבור יש לך חדוש גדול
שום ויכול לחזור ולהתפלל אבן:
מ"ב' וכל שסמוך גאולה לתפלה
אותו היום אינו ניזוק ואי דינן
בירושלמי ר' זעירא בשם ר' אבא בר
ירמיה שלש תכיפות הן תכף לסמיכה
שחיטה תכף וסמך תכף לנטילת ידים
ברכה שנאמר שאו ידיכם קדש וברכו
את יי תכף לגאולה תפלה כדכתיב יהיו
לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יי צורי
וגואלי וסמיך ליה יענך יי ביום צרה ש
ואמר יוסי בר אבין כל מי שתוכף לסמיכה
שחיטה אין פסול נוגע באותו קרבן ל
וכל נוטל ידים ברכה אין השטן מקטרג
בינתים בשעת סעודה וכל סומך גאולה תפלה אין
השטן מקטרג בו אותו היום. אמר
ר' זירא על מי שאינו תוכף גאולה ל
לתפלה למה הוא דומה לאוהב של מלך
שבא ושי' תיקו ג' ונראה דתכף לנטילת
ידים ברכה היינו לנטילת ידים של ברכה
דהמוציא דידן לאו בגלל תכף לנטילת
ידים ב' כה ... דירושלמי א

מסתברא ודבר לי יברך המזון בברייתא
בפרק כיצד מברכין ומיעתא צריך הכיפה
לפניו אמן. מ"ג' יי שפתי תפתח
שתקנו חכמים הוא כטילת ר
רשות ופי' יחת שתפלה וא כו בפרק
דתנייא תפלה ארוכה והאומר בסוף
אמת ויציב כגל אבות תוספת כבים
ותכף גאולה לתפלה ברייתא בא"י גאל ר
ישראל דבר שלא תקנו חכמים וכל
המשנה ממטבע שטבעו חכמי' בברכות
לא יצא ידי חובתו ותכף לגא' ישראל
צריך לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה
דתנן בשחר מברך שתים לפניה ואחת
לאחריה ובערב מברך שתים לפניה
ושתים לאחריה. ירושלמי ר' יוסי בן
בשם ר' שמואל בר נחמן על שם והגית
בו יומם ולילה שתהא הגיית לילה ויום
שוין ר' יוסי בר אבין בשם ר' יהושע בן
לוי על שם שבע ביום הללתיך רב
נחמן בשם ר' אבא כל המקיים שבע ביום
הללתיך כאלו מקיים והגית בו יומם ולילה
והמתפלל צריך לכוין את לבו אבא שאול
אומר סימן לדבר תכין לבם תקשיב
אזנך. א"ר יהודה כך היה מנהגו של ר'
עקיבא כשהיה מתפלל עם הצבור היה
מקצר ועולה וכשהיה מתפלל בינו לבין
עצמו אדם מניחו בזוית זו ומוצאו בזוית
אחרת מפני הכריעות וההשתחויות.
ושל יתפלל אדם כל היום כבר מפורש
על ידי דניאל ותלתא זמנין ביומא הוא
מברך על ברכוהי ומצלי ומודא ושל מסכת
דניאל כגון תל' על יגל הגוה

דאנן עביד מן קדמת דנא יכול יתפלל
לכל רוח שירצה ת"ל וכוין פתיחין ליה ב
בעליתיה נגד ירושלם ובשאלה כתיב
ויתפללו אל יי דרך ארצם יכול יהא כ
כולן בבת אחת כבר מפורש על ידי דוד
ערב ובקר וצהרים אשיחה ואהמה ו
וישמע קולי יכול ישאל אדם צרכיו ואחר
כך יתפלל כבר מפורש על ידי שלמה
לשמוע אל הרנה ואל התפלה רנה זו
תחנה תפלה זו בקשה אמר רב המנא
שלכתא גברוואתא איכא למשמע מהני
קראי דחנה וחנה היא מדברת על לבה
מכאן למתפלל צריך לכוין את לבו רק
שפתיה נעות שצריך שיחתך בשפתיו
וקולה לא ישמע שצריך להתפלל בלחש
ויחשבה עלי לשכורה מכאן ששכור
אסור להתפלל והיא מרת נפש שאין
עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש
ואי נמי משום דכתי' עבדו את יי ביראה
במקום גילה שם תהא רעדה ׃
ואמרינן בעירובין פרק סדר אמר רבה
בר רב הונא שתוי אל יתפלל ואם ה
התפלל תפלתו תפלה שכור אל יתפלל
ואם התפלל תפלתו תועבה היכי דמי
שתוי כל שיכול לדבר לפני המלך
שכור כל שאינו יכול לדבר בפני המלך ׃
והמתפלל צריך שיכנס לבית הכנסת
שיעור שני פתחים שנאמר אשרי אדם
וגו' שנאמר לשמור מזוזת פתחי ׃
כפתח שני שניכו מן האגוף ולפני' כלפני'
מן האגוף ולחוץ כלחוץ ואמ' עלה אמ' רב
נכון לתפלה הופלג דריב"ל דאמ' אף מחיצה

של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם
שבשמים ואף על גב דרב ור' יוחנן הלכה
כר' יוחנן ור' יוחנן ור' יהושע הלכה כר'
יהושע בן לוי וכיון דרב במקום ר' יוחנן
ליתיה כל שכן דליתיה במקום ר' יהושע
בן לוי הלכה קיימא לן כרב דמן האגוף
ולחוץ כלחוץ לענין תפלה דתנן ב
בעירובין פרק כל גגות חצר קטנה ש
שנפרצה במלואה לחצר גדולה והיא
תשעה בגדולה ויחיד בקטנה מצטרפין
תשעה בקטנה ויחיד בגדולה אין מ
מצטרפין וצבור בגדולה ושליח צבור
בקטנה יוצאין ידי חובתן צבור בקטנה
ושליח צבור בגדולה אין יוצאין ידי
חובתן שהרי הוא מופלג מהן ואינו ע
עמהן במקום אחד מפני שיש לגדולה
פסק מכאן ומכאן והרי היא כמופלגת
מן הקטנה ואין הקטנה מופלגת מן
הגדולה אלא הרי היא כקרן זוית שלה
והא דאמרת כי גולי בעבור שהקטנה כ
כדחית אבל הגדולה לא היו מצטרפין
לגולם והינו כרב ולא כר' יהושע בן
לוי אכן ׃ מ"ר אמר רב
כל שקובע מקום ל
לתפלתו כאבותם שנאמר בו אל המקום
אשר עמד שם וקבע מקום אלהי אברהם
יהא בעזרו וכשמת אומרים עליו אי ר
ענו אי חסיד מתלמידיו של אברהם
אבינו ואין עמידה אלא תפלה שנאמר
ויעמוד פנחס ויפלל ׃ המתפלל
אחורי בית הכנסת והוא הוזר פניו לבית
הכנסת נקרא רשע שנא' סביב רשעים

רשעים יתפללון׃ ובירושלמי אמר
ר' יוחנן צריך אדם להתפלל במקום ש
שמיוחד לתפלה שנא' בכל המקום אשר
אזכיר את שמי תזכיר אין כתיב כאן׃
וצריך ליחד לו מקום בבית הכנסת שנא'
ניסי דנר בא עד ברלם אשר ישתאם ש
שם לאלהים ולא כתיב אשר שנתאום׃
וצריך להסב פניו אל הכותל מהא לן
מחזקיהו דכתיב ויסב חזקיהו פניו אל ה
קיר ויתפלל ושלא יהא דבר חוצץ בינו
לבין הכותל מהאי קרא נפקא׃ והרוצה
ביתחכם ידרים ושיתעשר יצפין וסימני'
שלחן בצפון ומנורה בדרום ור' יהושע
בן לוי אמר לעולם ידרים שמתוך ש
מתעשר שנאמ' אורך ימים בימינה׃
והא אמ' ר' יהושע בן לוי שכינה במערב
דמצדד אכדודי אמר ליה ר' חנינא לרב
אשי אינון דיתבינן לצפונה דארץ ישרא'
לדרומא אדרונא׃ בא לו להתפלל ילך
שלש פסיעות לפניו לקראות לפנים חנ'
שאבות שאחנם ישראל מהבם לוים תמכם
שכינה והמריכן בתלמוד בבלי וירושלמי
המתפלל צריך להשוות את רגליו פליגי
בה תרי אמוראי חד אמר כבהנים דכתי'
לא תעלה במעלות על מזבחי שלא לפסוע
פסיעה גסה שהיו מהלכין עקב בצד ב
גודל וחד אמר כמלאכי' שנ' ורגליהם רגל
ישרה ולמדנו שלש פסיעות מהאי קרא
שלש רגלים ויסרם כתי נגאת ביונין אכן׃

מח ויכוון שלא להתפלל בגלוי ה
הראש מפני אימת שכינה ש
שנאמר שויתי יי' לנגדי תמיד׃

ובתלמוד דפריש סודרא ארישיה׃
ובפרק שלשה בקבית מאי טעמא לא ש
פריס מר סודרא אמר ליה דלא כתיבנא
אמר ליה חזי דלא תשוי לאפאי עד ד
דנסבת ופרסת סודרא ארישך שלא היה
דרכם לכסות ראשם בשהם פנויים דמותו
בוסרה אלא בשואין׃ וגלוי הראש עזות
תקיפא היא כדאמרינן בהלכות דרך א
ארץ׃ ובמסכת כלה בבבא פריך
ור' שהלך בקומה זקופה בגלוי הראש
לפני הזקנים חכמי ישראל ר' אליעזר ור'
יהושע ור' עקיבא ונחלקו עליו על ש
שהיה עז פנים כמו ששנינו בסוף ק
פרקי אבות ואמר דריהושע בן לוי הסו'
לו לאדם שילך בקומה זקופה שנא' מלא
שנא' כל הארץ כבודו רב הונא לא ה
מהלך ארבע אמות בקומה זקופה׃
רב הונא בריה דר' יהושע לא הוה מ סגי
ד' אמות בגלוי הראש׃ אמ' שכינה למעל'
מראשי לכן יתכן לו לאדם ללכת בכסוי ה
הראש דרך צניעות ומוראות מלכות ש
שעול במנהג כל חכמי ספרד נ"ר בהם
אבן׃ מו ומזה שמקרא שויתי
יי' לנגדי תמיד מצאתי במדרש טעם
לכל מטבע שטבעו שבתחלת הברכות
ברוך שהמקום עומד לנגדנו ולא משם
ואילך נפי שבהזכרת השם לנגדי תמיד
ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם אשר
קדשנו ואין אומרים אשר קדשתנו ו
והמשכיל יבין׃ אברהם בן נתן׃

מז ומצאתי במדרש וחייב אדם ב
לבעבע את עצמו בתפלה על

על שם שנא' יד כל עצמותי תאמרנה יי
מי כמוך וכן מנהג רבני צרפת וחסידים

מצאתי בספרים ספרדיים מ
ושברך את השם צריך
לכוין את לבו בהיה והוה ויהיה כענין
שנאמר יי מלך יי מלך יי ימלוך לעולם ו
ועד מנצפך מצפן באת בש ואין
מוסרין את השם אלא לצנועים אברהם
בן נתן׃ מח ברכות ירושלמי
בקרית שמע באמרו ע
עשרת הדברות ושינו דכתיב וזכרתם
את כל מצות יי אנכי יי אלהיך שמע
ישראל יי אלהינו לא יהיה לך אלהים א
אחרים יי אחד ולא אחר לא תשא את
שם יי אלהיך לשוא ואהבת את יי אלהיך
וכל דמרחם למלכא לא משתבע בשמיה
לשקרא׃ זכור את יום השבת לקדשו ו
וזכרתם את כל מצות יי ועשיתם אותם
ושבת שקולה כנגד כל המצות כבד
את אביך ואמך הכת' למען ירבו ימיכם
וכל מאן דמייקר אבוהי ואימיה יהיבנא
ליה אריכות יומין׃ לא תנאף הדא הוא
דכתיב ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי ב
עיניכם שינו דאמרי אינשי שקורן ב
בעיניו ורומז לעבירה לעשות׃ לא
תרצח הדא הוא דכתיב ואבדתם מהרה
דאמרי אינשי כל דקטיל מתקטיל׃
לא תגנוב הדא הוא דכתי' ואספת דגנך
ולא דגן של חבירך׃ לא תחמוד הדא
הוא דכתיב וכתבתם על מזוזות ביתך ו
ולא בית חבירך. לא תענה ברעך עד

שקר הדא הוא דכתיב אני יי אלהיכם ד
דכל מאן דמסהיד סהדותא דשיקרא ע
על חבריה חשיבנא ליה כמאן דמסהיד
בי שלא בראתי שמים וארץ׃ למדנו
מזה שצריך אדם לקרות את השלשה
פרשיות בכונת הלב הכא לעשות מצוה
מן המובחר ובאלו קרא עשרת הדברות
ודבותם אמרו בקשו לקבוע עשרת ה
הדברות בקרית שמע ומפני מה לא
קבעום מפני תרעומ' המיני' בסוף פ"ק
דברכות והבינו הדבר וחשבו בלבם כי
בכלל אלו הפרשיות השלשה הם עשרת
הדברות כמו שאמ' בירושלמי אבן׃
מט תני' שמתפלל צריך שיתן עיניו
למטה ולבו למעלה וצריך ש
שיכוף את ראשו ולא בשעת התפלה ב
בלבד אלא כל היום כלו כדאמרי' דאסור
לילך בקומה זקופה ובגלוי הראש אבן׃
נ שנינו בברכות אלו ברכות שאדם
שוחה בהן באבות תחלה וסוף ו
ובהודאה תחלה וסוף׃ ירושלמי מנין
באבות דכתי' ואקוד ואשתחוה ליי ואברך
את יי אלהי אדני אברהם׃ ובהודאה
ואשתחוה למלכא ומודינא למלכא אבן׃
נא ברוך אתה יי אלהינו ואלהי א
אבותינו אלהי אברהם וגו' וס
שאין בה מלכות שמים בתחלתה כדין כל
הברכות הקודמות לה. אחר שכבר ית נפי ו
שנא ב.פ"ק בהלכות שלבית נע׳ ו
ויהיה כורע שכתבנו בענינם שכך אמר
אברהם לאליעזר יי אלהי השמים אשר
לקחני מבית אבי וגו כשלקחני מבית

שבית אבי שיה אלהי השמים ולא אלהי
הארץ שלא נודע טבעו בעולם שנאמר
ואשביעך ביי אלהי השמים ואלהי הארץ
שהרגלתיו בפי כל העולם ויש אומ' בסוף
סמוך לחתימה מלך עוזר ומושיע ומגן
דהא ברכה שאין בה הזכרת השם ומלכו'
אינה ברכה כדפליגי רב ור' יוחנן וה' כתנא
כר' יוחנן דשבועות תליוהא רב ור' יוחנן
הלכה כר' יוחנן ועוד דתניא כותיה ויליף
טעמא בברכות ירושלמי פ' הרואה אמר
ר' תנחומא ואנא אמרית טעמא דרומטך
אלהי שמלך ואברכה שמך לעולם ועד ׃
אמן׳ נב וראיתי בצרפת שבוחם בני
אדם חסידי מגביהין את עצמם
בשעת קדושה ויש לי סמך בספרים ה
ספרימיי אנו קבה ברוכים לי שמי' וארץ
ויורדי מרכבה אם תגידו לבני אם אבי
בשעה שמקלסין אותי ואומ' לפני ק' ק' ק'
יי צבאות ילמדו אותם שישאו עיניהם
למרום לבית תפלתם וינשאו את עצמם
כי אין הנאה בעולמי כאותה שעה ש
שעיניהם נשואות בעיני ועיני בעיניהם
וגו' אמן׳ נג בימות הגשמים באתה
גבור משיב הרוח ומוריד הגשם
ותנן ר' יהודה אומ' יום טוב האחרון של
חג האחרון מזכיר הראשון אינו מזכיר ׃
ביום טוב ראשון של פסח הראשון מזכי'
האחרון אינו מזכיר גשם כי אם טל ׃
מנהגם היה בשני חזנים אחד ליוצר וא'
למוסף ירושלמי טעמ' דר' יהודה כדי ש
שיתברכו כל המועדות בטל ירושלמי
כריש תענית עלה דסקיל הרא דתימר

אסור ליחיד להזכיר עד שיזכיר ש"צ ליה ש
קמ"ן לצלותא כמי שיזכיר שליח צבור דמי
אית דאמרי עד שיזכיר בקול רם דמכשב
העול' משיב הרוח ומוריד הגשם להזכי'
את הצבור ׃ וכן מכשב בליל ראש
חדש להזכיר ראש חדש ובחנוכה על
הנסי' ובמוצאי שבת ליום טוב ותודיענו
ויראה לי קמ"ן לצלותא כיון שעומד
שתן עם הש"ץ להתפלל בלחש שכבר
אמר קדיש אין צריך לעכב עד שקוה ׃
יתחיל להתפלל דכל הראוי לבילה אין ה
בילה מעכבת בו אמן׳ ׃ נד ירוש'
ר' זעירא אמור הוה עוזר בגשם
והזכיר של טל אין מחזירין אותו בטל
והזכיר של גשם מחזירין אותו והא
תניא בטל וברוחות לא חייבו חכמים ל
להזכיר ואם רצה להזכיר מזכיר לא דמי
השתא דמצלי ומיקל להשתא דלא מצלי ׃
ולא מיקל פירוש בקיץ והזכיר של גשם
מצלי דבר קללה ומחזירין אותו דתנן
יצא ניסן וירדו גשמים סימן קללה שנאמר
הלא קציר חטים היום דלא מיבעי לא ש
מצלי' ולא מיקל ׃ בימות הקיץ כשבא
לומר ורב להושיע מכלכל חיים בחסד
וכו' וכן כתב רב עמרם
אבל בצרפת ובפרובינצא נהגו לומר
ורב להושיע מוריד הטל מכלכל חיים ב
ואלו ואלו דברי אלהים חיים הם ׃
דתניא בטל וברוחות לא חייבו חכמים
להזכיר ואם בא להזכיר מזכיר אברהם
כן כתב הירחי נה ברוך אתה
יי מחיה המתים ועונין אמן

אמן מצאתי במדרש כל ישראל חותמי'
ברוך מחיה המתים ועונין אמן אחר
שאין ועדין לא ראו תחייתם ומאמינין
שיחיו מתים וכן בגואל ישראל ואעפ"
שנגאלו חזרו ונשתעבדו ומאמינין בג
שיגאלו וכן בונה ירושלם ומאמינין בו ש
שעתיד לבנותה שני אמונים נוצר יי' ה
שמאמינין ועונין אמן נוצר יי' ו
ועוד מצאתי במדרש פתחו שערים ו
ויבא גוי צדיק שומר אמונים אלא תקרי
שומר אמונים אלא שאומר אמנים
ודריש עזר וצדיק באמונתו יחיה
צדי"ק נוטריקון צ' אמנים ד' קדושות
י' דקדוקים ק' ברכות אכן' י נו
ושאלם בברכת השנים ותן טל
ומטר בארץ וכל הצריכין למטר בארץ י
ישר' שואלין בשבעה במרחשון וכן ראיתי
מנהג ברומניא וסביבותיה וגבולה
אבל שואלין עד ששים לתקופת תשרי
ויום ששים כלאחר ששים כדפסיקנא
בתעניות בפלוגתא דרב ושמואל וכן ב
בבבל בקיטיב טיכטבי ולא ישבי ומששי'
יום לתקופת תשרי שואלין כל ימות ה
החורף עד תחלת המנחה של ערב יום
טוב הראשון של פסח ומשם
ואילך כל ימות הקיץ עד ששים יום ל
לתקופת אבל שואלין ותן טל ומטר וזהו
מנהג צרפת והספרד ורוב פרובינצא ·
ובזמנו בצרפת לומר בימות הקיץ ותן
ברכה על פני האדמה ובספרד
ובפרובינצא ותן טל לברכה ויש לדברי
שבימים ראיה מדינה בטל וברוחות לא

חייבין אנשים להזכיר ואם בא לשאול
אומר וכן היה הדין לשאול טל לברכה
מיעבר כמו שאמר אליהו ע"ה חי יי' אם
יהיו השנים האלה טל ומטר כי אם לפי
דברי אכן' נג ובמקומו' שמברכין
שאין בליל שאלה ברך עלינו
אבל ביום שהדי בכל גבול ישראל כהנג
לפתוח הברכה בך והשאלה היא ותן
טל ומטר כדמוכח בתעניות ו נחלתה
ותכליתה של ברכת השנים לא נשתנית
משאר הברכות גם אין להזכיר בימות
הקיץ עד ששים יום בתקופה וברך ב
שנותינו כשנים רבון ברכה וברכה ראוי
לך שאנו גדולים מזו אכן' נז מצאתי
בתעניות ירושלמי אם לא אמ' שאלה
בברכת השנים מחזירין אותו ואפילו ה
ספק אמר ספק לא אמר מחזירין אותו
עד שלשים יום מכאן ואילך אין מחזירין
אותו דריפטים וסירכים בקט אכן' ·
שמע קולנו שבו חנינים יחיד שואל צרכיו
בשומע תפלה וש"צ אומ' בין גואל לרופא
לפי שאין היחיד קובע ברכה לעצמו אבל
צבור קובעין ובשאלתנו ש"צ שענה
ולא אמר עננו בין גואל לרופא אם א
אומרה במקום שנזכר רשאי אמתניות
אין לזה סדר או בשומע תפלה ביחיד
דמי שנאה בין גואל לרופא ולא איפשיט
ונפקאתי על זה דשא אמתניות
אין לזה סדר דקאמר רב אסי דאין לאן
סדר לסיתון בשלש ראשונות ושלש א
אחרונות שאם טעה בהן חוזר לראש
ואלו באמצעיות חוזר למקום א

למקום שפסק ולא לאתה חונן אבל ב
בהאי יש לחלק בדבר שחייב אדם לקרותן
זו אחר זו כתקנת חכמים דאסמכינהו
אקראי וכמו שכתב רבינו האלפסי ז"ל :
וכהאי אי אפשר לחזור למקום שפסק
מדתניא בפרק במה מדליקין ימים ש
באין בהן קרבן מוסף כגון חנוכה ופורי'
ותענית אם לא הזכיר מעין המאורע
אין מחזירין אותו וכל היכא דתני אין
מחזירין אותו כגון יעלה ויבא בלילי ראש
חדש כדאמרינן בברכות ולא ביום כצבור
כדאיתיה בתפלת השחר וכגון עננו
בתעניות ועל הנסים בחנוכה ופורים
דתניא בהדיא דאין מחזירין אותו
כדאמרינן לאו דוקא אם גמר תפלתו אלא
אפילו נזכר בתוך תפלתו אינו חוזר ו
ואפילו לא התחיל ברכה שלאחריה אלא
סיים ברכת עבודה ולא אמר יעלה ויבא
אפילו שלא פתח במודים או סיים הודאה
ולא פתח בשים שלום ולא אמר על ה
הנסים בהודאה אינו חוזר לראש דכיון
דקתני אין מחזירין אותו לא שנא ברכה
אחת ולא שנא כמה ברכות לא שנא גמר
תפלתו ולא שנא לא גמר תפלתו דכיון
דאין מחזירין אותו כברא היא שהיא
ברכה לבטלה אם חוזר בכל וקאי
דקאמר מאי שנא בין נולד לרופא ז"ל
מיטב עצמו שאומר בירושל' לשמיעת
נאמנה להתפלל יהיו לרצון וגו' יי צורי
וגואלי ובמתך יי יענך יי ביום צרה ד
דומה ביותר יותר מגדולים להתפלל גואל
ישראל עננו כי בצרה וגו' ועל דא שכתב

הכי אי שתלמוד אבן וההלכה תנאי כלאי'
יותר ב"ה ינח ומעתה יש לומר ש"צ
ששכח ולא אמר עננו במקומו
אומרה בשומע תפלה כיחיד דאין לו ל
לחזור למקום שפסק נראמרן או לפי
ההלכות גדולות לאחר שים שלום דיכול
לקבוע ברכה לעצמו מה שאין כן ביחיד
ויחיד אומ' אחר שים שלום ולא יחתו'
בה ולפי הלכות גדולות אומ' וחותם בה
ויתבאר לפנינו במקומו בע"ה :
ויחיד שבא לומר מעין כל ברכה וברכה
בסוף כל ברכה וברכה אומר שאם יש
לו חולה בתוך ביתו או ו' בברכת חולים
ואם היה צריך לפרנסה אומ' בברכת
השנים דכל הצרכים שיש לו לאדם יכול
לשואלם בשומע תפלה אבל לא בשלש ר
ראשונות ולא בשלש אחרונות דאמר רב
יהודה אמר שמואל לעולם אל ישאל אדם
צרכיו לא בשלש ראשונות ולא בשלש
אחרונות אלא באמצעיות וכל ששואל צ
צרכיו בהן אין נזקקין לו פירוש אין
תפלתו נשמעת : כתב רבי' יעקב
מ"כ דהא דאמר שמואל אל ישאל אדם
צרכיו מצרכי יחיד הוא דאמ' אין שואלי'
צרכיהם אבל צרכי רבים שואלים וקרוב
שכן היא שהרי כל עקרן של שלש ר
ראשונות ושלש אחרונו' צרכי רבים כינת
ומטעם זה כתבו כל ישראל נוהגי' בר"ה ת
זכרנו לחיים ובגבורות מי כמוך וקדוש'
ובכן ובכן ובכן ובאחרונות כבר ראש ב
וכתוב לחיים ובשים שלום ובספר חיים
מר"ה עד יה"כ וכן מנהג כל ישראל לומר

לומר קרובות שיסדו המשוררים בשלש
רגלים ובשבתות אבל ' נט וכן כיוצא בו
יוצרות ואהבה באהבת עולם
וזולת באמת ויציב ומי כמוך שמוך ס
לסופי מקום שפסקו לאחריך הכל כמנהג
שמריכה ואין בזה ספק כלל רצה יי'
אל' וכן ראיתי בשאלטולא ובכל כביבותים
שאין אומרי' רצה כי אם במנחת תענית
ולא בשאר תפלות ומתחילין ואשי ישר
ותפלתם וגו' וי"ל הטעם כי בשעה שאין'
הכהנים נושאים כפיהם אין לומר רצה
לפי שזהו אומ' בהוצ' פי' אנו כאמרי' כל
כהן שאינו עולה לדוכן בעבור שוב אינו
עולה ורצה קורא עבודה דבל הקרבנו'
כתיב לרצון לכם לפני יי' לרצונכם תזבחו
שצריך שיזבח שוחט לדעת הקרבן ונשמו
כפי מה שזה דבל הזבחים שנשחטו שלא
לשמן כשרין אלא שלא עלו לבעליהן ל
לשם חובה ובשמתחיל האזן רצה שם
עולים לדוכן ואמ' ברכתן בלחם ומנחה
שבכל יום אין בה נשיאות כפים משום
דשכיחא שכרות ובנתי במנחתא דתעניתא'
דמתני' בה סמוך לשקיעת החמה ובתפלת
נעילה שיש ויש בה נשיאות כפים וכן כת'
רב שר נטרונאי ז"ל במכתב בספרד אך מה ר
שרת כי אם במנחת תענית ובמנחת יום
תענית שאין בה נשיאות כפים אין נוהגין
כן בספרד כמו ולא כרבי' ופרובנ'
כי אם בשחרית ומוסף ונעילה בתשרי ב
בה נוהגים אין כוהנים נש' אין אבל במנחת
שבת' ריש שלא היו כוהנים נש' ודאמרינן
בריש פרק' דהשילי בתענית אין אומ' י

וכן ראיתי אך בפרובינצא וצרפת נהגו
לומר ערבית שחרית ומנחה רצה ולא י
יתכן כעיני אבן' ס ואשי ישראל
ותפלתם יש אומ' שאין אנו עושים
מקריבים קרבן רוצים אנו לומר ואשי
ישראל בתפלת' שהתפלו' כנגד התמיד ס
תקנום י אך ראיתי במדרש כי מיכאל
שר הג"ו' העומד על בני עמנו מקרי'
נשמתן של צדיקים במזבח הבנוי למעל'
כנגד אותו של מטה שנאמר ירושלים ה
הבנויה כעיר שחוברה לה יחדו כדאיתא
בשביעית ובחגיגה פרק אין דורשין
שמיכאל מקריב קרבנו' בכל יום בנגוד
ישראל וזהו שאנו אומרי' ואישי ישראל מ
מודים אנחנו לך וכורע בהודאה תחלה
וסוף דרב ששת ורב יוסף כרעי תחלה
וסוף ותניא הכורע בהודאה הרי זה מש
משובח אבל הכורע בהודאה דהלל
ודברכ' המזון הרי זה מגונה וצריך לכרוע
עד שיתפקפקו כל חוליות שבשדר' ועוד
שיראה איסר כנגד לבו ובסוף ד' אבות
נזיקי' שדרו של אדם לא' רע' שנה נעש'
נחש ושוא דלא כרע במודים ורב אשי מ
כרע כרע כחזור' וכי זקיף זקיף כחויא פי'
חיזרא מקל שכורע כבת אחת וזוקף כחויא
מעט מעט שנח תחלה ענייו ובכי יש' כמשוי
נזסיא דכבק' ש'פ ובוא דלא כרע במודי'
כל כך שיצטרך לזקוף מעט מעט בכחש
שמתפשט מתפיפתו ס א וכשי ני
שצ'ליוודי צריכי כל הצבו' לשוח עמו
ולא מודי' דרבנ' דתני' בירו' תני רב תהניפ'
בר טובי הכל שוחי' עם ש"צ בהודא' נל

אר' זעירא וכלבד במודים   ור' זעירא
שייך לקרובה כדי לבוא עמו תחל' וכוף
ר' יפה כי סליק לסכא חמתין גחנין
ומלחשי אמ' לגדי למישא ולא שמיע ליה
דא"ר אלכא בשם ר' סימון מודי' אנחנו
לך ומפרש בירוש' בשאר ענייני' וחשת'
בגלגליכשו לכולא מודים אנחנו לך יי
אלהינו וכו' על כן שאנו מודים לך פירו'
משתחוים לך   וסדר ברכו' יח
סדורין על פי שמקומות זו אחר זו   ע
וסמך   ליח ברכות כנגד יח אזכרות
שבמזמור הבו ליי בני אלים ומשם אנו
רואין שאומ' אבות וגבורות וקדושות ׃ ו
אבות׃ הבו ליי בני אלים ׃ גבורות׃ הבו
ליי כבוד ועוז ׃ קדושות ׃ הבו ליי כבוד
שמו השתחוו ליי בהדרת קדש ׃ ובינה
אחר קדושה והקדישו את קדוש יעקב
ואת אלהי וגו'   וידעו תועי רוח בינ'
ורוגנים ילמדו לקח ותשובה אחר בינה
שנאמר השמן לב העם הזה וגו' ולבבו
יבין ושב ורפא לו ואיצט' שבתו' בו רפואה
אחר תשובה ׃ וכתי' עוד הסולח לכל ע
עוניכי הרופא לכל תחלואיכי הגואל מ
משחת חייכי וגו' ׃ דגאולה ורפואה אחר
סליחה ואחי' דכתיב ושב ורפא לו ׃ ולאו
רפואה דתחלואים היא אלא רפואה ד
דסליחה היא ׃ ושאמרו גאולה בשביעית
ולא אחר רפואה ׃ דשביעית אנו עתידי'
לגאל׃ דא"ר מר בששית קולות בשביעי'
מלחמות במוצאי שביעית בן דוד בא ו
ומלא יות אתחלתא דגאולה הויא ׃ ו
ורפואה שמינית לפי שנתנה מילה

ביום השמיני שצריכה רפואה ׃ וברכת
השנים כנג' כנגד מפקיעי שערי' דכתיב
שבור זרוע רשע ורע תדרוש וגו' ודוד
בפרשה ט' אמרה וקבוץ גליות אחריה ש
שנ' ואתם הרי ישר' ענפכם תתנו ופריכם
תשאו לעמי ישר' וגו'   ׃ ועל ידי קבוץ
גליו' נעשה דין ברשעי' שנ' ואשיבה ידי
עליך ואצרוף כבור סיגיך וגו' ואשיבה ש
שופטיך כבראשונה וגו' ובדין הרשעים
יכלו המינין והזדים שנא' ושבר פושעים
וחטאים יחדו וגו' ו' ׃ תרוממנה קרנות
הצדיקי' שנ' וכל קרני רשעי' אגדע תרומ'
קרנות צדיק וכולל גרים עמהם שנ' ומפני
שיבה תקום וגו' ובסמו' ליה וכי יגור אתך
גר וגו' ׃ והיכן תרוממנה בירושלים שנ'
שאלו שלום ירושל' ישליו אוהביך ומיד בא
בן דוד שנ' ישובו בני ישראל ובקשו את
יי אלהיהם ואת דוד מלכם וכתי' ודוד ע
עבדי נשיא להם לעול' ומיד באת תפלה
והביאותי' אל הר קדשי ושמחתים בבית
תפלתי ׃ ובאת עבודה שנא' עולותיהם
וזבחיהם לרצון וגו' באת עבודה באת ב
הודאה שנ' זובח תודה יכבדנני וברכת
כהני' אחרים שנ' וישא אהרן את ידיו אל
העם ויברכם וגו' ועבודה והודאה חדא
מילתא היא ושים שלום אחר ברכת כהני'
דכתיב ושמו את שמי על בני ישראל וגו'
וברכת הנזר שלום היא שנ' יי עוז לעמו
יתן וגו' מכאן ואילך אסור לספר בשבחו
של מקו' פי' בקביעו' ברכה דכתי' מי ימלל
גבורו' יי וגו' למי נאה למלל גבורו' יי למי
שיכול להשמיע כל תהלתו ש"ל לך דומים

תהלה אבל אם בא לומר אחר תפלת
אקכסדר ויראי יום שהפורי' ובלא קביעו'
ברכה ומכאן תשוב נא. ירי' אחרי התחנה
ותכנס תפלתי לפניך וכו' כאי שומע ת
תפלה שאסו לאתו כשזכרת השם אבן ׃
מצאתי סב את שמואל כל האומ' אחר
תפלתו אלו ג' דברים עשה למען
שמך עשה למען ימינך עשה למען משיח
צדקך אין תפלתו חוזרת ריקם אבן ׃
סג ומכסנכו לומ' כך מלכנו אלהינו
יחד שמך בעולמך בנה ביתך ש
שכלל היכלך קרב קץ גאלת משיחך עשה
למע' שמך עשה למען ימינך עשה למע'
משיח צדקך למען יחלצון ידידיך הושיע'
ימינך ועננו ׃ אלהי נצור ׃ ויש אומ'
אלהי עד שלא נוצרתי ואנו' ליחיד לומר
ברכת כהני בתפלתו כיון דבציבור נתקנה ב
לפני נשיאות כפים שהיכנו אלא כעפרה
ואומרה ש"צ אבן ׃ סד ודברים שבין
בני בבל לארץ ישר' אנשי מזרח
שנים נכו מברך ברכת כהני בק"ל בקול
רם ׃ אנשי מערב אומ' ש"צ ושמו את ש
שמי שאסור נסזכיר את השם אלא א
כן היה כהן למדנו מזה שאסור ליחיד ו
לקרותו ומכל מקום של סגלות הם אנשי
מזרח וקורין אותו כקורא בתורה אבן ׃
סה בברכת כהני' ושמו את שמי א"ן
מנס: בברכת לאומרו דכפרק ו
אלו נאמרין בלשון הקדש את' ושמו את שמי
שמי המיוחד ני המברכין את העם בשם
המפורש ׃ ועכשיו היום הזה אין אנו מ
מברכין בשם המפורש ואנו מסלקין את

ברכתי ׃ ואומ' ברכנו בברכה המשולשת
בתורה כו' וכבר אמרנו המשולשת ואם
לנו להוסיף עוד ושמו את שמי בשם מ
שאין אנו אומ' כה תברכו את בני ישראל
שהני זה לשון ציווי ולא לשון ברכה כך
בתכרש"ו ז"ל אבן ׃ סו ותקן ויתן
לך שלום יאמ' שים שלום רוצה ל
לומר אבל בספרד ובפרובינצא נהגו
לומ' ושמו את שמי ולא יתכן שים שלום
כאחד ׃ באור פניך ע"ש המקרא יי באור
פניך יהלכון ולא במאור פניך ׃ ואותן
שמקומו שאומ' עושה שלום ברכנו כלנו
ברב עוז ושלום כאי המברך את עמו ׃
בשלום לא יתכן דמטבע ארוך תיקנוה
חכמי' כו' שאר הברכו' של יח וקם עושין
ממנו מטבע קצר כברכת הפירו' וקמש
שפתיחת הברכה היא חתימתה ׃
ומשנים ממטבע שטבעו חכמי' בברכות
ולא יצאו ידי חובתן אבן ׃
סז המשמיע קולו בתפלתו
הרי זה מקטני אמנה ו
והמגביה קולו בתפלתו הרי זה מנביאי
השקר וכשיכול לכוין את לבו בלחש ו
אם אינו יכול הרשות בידו וביחיד וכו'
בצבור לאו אורח ארעא דאתי לאיטרודי
צבורא ׃ וסרק בתפלתו לפניו כאלו רק
בפני המלך אבל יבלענו באפקרותו
ובטליתו ואם אנס אם מטנפם ירוק לאחוריו
ושאר הלאו ששפוטה לומ' בנס ניבור
העמרמי ואנפ' שאמ' אל יעמוד אדם
באמ' גבוה ויתפלל כי ממעמקים קראתי
יי ומנהג טוב בספרד שהחזן עומד

צריכה להשמיע לרבים ולהוציא מי ש
שאינו בקי שאלמלי כך לא ישמעו מרוב
הקהל המתאספים שם ויש לי סמך
בתלמוד דמסכת סוכה פרק החליל
באלכסנדריא של מצרים ובימה של
עץ באמצע וחזן הכנסת עומד עליה
וכיון שהגיע לעשות אמן הלה מניף ב
בסודרין · אך בירוש' אינו כן דאמ'
עמד אחד לקרות בתורה היה הממונה
מניף בסודרין והן עונין אמן על כל
ברכה וברכה למדנו מזה שאין לעשות
כן בתפלה ולא בדבר שהש"ץ מוציאם ידי
חובתן שצרי' שעונה אמן לשמוע הברכה
ולא יצא ידי חובתו שאלמלי כן היא אמן
יתומה ולא יצא דבפרק אלו דברים ב
ירושלמי אי זו היא אמן יתומה ר' הונא
אמר כהדין דמחייב לברכה ועני ולא
ידע מאי עני מ"מ למדנו שהחזן היה
עומד על הבימה כדי להשמיע לרוב
הקהל גם היה צרי' להניף שלא בסודרין
שלא היו שומעין ברכת התורה מן
הקורא' בעבור קול הקהל שהיה שבוכן
בתפלה יכול להיו' על הבימה ולהשמיע
לרוב הקהל גם מכאן למדנו שצריך
אדם לברך על התורה בקול רם שעל י
ידי שלא היו שומעין אותה על ידי רוב
הקהל היה הלה מניף בסודרין אכן ·
סח וכשיום התפלה יפסיע שלש פ
פסיעות לצאת לו משלש אחכות ה
וליטול רשות ונותן שלום לשמאלו תחלה
כלפי ימינו של הקב"ה שעומד לנגדו שנ'
שויתי יי לנגדי תמיד ובמקום שבא שלש

פסיעותיו צריך לעמוד ואם חזר ל
למקומו מיד דומה לכלב שב על קיאו כ
כן כסיל שונה באולתו פי' כי סופו תוגית
על תחלת שלא לשם תפלה הפסיע
בתחלה שלש פסיעות לפניו אחרי ש
שכשהתפלל חזר לו לפניו מיד שלא לשם
תפלה ואין לו לחזור עד שיתחיל ש"צ
באבו' ויש אומ' עד קדושה שיפסיע שלש
פסיעות לפניו אכן · סט והוא
רחום שמעתי שיסדוהו שלשה
זקנים על הפירת גלות ירושלם שהגיע
אל ממשלת הגמון אחד ויאמר לבאותם
בכבשן האש כחנניה מישאל ועזריה אם
הם מזרע ישר' ונתן להם זמן שלשה ימים
לסוף הזמן כל אחד מקרא שכתוב בו ת
תרין כי ותלית לה ולא ידע מי הוא אמרו
שלשה הזקנים זה הפסוק הוא שכתוב
בו כי תעבור במים אתך אני הלא ה
השליך הצור ונכנס באש ונחלק ל
לשלשה חלקי' ונכנסו אליו שלשה הזקני'
ויסדו והוא רחום על הנס הגדול כל
אחד מהם התחיל ברחום וסיים ברחום
באחד והוא רחום וקוי הנא מלך ורחום
השלישי אין כמוך חנון ורחום אכן'
מצאתי במדרש דרשו יי
בהמצאו בשני ובחמישי
המצאנו אותו להיות קרוב אליכם אם
תדרשוהו שבית דין של מעלה ושל מטה
שוין ומתקנת עזרה בסוף מרובה שהי'
ק דין בתורה בשני ובחמישי וטעם
לשני וחמישי משאר ימים דנים
שט ישראל ממצרים

מוציאים חמישי בשבת שיום כריאתה
בסדר עולם רבה וכשבת פר׳ עקיבא
וחדשי הקיץ אחד מלא ואחד חסר ותשרי
בשבת ויום הכפורים בשני בשבת ומשם
עלה בחמישי לקבל לוחות האחרונות
וירד ב׳ כי ביום הכפורים ונאמר לו ס
סלחתי כדבריך ולכן הוכן מחילה וסליחה
לדורות: אבן׳ עא ונופלין על
פניהם כנגדם השמאלית
דרך הסיבה שמאל דרך חירות כי מ
בנפילתו ימחלו עונותיו שהוא מתודה
עליהם מלב ומתכפרם ולא יתכן ומדרש
מצאתי שמאלו תחת לראשי. וימינו ת
תחבקני בתחנה למדנו דנפילת אפים
על הימנית אבן׳ עב אך רב
נטרונאי כתב שנופל על
פניו צריך לתלות פניו למעלה מן ה
הקרקע ואדם חשוב נוטה לצד שמאל
ומנכיח צד ימין וכן עמא דבר ולא
פרקדן פניו למעלה כהסוא דמיתי מ
מדבר דשמוכר את הכפיפה ולא שני
למעלה דרב לייט אמאן דגני אפורקדן
וכ׳ שכן אמאן דמצלי הלא דמצלי
אצלויי ובפרק הקורא את שמגלה
עומד רב איקלע לבי תעניות בצור קם
קרא בספרא פתח בריך אתים לא בריך
נפול כולי ע״מ על אפיהו ורב לא נפל
על אפים משום דרצפת אבנים הות
קמיה וכתב ואבן משכית וגו׳ אי משום
דרב פישוט ידיה ורגליה שוה עביד ולא
הכרם תורה אלא בפשוט ידים ורגלים
וקאי דלא נפיל בלא פשוט דלא הוה ב

משני ממנהגיה איבעי חשיב שאני דאמר
ר׳ אלעזר אין אדם חשוב רשאי ליפול על
פניו אלא אם כן נענה ביהושע בן נון
שנאמר ויאמר יי׳ אל יהושע קום לך
למה זה אתה נופל על פניך וגו׳ וב
ובירושלמי מפרש לה ביחיד על הצבור
אבל על עצמו רשאי לבקש רחמים
בירושלמי פרק ר׳ ישמעאל בשם ר׳ ינאי
זעירא בשם אבהתיה כל מי שאינו כשר
כיהושע שאם יפול על פניו יאמר לו
הקב״ה קום לך אל יפול ובלבד יחיד על
הצבור: ר׳ אמי מפקד לאינשי ביתיה
כד תהוון נפקין לתעניתא לא תהוון
רכנין כ״ורחיטן ר׳ יונה רכע על סת
כינדיה ואתייא כדרי אמי בבלאי בשם
רבנן דתרין לא סתירו ששתחוים אלא
לתענית צבור ובלבד מן סנד: עג

הלכות נשיאות כפים

הכהן בפרק אלו נאמרים בכוהם הן
פשוטות ונין לפרשך:
ירושלמי את״ר חנינא עיר שכולה
כהנים כולם נושאים את כפיהם ולמי הם
מברכים לאחיהם שבצפון ושבדרום ומי
יענה אחריהם אמן הנשים והטף כך מ
מצאתי הכן׳ עד ואמ׳ אביי לשנים
אומר כהנים לאחד אינו קורא
שנאמר אמור להם לשנים ולא לאחד
וכן כתבו הגאונים שכן הלכה
ובירושלמי דפרק אין עומדין מצ
מצאתי כל כהן שהוא בבית הכנסת
ואינו נושא את כפיו עובר בעשה

כפיו עובר בעשה א"ר יהושע בן לוי כל
הוא הם ולא הוא חזיק רשים הוא קאים
ליה אחורי עמודא ׃ א"ר אלעזר נפיק
לברא ׃ וצריך שישא החזן ישראל אם היה
בזן אחד אומ' כהנים אבל אם כהנים את'
רב חסדא אף לכהן אחד או' כהנים שאינו
קורא אלא לשבט ואזלי אבבלי בזה גם
בזה שאמר עובר בעשה ובבבלי עובר
בשלשה עשה וכו' עכ"ל ׃ עת ואין
עוקרין עד שיאמר להם כהנים
שנאמר אמור לה' כתרגומו כד תימרון
להון וכל כהן שלא נטל ידיו לא ישא את
כפיו שנאמר שאו ידיכם קדש ואין
הכהנים רשאין לישא את כפיהם אלא כ
כנגד כתפותיהם ובמקדש כנגד ראשם
וכל כך שלא יגביה כהן גדול למעלה מן
הציץ ואין רשאי לנתק קשרי אצבעותיו'
עד שיחזרו פניהם מן הצבור וזה ש
שמנהג שפותחין את אצבעותיהן כ
בנשיאות כפים יש סמך לדבר כדגרת
שיר השירים משגיח מן החלונות מציץ
כנשיות ומציץ מחרכות מציץ מן ה
החרכים מכין אצבעותיהם של כהנים
לזיין שהשכינה שורה עליהם בשעה
שמברכין ׃ כדתניא בפרק אין דורשין
המסתכל בשלשה דברים עיניו כהות
בקשת ובנשיא ובכהנים בזמן שבית
המקדש קיים ומברכין את העם בשם
המפורש וא"ר זנאי ביום הזה שלא
להסתכל אע"פ שאין מברכין בשם המפורש
יש סמך לדבר בתוס' ירושלמי עלה כ
דתני הא דיו נבגעות שנים לא ישא

את כפיו מפני שהעם מסתכלין בו אמר
יוסי זאת אומרת שאסור להסתכל בכהנים
בשעה שהם מברכין את ישראל ׃ א"ר
חגי כלום אמר אין מסתכלין אלא מפני ׃
שהיא הדעת מה דהוא יכילנא לאיסתכלא
ולא מסחנא דעתאי שהם יסתכל בו יסיח
דעתו ולא יאזין אל הברכה ׃ בברכת
רשב"ג אומר משום ר' יהושע מיום שחרב
בית המקדש אין לך יום שאין בו קללה
ולא ירד טל לברכה ובטל יובו וינם מרוב'
קללתו משל חנינו שנאמר בבקר תאמר
מי יתן ערב ומי בקר אלמא דנימא מי
ידע מאי הוי אלא בקר מדליה שעבר א
אלא עלמא במאי מקיים אקדושא דסדר'
ואמן יהא שמיה רבא דאגדתא שנ' ארץ
עיפתה כמו אופל צלמות ולא סדרים ו
ותופע כמו אופל הא יש סדרים ותופע
מאופל ׃ ונראה לי טעם לדבר לפי
שסדר קדושה מדבר מביאת הגואל ו
ונחמת המתים ועל דוק סקדש ותורה ׃
וכן זכריה מדבר מן הקן שנאמר
והתגדלתי והתקדשתי וגו' לא כתיב כ
לכיל דאגדתא על שם בחמתא דאגדת
ריש ברכות שעונין בת קול מיבנה וכו'
ושלום חבן ׃ עו ונתב רב נמח
שאין לומר סדר קדושה ׃
יחיד דכל דבר שבקדושה היינו נפחות
מעשרה ׃ ואם ש"ץ תגמיר חבם יעבוק
באגדת נר פ' בשה בזונין ויאמר ש"ץ
וגו' שלש יתות של מנחה ... אמר
שירה בבו יום חזית אומרת קדיש וחב א
אינו תגמיר חבם וסוח כשו פבוק ׃

פסוק ישעוק בהקראות הקדושה שרפי
עומדים ממעל לו : אבל סדר קדושה
זקנים ונביאים הראשונים תקנוה ואין
לו ליחיד לשנות את גבולם דכל דבר ש
בקדושה אינו בפחות מעשרה ויש מי
שאומר כן שהם פסוקי' הרי הוא כקורא
בתורה ויכול היחיד לאומרם וכ"כ ה
שיאמר אותם בנגונם ובקודם וטעמם
כדרך שהתינוקות קורין לפני רבן :
למנצח מדבר מן הקץ והיתה עת צרה
ליעקב בסוף דניאל ישלח עזרך מקדש
משיח בן דוד שנקרא עבדי בן ששון יזכו'
אלה ברכב גוג ומגוג וה' שמה כרעו
ונפלו וגו ואנחנו קמנו ונתעודד ושבור
יואל ובא לציון גואל אכן : עו' ואתה
קדוש יושב וגו' כמו ותשבו בקדש
מנפה לתפלתם של ישר' לפני המלאכי'
שנאמר ברן יחד כוכבי בקר אלו ישראל ו
ויריעו כל בני אלהים אלו המלאכים :
ראיתי מנהג טוב בטליטולה ובכיבותים
לומר אחרי התפלה מזמורים לפי ענין
הימים : בחול תפלה לדוד הטה ה' ה
אזנך ענני על שם כי גדול אתה ועושה
נפלאות וכתוב בפתרון שהרבות על ה
ומפניא לעשות ובור דכתיב בים הורני
ה' דרכך : ובראש חדש ברכי נפשי את
ה' דכתיב עשה ירח למועדים וגו' ויצירת
בראשית : ובחול המועדות נמנצח כאיל
תערוג על אפיקי מים שכת' כמזמור בקול
רנה ותודה המון חוגג על שם קול ה
ששון שהיה בירושלם רן הם נגינם שם :
ובחנוכה מזמור שיר חנוכת הבית לדוד

שנה אנו קורין בפרשי' חנוכת המשכן
כל ימי חנוכה : ובפורים למנצח על אילת
השחר שמדבר מאסתר כדאיתא ביומא
נקראת למה נמשלה אסתר לאילת וכו
שלעת כוכב ויסר בעיני אבן סילקי :

תמה תפלת השחר

דין עשרה לתפלה ולכל דבר שבקדושה

פרק שלשה שאכלו אמר רב נחמן קטן
שיודע למי מברכין מזמנין עליו :
וכתב מר שלום גאון דרב נחמן וכל
הנך כשנים שאלו הינן ש.כם אלא צריך
בכלן שיהו בני י"ג שנה ויום אחד ונראין
דברי רבי' אלפסי דהלכתא כרב נחמן
ודאמרי רבותאה והוא שנכנס בשנת
י"ג ואעפ' דלא פרה אבל קטן שלא הגיע
לשנת י"ג אעפ' דפרה אין מזמנין עליו ו
ליתה דכיון דקרי ליה קטן אף בן עשר
ובן ט' כשהוא יודע למי מברכין מזמנין
עליו ומיהו לפרש דפי' וסוא דפרה ונכנס
בשנת י"ג : מצאתי ראיה בירושלמי דפר'
שלשה שאכלו קטן עושין אותו סניף לו
עד מתי עושין אותו סניף פליגי בה תרי
אמוראי חד אמר כדי שיהא יודע טיבה
ברכה וחד אמ' כדי שיהא יודע למי מבר'
אר' יוסה בים זימני אכלית עם ר' תנחום
ולא זמני עלי עד שהבאתי שתי שערות
ואפי' הכי הלכ' כתלמוד דידן פליגין עליה
דקאמ' וליה הלכת בכל הני שמעתת' אלא
כי הא דאמ' רב נחמ' קטן היוד' למי מברכי'
מזמני' עליו ובמעשה ד"ה כי ורבנן נר
רבנן דהוו יתבי קמיה ודנש

דרבה אמ' לאו למי מיברכין חד אמ' כלפי
רקיעא וחד אמ' כלפי טללא . וכתב רבי
יעקב דהא דאמרי ולית הלכתא כריב"ל הכי
שמעתתא לא קאי אדר' אסי וריב"ל דה"מ
אע"פ שאמרו קטן המוטל בעריסה אין
מזמנין עליו פי' לתלתא אבל עושין א
אותו סניפין לעשרה אלא קאי אהשנים
ואחרון מצטרפין ופרשי' ליה אשו ארון
נברא שני ושבת נברא שני וקטן פורח
מזמנין עליו הרא דאפסקיה לריב"ל ב
שמילי אחריני טובא במילי דריב"ל גם
ועבד מצטרפי' לעולם יקדים אדם לבי'
הכנס שאינו מעני' הלכה אלו ונבי זמון
לתלתא מודה ריב"ל דאין מזמנין בקטן
שמוטל בעריסה עד שידע למי מברכי' .
אבל לסניף שלם ורב נחמן מודה בהא
ומר אמר חדא ומר אמ' חדא ולא פליגי
וכן לכל דבר שבקדושה דבל בי עשרה
שכינה שריא דא"ו תוך תוך כתיב ו
ונקדשתי בתוך בני ישראל וכתי' הבדלו
מתוך העדה הזאת . ופריך בירושלמי
והא עדת קרח שניאן איכון אלא תוך
תוך ויבאו בני ישראל לשבור בתוך ה
הבאים אי מתוך את למד שנינא' איכון
אלא אתיא בני בני נאמ' כאן בני ישראל
ונאמר להלן ויבאו בני ישראל מה להלן
עשרה אף כאן עשרה . ומה
שנהגו בצרפת ובפרובנצא לתת ספר
ביד קטן ונסמך לעשרה ויש לי סמך
קצת בפרקי ר' אליעזר בשלשה מ..ברי'
את השכם ר' אליעזר אומר בעשרה ואם
נתמעטו מעשרה מביאין ספר לפניהם

ועושין גורן עגולה לפני גדלו וכו' ואין
ראיה ברורה מכאן דלא הוזכ' קטן וספר
בידו ואשו ארון נברא . ועוד דהתם
לפרסומי מילתא הוא ועוד כיון דקי"ל
כריב"ל מה לנו ולספר בלא ספר בידו
יעשו ממנו סניף ובן עיקר כך קבלתי
בשם רבי יעקב מ'כ' בצרפת הבן . ע"ש
הרב ר' זרחיה הלוי מגירונדא
שמעתי שהיה מתיר שני תינוקו' לעשר'
לתפלה והיה מדקדק מדקאמר בתלמוד
עושי' אותו סניפין לעשרה ולא אמ' סניף
משמע שני סניפין ולא אחד ולא נהירא
ואדם שהוא עבריין ולא נדוהו שקהל מ
מאפילם כמנה למנין עשרה וחייב בכל ה
המצות דכתיב בעכן חטא ישראל אעפ'
שחטא ישראל הוא דבקדושתיה קאי ולא
יצא מכלל ישראל אבל אם נדוהו מאפילם
א כו מצטרף לעשרה ולא לכל דבר ת
שבקדושה שאם מצטרף אם פושעו ב
בתקנתם שהבדילוהו מאגודתן כך
כתב רש"י ז"ל ונראה לי משום דאמרינן
בסנהדרין פרק זה בורר דבני אדם
שחשודין על השביעית אין נמנין למנין
בור העבור שנדיך מנין דקשר רשעים
הוא ואינו מן המנין שמעינן מהכא ה
דהמנודה נמנה למנין והלום אכן' .
סי"רחי .

ב דין טבילת בעלי קריין

בחולין פרק ראשית הגז אמר רב אשי
שאירבא בזגג עלמא כתלתא כבי כר'
יהודה בן בתירא בדברי תורה דאמרי'
בעלי קריין מותרין בדברי תורה דלא

ד"א נתנה תורה למלאכי השרת דיברי
תורה אינן מקבלין טומאה כאש שנאמר
הלא כה דברי כאש נאם יי׳ וגו׳ ואמרינן
בברכות בפרק מי שמתו בטלוה לטבילותא
כר׳ יהודה בן בתירא פי׳ בטלוה לתקנת
עזרא שתיקן טבילה לבעלי קריין לדברי
תורה והיא אחת מעשר תקנותיו כ
דחשיב להו בסוף מרובה. ואמרי לה
בטלוה לנטילותא כרב חסדא דלייט
אמאן דמהדר אמיא בעידן צלותא.
מכל מקום אמרינן בפרק היה קורא
הני מילי דרב חסדא לייט לקרית שמע
דזמנים קביע ליה אי נמי משנה תלמוד
תורה אבל לתפלה בעי אהדורי ועד כמה
עד פרסה והני מילי לפניו לפני ם
השיירא שהולכת עמו בדרך אבל לאחוריו
אפילו מיל אינו חוזר אבל פחות ממיל
חוזר ולטבילותא דבטלוה הני מילי ם
לדברי תורה אבל לתפלה צריך רחיצה
בט׳ קבין אבל שאין להם מים אין
מתפללין עד שירחצו כך כתב רבינו
סעדיה ז״ל ירושלמי מרזינן לרב
חסדא דלייט אמאן דמהדר אמיי לקרית
שמע אבל לא נתפלה דלא בטלוה ת
לטבילותא לגמרותא כמי דבטלוה הני
מילי לדברי תורה אבל לתפלה לא כ
בעל וצריך רחיצה בתשעה קבין ועוד
דאמרינן בברכות שתשעה שתיקנין בה
ונסתפקתי שהמאזין בה ובכל שמחמיר
בה מאריכין לו ימיו ושנותיו. ועוד
דפסיק רבה שבבתא בריא מקשתא
ואגב ביום שלא ובריא

לאונסו תשעה קבין וחולה לאונסו פ
פטור מכלום נ״א. כן היכא גמרות אנו
בזמן הלכה וע׳ ובהלכות רב אלפסי
ליתא להאי יבן. ובתשובות הגאוני׳
מצאתי וכן כתב רבינו משה ז״ל בספר
אהבה בפרק רביעי בהלכות תפלה מ
מנהג פשוט זה בשנער ובספרד שאין
בעל קרי מתפלל עד שירחוץ ב. בשרו
במים משום שנאמר הכון לקראת אלהיך
ישראל בר״א בבריא או חולה שבעל
אבל חולה שראה קרי לאונסו פטור מן
הרחיצה ואין בזה מנהג ובע׳ לומר תלה
שדבר במנהג ובעל קרי צריך לרחוץ ע
גופו וצריך חפיפה דכתיב במים ורחץ
במים את כל בשרו אבל ירושלמי דכתיב
במים ורחצו במים די לו לרחוץ ולשפשף
מאכלותו ולמטה. ובתשובה אחרת
בזמן הבית היו טובלין בעלי קריין שלא
להכנס למקדש בטומאה ועכשו שגלנו
שתשים בטומאת מת האמורה שאין שום
טבילה מועלת לה בלא הזאת מי חטאת
שלישי ושביעי אין נבעלי קריין ומשום
אלא רחיצה בלבד. והטובל בכל
שבת ויום טוב לא יברך על שטבילה
שאין טבילה זו תורה אלא לגרם ויורא
. אנשי מזרח אין טובלין לא מקרי
ולא מתשמיש המטה. ואנשי מערב
אפילו ביום הכפורים טובלין כדתנינן
ברחם. רי ביום הכפורים טובל ב יג
ואף מבורך יספק כמ׳ לצאת לדין
מצאתי בירושלמי שמך לאה שראיתי
בני אדם אומרים יי צבאות עמנו וג׳

במנו וכי יי צבאות אשרי אדם בוטח בך בירו' פ' אין עומדין להתפלל ר' חזקיה ור' יעקב בר אחא ור' יוסה בשם ר' יוחנן לעול' אל יסיח פסוק זה מפיך יי צבאות עמנו יי צבאות אשרי ר' יוסה בר אבין ור' אבהו בשם ר' יוחנן וחבריה ר' חזקיה בשם ר' יוחנן ור' אבהו יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתצילנו משעות הקשות המתרגשות לבוא בעולם ר' יוסה בשם ר' אבהו ירמי' אלהינו ואלהי אבותינו שתצילנו משעות החצופות המתרגשות בצדקתך לבוא בעולם יי נחני וגו' אבן' פא למעלה בק"ש אסור לאדם להכניס ראשו לפנים מבית הצואר ויקרא את שמע אלא אם כן יש תחת גרונו דבר שחוצץ בין פיו ובין בשרו כדאיתא בפר' שני דברכות ובתוספתא לא יכניס ראשו לתוך אורו ויקרא את שמע ואם היתה אפיקרוסותו חגורה לו מתפנים הרי זה מותר ופי' קורו אלא דבי צואריה . ירוש' פרק כיצד מברכין ובתוספתא ר' יהודה אומ' אם שגורה תפלתו בפיו סימן יפה לו ואם לאו סימן רע לו הוא היה אומ' כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו כל שרוח עצמו בשלו סימן יפה לו אין רוח עצמו נוחה בשלו סימן רע לו א אם נכנס לכך בתפלה תהא משמר שכשמעה תפלתך כל כאן שמתברך מתברך' ושאינו מברך אינו מתברך שנא' ואברכה מברכך : מצאתי רב יהודאי גאון ז"ל כא דאמרי במכות כח בין תפלה לתפלה עבירה היא בידו וחוזר שנים מעבה

שמלחמה ז אינו בשבה שיחת חולין אבל אם הפסיק בדורים או בק"ד ש או בק"יוש' אינו חוזר מברכו שמלחמה אבל חייב לחזו' ולברך על של ראש שתים מפני שכל ת תפלה ותפלה טעונה שתי ברכות אק' כו' להניח תפילין אק' כו' על מצות תפילין ואם ברכן באחת עולות לזו ולזו ואם ה הפסיקן אפי' בקדוש ובאמן יצא שמיה רבה מברך בתלה ראשונה וחוזר ומברך שתים על של ראש וכן כמי קיבא דליק לו אלא תפלה אחת של ראש או של יד כ כדקיימ' לן דאין מעכבות זו את זו בין יש לו ובין אין לו שיביא אחת מהן לבד מברך שתים להניח ועל מצות כ"מ .

תפלת המנחה עד הערב

ר' יהודה אומר עד פלג המנחה מנחה גדולה עד הערב משש שעות ומחצה ומעלה מכי ינטו צללי ערב שכן את ערב פסחים ל להיות ערב שבת תמיד נשחט בשש שעות ומחצה וקרב בשבע ומחצ' והפסח אחריו ומנחה קטנה מתשע שעו' ומחצה ומעלה פלג המנחה יא שעו' חסר רביע פעם ורביע עד צאת הכוכבים מאן דעבד כרבנן עבד ודעבד כר' יהודה ומקדים תפלת ערבית בפלג האחרון לר' יהודה עבד ובלבד שיקרא ק"ש אחר צאת הכוכבי' דגרסינן בריש ברכות ירושלמי הקורא קודם לא יצא ידי חובתו אם כן למה קורין אותו בבית הכנסת כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה עד צאת שלש' כוכבים בינים כפק ושא כתיב עד צאת

השביטבים. אלא מיעוט כוכבים שנים קיימין לא מתחשב ירושלמי כך מצאתי אבן׳ ׃ פה והא דאמרינן מתפלל אדם של שבת בערב שבת ואומר קידוש על הכוס ושל מוצאי שבת בשבת ואומ׳ ברכה על הכוס תפלה בלחוד אבל ק״ש עד צאת הכוכבים ולאו דוקא שבת ומוצאי שבת אלא בכל הימים מצלי ר׳ דערבית בפלג המנחה כר כיחא ליה וקיימי כר׳ יהודה וכל עידן דנפיק זמן תפלת המנחה עייל זמן תפלת ערבית ודאיצטרי׳ ליה למימר שבת ומוצאי שבת לפרושי מאי תפלה מצלי ומכל מקום מצוה מן המובחר לתפלת המנחה מחצי האחרון של שעה שביעית עד חצי אחרון של שעה עשירית וזהו מנחה גדולה ומשם ואילך עד הערב מנחה ק קטנה לרבנן ולר׳ יהודה עד פלג האחרו׳ ואמרי׳ בתלמוד לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה שהרי עשאה הכתוב כ בקטרת שנ׳ תכון תפלתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב ואף אליהו ע״ה לא נענה אלא בתפלת המנחה שנאמר ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו ׃ פג

תפלת הערב

והוא רחום קבלתי מרבותי בצרפת לפי שפושעי׳ הם לוקים בין מנחה למעריב ואומר על המלקות שלש פעמים והוא רחום על כן מתריין החזן והוא רחום יכפר עון ומכאן יש לי תשובה למנהג הפרד שאומ׳ אותו בשבתות וימים טובים ובכבר הובדלו ממלאכה וכדאמר ליה רב לר׳ ירמיה מי בדלת וא״ל אין ב בדילנא ובכבר קדש היום ואין מלקין אותן עוד ובצרפת ופרובינצא אין נוהג לאומרו בשבתות וימים טובים אך לפי מה שמצאתי במדרש לפי מה דקיימ׳ לן דתפלות כנגד תמידים תקנום תפלת השחר כנגד תמיד של שחר ותפלת המנחה כנגד תמיד של ערב ותפלת הערב אין להסמיך אותה בקרבן שאין קרבן בלילה שנא׳ ביום צותו את בני ישראל וגו׳ ואף האמורים רבנן כנגד אברי ופדרים שלא נתעכלו מבערב שנ׳ כהן היה העולה על מוקדה ואם נתעכלו מבערב נתעכלו ואין סמך לדבר על כן נוהג לומר והוא רחום יכפר עון שאין לנו קרבן לתלות זאת התפלה בזה. הוא נוח ויפה נוהג הפרד ויפה בעיני אבן׳ פד נאעפ׳ ׃

שבניבו ובערב מברך שתים לפניה ושתים לאחריה הוסיפו אנשי מ מערב שמקראות השם שבהן של מקום בה״ש יש בהן י״ח אזכרות כנגד תפלת י שלהם וקבעו בהן ברכת המולך בכבודו ולהודיע נמי כי תפלת הערב רשות לא חשו להסמיך בהו גאולה לתפלה ׃ ורבי׳ שמואל מ״כ מצרפת לא היה חותם בה בהזכרת השם להודיע שאינה ברכה וכדתנן ובערב מברך שתים לפניה ושתי׳ לאחריה ויליף לברכות קרית שמע שחרי׳ וערבית מקרא דכתיב שבע ביום הללתיך לכן עליהן אין להוסיף ומהם אין לגרוע ׃ ויש

ויש מקומות שאומרים פטום הקטרת
בבקר ובערב שכך היתה מצותו ומתחי'
בפרשת הקטרת ויאמר ה' אל משה קח
לך סמים נטף וכו' פטום הקטרת כו' אך
תמיד לא יתכן לאומרו אלא בבקר על
הקרבן והנה השירים כתובים בסוף
מסכת תמיד ואמ' שר שלום שאין לאדם
ליפול על פניו ואף בצבור אחר תפלת
ערבית כעל תפלת המנחה וכן מנהג
בבבל אין מערב שבת וערב יום טוב אף
לא נשנו שעם אלא בזמנם שהיא עת ר
רצון והיא חובה אבל הרשות פח
וכתב רבינו האיי גאון ז"ל
דהא בגמ' קימ"ל תפלת ערבית רשות כ
כסתם מתני' בתפלת השחר דתנן תפלת
הערב אין לה קבע כמאן דאמר תפלת
ערבית רשות וסתם במתני' ומחלוקת
בברייתא הלכה כסתם מתני' ועוד דרב
אמ' הלכה כדברי האומ' רשות ושמואל
אמ' הלכה כדברי האומ' חובה והלכת' כרב
באיסורי דכל חובה המוטלת על האדם
לכל דיני ממונות ואיסורי מינהו והאי
דמצלו לה כל ישראל לאו משום דחובה
היא ואי לא עביד איכא פורענותא דלעולם
רשות היא ומשום קעביד ומקבל שכר ואי
לא עביד לא מקבל פורענות אבל מצ'
דהיא חובה אי עביד ל' שכר מצוה ואי ל
לא עביד אית ליה עון והיינו לה שדקה
וגמילות חסדים דמצוה ורשות דאי עבד
מקבל עליהו שכר ואי לא עביד לית ליה
עון: אבל סוכה וציצית ותפילין להם
אי עביד מקבל שכר ואי לא עבד אית

ליה עון דמצות דחובה נינהו וכן בק"ש
דקרי לה השתיקי' אית ליה שכר ואי לא לית
ליה עון מאי לא קראו כלל אלא הכי קא
אומ' שכר והא דתניא מפני מה אמ' תפלת
הערב אין לה קבע שהרי אבריה ופדרים
וכו' מאן דאמר רשות תקנוה כנגדם
שאינם עיקר הקרבן וגם לא נתעכלו מ
מבערב נתעכלו ואין לה סמך בכך ור'
ודאמרי' בריש ברכות וכל העובר על דברי
חכמים חייב מיתה לאפוקי ממאן דאמר
תפלת ערבית רשות דילמא משום אונס
שינה הוא דאמר חייב מיתה או אתייא
כמאן דאמר חובה ודאמ' ר' יוחנן אי זה הוא
בן העולם הבא זה הסומך גאולה לתפלה
שחרית ערבית לאו משום דחובה הוא א
אלא לגלות רשות והשכר גדול מיהא אית
ליה ואי משום דרבינא' חשב כפשיע עלה
ומכין תלתא הוי מצלי לאו משום דחובה
היא דאפי' הכי לא חייבי' ליה למימסר ה
נפשיה אלא אתלת עז' וגלוי עריות
ושפיכות דמים אלא רשות היא והשתא
שמשמד היה דאפי' לשינויי פרקתא דמ
דמסתכנא יסרת ואל יעבור ושלום ודאמרי'
טבא ולא הזכיר של ראש חדש בלילה אין
מחזירין אותו לפי שאין מקדשין אותו
בלילה ואי רשות היא אף בשבתות וימים
טובים לא ניהדרים יש לומר דמקיים מ
משום מיסא הוא כך כתב רבינו ב'ע'ו'לם
השתקתי:

ת"ו הלכות סהל

אין מנהג בצרפת וספרד ליפול על פניהם במנחת ערבי שבתו' וימים טובי' אך בערבי ראשי חדשים כמנ' בספרד ל נכר ליפול וז"ל לפי שהם ימי משתה ושמחה ונקראו מועדים שנה שבת נקר' יום שמחה: בספרי וביום שמחתכם במועדיכם ובראשי חדשיכם מועדיכם וראשי חדשיכם כמשמען וביום שמחתכ' אלו השבתות והכי אמרינן נשי ממלאכה בקדש ירחא ומעתה הן אסורין בהספד ותעני' ומלאכה מה שאין כן בראש חדש שמותר בהספ' ותעני' ומלאכה וכן ביום הוא מן הדין ליפול בתחנה לולי שמנעו בצבור קריאת הלל אך לפי שקריאת הלל בראש חדש אינו מן התורה אלא מנהג לא נמנעו בערבו מליפ' על פ פניהם ואין למחות בידם אכן' ב

בלילי שבתות אנו מקדימין מבעוד יום להבדל ממלאכה ולהוסיף מ מחול על קדש כדאמרינן מועדיהם את שבתותיכם אין לי אלא ששבתו בכניסתו וביציאתו שבתות מנין ת"ל תשבתו ימים טובים מנין ת"ל שבתכם כל מקום שנא' שבות מוסיפין מחול על קדש ואמרינן התם שאמי' עיילו יומא מאפוקי יומא עיל' יומא מקדמינן ליה אפוקי יומא מאחרינא ליה דלא ליהוי עלן כמשוי: ואר' יוסי יהא חלקי ממכניסי שבת בטבריה וממוציאי שבת בצפורי: מנהג בספרד לומר ואתה קדוש וטעם מבואר בתפג'

שערב של חול כראוי אשר בדברו מעריב ערבים ושאר סיומים: וכתבו רב נטרונאי ורב עמרם ז"ל כי הגומר אשר כלם מעשיו לטוב ואמי' וכן באמת מלך ומזכיר של שבת בשלבתן טועה שכן בחול וכן בשבת מטבע אחד להם ואות פורס סוכת שלום: וכן מנהג צרפת ופרובנצ' וירא"לי כי לא נזכר שבת בשום מקום כי אם בתפלה ובברכה רביעית לעולם וכן בראש חדש וחול המועד ב בשבת אין להזכיר של שב' בעבודה שכבר הזכירו ואין דין הזכרת שבת לבא ונמצא שמשנה ממטבע הברכות ולא יצא שהרי בערבית יש לפתוח במעריב ערבים אעפ"י שאמרו אם פתח יוצר אור וסיים במעריב ערבים יצא סוף כוף ל לכתחלה יש לו לפתוח במעריב ערבים ושכינו כל שלא אמר אמת ויציב בבקר ואמת ואמונה בלילה לא יצא ידי חובתו שנאמר להגיד בבקר חסדך וכן לכוונת עמים שיצריך לומר השכבת עולם נא-מי' דתניא כתיבו ולשון המקרא השכבת עולם אהבתיך על כן ברחים דברי ס שנאמרים ויש למחות בידם מלאומרם אכן: ועל מנהג ספרד שאומ' שומר עמו ישראל ואומ' ושמרו בני ישראל ישמחו השמים ותגל הארץ וכו' כאי המולך וכו': כתב רב נטרונאי גאון ז"ל דלא מיבעיא נשמואל דאמר תפלת ערבית רשות דאית לן למיסמך גאולה לתפלה ובתר שומר עמו ישראל לעד אית לן

אית לן לפלוגי דחששינן כגאולה אריכת'
דמיא אלא אפילו דאמ' רשות וקימא לן
כרב כאמורי ופסקינן לה כרשות שחול
באותן שמן ומות שנוסיפו אנשי מערב
לפורוע שהיא רשות אבל בשבת דשכיחי
מזיקי ובריש יש' למיעל לבתייהו מקמי
דליחשך או משום דילמא מעיקרא שרגא
שלקוה לתוספת אנשי מערב ואוקימו
הא דתקן ובערב מברך שתים לפניה
ושתים לאחריה וכן מנהג בשתי ישיבות
ובבית רבינו שבבבל וכן כתב רב שלום
גאון ז"ל כי אין מנהג בישיבתו ובבית רבי'
שבבבל לומ' שומר עמו ישר' בשבת אלא
במקומו אומרין ופרוס סוכת שלומך וכו'
ואומ' קדיש לאלתר ואין לחתום בא"י פ
פורס סוכת שלום עלינו ועל עמו ישראל
מנחם ציון ובונה ובונה ירושלים לפי ש
שאין אומרין בשתים כראיה כנ"ל אבל
בשאר בתי כנסיות אומרי' שומר עמו ש
ישראל ושמרו ואומרי' בהמולך אבל
ברוך יי לעולם אין אומ' לא בישיבה אחרת
ולא בבבל כלל : ונראה לי לפי שסבינו
אם ישמרו ישראל שתי שבתות כהלכתן
מיד נגאלין שנ' אם ישמרו את שבתותי ו
וגו' והביאותים אל הר קדשי וגו' ויתכן
לומ' פורס סוכת שלום שהיא גאולה כיון
ואפרוש כנפי עליך וכתי' ופרשת כנפיך
על אמתך כי גואל אתה ואין צריכין שמיר'
אם ישמרו את השבת דכתיב מזמור שיר
ליום השבת ליום שסוכתין מזיקים כלל
ע"כ אין לחתום בשומר עמו ישראל .
ומנהג צרפת על זו . תקף לחתימת

פריסת סוכת שלום אומ' ושמרו בני ב
ישראל וגו' שיפרוס סוכת שלומו עלינו.
אם נשמרו כראוי ועוד כי אותן המקראות
תקנום אנשי מ... רב כנ"ל הפלת הלחם
שים בהן יש ... ולאחרי שאין אנו או
אומרי' תפלת הלחם בשבת כדאית' בפרק
מי שמתו וגם אין מנהג בספרד ולא בשו'
מקום לומר המקראות אין בדין לחתום
לאחר' בשמונך כי נצריכות אותן המקראו'
תקנו חתימם בהמולך אכן ד
ונהגו צרפת ופרובנצא
שאומרים בהפורס סוכת שלום ראוי לומ'
כך והסר שטן מלפנינו ומאחרינו ובצל כ
כנפיך תסתירנו ופרוס סוכ' שלומך וכו'
ואין לומ' ושמור צאתינו ובואינו מעתה
וט"כ היא לסמיך מעין חתימו' לחתימת
הפול שאומרין בשומר עמו ישראל אכן
ה ועומדין בתפלה ואומ' אבות
וגבורות וקדושת השם ומאהבתך
יי אלהינו שאהבת את ישראל והנח לנו
שבתות וכו' אלהינו ואלהי אבותינו וכו'
ביסוד ספרדים: ויתכן היות יותר מנהג
צרפת ופרובנצא לומר אתה קדשת את
יום השביעי לשמך תכלית מעשה שמי' וארץ
ברכתו מכל הימים קדשתו מכל הזמנים
וכן כתוב בתורתך ויכלו השמים וכו' ויכל
אל' ביום ויברך אלהים וכו' בשביעי ויקדש
וקדשתו חמדת ימים אותו קראת זכר ל
למעשה בראשי' אלהינו ואלהי אבותינו
רצה נא וכו' דאמרינן בשבת בפרק כל כ
כתבי המתפלל בערב שבת ואומר ויכלו
באלו מעיד על מעשה בראשית למדנו

לאלהינו שבתפלה צריך לומר ויכלו וזה ש
שאנו רגילין לומרו בקול רם לפי שהוא את
מי שאינו בקי לפי שהוא עדות גדולה וע
ועוד שלא תאמר כיון טוב שחל להיות
בשבת שאומרי' אתה בחרתנו ונו' יעלה
ויבא וכו' והשיאנו ואין אומר בנחם רבן'
ו וזה שנהגו לאמרו בקול רם ו
ומעומד לפי שהיא עדות דכתיב
ועמדו שני האנשים אשר להם הריב אלו
בעלי דינין כך כתב פת רבן ז
ושמעתי מהרב ר' משה
ז"ל שצריך לאומרו מעומד
כשאדם מקדש בביתו ומטעם זה בפרק
במה מדליקין יום טוב שחל להיות בשבת
ש"צ היורד לפני התיבה ערבית אין צריך
להזכיר של יום טוב שאלולי שבת אין ש"צ יורד
לפני התיבה ערבית ביו"ט כמעין שבע
שתקנום חכמים בערב שבת דשכיחי מ
מזיקין כדאיתא בע"פ וכתי' בנסיות שלהן
היו בשדות וכיון שהם עלולים בכך שמנא'
שמות מפקיד שם כליו וכבר אנשים המ
המתאחרין וכא היו מסיימין תפלתן
בעוד שהן צריך כמעין שבע ועל כן
מנהג לאמרו בכגון יפה כדי להאריך ו
וביו"ט לא נתקנה ויו"ט שחל להיות בערב
שבת א"פ שאין עושין מלאכה כי אוכל
נפש בלבד צריך לומר בה מעין שבע
מגן אבות בדברו וה"ה בס"ף פ"ק דחולין
יו"ט שחל להיות בערב שבת תוקעין ואין
מבדילין ובמוצאי שבת תוקעין ומבדילין ומתאחרי'
לבית הכנסת יש לומר יו"ט לשבת מפני ר'

אבן' ח יעוד שאמרתי בין בזמני'
שחרית ומוסף ומנחה בשבת
אומרין כך ורצה ויעלה לבני... השבתות
לאבותם נמען כמו באלבה מ"ך עוזר
וכו' ולא יתכנל הזכיר של שבת הנה שאומ'
בברכה רביעי' בפני עצמה ואין נשנות
ממטבע שברש שכולן שוות לחול ולשב'
אבן' ט ומכאן ברפת בשל יש
בערב, שבת שאין אומר ביום
מדליקין שאין יטל נומ' עשרתן ערבתן
ד"א אין מגביהין תרומות ומעשרו ביום
טוב כך קבלתי בשר פת אבן' י יסוד
שאמרתי ואם טעה יחיד ולא
הזכיר של שבת בערבית מחזירין אותו ו
ואעפ"י שסכינו טעם ולא הזכיר של ראש
חדש אין מחזירין התם היינו טעמ' לפי
שאין מקדשין את החדש אלא ביום ע
אבל בערבית של שבת שמקודש ועומד
מן' ימי בראשי' מחזירי' אותו ואעג' דקי"ל
כרב דתפלה ערבית רשות ס"א קיבה דלא בעי
לצלויי לה דלא מטרחי' ליה אבל טרח וצלי
ומוזיי עליה כחוב' מטרחי' ליה למהדר ולצלויי
ועוד דאמרי' ביציאת שבת אם זעירי הכי
אמרין נבי לי למאן דאמ' תפל' ערבי' רשו'
כיון שזקף תבורו לא מטרחי' ליה לצלויי הכל
כמאן דצלי ולא אהדר ספת מטו מיניה
והדר מצלי ורב משה גאון ז"ל כיון דצלי
ולא אהדר בשבת מטרי' ליה והדר מצלי ו
ורב משה כת' יחיד שטע' בליל שבת ולא
התפלל ומחשבה אלהינו כו' כיון ששמע
מש"צ מגן אבות בדבר' שהוא ברכה אחת
מעין ז' מתפללת ועד סוף יצא ידי חובתו

וכן כתב רב נטרונאי גאון ז"ל וג"א יתכן
דשא אין בה מלכות ודומה להבינכו ורב
לייט אמאן דעביד להבינכו בעי' אבל מצי
לצלויי לה ויראה לי שצרי' לחזור ולהתפלל
וכן מצאתי בתשובות הגאונים שאם שכח א'
אחת קדושת השם וכל שכן ברכה רביעית
בשם שחוזרין אותו אבן יא ואמרי'
בפ' מי שמתו דבני אדם שטעו
והתפללו של חול בשבת משלימין אותה
ברכה דבדין שבשבת ביניכן למחריכנה
אלא משום כבוד שבת לא אטרחוה רבנן פי'
שלא תצטער שאם היה לו חולה לא מרש
בברכת השנים שלכך אין מתפללין בשבת
כי אם שבע ברכות דאסור לו לאדם לתבוע
צרכיו בשבת וז"א משו' דבשבת ממהרין
לבוא וממהרי' לצאת והוא צריך להתעכב
בתפלת יח ויצטער ואינו בראש כלל אלא
כדפרשי' אבן יב ויש לי סמך לז'
ברכות לשבת כנגד ז' הזכרות שבמזמור שיר
ליום השבת וכו' ד"א כנגד ז' קולות שבמזמור
הבו לה' קול ה' על המים וכו' אבן יג
ואפליגו רב ושמואל ור' יוחנן בע"פ אותן
בני אדם שקדשו בבית הכנסת אמ' רב ידי
קידוש יצאו ידי יין לא יצאו ושמואל אמ'
אף ידי קידוש לא יצאו ור' יוחנן אמ' אף
ידי יין לא יצאו רב אית ליה דיש קידוש ש
שלא במקום סעודה ולשמואל אין קידוש
וטעמ' דשמואל בירוש' מפר' משום דקראת
לשבת עונג במקום שעונג שם תהא ש
קריאת השבת קידוש היום ואע"ג דהלכת'
כרב באיסורי דפליגי אדשמואל ור' יוחנ'
קאי כרב ולא איתותב ר' יוחנן אלא מיין ו

ומקידוש לא איתותב בזה הלכת' כשמו'
דבג' אמוראי בתראי רב הונא ורבא
ואביי קיימי כותיה בע"פ וכן פר"ח
וכך כתב בתשובות רבי האי גאון ז"ל
ורבי' שרירא אביו וכן כתב רב יהודאי ז"ל
ולשמואל לית ליה לקידושי בבי כנשתא
לאפוקי אורחים דאכלי בבי כנשתא ואע"פ
שאמרו במגלה פ"ב בני העיר בתי כנסיו'
אין אוכלין בהן ואין שותין בהן וכו' סעודת
שבת שהיא מצוה מותר וכגון בכן ו
וראיה לדבר ירושלמי דאמר לארבעה ו
עשר ל' ירמיה בעי בתי כנסיות ובתי ו
מדרשות מהו שצריכי בדיקה מי צריכי
לאו שכן אוכלין שם בשבתות ובראשי
חדשים ובכן סורר עלם דמתני' אבל
בחבורת מצוה גרסי' בירו' אמ' יוחנ' לווים
ברכות לחבורת מצוה ולקידוש החדש
ר' יוחנ' עייל לבי כנשתא ומלק' פירורי'
ואכיל להון אמ' יהא חלקי עם דמקדש ו
ירחא הכא וכפ' מי שספק ימצר מברכין
מן מה דאנא חמי לרבנן סלקין לקידושי
ירחא ואכלין עבנין ולא מברכין עליהון
בסופה לא בשים כדעתן לא גל פת ת
לאחרונו שמות שיאכל שם דמכשב אבותם
בידיהם ומכאן מכאב בירוש' נאכל שם
בעטור החדש ינגלת כתרי אבן יד
אי נמי בבית שם יך לבית הכנסת
והוי מקום סעודה כיון שדעתם לסעוד
שם דאמרי בירושלמי רב פר מברכין
מי שסוכתו עריבה עליו בשמיני של חג
יקדש בביתו ויאכל בסוכתו ומכאן אמ' ר'
שמעון דהמקדש שלא במקום סעודה

שעה וטועם שם וילך ויקדש בביתו
להוציא בניו ובני ביתו והוא יצא כבר אבל
שעיקר סעודתו מיהא דיום שני וראים
בגולה כר' לי מה. ולא דע"פ טעימו מידי
ואף זה לא טעם החזן כי אם האורחים
אינו נם. ולא האורחים יצא דלדידי יש
שני מקו' סעודתו ומברך פרי' שיטפים
דאמרינ' בפ' מערבין נאו דוקא שיטעום
לאחרים יצא כד אמרינן התם לטעמים
ינוקא בקדוש של ליל כפור אתי לאיסור'
הא לאו הכי שפיר דמי ובפר' שואל
בג"פ אך כל הקהל שאין סועדים שם לא
יצאו וצריכין לקדש בביתם במקום סע
סעודתם שהלכה רווחת היא בישראל
שאין קידוש אלא במקו' סעודה כשמואל
כפי אשר על מנהג ספרד ופרובנצא
שמקדשים שם בשבתות וימים טובים
מפני שאין אורחין אוכלין שם ואין אדם
יצא בה הוייא לה ברכה לבטלה בלי
ספק אבל הבדלה דהויא שלא במקום
סעודה טוב להבדיל משום כל השומעי'
ועונין אמן יוצאין בה ויש בני אדם
שאין להם יין להבדיל בביתם שבדוחק
ימצא להם יין כדאמרינן בתלמוד ד
דילמא איקלע ליה כס יוצאין ב
בשמיעתה ובעניית אמן אכן׳ טו
וכיון דאין קידוש אלא במקום
סעודה אף אם צריך לאכול במקום אחר
ויחזור למקומו שקידש שם ויטעום מ
מותר ואם לאו אסור: שר שלום ז"ל
ואם קידש באכסני ביתו ובא לו אכל אכסנ'

שיודעים לקדש אינו חוזר ומקדש להם
רבינו יהודאי גאון ז"ל. וכתב רב נטרונאי
ז"ל דמבדילין ומקדשין בבית הכנס' אע"פ
שאין שם אורחין אוכלין ולא מבעיא
הבדלה דשלא במקום סעודה דינאי כל
השומעים ועונין אמן אלא אף קידוש
דאינו אלא במקום סעודה יקדשו שם
שטעימת היין בטובאין כו הצבור מ
משום רפואה הוא שנותנים מימנו על
עיניהם דקאמרינן פסיעה גסה נוטלת
אחת מחמש מאות ממאור עיניו של אדם
ומהדר ליה בקידושא דבי שמשי ופעמי'
שיש בני אדם שם שאין להם יין בביתם
ויקדשו על הפת ותקנו להם חכמי' לקדש
שם משום רפואה ובשביל שאמרי' מ
ומיבעי ליה למיקם בבי כנישתא עד
דמקדש שליחא דציבורא עליה כבא ד
דקידושא ודיימר מקדש השבת לא יתיב
דמצלי לכרוחי:

במה מדליקין

נהגו כל ישראל לאומרו
להזהיר על דיני הדליקה ולהודיע ברבי'
השמנים והפתילות שאסרו חכמים שלא
יבוא להטות וזה שלא נהגו לומר דיני
שטמנה במה טומנין ומה שהפסיקו
משום טורח צבור או משום דבר שבת
משום שלום בית הוא צריך להזהיר
יותר אכן׳ יז על ג' דברים נשים
מיתות בשעת לידתן על שאינן
זהירות בנדה ובחלה ובהדלקת הנר
ובבר' רבה אדם הראשון דמו של עולם
היה שהוצבר עפרו מכל שארצו' בפ' בנגמ

שדין וזיו נרו של עולם שנא' נר אלהים
נשמת אדם והלכינה את פניו ושפכה
את דמו וגרמה מגן עדן לפיכך ת"קם
בשלשתן אם לא הקיים אותם • וכתב
רב אחאי משבחא שצריכה לברך להדליק
נר של שבת דאמרינן בהקם אין מדליקין
בעטרן מפני כבוד השבת ומפר' רבא
שמא יניחנה ויצא א"ל אביי אומ' הדלקת
נר בשבת חובה עד כאן • והכי פירושא
פי' בעודה השבת במקום הנר חובה •
ונראיתא בבוץ יומא אלא דאית ליה ס
סעודתא לא ליבלים אלא בעין יומא והיינו
דאמרי' בג"פ ואמ' לך שמעון מידי דילמא
אדאזליתו לביתייכו מיתעקרא לכו שרגא
ובקידושא דהכא לא נפקיתו דאין קידוש
אלא במקום סעודה • והדלקת הנר
במקום סעודה חובה ומצוה משום ע
עונג שבת ושלום הבית ורבה דאמר
לאביי הדלקת נר בשב' חובה לא איצטריך
ליה למימר אלא שבמקום סעודת ה
השבת היא חובה דבלא סעודת שבת הא
אשמעינן מתני' דחובה • דתנן על שלש
עבירות הנשים מיתות וכו' ואסמכוה
רבנן אקרא ותזנח משלום נפשי זו
הדלקת נר בשבת וידעת כי שלום אהלך
זו הדלקת נר בשבת אם כן אתא רבה
לאשמועינן דבמקום סעודת השבת היא
חובה ומצוה ואם היתה דולקת מבעוד
יום צריך לכבותה ולהדליקה לשם השבת
ולברך עליה דתניא ובלבד שלא יקדים
ולא יאחר • בשבת פרק ובירושלמי
ובבראשית רבה ויברך אלהים את יום

השביעי ר' אליעזר אומ' ברכו בנר פעם
אחת הדלקתי את הנר בערב שבת ב
ובמוצאי שבת מצאתיו דולק ולא חסר
כלום למדנו מזה שאין לברך על הנר
בלילי ימים טובים וכן כתב רב אחא בנר
שבת לברך להדליק ולא הזכיר נר של
יו"ט • וכן כתב רבי יעקב ס"ב דמברכי'
על הדלקת נר שבת מידי דהוי אכיסוי
הדם שאם נתכסה מאליו אין צריך לגלות
ואם נתגלה חייב לכסות והוא הדין ל
להדלקת נר שבת שחייב לברך שהיא
חובה ואע"פ שאם היתה דולקת שמא איכ'
חייב לכבותה ולהדליקה פרת' הכן • יח
ויין שאין מביאין את השלחן אלא
ה"כ קידש ואם הביא פורס מפה ומקדש
כי היכי דתיתי סעודתא ביקרא דשבתא •
וצריך להיות השלחן ערוך והנרו' דולקות
כדתניא בשבת פרק כל כתבי בשעה ש
שאדם בא מן בית הכנסת לביתו ומצא
שלחן ערוך ומטות מוצעות והנר' דולקו'
שני מלאכי השרת המלוין לו לאדם אחד
טוב ואחד רע מלאך טוב אומ' יהי רצון
שתהא לשבת הבאה כך ומלאך רע אומ'
בעל כרחו אמן וכו' ויפרוס המפה
עליו ר' יהודי בעקידת שלחן ומקדש ואחר
כך יסיר המפה ונראה כי השעורה כאם
לכבוד שבת • וכתב רב עמרם המקדש
אם טעם מלא לוגמיו דסוף רביעית יצא
ולא יתכן דבכדי מצוה מן המובחר הוא
לשתות כל הרביעית אך אם לא שתה
אלא רוב הרביעית שיראה כמלא לוגמיו
יצא והיינו דאמרי' בע"פ והוא דשתי רובא

דכפא דמלא לוגמיו יצא דאמרינן התם
לאו מלא לוגמיו ממש קאמר דהא מלא
לוגמיו כפים מרביעית כדאיתא בסוף
מסכת יומא כמה ישתה ויהיה חייב בית
שמאי אומרים כדי רביעית ובית הלל ב
אומרים מלא לוגמיו ואמרינ׳ התם מאי
מלא לוגמיו כמלא לוגמיו פירוש דוטר
מרביעית ופריך א״כ הוה ליה מקולי ב״ש
אבל כי הוה תנינן ב״ש או׳ מלא לוגמיו
ממש הוה לא מקולי ב״ה ומחמרי ב״ש ד
דמלוא לוגמיו ממש נפיש מרביעתא
ולכך לא תנייה התם ׃ וכיון שכן לדברי
הגאון היכי תני בערב פסח שמקדש
אם טעם מלא לוגמיו יצא דהא מלא ס
לוגמיו כפים מרביעית הלא נדאי הסיא
דע פ׳ כמלוא לוגמיו קאמר דוטר מ
מרביעית ד״זינו דאמרי׳ התם והוא ד
דשתי רובא דכסא ושתא כוס שבתלמוד
סוא המחזיק רביעית ולכתחלה בענן
רביעית ואם שתה רובו יצא אבן׳ ׃ יש
וכתב רב עמרם אחרי כוס הקידוש
אם אין לו יין לברך עליו על המזון יברך
מעין שלש אבל אית ליה כוס יין לא ד
דברכת המזון פוטרתו דעדיפי שלש
ברכות טפי ממעין ש״ש וזה שמברך
אחרי ברכת המזון בפ״ה ומעין שלש ד
דאשח דמתיה ואפסקים בברכת המזון
ואי בריך ברכת המזון בלא כוס לא צריך
אחריו מעין שלש וזה שאמ׳ בתחל׳ דבריו
לא יתכן שאף אם אין לו יין לברך עליו
על המזון אותן השלש ברכות שבירך
בלא כוס פוטרתו ממעין שלש דעדיפי

מיניה וכן עקר אבן י׳ ב כתוב
בהלכות גדולות המקדש
ולקחו אחריב הכוס מידו ושתוהו והוא
לא ישתה מביאים לו כוס אחר לברך עליו
בפ״ה וישתה ואין צריך לחזור על כוס
הקידוש ודיו בכך ושטעם משום דכיון
שבונתו לא היתה אלא על השנה שבידו
ולקחוהו אחרים ממנו צריך לו לברך על
כוס אחר בפ״ה וישתהו וראיה לדבר
בירושלמי דפרק כיצד מברכין אמר זריקא
ר׳ זעירא בעי שמן תורמוסא דמברך ז
עילויה והוא נפיל מיניה מהו מברכם
עלים תנייבות ומה בינו לבין אמת אמת
תמן לכך נתכוון מתחלה והכי אעפ׳
שהמברך לשתות מאמת המים והמים
עוברין להם אינו צריך לחזור ולברך שפי
שכוונתו לאותן שיבואו בידו בשע׳ שתים
ולא בשע׳ ברכה אך התורמוס לא זה שבידו
נתכוון ולא לאחר וצריך לחזור ולברך
מגלת בתרים ותני ר׳ חייא אין מברכין
על הפת אלא בשעה שהוא פורס אמר
חייא בר אבא הדא אמרה סרין דנסיב
פולגא ומברך עלויה והוא לא אתי בידים
צריך למברכה עלויה זמן תנייבות אמ׳
יודן וצריך לומר ברוך שם כבוד מ
מלכותו לעולם ועד שלא להזכיר שם
שמים לבטלה בליל שבת אומרים אתה
קדשת ובשחרית ישמח משה ובמנחה
אתה אחד וזה שנשתנו אלו שלשת
התפלות לשבת מימים טובים שלגמ׳ בה
ערבית שחרית ומנחה תפלה אחת וכן
בחוליקם וכן נגאי

פי׳ אשי חדשים וזו היא טעם אתה קדשת
לשבת בראשית ישמח משה בשבת שניתן
לו בתורה ובשבת בהר סיני אתה אחד
ליום שבו לי שבת ומנוחה לאחר הגאולים
לאלף השביעי שנא׳ ונשגב יי׳ לבדו ביום
ההוא   מגלת בתריה רבי׳ שלמה לא
היה אומר ישמח משה והיה אומר אתה
בחרתנו והיה מזכיר והומר שבתות ל
למנוחה כי לא היה יודע מה ענין לשבת
ישמח משה ׃ ורבינו יעקב מ״כ
שאחיר שדבר   לישבנו ואמ׳
כי טעם גדול לדבר לומר ישמח משה
דאמרי׳ בפר׳ בשבת מאי דכתיב לדעת כי
אני יי׳ מקדשכם אמ׳ הקב״ה למשה מתנה
טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני
מבקש ליתנה לישראל לך והודיעם וכו׳ ׃
ולהכי תקנו ישמח משה באותה מתנה
טובה של שבת כש׳ אבן ׃   בא
ואם אין לו יין לקדש מקדש על
הפת כדאמ׳ בע״פ דרב זימנין דחביבא
ליה ריפתא מקדש אריפתא וזימנין ד
דחביבא ליה חמרא מקדש אחמרא ׃
ונשים חייבות בקידוש היום דבר תורה
דכתיב זכור ושמור כל שישנו בשמירה
ישנו בזכירה ׃ ואין אומ׳ קידוש היום
אלא על יין הראוי לינסך על גבי המזבח
לאפוקי אם שריחו רע ומגולה ואע״ג
דעבריה במסננת משום הקריבהו נא
לפחתך וכו׳ ותנן יין מגתו לא יביאת
לקרבן ואם הביא כשר ויין דלקרבנו אם
הביא כשר אבן אפילו לכתחלה ודאמר
רבא סוחט אדם אשכול של ענבים ואומ׳

עליו קידוש היום ׃   וכתב רב שרירא
במוקים שיש בהן לא׳ וחית בבריתן ב
כמיב ויש בה טעם ומראה מברכין
ומקדשין עליהן ואי לא פרי הגפן כמים ב
לכל דבר ואחר הקידוש יטול ידיו אבל
נטל ידיו לא יקדש על היין ובשלא נגע
לבית הכסא שסרי׳ הוא כנוטל ידיו לפירל
והוא מבגי׳ הרוח ונפת הוא דצרי׳ נטילת
ידים וכיון שנטל ידיו עקר דעתו מן היין
ושב לבו על הפת ׃ יכוד שבמרמי
ומכל מקום הכי ה קא   שמעתא
בע״פ דנטל ידיו יקדש ואין צריך לחזור
וליטול ידיו אחר הקידוש מדרב דזימנין
דחביבא ליה ריפת׳ וכו׳ כדעיל ובודאי היה
נוטל ידיו מספק שמא יקדש על הפת
ולא פליג רבנן בין מקדש אריפתא ובין
מקדש אחמרא ׃   וכן כתב רבינו
שמואל הצרפתי בע״פ ׃   וחייב אדם
לבצוע על שתי ככרות בשבת וביום ב
בשבת דאמר רבא חייב אדם לבצוע על
שתי ככרות בשבת מ״ט לקטו לחם משנה
כתיב רבא בקיט תרתי ובצע חדא אמר
לקטו כתיב ׃   ותניא במכילתא ששת
ימים תלקטוהו וביום השביעי לא יהיה
בו למדנו למן שלא היה יורד בשבת ׃
ימים טובים מניין ת״ל שבת לא יהיה בו
פי׳ בכל יום הנקרא שבת לא יהיה בו
המן למדנו שלא היה המן יורד לא ב
בשבתות ולא בימים טובים ובכל פעם
שמבקש בסעוד חייב בלחם משנה אע״פ
ש׳ יבו חייב אלא בשלש סעודו׳ ובמחלוק׳
בני מזרח לבני מערב אנשי מזרח ב

מזרח נוהגין לשתי ברכות בשבת.
אנשי מערב אין נוהגין אלא על אחד ש
שלא להכנים כבוד ערב שבת בשבת.

לשחרית

של שבת הולכין לבית
הכנסת ועומד החזן
ופותח על נטילת ידים ועונין אמן ומ
ומסיימין כל הברכות דלפני ברוך שאמ'
וקורא נשמה ודורש ואומר רבון כל ה
העולמים כי לא על צדקותינו וכו'.
ומנהג ספרד ופרובינצא להתחיל יי מל'
יי מלך יי ימלוך לעולם ועד וכופלין א
אותו בספרד. מזמור לתודה מבואר
בסדור של ברכות ובמזמורים לשבת
השמים מספרים והלל הגדול כו' חברו
על שם שמדברים מיצירת בראשית ש
שנשלמה בשבת. מזמור שיר ליום השבת
ומוסיפין שירו ליי שיר חדש ש נפלאות
עשה בספרד: וי"ל כי מן הגאולה
מדבר כדאיתא במכילתא בפרש' השירה
עשר שירות הן התשע לשון נקבה כשם
שהנקבה יולדת כך אחריהן שיעבוד
אבל האחרון זכר דכתיב שירו ליי שיר
חדש וכת' צאו וראו אם יולד זכר כשם
שאין הזכר יולד כך גאולה אחרונה אין
אחריה שיעבוד ובזכות השבת אנו ע
עתידין להגאל וכן שיר המעלות לולי יי וגו'
על קבוץ גליות שנ' נפשנו כצפור נמלט'
וגו'. נב ובבית הכנסת של אדוננו
הנשיא ר' יוסף ז"ל מוסיפין עוד שיר
המעלות שמחתי באומ' לי בית יי נלך על
שם שמחת המקדש החדש שבנה שהוא
בנין מבואר וכן תמצא ענין כל ה
המזמורים שמוסיפין בספרד לפי הענין
ויפה מאד בעיני והמנהג יכון אבן' נג
ואלפא ביתא ליוצר לאל ולשבת
מבואר בסדור הברכות ליוצר בתפלתו
ישמח משה וכו' עד שבת וינפש ולא נ
נתתו יי אלהינו לגויי הארצות שאינם
עובדי פסילים ולא הנחלתו
מלכנו לעובדי פסילים כאדומים גם
במנוחתו לא ישכנו ערלים שאינם אלו
ואלו אלא גרי צדק שקבלו עליהם שבע
מצות או גרים ותושבים שקבלו עליהם
שלא לעבוד עז' כממין ושבת שקולה כ
כנגד כל המצות כדכתיב בעזרא ותתן
להם תורה ומצות ואת שבת קדשך ה
הודעת להם לכן לא נתתו כי אם לישר'
שקבלו עליהם כל המצות על כן אין
נכון לדלג אותו הלשון שתקנת חכמים
אבן'. נד ביציאת התור' מן הארון
מנהג ספרד לומר אתה הראית
לדעת שב' על קבלת התורה ותור' נתנה
בשבת פי' ר' עקיבא ישי יי אלהינו עמנו
על בנין הבית קומה ה' למנוחתך בעבור
דוד עבדך וכו' בהכנסת הארון לבית קדש
הקדשים אמרו שלמ' כדאי' בפ' במה מדליקין
ואומ' בקול רם גדלו ליי אתי ונרוממה ש
כלפי מעלה וע"כ כשנגלו לו זה המקרא על
שם ויהי כי צעדו נושאי הארון ו' צעדים
שים במקרא זה ותיבו' כ"ם אבן'. נה
מנהג ספרד שמברך והקורא
בתורה נוטלה בידו ובחיקו ויש לי סמך
מדאי' בסוכה כך היה מנהגם של אנשי
ירושלים אדם יוצא מביתו ונוטלו בידו

קורא ק"ש ומתפלל ולולבו בידו היה ה
ה"ה בתורה ובושה את כפיו מניחו על
גבי קרקע למדנו ליטול הספר בידו
בשעת הקריאה כאילו קבלה היום מהר
סיני שנאמר ביום הזה באו מדבר סיני
ואמרי' בירושלמי ביום הזה באו מדבר
סיני אל יהו דברי תורה בעיניך כ
כפרוזדגמא ישנה שהכל דשין בה אלא
כפרוזדגמא חדשה שהכל רצין לראותה
אבן הירחי · כן · אך שמנהג שנהגו
בכל ספרד שאין בולטין
עמודי ס"ת למטה כלל אלא למעלה כ
ובגלילתה לאחר קריאתה מעמידים אותן
על התיבה במקום שיושב אינו מנהג כ
כשר אלא ראוי להעבירו ואי אפשר אלא
אבטליכיה לפי מה שאמ' חכמים עשרה
שקראו בתורה גדול שבכולן גולל ס"ת
וכשהוא גוללו מבחו' ואין גוללו מבפני'
וכל זה מפני כבוד התורה וכשמוטלת
לארץ במקום שדורסין אין זה כבוד ה
התורה ועוד שהגליונים מתקלקלים
ומתמעטי' מטיעדן ועוד דאסור לישב
כנגד התורה כדאית' בבבלי ובירושלמי
פרק מי שמתו בסופו לא ישב אדם על
ספסל שספר תורה נתון עליו ומעשה
בר' אליעזר שהיה יושב על ספסל והיה
ס"ת נתון עליו והרתיע מלפניו כמרתע
מפני הנחש ואם היה נתון על דבר א
אחר מות' וכמה טפח ועוד מדקאמרינן
גדול שבכולם גולל ס"ת מכלל דכבודו ב
בגדולים ולא בחזן הכנסת אבן'
בו ובברכות פרק שלשה שאכלו

ובמגילה פרק הקורא עומד ויושב ב
בירושלמי ובסנהדרין בפ"ק דיני ממונו'
אין פורסין על שמע פחות מעשרה ואין
עוברין לפני התיבה פחות מעשרה ואין
קורין בתורה פחות מעשרה ואין נושאי'
את כפיהן פחות מעשר' מנין דתני אין
פורסין וכו' לגבה מילתא תני אין עוברי'
צריכין לפרש דתני אין פורסין שהתחילו
בעשרה והלכו מקצתן גמרי' אין עוברי'
לפני התיבה כו' שהתחילו בעשרה והלכו
מקצתן גומרין וכו' ועל זה נאמר ועוזבי
יי' יכלו וכן כל השנוין במשנתינו ומתרג'
דשבקין אורייתא ישניצין · הקור' בתור'
וקרא שני פסוקים או שלשה ונשתתק
וכו' זה בירך מברך אחריו כמגל' בירושלמי
פרק עומד ויושב ר' אבא בריה דר' חייא
בר אבין ור' חייא בשם ר' יוחנן היה ק
קורא בתורה ונשתתק זה שעומד תחתיו
יתחיל ממקום שהתחיל את שלפניו ואי
תימרו ממקו' שפסק הרא' ונמי נתברכו
לפניהם ולא לאחריהם והאחרונים כ
נתברכו לאחריהם ולא לפניהם וכת' תורת
יי' תמימה שתהא כולה תמימה מגלת ע
הסתרים מצאתי בירוש' פר' עומד ויושב
ר' שמואל בר רב יצחק עאל לכנשתא חמא
חד בר נש קאים ומתרגם וסמיך ל
לעמודא א"ל אסיר לך כשם שניתנה תורה
באימה כך אנו צריכין לנהוג בה באימה
למדנו מזה שהמתרגם צריך לעמוד על ר
רגליו ולא נסמך אף על העמוד אבן'
בח מצאתי בירושלמי ר' שמואל בר
יצחק עאל לכנשתא חמא חזנא קאי

ומתרגם ולא מוקים בר נש תחותו א"ל
אסיר לך כשם שנתנה על ידי סרסור כך
אנו צריכים לנהוג בה על ידי סרסור ע
עא"ל ר' יהודה בן פזי עבדה שאלה אנכי
עומד בין יי וביניכם להגיד לכם את דבר
יי אכן׃ בט מצאתי בירושלמי ר'
שמואל בר רב יצחק עאל לכנישתא
חמא חד כופר קאי ומוסיף תרגומ' מגו
ספרא א"ל אסור לך דברי שנאמרו בפה
בפה ושנאמרו בכתב בכתב אכן׃ ל
וכן מצאתי במגלת סתרים בתוספתא
דמגלה ראש בית הכנסת לא יקרא עד
שיאמ' לו אחרים קרא חזן בית הכנסת לא
יקרא עד שיאמ' לו אחרים קרא שאין אדם
מכובד לו וחזן העומד לקרו' אחד עומד
ומקרא לו עד שעה שיקרא ובפרש'
וישלח יעקב בבראשית רבתי ר' חנינא
בשם ריש לקיש אפי' חזן שבכנסת אינו נ
נוטל שררה לעצמו למדנו שאין אדם ר
רשאי לקרות עד שיאמרו לו הרי קרא
וכן מייתי לה בהלכות רבי' האלפסי ז"ל
ומנהג צרפת ופרובנצא בשחרית בשבת
לפני בית הכנסת לי שלים פרשת היום
שנים מקרא ואחד תרגו' לפי שכל העוש'
כן מאריכי' לו ימיו ושנותיו ויש מקרי'
להשנים בערב שבת ואמ' רב שר שלום
גאון ז"ל שמוציאים את ספר תור' מן הארון
בין בחול בין בשבת וכשמחזירין אותו ל
ארון שעומדים מפני נהלתר והדר גך
יושבין דאיבעיי לן בקדושין מהו לעמוד
מפני ס"ת ר' חלקיה ור' סימון ור' אלעזר
אמרי ק"ו מפני לומדיה עומדין דכתיב מפני

שיבה תקום מפניה לא כל שכן ולהן
שעומדין מפניה משעה שיוצא עד
שעת חזרה שנויה בהאי קרא דכתיב
וכפתחו עמדו כל העם ואינו אלא לשון
שתיקה בראשית רבה פרק אלו נאמרין
א"ר חנינא כיון שנפתח ס"ת אסור לספר
ואפי' בדבר הלכה שנ' וכפתחו עמדו כל
העם ואין עמידה אלא שתיקה שנ' והוחלתי
כי לא ידברו עמדו ולא ענו עוד וקורין
בתורה שבעה אין פוחתין מהן אבל מ
מוסיפין עליהן ואפליגו בהא אם מפטיר
עולה למנין אי לא ופסקו גאוני דעולם
מדתקנו חז"ל להיות ע"ך כולתה תצוה
קורין ששה באתה תצוה ואחד קורא
מכי תשא עד ועשית כיור וכן כתב רבינו
האלפסי ז"ל ור"י תבונתו כבוד כתב ואי
אפסיקו בקדיש לפני המפטיר אינו ע
עולה ואי לא אפסיקו עולה וכן נהגו
רבנן סבוראי וכן מצאתי במסכ' סופרי'
וגרסה מפני שהקדים הפסק לחובת
קריאת התורה וכדי להפסי' בין הקורא'
לשביין חובת הקריאה למפטיר שאינו
עולה לחובת הקריאה אכן׃ לא
ורב עמרם כתב דאין המפטיר ע
עולה מפני שצריך לקרות בתורה תחלה
מפני כבוד תור' וכיון דמשום כבוד תור'
לעבייה לא סליק וכתב רב נטרונאי
שאפי' כהן עם הארץ וגדול ת"ח קורא ה
כהן ראשון מפני דרכי שלום ואף לפני
נשיא שבישראל ולפני ראש ישיבה דתנן
אלו דברים אמ' מפני דרכי שלום כהן קור'
ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל ואחריהם

ואחריהם תלמידי חכמים כו' בגיטין פר'
הנזקין ואע"ג אין שם כהן נתפרדה חבל'
דלא קרי לוי כלל · יש מפרשי' שלא יקרא
שני במקום לוי כלל אלא במקום ישראל
מיפא יעלה · ובכתובות פר' שני וקבל
עולין למנין שבעה אפי' אשה אבל אמ' א
אשה לא תקרא בתורה מפני כבוד צבור
· וכת' רב נטרונאי דדוכתא דמגלו כיס
נפרס ולית כהן שבעה דידעי למיקרי ·
בספר תורה קרי כל גברא דידע למקרי
תרי זימני ושפיר דמי דלא לבטיל מנהג
ישראל ולא ליבטלן ברכות ולאשמועינן
לשכך דלא נמירי ואין בזה משום מוציא
שם שמים לבטלה · הקורא בתורה לא
יסייע למתרגמן שלא יאמרו כתו' בתורה
ושלא יפסוק בקריאתו אף בתרגו' עד
שיתום אבל החזן מות' לסייעו אף בקול
רם ואותו מתרג' אינו קור' לעלו' במנין ·
מפני שהוא מקרא אחרי' ואם מתרגמי'
שנים אין לחוש ואי משום דשמעי גברי
ונשי לא ליפרוש לשון ויוצאין ידי חובתן
בלא פירוש · וכתב רב נטרונאי ז"ל אנו
שאין מתרגמי' בתרגו' דרבנן על המקרא
הסמכום רבנן שנא' ויקראו בספר תורת
אלהים ושום שכל מפורש מפורש זה ת
תרגום ומדקתני אין המתרגם רשאי ב
להשמיע קולו יותר מן הקורא ומדת ן
קטן קורא בתורה ומתרגם · הא למדת
שמנוס נתרגם מן התורה ואותן שיודעי'
לתרגם ו' יגעין מחכו לשבעים שם גבי ·
בדי ואם אינם יודעים לתרגם ילמדו מ
אחרים ויתרגמון ויצאו ידי חובתם עד

כאן · ועוד דאמרי' כל שמשלי' פרשיותיו
עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום מ'
אריכין לו ימיו ושנותיו אלמא דמצוה
גדולה יש בתרגום לפי שפירוש התורה
הוא · אבן' **לב** מצאתי בתשובות
הגאוני' כהן שנשתמד וחזר בו
לא יקרא בתורה תחלה ולא יפרוש כפיו
דכהן בעל מום הוא וכתיב וקדשתו לכל
דבר שבקדושה לפ' ואף ראשון בתורה ·
וזה חלל קדושתו והיאך יברך אקבו' ב
בקדושתו של אהרן וכהנים ששמשו בבית
לא ישמשו במקדש בירושל' וכתי' אך לא
יעלו כהני הבמות אבל אלם ומתנות כ'
נותנים לו כבהנים בעלי מומים שפסולי'
לעבודה ונותנים להם מתנות כהונה ·
ושוב מצאתי כהן שנשתמד וחזר בתשוב'
ראוי לישא את כפיו ואע"ג דכתי' וקדשתו
וכיון שנשתמד חלל קדושתו וכיון שחזר
בו חוזר קדושתו שב' אך לא יעלו כהני
הבמות אל מזבח יי' בירושלים ויאכלו מ
מתנות בתוך אחיהם · ותנן הרי הן
חולקי' ואוכלין בתרומה ובקדשי' קדשים
והרי הן כבהנים בעלי מומין ואסורין
בזונה וגרושה וחללה ואסורין ליטמא ·
למתים כבעלי מומין וראויין לישא את
כפיהם כבעלי מומין וקורא בתורה ר'
ראשון שהרי אין אתה אומר בן אמאי תנן
הרי הן כבעלי מומין ליתני נפסלו מן
הכהונה משום דכהנים דשמשו בבית
חניו דלאו לע"ז אבל לעבודה זרה נפסלו
מן הכהונ' דהא אפלינו רבנן כמשתחוה
לעבודה זרה ובמודה לעבודה זרה ד'

זרה דאיתמ' במשתחוה לגוי רב נחמן
אמר קרבנו ריח נחוח ורב ששת אמר
אין קרבנו ריח ניחוח ׃ ולענין עבודת
מקדש הוא דאפלינו הא לכל מילי הא
לכ"ע דינו כמומר לא איפלינו לעלות א
לדוכן ולקרות בתורה תחלה וכי תימא
והא כתיב ושמו את שמי וגו' שהכהנים
מברכין את ישראל והקב"ה מסכים על
ידיהם וזה שעזב הכה' עזב אותו דכתי'
וחרה אפי בו ועזבתים הלא כתיב שובו
אלי ואשובה אליכם וכיון ששב הקב"ה
מסכים על ידו בברכותיו ואין לנו ראיה
ממקרא ולא ממשנה ולא מתלמו' לפסלו
אלא שלא לפסלו יש לנו ראיה מן התורה
ומן המשנ' דתנן' לא תונו איש את עמיתו
באונאת דברים הכתו' מדבר כיצד אם ה
היה בעל תשובה לא יאמר זכור מעשיך
הראשונים ואם תאמר לא יעלה לדוכן
ולא יקרא בתורה תחלה אין לך אונאת
דברים גדול מזה ועוד כשאתה מרפה
ידיהם של בעלי תשובה ולא נכון לעשות
כן דאמ' רבינא כל האומר מנשה אין לו
חלק לעולם הבא מרפה ידיהם של בעלי
תשובה ׃ ואם לא יעלה לדוכן ולא יקרא
בתורה תחלה מהרהר בלבו את שמדותו
ויאמר הוי לה נאותה בושה אוי לה
לאותה כלימה וימנע מעשות תשובה ׃
במצינו שהקב"ה עשה תקנה דלא ליטמע
ישראל בין הגוים דכתי' ונמכר לגר תושב
אחרי נמכר גאולה תהיה לו מכל מקום
יש להוכיח שהוא כשאר אחיו הכהנים ׃
כך מצאתי אכן' ׃ לג וקורא שמפטי'

שלשה פסוקים לכ"ע שפחות אחר קריאת
השבוע כשמפסיקין בקדיש כינס לבינו ׃
ואחר כך מפטיר לפי ענין פרשת היום
מבראשית עד י"ז בתמוז משם ולהלן
הכל לפי המאורע ולא יפחות מכ"א פסו'
כיצד שבוע שקוראים בתורה היה ד
דסליק ענינה בעולותיכם הפו על וג'
דאין צריך כל כך אלא להשלים הענין
וכן מנהג בכל הפרשיות שבאות חונכה
ליום אחרי קריאת הקוראי' לפני החונכה
מפסיק בקדיש כגון שבת וראש חדש ו
ושבת וחול המועד וראש חד' טבת שחל
להיות בשבת שאנו מוציאין שלש תורות
לקרות אחת בענין היום ואחת בראש
חדש דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם
ואחת בחנוכה מפסקינן בקדיש אחר ה
קריאת פרשת חנוכה וחוזר המפטיר ו
וקורא בה ומפטיר בנרות זכריה אכן'
ויש מקומות מועטים שלא נהגו כך ׃
לד וכתב רבינו יעקב מ"כ דשבת
הקורא המפטיר פרשת חונכה
כגון של ר"ח וחנוכה ופרשיות ארבע
אינן רשאין להקרות בהן קטן ולהפטיר
דזה הכלל כל שאח"י בדבר מוציא את
הרבים ידי חובתן וכל שאינו מחוייב ב
בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן
ואין הקטן מחוייב בדבר אכן' ׃ לה
כתב ר"י מ"כ לכך מנהג לקרות
את הקריאה בנגינה לפי מה דאמרינן
בסוטה פרק אלו נאמרין אמר אלכובין
שנפתח ספר תורה אסור לדבר אפי' ב
בדבר הלכה שנאמר וכפתחו עמדו כל

ונפתחו עמוד כל פעם אך לאחר קריאת
שתורה חוזרו לפתוח ולדבר כדבר ס
שלכה לשון פטר רחם פתיחה או כלשון
שנפטר מחבירו אין מפטירין אחר שפטה
לשון ביל"ק מן הדבר אבן׳ לו
אבל שלא נדבר קולה אבור
לדבר בבית הכנסת זולתי לצרכי רבים
כדאמרינ׳ לעיל לפני תפלת שחול ואמרי׳
בפרק בני העיר בתי כנסיות אין אוכלין
בהן ואין שותין בהן ואין ישנין בהן לא
שנת קבע ולא שנת עראי ואין מחשבין
בהן חשבונות וכל בית הכנסת שמחשבין
בה חשבונות לבוף מלינין בה מת מצוה
ואין קובר אבל יושבגמת של מצוה מ
מחשבין ׃ וברכות ההפטרה אחת
לפניה וארבע לאחריה מצאתים במסכת
סופרים כמכתב העולם אבן׳ לז
וכל אותן שעונין אמן אחר
שלימת וצדק ומתחיל ובאמן אתה וכו׳ ׃
אם לתפלות על לב שאין שתי ברכות
אבן אלא אחת דהיאך יתכן להיות באמן
אתה הוא בברכה השמים כי לחבר תה שנה
את שלפניה אינה הוגן כ"ה נברוך ועוד
דהם באחת מונה אותם ונא באמנים
דקדים ויתגדל עונין עליה ואין להם
לולי כי דבריו אמת וצדק אינו ברכה
לעכות אין עליה ואולי יש נוהגי׳ שהנו
אומרים שיהיו דבריו אמת וצדק כאשר
הם ולקיים בבואתו עלינו לפדותינו אמן
וכך מצאתי דצריכין הצבור לומר עוד
באמן וכו׳ עד סוף של הברכה ולא ידעתי
למה אבן׳ לח ואם חל ר"ח חדש

בשבת המפטיר בנביא אל יזכיר ר"ח אף
דאמרינן בפרק במה מדליקין א"ר חלבו
אמר רב גידל אמר רב ר"ח שחל להיות
בשבת שמפטיר בנביא אין צריך להזכיר
של ר"ח שאלמלא שבת אין נביא בר"ח
חדש וכך נראה לי עקר ואעג׳ דאיבעיא
לן בפרק במה מדליקי׳ מהו להזכיר של
חנוכה במוספי׳ כיון דלית מוסף בדידיה
לא אדכרינן או דילמא יום הוא שנתחייב
בד׳ תפלות ופשטוס מיהא דאר׳ יהושע
בן לוי יום הכפורים שחל להיות בשבת
המתפלל תפלת נעילה צריך להזכיר של
שבת יום הוא שנתחייב בד׳ תפלות וכו׳ ׃
ואותבינן ליה מדר׳ חלבו דאמר רב גידל
אמר רב ר"ח שחל להיות בשבת שמפטי׳
בנביא וכו׳ אין נביא בר"ח ומשנינן מי
דמי התם נביא בר"ח ליכא כלל הכא ע
איתיה ערבית שחרית ומנחה וכן במעין
שבע בזמן יום טוב בשבת אמרי׳ שאין
צריך להזכיר של יום טוב כפי זה שטנה
וכתוב לעיל כך נראה לי ׃ ולא כמה שכת׳
רבי האלפסי ז"ל דלית לר׳ חלבו מיהא ור׳
יהושע בן לוי וכו׳ דהא תלמודא מותיב ו
לה ומפריק לה אליבייה ׃ ועוד דאמ׳ רב
אחדבוי בר רב מתנה יום טוב שחל להיו׳
בשבת המפטיר בנביא במנחה אינו צרי
להזכיר של יום טוב שאלמלא שבת אין
בה הבמנחה ביום טוב ואעג׳ דאיתיה ב
בשחרית אבן׳ לט ולא תקנו דבפר
הקורא את המגלה דתנן בב׳
ובחמישי ובשבת במנחה קורין שלשה א
אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן ואין

ואין מפטירין בנביא דליכא למימר דאין
מפטירין בנביא שני זימני קאי ולא
איכא זלזול דשבת ואיכא לא כהנהו הכי
לאפטורי בשבת במנחה כדאית אבן י
מ ולהכי דקרו אפטורא ואית דאין
עם י בגורא או לאיפסק בדרשה
או למימר ברכה לו דרשא בי תורה ד
דינולי שכיר דמי ויוספין אין מתאחרי'
על זה שהרי שכינו מוכפין כל היום
אבן י מא וכדמסיימי מקדשין
לאותר ועומדין להכניס ב
תורה בארון ומנהג ספרד לו' מזמור
לדוד הבו ליי בני אלים וכו' וי"ל הטעם
שזה המזמור על מתן התורה כדאמר
וירקידם כמו עגל למה תרצדון הרים
גבנונים וכתיב בסוף יי עוז לעמו וגו'
ושאו שערים ראשיכם וגו' כששמעו
אומות העולם את הקולות ואת הברקי'
הלכו אצל בלעם לדעת מה זה ועל מה
זה ויאמר אליהם הקב"ה נותן התורה
לישראל וזהו יי עוז לעמו יתן וגו' ושאו
שערים ראשיכם וגו' שלמה ע"ה אמרן
כשהכניס את הארון לבית קדש הקדשים
שדבקו שערים זה בזה כדאיתא בפרק
במה מדליקין אבן י מב עומדין
למוסף ואומ' אבות וגבורות
וקדושת השם כך מנהג ספרד וכן כתב
הרב ר' משה ז"ל לומר לישה צוית על
הר סיני מצות שבת זכור ושמור :
ובצרפת ופרובינצא כינו נומר תקנת
שבת ר' בית קרבנותיה צוית פירושיה עם
סדורי נסכיה מענגיה לעולם כבוד ב

ינחלו טועמיה חיים זכו וגם האוהבים
דבריה גדולה בחרו אז מסיני נצטוו צוי
פעליה כראוי ויהי רצון מלפניך יי אלהינו
שתעלנו בשמחה לארצנו וכו' : וקבלתי
הטעם מרבותי בירכת לפי שעל ידי ש
שמירת השבת יהו נגאלין שנ' אם ישמרו
שבתותי ו ביאותים אל הר קדשי וכו' ו
והאגדה ביתא נשמעת על הנביאים ת
תשלק ביום ההוא ישרוק יי : נבעה'
יטפו הרים עסים יטפו כמו יצפו ונפת
צופים נוף רבה אמרי נועם במלך ע
והיה יי למלך על כל הארץ יעמו יהו
שכם אחד לעבדו ואוזה ויאמרו הנה
אלהינו זה וה'ר'ג'ב'א' יבא לייתן ויגר
עליו חברים שעתיד הקב"ה לעשו' שעורי
לצדיקים ממנו בע"פ' מסיני נצטוו פ
פעלים כראוי מ'ב'ג'פ'ך' צופים אמרים
בירושלמי התורה ניתנה מוזהב נמאיר
מכאמן לכאוון מצדיק לצדיק מפה אל
פה מבפ אל כף והתורה נתנה בשבת ב
כדאיתא לעיל אבן מג במוסף
נהגו לומר קדושה דוכא
לציון וכך כתבו רבי' שרידא ורבינו האי
ככו ז"ל : אין אומרין פעמיב בימים
טובים ובשבתו' אלא בזיוסף ולא בשחרי'
ומנחה וביום הכפורים במוסף ובנעילה
אבל בחול ובתעניות ובראשי חדשים
ובחול המועדים אין אומרי' כלל ובצרפת
ופרובינצא אומ' אותה במוסף להושענא
רבה ויתבאר הטעם בע"ה במקומו
וקבלתי טעם למנהג קדושה רבה ב
במוסף שבת וי"ט לפי שבגלות

שנגזרה גזירה לבטלה מק"ש שחרית
וערבי כעין מעשה דגלית ויעש שפלשתי
השכם והערב ודרשו חכמים כדי לבטלן
מק"ש שחרית וערבית הקתיקנו לאומרו
בסוף שבת וי"ט לפי שמתוכפין כל היום
ולא יתישו כהן האוכ' ואילו בשבת וי"ט
שהיו מרבי' בתפלה שרגישו על זה שהיה
שכורין ש עליהן היו באין כענין תקיעו'
שבמוסף בירוש' ויתיב במקומו ואעפ'
שנתבטלה הגזירה התקנה לא נתבטלה
אבן' מד פעמים וכו' יי אחד לולי
שיו מאריכין באחד ולא היו ב
כופלין שיה טוב מאד דהלוי' שמע שמע
כאומר מודים מודים ושמעתי כי רבינו
אליהו ז"ל שיה חוזר ואומ' ה' אחד ולמבין
אין חשש בדבר כי אם כשמפל כל הפסוק
וז ע"כ הופס כענין ואנו לים עינינו ולים
עינינו אבן' ומשיימי' את התפלה ואומ'
קדיש ׃ ומנהג צרפ' לקרות את המשניות
המסודרי' בכל שבת פרק אחד וק"ש בלא
תתקבל וכו' והולכי' לבתים לשלום ופורשי'
את המפה על השלחן זכר למן טל
מלמטה וטל מלמעלה ודומ' כמי שמונח
בקופסא בסוף יומא ירושלמי כל האומר
פרשת המן בכל יום מובטח לו שאין מ
מזונותיו נחסרין ומקדש קדושא רבא
בורא פרי הגפן ומאי שאומ' אמרין ברוך
מקדש השבת טועה שזה דבצרתי פבחי'
היק"ע אמרי ליה ליבריך לן מר קידושא
רב [illegible] אח ב"פ ה' ואגיד ביה וכו' כמנא
[illegible] יתר וזה עקורא ב"פ ה' קידושא
[illegible] ש זוא רחמין לגל סברט' דקוא

ברכת הכהנין וכמו תרומה גדולה ואלא
תרומת מעשר היא גדולה דימנה שהיא
אחת מעשר ותרומה גדולה הרי מאחת
עין בינונית אחת מחמשים אלא שהיא
ראשונה למעשר ולתרומתו וכן את ב
בגד עשו בנה הגדול והלא ביחד נולדו
אלא על שם שנולד ראשון כנ"ל אבן' ׃
בח ונקיט תרתי נחמיה וכונע חדא
מ ט'לקטו לחם משנה בת' וכן
פוז עביד רבא פרק כל כתבי ויבצע את
העליונה ׃ ונשים חייבו' בלחם משנ' שאף
הן היו באותו הנס שלקטו לחם משנה
בערב שבת ובערב י"ט ואחר אכילתן
יברכו על מים אחרוני' כמו בראשונים
על נטיל ידי' ויתב לפנינו במקורין בע"ס'
ויברכו על המזון ומוסיף ברכה רצה ו
והחליצנו פ"ג שאכלו ובשב' מתחי' בנחמ'
ומסיים בנחמ' ואומ' קודם היום שאומר
רחם כמו שאנו נוחמם ונאו משום פותח
ומסיים בקט גם אלא משום אומרה של
שבת כאומר בראמ' פותח בעבוד' ומסיי'
בעבודה ואומ' מעין המאורע באמצע
דסתם נקט לה הכא נמי לא אתא מ
לאשמועינן אלא משום אמירת רצה ו
והחליצנו הו יעלה ויבא ויכול אדם לומ'
בין רחם בין נחמנו בין בחול בין בשבת
דכיון שירחם עלינו אין לך נחמה יותר
גדולה מזו וכן כתב הרב רבי' משה ז"ל ׃
ויש לי שיך לומר רחם בשבת פ"אלו ש
קשרים בירושלמי אר אבהו כתיב שבת
היא לי מה הבה שבת תמיאמר אף אתם
שבות מיאמר אר חנינא מדוחק ש

מדוקק התירו שאלת שלום בשבת ר'
שמעון בן י׳ חזי אמי לאמיה דמשתעיא
סגי אמר לה אמא שבתא היא והיא ל
שתקה ׃ תני אסור לתבוע צרכיו
בשבת ר׳ זעירא שאיל לר׳ חייא בר אבא
מהו למימר רעינו פרנסנו בברכת ה
הזון א״ל טופס ברכות כך הוא ומותר
שא נמדת שמב׃ גם היום לומר רחם ה׳
דרעינו פרנסינו בי״ט בשל רחם ר
רגילות לאמרו ולא כבהמיכו אבן׳ ׃ עז
אבל רבינו האלפסי כתב ובשבת
מתחילין בנחמה שאומ׳ נחמנו יי׳ אלהינו
וכו׳ ומסיים בנחמה ותנחמנו בנחמתך
וכו׳ באי המנחם עמו בבנין ירושלם ׃
ופרח כך וכן עמא דבר ׃ אין צריך לומר
נחמינו יי׳ אלהינו בציון עירך ושמחנו
בבית בחירתך ומלכו בית דוד משיחך
מהרה תחזירנה למקומה ורצה והליצנו
ואין לומ׳ בה״ג בדרים ושמחנו מלכנו
בבית בחירתך מהרה הקם מלכותך
ומלכות בית דוד וכו׳ כדאמרי׳ בפר׳ שלשה
שאכלו דהטוב והמטיב צריכה שתי מ
מלכיות לבר מדידיה אחת לברכת הארץ
ואחת לבונה ירושלם דכיון דאמ׳ מלכות
בית דוד נאו אורח ארעא דלא אמר ׃
מלכות שמים יכלל דאן לנו יר בה
מלכות שמים דלכך צריך להזכירו בהטוב
והמטיב וגם ברחם צריך לומר כך רחם
יי׳ אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלם
עירך ועל ציון משכן כבודך ועל מלכות
בית דוד משיחך אלהינו אבינו רעינו
פרנסנו וכו׳ ירא״ה לי שטעם לתק דאמ׳

כל מי שלא אמר ברית ותורה בברכת
הארץ ומלכות בית דוד בבונה ירושלם
לא יצא ידי חובתו ׃ מצאתי
במדרש שבימי ירבעם קנצו
מאסו ישראל בשלשה דברים במלכו׳ בית
דוד ובבנין הבית ובמלכות שמים שנא׳
ביתך דוד זה שמאסו נשם מלכות בית
דוד ובבנין הבית איש לאהליו ישראל אל
תקרי לאהליו אלא לאלהיו שמאסו להם
מלכות שמ׳ ואינן נגאלין עד שיבקשו
שלשתן שנ׳ ובקשו את יי׳ אלהיהם ואת ד
דוד מלכם ופחדו אל יי׳ ואל טובו באחרי
הימים כמ׳ במדרש על כן צריך לומר
בבונה ירושלם שלשתן בין בחול בין בשב׳
אבן׳ ׃ מז רצה והחליצנו יש לי
לתמוך למה אומרים זה בשבת
בירושלמי ובבראשית רבה׳ אר׳
אליעזר בן יעקב מה הלשון הזה ר׳
ישמוט יזיין ישיב יציא
ישמוט וחלצה נעלו מעל רגלו והלצו
הא בנים וישלפון, חלץ עני בעניו בשבר
עניו יחלצהו שנ׳ חונה מלאך יי׳ סביב
ליראיו ויחלצם מריבה של נפשם יזיין
ואתם תעברו חלוצי׳ מזויני ישיב אזני
יי׳ מאדם רע יבים ועצמותיך יחליץ ל
והיית כגן רוה וא״ר אליעזר בן יעקב זו
מעול ׃ שבברכו׳ זרוזי גרמי מברין סמך
לרצה והחליצנו בשבת והטעם בעל ידי
זכות שבת שישמרו ישראל שתי שבתות
כהלכתן מיד יהו גואלין ונשמטין מן
הגלות לארץ ישראל מזויינין ומזורזין
מהלכין עצמות עצ׳ זה אנו מבקשים ׃

ומתחנני' לומ' רצה והחליצנו ובו' אבן' :
מח ועל כן אם חל יט או ר"ח בשבת
אין לדלג רצה והחליצנו ולסיי'
של שבת ביעלה ויבא לפי שרצה והחליצנו'
בקשת שנאולם היא כנגד שבת אבל
בתפלה מדלגי תפלו' שבת כלה ואומרים
תפלות יט ומזכירי' בהן שבת ויומו :
וגרב רבי' אלחנן ז"ל בן רבי יצחק כ'ע'אמ'
לפי שאם שכח ולא הזכיר רצה והחליצנו
אחר שפתח בהטוב והמטיב אינו חוזר לראש
לברכת הזן : ויעלה ויבא פעמים שאם
שכחו לא יחזור אף אם פתח בהטוב :
והמטיב כגון ברח אעפ' שיחזור ליעלה
ויבא ביט לברכת הזן אין לבטל העיקר
מפני אותו שאינו עיקר ואף ביט אין מ
מדלגי' רצה והחליצנו מטעם זה שלא ת.
תדליק ביעלה ויט מפיו כ'ע' אבן'
מט וחכי הומ' שכב באתה בחרתנו יש בעין
ישמח משה שמזכי' נתינת התור' בשבת
לישר' ולא לעכו' שבחר בישר' מכל העמי'
וקדשנו במצותיו ונתן נקם שבתות ל
למנוחה ומועדים לשמחה ובשבת וברח
שבתות למנוחה וראשי חדשים לכפרה :
וראוי לאומרו בשבת וגם רשי כתב לאומרו :
ביעלה ויבא לבוריה לא הוא כניא ונרי'
לומ' אתה בחרתנו וכן בברכת המזון :
לא בניא ביעלה ויבא זכר של שבת שאי'
בו ענין רצה והחליצנו שצרי' לומ' משום
שבת כדאמרן אבן' נ ומברכין אחר
המזון מעין שלש דהפסקים בברכ'
המזו' ואבא דעתים רבו דלאו הכי נצריך
אסור למיעתי בהן ברכה ודלא כרבי' ב'

שמעו' קירא כ'ע' שכתב בהלכותיו דלא
מברך מעין שלש דהא צריך ליה ברכת
המזון וברכת המזו' לא פטר דלא הוי בכל'
והשתיה שבתוך הסעודה אבל השתיה ד
דלאחר המזון לא פטר ולכך צרי' לברך
אחר ברכת המזון כ'פ'ה' דלא איפטר ליה
באותו שבירך לפני הסעודה או בתוכה
דהכא דשתיה ויין דצריך לברך כ'פ'ה'
אחריו הוא ליה כבא לשב יין ואחר המזו'
בלא אכילת קביעות בטל היוב רב ישעיה
צריך לברך ברכ' הנהנין והגהו' מנין ב'
ותו לא מידי אבן' נא והותמין על
הגפן ועל פרי הגפן שפתיחת' בן חתיי ת'
בך מבשל שעונב ורבי חננאל על הארץ
ועל פרי הגפן. וכל רבי יצחק מדרנפיר ה
היה חותם על הארץ ועל הפירות ובן כתב
רבי' משה הספרדי ז"ל בספר אהבה. ב'
בפ'מ' ברכה אחת מעין שלש על ה'
המינים של פירות ושל יין. כל מיני דגן
אלא שעל פירות הוא חותם על הארץ ועל
פרי העץ ועל התנוב' השדה ועל ארץ
חמדה וכו ועל היין. ואומר על הגפן ועל
פרי הגפן וחותם. ב... על הארץ ועל
הפירות וכן כת' רב אחא משבחה בשר ש'
ושמע יתרו וכן כ'ל' מדאמרי' בסוף כיצד
מברך א'ל רבי' נ... רימי מאי ניהו ברכ'
אחת מעין שלש א'ל רחמנות המיכה על
המחים ... ובו' דפירי על העץ
ועל פרי העץ ... על הגפן ועל פרי
הגפן ... מאי התים ... אמ'
על הארץ ועל הפירות ור יוחנן אמ' על
הארץ ועל פירותיה אמר רב עוקבא ולא :

ולא פליגי הא לן והא להו ונראה דשה ד
דקא בעי מיחתם מאי חתים אכולהו קאי
אחמשת המינים ואפירי ולאמרא דלא
פירש חתימת היין הילך ולא חולק אבן׳
נב אך הרב ר׳ אביגדור קרוני ס״ז כ
בן הרב רבי נתן נ״ע מאביגנון אמ׳
לי כי לא יתכן לחתום על היי׳ כשאר הפירו׳
דהא אישתני לעלויא וכי היכי דלפירות
חתימתן כפתיחתן הכי נמי ליין חתימתו
כפתיחתו על הגפן על פרי הגפן ולא על
הארץ ועל הפירות לא על הארץ ולא על
הגפן וכי קבעי מיחתם מאי חתים אפירו
קא בעי לה ומינה את שמע לאמרא ואי׳
פרי לפרש ויישר כחו וכן עמא דבר אבן׳
נג ואם חל ר״ח או יום טוב בשבת אין
צרי׳ להזכיר ביעלה ויבא את יום
השמח ואת יום פלוני הנ״ז שכבר הזכיר
של שבת בברכה עצמה ומה לו להזכיר
שני פעמים בברכה אחת אבן׳ ואם שכח
ולא הזכיר של שבת קודם שפתח בהטוב
והמטיב אומר ברוך אשר נתן לעמו יש
ישראל לאות ולברית בא״י מקדש השבת
ואם שכח ולא הזכיר של יום טוב אומר ב
ברוך שנתן ימים טובים לעמו ישראל
לשמחה ולששון בא״י מקדש ישר׳ והזמני׳
ואם שכח אחר שפתח בהטוב והמטיב ח
חוזר לראש בברכת המזון שהוא הזן ואם
שכח ולא הזכיר של ר״ח אומ׳ ברוך שנתן
ראשי חדשים לעמו ישראל
שלש סעודו׳ לשבת ויש מנהג בספרד
ופרוב׳ לעשותן במנחה ויש לי ספק גדול
לפי דאמ׳ פ׳ כל כתבי הקדש נפלה דליקה

בלילי שבת מצילי׳ מזון ג׳ סעודו׳ בשחרי׳
מזון שתי סעודות במנחה מזון סעודה
אחת ותניא קערות שאכל בהן בשחרית
מדיחן בשחרית שחרית מדיחן במנחה
ותנן בפסחים י״ד שחל להיות בשבת מב
מבערין את הכל מלפני השבת ומשיירין
מזון שתי סעודות אבל מזון ג׳ סעודות
לא שצריך לשייר לפי שהסעודה שלישית
במנחה וכבר הגיע איסור בחמץ מן ה
התורה משש שעות ומעלה ולא מנהג
ספרדים שאוכלין השלישית בשחרית לא
יתכן דנראה כעושה סעודות השבת של
שחרית לחצאין וי״א דריבוי שתבשילין
שאוכלין בשחרית או מיני פירות בכונת
הסעודה בשה יוכל להשלים הסעודה ג׳
דאמרי בהישן בסוכה לר׳ אליעזר דהא י״ד
סעודות חייב אדם לאכול בסוכה במאי
משלים להו אי בריפתא סעודה דיומיה
הוא אלא במיני תרגימא שממשי׳ בפרפרא׳
לכבוד קונו מה שאינו רגיל בחול והא ל
ליתא דקיימא לן ברכה בסוף יומא דפירי
לא בעו סוכה ודקאמרי מיני תרגימא
פירות ככאו דיאמיה היא ותנן בכל כתבי
הקדש מצילין עגול דבילה וחבית של יין
לנפש בהן שפת לסעודת השבת ...
שביל פת שדראה יציל פת נקייה ...
דאם השלים בפירו׳ לא יצא לאכין סגור׳
ב׳ לא יצא ומ״מ אם בסוכה יצא הכא קיא
דהוי במטייל בסוכה דטיול בעי סוכה א
אבל שיהם שלש סעודו׳ הכ בשבת כפרית
אבן׳ נד וכתב רי״ג ...
חיובות בשלש סעודות

ומעוררות שלא היו באותו הנה של אין
דלתא דמשמע לקטן שלם בערב שבת ח
וחייבות לכבוש על פתחי בתיהן ועוד
דכמשמע דרבנן פוות בגל אבן׳ נח
ירושלמי פרק אלו קשרים בשבת
ר׳ חני משום ר׳ אמ׳ לא נתנו ימים טובים
לישראל אלא לאכלם ושתיים ועל ידי ש
שפה טורח שתירו לו לעסוק בתורה
ור׳ יוחנן בשם ר׳ שמא אמ׳ לא נתנו שבתו׳
אלא לעסוק בתורה ובדברי תורה מתני׳
מסייעא לרן ולרן כיצד הוא עושה יושב
ואוכל או עוסק בתורה כתוב אחד אומ׳
שבת היא ליי׳ וכתוב אחר אומ׳ עצרת לי׳
וכתיב שבת היא לכם הא כיצד תוחלק
חלק לכם וחלק בתורה וכן אמר ר׳ אבהו
ושני היא בית פרק שני דיום טוב ב
ונשנה ש פר׳ מקום שנהגו שבל מודים
בשבת דבעינן לכם דכתיב וקראת לשבת
ענג במתנן׳ נן מס באבו אומ׳
בגל שתפלות אמורות ימים
אתם קראת אותן יתירת שבקראת שבת
אמרת ימים שב ויגל ילדים בין קשבישי
וקרנ׳י ושלמי והחזיר יי בירה שביעלם
לשין נשפם ונם פתם נשני כך שמעתי
מורט שרפת יבן׳ נן מס שנהגו
שרפת ופריבנא לכל הקורות
בת רע׳ בשמיין שאמ׳ לפם כהן נק ל
דס חוק מנחתי סוך נדבר שבר
לא ימוש ספר התורה הזה מפיך
אין אומרים חזק הלא נמי שקוהם שנפן
בית ר׳ נחד שהיה בספר תורה בהיקן
של יהושע ואומר נו עקבה חזק ונרין

משאן למקיים בתורה אומ׳ לו חזק אבן׳ •
נח מנהג היה בקראן לומר עקבה
נשיאת שהיו מכינין לו כבוד של
כבוד בבית הכנסת מצד הארון ולאחר
ש קרא בתורה כהן ולוי היו מורידין לו
בת ריש ואית סמך לדבר בירושל׳ ביומא
פרק בא לו כגל אתר את אחר ולוין
חגי שתורה וכאן את אחר מוליטין ש
שתור׳ אמנו אלא על שהן בני אדם נדונ׳
בתורה ומתעלם בה׳ן ונהא תנין מובילין
אוריתא גבי ריש גגותא אר׳ אבי בר אבין
תמן על ידי שורעו של דוד מה קנ׳ שם
לכון עברי׳ כינסת אבותיהם ואית כגת׳
דשושע׳ ירושלמי מגלת סתרים
ברקפית רבה ויברך אלקים
את יום השביעי טרם כשסיפה רב מוכא
אמ׳ צריך לסליק אבין בר חסדי את ברי׳
לשנשל ר׳ ירמיה ור׳ זעירא סוח מסלכן
בארה נולתים דר׳ ירמיה ושלשם אמ׳ ר׳
זעירא סרה אמרה צריך נשלשל בולתא
גלימא סרין וכירושלמי דפיאה וכן מוכח
בתענית במשמע דאבא חלקיה וגלימים
אחר כתפים וכי ושלחי קרי לה בולתים
ש׳ את ולתא סרא גלימא אר׳ חנינא בר׳
אדב שיהיו לו שני עטיפין אחד לאוכ ואח׳
לשבת וא׳ ס ורדפת וסנת ובית שמלותיך
ובי ערומים סיתם מהו אלו בגדי שבת
וכדדרש ר׳ שמלאי בגבירא יבריה ק
וקבי׳ וזי נאה בגבי מתנתי כהול כך
עטים יגנו בשבת אח׳ לה ן חסב׳ כ׳ צ יכין
אתון לשבות ושבגי בפרק אלו קשרים
אמר רב סוגה יש לו נכה ק יחליף אין

לו להחליף ישלשל בגדיו וכבדותו שלא
יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול
מגלת סתרים בגדרי פר' אין שמוכר
אסור לקרות לדרדקי בשבת אבל לשנות
מותר משום ישראל ומוסרין על ש
שביתת עבדים ושפחות בין מולין ובין
ערלים ויליף לה מקרא בפרק שאלין
מוכרים בן אמתך והגר דלעבד עברי
לא איצטריך דכתיב קרא אחרינא למען
ינוח עבדך ואמתך כמוך ירוש'
תנא שבת מן התורה שלא פרשאו שב'
אל יצא איש ממקומו ביום הז' ומחכם
ישראל בפרשאות הים ומדרבנן תחום
שבת אלפים אמה לשרחיק אדם מן העביר'
אומ' אני שבות שבשעור ג' בשבת א' ב'
לכנוש על כ' כבדו שב' והיה ביו' הו' לקטו
לחם משנה שכי שעומר לאחד ומן העומ'
היה עושה כל א' שתי סעודו' א' בבקר וא'
בערב הרי ד' כבדו בבקר בו' היה אוכל א'
שתייר ג' כבדו' בליל שבת כיבא א' ואוכל'
בשחרית רביע אחת ואוכלו כשארב
אחד למנחה הרי לך שאין במנחה לחם
משנ' אבן י' נט למנחה גרונה של
שבת אפרי יושבי ביתך וכו'
ובא לציון גואל לא ראיתי מעולם שאומ'
ובא לציון כי אם בשחרית בחול ובמנחת
שבת אבל לא במוסף ובין הערבים מ
לפי שאין גאולה בלילה ועיקר גאולתה של
ישרא' בשחרית שנ' וישב הים לפנות
בקר וכו' וכבר אמרנו כי סדר הקדושה
מנח לז מדבר ומנחה היא עת רצון ש
שרי אליהו לא נענה אלא בתפלת מנחה

אחר שנהגו לאומרו במנחת שבת ולא
בשאר מנחות לפי שבזמנה השבת יהו
נגאלין ושיהיה עת רצון אף על פי שנהגו
ושנו אבן י' ס קדים לפני קריאת
התורה כהנו כל ישראל לומר
ואני תפלתי לך יי' עת רצון וכופלין אותו
בספרד ולא בצרפת ופרובינצא וי"ל לפי
שאליהו נענה במנחה והוא עת רצון ואל
תשיבני שאר מנחות לפי שבשבת ד
שתענגנו שבענו ושעדנו כחפצנו לכבו'
השבת ואעפ"כ באנו להתפלל לפניו ולא
יעלו לרצון תפלתנו לפניו וכן מצאתי
במדרש תניא כתיב ישיחו בי יושבי שער
ונגינות שותי שכר ואני תפלתי לך יי' וגו'
אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע אין אומה זו
כשאר אומות העולם ששותים ומשתכרי'
ואינם מודי' לך ואעפ"י ששכרתי ושמחתי
אני בא להתפלל לפניך בעת רצון ירוד
ע"ש היה מכנס הדבר כנגד ישר' ונגבוה
סיי' מדבר אבן י' סא בח
שנהגו בספרד
לכפול כ' כ' לפי שהוא הפסוק בפני עצמו
בפרשה ופרחה באמיים בפי' הם וכמו
שנהגו לכפול מאודך ולמטה ויתבאר
במקומו בע"ה אבן י' סב מנהג
ספרד לומר כך צדקתך צדק
וצדקתך אל ויה צדקתך כסדרי אלא ולא
יתכן כי אנו כי אינן כתובים בסדר זה ו
בתהלים ראשון צדקתך כהררי אל בלמנצח
לעבד יי' לדוד שני וצדקתך אלהים
בלמנצח לדוד להזכיר צדקתך צדק ב
באלפא ביתא בינמצחא אני וכן נוהג

ונהגו צרפת ופרובינצא על סדר הכתובה
והוא שנוהגין להבדיל ולהוסיף כשבא השבת
בתהלים צדקתך כדמות שגדלם כהררי
אל ועוד גדלם עד מרום וצדקתו ותורתו
לעולם קיימים ואמתים אכן ׃ **מנ**
ונהגו כל ישראל לומר כי צדוק
הדין הוא ולכבוד משה רבי׳ ע״ה שנפטר
במנחה בשבת אומ׳ אותו גם יש מקומות
שאינם עוסקים בתורה במנחה בשבת
להודיע דנשיא שהתבל בתי מדרשות
שבתי כסלי׳ ׃ **ומנהג** בנגב ובצרפת
ובפרובינצא לשנות מסכת
אבות וקנין תורה לאחר תפלת המנחה
כדי לאסוף אחרים שעודם ב׳ וכן נמצא
בתשובות הגאונים ׃ וכן כת׳ רב שר שלום
גאון שתקנו לומ׳ אלו ג׳ מקראות לצדוק
הדין לכבוד מרע״ה שנפטר באותה שעה
וגם רבינו׳ שלא לעסו׳ בתורה כי כדלעיל
אך הינו הס״ר אלא מנהג לזכרון בעלמא
׃ ור׳ מ׳ כ׳ כת׳ כי לא יתכן לאכול בין מנחה
למעריב דתני׳ השותה מים בין השמשות
הרי זה גוזל את המתים ואת החיים ׃
ומשום אירע בגוקיר ובאו לידי סכנה ׃
ובקושי התירו ערב יום כפורי׳ לאכול בין
סמוך לערב ותקנו לו וידוי קוד׳ שיתחיל
ויסתה משום שכרות ׃ וכן ט׳ כתב שאלו
לשיות בשבת ונראה בקושי התירו ולא
משום דסעודה שלישית כדמפרש׳ קי׳ ׃
ומגדי בני והינו דתני׳ בפרק כל כתבי מן
מריחין במנחה אבל מן המנחה ולמעלה
לא ׃ ובשיאות שבת דסעודה קטנה מן
מותר לאכול במנחה ב״ונס דאיכא שעות

ביומא טבא ופורס מפה ומקדש וכן מן
מבדיל דאמ׳ בערבי פסחי׳ אקראי בעלמא
הוא כפרת׳ אכן ׃ **סדר** ואין סודר
כן כי משה רבינו ע״ה נפטר
בערב שבת דתניא בסדר עולם רבה א״ר
יוסי בכ״ח בניסן גלכדם יריחו ושבת היה
שנ׳ ויהי ביום הז׳ ויסבו את העיר ז׳ פעמי׳
ונפל החומה תחתיה ומר׳ ב״ח בניסן שב׳
היה אל ראש חדש ניסן כאחד בשבת ׃
ורא״ש חדש אדר שלפניו בשבת ונמצא
באדר שמת משה רבינו בערב שבת ש
שכשבלמו ליום לאכל פסח ויאמר יי אל
יהושע וגו׳ משה עבדי מת וגו׳ הכינו לכם
צדה כי בעוד שלשת ימים אתם עוברים
את הירדן והעם עלו מן הירדן בעשור
לחדש הראשון ובלכדם יריחו בכ״ח בניסן
צא מהן ל״ג׳ למפרע מיום שעברו את
הירדן הא למדת שבז׳ באדר מת משה
ע״ה כך היה שנים מסלסם נקבית לבן ׃
ס״ה אלא יש לומ׳ שנהגו כל ישראל ר
לאומרם שהפושעים שנתידים
לחזו׳ לדינם אחר שכלתה השבת מצדיקי׳
עליהם את הדין וכדאמרי׳ בבראשי׳ רבה
מלאך שממונה על הרוחות דומה שמו
בערב שב״ת מכריז ואומ׳ צאו פושעי מגהנ׳
ונוחו כדרך שישראל שובתין ׃ ובמוצאי
שבת מכריז להם חזרו פושעים לגהנם
שכבר שסליקו ישר׳ את סדריהם מכאן
רמז לויבי נועב במוצאי שבתו וכבליתו׳
דרב אחא בנה מייתי לה כפרש׳ בג אבית
ומנהג צרפת ופרובינצא לומ׳ פרקי אבות
במנחה אחר התפל׳ים מקומו שאומ׳ אותן

מהדרות לדברות מאתן תודה עד ולא
ואתחנן ויש מוסיפין יתרו עד ואתחנן
ובצרפת רוב מקומות כל ימות השנה
ש זה ימים ארוכים ושעה מתבטלי' ממ
מלאכתן ואמאן דבעי דלהוי חסיד לקיים
מילי דברכות ואמרי' לה במילי דאבות
ויש שנוהגים כל ימות החורף ובמוצאי שב'
מתאמרין כדי להוסיף מחול על קדש
ובדאמ' ר' יוסי יהא חלקי ממכניסי שבת
בטבריא וממוצאי שבת בצפורי ולפת
מנוחה ומרגוע לפושעי' שמחזיר' לדינם
ואומ' והוא רחום יכפר ברכו ברי' לאמרי
ברכו וברוך יי המבורך כאפוקי שבתא
בשלשת גדולות וכתב בשבלי מוצאי ש
שבת רב נטרונאי ז"ל אם אומ' הבדלה
ישראל ממצרים שיאמר שבדלני דורי מ
מטומאת פרעה וכו' דלא שבדלת שבת
מחול הוא שרשו' בידו ויש לומ' ובשיאמ'
שלש הבדלות דתניא הפוחת לא יפחות
משלש והמוסיף לא יוסיף על שבע
ובסדר שעמרמי אתה חוננת לאדם
דעת ומלמד לאנוש בינה אתה הבדלת
בין קדש לחול וכו' כשם שהבדלתנו יי א
אלהינו מכל עמי הארצות ומכל משפחו'
האדמה כן תפדינו והצילנו מכל דבר רע
ומכל גזירות קשות והצילנו מאתך וכו'
ואית ואתיובה כל זאת שעלה ימינך וגו'
אין מנהג לאמרה ביש כה ולא בבית רבי'
שבבבל כי עקר אלא אית ואתיובה כל
זאת קיים עליכו טו' ובן מנהג כל ישראל
ויהי נועם נקרא שיר של
פגעים במסכת

שפוגעו' מצאתי במדרש ומה אין כח אמן
לפי שבל' קאומרו' אין גרי' לגלי' יין ומנס'
כל ישראל לאמרו בנעימת קול ובנחת
ול צריך מנוח לרשעים מגיהנם ב
בז זכו עד שלמת הסדר ותקף שאומ'
ומעשה ידינו חוזרין להם לדינם וזה
שכופלין כל ישראל פסוק שאחרון כדין
סיום הפרשה שכופלין פסו' אחרון ונו'
טעם לדבר וכתב הר' שלום אין אומרי'
ויהי נועם אלא במוצאי שבת לחול אבל
לא במוצאי יט ולא במוצאי שבת ליום ט
שמתחלה לא קבעוה אבות הראשוני' אלא
במוצאי שבת לחול אבל במוצאי שבת ליום
כיון דבעי למימר ומעשה ידינו וליכא
אין אומ' אותו ואפי' חל יט באמצע השבת
דליכא מעשה ידינו או נוה כפור אין א
לאומרו במוצאי שבת דכתי' ומעשה ידינו
תרי זימני בעינן דלא כא שיתא יומי דחול
וליכא וכל היכא דלא אמרי' ויהי נועם ש
לא אמרי' קדושה דסידרא' ולגופיה מאותן
מקומות שבספרד שמדלגין ויהי נועם
וילתי פסוק אחרון ואומ' בסדר קדוש' ולא
יתכן וכתב רב נטרונאי במוצאי שבת
אומ' על הכוס בפ' זה טורא עני צמים ב
טורא מאורי האש שמבדיל בין קדש לחול
וכן נוהגין בבתי ישיבות ומכניסין לבתים
סדרים וכן ראיתי דכתי' שאין אומרים
בשבת ל' בידינו כי שבזכנו מן שאור
כמו שעשינו אין מברכין על שכר עד
שיאמרו לאחרו כן מנהג בבברקי ר' תיעו'
אומר שתי לס. אבל בספרדים אך
רגילים בכך ובך ואנו רגלים י

נילים להטיל מים בטים של ברכה לאחר
שותהו ושוטפי׳ אותו ששותהו ושמעביר׳
רכו שמנות לעשו׳ כן לפי ששיירי מצוה
מעכבין את הפורענות ואם שמשתייר
ן הכוס מטילין על ידיהו ומעבירין
אותו על פניהו לחבב ואעפ׳ שכת׳ בפרקי
אליעזר ר׳ מיונא אומר כיצד אדם חייב
בכוס יין מקריב ידיו לאור האש ואומרי׳
בורא מאורי האש וכיון שמרחיק אדם
ידיו מן האש אומ׳ שמבדיל בין קדש לחול
ואם אין לו יין פושט ידיו לאור האש מ
ומסתכל בצפרנים שהן לבנות מן הגוף
ואומ׳ בורא מאורי האש כדרך פושט ידיו
לאור הכוכבים שהן של אש ומסתכל כ
מעבירין ואומר בורא מאורי האש ואם
תקדרו השמים בעבים תולה אבן מן
הארץ ואומ׳ שמבדיל בין קדש לחול ואעפ׳
כן לא סבירא לן אלא על היין ואף בפת
אין מבדילין מה טעם שאינה דומה ש
הבדלה לקדוש מפני שבקדוש אי אפשר
ו שלא לסעוד דקימא לן אין קדוש אלא
במקום סעודה וכיון ששלחנו קבוע
סעודה קבועה ואי אפשר לו שלא לסעוד
מקדש על הפת אבל במוצאי שבת כלום
סעודתו קבועה ושלחנו קבוע ופת
תוקנת לפניו שנוטל פת ומבדיל עליו
לכך אין מבדילין על הפת וכן מכתב
תי ישיבות ומשם זה כל דשמבדיל
שלחנו צריך לברך בתוך הסעודה
היין בפ״ה ולא יפטר באותו שבירך
ך שסברה דאיפשר לו שלא לסעוד
הבדלה ישנה שלא במקום סעודה אבל

קדוש שאינו אלא במקום סעודה אין
צריך עוד לברך ברכת הגפן על היין
דעל כרחיה קבל עליה סעודתיה ת
לאלתר והיינו דאמרינן בברכות ברך
על היין שלפני המזון פטר את היין של
אחר המזון פירוש שבתוך סעודה ואמ׳
עליה לא שאינו אלא בשבת וימים טובים
וכיוצא דהקדוש דכותיה דלא מצי דלא
אכיל דכל שאיכל בסעודת הקדוש מקילין
לו מן השמים אבל בענין אחר דלא קבע
דאי בעי לא אכיל ואיפשר לו שלא לסעוד
שלא צריך לברך כמו שמפרש׳ על בלא כו
אכן׳ ׳ סו זה שנהגו כל ישראל
להריח כאדם ולא כבהמה ב
הקטרת הנקראין בפסוק בשמים י״ל לפי
שכבר ברכנו עליו בלולב ושיירי מצוה
מעכבין את הפורענות וכדאיתיה בפרק
כל כתבי דרב אמי ורב אסי כי מקלע
להמוא ריפתא דעורבא הוו מברכי עליה
המוציא אמרי הואיל ואיתעביד ביה חדא
מצוה ניעביד בה מצוה אחריתי ומ״מ מי
שאין לו הדס יש לו להריח בשאר בשמים
ולברך אכן׳ ׳ סז וכל מי שאינו
מבדיל על היין במוצאי
שבתות אינו רואה סימן ברכה לעולם
ו זמבדיל על היין במוצאי שבתות ת
מנוחלי הע״ה והוא דמשייר מקידושא
לאבדלתא דלא יכיל לאבדולי אריפתא
דהבדלה אכסא דחמרא תקינו לה רבנן
כדאיתא בברכות שעשירו קבעוה על
הכוס ׳ ששנינו בבבלי וירושל׳ בתבא׳
פרק מקום שנהגו אר לוי במוצאי שבת

שבת וזמן הבא לאדם שראשו שבי רעפי'
וקיטון זה בזה ויצא מבין אור וברך עליו
בורא מיני האש אבל שמואל לפיכך מ
מברכי עליו במוצאי שבת שהוא תחלת
ברייתו ורב הונא בשם רב ור' אבהו בשם
ר' יוחנן אף במוצאי יום הכפורים מברכי
עליו שבער שבתה האור ממלאכה כל
אותו היום ואעפ' שעשו בה מלאכה ל
לחולה ונהיה כשבת אחרי שלא עשו בה
מלאכת איסור מברכי עליו אבל בפרקי
ר' אליעזר מצאתי בע"א פרק כ"א כין
ששימשת ש' שבת היה מבהיק כלבו
אמה שכחם שהתעני יבא בערב ויהובני
עקב ובהתגלה עמוד של אש להאיר לו
ולשמרו מכל רע וראה אדם את עמוד
האש ושמח בלבו ופשט את ידיו לאור
האש ואמר בא"י אמה בורא מאורי האש
וכשהרחיק את ידיו מאור האש אמר
יודע אני שעכשיו שנבדל יום הקדש מיום
החול למה שאין להעביר אש בשבת כאותה
שעה אמ שמבדיל בין קדש לחול ר' מיכא
אמר כיצד אדם חייב בכוס של יין וכו'
כתב לעיל אבן. **סח** ירושלמי פר'
כיצד מברכין מאמתי מברכין
על האור משיכיר בין צפורן לבשר וזהו
כשיטת פרקי ר' אליעזר ומסתכל ב
בצפורניו שכן לברכות מן הגוף אבן.
כט וקרב ר' ב"ע מקרית יערים היה
מסתכל לאור הנר ביין הכוס נראה
אם הוא נקי וראוי לשתותו וזהו משיבנה
לאורו. ישראל שהדליק מגוי א. גוי מ
מישראל מברכין עליו גוי מגוי אין מברכין

עליו גזרה משום גוי ראשון ומשום ע
עמוד ראשון שלא שבת ואעפ"י במוצאי
שבת אנו צריכים לאור ששבת מ"מ אור
היוצא מן העצים ומן האבנים מברכין
עליו במוצאי שבת שכך היתה תחלת
ברייתו במוצאי שבת מן האבנים.
במוצאי יום הכפורים אין מברכין עליו
אלא באור ששבת והם לא בירך באור
במוצאיהם שוב אין מברך עליו ואין
מחזרין על האור אם אין לו כדי ד מ
שמחזרין על המצות שאין מברכין עליו
עד שיאותו לאורו ואף סומא מברך עליו
דקימא לן כרבנן דסומא פורס על שמע
ואעפ' שנאדחס מ' ורות מימיו ומייתי
ראיה כבמרא מלבוקה דלית ליה הנאה
להצילו מכל מכשול הילכך מברך עליו.
והרוצה לעשות מלאכה ומבדיל ב
בתפלה או על הכוס יעשה
צרכיו ואם לא הבדיל כלל יבדיל בלא שם
ויעשה צרכיו כדאית' בשבת פרק שואל
א"ל ר' אבא לרב אשי כי הוינא בי מערבא
הוה אמרינן המבדיל בין קדש לחול ע
ועבדינן צרכין כלומר אין צריך לומר בין
אור לחשך וכו' אלא המבדיל בין קדש
לחול כך כתב רבינו האלפסי ז"ל
ואמר רב אשי כי הוינן
בי רב כהנא הוה אמרינן המבדיל בין
קדש לחול ואפינן סילתי.
ויראה לי מתוך דברי הגליון
דצריך להזכיר בה שם ומלכות ודומיא
דהבדלת תפלת דכל השם דהי לאו הכי
סיבק בה וקבדנא בלא ויב כן נרתא

לדבריו הא דתניא שפותח לא יפחות
משלש והמוסיף לא יוסיף על ה׳ ב
בהבדלת תפלה ודעל׳ הכוס הוא אמן׳ ׃
ע מנהג ספרד לומר ויהי נועם לפני
הבדלה בבית שכ״ם ופרובנצא
ובספרת כתובים ׃ וראיתי במדרש
משל לכלה ומלכה שמלוין אותה בשירות
ותשבחות ושבת מלכה וכלה כדאיתא פ׳
בתרא באי כלה באי כלה באי ובאה לקראת
שבת מלכתא אמן׳ ׃ עא וזה
שנהגו בספרד לאומרן
בבית הכנסת מפני רוב העם שאינם
מזמנין כוס ושאין להן יין להבדיל ויוצאין
ידי חובתן בכך ׃ וזה שמעוררין בכל
גבול ישראל אליהו הנביא לפי שהוא
הוא המבשר שיבא כאמר׳ לפני המשיח
כדכתיב הנה אנכי שולח לכם את אליה
הנביא וכבר מובטח להם שאין אליהו
בא בערבי שבתות ובערבי ימים טובים
מפני הטורח כדאית׳ בעירובין ויבא לנו
המבשר במוצאי שבתות שבזכות השבת
הפור יואל ובא לציון גואל אמן׳ ׃ עב
מנהג ספרד לומ׳ אחרי הזמירו׳
לפני ההבדלה אלהינו ואלהי אבותינו ה
הבא לעלינו וגו׳ ואין מנהג זה בספרי ה
האשכנז ויש לי סמך למנהג ספרד ב
בירושלמי בפרק אין עומדין ר׳ ירמי׳ ור׳
זעירא בשם ר׳ חייא צריך לומר אלהינו
ואלהי אבותינו הבא עלינו את ששת ימי
המעשה הבאים לקראתינו לשלום ה
השמיענו בהן ששון ושמחה וסכינו
למדנו וכו׳ ושבוכין אמן צריכין לית

עיניהם כנר ועיניהם כבוס אמן׳ ׃
עג מנהג ספרד לומר סברי
מרנן לפני קדוש והבדלה
וברכת ארוסין ונשואין וברכת מילה ה
שעל היין ויש לי סמך בשם רבותי לפי
מה ששנינו בסנהדרין פ׳ נגמ׳ הדין היו
מוציאין אותו לסקלו והיו משקין אותו
כוס של יין ובו קורט לבונה כדי ה
שתטרף דעתו עליו פי׳ ולא ירגיש בצער
הסקילה על כן אומרי׳ סברי מרנן כלומר
היש בדעת מורי ורבותי שזה הכוס ה
לחיים ולא למות לברכה ולא לקללה ולא
יהיה כאותו הכוס ששותה הנהרג דינו
לסקילה והעם עונין לחיי כלומר לחיים
יהיה ולא למות ושנים אמן׳ ׃ עד
ועוד שמעתי לפי מה שאמרו בא
להם יין בתוך המזון כל אחד ואחד מ
מברך לעצמו לפי שאין בית הבליעה
פנוי ועכשיו שאין בית הבליעה פנוי
הוא אומר היש בדעתכם לצאת מזאת
הברכה ולכוין דעתכם לצאת בה והן ע
עונין לחיי בלשון תלמוד הן אמן׳ ׃
עה מנהג כל ישראל לומר במוצאי
שבת ויתן לך וכל הפסוקים של
ברכות שיתברכו ישראל בשבת הבאה
ומעתה ועד עולם ובפרובנצא אומ׳ אחרים
אין כאלהינו ופיטום הקטרת בכלי ונראה
הטעם לפי מה דאמ׳ ביומא מעולם לא שנה
אדם בה מפני שמעשרת ובשלמ׳ רים
שפתינו לאמן נתעשר ונצליח אמן׳ ׃ עו
סדר הבדלה נו׳ למוצאי שבת לחול
הבדלה למוצאי כפור לחול יבם׳ ולמוצא׳

ולמוצאי יו"ט לחול יקנה"ז ופירשו כל ישר'
לומ' כמו שנת' בכל הבדלו' כך בא"י אמ"ה
המבדיל בין קדש לחול ובין אור לחשך ו
ובין ישר' לגוים ובין יום הז' לששת ימי
המעשה בין קדוש' שבת לקדוש' יו"ט הבדל'
ואת יום הז' מששת ימי המעשה הבדלת
וקדשת את עמך ישראל בקדושתך בא"י
המבדיל בין קדש לקדש והרב ר' אפרים
ז"ל מהלכייה כת' כך בא"י אמ"ה המבדיל
בין קדש לחול בין או"ר לחשך בין ישר' אל
לגוים ובין יום הז' לששת ימי המעשה
בין קדושת שב' לקדושת יו"ט הבדלת בא"י
המבדיל בין קדש לקדש ויש במחבר
עד ובין יום הז' לששת ימי המעשה והטע'
שטעם דבשאר מוצאי שבתות אומ' אותו
שהוא מעין חתימה ועכשיו דליכא ששת
ימי המעש' והיינו מעין חתימ' לא אמרי'
ליה והבדלת וקדשת תוספת שלא לצור'
כן וכן אמ' בהבדלת חונן הדעת וכן מוכח
בע"פ דליכא מאן דבעי מעין פתיחה
סמוך לחתימה וליכא מאן דבעי מעין
חתימה ומעין פתיחה שוה ומשני היינו
בכייסו יש שהלכות כמ"ש דבעי לן
למיחתם בין קדש לקדש ולמאן דאמר
מעין חתימה סמוך לחתימה צ"ל למימר
בין קדושת שבת לקדושת יו"ט הבדלת
ולמאן דאמ' מעי פתיחה לא צריכא למימר
אלא ובין יום הז' וכו' כשאר הבדלו' מוצאי
שב' לחול וקיימ' לן כרבה דבעי מעין חתימ'
סמוך לחתימה הכ' כן ובין יום הז' דין
ברין לאומרו אלא ובין קדושת שבת וכו'
ודין בכך ורבי' יעקב השיבו שאין

לכתוב מנהג הלכות ובכמו נוס
והוציא ידי חובה משתי הברכות דרוך
לחתימה מעין חתימה ומעין פתיחה וכו'
שבין קדושת שבת וכו' הפסיק בין מעין
פתיחה דהוא ובין יום השביעי וכו' סמוך
לחתימה ואותו מעין לא נקרו ברכה
שהוא מטבע של הבדלות מוצאי שבת ואו'
וסדר הבדלו' כמו מונה והבדלת וקדשת
על אשר הפסקנו בין קדושת שבת ומ"ל
ובין יום הז' וכו' לכך כולל את שתיהן
מעין פתיחה ומעין חתימה ואת יום הז'
מששת ימי המעשה הבדלת וקדשת בין
ימי המעשה חול גמור לו יש בין קדש
חמור לקדש הקל שהותר בו אוכל נפש
ובין קדש הקל לחול המועד שהותר בו
דבר האבוד כדאית' במועד קטן ויתבא'
במקומו בע"ה עוד כתב רבי' יצחק
מ"כ דאמרי' בע"פ המונה לא יפחות
מג' והמוסיף לא יוסיף על ז' והיכי למימר
דשבע הבדלו' קא חשיב א' בין קדש לחול
ב' בין אור לחושך ג' בין ישראל לגוים
ד' בין יום הז' לששת ימי המעשה ה' בין
קדושת שבת לקדושת יו"ט הבדלת ו'
ואת יום השביעי מששת ימי המעשה
הבדלת וקדשת בכל מיני קדושות קדשת
את שבת ביום טוב שורי אוכל נפש
ולא בשבת ולענין ששת ימי המעשה
שהן יום טוב לחול המועד דברי נפש
דבר שנ"בוד ז' הבדלת וקדשת
את עמך ישראל בקדושתך בין כהנים
ללוים בין גויים לישראל וזהו מעין
חתימה ובין קדש לקדש בין קדש הג'

אמור לקדש. שקל ו׳ הבדלות בך פר״ת
והבדלת קדש לקד׳ בין קדש אמור לקדש
שקל וכתיב והבדילה הפרוכת לכם בין
הקדש ובין קדש הקדשים וזהו שאמר
הפוחת לא יפחות מג׳ שלשתן דיוכנו׳
למוצאי השבת בין קדש לחול ולהבדיל ב
בין הקדש ובין החול ובין אור לחשך
דאור במוצאי שבת איברי ויבדל אלהים
בין האור ובין החשך ובין ישראל לגוים
והבדיל אתכם מן העמים להיות לי וכתי׳
בשבת כי אות היא ביני וביניכ׳ לדורותיכ׳
ונו׳ ספי שעל ידי שמירת השבת ישראל
נבדלין מן האומות ומקודשים אבל ש
שבדלת מים שעליוני׳ לתחתוני׳ והבדלת
טהור מטמא והבדל׳ כהנים ללוים ולוים
מישראל אין עניינם ליום וכך נהגו כל
ישראל באותן שלש בלבד אבן׳ ׃ עו
ן נקיטי בכמה דוכתי דאמן דכבים
ארמלתא מקדים וכתיב לא
פרב שבת או ערב יום טוב מבעוד יום
וגרסינן בירושלמי דריש כתובות ו
ובנת דיומא בפ״ק ירושל׳ א״ר מונא אלין
דכנשין ארמלן צרי׳ לכנוס מבעוד יום
שלא יצא כקונה קנין בשבת מג׳ בתרי׳
ירושלמי דברכות בג ימיו של אותו צדיק
יעקב אבינו לא היה מצטער אלא על פ
פנימי וחיצון פי׳ פנימי שמאכל שיורד
פנימי לגוף וחיצון המלבוש שהוא חוץ
לגוף שנ׳ ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש

בריך רחמנא דסייען ׃
תמו הלכות שבת

הלכות סעודה א גרסי׳ בשבת פ׳

כל כתבי מעש׳

כלודי קי להו שהיה לו שולחן של זהב
משוי י׳ בני אדם וט׳ ושהיו מניחין אותו
אומ׳ ליי הארץ ומלואה וכשהיו מסלקין
אותו אין אומ׳ השמים שמים ליי והארץ
נתן לבני אדם לא קשיא כאן קודם ברכה
כאן לאחר ברכה ׃ הנכנס לסעודה
לברך המוציא צרי׳ ליטול ידיו עד הפרק
האיבעי לאבשבעו׳ וצרי׳ ליטול מי רביעית
לאחד ואפי׳ לשנים ולשון נטילת ידים על
שם הכלי שמחזיק רביעית ששמו אנטל
ז״ל שהוא לשון המקרא בתרי עשר
נכרתו כל נטילי כסף ופר׳ הלוי ז״ל בלפי
שאם בפרק שמקנח הנוטל ידיו צריך
לשבבישה שמא יצאו המים אחורי הפרק
ויחזרו ויטמאו את הידים דתנן מים
הראשונים מטמאים את הידים האחר וכו׳
מטהרי׳ את הראשונים פירוש שנטמאו
מחמת הידים לשון וינטלם וינשאם וכל
החוצץ בטבילה חוצץ בנטילת ידים כגו׳
בצק וטיט שתחת הצפורן ובה״ג ורטיים
אבל צוא׳ שתחת הצפור׳ מן שבאה חוצ מ׳
אינה חוצצת דתנן במקואות אלו חוצצין
באדם בצק וטיט שתחת הצפורן וכו׳
ואילו שאין חוצצין צואה שתחת הצפורן
וכו׳ והטעם משו׳ דבצק וטיט שליוצרים
מה״ק יצוה׳ת ו השמא לא מבדק בך פי׳
ר״ת הב בשרים לידים ולף מהרם ש״ו
אבלוא מן הגוי והעבר דבעין שיבוא ו
מנח א״ם נשב היכם קרויים אדם בכל
הכלים נותנין לידים ומן הכלי ולא בתוכו

בתוס׳ ובהלכות גדולות היכא דמסיק על
כי נהר ואין לו כלי למישקל מיא בשדים
לא לישקול מיא בחדא ידא לנוימשא ל
לאידך ידא אלא לשכשכינהו לידיה בנהר׳
דסגי להו רחיצה דשא דאיכוניא להו כמן
שקדם ידו׳ בתי כיור שכי קא מיבעיא
להו מהו לממסיך ידיה בתי כיור ורחצו
אהרן ובניו ממנו אמר רחמנא דאתו
מיא משלפא לידיה אבל משך ידים ב
בגויה לא או דילמא שאי ממנו לא אתא
אלא לאפוקי דאי שקיל מיניה במנא אי
נמי דשקיל בחדא ידא ומשך לאידך אבל
מישך ידים בגויה בתי כיור ומיעברי ש
עכו״ם שפיר דמי דכי קאי גונא מיקרי
רחיצה • וכן לצנין שכילה בכלי שאינו ב
יכול ליטול מים שבתוכו על ידיו ירחץ
ידיו בתוכו ושפיר דמי ב״מ • ואם רחץ
בתוכו יברך על רחיצת ידים ובארבעים
סאה יברך על נטילת ידים ואין צריך ל
לאגבים את ידיו • מים שנפסלו
משתיית בהמה פסולין • ושנוטל ונותן
לחבירו בחפניו לא יצא ושמזלזל בנטילת
ידים נעקר מן העולם ואמור לא ל ו
בשפם נגא נטילת ידים ואכל מחמת
מאכל צריך האוכל נטילת ידים ולא ם
שמשכל וכל האוכל בלא נגוב ידים כ
באלו אוכל לחם טמא אבל המטביל את
ידיו אינו צריך לנגב יצריך לבצוע תכף •
ובירושלמי דפ׳ ק אלו דברי לתרומה עד
לפרק ולחולין עד קשרי אצבעות ותניא
הנוטל ידיו צריך לנגבן והמטבילן אינו
צריך לנגבן שם טל ידו׳ צריך לנגבן

שלא יסיח דעתו ויצטרך ליטול פעם ש
אחרת בא לו לבצוע בוצע ממקום ש
שנאפה ספת יפה • בתשובות רש ז״ל
ואוחז הלחם בעשר אצבעותיו כנגד עשר
מצות שבברכת המוציא ועשר שבפסוק
תצמיח חציר וגו׳ ועשר מצות כיוצא
לא תחרוש לא תחסום ותרומות ומעשרו׳
ולקט שכחה ופיאה והמבין יבין לבן׳ •
ב ואם היו עשרה מסובין כורך
אעפ״שכולן אוכלין מככר אחד
כל אחד ואחד מברך לעצמו המוציא ג
וברכת המזון אבל אמרו נלך במקום
פלוני והלכו ויסבו שם אעפ״שכל אחד ו
ואחד אוכל מככרו אחד מברך לכולן וכן
ביין אם הסבו אחד מברך לכולן בפ״ש
אבל מיין שבתוך המזון שכל אחד ואחד
מברך לעצמו לפי שאין בית הבליעה
פנוי • ירושלמי לא שנו אלא שאין
לשם בעל הבית אבל יש לשם בעל הבית
שכל פונים לבעל הבית פירו׳ ופטורין •
בברכת היין דבעל הבית מצאתי כך אבן׳
ב היו לפניו פרוסה של חטין ו
ושלימה של שעורים מברך על
שפרוסה של חטין היו לפניו נגר ורפי
של חטין מברך על השלם ופוטר את
החצי מדתנן בתרומות תורמין בצל
שלם קטן על חצי בצל קטן •
מצאתי בירושלמי א״ר חייא אם היו
לפניו פרוסות של לחם שלם
או ארבע יצרפם ביחד ויברך שמוציא
היו לפניו כבר של טיפין ופנים ופנסס
פרוסות של חטין או פרוסה ואת ש

אחת יפטור פיסת פת של שיפון ומברך
המוציא על הפרוסה של חטין ויפטור
להם של שיפון כמ"ש: ד וכן נהגו
בוצע הוא השיעור לחם רין הארץ
דמשמע לכאן ומשמע לשעבר כדאיתא
בירוש' וכתוב כתובות עתידה ארץ ישר'
נ... גלוסקאות וכלי מילת שנאמ' יהי
פסת בר בארץ ומברך ואחר כך בוצע
ראיתי במדרש שבוצע ואחר כך מברך
עליו שכתוב אומ' ובוצע ברך נאץ יי:
אך מנהג צרפת לאחר שיברך חותך:
ומנהג פרובנצא לחתוך ולא מבדל
ולאחר הברכה יבצע מיד אכן:
ח ואמרינן בברכות וגרי' בתכים
ברכה עם כפת פי עם שבציעה
י אין מברכין על הפת אלא בשעה שבוצע
פורס אר' חייא בר אבא פרא אמרים אבן
רבכב פלגא ומברך עליו ושוה לא אתי
ליריס צריך מברך עליו ואין תביבות לר'
תנחום בר יורן וצריך לומר בשמאל'
שלא ליזכור שם שמים לבטלה עד כמה
יפרוס ר' חנינא ור' מינא חד אמ' עד כזית
וחד אמ' פחות מכזית תבי כל שלום האחרים
שלש ברכות אומרים לפניו המוציא וכל
שאין אומ' אחרים שלש ברכות אין אומרי'
לפניו המוציא שתיבין ברי כוא פחות
מכזית שאין אומ' אחריו ג' ברכות ואמרי'
נם יינ המוציא ר' יעקב בר אחא אמ' לפלג
אינן כברכה לחדנו מזה שאוכל פחות
מכזית מברך לפניו המוציא ואין מברך
לאחריו שלש ברכות ונך שספיים כפחות
מכזית אין מברך לפניו בפ"ס ואין

מברך לאחריו מעין שלש וקטעם בצריך
כ"כ לפניו דאמור ליהנות מן העולם
הזה בלא ברכה אבל לא לאחריו שלש ב
ברכות כאכל פחות מכזית דכתיב ואכלת
ושבעת וברכת מש אכל יברך: ושבוצע
לרבים לא יבצע עד שיכלה אמן מפי
העונין ושבוצע הוא פושט ידיו תחלה
לטעום ואחריו יטעמו כלם: ירושלמי ר'
אבא בשם רב קרים בין אצירין לטעום
עד שיטעום המברך ר' יהושע בן לוי
אמר שוקין אעפ"י שטעם ולא פליגי מה
דאמר רב בשאין כולן זקוקין לכבר אחד
ומה דאמר יהושע בן לוי בשיש כל אחד
כוסו בידו: וכן יש לנביא מע"ם'
חויים לשבולת סבא דנחין ושתי וגו' בא
למדרת שלא המתין אוכא שקדם וכו כד
כוס קמי בוא טעים בשמאלים ומפניו
בחיביו פירום אף נחלק ולפת המוציא
לאכטי ביתו לא כוס רוצה להפסיק דתנן
לנבר ביתו מיד אוכל שאם הים מפסיק ש
שלא לצורך שאמינים כיס צרי לחזור ולברך
גראיתים בתפיני שאמ כין תפלס לתפוס
חוזר ומברך אבל לצורך שאכילה אינה
הפסק כמו טול ברוך טול ברוך שביאו
מלח שביאו לכתן גבול' להורי נביל
לתורי וא כן צריך לחזור ולברך ואם
בחד לו אורחין אינו רשאי לבצוע לכם ש
שעבר כבר לעצמו ואינו מחויב בדבר
לבוצע לאחר כ' ידי חובתן ואף אם לא בצע
לעצמו לא יבצע לאחרים אלא אם כן
יאכל עמהם שאינו מחויב בדבר שי..
רבא לא יצא אבל בדבר שהוא חובה בצ...

שמוציא של ריפ"ז או קדוש שין נאף על פי
שיצא מוציא אפי' לא יאכל ניטעם עמהם
דכל ישראל ערבים זה בזה כמו שאמרנו
שבחים בחלל וכמילת אע"פ שיצא מוציא
משום דחובה היא הו כדאיתא בראש ה
השנה פרק ראוה בית דין ואע"פ שלא
ישתה עמהם יוצאים שלם וכן את' בפרק
כל מערבין לית בים לינוקא דילמא אתי
לאיסרך בכוס של קדוש בליל כפור של
לאחרת ד"א לא משום דאיכא למיחש דלא
אתי לאיסרך וגם שעים ליה ינוקא ונפקי
להו בטעימת שתינוק כי שמברך צריך
מיטעם או שיטעים לאחר שלא יהא
ברכה לבטלה יצא שוא ויצאו כל השומעים
ולפי שכח ולא בירך המוציא ולא נזכר עד ס
סעודתו יברך ויאכל ואם שוא מסופק
אם בירך לא יברך דהמוציא דרבנן הוא
ואם עקרו רגליהם מקצת שאוכלים
לצאת חוץ וחזרו שם אפילו
אחר כשהן יוצאין אין מברכי' ברכת המזון
וכשהן חוזרין אין צריכין לברך ברכת
המוציא דלקביעות שבסעודה הן חוזרין
אבל לא הניחו שם אדם צריכין לברך על
המזון כשיחזרו צריכין לברך המוציא
וכן עקרו רגליהם לאכול במקום אחר
ופת שאחרי כיון שיב כ שלו נראה מיכי
מזומנת ומנוחים שאוכלים ביחד לא
הקרים מברכין עליהן שאבל שהרגם ש
עקר ואפילו באין בתוך הסעודה חייב
לברך עליהן לפי שאינו באין ללפת בהן
את הפת ואין הפת פוטרתן כתבו בה
האונים שאבי השוגן מלוגיין נאיכן

סרעין מברכין עליהם שאבל וליתא
לדרב דאמר מיני דפאים מי שאבל מיני
או בנות ותמרים ורמונים ושתה יין ו
מברך כאחרונה על כל מין ומין נבג
עצמו מצבי שהן חלוקין בברכותיהן כמ'
ומצאתי בשלטות רב יהודאי
גאון ז"ל אמר רב פפא שלכתא דברים
הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה
כגון בשר ודגים וכל מיני בישול שדרכן
לאכל בהן פת מרקי וכו' אין טעונין
ברכה לא לפניהן ולא לאחריהן דברים
הבאים שלא מחמת הסעודה בתוך
הסעודה כגון חביצא ודייסא טעונין
ברכה לפניהן ולא לאחריהן • דברים
הבאים לאחר סעודה כגון תמרי ורמוני
ושאר מגדי ואייתינון ואכיל להון בתוך
הסעודה טעוני' ברכה לפניהן ולאחריהן
ואכיל ודייסא כיון דאכיל להו בתוך
הסעודה אין צריכין ברכה לאחריהן •
דכיון דמין מזון ניכנהו מיפטרי בברכת
המזון • למדנו מתוך דברי
הגאון דדברים הבאים כרגילין ונוא ה
אע"פ שאין באין עכשיו דבדרכן ונוא ל
ללפת בו את הפת תלייא מילתא ודא
פוטרתן לפניהם וברכת המזון לאחריהן
ומתוך דברינו זה גבי פת שמרו ו
שבא אחרי שהוא אע"פ שבא לחוג
מרור ולא ללפת בו את הפת כיון ברוב
ירקות שבאין ללפת בו את הפת פת
פוטרתן ונמצא אין מברכין על המרור
בורא פרי האדמה ומאכיל בין ה
המברכה בן כתני • ו • שבואו

שאומרים דתאנים וענבים שאין ו
דרכן לבוא עם הפת אפילו באין בתוך
הסעודה טעונין ברכה לפניהן ע
ולאחריהן ברכה שלש דיין אעפ' שהוא בא
לפרות שהוא באמצע הסעודה מברך
לפניו ואין הפת פוטרתו ומברך עליו
בורא פרי הגפן אחר יין אי נמי אחר מזוג
אבל מים שאין גומרין ברכה לעצמן הפת
פוטרתן אם שתה אותן בתוך הסעודה
אבל אם שתה אותן לאחר הסעודה מ
מברך לפניהם ולאחריהם ויין הבא לאחר
הסעודה אין צריך לברך לאחריו כשאר
דברים הבאים לאחר הסעודה שברי
סופו לברך ברכת המזון ביין [illegible]
ועדיפי שלש ברכות [illegible] מברכה אחת
מעין שלש שפוטרתו כך פירש רי מ'ב'
הגה רבינו שלמה ז"ל וקבו פירש
דעל שמים בתוך הסעודה צריך לברך
על כל פעם ופעם דהוא כשמוך שאין
אדם קובע סעודתו על שמים שכך ש
שנינו ששותה מים לצמאו מברך שהכל
לאפוקי חנקתים אומצא בהם הוא דלא
מברך שה' אלא שהוא מברך על כל פעם
ופעם [illegible] דאמר [illegible] דמייא קתיים לא
מברך שלא זימנא קמייתא ומצאתי
בתשובות הגאונים ותנקתים [illegible] לא
יברך לפניו משום [illegible] אבל לאחריו
מברך בורא נפשות וכן כתב רב פלטוי
ז"ל [illegible] דברי רב עמרם דאין
צריך ברכה לא לפניו ולא לאחריו דאין
[illegible] זו משום [illegible] ובתוך [illegible] הם
[illegible]

שתים ואכילם כולן לא יברך לפניו ולא
לאחריו וכן מים שאמרו חכמים אחר א
אכילתך אכול מלח ואחר כל שתייתך שתה
מים ואיכך בזוק שהוא לרפואה אין
צריך ברכה כלל אכן ז ברכות
פרק שלושה אף על
פי שאמר שנוי יין אין צריך לברך בורא
פרי הגפן אבל מברך הוא הטוב ה
והמטיב וסוף דאיכא אחר דשתי בהדיה
אבל אם הוא שותה לבדו אפי' לשנוי אלף
יינות אינו מברך הטוב והמטיב
ירושלמי יין חדש ויין ישן צריך לברך ר'
על כל חבית וחבית דהוא פתח בה מ
מברך עליה הטוב והמטיב ופירש ר'
שמואל בגמוקי ערבי פסחים והוא
שמשובח מן הראשון ומבא ראיה מזה
הירושלמי רוצה לומר כי משתנה היין
הטוב והמשובח שיש פותח לבסוף ש
בירך בכל שאר [illegible] ואם אמר
הבא נברך ונטל ידיו אף על פי שבירך
על היין צריך לברך פעם אחרת אם ירצה
לשתות שהוא [illegible] אבל לאכול אינו
רשאי משנטל ידיו עד שיברך ברכת
המזון ח תניא והתקדשתם
אלו מים ראשונים ו
והייתם קדושים אלו מים אחרונים ש
קדושים זה שמן הטוב אני יי אלהיכם
זו ברכה ושנינו בהם שרוחצים פסול
לנטילת [illegible] ידים מזוהמות פסולות
לברכה ופתב רב אחא משבחא
ז"ל דכל דבר שאינו [illegible] לנבי [illegible]
[illegible] מזוהם אבל [illegible] לנבי [illegible]

לגבי מזבח אינו מזוהם ואין צריך ליטול
ידיו קודם ברכה כשאכל דבר הקרב מן
לגבי מזבח אלא משום דאמרו אחר כל
א. לעך אכול מלח ואיכא למיחש דאיכא
בה מלח סדומית שמסמא את העינים
א' משום דמים אחרונים סרכו את ס
סכנה ולאחר ברכה יטול ידיו ואותו
שנטל הכוס לברך וידיו מזוהמות צריך
ליטול ידיו ולברך עליהן על נטילת ידים
לפי שמים הראשונים מצוה ולא חובה
מוידין לא שטף במים שא שטף טהור
בתימה אלא מכאן לנטילת ידים מן
התורה ׃ ומים אחרונים מצוה וחובה
ועדיפי מראשונים כדאמרינן בערוכין
בארבעה דברים שפטרו במזגו ורחיצת
ידים אחת מהן ואמרינן התם לא שנו
אלא מים ראשונים אבל מים אחרונים
חובה שהן משום סכנה ומשום זוהמא
שן הם שראשונים והאחרונים ותרוייהו
אשמעה רבנן אקראי אם כן יש לברך
עליהן ואי לית ליה שיעור לחדא מבייתו
מינכי בכל מידי דמינכי בנפר וניכח ש
המים לאחרונים ׃ והדלקת נר
בשבת חובה וכהגו כל בנות ישראל
לברך עליה לפי שהיא חובה ומצוה וכוה
פסקו כל הגאונים אבל אם אכל דבר ש
שאינו מזוהם בודאי אין צריך לברך
עליהם דאין כאן מצוה אלא חובה
בנכרי ׃ ובעל הלכות כתב
אי בעי איניש למישתי
מיא או חמרא בתר דמשי ידיה מים
אחרונים או לטעום מידי מברך ושתי

וסדר מברך הזימון דכיון דאמר הב
ונברך אסור למישתי בלא ברכה אפילו
חמרא עד כאן וכברא הוא דהא אסח י
דעתיה אבל לכתחלה למיטעם לו מ
למישתי בכוס בין נטילת ידים לברכת
המזון אסור דהא אמר בן תכף לנטילת
ידים לברכת המזון ׃ ונראה לי
שסובר הגאון דאסור למישתי בלא ברכה
שצריך לברך לפני שתיה ואכילה ׃
רוצה לומר אלא יש מפרשים בלא ברכה
דמים שביים שבין תבשיל של דג לתבשיל
של בשר הן רשות ואין צריך לברך אלא
שבין גבינה לבשר חובה הן ואף על פי
כן יש שאומרים שאין צריך לברך עליהם

ובהלכות סר' שמעון ק
קיירא אמצעיים

רשות אמר רב נחמן לא שנו אלא בין
תבשיל לתבשיל אבל בין תבשיל לגבינה
חובה והאי בשר דקאמר גבינה בתר
בשר משמע ודאמר רב חסדא אכל בשר
אסור לאכול גבינה היינו בלא קינוח הפה
אבל מי שיקנח פומיה וידיה שרי למיכל
אבל אכל גבינה מותר לאכול בשר בלא
קינוח הפה וצריך למימשא ידים במיא
ופומיה בינוי בינוי ואפילו באותה סעודה
קאמר וכן כתב ר"י מכוחתי ׃ כבור נספר
היטר אמר רב נחמן לא שנו אלא בין
תבשיל לתבשיל אבל בין תבשיל לגבינה
חובה כירם רב יהודאי גאון נראה לי
בשאלתות שבשאלו לפניו בין תבשיל ד
דבשר לתבשיל דחלב רשות הוא ולא

דסוי בית גיתן

יותן טעם בר נותן טעם שרי לא אכל
בשר וגם גבינה ואין בו לא ממשות ב
גבינה וגם מישות בשר אבל בין תבשיל
דבשר לגבינה אוסר ואע״ג דליכא ממשות
בשר דלא שנא בשר היא ממשות גבינה
אכל בין בשר לגבינה בעי קנוח הפה ט
ושרה וזה דאמר מר עוקבא אנא להא
מילתא חלא בר חמרא אבא וכו׳ הייני בלא
שיהוי ובלא קינוח ספה דסא דבעו מ
מינים דר׳ יוחנן כיום ישפם וכו׳ היינו בלא
קינוח הפה אבל בקינוח לא בעי שיהוי
ובשר שאכל אחר גבינה לא בעי קינוח
ושיהוי כלל ולא סדרתי יום כיום אבל
בעלים דלא הוי נים כוג סרחם וכן גבינה
שאכל אחר בשר בעי קינוח או שיהוי
ונטילת ידים ׃ ומותר נ״ל גבינה וסדר
בשר בעי קינוח בלא שיהוי ובלא נטילת
ידים ׃ ובן מינוח בזכות גדולות אמר
רב חסדא אבל גבינה מותר לוכל בשר
בלא קינוח בשר אסור לוכל גבינה בלא
קינוח ונראה לרבר דמקלינן בדברים
שאין מפשטין את שירים ושמפרם מ
משום דבר יוסי הגלילי סבר לא שונה
דאש בן אפילו בבישול מותר כדאיתא
במסכת פרק ר׳ אליעזר סי״ל ובסוף פרקא
קמא דיבמות במקומו של ר׳ יוסי הגלילי
היו אוכלין בשר עוף בחלב ׃ ולרב
חסדא דאמר אכל בשר אסור לוכל גבינה
בלא קינוח ובלא שרחה ביום וכל לה בלא
קינוח ושיהוי ולא פליג אדרב נחמן
דאמר לא שנא אלא בין תבשיל לתבשיל
אבל בין גבינה לתבשיל דבשר ולא בלום

ובירך ליטנא ריקא לעיל בשאלתות
דרב ישודאי ז״ל ולעפי שרבינו חננאל
כלל אתאי פיסקא ושן הרב אלפסי לא
דסמא זכינם ולמקום שאינן צבי תורם
חשש ובקינו רצאו ובירו בו ביר׳ ובן
עקר ונא ראו שפירש רש״י ז״ל ור׳ שמואל
ז״ל ודוק ותזכה בהלכות ואם לשונו ׃ בירך
מזמנין בשלשה אומרין נברך שאכלנו
משלו ושם עונין ברוך שאכלנו משלו
ובטובו חיינו ׃ והוא יחזור אחריהן
וכן עד עשרה ואם יש חמשה ואין אחד
מהם יודע כל הברכה אחד מהן אומר
נברך ואחד זן ואחד ברכת הארץ ואחד
בונה ירושלים ואחר הטוב והמטיב ׃
מדקאמר בתוספתא וראיה מירושלמי
ברכנו שאלפני אבל אם אחד ידע אני
ברכה והשני בתוסו אני ברכה אינן ב
יכולין לברך דאין ברכה אחת מתחלקת
לשנים ׃ ואמר שבא ומצאם
שאומרים נברך אומרים ברוך ומבורך
ואם מצאם שאומרין ברוך אומרין אמן
ואם שלך א׳ מהן נפסק קורין לו ועונים
ומזמנין עליו אף על פי שאינו שם כיון
ששמע אבל לעשרה דאיכא שם שמים
לא עד שישב שם ירושלמי עונין אמן
אף פשלא אכל ואין עונין ברוך שאכלנו
אלא אם כן אכל ׃ ירושלמי עשרה
אומרין נברך לאלהינו על מזון ש
שאכלנו וברכת המזון בכל לשון כדתנן
בסוטה בפרק אלו נאמרין ושתי א
חבירות שהיו אוכלות כאחד בזמן
שמקבלין זו את זו אלו את אלו קרי אלו ב

אלו מצטרפין ואע״פ שאין כל אחת ואחת
מזונות בעצמה ואם יש שיש בכיסס
ששיש מצרפן ׃ ירושלמי אם
אוכלין כשני כיסים ועוברין אלו את אלו ׃
מזמנין כאחת ר׳ ברכיה מוקים לאמורא
שליתרעא מציעא כי מדרש׳ ומזמנין
אלו עם אלו וסדר ברכת המזון שלא מ
מפורש בגמרא ואין להאריך ׃ יב

תשעה שאכלו דגן ואחד
ירק מצטרפין ׃

ואפילו לא טיבל אלא כזית מן שבעה גם
אין מצטרף לברך לאלהינו ולשונה רבים
ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן אף על
פי שאכ״ל ושבעו שעור שתורה ושוה לא
אכל אלא כזית שהוא מדברי סופרים כ
כיון שאם אכל ושבע יש לו חובת ברכת
המזון כמו שאכל ושבע ודאי ומוציאם ׃
ואע״פ שלך לו אחר מעשרה גומרין
כמו שאנו אומרים בירושלמי גבי אין
פורסין על שמע ואין בהלכות שבת
לקריאת התורה ׃ ואשה וקטן וסומא
מדברי סופרים חייבים ואין מוציאין
את החייב מן התורה ׃ ירושלמי
שנים שאכלו פת ואחד ירק מצטרפין
לזימון וש״א כדברי רבינו האלפסי ז״ל ׃
ועד מתי מברך כל זמן שאינו
רעב מחמת אותה הסעודה שאכל שאר
שכרים הם פשוטים יש להלכתם כהן ׃
יג ואין מברכין על היין
אלא על יין ש
שראוי לינסך על גבי מזבח לשונה את
שניהן רע וח״גנה ואף על גב דשכנים
בישכנת משים שקריבה בא לשתין
ונג׳ אבל ברכת שמהכין מברכין עליו ׃
ויין מבושל וקונדיטון מברכין
עליו ומקדשין עליו ומבורש בתקו׳
ואף על פי שאמ׳ עשרה דברים נ
נאמרו בכוס של ברכה שטעון חי מזוג׳
ואמרינן מודים חכמים לר׳ אליעזר
בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד
שיתן לתוכו מים ׃ יש מפרשים
דגבי ברכת הארץ צריך להיותו חי מ
ומוסיף מים בברכת הארץ ושני מילי
באותן יינות של זן שהיו ב־יבן על חר
תקותא מיא דא״ין ישראל אבל ביינות ש
שלנו שאין כחן חזק כל כך חי נמי מותר
וכך כתב רבי שמואל בהמוכר את
הפירות ׃ ויש גירסת בספרים
שכתוב בהן בגירסי ספרים ושני מילי
אמרה אבל אשה לא ושני מילי דלא
קבע עליהו אבל קבע עליהו לית לן בה
רוצים לומר דאם קבע סעודתו על
המים מברך עליהם ברכת המזון שבך
אנו מברכין במים ערב תשעה באב כ
בסעודה המפסקת אבל רבינו שמואל
לא גריס לה ׃ ונראין מהתקבלא דאין
לברך ברכת מזון על המים אפי קבע
עליהו דהא מים לאו מזון זייני ב־יתא
בריש כל מברכין ומשתפין אין אין
המים ומן המלח ומשום דמיני מזון
בעינן אברהם בן נתן ׃ יד ורבינו
יעקב מבואתו בכור
כתב מ׳ למעוטי כוס שבור בהיא ג
בבבא קמא נגבי

לגבי כלים שבירתן זו היא מיתתן ותדע
שכן רוב עשרת ימים הם ואמר ר' יוחנן
אבל אין כנו אלא הרחק ושטיפה אי ור"לא
הרחק הכוס מכיכרים ושט פה מבחוץ ו

ופסק רבינו שמואל ז"ל כיון
דאמוראי בתראי הוו עושין
פטור ועטיף הא ליידת שכל עשרת
הדברים יש לנו לעשות ועוד היום
מנהג צרפת בשעת ברכה להיות המבר'
מתעטף בכסותו או נותן כובע בראשו
וכששו ת חתנים ראיתי שהיו עושין
עטור כבטלי שהיו נותנין כובות מלאות
יין סביב כוס המברך על השלחן וכשהיה
המברך מגיע לברכת הארץ היו מוסיפי'
מאותן הכוסות על כוס המברך וזהו
שאמרי' ומוסיף בברכת הארץ אברהם
בן נתן הירחי ו ואמרינן בברכות

משה תקן להן לישראל ברכת הזן
בשעה שירד להם המן יהושע
תקן ברכת הארץ כשנכנסו לארץ ישראל
דוד ושלמה תקנו בונה ירושלים דוד ת
תיקן על ישראל עמך ועל ירושל' עירך
ושלמה תקן על הבית הגדול והקדוש ש
הנקרא שמך עליו והטוב והמטיב
ביבנה תקנום על הרוגי ביתר שזכו
מרדם פרותיהם וכרמיהם לאומות
העו' שכיס בראות בלשבת רבתי ועשו א
מהם גדר גפרותיהם ולכרמיהם ולא
הסריחו וזה הטוב שלא הסריחו והמטיב
שנתנו לקבורם ושלום אברהם בן נתן
ויש שקבוע בברכת המזון לפי שהיא
שהיא מטבע קצר ואיידי דזוטר מידכר

קביעוה אחר שלש ברכות דאורייתא אחר
שעשו הספדא לאבילי הרוגי ביתר ש
שלשלוה אחר ברכת המזון ואחרי שכל
עיקרה לא נתקנה אלא על היין לא אמרו
לברך על שנוי דבר הטוב והמטיב כי אם
על שנוי היין בך קבלתי מפי הרב ר'
יוסף בר' שמעון מדכפירא נ"ע ואמרי'
בברכות ש"מ הטוב והמטיב לאו דאוריית'
שהרי פותח בה בברוך ואין חותם בה ב
בברוך ויש מדקדקי' מדקאמר ואינו
חותם בה בברוך מכלל דהיא מטבע א
ארוך כדאמרינן שכל' ופותח בברוך דאין
לה דין ברכ' הסמוכ' לחברתה וגם אינה
חותמת אע"ג שהיא מטבע ארוך ואמ' רב
פפא הטוב והמטיב צריכה שתי מלכיות
לבר מדידיה והטעם אע"ג דשלש ברכו'
דאורייתא הם סמוכות ואין פותחות ב
בברוך משום דאסמכינהו רבנן אקרא
דכתיב ואכלת ושבעת וברכת את יי
אלהיך זו ברכת הזן על הארץ זו ברכת
הארץ הטובה זו בונה ירושלים וכן הוא
אומר ההר הטוב הזה והלבנון מכל מ
מקום אי שתקן זו ולא תקן את זו כ
כדאמרי' לעיל הילכך צריך להזכיר
בהן מלכות כאילו הן סמוכות ולפי ש
שקבעום סמוכות קבעו המלכות שלהם
בהטוב והמטיב אברהם בן נתן ש
אומרים בך ברוך אתה יי אלהינו
מלך העולם מלכנו המלך הטוב והמטי'
ולא כתב הטעם בך הוא גומלנו הוא
גומלנו הוא יגמלנו לעד וכו' בך מכתב
צרפת לומר והטעם בעבין יי מלך יי

מלך יי ימלוך לעולם ועד אמן׳ יז
ומנהג לברך את בעל הבית
כדאית׳ בברכות בעל הבית בוצע כדי ש
שיבצע בעין יפה אין פירוש שיתן לכל ה
האורחין ככר אחד שאם יבצע בעין יפה
אין לו מה יאכל אבל בעל הבי׳ יבצע בעי׳
יפה ולא יחסר לחמו ואורח מברך כדי
לברך את בעל הבית בתוספתא ראיתי
מטעם ואכלת ושבעת וברכת את יי
אלהיך לרבו׳ את בעל הבית ויברך אחרי
המזון בורא פרי הגפן דאסם רעתים
איניש כיון דאמר הכי כבריך כדאמ׳ לעיל
ואחרינ מעין שלש בתוספתא אלו ברכו׳
שמקצרין בהן וכו׳ על ברכת המזון שהיא
המוציא וברכה אחרונה שהיא הטוב
והמטי׳ ר׳ יוסי הגלילי חותם בה ומאריך
ואין הלכה כמותו שהרי שנינו בערבי פ
פסחים והטוב והמטיב פותח בה בברוך
ואין חותם בה בברוך אלא הלכה כתנא
קמא שמקצר ואינו חותם בברכת המזו׳
וספירות ואין רשאי להאריך בהן דמקום
שאמרו לקצר אינו רשאי להאריך הא
למדת שברכת הטוב הוא מטבע קצר א
ולא ארוך אך באורח שתירו להאריך
בהטוב והמטיב ומה שאנו קורין מעין
שלש זהו קודם שתקנו הטוב והמטיב
אבל לאחר שתקנו הטוב והמטיב תקנו
כמו כן ברכה א׳ מעין ד׳ בסוף ושעלכו
בתיבה ושאחנו בה ונברך אלהים חיים
כי אל טוב ומטיב אתה וכו׳ יח השמנה
שבעת מחמשת המינים מברך

בורא פרי האדמה ולבסוף בורא נפשות
רבות וחסרונן פירוש ודי חסרונן כמו
שאמר בתפלה קצרה ולכל גויה וגויה
די מחסורה׳ יט טחנן ואכל את קמחן
מברך שהכל וכן קמח קלוי שבשלו ב
במים שהוא לרפואה מברך שהכל ולבסוף
בורא נפשות רבות וחסרונן כשאין כין
שלמין בין בקמח בין בפת ואין שפרוכות
קיימות רפואה על ידי תערובת דבש או
דבר אחר מברך לפניו בורא מיני
מזונות ולבסוף מעין שלש וכן שיש ש
באותו תערובת הרבה מחמשת המיני׳
או מעט חוץ מתבשיל של פת שאף על
פי שיש בו קמח מברך עליו בורא פרי ה
האדמה ולבסוף בורא נפשות רבו וכן
קמח של פולים שהקמח אינו עשוי לאכול
אלא לדבק וברכה מעין ג׳ דבע פותח בה
בברוך ובהזכרת השם ומלכות וחותם
בה בברוך בהזכרת השם בלא מלכות
שאין צריך שתי מלכיו׳ בברכה אחת ואם
עשאן לאלו חמשת המינין פת אומר
המוציא ולבסוף אומר ג׳ ברכות שלימות
אף על פי שלא נזכר בפסוק אלא חטים
ושעורים לחם מיקרו כולם כ במסכת
בכורים גר מביא בכורים ואינו קורא
שאינו יכול לומר אשר נשבע לאבותינו
גר כשהוא מתפלל בינו לבין עצמו
אומ׳ אלהי אבות ישראל בינו לבין הצבור
אומר אלהי אבותינו ש׳א׳ים לג׳ול כי אף
הגוים מתפללים בבית הכנסת כר׳ונו
ומברכי׳ ברכ׳ המזו׳ אלינו שאינו יכול לומ׳

לומר ברוך יי אלהינו על שהנחלת א
לאבותינו יש לנו מדאמ' בירוש' ר' יודה
אמ' אף גר מביא וקורא שנא' ולא יקרא
שמך אברם ג'ו'ה שמך אברהם כי אב
המון גוים וגו' בתחלה אברם אב לארם ׃
ולבסוף אב לכל הגוים ׃ ואמר ר' יוחנ'
הלכה כר' יודה למדנו מזה שיכול לומר
אשר נשבעת לאבותינו ומעתה דינו כ
ישראל גמור להזכיר אלהינו ואלהי א
אבותינו בברכ' המזון ותפלה אבן הירחי
וכן עמא דבר ׃ ובירושלמי דפרק
כיצד מברכין ר' יוחנן נסב זיתא ובירך ג
לפניו ולאחריו ר' חייא בר אבא אסתכל
ביה אמר ליה ר' יוחנן בבלי למה את מ
מסתכל בי לית לך כל שהוא ממין שבעה
טעון ברכה לפניו ולאחריו ׃ בירושלמי
פרק אין מעמידין אמר ר' אמי בריש' אבו
למיתב על מה דבריתא חשפין ׃ אסיר
למיתן פריטי גו פומיה ׃ ריפתא תחות
גו שיחיה תבשילא תותי ערסא ולמיתב
סדינא גו אתרנא או גו פולגא ובערבי
פסחים אוכלין ומש..ין תחת המטה אפי'
מאפי' בבלי ברזל רוח רעה שורה עליהן
יח ומה שכתבו שעולם שלא לשתות
בשעת התקופות מצאתי נפי
בהלכות תקופות יש ארבע ממונים א
וכין ממונה לממונה נתן רשות למלאך
שמות לשטין ובשעת התקופה ניתן ש
שיפוז מרה במים ששותה הרשו' נבבת י
ושלום אבן' יט בספר הישר חולין
בפרק כל הבשר שנאל קורעו
ומוציא את חלבו ׃ ומפרש

בגמרא דקורעו שתי וערב וטחו בכותל
ואוכלו אף מבושל בחדי בשר בקדרה ב
לכתחלה לא קרעו אינו עובר עליו בין
בלי בין מבושל ׃ אמ' ר' זירא אמר רב ב
אינו עובר עליו אם קרעו אף על פי שלא
קרעו שתי וערב וטחו בכותל אסור ת
לבשלו בחדי בשר בקדרה לכתחלה ש
שטעם הכחל שבבשר דומה לבשר ב
בחלב ואסרו בך חכמים דלא אתי לאחלופי
אבל בלא בשר מותר לכתחל' כיון שקרעו
קצת דשוב אין חלב כלום בכחל ואעפ' י
שחוזר ונבלע תוך הכחל לא נשתנ' טעמו
של כחל מפני בליעה זו אלא אתי לאחלופי
עלשתיר בשר בחלב ועל כרחין מותר ב
בקדרה בחדי בשר קאמר שסתם בשול
אינו אלא בקדרת בשר וכן מוכחת הסוגי'
שאין מדברת בבלי כלל ׃ תניא
בלישנא קמא דרב כחל שבשלו בקדרה
בחלבו שקרעו קצת ובשלו בלא בשר מ
מותר ולכתחלה קאמ' כדא"ר נחמן לקיין
כיצד קורעו הכחל פי' ובשלו אף בחדי
בשר בקדרה ואמתני' קאי דקתני הכחל
קורעו ומוציא את חלבו ומבשלו בבי' ש
שנין קורעו שתי וערב וטחו בכותל
ומבשלו בקדרה אפילו בהדי בשר קרע
לי ואבא איבול בקדרה בהדי בשר קא ב
אמרת דהי כבני פשיטא דלא בעינן שתי
וערב אלא לקדרה בהדי בשר ולקי רק ו
בלא בשר בקריעה קצת בני אמר לו רב
כהנא חזיקו לה כחני בחו סבי ארמאי ו
ונוכי כפוחי' באדות וכן פירש בערוך
חזיקו לא כחלי כפלו עגל ובשיחבגל ..ה

שיש בגדר נפוח ומלא מן החלב וכיון
שלא יהא קרוע שתי וערב ובקורה
בלא כשר ובקרי בה קצת ופריך והא
אנן תנן קורעו כלום שתי וערב וטחו
בכותל ושני הסוא לקורה פירו' לסתירו
בחרי כשר א"ל בלא כשר בקריעה קצת
שניא ופריך והא קתני בהא שבשלו דיעב'
בברייתא דאבור בקריעה קצת אף בלא
כשר ורב נחמן שרי אף לכתחלה ורב
נחמן סבירא ליה דלישנא קמא דרב
ובפר"ח דקימא לן כלישנא קמא דרב
דתניא כוותיה ולא כדברי ר"ש דאמרי
ובשלו שייכו פלי ואיקו הייכו שפורז וכן
אוסר ר"י לבשל הבחל אם שתי וערב
וטחו בכותל לבשלו לבדו בקורעו ב
בזלב כשר ולאוריא דהם כן ליפני ליה
בי תניא בבריתא בבישול בדיעבד' ורב
נחמן דשרי לכתחלה בגלי קאמר כך כ
כתב רבינו יעקב מ"כ בספר הישר •

הלכות מגלה א

מגלה נקראת באחד עשר בי"ב בי"ג
בארבעה עשר בחמשה עשר לא פחות
ולא יותר ואיתוקם הלכתא הני דבני
כפרים ועיירות גדולות קורין בארבעה
עשר כדכתיב על כן היהודים הפרזים
ויושבים דייקינן דמפרזים בדי' בנים ש
המוקפין חומה מימות יהושע בן נון
שחלק את הארץ לשנים עשר שבטים
קורין בחמשה עשר אלא שהכפרים
מקדימין ליום הכניסה שהוא יום שני

וחמישי שדרך בני הכפרים לכנוס
בעיירות ובירכה ביום דין וכדי שיספקו
מים ומזון לאחיהם שבכרכים קורין
באחד עשר בשנים עשר בשלשה עשר
ורמז מן המקרא לקיים את ימי הפורים
האלה בזמניהם ועיירות בארבעה עשר
בלבד וכרכים בחמשה עשר והני מילי
דקורין בני הכפרים באחד עשר בשלשה
עשר בשנים עשר בשעת הדחק כגון
שהדרכים מקולקלים מפני האורבים או
מפני דבר אחר ואינם יכולים לבוא בכל
פעם תמיד אל הכרכים או אל העיירות
אי נמי כגון המפרש בים והיוצא בשיירה
ואי אפשר לו לשב למצוה מגלה עמו ל
לקרותה בזמנה אבל בזמן שאין לשם פ
פחד מלכות והדרכים מתוקנים מגלי
אמת המניק אין קורין אותה אלא בזמנה

וגם נתנו טעם בדבר מפני
הסכנה ועוד מפני
העניים כדי לחלק להם מעות פורים
לפיכך אין קורין אותה אלא בזמנ' שהוא
ארבעה עשר לבני עיירות וחמשה
עשר לבני כרכים וכן עיקר דבר •
וכרך וכל הסמוך לו וכל הנראה
עמו כדון כברך ועד כמה
עד מיל כחמתן לטבריה וכן
שישב תחלה בבתים ולבסוף הוקף ש
כחומה כדין כפר דכתיב ואיש כי ימכור
בית מושב עיר חומה שהוקף ולבסוף
ישב ולא שישב ולבסוף הוקף ומבטלין
תלמוד תורה ועבודת בית המקדש לקרות

לקרות את המגלה · וכרך שהיתה
מוקפת חומה מימות יהושע בן נון ג
אעפ"י שאין החומה קיימת עכשיו בואל
ושיקים ניכר מעט שהיתה מוקפת ג
מתחלה קורין בט"ו · כת' אבר לו החומה
לא קרי חש"ב שאין לו עכשיו היה לו קודם
נכן · ג ואם חל פורים בשבת
שנן ט"ו לבני כרכים אין קורין
את המגלה בשבת משום גזרה דרבה
דאמר גזירה שמא יטלנה בידו וכו' אלא
שו אנין ודורשין בשבת כל יום · ד
קראו את המגלה באדר הראשון
ונאה וראו ועדין לא יצאו שבשתים
נתקנן והיה ניסן בא אפל ועברו ב"ד את
השנה קורין אותה עוד באדר השני אין
בין אדר הראשון לאדר השני אלא מקרא
מגלה ומתנות לאביונים הא לענין הא
הספד ותענית זה וזה שוין · ח
אמר רב אדא דמן יפו עשרת
בני המן ועשרת כתי לאימריכהו ס
בנשימה ; א זה מ"ט כ להו בהדי הדדי ב
נפיק נשמתייהו א"ר יונה א"ר זירא וו
דויזתא צריך למימתחיה מ"ט כזקף בחר
זקיפא אזדקיפו א"ר חנינא בר פפא
דרש ר' שילא איש כפר תמרתא כל
השירות כולן אריח על גבי לבינה ולבינה
על גבי אריח חוץ משירה זו של אריח
על גבי אריח ולבינה על גבי לבינה מ"ט
כדי שלא תהא תקומה למפלתן · ו
הקורא את המגלה למפרע לא
יצא קראה על פה קראה תרגום בכל
לשון לא יצא אבל קורין אותה ללועזות

בלעז והבונה שמע אשורית יצא ט
וללועזות בלעז והיא שכתובה בלעז
בדתניא כתבה תרגום לנפנים עברית לעברים
יונית ליוני' יצא קראה סרוגי' ומתנמנם
כגון שקרא מעט ושהה וחוזר וקורא מ
מעט ושהה וחוזר וקורא מעט ושוהה
עד שקראה כולה יצא · קראה סירוגין
כגון שקורא פסוק אחד ומדלג פסוק
השני וקורא פסוק שלישי וחוזר וקורא
פסוק שני שדלג לא יצא משום ד
דמיחזי כקורא למפרע · ז היו
שמים בה הכופר אותיות
או פסוקים וקראן הקורא כמתורגמן
על פה ומוסיף דבריו כדי לברר טעמו
של דבר יצא נמי אם קראם על פה ואם
היו בה אותיות מטושטשות מקורעות
אם רישומן ניכר כשירה והני לאו פסולם
והני מילי בשאין חבל במקצתה כשירה
ורובה בכולה · ח תנו רבנן
השמיט בה הסופר ב
פסוק אחד לא יאמר אגמור את כולה
ואחזור ואקרא אותו הפסוק הלא קורא
מאותו הפסוק ואילך · נכנס לבית
הכנסת ומצא צבור שקרא חציה לא
יאמר אקרא חציה עם הצבור ואחזור
ואקרא ראשונה דהשתא לא קורא מתחלתה
ועד סופה · ט ומתנמנם
ניתו דמי
מתנמנם אמר רב אשי ניים ולא ניים תיר
ולא תיר כגון דקרו ליה ועני ולא ידע
לאהדורי סברא וכי מדכרו ליה ניס

לית מידעם • היא כותבה דורשה ומניח
הכי כיון דבו יצא ואב נמי לא יצא וכגון
דכתיב, כולה ומנחה קמיה וקרי פסוקא
• במגלתא דמנחא קמיה ומהיכן קורא
אדם את המגלה ויוצא בה ידי חובתו ר׳
מאיר אומ׳ כולה ר׳ יהודה אומ׳ מאיש יהודי
ואפי׳ הכי צריכה שתהא כתובה כולה ר׳
יוסי אומ׳ מאחר הדברים וקיימא לן כר׳ מאיר •
• היתה כתובה בסם ובסיקרא בקומוס
ובקנקנתום על הנייר ועל הדפתרא
לא יצא עד שתהא כתובה אשורית על הספר
ובדיו בן עיר שהלך לכרך ובן כרך שהלך
לעיר אם עתיד לחזור למקומו בגילוי
יד ונתעכבו ולא חזר קורא כמקומו אבל
אם אינו עתיד לחזור למקומו בגילוי יד
קורא עמהם כדכתב על בן היהודים הפרזים
וגו׳ ומדפרוז בן יומו נקרא פרוז מוקף
בן יומו נקרא מוקף • עד כאן דברי ר
רבי יצחק אלפסי ז״ל • ואמ במסכ׳
מגלה דברי שלום ואמת מלמד
שמגלה צריכה שרטוט כאמתה של תור׳
כרא כחוזם שהיא עיקרה של תורה שיש
בה עול מלכות שמים ועול מצות ושכינו
מזוזה צריכה שרטוט • תפלין אין צריכין
שרטוט ופרש״י ז״ל כאמתה של תורה כ
כספר תורה • וכן ראיתי בירושלמי תני
עבה וחנות וכתי׳ שהם אמת קבה ואל ת
התבר יהא למרת שאמתה של תורה בוא
ספר תורה הכן • יב ומצאתי
ב׳ ש מסכת סופרים בהלכות
ספר תורה ושנה למשה מסיני ש

שמכרגלין כקנה ואחרי במגלה נקראת
ספר שא׳ תורה כהוטי פשקן פסולה
ונקראת אגרת שאם קטיל בה שושה ח
סותי גידין שבירה וכלבד שיהו משולשין
וכתב
רבינו האי גאון
שנהגו לפשוט כאגרת ואינו קורא וכורך
כספר תורה ורב נתן גאון כת׳ דהקורא
כגביר כורך וקורא כספר תורה ואינו פ
פושטה כאגרת וכן מנהג בשתי ישיבות
ובבית רבינו שבבבל וברוב מקומות
ישראל יע
וכתב
רבינו יעקב
דהלכך שנקראת ספר צריכ׳ כשר לשמה
כספר תורה ותגין וזיינין ופתוחות וסתומין
וקופין ואטרת גגי חיתין ותגי דלתין
ותגי ססין וקוצי יודין והקף גויל
ושרטוט ותפירת גידין והוי ככל כספר
תורה ואין לשקל בה אלא מה שמכרים
שהתלמוד ברגרת וכתבה כל הדפתרא
לא יצא עד שתהא כתובה אשורית על ה
הספר ובדיו ועדין המורה מספר
תורה לענין שרטוט שלא תמצא ב
בתלמוד לספר תורה במסכת סופרים
ובמגלה שנינו שצריכה שרטוט •
כך פירש רבינו תם ז״ל •
ומתוך דברינו יש לדקדק שאין
לפושטה כאגרת דאין לנו
לשקל במגלה כי אם בהפירש שאינה
מנוית מכלל ספר תורה שגרי תפורה
היא בגידין כשלה • אך אם

תפסטנה כ'נרת אחרי היא מוצאת לגמרי
מכלל ספר תורה כדתנן ז ילכך לא ב
בקינו שתלמוד להקל בה משום דנקראת
אגרת ועוד שלא בתפירה לבר שהוא מקיים
ספר ואם ירצה יקל בה כאגרת לפשתן
נתת כיבות הגידין וסמכין יבין אבן ·
ואותיות שתנין וכל תיקון שמגלה שלא
יכתב בתפלין כנ"ה · יד אמר רב
מגלה בזמנה קורין אותה ביחיד שלא
בזמנה קורין אותה בעשרה רב אסי אמ'
בין בזמנה בין שלא בזמנה בעשרה רב
אסי אמר שום עובדא ואם לם רב להא
דרב אסי ואעג"ד לא לסה דרב אסי
קורין אותה בזמנה ביחיד כרב דר' יוחנן
קאי כותיה · דא"ר יוחנן שקורא את
המגלה שכתובה בין הכתובים לא יצא ג
ולא אמרן אלא בצבור אבל ביחיד יצא ט
מכלל דיחיד מותר לקרותה ולברך לפניה
ולאחריה בזמנה וכן כתב רבינו האלפסי
וכן כתב רש דרב היה מחזר למצוא ע
עשרה ולעשות מצוה מן המובחר והיכא
דלא אפשר הוה קרי לה ביחיד בזמנה ·
שקורא את המגלה למפרע לא יצא ·
ירוש' ר' מיישא בשם ר' יונה אם פסק כדי
לגמור את כולה חוזר לראש · טו
וכתב רב נטרונאי ז"ל בהלל
ומגלה וק"ש אם שח כדי לגמור את כולה
אינו חוזר לראש דא"ר יוחנן שמע תשע
תקיעות בתשע שעות ביום יצא ואשכ'
דאמר שמואל הלכה כר' יהודה שחוזר ל
לראש הא קיימא לן כבבלי מתניתא דרב
ושמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן וחוזר

למקום שפסק וכת' רבי' משה ז"ל
בהלכותיו בליל' מ'ב'א' וביום מ'ב' וממעט
זמן ולא ביאר טעמו וי"ל מדאית' פ' ליל ב
וערבה מדליק נר חנוכ' מברך ג' והרואה
מברך שתים מכאן ואילך המדליק מברך
שתים והרואה מברך אחת אמאי ממעט
זמן ולמעוטי נס בכל יומא ויומא
איתיה בגמ' שלא היה שמן לסדליק אלא
יום אחד ונעשה נס והדליק שמונה ימים
שהיה הנס מתגדל והולך גבי מקרא
מגלה נמי איתא להאי טעמ' דכתי' בקהלו
היהודים בי"ג בו ובי"ד בו ותדע שהרי
בקדוש דיט אין מברך זמן אלא בלילה
ולא ביום · אך בצרפת ובפרובנצא
וספרד נהגו לומר זמן בלילה וביום ·
ואמ' לי שטעם קרובי הרב ר' אביגדור
ש"נ משום דעקר קריאת המגלה ביום
הוא דכתי' והימים האלה לא יעברו ע
ולילות לא הזכירו אלמא עקר זכירה ביום
הוא · וזן ואחיב אדם לקרות המגלה
בלילה ולשנות ביום שנא' יומם
יצוה יי חסדו ובלילה שירה עמי ואיכא
דאמ' אלפי אקרא יומם ולא תענה הרי
שמזכיר יום תחלה במקראו · כן מתקנת
עזרה שהכפרים מקדימין ליום הכניסה
וקורין אותה שלא בזמנה היו מסכימים
ובאים ליום הכניסה נמצא שלא היו
חוששין לקרותה בלילה כי עקר קריאתה
ביום היא וכן כתב ר"י מ'כ'שאום זמן ביו'
ובלילה וכן שמא דבר · ומה שנהגו
שנהגו בברכת אחר קריאת המגלה ל
נוס' הרב סמך והרורי' כביו ברוך מרדכי

גרונה לאסתר אית׳ בירוש׳ דמגלה ופוסק׳
סופרים ובבראשית רבה בפיסקא ויי אמ׳
המכסה אני מאברהם רב אמר צריך ו
שיאמר ארור המן וארורים בניו ואח׳
פנחס וצריך לומ׳ חרבונא זכור לטוב וכי
מטי האי פסוקא אשר הגלה נבוכד נצר
בשם ר׳ יוחנן צרי׳ לומ׳ נבוכד נצר שחיק
טמיא למה שכל נבוכד נצר שבירושלים חי
סוס כרס סבא מת הוא ויש קצת סמך
במגלה ומיחייב אינש לאיבסומי בפוריא
עד לא ידע בין ברוך מרדכי לארור המן
נמצא שכך היה מנהגם משום ר׳ ז״ל
ר״י ועל כן מנהג התינוקות בצרפת ו
ובפרובנצא לקחת חלוקי אבנים ולכתוב
עליהם המן ומקישי׳ זו על זו כשקורא
מזכיר המן שנ׳ ושם רשעים ירקב ושלום
אבן׳ יום וכהנו בצרפת ובפרובנצ׳
לומר החזן בקול רם ולהזכי׳ כנס
וחוזר החזן וקוראם אחרי שכבו׳ הפסוקי׳
שאלם להרבות השמחה איש יהודי
ומרדכי היהודי ליהודים כי מרדכי אבל
מה שנהגו בתעניות בצרפת ויחל משה
לי״ג מדות שמתחיל החזן והאומר הגבור
וחוזר שוא וקוראם לפי שברית כרותה
להם שאינם חוזרות ריקם ויתבאר
בהלכות תעניות בע״ה וכתב רב משה
גאון ז״ל במנהג תעני׳ ברכה דילא אתמינן
בה ולפי שאמר שרב את רבינו ברוך
שנפרע וכו׳ שלא תאחר נפרע לישרא׳ל
מצריהם ולא הושיעם אמר רבא האל
המושיע וכן כת׳ רב נתן גאון שכך נהגו
בישיבות בתי אמר קרב את ריבנו ולא

אמרי׳ האל רבה אמרי׳ יי אלהינו כ
וחנוכה ופורים אסורין בהספד ותענית
כדאמרי׳ בפ״ק דר״ה אתא וגלגת׳ בטלה
מגלת תענית והלכת׳ לא בטלה וזה קשי׳
כאן בחנוכה ופורים לא בטלה ובשאר יומי
בטלה הא למדת דלא בטלה בחנוכ׳ ופורי׳
ואסורי׳ בהספד ותעני׳ עד היום ושעם
משום דאית בהו ברסומי ניסא אבל כן
מותרין במלאכה במקום שנהגו רשאים
ומשתה ויום טוב שמחה מלמד שאסור
בהספד משתה מלמד שאסו׳ בתעני יום
טוב מלמד שאסור בעשיית מלאכה ואינו
לכבו׳ כת׳ לעשות אותם ימי משתה ושמח׳
ואילו יש לא כת׳ הא למדת שמות׳ בעשית
מלאכה ובמקום שנהגו כא ומה
שנהגו להתענות ערב הפורי׳ לא לדבר
תענית אסתר שהרי אין אנו עושין ג׳ י
ימים לילה ויום ועוד כי אותן בפסח היו
שנ׳ ויעבר מרדכי ויעש ככל אשר צותה
עליו אסתר מלמד שעבר יום א׳ של פסח
בתעני׳ כדמוכחי קראי וזמן נתלה ביום
בניסן זכר לדבר וישבת המן ממחרת
אלא על שם שקבלו היהודים אשר בשושן
בי״ג בו ואמר זמן קהלה לכל שיא ובני
פי׳ טרוש ומצפר בגופיי וקבלו להתענו׳
ובכ׳ פרא אבן כב וכת׳ רב עמרם ז״ל
דלאו קריאת המגלה ביום ובלילה
אומ׳ ובא לציון גואל וכל קדושא דסידרא
וקריש וכן מנהג בשתי ישיבות ואני לא
ראיתי מקו׳ ולא שמעתי שיאמרו ובא לצי׳
בלילה אלא מתחילי׳ ואתה קדוש לפי שאין
עקר הגאול׳ אלא ביו׳ שלא יאמרו שאמרו

דרך שמזכירים פרסום לנס בלילה אלא ב
ביומו של יום לעיני כל מצרים שנאמר
ויהי בעצם היום הזה אמן׃ כך
וכתב רב עמרם שאין אומרי׳ הלל
בפורים לפי שאין אומרים הלל על נס
שנעשה בחוצה לארץ ונופלין על פ
ניהם לפי שאינו דומה לחנוכה ש
ולמועדים שאומ׳ בהן הלל ואומ׳ זה היום
עשה יי נגילה ונשמחה בו ואלו בפורים
אין אומרין אותו מ״מ ונגאלו ישראל מ
ממיתה לחיים ואנו צריכין לרחמים ש
שיגאלנו באחרונה כבראשונה׃ ואין
ברכה לי דבא אמר רבא קריאתה
זו היא הלילא הא לאו הכי הוה אמרינן
וכיון שאנו גומרי׳ את ההלל הוא שקריאת
המגלה נחשבת שנה הוא במקום ההלל
ועל כן יסד הפייט קוראי מגלה הם
ידענו לגל כי מקום תהלה היתה לישר׳
ואין לומר נפילת אפים כי יום משתה
ושמחה הוא ואין לומר כי יענך יי ביום
צרה דבפורים לא מדכרינן יכן שמא
דבר אמן׃ כך קרואה לילך
בירך ואין בידו מגלה
לקרותה כו׳ יכה וירצה להקדים קריאתה
כיון ביוב וכו׳ ש הקלו על הכפרים ליום
הכניסה לא יקראנה מג״ז כי דכן רב
וכן רב אסי לא פליגי כמה דש״א בזמנה
אותה דכשעברה ומברך לפניה ולאחריה
וביחיד לא יברך עליה כלל דעבר זמן
קריאתה דאמר קרא ולא יעבר ויקראנה
שקורא כתוב׳ כה ביום הפורי׳ מתפלל
ואומ׳ על הנסי׳ בזורת ערבי שחרי׳

ואומרים ואחר שאומר בסוף הנס שעשית
להם גם כן עשה עמנו יי אלהינו וכו׳ לא
יתכן דהורה היא ולא בקשה וראיתי
בימי אחי כלוני״ל בעיר שקרויה שהיו
מנגעין את הכהן מלאומרו ונקרין ויבא
עמלק ה׳ הפסוקים לג׳ הקוראים׃ וכתב
רב יהודאי גאון ז״ל שאם ירצה לקרות
פרשה שלפני זאת יקראו אך זאת שהיא
מענין היום׃ לא ידלגו ומשלוח מנות איש
לרעהו שני מנות לאדם אחד ומתנות
לאביונים שתי מתנות לשני עניים אביי
ורבא מחלפי סעודתייהו להדדי לא היו
עשירי׳ והיה כל אחד ואחד שולח לחבירו
שתי מנו׳ שתקן כל אחד בביתו בדי שהיו
מקיימים מצות בכל שנה איש לרעהו ו
ומתנו לאביוני׳ על זה נהגו בלילה שעניים
לפני קריאת המגלה לתת מעות פורים
זכר למתנות אביונים׃ כן מנהג
צרפת שנהגו לתת מעות פורים
ביום הפורים לעניי ישר׳ בצאתם מבה״ס
ומבאיות התינוקו׳ נויות שמניקו׳ ונותני׳
להן וקורא רבי׳ שלמה עליהן שמקרא הזה
וכסף הרביתי לה וזהב עשו לבעל ה״ם
בתחלה הורגלו לכך על שם ומתנות
לאביונים ועכשיו באות הגויות ונוטלות
אותן ואסור לעשו׳ כן׃ ויש שמונעין
שלא לתת להם עד אחרי הפורים׃
ונשים חייבו׳ במקרא מגלה שאף הן היו
באותו הנס שהנס בא על ידי אסתר
וכן חייבות בנר חנוכה שהנס
בא על ידי יהודית מבנות חשמונאי׃
וכן חייבות בד׳ כוסות שבשבר בה״קניות

צדקיות שבדור כנאלו ישראל ממצרים
כדאית׳ בפ׳ המקבל ושלום אכן׳ ׃ כז
במגלת בתריה אם שנשנו בל
ישראל לעשות מדורות גדולות בליל ש
הפורים וקופצי׳ עליהם ושוה משוורתא
בפוריא אית בגמ׳ דסנהדרי׳ בפ׳ ארבע
מיתות שנותן מזרעו למולך אמ׳ רב ׃
יהודה אינו חייב עד שיעבירנו דרך ש
שעבר היכי דמי אמ׳ אביי שירגא דליבני
בי מיצעי כורא מהאי גיסא וכורא מהאי
גיסא רבא אמ׳ כי משוורתא דפוריא פי׳
האש באמצע וקופצין עליה מהאי גיסא
להאי גיסא ׃ שור לשון קפיצה כמו שור
בן שור קופץ בן קופץ כו׳ ׃ כח
אמר רבא סעודת פורים שאכלה
בלילה לא יצא ידי חובתו ׃ מ״ט ימי מ
משתה כתוב לא מיבעיא בליל מוצאי
פורים דלא יצא שכבר עבר אעפ׳ שהוא
ליל ט״ו למוקפין אלא אפי׳ בליל כניסתו
מאחר שהוא פורים לא יצא והכת׳ לעשו׳
אותם ימי משתה ושמחה אלמא דעיקר
סעודת שמחה ביום הוא דשויה ׃ וכשם
שאסור יום י״ד בהספד ותענית כך אסור
יום ט״ו דכתי׳ לעשות אותם ימי משתה
ואמר רבא נאסר את של זה בזה ואת׳
בבא קמא ׃ מנות פורים לפורים ואין
שבני דמאי נקמות רבועה אחת לבדנו ׃
וכל זה כדי להרבות השמחה ושמחתם ׃

הלכות הלל שבימי בצרכין פרק
אין מעריבין מאי

שמה שבני ישראל גומרין בהן את ההלל ר
דא״ר יוחנן משום ר׳ שמעון בן יהוצדק
י״ח ימים בשנה יחיד גומר בהן את ההל׳
ואלו הן שמונת ימי החג ושמונת ימי ה
חנוכה ויום טוב ראשון של פסח ויום ט
טוב ראשון של עצרת ׃ ובגולה כ״א יום
ט׳ ימי החג ושמונת ימי חנוכה ושני י״ט
הראשונים של פסח ושני ימים טובי׳ של
עצרת ׃ ובירושלם שמנה עשר יום ולילה
אחת יחיד גומר בהן את ההלל י״ט ראשו׳
של פסח ולילו ׃ דכתיב השיר יהיה לכם כ
בליל התקדש חג וגו׳ לילה המקודש לחג
טעון שירה ולפי שהחג חלוק בקרבנותיו
מה שא״ן כן בפסח גומרי׳ בהן את ההלל
כל ימות החג ׃ ובירושלם בז׳מן שהחליל
נוסף הלל נוסף ולמה גומרין את ההלל ׃
כל שבע׳ ימי החג כנגד הלולב שמתחדש
כל שבעה ולמה מן כל מלייא חליל שוק
לקיצין וזה לקיצין זה חביב וזה חביב ה
תלו חביב בחביב ׃ וכראש השנ׳
וכפור אין בו הלל כדאית׳ בפ׳ בכל מערבי׳
אפשר בספרי חיים וספרי מתים פתוחים
לפניו וישראל יאמרו שירה ׃ ובפורים
דאין בו הלל דקריאת המגלה במקום ה
ההלל היא והלל שמצותו ביום כבר כל
היום ׃ והלל של פסח שמצותו בלילה כ
כשר כל הלילה דתנן במגלה זה הכלל כל
דבר שמצותו ביום כשר כל היום ודבר
שמצותו בלילה כשר כל הלילה ובאלו כ״א
יום בין בצבור בין ביחיד מברכין גלו ׃
לגמור לפניו ככל המצות שמברכין לפני
עשייתן והאי׳ מקום שנהגו לברך יברך
ובימים שזה בשני לברך לפניו ולאחריו ׃

ומנהג כל ישראל לקרותו בנגון אחר
תפלת השחר ומתחיל החזן
ומברך בקול רם לגמור את ההלל ועוני'
אמן וקורין וגומרין וקורא הודו ויש
כמהו ולכל פסוק יענו הודו כך מנהג
צרפת ופרובינצא וספרד ויש שעונין
מה שהוא אומר וכן באנא יי הושיעה נא
אומר וכפל ועונין אחריו וכן בשני.
בה ובצרפת נהגו לכפול מאודך
ולמטה לפי שמשם
ואילך מי שאמר פסוק זה לא אמר זה
וכל פסוק הוא חשוב כפרט בפני עצמם
וכופלין אותם כמי שגומ' את הסדר ומי
אמרום דוד ישי אחיו שמואל כלם ולכך
סימן בגמ' בערבי פסחים מאודך ולמטה
דישא יודים כפ"ד ואין כך מנהג ספרד
ואלו שסוברים שה דאית בערבי פסחי'
ר' כופל בה דברים ר' אלעזר בן פרטא
מוסיף בה דברים ומוסיף לכפול מאודך
ולמטה דפליגי בהא דר' כופל עד ה
הצליחה נא ור' אלעזר מוסיף עד סוף
ההלל והלכה כר' מחבירו וכן מנהג פרובנ'
וספרד וכן בהלל דראש חדש לאחר
תפלת השחר מברך לקרות את ההלל.
וקורין בדילוג עד למעינו מים יי זכרנו
יברך ואנחנו נברך יה וגו' מה אשיב ליי
עד תגמוליהו וקורא החזן הודו ועונין
אחריו כמוהו וכן בכל הפסוקים וכן אנא
יי כופל ועוני' כמוהו ויש ואין דשהוא אומ'
ברוך הבא והם אומ' בשם יי הוא אומר
ברכנוכם והם אומ' מבית יי הוא אומ' אל
יי והם אומ' ויאר לנו הוא אומר אסרו חג
בעבותי' והם אומ' עד קרנו' המזבח הוא
אומ' הודו ליי ועוני' כמוהו וחותמי' יהללוך
מעשיך כאי' מלך מהולל בתושבחות
כך כתב רב עמרם ז"ל ל
ובהלכות גדולות דרב יהודאי
ובפסוקות שה דאמור רבנן ח' ימים יחיד
גומ' בהן את ההלל ובגולה כ"א נאן יחיד
ממש קאמר אלא כל היכא דלא כניפי כ
כולהו ישראל קרו להו יחידים ואף כהם
אלפיכ כד מיכנפי כולהו ישראל בעו
למימר הלילא כגל' יומא על נרס שבגלי'
שמכם דא"ס ר' יחיד ממש אבל צבור בכל
יום גומרי' אותו והא רב איקלע לבבל
בריש ירחא ואסכה צבורא דקרו הלילא.
ואיקפד ואמאי איקפד והא צבור נינהו
אלא נאו ש"מ דאף בצבור נימא יש בהן כל
היכא דלא מיכנפי כל ישראל ועל כן
איקפד כיחידי' הוו ואין להם בר' לגומרן
בר מהא חדא כיון דחזא דמדלגי שבקינהו
נלמדים אנו מזה דאף בצבור בימים ש
שאין גומרי' בהן אין לברך בו תחלה וסוף
כי אם בכל ישראל ויחיד ממש לא בימים
שגומרים אותו אינו נגמר. רא
ויש גאונים שאומ' יחיד ממש
בימים שגומרי' אותו דינו בצבור לגמו'
ולברך לפניו ולאחריו אבל בימים שאין
גומרין אין רשות ליחיד לקרותו כלל ועל
זה שכתוב בה"ג. נשאל לפני רבי'
האי ז"ל והשיב דלא בא ללמד שהיחיד
אינו גומר בימים שהצבור גומרי' דודאי
דינו כצבור לגמור אבל לא לברך לפניו
ולאחריו וגם בא ללמד שאף בימי שאין

נומרין אותי קורא יאינו מברך ולהוציא
מהגאונים זאומ' שאין קורא כלל ודקאמ
לאו יחיד ממש קא ומה שאמרנו באלו
הימים יחיד גומר אבל בימי אחרים אינו
גומר לא תימא שיחיד בלבד אינו גומר
בשאר הימים אלא אף הצבור אינם ג
גומרין אלא באלו כא יום שאם תאמר
כן רב איקלע לבבל ושכח צבורא דקרו
הלילא ואיקפד עד דחזא דמדלגי ש
ושבקינהו ואם צבור נינהו אלא לא ש״מ
דאף צבור מכאם אלפים לא גמרי הלילא
אלא באלו כא יום הגילה וזהו טעמן
ועקר דבאלו כא יום אף יחיד חייב גומ׳
בלא ברכה ובימים שאין גומרין יחיד קורא
בדילוג בלא ברכה וצבור מברכין לפניו
ולאחריו ומדלגין **לב** ורב בטרונאי
כתב יחיד בראש חדש אין לו
רשות כלל לא לקרות ולא לגמור שכן
פירשו הראשונים יחיד ראמר שמעון בן
יהוצדק נכור זהו שכיון שבטלו בקרבנו׳
צבור ויחיד שוין בהלל ובשם שהצבו׳
גומרי׳ את ההלל באלו כא יום כך כל יחיד
ויחיד גומר ויברך לפניו ולאחריו וכן ת
מכאן בשתי ישיבות וזהו שאמ׳ יחיד לא ר
יתחיל ואם התחיל גומר רל יחיד שטעם
וצריך לקרות את ההלל ונזכר שפטור
גומר עד הודו לה׳ שבסוף ההלל ולא
יחתום שלא יוציא שם שמים לבטלה
ומדקאמ׳ יחיד לא יתחיל בברכה מכלל ד
דצבור מתחילין בברכה ׃ למדנו כי היחיד
בימים שאין גומרי אין לו לקרות כלל ׃
לג אך כשנו לקרותו כל ישר׳ בלא ברכ׳

בשבת בדרולות והא דאמ׳ רבא בימים ש
שיחיד גומר בהן בין פרק לפרק פוסק
באמצע הפרק אינו פוסק ובימים שאין
היחיד גומר בהן את ההלל אף באמצע
הפרק פוסק דבכי הא דיחיד קורא בימים
שאין גומרין אין מכאן ראיה דשמא
בשקורא בתורה וצריך לפסוק או כשהוא
מתחיל וכן ההיא דרב בר שבא איקלע ת
לבי רב אויא וימים שאין היחיד גומר ב
בהן הוה ועל לשלויה בשלמיה ולא פסק
ליה בסדיה צבורא הוה קאי ׃
לד ורבינו שלמה הצרפתי ז״ל
כתב דאין לברך
יחיד בהלל בימים שאין גומרין אותו
דאינו אלא מנהג דהלל דראש חדש לאו
דאורייתא ומנהג לא מברכינן כדאיתא
בסוכה פרק גבי ערבה חביט חביט ולא
בריך אלמא קסבר ערבה מנהג נביאים
ומנהג לא מברכינן ואף על גב דאמ׳
בריש מסכת יום טוב בשני ימים טובים
של גליות והאידנא דידעינן בקביעא
דירחא מאי טעמא עבדינן תרי יומי
משום דשלחו מתם הזהרו מנהג א
אבותיכם בידיכם זימנין דגזרי שמדא
ואתי לאיקלקולי ופן ישתכח מהן סוד ה
העבור ואף על פי כן אנו מקדשין ה
ומבדילין ביום טוב שני דשאני התם
דהוה ליה ספק יום טוב ראשון שהוא מ
מן התורה אבל הלל דראש חדש אינו
אלא מנהג אברהם בן נתן **לה**
ור יעקב מנוחתו כבוד
כת׳ מיהא דאר יוחנן משו׳

שמעון בן יהוצדק כו' שימינן שאין
חובה לקרות אלא באלו הימים וזה ולמר
מדקא פריך בתענית בפרקא דחסידי ו
ולימני כהיום לא היה בו מעמד שהיה בו
הלל וקרבן מוסף וקרבן עצים ועלה א
אמר רבא זאת אומרת הלל דראש חדש
לאו דאורייתא דאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון
בן יהוצדק וכו' ואמ' התם רב אקלע לבבל
חזינהו דקוו קרו וסבר לאפסוקינהו ר
כיון דחזיה דמדלגי אמ' שמע מינה מנהג
אבותיהם בידיהם קרי במקומו של רב
לא היה מנהג לקרותו ובבבל היה מנהג
זה למדת שהמנהג לקרותו ולברך עליו
ואפי' יחיד שכן מנהג לברך ולקרות בבבל
דלא דמי להסיא דאמ' בפרק לולב וערבה
איתי ליה ערבה ... חביט ולא בריך
קסבר מנהג נביאים היה דהת' טולטלא
בעלמ' אבל גבי הלל חייב לברך דאמנהג
לא מברכי' כדאמרי' גבי שני ימים טובים
של גליות דהא' סוזרו מנהג אבותיכ'
בידיכם ומברכי' ומקדשינן אמנהג
אבות וכן אבל דמנהג אבות אבל א
אמנהג נביאים דטלטול לא מברכינן ד
ועוד דלא מייתי ראיה ולא מברכינן
ממנהגא אלא מדלא בריך מייתי ראיה
דמנהגא הוא תדע דמברכינן מדאיקלע
רב לבבל וברכו בני לקרותו אמטול הכי
סבר לאפסוקינהו קסבר דטועין הן ולא
מצית למימר דרב כאמצע הלל נכנס
דא"כ הוה ליה למימר דרב איקלע על
בית הכנסת אלא מתוך שבירכו סבר מ
לאפסוקינהו הילכך לא שנא צבור ולא

בנא יחיד קורין בראש חדש ומברכין
דעל כרחך ר' יוחנן דאמ' גומרי' לא פליג
במ לתיה למימר הכא גומרין אלא בשא'
ימים אין גומרין אבל קורין בדלוג דאם כ
כן דהאורייתא הוה בראש חדש וחולו של
מועד אלא שבדילוג והוא בא ללמדנו
שאלו הן מדאורייתא ולא דראש חדש
וחול המועד ולא נתכוין לומ' אלא שבאלו
חייב אדם לקרות ולא בשאר ימים :

לן ולשון גומרין היינו קורין בשלימות
גבי קריאת שמע ותיקין היו גומרי'
אותה עם הנץ החמה ושתים מוכח ד
וקורין קאמ' כי מעיינת בה שפיר וכולה
רבות גומרין לשון קריאה בתלמוד ואין
לומר שגומרין והוא מסיימין ואי קימא
אמאי בקט יחיד אומר אבי דלא גרסינן
הכא או כערבין יחיד בכל הספרים ואי
גרסינן ליה היכו טעמא דקתני בשנים
עשר שהלל מכה לפני המזבח ובשחיטת
פסח ראשון ובשחיטת פסח שני ביום ט
טוב הראשון וכו' וקא בעי בגמרא מאי
שנא הכי הואיל ונגמרין בהן את ההלל
דאמר ר' יוחנן י"ח ימים יחיד גומר למעוטי
שחיטת ראשון ושני דתנן במתניתין
דאין שוחטין את הפסח על היחיד ואף
על פי שבכל הספרים מצאתי יחיד :

ועוד בראש ני מה שכתוב בהוספות
דהיכא דלא כגיפי כולהו
ישראל קרו יחיד לגבי הלל שהוא מתיקן
לשחיטת פסח שהוא צבור וכו' יפה אל
כדאיתי' בערבי פסחים לכל הנא באלו
י"ח יום הויין שלשה צבור ב..ין יחיד

יחיד לגבי הלכות יש' וראיה טובה היא זו
לז וראיתי תשובה שהותרת מה
שכתב הג'און בה ממה דאי גרסינ'
יחיד ביה' הים כן הוא ועוד דאמרינ'
בתעניו' תנא יחיד לא יתחיל ואם התחיל
גומר ופרה לא יתחיל בברכה ואם התחיל
גומר בברכה כגון מקום שנהגו לברך
ולקרות בין יחיד בין רבים דמאחר דהוא
מנהג מה לי יחיד מה לי רבים צא ולמד
מערבה דהוא מנהג ויחיד חייב כל אדם
חייב והואיל והוא מנהג גם לברך הוא צ
צריך ולא דמי ברכת הלל לערבה לגבי ב
ברכה ואיכן נמרין ממש לאפוקי דר"ח
חדש דאין אומרי' אבל קורין ומכל מקום
מברכי' דהא אמרי' בברכו בפ' ערוב' כימי'
שאין גומ' יחיד דלא פסקינן אלא במקום
ברכה כגון במגלה ובק"ש ואפילו בתחלה
לדוד דמובטח לו שהוא בן העולם הבא
לא איירי תלמודא דלא פסקינן בפר"ת
וכן פוסק בהלכות גדולות דמברכי' תחלה
וסוף ובהלכה פוק חזי היאך שנהגו כותב
וכתוב בוותהין ובתלמו' שלנו עיקר הלכה
ואמכנשא שמכינן וכל המשנה ידו על
התחתונ' ואפי' בכ"א יום שהיחיד גומ' כהן
לא מצינו ברכה אלא מנהג והוא הדי' כמי
בשאר ימים דסמכינן אמנהגא ומברכינן
ואומ' קדיש
לח ומוציאי' את התור'
וקורין בתנאם בפרשת ת
תמידין ומוספי ר"ח חדש וקורין ארבע
בכל יום שיש בו מוסף כדאמרינן במגלה
כל יומא דטפי מחבריה טפי לה חד גברא
ר"ח חדש ואולו של מועד דאית ביה מו
מוסף ארבע יום טוב דאיכא איסור מ
מלאכה בלאו חמשה יום הכפורי' דאסור
כרת ששה שבת דאסור סקילה שבעה ו
וקורין בפרשת צו בר"ח חדש ורבנו ג
ואמצעי דולג שאין בו אלא ח' פסוקים
וחוזר וקורא ואמרת ואחרון אינו דולג
גוזרים משום היוצאין שיאמרו שלא יקרא
האחרון אלא שני פסוקים ושקורא בתור'
לא יפחות משלשה פסוקים ובירושלמי
ובמסכת סופרים מצאתי באחרון דולג
דנכנסים שבאי' יוצאים לא שכיחי ויש ל
לחוש ולגזור יותר בעבור שנכנסים ולא
בעבור היוצאים וייטב' אך מנהג
העולם כתלמוד בבלי אכן'

לט וראיתי מקומות שמדלגין
וביום שבת ם
שסוברים שבר"ח חדש אין לו מקום
לפרשה זו ולא יתכן לדלג דקאין מש'
משיירין בפרשה פחות משלשה פסוקים
ואין לחוש אם קוראה השליש' בקורא ב
בתורה והוא לא בירך עליה לכדפ' אכן'

מ ראשי חדשים. לעמך נתת
זמן כפרה שהשעיר
ר"ח חדש היה מכפר על טומאת מקדש
וקדשיו כדאיתא בשבועות מה נשתנה
שעיר של ר"ח חדש שנאמר בו לה' אמר
הקב"ה הביאו כפרה לפני על שמעטתי
את הירח וזהו שכתוב בפי' שת ויהי ביום
השמיני ואת שעיר החטאת וכו' ואותה
נתן לכם וכו' ושם נעשה נפניך וכו' ואל
פתחו מאין יפיקו לכן בחמות נסקי'

להקריב כל הקרבנות שנאמרו מחרבן
הבית עד עמוד כגון כאורי ותרי' שהרי
שבתו מבטל כי כל מאן קרי יקבעו לך
וכו' והקרבנות ברכה אבל קרבנות ד
דמוכח עבר יומו בטל קרבנו מדכתיב
עולת שבת בשבתו אכן ׃ מא
במכילתא כפ' בתא דר' יאשיה
ור' נתן ראש חדש יוכיח שיש
בו קרבן מוסף ומותר בעשיית מלאכה
אם לראש חדש שכן אין קרוי מקרא
קדש תאמר בחולו של מועד שקרוי מ
מקרא קדש והואיל והוא קרוי מקרא
קדש דין הוא שיהא אסור בעשיית מ
מלאכה ועוד דתנן זה הכלל כל יום שיש
בו בטול מלאכה לעם ואין בו קרבן מוסף
כגון תעניות צבור בתשעה באב קורין ש
שלשה ושאין בו בטול מלאכה לעם ויש בו
קרבן מוסף כגון ראשי חדשים וחולו של
מועד קורין ד' למדנו מכלל שראש חדש
מותר בעשיית מלאכה ׃ סב ואף
הנשים אינן עושות מלאכה
אינן ר"ח בתורת מנהג כדאית' בפרק מ
מקום שנהגו כל הדברים תנו תנן
במנהג כשיוא דלא למיעבד עיבידתא
בריש ירחא מנהגא ודלא למיעבד באפוקי
שבתא ׃ עד דמיתפני סידרא מנהגא
ודלא למיעבד עד דמיתפני תעניתא מ
מנהגא ׃ ולאחרי' בר"ח השנה ונעביר
משואות אמלא ולא נעביר אסור ומשני
משום בטול מלאכ' לעם שני ימים מנשי
ר"ל שהם עם בתבי עצמן ׃ סג
ומצאתי טעם למנהג בפרקי דר'

אליעזר ויאמר להם פרקו נזמי הזהב ש
ושמעו הנשים ולא רצו ליתן נזמיהן
לבעליהן ואמרו להם אתם רוצים לעשו'
פסל ומסכה שאין בו להציל ונתן להם ש
הקבה' שכרן בעולם הזה שהן משמרות
ראשי חדשים יותר מן האנשים ולעולם
הבא הן עתידות להתחדש כראשי חדשי'
ועוד מצאתי עד שלא רצו להביא נזמים'
לעגל והביאו נדבתן למלאכת המשכן
בזריזות שנא' ויבאו האנשים על הנשים
והוקם המשכן באחד בניסן נתן להם הקב'
שכרן לעשות יו"ט בראש חדש ניסן ובשאר
ראשי חדשי אכן ׃ סד הרואה לבנה
בחדושה מברך ברוך אשר
במאמרו ברא פועל אמת שפעולתו אמת
על המקו' הוא אומ' וצדיקים מברכין עד
ז' יום שתתמלא פגימתו וצריך לברך
מעומד ולכתחי' כשהוא מברך ומצאתי
בירוש' ובמס' סופרים אין מברכין על
הירח אלא במוצאי שבת כשהוא מבושם
ובכלים נאים ומיישר רגליו כנגדה ורוקד
לפניה שלש פעמים ואומ' ברוך אשר
במאמרו וכו' ברוך עושך ברוך יוצרך
ברוך מקדשך כשם שאני רוקד כנגדך
ואיני נוגע בך כך לא ירקדו אחרי' ויעמדו
כנגדי לא יגעו בי תפול עליהם אימתה
וכו' אכן ׃ סה ראש חדש שחל להיו'
בשבת ערבית שחרית ומנחה
מתפלל שבע ואומ' קדושת היום באמצע
ואומר ברכה רביעי' לפני עבודה ופותח
בעבודה ומסיים בעבודה ואומ' מעין
המאורע בעבודה יעלה ויבא וא"צ להזכיר

לאומ' מי שלא ויבא של שבת שסבר שעברה
ועוד שלא תמינו לעולם שעברה שבת ב
בעבורה ש אם בברכה רביעית וכן אתה
דן לימים טובי' ולחולים שלא ישא בזכר
שבת בעבורה אבל · מן ואם שכח
ולא הזכיר של ר"ח ה"ש בתפל'
שחרית ומנחה מחזירין אותו בברכות א
אין מחזירין אותו לפי שאין מקדשין את
החדש אלא ביום אבל טעה ולא הזכיר ב
בברכת המזון אין מחזירין אותו דלא בעי
לא אכיל ואם טעה ש"צ ולא הזכי' של ר"ח
אדם בשבור וכזכר בזורא אזור לעבודה

בריך רחמנא דסייען

הלכות תעניות א

בנדרים ירו' של' נדר להתענות ושכח ואכל
אבד תעניתו ר' אבא בשם רבנן דתנין
וכולא שאמ' יום שתם שא אם אמ' יום זה
מתענה ומשלים ולא אמרן אלא אם אכל
אבל אם טעה לא כהלכות גדולות יחיד
שמתענה ושכח ולא אמ' עננו בשומע
תפלה יאמר... לאחר שים שלום לפני א
אלהי נצור ואפי' בשבת ויש לומר ב
בשזתענה לתענית חלום שמותר אף
בשבת בראית' בי"ת יאות שבת ולא יאמר
עננו שאסור מן התענית עצמו אבל בלא
תענית חלום לא ראין מתריעין בשבת
ב ביננו ובי תימ' ובי היחיד קובע ברכה
לעצמו ויש לומ' דאחרי שאין זה אלא
בשאלה ואין שדבר תדיר אין זה קביעות
ברכה וש... אבל · בפרק במה מדליקי'
ימים שיש בהן קרב' מוסף וכו' אין מחזירין

אותו · ב והתנו רב בזרתאי ש"ץ'
שמרננו' עליו דברים רעים
יש להבנים אחר תחתיו שאי שאמרנה
בין ישראל לאביהן שבשמים צריך להיות
נקי כפים ובר לבב וצדיק וישר ואם אינו
כן עליו הכתוב אומ' נתנה עלי בקולה על
כן שנאתיה זה ש"צ היורד לפני התיבה
שאינו הגון ואף בחול בלא תעני' כל שכן
בתעני' ובראש השנה ועד יום הכפורי'
שאדם צריך להרבות בתחנונים שצריך
שיהא ביתו ריקם מן העבירה שלא יצא
עליו שם רע בילדותו וכל שכן המרננים
עליו אבל ש"צ סומא אם מתוקני' מעשיו
כשר דהלכה כרבנן דסומא פורס על
שמע ואע"פ שלא ראה מאורות מימיו ·
ובילמדנו ואהרן וחור תמכו בידיו מכאן
אמרו אין פוחתין משלשה בני אדם ה
העוברים לפני התיבה בתענית צבור
שהרי משה רבינו במלחמת עמלק · ש
ישראל שרויין בצער ואהרן וחור תומכין
בידיו וכן צריך בתענית להיות שלשה
עם הש"צ לעבור לפני התיבה להתענות
ויאמרו עמו סליחות ותחנונים ואם ירצו
ביותר הרשות בידם ותבא עליהם ברכה
כ"מ · ג מגלת סתרים ומא שכת'
בתשובות שאין אומ' עננו
אלא במנחת תענית בלבד אין לתמוה
על זה מדתנו' בבמה מדליקי' ימים שאין
בהם קרבן מוסף כגון שני וחמישי של
תעניות ערבית שחרית ומנחה מתפלל
יח' ואומ' מעין המאורע בשומע תפלה ·
ד וביר... של... דרבנו פרק ד' וכת...

ובתעניו' בפר' ב' ועירא ד' גם ר' ירמיה
אמ' יחיד בתעני' צבור צרי' להזכיר מעין
המאורע והיכן אומרה בין גואל לרופא
ר' ינאי בשם ר' ישמעאל אומר בשומע
תפלה ופ"ב בין גואל לרופא ר' יוסי בשם
רב אף יחיד שגזר על עצמו תענית צרי'
להזכי' מעין המאורע והיכן אומר זעיר'
בשם רב הונא ליל' שבת וימי פורים
ברכו' שחרי' ומנח' למרס שבכל תפלותיו
אמר עננו בה נא קמ"ל דיש לומר
שהגאונים כדי שלא ישבע ויאכל אמ' כך
ועוד טובה קי"ל שמא יאחזנו בולמוס
או בולמוס ויאכל ונמצא שקרן בתפלתו
שכך בתוספת' שבילא הגאונים יש שאומרי
בתענית ואין מתפלל תפלת תענית ויש
שאינו צרי' ומתפלל תפלת תענית שאין
בכניסתה כאן כיציאתה פי' בכניסתה אין
מתפלל בערבית שלפני שתענית אעפ'
שעתיד לוכל הלילה וביציאה התעני' אעפ'
שהוא שרוי בתענית אין מתפלל בערבי'
עננו למוצאי יום שיכול לומר עננו ב
בערבית שחרית ומנחה ולא בערבית
שגאונים שלא ישבע ויאכל כדאמרין אבן'
ובימוקי רבי' שלמה כפ' במה מדליקין
מייתי לה ח ומנהג כל ישראל ב
לומ' נמי סליחות באמצע ב
ברכה שלא לנו אבינו כו' דומה לדומה
בדאמ' אם בא לומ' מעין כל ברכה וברכה
בסוף כל ברכה וברכה אומ' אבן' וכתב
רב עמרם כך מנהג בשתי ישיבות לומר
שבע סליחות בתענית צבור בשחרית ב
ובמנחה שלא ואם יש סבכי אומרים אותם

ואמר שר שלום גאון בתענית אין
מנהג שלנו לומ' סליחות אלא באמצע ת
תפלה ולא אחר שים שלו' ולא ראינו ולא
שמענו מי שעשה כך וכבר כתבתי הטעם
והרב רבי' יצחק פסק שכל תעני' שארע
בשני ובחמישי קורין בשחרית בפרשת
היום ובמנחה ויחל משה דתדיר קודם
לו יקראו שנים בפרש' השבוע והשלישי
ויחל ז ואמ' רב עמר' כל תעניו'
האמורות בכאן אמ' יי' קורין בשחרית
ובמנחה ויחל ולא כן שנה רב שר שלום
כל תענית צבור ותענית שגוזרין על ה
הגשמים ועל כל דבר שצריך להם קורי'
ויחל שחרית ומנחה בין בשני בין בחמישי
ובין בשאר הימי' שמתעני' בהן לפי שבכל
פרק ופרק צריך לקרות מעניין הזמן
שצריכין לו והוא ששנינו בחמישי ובשני
ובשבת במנחה חוזרין לסדרן ואין עולי'
להן מן המנין שנ' וידבר משה את מועדי
יי' מצותן שיהו קורין אחד אחד בזמנו
ותקן להם משה לדרוש בענינו
של יום הלכות פסח בפסח
הלכו' עצרת בעצרת הלכות החג בחג ואם
ואילמלא כן פעמים בא שתעני' בבראשי'
או בויקרא ומה ענין אלו פרקי' לתעני'
צבור ושלא תענית צבור צריך לקרות בה
בדברי רצוי ובקשה ולא כמצאת פרשה
בתורה במדות שאלו כי אם ויחל ועוד ש
טעם גדול שכך אמ' הגאונים ויעבר ה
על פניו ויקרא מלמד שנתעטף כש"ץ ואמ'
כל זמן שיעשו ישראל לפני כסדר הזה
אמחול להם כל עונותיה' וכל שכן בתענ'

בתעני' שקורי' ויחל שאלמלא תנני' אין פ
קריא' במנחה בחול כלל על כן כבל תעניו
קורי' ויחל בשחרי' ומנחה חוץ מתשעה באב
קורי' בשחרי' כי תוליד וכן מנהג בשתי ס
ישיבו' י ח יכל תעני' יש בו נשיאו' כפים
במנחה חוץ מיה"כ במקום המנהג
יש נשיאו' כפי' בנעיל' וכן מנהג בב' ישיבו
ושנין תנן לה בפירקי דחסידי בתעניות
בג' פרקין בשלשה פעמי' נושאי' את כפיהם
ויש מהן ג' פעמי' ביום בתפו' בשחרי'
ומוסף ונעילה ולא במנחה דתני' ר' יוסי
אומ' מנחה אין בה נשיאו' כפים נעיל' יש
בה נשיאו' כפים מ"ט נעילה דלית' בכל י
עמא לא גזרי' מנחה דאית' בכל יומ' ושכיח'
סברו' גזרי' ואפי' הכי רבי' אידך שכיח לא סברו'
וחמ' הרב ר' אידך מ"ט פרסי כהני ידיהו
במנחה דתעני' כיון דסמוך לשקיעת
החמה מצלי לה כתפל' נעיל' דמיא ושכיר
אסו' לישא את כפיו דאמר בשמעת' פרשת
נזיר לברכ' כהני' כפרש' נשא ללמדך מה
נזיר אסור ביין אף שנושא את כפיו אסור
ביין ואף שתוי כשלמ' דתנן במשנה השבת
לא ישב אדם לפני הספר סמו' למנח' עד
שיתפלל ולא לאכול וכו' ואם התחילו אין
מפסיקין לתפלת המנחה אע"פ שהיא
שוכה אבל לתפלת ערבית למאן דאמר
תפלת ערבית רשות אין מפסיקין אבל ל
למאן דאמ' חובה מפסיקי' וג"ב שמעת'
דלמנחה דאין מפסיקי' דלא שכיחא ה
שכרות שיהא אסור להתפלל דשתוי ב
בעליית זה ותהיה שתוי אל ואל יתפלל
שתפלתו תפלה תועבה לא ישא את כ

כפיו אם הוא שתוי לכל לא ישא את
כפיו ודומיא דנזיר דאסור ביין אבל ופ'
כך קבלתי מרבו' בצרפת אבן' ובדברי'
שבין בני בבל לבני ארץ ישראל אנשי מ
מזרח פורסין את כפיה' במנחה בתענית
וכן בתשעה באב במנחה ואנשי מערב
אין פורסין אלא בשחרית וביום הכפורים
בשחרית ובנעילה ולא במנחה י ט
מצאתי במסכ' סופרי' בתעני'
צבור ותקללות בשבע תעניות אחרונות
של גשמים שאחורין ברחובה ובשירה
ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה וכל
בתעניות אחרות קורין ויחל ומעתה הא
דתנן במגלה פרק בני העיר בתעניות
צבור ותקללות אע"פ שאנו קורין ג
בתעניות ויחל התימא שפיר ומכאן יש לי
סמך לומר בתעני' ויחל וטעם הברור
והאמת מבואר לעיל אבן' י ו ותרב
כתב גאון שאין מנהג אצלם ליחיד
לומר ענינו בתפלתו ולאומרם לבד
כי אם בצבור והלואי בשצבור מתקבצין
ומתענין ומכוונים לבם לאביהם שבשמים
שהקב"ה יענה להם שנא' הן אל כביר וגו'
ובריך רחמנא דענא מדות שאין מזורות
ריקם שנ' הנה אנכי כורת ברית וכו' שכן
אין צריך לאומר' אלא בצבור ולפי שאינן
חוזרות ריקם פ"ש מנהג ורבי יעקב מ"כ
שתיקן שאינו ריפלינוס היה אומר ונראה
דבלחש לגוכל בלי שפסק מגא לאמיתין
לאין להודיע כי שברי בראתם להם ואנו
[illegible] לנו והבטיחנו
אבן' י יא ותענית צבור שחזן אומר

המתענה אין לירד לפני התיבה
ולומר עננו ויורידו לפניה מי שהתענה
לומר עננו באמת כ"מ בתשובו' הגאונים
ובתשובות ובישיבת עז' איפסיק הלכת'
דמתענין לשעות מתפלל תפלת תענית
ואמ' שמואל כל תענית שלא קבלה עליו
מאתמול לא שמיה תענית ואיכן מקבל'
בתפלת המנחה וכשומע תפלה יאמר א
אמאי לפניך לומר בתענית יחיד ותרצני
א"ר המתענה לשעות צריך לקבל ולומר
אמאי לפניך לומר בתענ' יחיד אם אוכל
תרצני ואמו' אמא לפניך לומר בתעני'
יחיד עד חצי היום וכשיגיע חצי היום
ואם להם לימו אעפ' שלא קבל עליו כל
היום בלי ספק מתפלל תפלת תעני' ואם
גזרו הצבור תענית אין צריך לקבלה מ
מאתמול דהכן אדעתא דצבור גזרינ'
ושמיב' כדאמר יונתן ואפי' לא ידע מתענ'
לאחר עמהם ומתפלל תפלת תעני' ועוד
מההוא דפרק מקום שנהגו נותני' עליו
חומרי מקום שהלך לשם כ"מ ואמרי'
בנדרים כל היושב בשבת בתעני' קורעין
לו גזר דינו של שבעים שנה ואוקמוה
רבנן קשישי בתענית חלום אבל בתעני'
דרשות ודאי אסור דאמרי' כיצאות שבת
יפה תענית לחלום כאש בנעורת ואמ' רב
יוסף וכו ביום ואמ' רבה ואפי' בשבת מאי
תקנתי ליתיב בתענית לתענית כו' העפ'
שיש לו התענית שנתכפרו לו כל
עונותיו וכיון שכן הוא אין לך עונג מזה
מ לא קיים מצות עונג שבת בתענים
ושתייה לכך צריך להתענות באחד
בשבת להתכפר על זה כ"ק' מרנו' בשם
רבי' האי ז"ל אבל בתענית דרשות ודאי
אסור להתענו' בשבת דאמרי' בירושל'
דנדרים פ"ק אסור להתענות עד שש ש
שעות א"ל מתני' היא ירדו גשמים קוד'
חצות לא ישלימו עד כדין צפר' הוא אחר
חצות ישלימו כבר עבר רוב של יום ב
בקדושה אכן' י"ג ובהלכות רבי'
האופכי ז"ל מייתי לה ולהתענות
בערב שבת מצאתי דאמרי' בסוף מגלת
תענית אר' יוסי כל הנשבע להתענות ב
בערב שבת ובערב יום טוב הרי זו שבוע'
שוא שמקצת ערב שבת כשבת ומקצת
ערב יום טוב כיום ואעפ' שאכו' להתחיל
ולהתענות אם התחילו משלימין דבסוף
פרק ב' ארכין מבעיא לן הני בי רב ד
דיתבי [illegible]יתא במעלי שבתא מהו
לי[illegible] ואסקנא שלבתא מתענה מ
ומשלים אכן' י"ד פתרון י"ג מדו' בשם
ר' יעקב נ"ב [illegible] חס ב'מדות דאית'
בפסוקת ובתלמוד ציון עזבני יי ויי שכחני
אמרה כנסת ישר' לפני הקב"ה רבש"ע אותן
שתי מדות טובות שלך עזבתם ושכחתם
אל נשון כה יש לאל ידי אית אינה
ביי רחום שמרחם על עמוסי בטן
וחנון ולעכו' יתן חן כה ניטהר מסייעין
אותו הרך אפים קף לרשעים כדאית'
במסכת פרק ר' עקיבא ובתנחומא ורב
חסד מטה כלפי חסד ואית ד אמרי
מעביר ראשון ראשון וכך היה הירדק ת
מדק שבשתי ואמת באמת דבריו ולא
נפל דבר אחד מכל דברו הטוב נונר

חסד לאלפי' הרי מדה טובה יתירה על
מדת פורענו' אחת לחמש מאות דאלו
במדת פורענו' כת' פוקד עון ועל רבעים
ואילו במדה טובה כת' ועושה חסד לאלפי'
וגו' נושא עון זה העושה להאבן אוכל
בגלו וטרפו ועריו שאינו מוצא בקיתר
ופשע פשעי' אלו המרדי' וכה"א מלך מוא'
פשע בי כדאית' בסוף יומא זה שמוצא ב
בשית ומתשי' להקניט ולהכעיס יוצרו ו
וחטאה אלו השגגו' וכה"א נפש כי תחטא
בשגגה ונקה מנקה הוא לשבי' כ"ק ב' אבן'
אבל רבי' שעדיה והגאוני' אומ' ששם ה
הרחמי' אינו מן השמות ששם מפסיקין
ונמני' מן שמני' וא"ת דאמרי' ברה"י יי
אני הוא קודם שיחטא אדם ואני הוא ל
לאח' שיחטא אדם ויעשה תשובה
לאחר שיחטא יקבלנו בתשו' אנו צריכין
רחמנו אבל קוד' שיחטא אין לשמו מדת
רחמנו אלא כל הוא ראשון והוא אחרון אלא
יש לומ' נוצר חסד לאלפי' הן שתי מדות ד
דאנו נוצר חסד לעשר' דורו' הרי מדה
טובה יתירה על מדת פורענות עשר
לארבע' תרו' נאלפי' אחת לחמש מאות
וכן כת' רב סעדי' ורב האי שלא מנה
נוצר חסד ותנא דבי ר' ישמעאל מעביר
ראשו' ראשו' וכך היא שמדה מדה שהית
הרי שמונה נוצר חסד לאלפי' בשתי' יי יי
הינו טובה אלא אחד מהן ואיכ' דאמ' ארך
אפי' שתי מדו' לרשעי' ולצדיקים כדאית'
בשבת פר' ר' עקיבא ובפר' חלק ובפר' שור
שנגח ונוצר חסד מדה אחת ורב חסד מ
מדה אחת כי מדת רחמי וחסד הן רבים

וכן כת' ברוך רחמיו וברוך הש"יו פי' רבי'
רחמים מגלת בתרית אך כ"ל עקר כפרת
ורחים מן הפסיקתא וא"ת קודם שנברא
העולם איך לשומו מדת הרחמים ירחם
לי מדאית' בפסחים פרק מקום שנהגו ו
ובפרקי ר' אליעזר שהתשובה נבראת
קודם שנברא העולם שהקדים רפואה
למכה כדכתי' בטרם הרי' יולדו וגו' תשב
אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם א
אכן סידתי **טן** ובתענית צבור אית
ליה תפלת נעילה דתנן בשלשה
פרקים בשנה כהנים נושאים את כפיהם
ארבעה פעמים ביום בשחרית ומוסף
במנחה ובנעילת שערים בתעניות וב
ובמעמדו' וביום הכפורי' ואמרי' שלש בגמ'
בתעניות ובמעמדו' מי אית בהו מוסף
אלא מאי איכא מי אית בהו נעילה אלמא
דנעילה אית בהו ומדתנן לקמן כל יום
שיש בו הלל אין בו מעמד בשחרי' קרבן
עצים אין מעמד בנעיל' קרבן מוסף אין
מעמד במנחה וביום הכפורים אין בו
קרבן עצים אלמ' דבתעניו' אית בהו נעיל'
וכי אית בהו מהנך תשע' יומי זמן עצי'
כהנים אין מעמד בנעילה מפני שהוא י
י"ט נדברי ר' עקיבא ולדברי בן עזאי אין
מעמד בתפל' המנחה וכל הקורא אומר
ויושב איבעיא לפו בתעניות צבור בגמ'
ראש חדש ומועד דאיכא קרבן מוסף בג'
אבל שנה לא או דלמ' שנא במי איכא מוסף
תפלה ומאי ניהו תפלת נעילה ותניא ב
בתוספת תענית בא' נכיסן אין בו מעמד
לא במנחה ולא בנעילה מפני שיש ש

קרבן מוסף וקרבן עצים ותני׳ נמי ביום
בין תענית צבור לתענית יחיד תענית
צבור שבזמני׳ נושאי׳ את כפיהם ד׳ פעמים
ביום מה שאין כן בתעני׳ יחיד ובפסחי׳ פ׳
מקום שנהגו אמ׳ ר׳ יוחנן ט׳ באב אינו כ
כתענית צבור למאי לאו לבין השמשות
לא למלאכה מלאכה תנינא מקום שנהגו
וכ׳ אנא מאי איכא בתענית צבור לתפלת
נעילה ש״מ מינה דיש תפלת נעילה ב
בתענית צבור ולא בתשעה באב ׃
ובתענית בריש פרקא דבתרי ירושלמי
על משנה בשלשה פרקים בשנה כהנים
נושאים את כפיהם ד׳ פעמים ביום את
ש״מ תלתא את שמע שמתעני׳ במעמדו׳
ושמתפללין ארבעה ואין נשיאות כפים
אלא ביום פירוש מדקתני ד׳ פעמי׳ ביום
ולא בלילה ובירושלמי פר׳ תפלת השחר
ראש חדש שחל להיות בתעני׳ אע״פ שאין
נעילה בר״ח מזכי׳ של ראש חדש בנעילה
ובריש הקורא פרקא גרסי׳ מנין לנעיל׳
אמ׳ לוי גם כי תרבו תפלה איכני שומע
מכאן שכל המרבה בתפלתו נענה ׃
ובפסחים פ׳ תמיד לפי שהתפלה יתירה
מהקרבנו׳ וזאת התפלה הנוספת טובה
מכלל דבר האמור בהם. סוב דשלפנין
דתני׳ למה לי רב זבחיכם כי תבאו לראות
פני ובפרשכם כפיכם גם כי תרבו תפלה
מצא שהתפלה עדיפא מנשיאות כפים
ומראיית פנים ומן הקטרת והזכו׳ שכן
דרך האדם לומ׳ לחבירו אם תתן לי מאי
ממונך לא רציתיך ואפי׳ כל ממונך ואפי׳
מכרת לי נפשך אחרון אחרון עדיף ׃

והיינו דאמ׳ בפרק אין עומדין אר׳ אלעז׳
גדולה תפלה מכל הקרבנות שנ׳ למה לי
רב זבחיכם וכתיב בתריה גם כי תרבו
תפלה ׃ ובירושלמי דתפ׳ השחר ובפ׳
תמיד נשחט ובפרק אחרון דתעניות א
איתי היא בנעילה רבנן דקיסרי אמרין
איתפלגון רב ור׳ יוחנן רב אמר בנעילת
שערי שמים פי׳ עד שקיעת החמה ור׳
ור׳ יוחנן אמ׳ בנעילת שערי היכל פי׳ אחרי
שמקטיר קטרת של בין הערבים ומדליק
את הנרות דתניא בפרק תמיד נשחט
אין לך דבר שמעכב אחר תמיד של בין
הערבים אלא קטרת הנרות ופסח דתני׳
בנרות בין הערבים ושלמים או עבודת
פנים ונועל את ההיכל וביום כפור אחר
תמיד של בין הערבי׳ מקדש ידיו ורגליו
וטובל ולובש בגדי זהב ומקדש ונכנס ו
להקטיר ולהטיב ׃ ובירושלמי דפרק
בא לו הכל מודים בהוצאת כף ומחתה נ
לאחר התמיד והתמיד קרב בט׳ שעות
ומחצה ואחריו טובל שתי טבילו׳ ומקדש
ארבע קדושין ויהיב לאני שעה אחרונה
דקאי שמשא אריש דקלי הוא עדן צלות׳
דנעילה שננעל דלתי היכל לר׳ יוחנן ואמ׳
ר׳ יודן מתניתא מסייעא ליה לר׳ יוחנן
בשלשה פרקים הכהנים נושאים את כ
כפיהם ארבעה פעמים ביום בשחרית ב
במוסף ובמנחה ובנעילת שערים אית
לן למימר שערי שמים ביום אלא נעילת
שערי היכל ביום הוו דאי לרב כיון ש
שקיעה חמה אינו יום ודאי ׃ ובהלכות
כפור אארכתי בפלוגתא דרב בנעילת

בנעילה וכו' ובפרקי דחסידי והשתא ד
דקימא לן כר' יוסי מאי טעמ' פרסי כהני
ידיהו במנחתא דתעניתא כיון דסמוך ל
לשקיעת החמה מגלו לה כנעילה דמיא ׃
והא כר' יוחנן קימא דבעינן פריסת כפי'
ביום ׃ ין מתני' במגלת סתרים
לפני ט' באב שנינו בפסיקת'
מפרש' בראשית עד נבנה עשר בתרין
מפטירין לענין הפרשיות דומה לדומה
משה ואילך הכל לפי הזמן ולפי המאורע
תלתא דפורענותא ושבעה דנחמתא ו
ותרתי דתיובתא ׃ תלתא דפורענותא
ד"ש"א פירו' דברי ירמיהו שמעו דבר ה'
חזון ישעיהו ושבעה דנחמתא כו' ע'
א"ר ק"ש פי' נחמו נחמו ותאמר ציון עני'
סערה אנכי אנכי רני עקרה קומי אורי
שוש אשיש ותרתי דתיובתא דרשו שובה
חזון ישעיהו אלה הדברים לפני ט' באב
שוש אשיש אתם נצבי' לפני ר"ה השנה
דרשו לעשרת ימים בין ר"ה לכפור בר' י'
בר"ה השנה דרשו יי' המצאו ביחיד ומי
כיי' אלהינו בכל קראנו אליו בצבור ויחיד
אימתי בעשרה ימי' שבין ר"ה לי"ה ושובה
לאחר כפור דא"ר יצ' יפה צעקה לאדם
בין קודם גזר דין בין לאחר גזר די ועוד
דשובה מפטירין ביוה"כ דכתי' ביה ויורד
לכם גשם יורה ומלקוש בראשון וכתי' כ
בי' נדונין על המים הזכרת גשם סמוך
לגשם ׃ ויש מקומו' כספרד שא"מ ו
בשבת של עשרת ימי תשובה שובה ויש
שאומרותו בשבת שלפני עשרת הימים
להזכיר על הגשם ודברי שניהם לא
יתכן לפי הפסיקתא דשוש אשיש סוף א
משבעה דנחמתא לפני ר"ה השנה ו
ודרשו ושובה תרתי דתיובתא והן
לבסוף כך קבלתי בצרפת בשם רבי'
יעקב מ"ב רבנן סירחי ׃ בריך רחמנא ׃

הלכות תשעה באב

ין משנכנס אב ממעטין בשמחה
שבת שחל תשעה באב להיות
בתוכה אסור לספר ולכבס ובחמיש' א
מותרין מפני כבוד השבת ׃ גמ'
מאימתי אסור לספר ולכבס מר"ח חדש
ועד התענית דברי ר' מאיר ר"י אומר
היכן אסור אלא אותה שבת בלבד רשב"ג
אומ' כדברי שניהם לסקל כר מאיר עד
התעני' ולא אחרי התעני' וכרשב"ג אותה
שבת בלבד ולא אורח למרבו מזה דימים
שלפני התעני' באותה שבת בלבד אסורי
ולאחר התעני' מותרין וכן לכבס וללבוש
אני להניח עד לאחר התענית אבו' וכבוס
ועיבון להעביר [illegible] אסור ׃
וכלי פשתן אין בהן משום גיהוץ ומותר
לגהצן [illegible] כל אלו של דבר כלי'
חדשים לכלים המגוהצין בין של פשתן
בין של צמר מיכין [illegible] עבהו בין א
מתני' לא אסור ללבשן אבל כלים ישנים
או כלים חדשים [illegible] ומגוהצין [illegible]
כבן מותר [illegible] וכתב רבינו
[illegible] כזמן לאשה טבילתה ב
נזמנם בשבת שחל תשעה באב להיות
בתוכה ואין לה בגדים נקיים ׃ וכן
אם בטבפו בלים מותרת

מותרת לרחוץ ולכבס בחולו של מועד
דלא אסירא רחיצה באותה שבת ועוד ת
תנן אלו מכבסי' במועד הזבין והזבות
נדות ויולדו' וכל העולי' מטומאה לטהרה
הרי אלו מותרי' וכן מי שאין לו אלא חלוק
אחד מותר לכבסו בחולו של מועד וכן אם
נטנפו כליו ואין לו להחליף והכי מוסיף
על דבריו השתא בט' באב שאסו' לכובסם
אבכנו קטנים במים הקירו טבילת כדם
במקום דתנ' כל חייבי טבילו' טובלי' כדרכ'
בין בט' באב בין ביום הכפורי' לרחוץ ולכבס
בשבת שחל ט' באב להיו' בתוכה לא כ"ש
דשרי ואין ספק לדבר אכן יח וכת'
רבי' שלמה ז"ל הא דתניא כל מצות
הנוהגות באבל נוהגות בט' באב לחומרי' הוא
לענין אסו' רחיצ' וסיכ' ונעיל' הסנדל ותשמיש
המטה אבל להקל ולומ' מקצת היום ככלו'
באבל לא אלא כל היום כלו אפי' בבל אלו
ויש בגדולי מי שמיקל באלו באותו היום
וכן בתעני' צבו' וכת' רבי' האיי אע"ג דאמ'
פירו' דתעניו' וכפה"א פ' מקום שנהגו
אר' זעיר' בשייא דכהנן דלא למיטתי ח
חמרא ודלא למיכל בשרא מן דעייל אב
עד אפוקי תעניתא מנהגא שכן פסקא
אכן שתים מ' ט' בי שבתות יזהרבין י ימ
נהגו על כל ישר' דלא למשחט מריש ירח'
דאב כי אם בט' באב מפני מצוה ולמעלה
לפי שעד היום נמנעו מלשחוט שלא יבא
לאכל וביום שתעני' שאין אדם אוכל אין
לגזור ולאסור וכן מנהג בבבל כל חייבי
טבילו' טובלי' כדרכן בין בט' באב בין ביו'
הכפורי' ואסו' לכובסם אבכנו במים כבו'

באב בדרך שאסו' בו' ואם היה מהלך
רוחץ כדרכו ואינו חושש ירוש' היה הולך
אצל רבו יעבו' במי' בים או בנהר עד צוארו
ואינו חושש ואם נטנפו כליו מדיחן
במים ואינו חושש· ב ערב ט' באב
לא יאכל אדם שני תבשילין לא
יאכל בשר ולא ישת' יין וכשעוד' במפסק'
קאי ובשר דאסור כל זמן שהוא בשלמים
שהוא זמן שמחה מכאן ואילך מותר' אבל
יין מגתו מותר וכתב רב האיי ז"ל שני
תבשילי' שאמ' כגון אורז ועדשי' שמבושלי'
שהן ב' מיני תבשילים אסור ובשר אפילו
תבשיל אחד אסור ובשעורה שמפסקת
וסר' רבי' יצחק בן גיאת כל שני תבשילין ש
הן דרך בשול ואסרום חכמים אפי' ממין
אחד של קטנית או מרק וכל שכן משני
מינין דלא יאכל שני תבשילין מטעמים
כדכתיב ועשה לי מטעמים כתרגומו
ודומיא לבשר שמחלק אדם לשני קדרו'
לשני מיני תבשילין· ובתוספתא
דיום טוב ובירושלמי קבל מודים שאם
בשל שני מינין דקדרה או שפרפר רב
על גבי ביצה או שחתך קפלוטות תחת
ס"נ שאן שני תבשי' ין· ואבי
מוסיף על דבריו שכן בע"פ
שנינו ומנין כרבו ב'נם שעלית שהן שני
תבשילין לפסח ולחגיגה וכן הסיא דיום
טוב לענין ערובי תבשילין ובעבודה
זרה בעניין התוספתא וירושלמי הך ש
נהגו כל ישראל לפרס דרוקא משום רבוי
תבשילין הוא דאסר מתניתין משום ד
דהוא דרך שבע ואסור הא לאו שני לא

שהרי בכל יום כך הוא אוכל תבשיל אחד
כעין שני תבשילין ומ"מ לאדבו מבל
הני דתבשילין הוא דאסור הא כל שני
מאכלין היין או מיני פירות שרבה לא
ושני תבשילין אסרו אפי' אם ישנו כאכלין
חיין ומדלא הפליגו בדברים אבן הירחי
ולא אמר אלא בסעודה שמפסקת בה
ושוא דאכיל בה משום שעות ומעלה
אבל אם אכיל לה משום שעות ולמטה
אף בסעודה שמפסיק בה או משום שש'
ומעלה בסעודה שאין מפסיק בה מותר
לאכול בשר ולשתות יין ובכל זמן שמותר
לאכל מותר לרחוץ ואפילו שאכל ושתה
בכל צרכו בסעודה שמפסקת ויש ביום
שהות לאכל ולשתות ורוצה לאכל הרשות
בידו ולרחוץ ולסוך וכן כלם וכן בערב
יום הכפורים כך כת' רבי האיי ז"ל :
כא ותשעה באב שחל להיות בשבת וכן
ערב ט' באב שחל להיות בשבת אוכל ו
ושותה כל צרכו ומעלה על שלחנו כ
כסעודת שלמה בשעתו ואוכל בשר
ושותה יין ואפי' בסעודה שמפסקת דאי
לא תימ' הכי אלא בסעודה שאינה מפסק'
ומה מעלה ישים בזה לשבת יותר מחול
כן נעקר ואין ספק בדבר אבן ' וכן
פרשו כל חכמי ישראל אבל מה שכתב
רב נטרונאי דאף ט' באב שחל להיות
בשבת או ערבו אסור לאכל בשר ולשתו'
יין בסעודה שמפסקת אינו עקר כלל ו
וכתב רב האיי ז"ל והני מילי במקום ש
שנהגו לפרוש מבשר ויין מראש חדש
ועד התענית אבל במקום שנהגו יעשו
כמנהגם ובפסוקות והלכ' דמתפלל א
אדם של מוצאי ט"ב בשבת ולמחר יבדיל
על הכוס אי חל ערב תשעה באב אין לו
להבדיל על הכוס דכיון דבעי למימר
המבדיל נפקא ליה שבתא מפומיה
ואיחייב ליה בתוספתא ענוי ולא מצי
כדאמ' ליה רב לר' ירמיה מי בדלת ואמ'
ליה אין בדילנא למדבו שבין מקבל עליו
שבת הסיר בדילאבא סבא במי אבל על
הנר ועל הבשמים יכול לברך דליכא ל
למימר ליבדיל אכסא ולטעמיה ינוקא
דלמא אתי למיסרך כדאיתא בפרק שני
דעירובין גבי קדוש וכפור אבל בהשלמת
תעניתו יבדיל על הכוס שהרי שנינו מי
שלא הבדיל במוצאי שבת מבדיל והולך
כל השבת כולה עד רביעי בשבת ; ואני
אומ' דליבריך עליה דליטעמיה ינוקא
דליכא חשש דאתי למיסרך אלא בקידוש
דכפור שהוא משכה לשנה ; אבל אל ט'
באב בשבת שאינו משכה לשנה לא ;
ודומיא דברית מילה שכתבתי בשם ר
רבני צרפת שחל בא בתענית צבור מ
מברכינן עליה וליטעמיה ינוקא ומקלי
טעמא נמבואר בכפור ובברי' מילה אבן'
כב ומה שכת' רב עמרם ט' באב שחל
להיו' בשבת שדוחי' אותו למחרתו או
שחל במוצאי שבת דאוכל בסעוד' שלמה
וכו' ובסעודה המפסי' בה אם רצה לאכל
בשר מלח ולשתות יין מגתו הרשו' בידו
אין נראה דשא בחול כמי רף בסעודה
שמפסקת מתיר בגירדא לאכל בשר מליח
שעבר זמן השני' ולשתות יין מגתו אבן'

כג במס׳ סופרי׳ ראיתי שקור׳ באשמרת
שמגלות מברך על מקרא מגלה ׃
ובנביאים וכתובים לקרות בכתבי הקדש
ולאחר קריאת ספר קינות אומ׳ על הברות
בבל וגו׳ אל הסלע אכן ׃ וצריך לקונן על
ירושלם ו.סיים בבחמס וכ׳ע׳ד׳ כד יש
מקומו׳ שנהגו להפסי׳ בערב ט׳ באב
באול בתבשיל של עדשי׳ שהוא לעבין אבל
כש״א ויזד יעקב נזיד אמ׳ עשו ליעקב ו
מה טיבו של תבשיל זה אמר לו שמת א
אבינו מה עדשה גלגל הוא בעולם עשוי
בגלגל ומה עדשה זה אין לו פה כך אבל
אסור לדבר סדא הוא דכתי׳ וידם אהרן
ושלום ׃ ויש שמפסיקין בבצים שאין להם
פה ועגולי׳ בגלגל ובעבין אבל ויש שטובלי׳
פתן באפר ואוכלין ובגמ׳ דתעניו׳ ירושל׳
בסוף מאן דהוא אביל בל צרכים הוא ב
צבע פיתתים בו קיטמא אמ׳ זו היא עקר
סעודת ט׳ באב לקיים מה שנאמ׳ ויגרס
בחצץ שיני וגו׳ ׃ מגלת סתרי׳ ובבבלי
ר׳ יהודה בר אלעאי היה בוטל פת במלח
וקיתון של מים והיה יושב בין תנור ו
וכירים ואוכל ודומה כמי שמתו מוטל מ
לפניו ׃ כה והמנהג שאין שאלת
שלום בט׳ באב בתוספתא ד
דתעניות ובירושלמי אין שואלין בשלום
חברים בתשעה באב אבל משיבין את ה
ההדיוטות בשפה רפה ׃ ולאחרים אסור
בט׳ באב בירושל׳ דתעניו׳ פ״ק ר׳ אבא בר
כהנא אמ׳ קומי ר׳ יוסי ור׳ אחא בשם ר׳
יעקב בר אידי אסור לאדם חשם ב״רב
ט׳ באב קרא דתימא כשבא לעשו׳ סעודת

ארוסין הא לאדם יאדם ושמואל אמ׳ לך
בט׳ באב יאדם שלא יקדמנו אחר ׃
ובכתולס בשאלת ירושלמי היתה לבא
מגלת סתרים ׃ כו וכת׳ רב עמרם
בתשעה באב ערבית שחרית
ומנחה אומ׳ רחם בבונה ירושלם ׃ ואני
ראיתי צרפת ופרובינצא לומ׳ ערבית ש
שחרית רחם ובמנחה נחם וי״ל כי עד
המנחה הרי הוא כמי שמתו מוטל לפניו
ואין ראוי לקבל תנחומין עד המנחה ש
שהוא כבכתס הגלל ׃ וכן מנהג לשאוש
משם ואילך אכן ׃ ורב סעדיה אמ׳
במנחה בלבד קורין אותו וכן עמא דבר
כרב עמרם ירושלמי יחיד שמתפלל בט׳
באב צריך להזכיר מעין שמאורע מהו א
אומר רחם יי אלסינו וגו׳ היכן אומרה אל
כל דבר שהוא לסבא אומרה בעבודה ו
וכל דבר שהוא לשעבר אומר בהודאה ו
ואין מנהג כן והטעם לפי שצריך לומר
בכל ברכה מעין כל ברכ׳ וברכה אם ירצה
כמו שאם יש צריך לרפואה אומרה ב
בברכת חולים ׃ ולפרנסה אומ׳ בברכת ה
השנים לכן ראוי לאומרו בבונה ירושלם
הדומה לאותה ברכה אכן ׃ כז
ואמ׳ רב פלטוי ש״צ אומ׳ בט׳
באב עניות בברכת סלח לנו ועננו בין
גואל לרופא ׃ והיחיד בשומע תפלה דלא ב
גרע משאר תעניות וכן מנהג בשתי ה
ישיבות ׃ וט׳ באב שחל במוצאי שבת
אין אומ׳ ויהי נועם ולא סדר קדושה שבל
מקום שאין אומ׳ ויהי נועם אין אומ׳ סדר
קדושה כמו אם חל יום טוב באמצע

באלפא שבת שאין אומר ויהי נועם ב
במוצאי שבת שאין בו מעשה ידינו בח
ורב צמח ז"ל אמ' דאין אומ' ויהי
נועם אלא ובא לציון גואל ואתה ק
קדוש וכולם סדרא אבל ואני זאת בריתי
אין אומ' מפני שקראו קינות ואי אפשר
לומר ואני זאת בריתי לפי שיש בסופו ל
לא ימושו ורב האיי כתב בבבל ובכל ם
שביבותי אין אומ' ויהי נועם ואו' תחתיו
קינות אבל מכשנינו לומ' ערבית שחרית
ומנחה רחם ואני זאת בריתי ולמה לא
בא' ושם עוסקי' באיוב ובקינו' ובירמי'
אבל ראיתי בצרפת ופרובנצא שמדלגין
ובא לציון ואני זאת בריתי וכן באבלן לפי
שאין גאולה בלילה גם ביום זה אין להזכי'
גאולה וכן שמעתי שבא"י ישראל מדלגי'
שיום שירת הים ולמנצח מזמור מדלגין
בכל מקום בצרפת ופרובנצא וכן בבית
שאבל אין נכון לומר בו שירה ולא ואני
זאת בריתי משום סופו ובתשובה בה"ג
וכן באבל שנינו שאסור לקרות בתורה ו
ובנביאים ובכתובים משום שנ' פקודי ה'
ישרים משמחי לב אבן י' בט ובת' בה"ג
בשחרי' קורין כי תוליד בנים ומפ'
ונושנתם ומבואר בהלכו' פסח ומפטירי'
אסוף אסיפם ובמנח' ויחל בשאר תעני'
ומפטירי' שובה וכן כת' רב סאיי שמנהגן
לספטיר בשובה ואחריו אומרים סדר
קדושה אך נשנו בכל מקום לספטי' דרשו
ויומר דשובה ראוי לעשרת ימי תשובה
לפניהן או לאחריהן הכל כמנהג שמקום
אברהם בן נתן הירחי ·

וכא דמברא תשע' באב שחל להיות בשני
ובחמישי מפסיקין וקורין ג' גברי כהן ולוי
ומפטיר אחד ר"ל השלישי וכן בתענית צ
צבור וכן במנחת כפור ובתב' בינו שאיו
במקום שנשנו לגוז' ספר תורה בשחרית
בגא פי' ושלא יאמר אנשי העם שבטלו
ובמנחה בתיקו ואומר אשרי בעט אל ו
ישבו ממנהגם מפני המחלוקת ושלום ·
· בריך רחמנא דסייען

הלכות ראש השנה

מנהג כל צרפת ורוב אנשי פרובנצא ל
להתענות ערב ראש השנה ויש לי סמך
בתנחומא באמור אל שבשנים ולקחתם
לכם ביום הראשון וכלא חמשה עשר הוא
אלא ראשון לחשבי' עונות כשם ר' לוי משל
למדינה שחייבת למלך מס גדול ונא שיו
פורעין אותם הלך לגבותה עד שנתקר'
שניה להם מחצה נתקר' יותר אבל שעיר
בעשרה מילין יצאו גדולי העיר לאפוטין
של מלך ואמרו לו אין לנו מה נתן למלך
שניה להם מחצה נתקרב יותר אבל שעיר
יצאו בינוני העיר לקראתו שניה להם ש
מחצה של מחצה נתקרב יותר אל שעיר
ויצאו כולם לקראתו ושניה להם הכל ש
שמלך הקב"ה בני שמדינה אלו ישראל
שמשגלים עונות בכל שנה ערב ראש ה
השנה שגדולים מתענים ומוותר להם
שליש מן שעונו בעשר' ימים שבינוני'
מתענים ומוותר להם השליש ביום ש
שכפורים מתענים הכל ומוותר להם הכל
שנא' כי ביום הזה יכפר עליכם וגו' ואומר

ואומר בירושלמי כי מי גוי גדול אשר לו
אלהים קרובים אליו כי אלהינו וגו' אין
אומה זו כאומה אחרת כנהג שבעולם
אדם יודע שיש לו דין לובש שחורים
ומתעטף שחורים ומגדל שער שאין
יודע היאך דינו עולה אבל ישראל אינן
כן לובשים לבנים ומתעטפין לבנים
ומגלחים את שערם ואוכלין ושותין ושמחין
שיודעי' שהקב"ה יעשה להם נס כן
כך רל מגלחין את שערן ערב ר"ה שהוא
שלא יבא פרועי ראש בין הדין ומתעטפי'
לבנים לכבוד י"ט ואוכלין ושותין ושמחי'
בר"ה השנה שכך עזרא אמ' להם לישרא'
אכלו משמנים ושתו ממתקים וגו' ומכאן
שטוב לחתענ' בר"ה השנה כי שמקרא
עומד וצווה אכלו משמנים ואל תעצבו
וגו' ור"ה השנה הוא דכתב בספר ע
עזרא ועי"ד עשרת ימי תשובה איקרו
ימי צום לא איקרו ותשובה היא שהועלת
ולא התענית כדאיתא בתעניות אחינו
ישראל לא נאמ' באנשי נינוה וירא אלהים
את שקם ותעניתם אלא וירא אלהים את
מעשיהם כי שבו מדרכם ובסוף יומא
ומה ענוי שאינו נוהג בשבתות וימים
טובים ענוש אסור מלאכה שנוהגת ב
בשבתות וימים טובים אינו דין שיענש
ובברכות שבתות וימים טובים דלא כגי
דלא אמי' את שעה ולא הזכיר מעין ה
המאורע מחזירין אותו לאו שפתח בג טו'
המטיב חוזר לר"ה ובתעניות ירושלמי
בכל מתענין חוץ משבתות וימים טובים
וחול המועד וראשי חדשים וחנוכה ו

ופורים ובפ"ק דשבת ירושלמי ר' חייא
רבה מיפקד לרב בריה אם יכיל למיכל
כל שתא חולין בטהרה ליכול ואי לא תהא
אכיל שבעה יומין מן שתא פי' שבעת ה
ימים שבין ר"ה ליוה"כ. ולתי שני ימי'
טובים של ר"ה השנה שעודמי' ימ' לו
לאכל בטהרה ובכל הימים טובי' כמו כן
דבעין שחייב אדם לטהר את עצמו ברגל
כדאמ' בתחילת ר"ה שים לו לאכל בטהרה
לכל הפחות הא למדת שבעשרת הימים
יכול לאכל בטהרה ובתשובה דהכל תלוי
בזה אכן וכן כתב רב נטרונאי ביום
טוב הראשון של ר"ה השנה אין להתענו'
כי מן התורה הוא אבל ביום טוב שני
ובשבת יכול להתענות ואין בר"ה לי כי
הוא סותר דבריו שגם ששבת מן התורה
דכתי' ביה וקרא לשבת עונג וחמור מיום
טוב לגבי אוכל נפש ועוד יום טוב שני
ספק מן התורה הוא ויש לו להחמיר כ
הראשון דשלחו מתם הזהרו במנהג
אבותיכם יום טוב ולא הקלו בו אלא
לענין מת ובמקום בני תורה אבל ב
במקום שאין בני תורה לא כדאמ' בשבת
פרק תולין אכן. אבל דברי רבי
שרי הם סנרקים לעינים שכתב
כך ולהתענות בשני ימים טובי' של ר"ה
השנה ובשבת שבין ר"ה לספור הכור ש
שהרי פרכבי בדור הראשונים אמ' להם
לישראל בר"ה השנה אכלו משמני' ושתו
ממתקים וכן בשבת שובה אין להתענות
שהרי שבת ט' כאלו ערבו אוכל ושותה
כבעי"ד שלמק בשעתם נדחו את התעני'

שתענית לכבוד השבת ואף בערב שבת
איבעיא לן אם מתענה ומשלים כו'. שכן
שבתות אחרות דלא דחינן משום תענית
דרשות לשבות תשובה ולא אמרו חכמים
לדחות עונג שבת אלא לתענית חלום מ
משום צערא דנפש ואין לך עינוג גדול
מזה שקורעין לו גזר דינו וכו' ואעפב'
א' חכמים ליתיב תעניתא על תעניתא
ודרשו יי בהמצאו להו בתעניתא תליא
מילתא ועשרת ימי תשובה איקרו עשרת
ימי צום לא איקרו וכל מי שאינו רוצה ל
להתענו' כהן אין כופי' אותו אלא בתעני'
הכתובים על פי התורה ועל פי שקבלו
הכל שכן בשבת דאמרי' בפסחים פרק מ
מקום שנהגו הכל מודים בשבת דכתי'
לכם וקראת לשבת עונג עד כאן י' אמרי'
בנדרים השתא דאמר סימנא מילתא ה
היא ליכלום איניש כריש שתא רוביא
וכרתי ותמרי יתרבו זכויותינו יכרתו
שונאינו יתמו עונותינו ומכאן יש לי
סמך למנהג פרובינצא לקחת כל עניני
חדוש ולתת על השלחן בלילי ראש השנה
לסימנא טבא ובכל שנה הבאה ראש ה
שנה שיהיו לראש ולא לזנב וריאה שהי'
דבר קל וכמה דברים ומנהג אבותינו
תורה היא אבן' י' ב בראש השנה
אומ' וזכרנו [illegible] וכו באבות
ומי כמוך אב הרחמים בגבורות ובאתה
קדוש ובכן ובכן ובכן עד המלך הקדוש
בדאמרי' בסוף מאימתי קורין כל השנה
אומ' האל הקדוש מראש השנה ועד יום
הכפורים אומ' המלך הקדוש כל השנה

אומ' האל המשפט ובעשרה ימים מלך
המשפט ובשכוין דבים לך הקדוש
המלך המשפט ואם אמ' האל הקדוש
האל המשפט לא יצא וצריך לחזור לרא
אם טעה בהאל הקדוש ויאמר המלך ה
הקדוש ואם טעה בהאל הקדוש חוזר ל
למקום שפסק ויאמר המלך המשפט ש
לפי שהמלך יושב על כסא דין כאנו קמי'
שאומ' זכרנו לחיים טובים סרי ז' פקח
ומשתכר ואעג' דבי יהיב רחמנא טיבותא
לחיי הוא דיהיב לא כל אדם זוכה בה וגו'
זא ולמד מפונש כנבעה על שלא נאנו
אם לכפא ואם לסנצא דאם מה בית כיפס
ובסוף שכתנו עלתה נסם וסגיאו יתן'
וכן מכר"ג צרפת וכן בכפר הייב טוניס ו
וכן וכתוב לחיים טובים אתה בחרתנו ש
יעלה ויבא מלודו והשיאנו בכל צרפת אין
אומ' והשיאנו בר"ה וכפור לפי שכתוב
שמועדים לא נכתבה אלא בשלש רגלים
שכ' עליהם איש כמתנת ידו כך קבלתי
מרבו' בצרפת והשיאנו לשון והשיאו אות'
וקטעיננו עם אומ' במו תפא וכאתי ג
מנהג כל ישר' להתפלל בנג יעה גרם
ובכפור לפי שאנו תלויין בדין וכל תפלו'
ועומד בדין דינו ל' התפלל בכריעה שכן
מצינו בשלמה המלך ויסי כבלות שלים
להתפלל אל יי קם מכרוע וגו' ומן
הדין בכל יום ולמד מדניאל ש
שהגטיננשי על התפלה ראם מה כתב
מ וזמנין תלתא הוא בריך על ברכוי
ומצלי קדם אלהים וגומר כן מצאתי
במרדם הכה' י' ודברך אמת מלבו

מלבין וקידוש ליל' חג זה לאמרו בכל
גבול ישראל ויש לי סמך קצת בפרקי ר'
אליעזר פרק יח בין השמשות נברא אדם
מנין ד"ן שנ' ואדם ביקר בל ילין וגו ובא שבת
ונעשה לו סניגור ואלין לו יושר ובמדר'
תלים עיקר שסמך בתורה שמעה יי צ
דק לעולם יי דברך נצב בשמים וגו'
למשפטיך עמדו היום אמ' דוד לפני הקב"ה
רבונו של עולם דבר שהצבת לאדם הא'
ביום זה לדון את בניו בראשית כאשר
דנתו ובא השבת והלין עליו יושר כן ת
תעשה לנו לפי שהנה' בב"ה כאלו נברא
העולם בראשית בברא' ג' רבה וסדר עולם
רבה ובפרקי ר' אליעזר ויום שלשים של
אלול הוא ראש השנה כנגד אדם ביום
ששי ושלום אמן'

ד בראש השנה

פ"ק בראשונה היו מקבלין עדות
החדש כל היום פי' יום שלשים של אלול
פעם אחת נשתהו העדים לבוא ונתקלקלו
הלוים בשיר התקינו שלא יהו מקבלין א
אותם אלא עד המנחה ואם באו עדים
מן המנחה ולמעלה נוהגין אותו היום ול
קדש ולמחר קדש פירוש כשהיה בשניה
משנימין אותו בקדושתו אחר שהתחילו
לקדשו אבל עקר קדושה משני הוא מ
מכיון שאין מקבלין העדים בראשון מן
המנחה ולמעלה ומשכן המועדים כדינסו
מפני מ' אין מונים לנו נצרך לשני
כבראשון שהם מנהג לעשות שני ימים
בזמן הבית של ידי מנהג נאכות עקר
קדושה לדידהו הוי השני כדאמרן ויש
בן שנו נצרך שהאינו בשני יותר מן

מראשון ואי משום ספק אנו עושין אותם
שהא ביומר ל' לנו היאך עושין אותם בארץ
ישראל אף לנו בשני ימים טובים של ג
גליות דמשרתי' אין בתרויהו מספק ואנב'
דשני ימים טובים של ראש השנה קדוש'
אחת הן היינו נעבין מוקצה ונולד בראשו'
רבא נריש מסכת יש סוכה שתי' דרב
בשני ת"ת בין לקולא בין לחומרא הא
ושבת ויש קדושה אחת הן ובונדם בזה
יש דה בזה וב' ימים טובים של גליות נולד
בזה מותר בזה שהן ספק חגג לעני' זמן
מסרשים בשל ימים טובים של גליות
כין כשל ראש השנה בב' לילות כך בצרפ'
בשם רבי' ר' יוסף טוב עלם ובשם ר' רבינו
יעקב ז"ל אמן'

ח ובן מנהג צרפת
ופרובנצ' ואמר רב פלטיאי שיש
שנוהגים לומר יעלה ויבא ויש שאין אומרים
אותו אלא במוסף במסרובות ובכל אחר
שמנהגנו אין מקפידין בזה ונ"ל ותיקן לנו
א אלהי' כן בחסדו מועדים לשמחה חגים
וזמנים לששון את יום הזכרון הזה ואת
יום מקרא קדש הזה ונ"ל שטעם משום
דקי"ל כרבנן במגילה דאמ' ר"ש ונ"ל שרגלים
לענין חגג נקראו מועדי יי מקרא קדש
מיקרו וכן מנ' בספרד בימים טובים
ואנייהם לומר את יום פלו' ואת יום מקרא
קדש הזה אבל בצרפת ופרובנצ' אין נות'
את יום מקרא קדש הזה ויש ליסמך על
מנהגו בספרד דנוגי' בספרי יעלה נח יעלה
יום הכפורים מכפר אלא הם בן השעגם
בו וקראו מקרא קדש וכו' ונירו ובשבתא
בפלוגתא דר' ישמעאל ור' יונתן ריש חדש

חדש יוכיח שיש בו קרבן מוסף ומותר
בעשיית מלאכ' מה לראש חדש שאין קרוי
מקרא ק"ש תאמ' בחולו של מועד שקרוי
מקרא קדש ודין הוא שיאסר בעשיית מ
מלאכה פי' אלא אם כן לצורך מועד או א
אין לו מה יאכל או בדבר האבוד שהתירו
חכמים וא"ר עקיבא הרי הוא אומר אלה
מועדי יי מקראי קדש הא למדת שכל
המועדים נקראו מקראי קדש וכן
מצאתי במסכת סופרים שצריך לומר
במועדים את יום פלוני הזה ואת יום מ
מקרא קדש הזה אבל מאחר שאנו אומרי
את יום חג המצו' הזה זמן חרותנו באהב'
מקרא קדש זכר ליציאת מצרים ׃ למה
יזכיר ב' פעמים ודיו בכך כמנה"ג צרפת
ופרובנצא וכן כתב רבי' האי אין אומרי
בבבל בצבורם אלא ביום חג פעם אחת ב
במוסף אומ' מקראי קדש זכר ליציאת מ
מצרים וכן כתב רב עמרם וכן נהגו בכל
גבול ישראל זולתי בספרד אכן' ו
ואמר רבי ישמעאל ז"ל וכהן צדק יחיד בכל
תפלותיו מלוך כ"ש א' המליכוני עליכ' כדי
שיעלה זכרונכם לפני לטובה ובמה בש
בשופר וכן מנהג בשתי ישיבות ואין אומ'
הלל בר"ה מדתנן העובר לפני התיבה
ביו"ט של ר"ה השני מתקיע ובשעת הלל
הראשו' מקרא את ההלל מדקאמ' ובשעת
הלל מכלל דבראש השנה לא אמ' הלל
ומפורש לעיל בהלכות הלל השני מתקיע
שמתפלל החזן ובשעת השמ' שנו מ
ירוש' ר' יעקב בשם ר' יוחנן מפני מעשה
שאירע פעם אחת תקעו בראשונה והיו

שהונאים סבורין עליהם היו הולכי' ובאין
עמדו עליהם והרגום כמנהג מותקיע
ותקנו בתפלת המוסף מגו דאינון חמין
לאין קרו את שמע ותפ' וקרו בתורה
ומצלו ותוקעין אינון אמרין בגימוסיאון
אינון עסקין ולא אשגחו ואע"ג דבטיל שה
שמדא תקנתא מיהא לא עקרא ואמר
רב האיי ז"ל מדאמ' השני מתקיע
ולא אמ' תוקע מכלל שצריך אחר לתקוע
ולא החזן אבל אסור אין בו על כן אם יש
אחר לתקוע יתקע ואם לאו יתקע החזן
ואחרי שאין בו הלל כי הוא יום דין אחר
ראש השנה וכפור שחל בשבת אחרי שב'
ברכות למנחה אומ' צדקתך וצדקתך
צדקתך כשבת לבדה אחרי אבינו מלכנו
בין למאן דסבירא ליה דלאו משום הכי
הוא ומפורש במנח' לשבת ז' וצרפ'
ופרובנצא נהגו לומר
מראש השנה ועד יום הכפורים אבינו
מלכנו ולא נהגו כלל בספרד ויש סמך מ
במנהג צרפת דאמרי' בתעניות מעשה
בר' אליעזר שירד לפני התיבה ואמ' כ"ד
ברכות ולא נענה ירד אחריו ר' עקיבא
ואמ' אבינו מלכנו חטאנו לפניך אבינו מ
מלכנו אין מלך אלא אתה אבינו מלכנו
רחם עלינו ונענה אכן' ׃ ח יכור
שעירמי ויש שחותמין
בראש השנה והנחילנו בשמחה ובששון
כל משפטי צדקך ובשאר מועדים ה
והנחילנו יי אלהינו בשמחה ובששון ו
מועדי קדשך ואין בזה שנוי מטבע כש
ברכות ובצרפ' וקדשנו במצותיך ודין

וצריך אמת אלהינו וקיים לעד וכו' ואין
מזכירין בה את יום ראש חדש הזה ד
דאמרי' בפ' בבל מערבין דזכרון אחד עולה
לכאן ולכאן וכן אמרי' בירוש' רבי יעקב בר
אחא בשם ר' יוסה העובר לפני התיבה ביום
של ר"ה אין צריך להזכיר ראש חדש עם של
ר"ה בכלל ועוד כתיב תקעו בחדש שופר ב
בכסה אי זה חג שהחדש מתכסה בו הוי
אומר זה תשרי ופר"ש דהכי הוא מזכיר ב
במוספין קרבנו' ר"ה ואינו מזכיר של ר"ח
חדש כיון כשמזכיר את המוספים שהוא
אומ' את מוספי יום הזכרון הזה ולא יפרש
את של ראש חדש כי אם של ר"ה וטוב לו
שלא יזכיר כלל דהא בין שאמ' כמו שכתו'
בתורתך טוב אינו צריך לקרות' בסוף ר"ה
במה בתשובות בגרש' ואז אל בשבת מזכיר
של שבת תחלה דתדיר ושאינו תדיר ת
תדיר קודם ט ואמר רב האי ז"ל והלכ'
דוחקת ביסר' לברך לשמוע בקול
שופר ולא תזוז מיכם וי"ל שאין בו לברך
לתקוע בשופר או על תקיעת שופר כי הכא
צרפת כמו על מקרא מגלה מפני שמגל'
יוצא בה בקריאה לבדה אע"פ שלא שמיע
לאחרים קריאת' בברכות כיוצא שקריאה ע
עקר אבל תקיעת שופר צריך שישמע ה
שתוקע קול שופר ואם לא שמע לא יצא
בדאמרי' ש' זימנין דמיפק רישיה ואכתי
שופר בבור ואם היה אדם תוקע בבור
ואדם שהוא חוץ לבור אם קול שופר ש
שמע יצא ואם קול הברה שמע לא יצא
במנא שהשמיעה עקר ולא התקיעה שאין
שנת הלכ' תלוי בה אבל במגלה שזכות
הלכ' תלוי בה די לו בקריאה בלא שמיע'
בקריאה שמע אבן: וביסוד העמרמי
לשמוע לתקוע בשופר וכן רוב ריקומות
בהלמכיאה וכן בצרפ' מברכי' על תקיעת
שופר ולא יתכן אך בפרובינצא ובספרד
מברכי' לשמוע בקול שופר וכן עיקר ב
במנהג רבי האי: ותנן בבם ב"ש ב' חייב
בך כל יחיד ויחיד חייב דברי ר' מאיר רבן
גמליאל אומ' ש"צ מוציא את הרבים ידי
חובתן תניא אמרו לו לרבן גמליאל למה
צבור מתפללין א"ל להם לדבריכם למה ש
ש"צ מתפלל להוציא את שאינו בקי: י
ירושלמי הלכה כרבן גמליאל באילין
תקיעתא וסוא פיסא שם מרא"ש התפלם
אר' שמעון חבירא לא פטר רבן גמליאל
אלא עם שבשדות דאניסי ודקיימי בבית
הכנסת דשמעי משליחא דצבורא מתחל'
ועד סוף אבל דעיר דלא אניסי ודקימי
בבית הכנסת דלא שמעי משליח דצבור'
לא פטר ומחייבי לצלויי: וכן כת' רבינו
סעדיה גאו' של ר"ה השנה שליח צבור
מוציא ידי חובת העומדי' שהן שעומדי'
ששומעין לתפלתו מתח' תי ועד סופו ב
ואינן צריכין עוד להתפלל: יא וכת'
רב מתתיה גאון ז"ל יחיד דמצלי בר"ה
ששכח אי נמי עליבו לשכח ליתא ליה ב
בלחישה ואי לא ליתא מלך ולא ליתקע
ליה חבריה על סדר התקיעות כי היכי ד
דתקע לשליח צבו' אלא כי היכי דמתרמי
ליה דתביא בזהוא שומען שומען על ס
הסדר ועל סדר ברכות ולא אמרו אלא
בחבר עיר אבל שלא בחבר עיר שומען

על הסדר ושלא על סדר ברכות פי' על
סדר תשר"ת תש"ת תר"ת שלשה פ
פעמים בכל סימן וסימן ועל סדר ברכו'
שלשה תקיעות למלכיות וכן לזכרונות ו
וכן לשופרות ׃ יב וכתב רב שרירא
דכשיכין כתרתין מיכבעיא ברה"ש
השנה לגלויי ש"צ תקע וצבור לגלויי
שבע דנפקין לבני מתשע בגלותא דש"צ
ויחיד כותו תשע לסוגיא ירי חובתו ב
במלכיו' זכרונו' ושופרו' וכן כת' רבינו האי
ז"ל אנן כגון אדם שאינן באין לבית הכנס'
חייבין בתשע דלא פטר רבן גמליאל אלא
עם שבשדות וכו' ׃ וכן כתבו רבי' שרירא
ורבינו האיי ז"ל ברב נטרונאי ז"ל ׃ יג
ומנהג כל ישראל שנהגו מתפללי'
תשע וראיות שרבה מרבנן כגון שש"צ
חייב כך כל יחיד ויחיד חייב ושליח צבור
תשע מתפלל לבולי עלמא ועוד דאמרו
לו לרבן גמליאל לדבריך למה צבור מ
מתפללי' אמ' להן כדי להסדיר ש"צ לעבור
לפני התיבה בקול רם ולסוגיא את שאינו
בקי ונפ"ש שנא דמגלי תשע כיון שהדרו
לו ואם הם מתפללים שבע הוה ידרת לו
ועוד היה לו להשיב כלום צבור מתפללי'
תשע שלא יצטרך שליח צבור להוציאן ׃
ועוד דקאמר להם למה ש"צ יורד ושלא
כדי לירד ולהוציאם בתשע שלא שתפלל ו
אלא שבע ותו לא מידי כך כתב הרב ן
גיאת יד ואמ' ר' יצחק למה תוקעין
ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעי
כשהן עומדין כדי לערבב את השטן ו
ומדתלי שגמא בערביב שטן לתרוייהו ש

שאם שמע תקיעה דמיושב ולא מעומד
או מעומד ולא מיושב שנטרפ' לו שעה
יצא דעקר שמעו תשע תקיעו' והו לאו
טו ותכן מי שבירך ואחר כך נ
נתמנה לו שופר תוקע ומריע
ותוקע שלשה פעמים סדר תקיעות ש
שלש של שלש שלש ואמר ר' יוחנן
שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום
יצא מט' בני אדם כא' לא יצא בזה אחר
זה יצא ו"ף בהירוגין ואף כל היום כלו
ובלבד על הסדר ׃ ובירושלמי תקיעו'
אפילו שומען כל היום יצא והוא ששמען
על הסדר ובבבלי ׃ יו ברכות
ותקיעות דכל השנה
אין מעכבות זו את זו אית דיפרשי שאם
הקדים ההבת עולם ליוצר אור כדאיתא
בפרק היה קורא ובפרק אמר להם ה
הממונה וכירושלמי דפרק היה
קורא ובגמרא הדאמ' כי התם בעינן ש
שתמיד שהיו משכימין ואיכא דאמרי ו
ברכות ותקיעות של תעניות אם ה
הקדים ברכה לחברתה משום שנוהגות
מי שענה והקדים תרועה לתקיעה ׃
אבל ברכות דראש השנה ויום כפור ש
ותקיעותיהם מעכבות שאם הקדים ז
זכרונות ושופרות למלכיות והרועה מ
לתקיעה לא יצא דאמ' הקדוש ברוך הוא
אמרו לפני מלכיות זכרונות ושופרות ו
מלכיות כדי שתמליכוני עליכם ו
זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני ל
לטובה ובמה בשופר ׃ יז
וסדר התקיעות פשוטה

פשוטה לפנים ופשוטה לאחריה ותרועה
באמצע ותניא בתוספתא התקיעות ע
וברכות בין שהקדים ברכות לתקיעות או
תקיעות לברכות יצא וביחיד אבל בצבו׳
לא יצא דתניא בתוספתא שומען שומען וכו׳
לעיל ׃ יח ויחיד שלא תקע חבירו
תוקע לו ויחיד שלא בירך אין
חבירו מברך לו פי׳ שלא שהתפלל ברכות
ט׳ ראה הטעם לאמרו מזה דיחיד נעשה
שליח לחבירו יחיד להוציאו ידי חובת
מצות שופר וכן בהלל וכן בכל המצות
אך אין היחיד נעשה שליח לחבירו יחיד
להוציאו מידי חובת תפלה אלא כשהוא
ש״צ כדאיתא בסוף פרק ראוהו בית דין
כל הברכות כולן אעפ״י שיצא מוציא במידי
דהויא חובת יחיד וחובת צבור בכל ה
המצות דיחיד נעשה שליח לצבור וליחיד
אעפ״י שיצא מוציא אבל תפלה וכיוצא בה
דאין שליחות ליחיד אלא בעשרה אין ה
יחיד נעשה שליח להוציא חבירו בין יצא
בין לא יצא אלא בצבור שהרב ר׳ יצחק אבן
גיאת ז״ל באתי לפרש בקוצר ענייני
התקיעות ׃ יט שנינו סדר תקיעו׳
שלש של שלש שלש בראש ה
השנה כתיבי שלש תרועות בכתוב
זכרון תרועה יום תרועה יהיה לכם ׃
והעברת שופר תרועה בחדש השביעי
וכל מקום שנא׳ תרועה פשוטה לפנים
ופשוטה לאחריה כדאמרינן התם ותרועה
מספקא יבבא וכתיב באימיה דסיסרא
ותייבב אם סיסרא ולא ידעינן אי גנוחי
גנחא אי ילולי ילילא ועתה בריא גנח

וסדר יליל אי גנוחא ולא ילילא אי ילילא
ולא גנוחא ולצ״את ידי חובה מן אלו ה
הספקות עושין תשר״ת שלשה פעמים
שברים לשון גניחות שלשה כדרך הגונח
מתוך צערו ויליל בתרועה שהיא גניחות
שאדם ארוכה כסוף גניחותיו הקצרות
ושיעור תקיעה כתרועה ותרועה כשלש
יבבות ואי גנוח וילל הא עבדינן תשר״ת
ואי גניחא ולא ילילא הא עבדינן תש״ת ואי
ילילה ולא גניחא הא עבדינן תר״ת הא
בלאו הכי לא הוי משום הפסק בפשוטות
לתרועות דאי גניחא ולא ילילא מפסקא
תרועה בין שברים לתקיעה שבסוף ת
תשר״ת ולהכי עבדינן תש״ת ואי ילילה
ולא גניחא הא מפסקי להו שברים בין
תקיעה ראשונה לתרועה שבתשר״ת
ולהכי עבדינן תר״ת הרי לך בתשר״ת
תש״ת תר״ת יצאנו מכל הספקו׳ והספקו׳
וקימנו תרועה אחת לבדה ולשלשת
התרועות צרי׳ לעשו׳ אלו שלשת הסימני׳
כל אחד שלשה פעמים הבא לצאת ידי
חובה שהם ל׳ קולות כנגד ל׳ קולות שהיו
במקדש בירושלם ׃ כ ולפיר
המיכף יש לעשות אלו שלשת
הסימנים פעם אחת למלכיות וכן ל
לזכרונות וכן לשופרות ומשו חכמים
לטורח הצבור ואחרי שעשאום מיושב
במנהגו לעשותן מעומד על סדר ברכות
אעפ״י שע׳ בסדר ברכות הוא העקר ׃
ומנהג ספרד ופרובנצא כך תשר״ת
למלכיות תש״ת לזכרונות תר״ת לשופרות
וכן כולם ארבעים ׃ אך בצרפת יש

יש מקומות שעושין תשר״ת למלכיות
וכן לזכרונות וכן לשופרות על פי ר׳ יעקב
מ״כ וכן עושין לכל קהלה ונוהגין כאחד
רשות לכן לאחר על הספקות ולא לחוש
על הזעזקות דא״ר יוחנן שמע תשע
תקיעות בתשע שעות ביום יצא זו היא
סברת רבי יעקב נ״ע וכן עקר אבן׳

כא ושמעתי כי במדינת בבל
עושין מאה קולות וכן כתו׳
בערוך צריך מאה פעיות דפעייה
אימיה דסיסרא וכך מנהגם מיושב ל׳
קולות כמנהג כל הגולה וכן מעומד ש
למוסף כשהיחידים מתפללין אחר
תוקע להם על סדר הברכות ל׳ קולות
שלשה סימנים למלכיות וכן לזכרונות
וכן לשופרות וכשהשליח צבור פונה שמוסף
בקול רם לסופיה את שה כו בקי שלשים
על סדר הברכות הרי צ׳ קולות ולאחר
היום שתפלה לפני קדיש בתרא תוקע
להם היחיד עשרה קולות כדאמ׳ לא ש
שמע אינש קול אודנים מקל תקועייה
דירושלם הרי ק׳ קולות כנגד ק׳ פעיות
דפעייה אימיה דסיסרא כך קבלתי ע
ומצאתי סמך לדבר בפרשת אמור אל
הכהנים בילמדנו ז״ש ש״ה אתם מאין
ופעלכם מאפע וגו׳ שן אתם מאין מליאם
ברוסה ופעליכם מאפע ממאה פעיות
שפעתה פועה בלידתה ב״ש למיתה ואחת
לחיים וצריך לפרש שצריך לומר כ
כשכתיבה בחגלי יולדת כולם נאמר
היושבת על המשבר ומולדת פעיתה
מבעתה ושלום אכן קירס׳. כב

תקע בראשונה ומשך בשנייה כשתים
אין בידו אלא אחת ר׳ אבא בשם ר׳ זעירא
אמר אפילו אחת אין בידו למה רישא גבי
סיפא משתרף וסיפא גבי רישא מיעקר
לא רישא אית ליה סיפא ולא סיפא אית
ליה רישא ורא״ש בבבלי לאמרה דסבר
רבה דאמר שמע מקצת תקיעה בבור
ומקצת תקיעה חוץ לבור יצא דשמע
תחלת תקיעה בלא סוף או סוף בלא
תחלה יצא. ובה תנן תקע בראשונה
ומשך בשנייה כשתים אין בידו אלא אחת
ואמרי׳ ליבלק ליה בתרתי בפוקי ת
תקיעתא לא מפסקינן כלום ולא יעלה
כלל אפי׳ לאחת אבל שמע סוף בלא
תחלה או תחלה בלא סוף יצא ונלכד ש
פירש כי שיעור תקיעה הרב אבן גיאת
ז״ל. וכתב רבי׳ האיי ז״ל שכן המנהג
וראוי לעשות שהשומע שצריך שתוקע
לשמוע בקול שופר לא ישיח כלל וכן
הצבור עד שישלימו כל התקיעות מיושב
ומעומד ואין צריך לברך בתקיעות ש
מעומד שדעת המברך על כל התקיעות
ואעפ״כ אם שח איכנו חוזר ומברך דכיון דאת
ברכה שאינה צריכה ועובר על לא תשא
ואם נאנס ולא יוכל להשלימם כולם ש
יעמוד אחר תחתיו שהשמע הברכה ואינו
צריך לברך לפי שאין מברך לתקוע ל
אלא לשמוע וכיון ששמעו כולם יצאו
ידי ברכה אבל אם בא מבחוץ זה שתוקע
השני ולא שמע הברכה חייב לברך וכן
מצאתי בשם ר׳ מאיר ז״ל מגרמיזא בפרק
בשני פרס. א״ר חנינא מודה ר׳ יהודה

יהודה וכו' דהכא בין שחיטה לשחיטה חייב לחזור ולברך דמאחר דאי בעי ש שחיט ליה לעוף שני אי בעי לא שחיט ה הסיח דעתו מברכה ראשונה שהרי גמר מצותו וכן אחרי שהניח בין תפלה לתפלה חייב לחזור ולברך שהרי כשהניח בנתיים הרי גמר מצותו שברך שהרי תפלה של יד אינה מעכבת של ראש ושל ראש אינ' מעכבת של יד ועל כן הסיח דעתו מן הברכה וצריך לחזור ולברך אבל הכא שברך עליה והפסיק ושח בנתי' ולא הוי דלא יקיימנה וישלימנה אין צריך לחזור ולברך שהרי לא הסיח דעתו מן הברכה שברך על אותה מצוה שהרי יש לו ל לגומרה כגון תקיע' שופר וקריאת הלל וקריאת מגלה וק"ש וכיוצ' בהן דלא הוי ליה שלא יגמור את שמע כולה אין צרי' לחזור ולברך שילכך אם ברך על מצות תקיעה ותקע תשר"ת ושח בנתים אין צרי' לחזור ולברך דלא הוי ליה שלא יגמו' של שלשת תקיעות שופר ולא הסיח דעתו מן הברכה כ"ש אבן ; וכן כת' רבי' סעדיה ז"ל דאין רשות לתוקע ולשומעים לשוח עד שישלימו כל התפלה ; וכתב רב עמרם כי היה מנהגם אחר סיום התפל' לעשות תרועה גדולה לערבב את השטן וכן מנהג בשתי ישיבות ורב האיי כתב לא בתורת מנהג אנו עושין אלא מדה אתא רב יצחק ואמ' כי מה שיש ל' תקיעות' כיון שלא שמע איניש קל אודניה מקל תקיעייא דבירושלם שלא שמחידים. כיון שהיו רגילין לתקוע אחר התפ' ש"ל אינן עושין אין שום בורר בדבר יצאו ידי ו חובתן ;

כג למוסף כך המנהג ה כמו ליוצר והוא' עלינו לשבח ו ואוחילה לאל שבוא רשות על כן נקוה לך ואומ' עשרה מלכיו' וזכרונות ושופרו' שלש מן התורה שלש מן הנביאי' שלש מן הכתובים ומשלים בשל תורה ומ"ת' הלכה כר' יוחנן בן נורי שהוא אמ' אחד מן התורה אחד מן הנביאים אחד מן ה הכתובי' יצא ; מלוך והשיאנו ובערב אין אומ' אותו ומתחילין וקדשנו במצותיך

תשר"ת היום הרת עולם פסוק הוא ורש"ב הרת עולם היום בריותו של ע עולם כי' אמ' רבא כמאן אמרי' היום ת תחלת מעשיך כמאן כר' אליעזר דבתשרי נברא העולם בראש השנה בפ"ק ותוקעי' לאחר משפטנו קדוש והאומ' ותוקעי' לאחר משפטנו היום לא כיון יפה שאין צריך להחזיק עצמנו כצדיקים גמורי' שנכתבי' ונחתמי' לאלתר לחיים כי אם כבינוניים ש שתלויי' ועומדי' עד יוה"כ כך קבלתי בצרפ'

ובזקני' שם ש"צ אין היחיד אומ' עלינו לשבח יחוד שעמרמי וכן מנהג צרפת ו אך בפרובנ' ובספרד ראיתי שיחידי' אומ' אותו אף בצבור ואיני יודע חילוק בין יחיד בין בצבור ואומרין התפלה

ומנהג צרפת לומר השליח צבור אחר המלכיות ארשת שפתינו יערב ה לפניך קול תרועתנו אל רם ונשא ; ב"א מבין ומאזין ומקשיב קול תרועתנו ו ותקבל ברחמי' סדר מלכיותנו קדוש וכן לזכרונות וכן לשופרות ; וכן כתב רב

שאומרים אף בצרפת ובפרובנצא אין מנהג לאומרו. ומנהג צרפת אחר הקדושה שאומר החזן כי מקדישך כערכך קדושת כאז לך יום פאר מקודשים וגו' ובכן יתקדש שמך יי אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עיר קדשך ועל מלכו' בית דוד משיחך ועל ציון משכן כבודך ועל מכונך ועל היכלך ויש לי סמך במדרש לפי שמאסו ישרא' בימי ירבעם בן נבט בשלשה דברים במלכות שמים ובבית המקדש ובמלכות בית דוד שנא' ראה ביתך דוד ומאסו להם בית המקד' ומלכות בית דוד אין לאהליו אל תקרי לאהליו אלא לאלהיו שמאסו בשם מלכות שמים ואין נגאלין עד שיבקשו שלשתן שנא' ובקשו את יי אלהיהם ואת דוד מלכם ופחדו אל יי ואל טובו באחרית הימים ובברכת בונה ירושלים תקנוה חכמים ומבואר בהלכות שעירים אכן'

בד מנהג צרפת להתחיל מראש חדש אלול ואילך לתקוע בכל יום ויש לי סמך לדבר בפרקי ר' אליעז' בראש חדש אלול אמר הקדוש ברוך הוא למשה עלה אלי ההרה והעבירו שופר בכל המחנה שהרי משה עולה להר ולא יתעו עוד ישראל אחרי עבודה זרה והקדוש ברוך הוא נתעלה באותו שופר שנאמר עלה אלהים בתרועה יי בקול שופר לכך התקינו לתקוע בראש חדש אלול בכל שנה ושנה והצרפתים עושים אף מכאן ואילך אכן'

מנהג כל ישראל להשכים ולומר תחנונים בראש השנה ועד כפו' שהם ימי רחמים כדאית' בראש השנה דרשו יי בהמצאו אימתי בעשרת ימים שבין ר"ה ליום הכפורים ויש מקומות בספרד שמקדימין מראש חדש אלול ויש לי סמך למנהגם לפי שעלה משה למרום בראש חדש אלול לקבל לוחות האחרונות וירד ביום הכפורים ולכך הוקבע לדורות יום סליחה ומחילה שנאמ' לו סלחתי כדברך אכן'

כו ותשע ברכות שאנו אומרי' בתפלת המוסף בראש השנה אמרינ' בירושלמי במסכת ר"ה השנה א"ר אמי קרטינגאה כנגד תשע אזכרות שאמרה חנה בתפלתה וכתיב בה יי ידין אפסי ארץ הרי ביום הדין מדברת וחנה נפקדה בראש השנ' כדאית' בראש השנה שלש עקרות נפקדו בר"ה השנה ירושלמי בפרק במה מדליקין ובפרק בכל מערבין מודים חכמים לר' יהודה בשני ימים טובי' של ר"ה שהנה מתקנת נביאים הראשונים היו גרם להם להיות שומרים שני ימים בסוריא על שם שלא שמרו יום אחד בארץ והם סוברים שמקבלי' שכר על שני ימים ואינן מקבלי' שכר אלא יום אחד והוא הדין לשתי אלות בסוריא דר' יוחנן קרי עליהו וגם אני נתתי להם חקים לא טובים כך מצאתי.

אברהם בן נתן.

בריך רחמנא דסייען

יום הכפורים אסור באכילה ובשתיה
וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ו
ובתשמיש המטה המלך והכלה ירחצו
את פניהם והחיה תנעול את הסנדל
דברי ר' אליעזר וחכמים אוסרין · והלכה
כר' אליעזר ר"ג טעמא המי המלך
דכתיב מלך ביפיו תחזינה עיניך כלה
מ"ט אמ' רב כדי שלא תתגנה על בעלה
ועד אימת מיקריא כלה עד ל' יום מ
ומבעי ליה לאיניש ליקורי ליומא דכפורי
בכסות נקיה ד"אמ' ליה ריש גלותא לרב
המנונא מאי דכתיב לקדוש יי' מכובד
א"ל זה יום הכפורים שאין בו לא אכילה
ולא שתיה אמרה תורה כבדהו בכסות
נקיה · והחיה תנעול את הסנדל מ"ט
משום סכנה שמואל אמר כל מחמת עקרב
שרי והני ה' עינוין דמתניתי' אסמכינהו
רבנן אקראי דכתיב כי ביום הכפורים
שבת שבתון שבת שבתון ובעשור ואך
בעשור והיתה זאת לכם לחקת עולם
ושתיה בכלל אכילה היא דכתיב ואכלת
לפני יי' אלהיך מעשר דגנך תירושך
ויצהרך וכתוב אחד אומר ונתת הכסף
בכל אשר תאוה נפשך בבקר ובצאן וביין
ובשכר וכו' וכולהו ילפי להו מקראי · ב
אכילה ושתיה כתיב הכא תענו את נ
נפשותיכם וכתיב התם ויענך וירעיבך
מה להלן עינוי דרעבון אף כאן עינוי
דרעבון · רחיצה דכתיב ולאביתר
הכהן אמר המלך ענתות לך על שדך
וכו' וכתיב כי אמרו העם רעב ועיף וצמא
במדבר רעב מלחם וצמא ממים עיף
מרחיצה וכתיב מים קרים על נפש עיפה
ואם תאמר משתיה הוא כת' בנפש ואקרי
עינוי דכתי' וכי התענית בכל אשר התענה
אבי · סיכה דכתיב לחם חמודות לא
אכלתי ובשר ויין לא בא אל פי וסוך לא
סכתי וכי התענית בכל אשר התענה אבי
נעילת הסנדל דכתי' ודוד עולה במעלה
הזיתים עולה ובוכה וראש לו חפוי והוא
הולך יחף ואיקרי ענוי דכתי' וכי התענית
בכל אשר התענה אבי · תשמיש המטה
דכתיב אם תענה את בנותי אם תענה
מתשמיש וכו' · כח ת"ר ההולך
להקביל פני רבו או פני אביו
או מי שגדול ממנו בחכמה עובר
במים עד צוארו ואינו חושש איבעיא להו
הרב אבל תלמיד מאי ולא איפשיט ה
ואזלינן לחומרא רב שרא להו לבני עבר
ימינא למיעבר לנטורי פירי א"ל אביי
לרבא תניא דמסייעא לך שומרי פירות
עוברין עד צואר במים ואין חוששין ·
כט רב יוסף שרא להו לבני בית רבה
למיעבר למיתי לפירקא ולמיזל
מאי כדי שלא תהא מכשילן לעתיד לבא
ולמעבר למשקל שמעתא עובר ובלבד
שלא יוציא ידו מתחת אימרת חלוקו והשב'
עובר דרך מבוא והמנעל אבל בסנדל
לא · ואסור ליטול כיוש שמטפחת ביום
הכפורים · ל רב יהודה מצטנן
בקרא דמותר להצטנן
בפירות רבה מצטנן בינוקא רבא מצטנן
בכסא דבזפא וק"מ חסיר י"בב מניה

מלייא אסור דילמא אתי לאיתויי וכל
מי שאוכל ביום זה כשיעור כותבת גדולה
שהוא פרי תמרים או ששותה מלא ת
לוגמיו של מים או מא' מכל מיני משקין
מתחייב כרת דאמרי' באוכל ביו' הכפורים
ככותבת הגסה וגרעינתה או ששותה מלא
לוגמיו של מי' או מאחד מכל מיני משקי'
מתחייב כרת וכל דבר אוכל המזיקו ב
באכלו אם עבר ואכלו פטור וכן משקה
דאמרי' שהאוכל אכילה גסה ביום הכפורים
פטור ודוקא שהוזק מאותה אכילה ואמרי'
במי כס פלפלי ביומא דכפורי פטור פי'
שהוא מזיק לו : ותינוק כל זמן שלא
הגיע לכלל יג שנים ויום א' ותינוקת לכלל
יב שנים ויום א' אם אכלו ביום הכפורים
אינן חייבי' כרת הא אם הגיעו חייבי' כרת
ואמרי' תינוק בן תשע בן עשר מחנכין
אותו שעות בן יא' משלימין מדרבנן בן
יב משלימין מדאוריתא וכן בתינוקת :
לא ומאכילי' חולה ומעוברת המסוכני'
ביום הכפורים בין על פיהם בין
על פי הרופאים · שני רופאים זה אומר
צריך וזה אומ' אין צריך ואפי' החולה עצמו
אומ' אינו צריך שומעין לזה שאומ' צריך
וכל שכן שאם החולה אומ' צריך ששומעי'
לו ואפי' בקשו דבר האסו' כגון נותני'
להם דאמרי' עוברה שהריחה בשר קדש
או בשר טמא תוחבין לה כוש ברוטב אם
נתיישבה דעתה מוטב ואם לאו מאכילין
לה רוטב עצמו אם נתיישב דעתה ב
מוטב ואם לאו מאכילין לה שומן עצמו
שאין דבר עומד בפני פקוח נפש חוץ
מג' דברים שאומ' שימות בהן ויהרג

ואל יעבור ואלו הן ע"ז וג"ע וש"ד :
כת' [illegible] כל דבר [illegible]
עומד בפני פקוח נפש דכל ספק נפשות
להקל : כב מי שאחזו בולמוס מאכילין
אותו דבר טמא עד שיאורו עיניו
מי שנשכו כלב שוטה אין מאכילי' אותו
מחצר כבד שלו ור' מתיא בן חרש מתיר
ויחיד אצל רבים הוא והל' כרבים : ועוד ר'
מתיא בן חרש החושש בפיו מטילין סם
בשבת וקי"ל כותי' בהא דלא פליגי רבנן
עליה בהא דהא ר' יוחנן חש בצפורנא ועבד
ליה סם בשבת והוא חולי שמתחלת בפה
וגומר' בבני מעיים מאי סימנ' רמי דמא
ריבגים ואקי ליה דמא אדדריה פי' בנתר
שכין שיניו והיינו טעמ' דקתני מטילין
סם בשבת מפני דה"ל ספק נפשות וכל
ספק נפשו' דוחה את השבת לאיתויי ספק
שבת אחר' היכי דמי כגו' דאמדוה לתמני'
יומי ויומא קמא דשבת' מהו דתימ' נעכבי'
עד לאורתא כי היכי דלא ניחול עליה תרי
שבתי קמ"ל : כג תניא כמי שנו מחממין
חמין לחולה בשבת בין להשקותו ובין להברותו
ואין אומ' נמתין לו עד שיבריא אלא מחמין
חמין לחולה בשבת מיד וספקו דוחה שבת
ולא ספק שבת זו בלבד אלא אפי' ספק
שבת אחרת ואין עושין דברים הללו לא ע"י
גוים ולא ע"י קטנים אלא ע"י גדולי ישראל
ואין אומ' לעשו' דברים הללו לא ע"י נשים וע"י
כותים מפני שמצטרפין לדעת אחרת ירך
ת"ר מפקחין פקוח נפש בשבת והזריז
הרי זה משובח ואין צ"ל ליטול רשות מבית
דין כיצד ראה תינוק שנפל לים פורס

ליה פורש מבורה ומעלהו ונזרין הרי
זה משובח ואינו צרי׳ ליטול רשות מבית
דין ואע״ג דקא צייד כוורי׃ לח
ראה תינוק שנפל לבור עוקר חוליא
ומעלהו ונזרין הרי זה משובח ואינו צ
צריך ליטול רשות מב״ד ואע״ג דקא מתקן
דרגא להוליא׃ ננעלה דלת לפני תינוק
שובר הדלת ומוציאו ונזרין הרי זה מ
משובח ואינו צריך ליטול רשות מבית
דין ואע״ג דקא מתבר לה שיפי׃ לט
מכבין ומפסיקין מפני הדליקה
ונזרין הרי זה משובח ואינו צרי׳ ליטול
רשות מב״ד ואע״ג דקא מכיך מכוכי׃
וצריכ׳ דאי אשמעי׳ים משו׳ דאי לא מסיק
ליה מיית אבל בור איפשר דיתיב אפומא
דבירא ומשכיה ליה ואי אשמעי׳ בור משו׳
דקא מבעית אבל דלת איפש׳ דיתיב בהאי
גיסא ומשכש ליה באמגוזי צריכא׃
מכבי׳ ומפסיקי׳ למ״ה לי א״ר אליעזר לא ש
נצרכה אלא לחצר אחרת אמ׳ רב יוסף אמ׳
רב יהוד׳ א״שמואל לא הלכו בפקוח נפש
אחר הרוב היכי דמי אילמא דאיכא ט׳ ישר׳
ונכרי א׳ הא רובא ישראל כינסו לה כמי מ
מחצה על מחצה ספק נפשו׳ להקל והלא
דאיכא ט׳ נכרים וא׳ ישר׳ הא נמי פשיט׳ דרוב
ליה קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה
דמי לא צריכא דפריש חד מיניהו ואזל
לחצר אחרת מהו דתימ׳ כל דפריש מרובא
פריש ולא מפקחינן קמ״ל הין הולכין ב
בפקוח נפש אחר הרוב אמי אפי׳
תשעה נכרים וישראל א׳ בתוכן חצר מפקחי׳
בחצר אחרת אין מפקחין לא קשיא הא ד

דפרש כולהו הא דפריש מקבעתיה׃
ר״ז מי שנפלה עליו מפולת ספק הוא
שם ספק אינו שם ספק חי ספק
מת ספק נכרי ספק ישראל מפקחי׳ עליו
ואם מת יניחוהו מצאוהו חי פשיטא לא
צריכ׳ לחיי שעה ת״ר עד היכן הוא בודק
עד טבורו וי״א עד חוטמו בדק ומצא
עליונים מתים לא יאמ׳ כבר מתו התחתוני׳
מעשה היה ומצאו העליונים מתים
והתחתוני׳ חיים אמ׳ רב פפא מחלוקת
ממטה למעלה אבל מלמעל׳ למטה כיון
דבדק ליה עד חוטמו תו לא צריך דכתי׳
כל אשר נשמת רוח חיים באפיו ומנא לן
כפשה דחי שבת דכתי׳ אשר יעשה אותם
האדם וחי בהם ולא שימות בהם׃ לח
חטאת ואשם ודאי מכפרין מיתה
ויום הכפורי׳ מכפרי׳ עם התשוב׳ ותשוב׳
מכפרת על עבירו׳ קלו׳ על עשה ועל לא
תעשה שניתק לעשה ועל החמורו׳ הוא
תלוי עד שיבא יה״כ ויכפר שאל ר׳ מתיא
בן חרש ברומי את ר״ל שמעת ד׳ חלוקי כ
כפרה שהיה ר׳ ישמעאל דורש א״ל ג׳ הן
ותשובה עם כל א׳ וא׳ עבר אדם על מצו׳
עשה אינו זז משם עד שמוחלי׳ לו מיד
שנ׳ שובו בנים שובבי׳ עבר על מצות לא
תעשה ועשה תשובה תשובה תולה ויה״כ
מכפר שנ׳ כי ביום הזה יכפר עליכם ע
עבר אדם על כריתות ומיתו׳ ב״ד ועשה
תשובה תשובה ויוה״כ תולין ויסורי׳
ממרקי׳ שנ׳ ופקדתי בשבט פשעם וגו׳׃
אבל מי שיש בידו חלול השם אין כח בידו
לתלות ולא ביה״כ לכפר ולא ביסורי׳ למרק

למרק אלא כולן תולין ומיתה ממרקת ש
שנ' ונגלה באזני יי צבאות אם יכופר העון
הזה לכם וגו' היכי דמי חלול השם אמ' רבא
כגון אנא דאי שקילנא בשרא מבי טבחא ולא
יהיבנא דמי לאלתר ור' יוחנן אמ' כגון
אנא דמסגינא ד' אמות בלא תורה ובלא
תפילי' רב עוירא בר ינאי אמ' כגון דאמרי
א' כסי שרא ליה מריה לפלניא רב יצחק ב
בר אבדימי אמר כגון שחביריו בושין
משמועתו **לט** ת"ר בזמן שאדם
שונה וקורא ודבורו בנחת עם
הבריות ומשאו ומתנו בשוק נאה ונושא
ונותן באמונה מה הבריות אומרות עליו
אשרי פלו' שלמד תורה אשרי אביו ואשרי
רבו שלמדוהו תורה אוי להם לבני אדם
שלא למדו תורה פלו' שלמד תורה ראית
כמה יפים דרכיו וכמה מתוקני' מעשיו
עליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה
ישראל אשר בך אתפאר ובזמ' שאדם שונ'
וקורא ואין דבורו בנחת עם הבריו' וכו'
מה הבריות אומ' עליו אוי לו לפלו' שלמד
תורה אוי להם לאביו ולרבו שלמדוהו תו
תורה אשריכ' לבני אדם שלא למדו תורה
פלו' שלמד ת' ר' ראיתם כמה מכוערים
מעשיו וכמה מקולקלי' דרכיו עליו הכתו'
אומ' באמור להם עם יי אלה ומארצו יצאו
א"ר חנינא גדולה תשובה שמגעת עד כ
כסא הכבוד שנ' שובה ישראל עד יי אלהיך
וא"ר לוי גדולה תשובה שמביאה רפואה
לעולם שנ' שובו בנים שובבים ארפא משובתכם
היכי מי תשובה כגון דבא דבר עבירה
לידו ופירש מחוי רב יהודה באותו מקום

ובאותו הפרק ובאותה אשה **מ** אמר
רב יהודה רב יורי בן אבה פשעיו
לא יצליח וכת' אשרי נשוי פשע כסוי חטא'
לא קשיא כאן בעבירות שבין אדם למקום
כאן בעבירות שבין אדם לחבירו תני עבר
אדם עבירה פעם א' מוחלין לו ב' מוחלין
לו ג' אין מוחלין לו שנ' הן כל אלה יפעל אל
פעמים שלש עם גבר והתניא ג' מוחלין
לו ד' אין מוחלין לו לא קשיא הא ביחיד הא
בצבור גרסינ' בסדר תעני' ת"ר אדם
שיש בידו עבירה ומתודה ואינו חוזר בה
למה הוא דומה לאדם שתפש השרץ בידו
שאפי' טובל בכל מימי שבעולם לא עלת'
לו טבילה זרקו מידו עלתה לו טביל' כו'
ומודה ועוזב ירוחם ׃ **מא** תניא
עבירו' שהתוד' עליהן יה"כ זה לא יתודה
עליהן ביום אחר ואם שנה בהן צרי' שיתוד'
עליהן ואם לא שנה בהן ויתודה עליהן
ע"ה אומ' שנא' ככלב שב על קיאו כסיל שונה
באולתו ר' אליעזר אומ' כ"ש הרי זה
משובח דכתי' כי פשעי אני אדע וט"א
מה אני מקיים ככלב שב על קיאו כיונ
כונא דא"ר הונא כיון שעבר אדם עבי'
פעם א' ושנה בה הותרה לו הותרה לו
ס"ד אלא אמ' נעשית לו כהיתר ׃ **מב**
נצרי' לפרט את החטא שנ' אנא חטא
העם הזה ויעשו להם אלהי זהב דברי ר'
יהודה בן בבא ר' עקיבא אומ' אינו צרי' אלא
מה אני מקיי' ויעשו להם אלהי זהב כדר'
ינאי דא"ר ינאי אמ' משה לפני הקב"ה וכו'
רבש"ע בשביל כסף וזהב שהשפעת לישר' עד שאמרו
שפתותם מלומ די הם גרמו לשעשו להם

להם אלהי ישראל מפרסמין ואת החנפים
מפני חילול השם שנאמר ובשוב צדיק
מצדקתו ועשה עול וגו' כל המזכה את הרבים
אין מספיקין בידו לידי עבירה כדי ש
לא יהו תלמידיו נוחלין העולם והוא
יורד לשאול שנ' לא תעזוב נפשי לשאול
לא תתן חסידך לראות שחת וכל המחטי'
את הרבים אין מספיקין בידו לעשות ת
תשובה שלא יהו תלמידיו יורדין לשאול
והוא נוחל העולם הבא שנ' אדם עשוק
בדם נפש עד בור ינוס אל יתמכו בו ׃
סג האומר אחטא ואשוב אין מספיק'
בידו לעשות תשובה אחטא ויום ה
הכפורים מכפר אין יום הכפורים מכפר
עבירות שבין אדם למקום יום הכפורים
מכפר עבירות שבין אדם לחבירו אין יום
הכפורים מכפר עד שירצה את חבירו
אמ' רב יצחק המקניט את חבירו אפילו
בדברים צריך לפייסו שנ' אם ערבת לרעך
תקעת לזר כפיך נוקשת באמרי פיך נ
נלכדת באמרי פיך עשה זאת אפה בני
והנצל לך התרפס ורהב רעך אם יש לו
ממון בידך התר לו פסת יד ואם לאו ה
הרבה עליו רעים ׃ אמ' רב יהודה צ"ר
לפייסו בשלשה חבורו' של שלשה שלשה
בני אדם שנאמ' ישור על אנשים ויאמר
חטאתי וישר העויתי ולא שוה לי ׃ ואם
מת אר' יוסי בר חמא מביא עשרה בני
אדם ומעמידן על קברו ואומר חטאתי
לה' אלהי ישראל ולפלוני זה שחבלתי בו ׃
אמ' ר' יוסי בר חנינא המבקש מטו' מ
מחבירו אל יבקש יותר משלשה פעמים

פעמים שנא' אנא שא נא ועתה שא נא
לאב ולרבו עד דמפייס ליה ׃ עד כאן
דברי רבינו יצחק אלפסי ׃ מד
אמרינן בעירובין בפרק בכל
מערבין גבי קדוש על היין היכי נעביד
ליבריך עליה ונשתי ליה כיון דקביל עליה
איתסר ליה ׃ ליבריך עליה וליתביה
למי שמברך צריך שיטעום ליטעמי' ניבוקא
דילמא אתי למיסרך שלכך לא איפשר ׃
מה ואם בא ברית מילה ביום כפור
או בתשעה באב ובשאר תענית צ
צבור כתב רבי' שלמה ז"ל שיברך על הכוס
ויניחנו עד מוצאי התענית ושתי ליה א
אבל לא ליטעמיה לינוקא דילמא אתי ל
למיסרך ואין נראה דאם כן בליל כפור נ
ליבריך עליה וליניחיה עד מוצאי התעני'
׃ אך מה ששמעתי בצרפת בשם רבי'
הקדוש רבינו אליהו בר' יהודה מן פריש
שעירם בראש על העיקר והלכ' למעשה
היו עושין על ידו בצרפת מזה לשטעימה
לתינוק ואין בזה חשש דאתי למיסרך
בכל אלא בקידוש כוס הכפור שהוא מדי
שנה בשנה ואם בכל שנה יטעימנו ב
לתינוק בל איש ואיש בביתו ודאי אתי
למיסרך אבל בשאר ברית מילה בתענית
צבור אם יטעימנו לתינו' לא אתי לאיסר'
דאולי לא יבא כמותם שנים ברית בתעני'
צבור דלא שכיח שילכך אין לחוש לכך ׃
ויישר אבן ׃ מו כתב רב עמרם
גאון ז"ל שבערב יום ה
הכפורים אין רשאין להטמין את החמין
בערב שבת אלא לכבוד שבת וזה במנה

נמצא כאלו מטמין לכבוד חול מוצאי
התענית ׃ ורב יטרונאי כתב הטמנת
ערב שבת שהוא יוה״כ לכבוד השבת אנא
להטמין ערב כפור למוצאו למה הוצרכה
יתקן כל צרכיו למוצאו שהוא חול אבל
איסור אין בו ואין ממחין ביד שעושה ׃
ומנהג צרפת ופרובינצא הוא ב
להטמין ומנהג בשר הוא שאם לא יעשו
כן יהיו כמו אדם כחולין ונשים יצטרכו א
את התפל׳ כי ימהר ולבשל ולא יוסיפו
מחול על קדש וגם יהיה ככה שהילדים
יאכלו מבעוד יום שלא יוכלו להתאחר ע
עד שתחשך וכשימצאו הכל מזומן ומ
ומתוקן לסעודה לא יבאו לידי חשש איסור
ושלום אכן ׃ מז ואמרינן בסוף
יומא כך היה מנהגו של ר׳ יהושע
בן לוי ערב יום הכפורים מביאים לו מ
מטפחת ושורה אותה במים ועושה א
אותה כמין כלים נגובים למחר מקנח בה
פניו ידיו ורגליו פי׳ עושה כמין כלים נגובי׳
דעבר לה שלא יבא לידי סחיטה ואמרי
ליה איפכא אמרת לן ואותיבנא לך סחיטה
׃ ומצאתי בסוף יומא יום הכפורים
מביאין לו מפה ומרחיץ את ידיו ומקנח
אותן במפה לאחר מעבירם על גבי ע
עיניו ואינו חושש ׃ ובערב תשעה באב
רוחץ את ידיו ומעבירם על עיניו ׃
סוף הירושלמי חולק ואינו עיקר דאמ׳
בבבלי אסור לאדם להושיט אצבעו קטנה
במים בתשעה באב כדרך שאסור ביום
הכפורים אכן ׃ ואדם שהוא אסטניס
ואין דעתו מיושבת עליו כל הפנים עד

עד שירחץ פניו וידיו במים מותר כשם
הגאון ז״ל ׃ מח ואם היו ניצוצו׳
של מי רגלים ניתזין על רגליו מ
מותר לרחצן ולשפשפן בידיו כדתנן זה
הכלל היה במקדש כל המיסך רגליו צרי׳
טבילה וכל המטיל מים טעון קדוש ידים
ורגלים ואמרי׳ בשלמא רגלים משום נ
ניצוצות אלא ידים למה זאת אומ׳ מצוה
לשפשף ׃ וביום הכפורי׳ התירו לקנח
בכלים נגובין אבל להדיח ידיו לא התירו
ובאשה הוא שהתירו להדיח ידיה לתת פ
פת לתינוק משום שיבתא פי׳ רוח רעה
השורה בידים ומקפדת על שלשה פעמי׳
וכן גזרו חכמים על שמאי להדיח בשתי
ידיו ולהאכיל פת לתינוק הא לאו הכי א
אסור ׃ מט וביום הכפורים ישב
על גבי כרים וכסתות ומצעות
נאות אין בו משום עבירה ובלבד שיהו
רוב הצבור יושבי׳ עליהן אבל מיעוטן לא
מפני המחלוקת ׃ נ מצאתי ולענין
נעיל׳ הסנדל כל מידי דתענוג
בלא מנעל שרי כי הא דרבה בר רב ה
הונא כריך סודרא לכרעיה ונפיק ׃
וסנדל של שעם בין בכפור בין בתענית
צבור מותר רב יהודה נפיק ברהיטני
פירוש מנעל שעושין מן קש של חטין ׃
אביי נפיק בדהוצי רבא נפיק בדיבלי
עשב הוא נמצא שכל מנעל שאינו של
עור מותר ׃ נא ומעתה בתי שוקים
של בגד מות׳ לצאת בהן בין בט׳
באב בין בצבור בין ביום הכפורים דלא
מנעל הם ואינו אסור כי אם מנעל ש

מבעל של עור שבדאית' בירושלמי יוצא'
באנפליא של בגד וכת' רב אחא משבחא
בהלכות גדולות דאי צריך איניש למיפק
בריבתא דשכיחי נחשים ועקרבים וקוצים ו
דחיל למיזל תרין בלא מסאנא שרי למיכרך
מידי אכרעיה כי היכי דאמרן ללוי דלא
ליתזק אבל מסאני בין דמיפנק בין דלא
מפנק אסור עד כאן. ולא הא דאמר ש
שמואל כל שנו מזומת סכינא עקרב מותר
ועל כרחין אף במסאני קאמ' דשא בסמי
דאמר קף בלא בכנס שרו למיפק בהו
לכתחלה וסרב ר' יצחק אבן גיאת כת' וכן
שקר לא ישייל אדם בקורדסי בתוך ביתו
אבל שמא מטייל באנפליא של בגד אבל
סנדל ומנעל של עור לא יטייל בהן אפי'
לבית ולא ממטה למטה. ירושלמ' אית תנא
תני יוצאין באנפליא ביום הכפורים ואית
תנא דתני אין יוצאין באנפליא של בגד ו
ומאן דתני אין יוצאין באנפליא של עור
ר' יצחק בר נחמן סליק לגביה דר' יהושע בן
לוי כבל צומא רבא נפיק שבים גבים ס
סולייסם א"ל מהו אכן א"ל אסטנס אני
חד תלמיד דר' מנא חורי לחד מן קריבוי
דנשיא למילבש סולייסא א"ל מן חרא דר'
יהושע בן לוי ר' יהושע בן לוי אסטנס ה
הוה. גב וכתב רב עמרם שכך
מנהג ערב יום הכפורים
אחר שש שעות ולמעלה אדם הולך לבית
הטבילה וטובל ואין לברך על הטבילה
וכל שכן על הרחיצה מי שרוחץ בתשעה
קינוסיאל ואין יוצא בזמן הזה אבל ש
טבילה שהיא מצוה כגון היולדת והנדה

ואחרכם מברכין ואחר כך טובלין ודאמ' כל
המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן
חוץ מן הטבילה אוקמוה רבנן קמישי ב
בטבילת גר ועבד דלא חזי קודם טבילה
גב ולפני השעודה מתודה לאחר
תפלתו דתניא מצות וידוי ערב
יום הכפורים עם חשיכה אבל אמרו ח
חכמים מתודה אדם קודם שיאכל וישתה
שמא תטרף דעתו עליו ואף על פי ש
שהתודה ערבית יתודה שחרית ומנחה
ונעילה דתניא אור יום הכפורים מתפלל
שבעה ומתודה שחרית מתפלל ז' ומתודה
מוסף מתפלל ז' ומתודה מנחה מתפלל
ז' ומתודה נעילה מתפלל ז' ומתודה מה
הוא חותם בוידוי דברי ר' מאיר וחכמים
אומרים אם בא לחתום בוידוי חותם ל
לא דנו מזה דבין לר' מאיר בין לרבנן
לחתום בוידוי ולומר ברוך אתה יי הא-ל
הסולחן כאשר כתוב בסדורים הישנים
אך הרב רבינו סעדיה כ"ע כתב ש
שכל מי שחותם בוידוי טועה
הואיל כן מנהג כל ישראל שלא נחתום ולא
ידעתי למה אין חותמין וכמדומה לי
שכך שמעתי משם ר' יעקב בצרפת
שראוי אדם לחתום בה אכן
ואמר רב עמרם שליח צבור אומר
ודוי זוטא לאחר שיסיים את תפלתו בקול
רם ואומרים אתה הרבים ידי חובתן ואומרי'
אבינו מלכנו ואין נופלין על פניהם וזה
הוידוי זוטא נכנ' תפלות הכפור לבד מ
מנעילה שאומרי' אתה נותן יד לפושעים
וכן מנהג של ישראל

כרב עמרם אך לפי שהלכה אינו כן דת״ר
מנות וידוי ערב יום הכפורים וכיון דאמ׳
יחיד אומ׳ אחר תפלתו וש״צ אומר באמצע
תפלה מאי היא אבל אנחנו חטאנו אמר
בר המדורי שום קאימנא קמי׳ מר שמואל
והוה יתיב כי מטא ש״ליחא דצבורא לאבל
אנחנו קדים אמינא ש״מ עקר וידויים
אף הוא למרנו מאם דידני מעומד שוא
ולא מיושב דהא קם ליה ואעפ׳ שהתפלל
צריך לעמוד כי שמע ליה משליח׳ דצבור׳
ולעולם בכריעה כדאמרי׳ לעיל ׃ ורב
האיי כתב שאין מנהג לש״צ להתודות ב
במנחה ואם ירצה לומ׳ ברכת המרצה
לכלות סרחו בידו אך לא שמענו מנהג
זה ואם מפני שאין בקיאין כדי להודיעם
שכולן צר כן להתודות לאחר תפלתם ב
לפני שיגמרו .מפסקת ׃ וכת׳ רבי׳ שריר׳
שבשביל להסדיר תפלת כפור לבני אדם
שאינן בקיאין בה אין לש״צ לשמוע קולו
בצבור הוא מתפלל בלחש מוקילם לא כ
ישמעו ׃ אך אחר תפלתו שהוא מתפלל
בקול רם להוציא את מי שאינו בקי ת
יתפללו עמו אם ירצו ׃ נד וכתב
רב עמרם שכך אמ׳ ריש
מתיבתא מנהג שלנו ובבית רבי׳ שבבבל
לאחר השיגרם המפסקת אוזרי׳ למקדש
מעט להתפלל ערבית ולפני פריסת ש
שמע עומד ש״צ ומברך שהחיינו שמא
יש אחר מק״ל שלא ברך בביתו והרשו׳
ביד ב״הא לברך בביתו כדאמרי׳ בפר׳ שני
דעירובין שהבינה אומ׳ זמן בראש השנה
ובכפור וזמן אומרו אפי׳ בשוק ׃ וכן כתב

רב נטרונאי שש״צ אומ׳ זמן לפוצא את
מי שלא בירך ׃ וכתבו רבי׳ סעדיה ז״ל
ורבי׳ האיי ז״ל דבין יחיד בין צבור חייבין
לברך שהחיינו אחר תפלת ערבית ׃
ונהגו רוב מקומות בספרד ובפרובינצא
ובצרפת לאומרו לפני שהתפלה כרב ש
עמרם ׃ נה וכת׳ רב עמרם שיש
מקומות שש״צ לפני התפלה
אומ׳ כל נדרים ואומ׳ שאחיינו לפי שאין
בם כליל כפור לאומרו אבל שדרו מ
ממתיבתא הקדושה שמנהג שטות הוא
לומר כל נדרים וכן כתב רב סעדיה לומ׳
כל נדרים ואומ׳ בגנות דבריו וכי תקנו
רבנן כל נדרים לעדה שטגנ.) ואפרה ש
על נפשם בשבועה בבית הנגבת עין
נדרי אונסין ושגגת צבור כדכתי׳ ואב בג
עדת ישר׳ שגג אבל מי שנשבע כל השנה
להתיר שבועתו ונבטלה לא ׃ נו
וכתב רב נטרונאי אין נוהגין
לא בשתי ישיבות ולא בבבל להתיר נדרי׳
לא בראש השנה ולא בכפור אך שמענו
שיש מקומות שאומ׳ כל נדרים שלשה פ
פעמים ולא שמענו מרבותינו ומנהג
צרפת ופרובינצא לומ׳ כל נדרי׳ ג׳ פעמים
ודייקנים בו לומ׳ מיום הכפורים זה עד
יום הכפורים הבא עלינו לטובה והכי
איתא בנדרים פ״ר׳ הרוצה שלא יתקיימו
נדריו יעמוד בר״ה השנה ויאמ׳ כל נדרי׳
שאני עתיד לידור כל השנה הרי הם ב
בטלי׳ ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר
ודקשינן אי זכור בשעת הנדר עקריה
תנאה וקיימיה לנדריה אמר אביי תני

תני ובלבד שלא יאמר וכו' בשעת שנדר
רבא אמר כגון דאתני בר"ה שעבר ולא
ידע מאלו אתני ונדר ומזכר בשעת
שנדר דאתני א"כ בשע' נדרו שעל דעת
הראשונה הוא נודר אין בו ממש ותנאו
קיים לא אמ' על דעת הראשונה אני נ
נודר בטל תנאו וקיים נדרו רב הונא
בר חיננא סבר למדרשיה לפירקא א"ל
רבא תנא מיסתם סתמה כדי שלא
ינהגו קלות ראש בנדרים ואת דרשת
ליה בפירקא הא למדת דאף דאתני מ
מעיקרא לא סבר רבא לאורויי וכל
שכן נדרים ושבועות שעברו כבר שאין
מתירין ואין מורין להתיר ואין סתרם
מועלת להם לפי שנהגו לאחר נדרת
שיהא בטל כלל שהלכ' אין ראוי לומ' התרם
...ו כלל ושכב בן גאון וכתב רבי האי
הלכה כרבא דמחמיר לפיכך אין אנו
נוהגין כמשנה זו ואין אנו מפירין ש
מתירין נדרים לא בר"ה ולא בכפור ולא
...שנו מרבו' אף אנשים שחכמים האחרונ'
...ל' שנהגו ואל תסבו ממנהגם שהשיבות
דכתב כל נדרים שאומרי' בליל שכפור
... הכא מרי מיום שכפורי זה עד יום
כפורים הבא עלינו לטובה בלשון
מחרטה כגון וא' וכן עקר ושאומר
יום כפורים שעבר עד יום שכפורים
...א עלינו לטובה כולהו דאי חרטה
...אין שוגג שהוא שאי אפשר לו להתיר
...הנא ובלא חרטה דא ביקרא ובלא מ
...יד מומחה אנו כ' פריצות ועוד דהלכה
... שפשא דשום בתרא דאמ' כפר שעולם

נ"ו שצריך לפרוש את הנדר אלא כ"נאת
הכא מרי עקר וסמך להכר בפרק ד'
נדרים שרוצה שלא יתקיימו נדריו של
כל השנה יעמוד בר"ה שעבר נבי' לעיל
ופריך הא זכור וכו' לעיל דלא דמי לההיא
דאמ' לעיל לאו' כפני חבירו כל שנדרי'
וכו' דהתם ודאי לאו מבטל לתנאים
דידיה מוכיחות שלבטל שנדר של אחרים
סוא מכוין ואמ' אביי תני וכו' לעיל וכן
הלכה דסיעת פרכות שתלמוד וה"כי
אביי מוקמינן כך ורבינא ורבא דמשנו
שנויא אחרינא לא פליגי אתלמודא אלא
סברי דלא צריך לשנויי כדאביי כדמשני
גבי שבועות דפריש אביי באומ' שבועה
שראיתי ופריך רבא ושא דומייא דנדר
קתני אלא אמר רבא באומ' יאסרו וכו'
חס לא ראיתי ואביי לא פליג אלא דבעי
לאוקומי ליסבא דאם לא ראיתי ורבא
אמר דאתני וכו' ולא ידע אם ש
שתנאם אם מדברים שבינו לחבירו אם
מדברים שבינו לבין המקום הא משאר
דברים והשתא קא פריך אי זכור בשעת
שנדר ואמר על דעת וכו' לבאמר
שמדבר זה שתנאם שנדר לית ביה משמש
ואי לא אמר על דעת וכו' לבא יזכר מדבר
זה בטלים לתנאים שזכים זכיר ולא חשש
וקיים נדר. ולרבא אפי' לא אמר לא איך
זכור בשעת שנדר בטלים לתנאים ק
וקיימי' לנדרים ובשלא מודה לאביי ב
וגיבא מאן דפליג כי איכא זכיר מתנאו כלל
נדרים לית ביה משמש ומתחיל שחזן
והוא דשום יסוד שעיזרמי דמשבש בפר'

ספרד שאומ' לעולם ואז רחום בערבית
וכשאר ארצות אין אומ' אותו כי אם בחול
ומבואר במקומו נרמז ושנים לפניה
ושתים לאחריה ואותה' פורס סוכת שלום
וזה מנהג ספרד בימים טובי' ולא בשבתו'
ומנהג צרפת ובפרובינצא אף בשבתות
וסדרם מבואר במקומו · ומתפללין
ביום הכפורים וכו' כבל התפלו' מלוך
זולתי בחותמת יום כפור בברכה רביעית
ואמר מלוך מחול לעונותינו והשיאנו
וחותם מלך מוחל וסולח וכו' מלך על
כל הארץ וכו' ומתודה אחר תפלתו וידוי
זוטא אבל אנחנו וידוי רבה על חטא על
חטאים · ורב עמרם אומר שאינו אומר
יעלה ויבא ולא מלך אלא מחול לעונותינו
ודברך מלכנו אמת וקים לעד וכו' ויום
הכפורים וכן מנהג צרפת שלא לומר
מלוך אך אומר יעלה ויבא ובספרד ו
ובפרובינצא אומ' את שניהם ואם חל כפו'
בשבת אומר החזן אחרי התפלה ויכלו
ומעין שבע מגן אבות בדברו בדרך ש
בשבתות שבכל וחותם מקדש השבת ואין
צריך להזכיר יום הכפורים שאילולי שבת
אין ש"צ יורד לפני התיבה ערבית של יום
הכפורים לומר מעין שבע כבמה מדליקי'
ואג' דכב גילה מדכרינן דשבתא הוא
היכנו ע בג' דיום הוא שבתחילה בארב'
תפלות כדאמר התם ואחרי התפלה אומ'
סליחות ותחנונים קדיש · נח בשחרית
משכימין לבית הכנסת ופותח
החזן בברכות ואחרי כן פותח בזמירות
של שבת · ואומרי' הודו ליי קראו בשמו

תפלה למשה תפלה לדוד שמעה יי צדק
לדוד אליך יי נפשי אשא לדוד משכיל
אשרי נשוי פשע למנצח חנני אלהים כ
כחסדך למנצח לך דומיה למנצח לבני
קרח רצית יי ארצך · תפלה לדוד הטה אלו'
אזנך ענני לדוד ברכי נפשי את יי
ברכי נפשי את יי אלהי גדלת מאד שיר
למעלות אשא עיני שיר המעלות אליך
נשאתי את שיר המעלות לו יי שמחתי
באומרים שיר המעלות ממעמקי' הללויה
הללו את שם יי ונגמר כל הזמור ופותח
ברוך שאמר ויש שמוסיפין בו מענין
הימים ליום טוב ושבת וכן מנהג ספרד
ולא יתכן לשנות ממטבע שטבעו חכמי'
בברכות והמשנה לא יצא אכן' · אך
המזמורי' הנוספים ליום שנהגו בספרד
שנהגו כשר וטוב שיש מהן לענין היום
ויש הצריכים ליום ההן דברי בקשה ו
ותחנון אכן · נט וכתב רב עמרם
ויורד שליח צבור לפני התיבה
ואומר נשמת ואם יש מילה כיוצר אור
ובא זכות עונים ובאמת רציב לומ' תוספת
לענין היום הרשות בידו וכן מנהג צרפת
וגם בשלש ראשונות ואי רבו יוכל אדם
לשאול צרכי רבים דלא ישאל אדם צרכיו
לא בשלש ראשונות ולא בשלש אחרונות
צרכי יחיד קאמר אבל צרכי רבים שואלין
תדע דהא שלש ראשונות ושלש אחרונות
צרכי רבים נינהו כן פרשו כל הגאונים
ז"ל · וכתב רב עמרם ויורד ש"צ ואומר
מגן ומחיה ויושב ואומר מעמד שיש
בו רבי וסניוהי ושמו וגודש והוכרת

וכ׳ בר״י זכות ולא דבר קטנה הוא ולא של רוכב א״א זה שירדנו הן לברכות או ש למעט וכן כתוב ולפנינו אין אומ׳ אלא דבר מועט בשלש ראשונות אבל בסליחות ורחמים מוכת היום הן ובשמגיע לפני יי תטהרו אומ׳ שבע סליחו׳ ומתודה שלשה פעמים׃ ס וכתב רבי׳ סעדיה יש שמוסיפי׳ לאחר זכר ליציאת מצרי׳ אבל אבותינו וכ״כ רבי׳ האיי שכך מנהגם ואין בכך הפסד ואחרי שוידוי והסליחות אומ׳ מחול לעונותינו וכן מנהג ש״צ מתוד׳ עם הצבור ביחד וחוזר ומתודה לבדו בקול רם להוציא רבים ידי חובתן עד ג׳ פעמים׃ ואחר התפלה מוציאין שתי תורו׳ וקורי׳ ו׳ באחרי מות פרש׳ קרבנות היום ומפטי׳ קורא ובעשו׳ לחדש ומפטי׳ בישעיה כי כה אמ׳ רם ונשא ומכיח עד כי פי יי דבר לפי שכתוב בה הלא זה צום אבחרהו להכריז ולהזהיר על התשובה אבן׃ ונפלאתי על מה שהיו עושין בימי קדם למה אין עושין כך דתנן בא לו כהן גדול לקרות קור׳ וקורא אחרי מות ואך בעשור וב״ג עשור שבחומש הפקודים קורא אותו על פה ואנו מדלגין אך ב בעשור שלא בקראת כלל בזמנה מה שאין כן בכל הפרשיו׳ שבתורה הנקרא׳ בזמנן׃ מתקנת משה רבינו וידבר משה את מועדי יי שיהו קורין כל אחת ב בזמנה ואומר תהלה לדוד ומחזיר ספ׳ תורה למקומו ואומ׳ קדיש חסר ועומדי׳ לתפלת מוסף ואומר אבות וגבורות וקדושת השם ובכן ובכן ובכן עד שמלך הקדוש אתה בחרתנו ומפני חטאינו עד כשלבתן יש אומרים כאן עלינו לשבח מחול לעונותינו ויש אומרים מלוך על כל העולם כו׳ והשיאנו כי אתה סולחן ולאחר שים שלום אומר וידוי זוטא ו ווידוי רבה׃ ויש לומר מנהג ספרד ופרובינצא שאומר מלוך שהרי אמרו בר״ה השנה בפ״ב שלכך אין אומ׳ הלל בר״ה השנה ויום כפור שהמלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מ מתים פתוחים לפניו ואין בדין לומר ש שירה ואפילו בר״ה השנה בינוני׳ תלויי׳ ועומדין מר״ה ועד יום הכפורים זכו כ נכתבים לחיים לא זכו נכתבין למיתה אם כן ראוי לומר מלוך לפי שהמלך יושב על כסא במלכות לשפוט ונדון את ב בריותיו ושנות׃ סא ואם חל יום כפור בשבת אומרים בכל התפלות ותתן לנו יי אלהינו באהבה ש שבתות למנוחה את יום המנוח הזה ו ואת יום הכפורים הזה׃ ושליח צבור אומר בקול רם מגן ומחיה ומשלש ו ובשמגיע עד לפני יי תטהרו אומ׳ רשות לסדר עבודה׃ סב ומנהג צרפת ופרובינצא לומ׳ עלינו לשבח אוחילה לאל ואומ׳ סדר עבודה והוידויין שהיה כהן גדול מתודה ביום הכפורים שהיה מזכיר את השם עשר פעמי׳ ביום שלש בכל הוידוי ושלשת וידויין ואחת ב בגורלו ליי חטאת ושני הוידויין כפר אחת בשעיר המשתלח ואומר כך אנא ה השם עויתי פשעתי וחטאתי לפניך וגו׳׃

ונו' ואחר כך אומר אנא השם עויתי ו
פשעתי וחטאתי לפניך אני וביתי ובני
אהרן עם קדושך ואחר כך אנא השם ע
ע"ו פשעו וחטאו לפניך עמך בית י
שראל. ואמ' רבי חיי ז"ל יאמר אנא
השם ו' אנא בשם וכלשון זה לא היה כ
הן גדול אומר אנא השם אנא בשם ש
המפורש שהוא בן ארבעים ושתים א
אותיות ומצוי בישיבה ידוע לחכמי' והיה
אומ' אותו עשר פעמים כמו שאמ'.
והכהנים והעם העומדים וכו' תטהרו.
ונהגו לומר שיורדין בקול רם ושבטר
שעומדים שם אך היה כהן גדול אומ' היו
כורעין ומשתחוים ונופלין על פניהם
כשהיו שומעים את שם המפורש יוצא
מפי כהן גדול בקדושה וכו' ביומא פרק
אמר להן כיצד מתודה אנא השם עויתי
ופשעתי וחטאתי דברי ר' מאיר וחכמים
אומ' חטאתי ועויתי ופשעתי. אמ' רבה
בר שמואל אמ' רב הלכה כחכמי' פשיטא
יחיד ורבים הלכה כרבים. מהו דתימא
מסתברא טעמ' דר' מאיר כדקא מסייעי
ליה קראי קמ"ל. ואיכן קראי נושא עון
ופשע וחטאה והתודה עליו את כל
עונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל
חטאתם וגו' ההוא דנחית קמיה דרב
ועבד כר' מאיר א"ל רב שבקת רבנן ע
ועבדת כר' מאיר א"ל אנא כר' מאיר סביר'
ליה דתנא כספר אורית' דמשה. בהלכות
פסקי כרבנן וכן פסק רב פלטוי וכך רב
חפץ ורבי' שרירא פסקו כר' מאיר מסקנא
דגמרא קיימא דרב ועבד כר' מאיר ושביק

ליה כרב דאמ' רב דפסק כחכמים א'י
ניה והכין מסתברא. **סג** ובמנחה
קורין בעריות והמנהג להודיע
לרבים ולהזהיר על העריות וכל מי
שיש לו מהלה לקבל על עצמו לפרוש
מהן ולהתודות עליהן ויתכפר לו. כ"ק
מרבו בצרפת. ואני מצאתי במדרש
למה קורין בעריות בכפור לומר רבון
העולמים הזהרתי שלא לגלות ערוה אף
אתה אל תגלה ערותינו ביום הכפורים
ותכפר לנו על כל פשענו ותמחול ותסלח
לכל חטאתינו אמן. וקורין ג' בעריות
ומפטיר ועלו מוסיפים ובכולה יונה
שמדבר על התשובה להזהיר ע' התשוב'
ומי אל כמוך נושא עון וכו' ושליח הקורא
הוא שמפטיר ומברך לפניה ולאחריה
כל הברכות כדרך שחרית יסוד
שעירמי ובצרפת נהגו בכל אחת
תפלות לומר סליחות ורחמים וכן בדין
והיו אומרין לומ' י"ג פעמים י"ג מדות
בשחרית ובשאר תפלות שבע ולא י
ידעתי למה אכן ואמרו רבינו סעדיה
ורב נטרונאי ורבי חיי ז"ל במנחה של
יום הכפורים ובנעילה אין אומר ש"ץ
אתה כוננת סדר עבודה ולא בשחרית
אלא במוסף בלבד שמזכיר סדר עבודה
והזאות ושירויין כמו שהיה מזכיר כהן
גדול וכיון שהזכיר במוסף לא יחזור
ויזכיר במנחה ובנעילה הילכך לא יזכיר
וכן מנהג ושליח הכנסת הוא שמפטי'
ושמברך לפניה ולאחריה על הברכות
כדרך שחרית יסוד הצעירמי. שי

סד וכת' רב עמרם בתפלה שמנה' אין אומ' לפניכו סליחה ולא רחמי' אלא אחר סיום התפלה יאמר אבינו מלכנו וכן אמר רב סעדיה שאין אומרי' סליחות ורחמים כי אם בשחרית ובנעילה ובצרפת נהגו בכל ארבע תפלות לומ' וכו' ולומר במנחה סליחות הרשות בידו לפי שיום סליחה הוא ובכל התפלות ראוי לומר ומנהג של ישיבה הוא שבשחרית אומרי' חמש סליחות ובמוסף שבע במנחה ו ובנעילה שלש שלש ואם יש פנאי אומ' חמש וכן אמר רב עמרם שאין לומר סדר עבודה כי אם במוסף בלבד ועוד כתב רב עמרם שאין אומ' סדר עבודה אלא במוסף כדרך שאומרי' סדר תקיעו' במוסף ראש השנה וסדר קרבנות היום שאין אומרי' בשבתות וימים טובים וראשי חדשים כי אם במוסף בלבד אבל בצבור מתוך שהיה סדר עבודה חביב עליהם היו אומ' אותו אף בשחרית ובמה נאמרי' היו שבולא יבלו בשעת מנחה סה וכתב רב עמרם בנעילה פותח באשרי וסדר קדושה וקדיש ועומדין לתפלת הלחש ומתודים לאחר תפלתו ג' פעמי' ובשיגיע אתה יודע רזי עולם יאמר אתה נותן יד לפושעים מה אנו מה חיינו כולו כו' זכרנו לחיים אומ' חתמנו לחיים ונתחתם בספר חיים ובזכרנו וחתום לחיים וכו' בשלום ובספר חיים כו' ובחתם לבבך וכו' באותה יודע תפלה כתקום שאומ' אתה יודע ומביים כי אתה סולחן וחותם ויום שכפורים אבל יחיד אסור לו לחתום בברכה בוידוי כך כתב רב עמרם ובבר כתבנו לעיל רבינן לר' מאיר בין לרבנן יכול לחתום יחיד בוידוי סו ויש שנהגו לאחר שמסיים תפלה של מנחה אומ' קדיש ותהלה וסומך תפלת נעילה לתפלת המנחה כדתפלת מוסף לתפלת השחר כך תפלת נעילה למנחה שאומ' תהלה לדוד ואין אומ' סדר קדושה אלא במנחה בלבד כך ראיתי בצרפת בסדר רש זל ויש שיאמר סליחות באמצע התפלה ומתודה במה אנו מה חיינו ומסיים התפלה ואומ' קדיש כולו והאמר רב עמרם של אחר כך נופלין על פניהם ומתחננים ואומרי' בקול רם אבינו מלכנו ואחנחנו לא ידע וכו' ורבי שרירא כת' לא שמענו מי שעשה כך ואין מנהג ובכים נושאי' את כפיהן בנעילה כדרך שנושאין במוסף ובשחרית אבל במנחה אין נושאין דמנחה דשבתא שכרות בכל יומא גזרינן בנעילה דלא שכיחא שכרות לא גזרינן וכן כתב רב עמרם וכתב רב עמרם בשם יח נבור אומ' בנעילה פעמי' במוסף אבל בשחרית ומנחה אין ודר ך ל מרו ומדאמרי' בתענית בריש פרקא ד ובידי נהדרנא מאי טעמא פרסי כפי ידייהו במנחתא דתעניתא ומפרקינן כיון דסמוך לשקיעת החמה מצלו לה כתפלת נעילה דמיא ליידכו מוס דזמן תפלת נעילה סמוך לשקיעת החמה נוא סח וכירוש וכף ינחא מאי נעילה רב אמר נעילת שערי

שערי שמים ור' יוחנן אמר נעילת שערי
היכל אחוס דרב אחא הן ; צייר גולתיה
דרב בזומא רבה אמ' ליה רב בר תחמי
שימא כריש דיקלי את ישיב לי גולתי ו
דכגלי תפלת נעילה מיחלפא שיטתיה
דרב תרין אמ' נעילת שערי שמים וכאן
אמ' נעילת שערי היכל אר' מתים על ידי
דהוה רב מאריך בצלותיה סגי הוה מ
מגיע לנעילת שערי שמים למרכו מזה
דכר הוי שמשא כריש דיקלי היינו נעילת
שערי היכל הרב אבן גיאת ; והלכתא כר'
יוחנן דאמ' דתפלת נעילה איכה פוטרת
של ערבית אלא נכשתחשך מתפללין ז
תפלת חול ומבדילין בחונן הדעת אתה
הבדלת וצריך שמבדילין במוצאי שבתו'
ואפילו חל כפור באמצע השבוע או יו"ט
מבדילין במוצאו ואעפ"שאין בו ששת
ימי המעשה דסדר הבדלות הוא מובה
; ובמוצאי כפור שחל באמצע שבת
ומוצאי יו"ט אין אומ' ויהי נועם שלא ת
תקנוה אבות הראשונים אלא במוצאי שב'
לחוד וגם לא במוצאי שבת ליו"ט ואף כ
כשבא יו"ט באמצע השבת אין אומ' והתו
במוצאי שבת משום דליכא מעשה ידינו
סמ וכתב רב עמרם לאחר עושה
השלום תוקעין תשר"ת פ"ש
אחת והולכין לבתיהם בשלום וכן כתב
רבי האיי ז"ל כי מנהג כל ישראל לתקוע
במוצאי יום הכפורים ולאו מצוה היא
אלא זכר ליובל שנ' ביום הכפורים תעבירו
שופר בכל ארצכם או לערבב את השטן
עד כאן ומפורש בראש השנה ; מראש

השנה ועד יום הכפורים לא היו עבדים
נפטרין לבתיהם ולא שדות חוזרות ב
לבעליהן תקעו ב"ד בשופר בכפור עבדי'
נפטרין לבתיהן ושדות חוזרות לבעליהן
על כן אנו עושין כך לזמן הבית ; ואני
ראיתי במקומות שאין עושי' אלא תקיעה
אחת בלבד והיו אומ' דדי בתקיעה אחת
לכרם זכר ליובל ; ונ"ל כין למאן דאמר
זכר ליובל בין לערבב את השטן צריך
לעשות תשר"ת סימן אחר שלם דכתיב
והעברת שופר תרועה ביום הכפורים
תעבירו שופר בכל ארצכם ותרועה הוא
יבבא ; וכבר באדנו כי צריך להרעה
אחת תשר"ת תש"ת תר"ת ולכל כפחות
מוטב לחוש לספיקות ולא לספקות בר'
יעקב צריך לעשות תשרת זכר לתו ועם
דיובל שהו עושי' לזמן הבית וגם לערבב
את השטן צריך לתקיעה ותרועה ואי
אפשר לתרועה בלא שברים ותרועה כ
כענין תשר"ת דאמ' בראש השנה אר' יצחק
למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ש
וחוזרין ותוקעין כשהן עומדין כדי ל
לערבב את השטן דאלמא בתקיעה
ותרועה הוא דמיערבב שטן והתם ס
הוא דכתיבי שלשה תרועות צריכין
לעשות שלשה פעמים תשר"ת מעומד
למלכיות לזכרונות ושופרות אבל בכפור
דלא כתיבה אלא תרועה אחת די לנו
בסימן אחד לערבב את השטן ושלום
אבן ; ודאמר רבה כל נכ ; שאין
תוקעין לה בתחנתה מריעין לה בסופה
מאי טעמא דלא איערבב

אם ערב שבת לאו כבין דאיקלע ראש ה
שנה בשבת דשא רבה גופיה אמ' שעם
דלא תקעינן משום לא יעבירנו ארבע
אמות ברשות הרבים והיכי טעמ' דלולב
ומגלה א"נ דאיקלע בחול ואתיליד אונס
ולא תקעו כך קבלתי מרבותי בצרפת
אבן י' ואני ראיתי בצרפת מקומות
שהיו תוקעין לאחר תפלת נעילה מיד
לפני תפלת ערבית וכן כת' רבי' שלמה ז"ל
בסדורו ואמ' זה גם אחרי שא"ל החכמי'
בשבת כפ"כ כתבי כל מלאכת עבודה לא
תעשו יצא תקיעת שופר ורדיית הפת
שאין חכמה ואינה מלאכה ואין האיסור
מ[ה]תקוע בשבת אלא שמא ילך אצל בקי
ויעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים
הנה אין לחוש בשבשבר לאחר שלבות ש
שתקיעה מראש השנה ושופר בבית
שבנסת ואין לחוש לכך כך ראיתי ואיכן
נראה בעיני אבן י' ומכסב ספרד
ופרובינצא לאחר תפלת ערבית י' ע
יסוד העזרמי ומבדילין על היין
כדרך שמבדילין במוצאי שבתות ואעפ
שאל להיות כאמצע שבת ומבדילין על
האור מפני שאסור להשתמש בו ביום
הכפור דאמ' חייא בר אבא אר יוחנן מ
מברכין על הנר במוצאי שבתו' ובמוצאי
יום הכפורים וכן עמא דבר וכן הלכה
מיהו משונה יום הכפורים משבת בדבר
זה דבמוצאי שבת מברכינן על אור ה
היוצא מן העצים ומן האבנים ובמוצאי
יום הכפור אין מברכין אלא באור ששבת

אבל לא לאור היוצא מן העצי' ומן האבנים
וי"ל במוצאי שבת דמברכינן להודיע
דאור במוצאי שבת איברי אבל במוצאי
כפור דלא איברי לא מברכינן אלא באור
ששבת להודיע כי הבערת האש אסורה
בו ביום וכן שאר כל המלאכות לשבת וכן
לכפור שנאמר בו וכל מלאכה לא תעשו
לכך אין אנו מברכין אלא באור ששבת
ממלאכת אסור להודיע כי מעתה מ
מותרת ליהנות ממנו ואותו לאורו
אבן: וזה שנהגו כל ישראל
להדליק את הנר בערב הכפור אי' ה
שנולד משום דבעינן אור ששבת "
ע"א ואני מצאתי למכתב טעם
יפה בלאדרנים שנה ש
שהלכו ישראל במדבר לא הלכו אלא
לאור כמשמותיכם המשולה כנר שנא'
נר אלהים נשמת אדם ואמרינן
בפרק סדר נה לידע אם שנתי עולם יפה
ידליק נר את הנר נראה השנה ויראה
אם שנתו עולה יפה מכאן יש לי סמך
לדבר בפרקי ר' אליעזר בפרק מ"ו ראה
סמא"ל שלא מצא עון לישראל ביום כפור
אמ' לפני הקב"ה רבש"ע יש לך עם אחד
בארץ כמלאכי השרת מה מלאכי השרת
אין להם קפיצה אף ישראל עומדין על
רגליהם ביום הכפורים מה מלאכי ה
השרת שלום ביניהם ונקיים מכל חטא
אף ישראל שלום ביניהם ונקיים מכל
חטא ביום הכפורים והקדוש ברוך הוא
שומע עדותן של ישראל מן המקטרג
ומכפר עליהם אבן' ונהגו

והיינו דאמרי' ביומא בבליה שתא אית ו
ליה ישתין רפואה לאשטוני אבל ביום ה
הכפורים לית ליה רפואה לאשטוני שב'
יגער ה' בך השטן השטן בגימטרי' שסה'
פחות חד הוי כמנין ימות החמה חסר א'
ושלוש אבן י' עב כת"רי מ"כ ראעב'
דתנן ב"ה אומ' מטבילין הכל חוץ מפני
שבת ואדם בשבת וכ"ש דתנן כמי כל
חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בט"ב
בין ביום הכפורי' היינו למאן דאמ' טבילה
בזמנה מצוה והואיל וש"א מצוה שותרת
בשבת וביום הכפורי' ובט"ב אבל למאן
דאמר אינה מצוה אסור דאיפשר למחר
ולימא אחרי הדבר דתני' כל חייבי טבילו'
ונום כל היום כלו טובלין מן המנחה ו
ולמעלה אינו יכ' לטבול והרי ר' יוסי אית
ליה טבילה בזמנה אינה מצוה והואיל ו
וכאן אין צורך תפלה משהי לה עד למחר
ומאן דאמר עד המנחה טובל הני מילי
לבעל קרי משום צורך תפלה אבל אדם
שהיה בעל קרי ואעפ' שכוונתו למצוה ה
לצורך תפלה שאינה מצוה היום יותר מ
מלמחר אסור לטבול ועוד קימ' לן כר' י
יהודה בן בתירה ועוד דהא קימא לן ר'
דטבילה בזמנה אינה מצוה ו.רי מעשי'
בכל יום דלגרות ונכ' כנוא כאדא טבי'
ויום דלתפ' יכול לטבול ביום הכפורים
דלא פטר ר' יהודה אלא נדברי תורה ד
דכתב קרא הנה גם דברי כה' וכו' הכל ו
לתפלה לא כדתנן היה עומד בתפלה
ונזכר שהוא בעל קרי כו' וכן פסקי
פירושי רבינו חננאל ז"ל דר' יהודה לא
קאמר הלין דברי תורה אבל לתפלה ו

לא ונראין דבריו וכן עושין אנשי ארץ
ישראל וכן מנהג פרובינצא לטבול ערב
כפור וכן עיקר . ברוך רחמנא דסייען

הלכות סוכה . א

ירושלמי העושה סוכה לעצמו יברך
לעשות סוכה וכן בלולב וכן
בציצית ובכל המצות כן מצאתי וליתה
מדקאמ' במנחות פרק התכלת שמעת
להדיא דמברך לעשות ציצית א"ל מאן
ציצין דמשמע הכי אמ' רב ציצית אינה
צריכה ברכה דתני העושה סוכה לעצמו
מברך שהחיינו נכנס לישב בה מברך ו
לישב בסוכה העושה לולב לעצמו מברך
שהחיינו נטלו לצאת בו מברך על נטילת
לולב ואלו נעשו סוכ' ועשו לולב אינו ו
מבר' ובכל מקום שחולק הבבלי עם ירוש'
הבבלי עקר וכ"כ ר' יצחק ז"ל שיתה עשוים
ועומדת אם יכול ואדם בה ו.בר מברך
מיד זמן ואם לאו לכ. יכנס בה מברך ב
ב' אך הכי חזינ' ליה לרב כהנא דמבדר
אהם דקדוש א"ז לברך זמן אנני"ב ואבוה'
בעשייתם דהני לאו כי ב.א ליתה דאמ'
בירוש' סוכה ישבה ב"נ פוסני' וב"ק מבשי'
תני צרי' נאדם כם דבר אגריא אמ טבא
ור' יוסי אמ' כל שהו מאן דאמר כל שפוא
ובוכר על פני כלה הא לאורת דאדום
בניפא בעינן והא דמבדר נסו רב כהנא
לאו האזין ..ל.נ ובוכ' אי הנה אומן דבוכ'
ניסיכתא דהדריכו מבדר לאו רב כהנא
הכבה דהוה כי מצוה נאת כ.נהו ולא אומן
דלולב דלא מיפטר בזמן ...ין .

וצריך לברך בב״ג ביאתו או בבשילתו דסוף
חיוב יציאתו דזמן דמשום אין מברך עליו
אלא פעם אחת או בשעת עשייה או ב
בזמן יו״ט הר״ב אבן יצחק ג״את׃
וש״ב תלא סוכה ואח״כ זמן דחיובא דיומא
צריך ג״כ זמן על ידי חובת היום כאלו ב
שהיום גורם לזמן סוכה ושבכאים לישב
בה כל שכינה מברך על כל פגם ופעם
דהלכה כרבנן דאמר אין לך בר קיבה שן
לשרבנן למעט חנן מגילי דע שראשון
של חג דליף חמשה עשר חמשה עשר
מחג המצות דלילה הראשון חובה מכאן
ואילך רשות כדמוכח בג״פ ואין הלכה
כר׳ אליעזר דאמר רבי׳ עשרה סעודות
חייב אדם לאכול בסוכה אחת ביום ואחת
בלילה הא דיחיד ורבים הלכה כרבים׃
ועוד דר׳ אליעזר שמותי הוא ועוד דאזר
כר׳ אליעזר׃ ג ואמר רב האיי ז״ל
מנהג פשוט וידוע זה שהנכנס לסוכת
חבירו לבקרו בחג מברך כל זמן שהוא
נכנס לישב בה בין תחת סוכה של עצים
בין תחת סוכה של קנים בין שוער שם
בין חונו בו בד ולדברי חכמים מי שלא
אכל בסוכה בלילי יום טוב הראשון אין
לו תשלומין ובלזה נא׳ מעוות לא יוכל
לתקון ויוצאין מסוכה לסוכה כשיש לו
שתי סוכות ועושין סוכה בחולו של מועד
ואם נפלה חוזר ובונה אותה או סכה
מן הדרך ואין לו סוכה או גר שנתגייר
בחג ס׳ וקטן שגדל בכתים והגיע לחינוך
מצות׃ ד ואדם יוצא ידי חובתו
בסוכת חבירו שבא׳ כל האזרח

בישראל ישבו בסכות מלמד שכל ישראל
ראוין לישב בסוכה אחת׃ ושאלו לרב
האיי ז״ל שני אחין או שני שותפין שעשו
סוכה קטנה שאינה מספקת לשניהם לאכול
ולישן בה ואלו מקפדין אוכלין וישנין
ביום זה וחבריהם בבתיהם וכן עושין ה
האחרים יוצאין ידי חובתן בענין זה אי
לא׃ והשיב לענין אכילה נתקיימה דעל כל
איש ואיש לאכול ולישן לבדו בשעה זו
וחבירו בשעה אחרת ולמשיך בפרפרא׳
לעשות שיכר יוצאין אבל לענין ישיבה
ושינה בסוכה שאין להם מה יוכלו
לעשות אם אין להם מקום לעשות בו
סוכה כל אחד יאכל בשעה שיכול זה לילה
וזה יום זה לילה אחר׳ או זה שני לילה ותבא
ענייהם בסוכה שאינה עליהם העונש
ביותר ושאלה שומרי גנות ופרדסין
פטורין אבל שכן מי שאין לו מקום לעשות
בו סוכה ועוד המצטער משום בקי ו
ומשום פירוקא פטור כל שכן המצטער
מפני הדוחק אלא ישנו משמרות ז
ביניהם לפי מה שהיא מחזקת ויאכלו
וישנו בה אלו לילה זה ואלו לילה אחר׳
ויצאו כולן ידי חובתן׃ ח ואמר רב
נטרונאי גאון ז״ל מצות סוכה
לעשותה כל אחד בביתו ולאכול ולשתות
ולדור ולשנות בה ובבית הכנסת אין
צריכי׳ לעשות סוכה אבל יש באותה העיר
שוקים ורגילין ישר לבוא שם בחג הסוכו׳
יעשו להם סוכה לאותן המתקבצין כדי
שיאכלו וישתו וישבו בסוכה של בית ט
הכנסת אבל להוציא שם ספר תורה לא

לא נבנו לעשות כן · ואין מנהג כך בשאר
ישיבו ואין עושי סוכה בבה"כ כל עקר וזה
שמביאי' ראיה מן הכתובים הם על גגו
ובחצרו' בית אלהים בעזרה ובשנין הבית
מעשה זה בירושלמי היה שהיו עולים לרגל
ואכסנאי בעשת ירוש' כשעולי' לרגל שאלו
לרב האיי מהשנגבו מי שאין לו מקו' לעשו'
לו סוכה עושה אותה בבה"כ או מי שאין
ידו משגת או שאי' לו פנאי לעשותה יוצא
בה י"ח ונכנס ויושב בה ומברך יוצא הוא
לא והשיב שלא אתם ידעתם שחייב אדם
לשום מדורו כל ז' בסוכה ואם ימאן לדור
בבה"כ ולאכול ולישב שם ודאי נכנס ויושב
בה ומברך אבל כל י"ח לא יצא שאינה א'
אין ידו משגת הלא מחצל' של קני' שתקן
ראשי מרכים או קני' שסכך בהן דיו ואם
אי איפ' לו בכך מה יעשה · ובנגרד
עושי' אותה בבה"כ שלהם וכן היה מנהג
ישר' אף במקדש שבנאים על גגי ובחצרו'
בית הל סיב · כתשו' הגאוני' ושאלת'
אבן האידנא מחייבינן למיעבד סוכה
בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אי לא כך
ראינו דלא מחייב בר ישר' למיעבד סוכה
אלא בביתים בדירתו היכא דאכיל ושתי
ובני תמורת דירתו של כל השנה אבל
בתי כנסיות ובתי מדרשות אינן מיוחדי'
אלא לתפלה ולהתעסק בהן בדברי תור'
אבל חם עושין אותם לשם עוברי דרכים
שאוכלים שם וישנים שם יפה הם עושין
אבל בני העיר לסמוך על סוכה של בית
הכנסת ולצאת ידי חובתן אין יוצאין הלא
בסוכה של כל אחד ואחד בביתו לפיכך
שעושין אותה בבית הכנסת אין צריכין
לברך עליה שלא לעשות הן עושין אותה
אלא לעוברי דרכים וכתב רב עמרם שאני
ולברך לישב בסוכה אעפ"ש שנכנס לא צרי'
לברך על כל פעם ופעם אלא שאין לו
קביעות אלא כישיבתה בסעודה ויש קידוש
וכוס וסעודה לפיכך בודקן על הכוס
דג"א תמ' רב את סוכה ואח"כ זמן ורבה בר
חנה אמר זמן ואח"כ סוכה והלכת' כרבה והא'
כך זמן וזמן על הכוס של קדוש הוא סודרו
למדנו מתוך תשובות של רבינו האיי ז"ל
שמנהג שעושי' בספרד סוכה בחצר בית
הכנסת ונכנסין ויושבין שם רוב הקהל
ומברכין לישב בסוכה בישיבה בעלמא יפה
הן עושין אבל כל ידי חובתן לא יצאו כי
הסוכה היא תמ' רת דירתו של כל שנה
לישב בה ולטייל בתוכ' ולאכול ולשתו ולישן
ולשבות בה ואין עושי' אלא ישיבה בעלמ'
ן מתני' היו לו כלי' נאי' מעל' לבוש מ"ק מ'
דת"ר בסוכ' תשבו כעין תדורו מכאן
אמ' היו לו כלי' נאי' מעלן לסוכ' ואפשר קאי
רבא דתשבו כעין תדורו כעינן ובית
שעשוי לכבוד כדאמרי' ברים יומ' רחמ'
רבא מאני מיכלא לבר ממטללתא והפי'
מאני מיכלא כגון ב' שטוחני' כפס כרחי'
ולשין בהן בעריבו ויורו' גרולו' שמבשלין
בהן דלא הייבה תור' אלא בדברי' הרגילין
לדירה ובית שעשוי לכבוד כעינן ולאו
אורח ארעא לעיולי בהו במקו' שבני אדם
דרים אלא בחדר שאופי' והות: בני אדם
שמחמירי' להוציא מן הסוכ' קערו' לאחר
שאכלו עוני' בס ומפרשי טעמא משו'

ממחוירין מאיסותא וליתא • וכן מוכח
בהנכות גדולות דמפרש מאני מיכלא
מאני דמשסו בהו אוירא ואני דליפשי
בהו ומאני דטחני בהו אבל מאני מש
מסתייא במשללתא והוא סרין לקיבורות ו
ובל כלים הבאים כבית שרגא אמרי לה
במשלגתא לא אמרה רבא אלא אגב ג
גררה בסיב לה תלמודא ולאו משום ת
תשבו כעין תדורו לא משום מאיסותא
כמו שפי' רשי ז"ל דאפי' דרגא דדסבא מ
מקרי שרגא ר"ל מאיסותא וגבי ר' אבהו
אמ' דפום משלשל שרגא דלא מיקרי מ
מאוס אלא כר ישן של חרש וטעמ' דהבא
במפרש ולא פליגי הא בסוכה גדולה ו
והא בסוכה קטנה ומש' דמיבעית כיון
דקטנה היא כי מדליק לה שרגא ומעייל
לגוס מתשיך לכר ולא מקיים מצות סוכ'
אבל בסוכה גדו' שרי ואי משו' מאיסותא
מה לי גדולה מה לי קטנ' ועוד מאי שנא
במאני מיכלא דלא אפליג בין סוכ' גדולה
לקטנה ותדע דקשיא סיפ' דשרגא רבא
לא אמרה אלא לר' יהושע בן לוי אמרה ו
כפרק לולב ועוכה אין לו כלים לסוריד
מהן רבא אמ פוחת בה ארבע ור' יבל אמ'
מדליק בה את הנר וממעט שיעורה ד
דהוה קטנה וצריפא למיפשלה בהש
משיולי מאני מיכ' ונא פליגי הא לן והא
להו לבני ארץ ישראל דליכא יש פוחת ו
ולהכהו מיירי רבא ולבני בבל דאיכא יש
ומיתב יתבינן מיירי ר' יהושע בן לוי ר
דמדליק בה את הנר וכן דרך התלמוד
דבני בבל מיירו לבני ארץ ישר ובני ארץ

ישראל לבני בבל ובפ"ק דשבת גבי תפלת
ערבי' רשות כי שאי ורוק ותשבח ופריך
תלמודא תיבה סוכה גדול' סוכה קטנה
מאי איכא למימ' דמעייל בה מאני מיכלא
וכדרבא מבלל דדרבא לאו אמר' רבא ולאו
משמיה דמאני מיכלא דשייך ב' ו ובקש
פסולה בהדלקת הנר דממעט לה אבל
במאני מיכל' איבו ממעט לה אלא ודאי
בדפרש' ותו לא מירי בפרת זהב טהור •
פזיניות בתר ס • ז מצאתי בירוש'
דמ' בהר מברכין תמן תנינן
סוכה ז' כיפ' גמר מלאכל לא יתיר את ס
סוכתו אבל מוריד הוא את הכלים מן ס
סוכה ולמעל' כשביל כבוד יום האחר'
ר' אבא בר בהנ' אר' חייא בר אשי בשם רב
צריך אדם לפשל את סוכתו מבעוד יום
ר' יהושע בן לוי אמ' צריך לקדש בתוך ב
ביתו ר' יעקב בר אחא בשם שמואל אמ'
קידש בביתו וכתלך לאכול בבית אחר צ
צרי' לקדש ר' אחא בר חנינ' בשם ר' הושע'
מי שבוכתו ערבה עליו שרי זה מקדש
בלילי יש סאחרו בתוך ביתו ועולה ואוכל
בתוך סוכתו אר אבון ו'א פליגי מסא ר
דאמ' רב שלא סי' בדעתו לאכל בבי' אחר
ומה דאמ' שמואל בששים בדעתו לאכל ב
בבית אחר אר' מיכאה נביה דשמואל בר
חייא ור הושעיה בר' רבל ושמ' מקדש
בתוך ביתו ועולה ואוכל בתוך סוכתו ב
בחדא דוכת' דוגמא דהא בכתן ערבה לו
והתם קביעותי מיעקר אבל היכ' דבמלך
צרי' לקדש מכאן ראיה נרבי כסי' לאפיקי
אורמין דאבלי ושתי בבי כנשתא בבית

בבית הסמוך לבית הכנסת שיוצאין ב
בקידוש בית הכנס' לפי שבדעתן לשעת
קידוש להבא שם ׃ שאלו לרבינו בנים
מכדי קיימ' לן כרב אשי דאמר אזינא ליה
לרב כהנא דמסדר לכו אכסא דקידושא
ובעיי' מינם דמאן דעביד סוכה או לולב
לא צריך לברוכי זמן דכבר ליה בזמן
דכסא ומאי שנא בשופר דצריך זמן
ולא פטרי ברכה מלולב דהכי בריכה ב
בדכתב בהלכות גדולות דהא דקימא לן
דאמר זמן בר"ה ויה"כ ׃ והשיב
דר"ה ויה"כ היכי מן התורה אלא בשלש
רגלים כדאיבעייא לן בהכל מערבין מהו
לומר זמן בהן ׃ ורב שמואל אמר אין
אומ' זמן בג' רגלים וכן הוא אומ' בירוש'
תני אין אומ' זמן אלא בשלש רגלים ׃
אר' מינא מתניתא אמר כן בחג המצות
ובחג השבועות ובחג הסוכות תני גל
שכתוב בו מקרא קדש צריך להזכיר בו
זמן ואעג' דמסקינן בעירובין והלכתא
אומ' בהן זמן מדהכברי' למיבעי' ולאפוקי
אלמא דזמן דר"ה ויה"כ מדרבנן ולא
אתי זמן דכסא מדרבנן ומפיק זמן ד
דשופר מדאוריתא הכל זמן דלולב וסוכה
דאוריתא ואתי זמן אכסא דאוריתא ולא
צריך למימר זמן בנטילת לולב ולא ב
בעשייתו ׃ ואני נפלאתי כי בכל הגלות
אומ' זמן בלולב או בעשייתו או בנטילתו
כדתניא העושה לולב וכו' ומי שלא עשה
בעשייתו מסדר לסי בנטילתו כרב כהנא
לברכת זמן בסוכה ולישב בסוכה ועוד
דכיון דזמן דר"ה ויה"כ מדרבנן בשופר
בנזי מדרבנן וליפטר בכסא דאתי ד
דרבנן ומפיק דרבנן אלא מאי איכא לן
למימר דזמן דכסא לא יכיל למיפטר
זמן דשופר לפי שאין מצות שופר ב
בלילה ועג' דהכל דרבנן הכי נמי
לא אתי זמן דסוכה דאוריתא לאפוקי ז
זמן דלולב דאית תורה לפי שאין מצות
לולב בלילה וצריך לברך זמן ב
בנטילתו אם לא בירך בשעת עשייתו
והאי דרב כהנא דמסדר לכו אכסא ד
דקידושא אזמן דסוכה ואיבעיתה קאי
ולא אזמן דלולב דהא קאי עליה
דסוכה עשויה ועומדת הכא יכול ואחר
כך דבר אבר' מיד זמן ואב לאו לכשיבנה
בה מברך ב' ואמ' רב אשי וכו' ולולב מאן
דכר שמיה וכן עקר לבן ׃ ברוך רחמנ'
דסייען ׃

ח הלכות לולב ולקיחתם

לכם ביום הראשון ולקחתם שתהא לקיחה
לכל אחד ואחד לכם משלכם להוציא את
השאול ואת הגזול פרי עץ הדר שטעם
עצו ופריו שוה זה אתרוג ׃ ותנן לולב
הגזול והיבש פסול יבש פסול דבעינן
הדר וליכא וירושלמי' לא המתים יהללו יה
וגזול פסול דכתי' לכם ואפי' ביו"ט שני ש
בדר' יוחנן משום דהוה ליה מצוה הבאה
בעבירה דכתי' והבאתם גזול וגו' גזול
דומייא דפסח דלית ליה תקנתא ומשום
חומר יו"ט ראשון דאוריתא אמור רבנן
ביו"ט שני משאר ימים שיוצא בגזול
ובנזל ׃ ואמ' רב פלטוי שיבשים פסולים
בין ביו"ט ראשון בין ביו"ט שני ויש שאומרי

שאומ' כל פסולין שבמסכת לענין ד'
מינין שבלולב שלשה ביום טוב ראשון ד'
קים דשוה מדאורייתא אבל בשאר ימי'
דרבנן בעין לא שנא גזול ויבש ולא שנא
שאר פסולין וכדר' יצחק בר נחמני אמר
שמואל לא שנו אלא ביום טוב ראשון א
אבל ביום שני מתוך שיצא בשאול יוצא
בגזול דפליג מדר' יוחנן מ"מ דרב אשי
בתרא אוקים לכולא מתניתא ביום טוב
ראשון אליבא · ועוד דלגבי אתרוג
שניקביו עוברים כלישנא בתרא דאמ'
רבאן זה ודר בימותא דבשר והאלו
מתני' תנן כיוב והדר כל שהוא פסול ·
ואוקים רב אשי למתני' בי"ט ראשון שמ
בשאר ימי בשר כדר' חנינא דמטבל בית
ונפיק ומדשאר ביום ראשון כל פסולי ש
דמתני' נמי בי"ט ראשון שוה וכן פסק
בתראי ופר' יצחק בר נחמני בשם ר' ש
שמואל כל הפסולין אכן פסולי' אלא ב
בי"ט ראשון · ם וכתב רבינו יעקב
מ"כ זה שהנו חולקי בין בי"ט ראשו'
לי"ט שני לא משני ספק ראשון קאמ' ד
דשבוא ודאי י"ט ראשו' הוא דמתקרי וכל
אמר י"ט ראשון עליו בין לענין מלאכה
וקריש ותפל' והבדלה לבד ממת דבגלל
כבוד הבריות וגו' גם לאו מתם והזהרו
במנהג אבותיכם ועושין על שני ימים
טובים של גליות אלא יש שני הוא יום
השלישי לחג וראשו' לחול המועד דאין בו
ספק ראשון וכן עיקר אכן · ותני'
ארבעה מינין שבלולב שנים מהם
עושים פירות שעושין פירות יהו זקוקין
לשאינן עושין פירות ושאינן עושין ש
פירות יהו זקוקין לעושין פירות שאין
פירון אלו תלמידי חכמים שמרבים תורה
תורה ברבים ומבקשין רחמים על בעלי
בתים שינצלו מכל פורענו' דשלחו מתם
ליבעון רחמי אתכלא על עלייא שאלמל'
עלייא לא מתקיימין אתכלי ושאינן עו'
עושין פירות כו' אלו בעלי בתים שעושין
כתת רוח לחכמים ולתלמידיהם ואינן
יושאין ידי חובתן עד שיהו שלן כאגודה
אחת שנאמ' שבנה בשמים מעלותיו ·
ואגודתו על ארץ יסדה · ד"א פרי עץ
הדר אם אתרוג זה יש בו ריח ויש בו א
אוכל כך ישראל יש בהן בני אדם שיש ת
בהם תורה ומעשים טובים · כפות
תמרים מה תמרה זו יש בו אוכל ואין ש
אין בו כך יש בני אדם שיש בהם תורה
ואין בהן מעשים טובים · וענף עץ
עבות מה הדס זה יש בו ריח ואין בו א
אוכל כך ישראל יש בהם בני אדם שיש
בהם מעשים טובים ואין בהם תורה ·
וערבי נחל מה ערבה זו אין בה לא
ריח ולא אוכל אף ישראל יש בהן בני אדם
שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים
אמר הקב"ה לאבדם אחד אחד אי אפשר
אלא יעשו כלן אגוד' אחת ויכפרו אלו על
אלו לפיכך שהזהיר הכתוב ולקחתם לכם
ביום הראשון כו' · ד"א ארבעה מינין
שבלולב כאין לרמוז על המים כשם שאי
אפשר להם בלא מים כך אין העולם מ
מתקיים בלא מים לפיכך צוה הקב"ה ה
להרצות בארבעה מינים הללו לפני שיזקו'

המקום כדי שיתרצו לפניו וירדו להם
גשמים בעתם וראיתי בהגדה ולמה ב
באתרוג שהוא דומה ללב לכפר על ה
הרהורי הלב ׃ ולמה בהדס שהוא
דומה לעינים לכפר על סיקור עינים ש
שנ׳ ולא תתורו אחרי לבבכם וגו׳ ׃
ולמה בערבה הדומה לשפתים לכפר ע
על בטוי שפתים ׃ ולמה בלולב אלא
מה לולב אין לו אלא לב אחד אף ישראל
אין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים
אכן ע״א ׃ וראיתי במדרש כל המקיי׳
מצות אתרוג ואגדתו כאלו קיים
כל המצות וי״ל שהרי אתרוג עם שלשת ה
מינין עולין תרי״ג אכן׳ ׃ ועלה לא בחמ׳
אלא כפות לומר לך פרי עץ הדר אחר
כפות תמרי׳ וענף עץ עבות וערבי נחל
באגודה א׳ ׃ לולב מצוה לאגדו לא אגדו
כשר מאי מצוה משום זה אלי ואנוהו ש
שתנאה לפניו במצות לולב נאה שופר נ
נאה סוכה נאה וכו׳ וכל המקיים לולב ב
באגדו והדס בעבותו כאלו בנה מזבח
והקריב קרבן שנא׳ אסרו חג בעבותים
עד קרנות המזבח ׃ יב תנן הת׳
במנחות פרק הקומץ ארבעה
מינין שבלולב מעכבין זה את זה ואמר
רב חנן בר אבא לא שנו אלא שאין לו אבל
יש לו אין מעכבין ׃ בפסיקות ובגדולות
אין לו מעכבין דכלהו חדא מצוה היא ו
דכתי׳ ולקחתם עד שתהא לקיחה תמה ב
בכל חד וחד יש לו מעכבי׳ דאמ׳ ליה דלא
איצטריך לאגדו לכלהו בהדדי אלא אף
בהגבהת כל אחד ואחד יצא ׃ דקימא כ

כרבנן דלולב אין צריך אגד וכשם שאין
פוחתין מהן כך אין מוסיפין עליהן לא ו
מצא אתרוג לא יביא לא פריש ולא רמון
שלא תתערב תורת אתרוג דילמא אתי
למיסרך ותניא כלן כשהן יבשין פסולין
ר׳ יהודה אומ׳ כשרין ומעשה בבני כרכים
שהיו מורישין לולביהן לבניהן אמרו לו
אין שעת הדחק ראיה במדבר מוש ר
דאליבא דכלהו בשעת הדחק כשרי׳ ואם
לא נמצא לאחד ינצא ביבשין דאין לך
שעת הדחק גדול מזה ומוטב שלא יפטר
למצוה ומי שאינו מוצא כלל אל יביא
ממין אחר ׃ יג שאלו גבי פלוני
לולב הגזול שהשבתי שבוע אם
במצאו שלשת המינים בשרים ואין לנו
אלא אתרוג יבש דלית ביה משמש כמינן
אדר׳ יהודה בשעת הדחק או כרבנן י
והשיב שלבא בכתם מתני׳ ופסולין בין
יבשים בין בלולב בין באתרוג בין בערב׳
ופרא דיחידא ורבים הלכה כרבים ועוד
שתם מתני׳ ומחלוקת בברייתא הלב׳ כ
כסתם מתני׳ כדאמ׳ בפר׳ החולץ ויבמתו
וסיגך ד׳ מינים שבלולב יבשין פסולין ב
בין ביום ראשון בין ביום שני ובמועד
כשרי׳ אבל נדחי במקום שאי אפשר להביא
אותן נאין כשהן הדורין ורוב מכמס פר
פרי כלות ימצאון כיבשים שאף חכמי׳ שאמ׳
יבשין פסולין במקום שאי איפשר מודים
שיוצאין בהן דתניא א״ר יהודה מעשה ב
בבני כרכים וכו׳ ומדלא אמ׳ לו שלא כרצון
חכמים היו עושין אלא אמ׳ לו אין שעת
הדחק ראיה נמדנו מזה דאליבא דכלהו

דבולא [illegible] ואם לא פ
נמצא [illegible] הכשרין דאין לך שעת
הדחק [illegible] שלא אפשר למצו'
ומי שאינו [illegible] יביא ממין אחר :
ושאלו [illegible] לרב [illegible] ללולב הגזול והיבש פ
פסול אם כמצאו שלשת המינין
כשרים יכו ומביא עד ומדלא אמ' לו שלא
כרצון חכמי' היו עושין אלא אמ' לו אין
שעת הדחק ראייה למרכו שאם שעת ה
הדחק הוא לא פליגי רבנ' עליה דר' יהוד'
יד שיעור אתרוג קטן ר' מאיר אומר
כאגוז ר' יהוד' אומ' כביצה ור' יהוד'
ור' מאיר שלכה כר' יהודה ובגדול כדי ש
יאחזו שניהן בידו אחת דברי ר' יהודה
ר' יוסי אומ' אפי' בשתי ידיו · ר' יהוד' סבר
שיהא הלולב והאתרוג נישאין בידו אחת
ולא יהא האתרוג כל כך גדול שיצטרך
ליטול שלולב בידו אחת והאתרו' בשנית
ור' יוסי סבר אף אם האתרוג גדול כל כך
שלא תכיל היד ליטול שתיהן ויצטרך ש
שתי ידיו לאתרוג ולולב זה בידו אחת ו
וזה בשנית כשר · וכן פירש רבי' אליי' ז"ל
וכך היה כתוב ספר ר' יוסי אנו היה כתו'
וכפות תמרים יחות לא כתב אלא כפות
תמרי' זה בידו אחת וזה בידו אחת רבל
לי סוס כת' וכפות היה לך לומ' ששניהם
בידו אחת והלכתא כר' יוסי דכמקו עמו
וכן עמא דבר : טו עקום דומה
לאגג פסול וסוס שעקום לפנים
אבל לאחוריו דרך גדילתו כשר :
וכת' רבי' אליי' ז"ל הלולב מ פנים סוס ג
דומה ורטון כלפי חוץ אם מפלת פניו

עקום משונה הוא ופסול ואם מגלפי ח
חוץ שהוא אחריו דרך גדילתו הוא וכשר
ועקום לצדדין כעקום לפניו דמי ופסול
חרות פסול בחריות של דקל שיוצא מכגל
לולב דומה לחרות כשר דהיינו שנפרדו
עליו ויכול אדם להכרן נולבא דסליק נחר
הוצא כבעל מום הוא ופסול · ין [illegible]
רבי' אליי' ז"ל דרכו של לולב לעלות
בשני הוצין דבוקין זה בזה מפני שכל
הוצין היוצאי' על גבי שדרו מקמעטין
ועולין ובזמן שעלין למעלה מראשו של
שדרו הוצין יוצאין מצדדיו וכלין וכשארו
שניה אלו כאשר הוא עולה כשר ואם
אין עלו ראשו שנשה כדים אלא אחד נ
והם ר עולי' דרך אותו צד וכן כל הלולב
דרך צדי אחרי אן עולי' הכדים בעל מום
הוא ופסול נחלקה התיומת פסול ·
בפסוקו' גדולות תיומת הוא נבא דהוצא
היא דרכבן אהדדי דמתיים להו ומשוי
לשון חד אם נחלקה פסול וכן כתב רבי'
אליי ז"ל של שעולין הן תיומת הכפולין
ה[illegible] לפנים ואם התיומת האמצעית
קיימת אעפ שנפרדו שאר התיומו' כשר
וזו כפרדו עליו כשר וגרי' אחרו דתנן
ר' יהודה אומ' יאגדנו מלמעלה כפות ת
תמרים כפות שיאגדנו : ין וכך
מ[illegible] כל ישראל לאזור אחר
לולב שלא נפרדו עליו ואם לא ימצא אלא
הוא ונתיומת קיימת שלא נחלקה כשר :
תנא עבות כשר שאין עבות פסול הדס
שגזול והיבש פסול היכי דמי עבות אמ'
רב יהוד' דקיימי תלתא תלתא בחד קינא

קנה ׃ רב כהנא אמ' אפי' תרי וחד רב
אחא מסדר תרי וחד שואל ונפיק מ
מפומיה דרב כהנא אמ' ליה בר אמימר
אבא להאי הדס שוטה קרי ליה ואית
דפסק' כרב יהוד' דכתי' הביאו עלי הדס
ועלי עץ עבות ועשו סוכה ואמרי' היינו
הדס היינו עץ עבות ואמ' רב חסד' הדס
שוטה לסוכה ועץ עבות ללולב כמאן ד
דהדס שוטה פסול להושענא הרב אבן
גיאת ואין ראיה לדבר מכאן דדילמא ע
עבות דקרא תרי וחד והדס שוטה לסוכ'
סד' וחד אבני ׃ ובהלכות גדולות פסק
כרב יהודה והדס שוטה פסול להושענא
בין לאחריים בין כעבות ושיפי דמי הדס
שוטה דרבנן טרפיה ופתיין ולא כשירא
לי מדאמימר דלעיל אבנ' ׃ יח
ורב פלגי אמ' בין שיש בו׃
שלשה הדסין עבות כרב יהודה יתן בו
ממי שאינו עבות כיון שיראה וכן מנהג
בשתי ישיבות וכן כתבו רב האי ורב נ
נטרונאי ורב משה ז"ל דהא סיב הדקל
ועקרו הן בגרים לר' יסודם אין אוגדין ו
את הלולב אלא במינו ואע"ג דבעי לולב
צריך אגד שואל ומין לולב הן וכל שכן
לרבנן דלאו צריך אגד וכל שכן בהדס ש
שאינו עבות כשר למצותו וכן מנהג
כל ישראל ני' לאתו בהדס שאינו עבות ל
לנאותו כשרו רוב עליו ונשתיירו בו מ
מעוט כשר ובלבד שתשא עבותו קיימת
משכה לא כאבא מצרא ש"ש בכיכותיו
שבנה עלין דקין ואעפ"י שיש לו שש לווי
בשר יבשו רוב עליו ונשתיירו בו ג' בדי

עלי' לאין בראשו כל אחד ואחד כשר ׃
ואמ' רבינו סעדיה ואי איכא שלשה קני
ברישיה סגי לי בהכי לדבריו ג' בדי עלי'
לאין קנים הם ובכל אחד ג' קיני בראשו
ואין בראש דשא מתחלה שפי א"א ג' עלי'
בראש כל אחד ואחד ׃ וכן כתב רב חפץ
גאון אם נשתייר בו בכל אחד ג' עלין
לאין כשר ותניא ר' ישמעאל אומ' פרי עץ
הדר אחד כפות תמרים אחד וענף עץ
עבות שלשה וערבי נחל שתים ואפי' ב'
קטומין ואחד שאינו קטום ר' טרפון א'
שלשתן קטומי' והלכה כר' טרפון דחזר
בו ר' ישמעאל לגבי ר' טרפון מכל מקום
מצוה מן המובחר להיות שלשתן שלמי'
מדאמ' להו שמואל לההוא דמזבני אסא
אשוו זבינייכו ואי לא מוקמינא לכו כר' ט
טרפון ומדלא דריש ליה ש"מ בך מצוה
מן המובחר שיהיו כולן שלמים וכן כתב
רב שר שלום ז"ל ׃ יט ושמעתי שיש
מקומות שנותנין בלולב ב' בדי'
של הדס כמנין לולב ואני מצאתי מצוה
מן המובחר להיות בלולב עלין כמנין ת
לולב ׃ אברהם בן נתן הירחי ׃ וכתב
רב נטרונאי ז"ל שהדס של לולב אין צ
צריך שיהא עבות אלא שלשה בדין בלבד
והלכה כר' טרפון והלכה כר' ישמעאל ור'
עקיבא דאמרי אפי' מר' טרפון לא מצרס
אלא שלשה בדין וזה שכתבנו להדרת
בו כדי לנאותו ׃ נשלם הלכות לולב

בריך רחמנא דסייען

הלכות אתרוג

אתרוג הגזול והיבש פסול עלתה חזזית על רובו ניטלה פיטמתו נקלף נסדק חסר כל שהוא פסול עלתה חזזית על רובו בין במקום אחד בין בשני מ מקומות פסול על מיעוטו במקום א' כשר בשני מקומות הוה ליה כמנומר ופסול ובחוטמו שהוא חודו של אתרוג אף בכל שהוא פסול דאין זה הדר ירוש' תמן אמרי רובו מצד אחד ומיעוטו מצד אחר מעשיו שרובו לפסול אלא רובו ומיעוטו שלא מצד אחד הוא ולא מכל צדדין :

ניטלה פיטמתו פסול תני ר' יצחק בן אלעזר ניטלה בוכנתו ותניא בברייתא עלתה חזזית על רובו ניטלה בוכנתו נסדק נקלף חסר כל שהוא פסול למרנו דניטלה פיטמתו דמתני' היינו בוכנתו דברייתא : ובירושל' ני' ניטלה פיטמתו תמן תנינן ניטלה שושנתו ר' יצחק בר חקולא אמ' פיקס ופי' רב האיי ז"ל ש פיטמא של אתרוג עם החוטם קרא פ כפיטמא של רמון וזו שושנתו ופיקס פיה עגולה כדתנן לא יעמוד לא על הכוס ולא על ספיקה ובוכנתו דתני ר' יצחק בן אלעזר לענין נטל עוקצו הסר דתנן והוא העוקץ שהאתרוג תלוי בו באילן בוכנא באשיתא ואותו עוקץ נכנס ב באתרוג שיש לו מקום ביזק קבת כבאשית' בוכנא זוא המדוך שבו שוחקין התבלין באשיתא ופי' חכמים שבוכנא בא ואבנא אשיתא חבירתא ואם ניטלה הבוכנא לגמרי שלא נשאר מן העוקץ בו כלל פסול ואף אם נטל עוקצו ולא מהכל לפי שקבת מן הבוכנא קיימת בתוך האתרוג שעקרו קיים כשר ומסתברא כרבינו האיי ז"ל ובוכנתו דר' יצחק בן אלעז' לא היינו פיטמתו דמתני' כלל אלא לענין עוקצו כשר בא לחלק דלגמרי בטל פסול אחרי שבטל אותו עקר הנכנס באתרוג כבוכנא באשיתא דהוה ליה חסר קבת אבל הניטל שלא נכנס מעט בגוף ה האתרוג כשר אבן : ב"א ניקב נקב מפולש שיראה הנקב משני צדדי' בכל שהוא ושאינו מפולש כבאיסר ע ושאמרו עליהן כל ישראל אף אם אינו מפולש ונקב כפי שיהא כל שהוא ש שפוסלין אותו כיון שנים הראשונים אבן ; כפסוקין תנא וגות פסקי עליטבא קמא דרב דאתרוג שנקבו ג' עכברים פסול אף כי"ט שני דאגב דר חנינא מטבל בה ונפיק בי"ט כ' ומתני' דחסר כל שהוא פסול בי"ט ראשון שאני נקיבת עכברים דמאיסא ופסול בכל יומי שהג לכרך עליו וכן כת' רב נטרונאי דרב ור' חנינא הלכה כרב ובכל ימות החג נקבוהו עכברי' פסו' דאי בי"ט ראשון בלא נקיבת עכברי דמאיס תנן חסר כל שהוא פסול : בב ורבי' האיי מחליף הגרסות ליסנא כתרא דרב לקולא ופסיקליסנא בתרא דהוא גריס כך אתרוג שנקבוהו עכברים אמר רב אין זה הדר ופסול והא ר' חנינא מטבל בה ונפיק ור' חנינא קשיא מתני' דתנן חסר כל שהוא פסול לא קשיא מתני' בי"ט

ראשון ודר' חנינא בליט שני והלכה כר'
חנינא דרב תלמיד לגבי ר' חנינא הוא
ואין לתלמיד הלכה במקום הרב ואין
גרסת רבי' האי בכל ספריכו : כג ואין
אוגדין את הלולב אלא במינו כדברי
ר' יהודה ור' יהודה לטעמיה דאמ' לולב
צריך אגד ואי אגד ליה במינה אחרינא
הוה ליה חמשת מינים ואם רצה לקשרו
בגימוניות של זהב כמנהג יקירי ירושלם
הרשות בידו ובמינו יאגדנו מלמטה
ובמקום שאוגדין אותו היו עושין כן יקירי
ירושלם אבל למעלה מן התיומת עד
שנעקר כדרך שאוגדין אותו השגול ככפות
התמר עד יום הושענא רבה שמניחין
אותו פרוד לא יתכן לאגדו ולקשרו ס
ולסבבו בגימוניות של זהב דלא ליהוו
הגימוניות חציצה בין הלולב להדס ע
ולערבה אבל יוכלו לאגדו מן התיומת
עד הסדס : וזה שנהגו לאגדו סביבותיו
מן התיומת עד עקרו על שום שהכפות
כפות שלא יפרדו עליו וביום הושענא רבה
שכשלם כ' לקיחתו מניחין אותו פרוד
להודיע כי בגמרא חובתו מדרבנן זכר
למקדש אבן : ומכל מקום קיימא לן כי הכן
דפליגי אדר' יהודה דאמרי דלולב אין
צריך אגד ונהגו לאגדו משום זה אלי
ואנוהו : כד ובשמיני ספק ז' דלא
נטלינן ליה בלא ברכה כי היכי
דיתבינן בסוכה בלא מברכינן לפי דסוכ'
דכל ז' הא מדאורייתא החמירו בספיקא
ויום דשלשו יותר ובלולב דאינו מן
התורה ז' אלא במקדש דכתיב ושמחתם

לפני יי' אלהיכם ז' ימים ובגבולין יום אחד
ונשאר הימי' זכר למקדש לא החמירו בה'
ספק ז' ליטלו בלא ברכה אבן : כה ד'
מינין שבלולב אין יוצאין בהן אלא דרך
גדילתן ואותן הפסולים שלוקחין האתרוג
חוטמו למטה ועוקצו למעלה כדרך ש
שתלוי באילן בגדים שלבן ואינן יוצאין
ידי חובתן דבתחלת גדילתו חוטמו מ
למעלה ועקצו למטה כדרך כל פירות
שאילן ולבסוף מתוך כבדו נכפף את
שלא גדלה למטה וכן דרך שאר הפירות
הכבדים : ולכך תקנו חכמים לברך על
נטילת לולב להודיע שחייב ליטלו כדרך
גדילתו ולא תקנו לברך על לקיחת לולב
אעפ שנתנו בתור' ולקחת שהלקיחה היא
הקנייה כמשמ' והנטילה היא לשון שיאם
אבן : כו ומותר לקחת את הלולב
והאתרוג בשורו וליוצא בו דלקיחה
על ידי דבר אחר שמה לקיחה אם הוא
דרך כבוד דכל לנאותו איכו חוצץ אבל
בבלי אזור דבלי דרך בזיון הוא וחוצץ
ואם כברו עלי ההדס וערבה ועלי הלולב
בבתים הינו חוצץ דכל מין שבמינו אין
חוצץ : כז הדס של מצוה אסור
להריח בו דלריחא קאי ומריחא
הוא דאקצייה לאתרוג של מצוה מותר
להריח בו דלאכילה קאי ומאכילה הוא
דאקצייה כל ז' מריחה לא אקצייה וב'
מריחה מבר' אשר נתן ריח טוב בפירו'
דאסו' ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה
ואין אדם יוצא ידי חובתו ביום א' בלולבו
של חבירו דתנן ולקחתם לכם ביום א'

שא'לכם מהלכה א"א ב' נתנו לו חבירו ב
נמתנה ומעשה בר"ג ור' יהוש' ור' אלעז'
בן עזרי' ור' עקיבא שהיו באים בספינה ולא
היה להם לולב אלא לר"ג שלקחו באלף זוז
נטלו ר"ג ויצא בו ונתנו במתנה לר' יהוש'
נטלו ר' יהוש' ונתנו וכו' והחזירוהו לר"ג
ולגבי אורחים קמ"ל דמתנה ע"מ להחזיר
שמה מתנה וכדרבא דאמר רבא הילך
אתרוג זה במתנה ע"מ שתחזירו לי
נטלו והחזירו יצא לא החזירו לא יצא פי'
וכדכתבינן לתנאים וכתנאי קוד' למעשה
כתנאי בני גד ובני ראובן שיהא כך ע"מ
שתחזירי לי אתרוג זה הי לך במתנה ואם
לא תחזירהו לי תהא אצלך במתנה כי היכי
אם יעברו ונתתם ואם לא יעברו כ
ונאחזו בתוככם: **כח** ירוש' רב יעקב
בר אחא שום יהיב אתרוג לבריה א"ל
לשתחזה בו וכמותו תחזירהו לי ואכן
ששת' דלא עבדינ' הכי לפי שסבר יהוש'
לה לן שאין זה נותנו לזה אלא להחזירו
כדי שיצא בו ואם לא שהחזירו ונותנו
לחבירו במתנה כמו שנתנו לו חברו גם
הוא לא יצא שעל דעת כן נותנים זה לזה
מסתמא ואין צרי' לפרש: לא ליקני איניש
לולבא ביומא טבא לינוקא דקטן מיקנא
קני אקנויי לא מיקני ואשתכח דנפיק
בלולב שאינו שלו: במה בראשונ' היה
לולב ניטל במקדש ז' ובמדינ' יום א'
משחרב הבית התקין רבן יוחנן בן זכאי
שיהא לולב ניטל במדינה ז' זכר למקדש
ויום ראשון אע"פ שאינו מן התור' בגבולין
יום חל בשבת שנו' לגזו דגזרו חכמים

ברבה דאמ' רבה גזירה שמא יטלנו בידו
ויעבירנו ד' אמות ברשות הרבים והיינו
טעמ' דשופר ומגלה דלא דחו שבת:
ויצאתי אנשי מזרח אין נוטלי' לולב בשב'
אנשי מערב נוטלין לולב בשב' ולקחת'
לכם ביום הא' בת ואין כאן שבת אכן:
וכיון דאסיר לן לטלטולי לולב בשבת שא
דתנן ומקבלת אשה לולב מיד בנה ומיד
בעלה ומחזרת למים בשבת ודאמ' יסור'
בשבת מחזירין וביו"ט מוסיפין ובמועד
מחליפי' קודם גזרה דרבה ואין עושין
כ'יתן: **ל** וכתב רב עמרם אוכן
דמוסיפי' קדם ומחליפין ואם היו
ענביו מרובות מעליו ומיעטן כשר ואין
ממעטין ביום טוב: אתרוגי' שבעת
ימים של א' וא' יוצא בה ואוכלה למחר
דבל חדא לא איתקצאי אלא לבולי יומא
ואתרו' ז' איתקצאי לו אע"פ שנפסלה אסור
לאכלה כל ז' דמאכילה איתקצאי לז' ואכן
דאית לן תרי יומי אר' יוחנן אתרוג בח'
ספק ז' אסורה בט' ספק ח' מותרת פוסס
אפי' בט' ספק ח' אסורה דאי מיקלע ליה
סעודתא בח' בין השמשו' של ט' יום אכיל
לה תמן ומגו דאיתקצאי לבין השמשות
דט' איתקצאי לבולי יומא דט' ספק ח' ואם
נפלה הסוכה דגיבא מטוב בתירת אבל
אסור ליהנות מן העצים אבל אתרוג גם
ספק ז' אסורה דמגו דאיתקצאי לבין ה
השמשות דח' איתקצי' לבולי יומ' דתשיעי
דתרי מגו לא אמ' ריב דבה בה לא מיתסר
אלא במגו וכבר פירש' לעיל לאם בחמירו
בסוכה בה ולא בלולב: ובשתא דקיימו לן

לן בהא כר' יוחנן דתרי ינו לה אמרי' גבי
מוקצה יש להוכיח הכיא דירוש' פ"ק די"ט
וכפ' בכל מערבין בפלוגת' דרב ור' יוחנן
דהלכת' כר' יוחנן ומותרין וכ"ע ד' אך יש
שאומ' דהלכתא כרב מדפסיק תלמודא
כריש מס' ביצה הלכתא כותיה דרב בהני
תלת בין לקולא בין לחומרא לקולא ב' י"ט
של גליות דנולדה בזה מותרת בזה רב'
קדושות הן לחומרא שבת וי"ט ושני י"ט
של ר"ה דנולד' בזה אסור' בזה דקדושה
אחת הן ואסור להדליקן וכ"ע דלא דמו
לביצה למכין מעג' דירוש' אפיך לה לביצ'
אכן' לא תוספתא קטן היודע
לנענע חייב בלולב להתעטף
חייב בציצית היודע לשמור תפליו אביו
לוקח לו תפלין היודע לדבר אביו מלמדו
תורה צוה לנו משה וכו' היודע לקרות
מלמדו פסוק ראשון היודע לשמור ג
גופו אוכלין על גופו טהרות היודע ב
לישאל בר"ה ספיקו טהור ברשות היחיד
ספיקו טמא היודע לפרוס כפיו חולקין
לו תרומה בבית הגרנות היודע לשחוט
אוכלין משחיטתו והוא שגדול עומד על
גביו והיכול לאכל כזית דגן בכדי אכילת
פרס מרחיקין מצואתו וממימי רגליו ד'
אמות לתפלה ובגדול אעפ' שאינו יכול ל
לאכל כזית בכדי אכילת פרס ׃ כג מה
שנא בקטן כדי לחנכו והא דתנן בפרקי
אבות בן יג למצות לענין חיוב מן התורה
כל היום כשר לקריאת המגלה ולקריאת
הלל ולתקיעת שופר ולנטילת לולב
וכו' שעשו מעלה עמוד השחר יצאו

ואינו נוחב כלולו בימי'. כך היה מנהגם
של אנשי ירושלם אדם יוצא מביתו לולבו
בידו בכב' לבה"כ קורא ק"ש ומתפלל לולבו
בידו קורא בתורה ונושא את כפיו מניח
על גבי קרקע לבקר חולים ולנחם אבלי'
לולבו בידו נכ"ס לבית המדרש משגרו
ביד בנו ביד עבדו ביד שלוחו להודיעך
כמה היו המצות חביבות עליהן ׃ רב
ואמ' רב האיי הא דאמור רבנן נכנס
אבלים לולבו בידו כך שמענו מרבו' של
מילת בזמן שהמת נפטר בי"ט או בתוע
שעתידין קרובי המת לבוא אבילו' לאחר
החג ואעפ' שאין אבילו' נוהג בחג חבריו
באין אצלו ויושבי' עמו ליישב דעתו ת
ומדמה לה כמי שבא לנחם את אבלים
אבל אם מת לפני הרגל אף שנה' ק"ל'
דבטלה הימנו גזרת ז' וכ' לענין כ"א יום
לג ולענין זמן ברכת לולב ונענוע
בפסוקים ובגדולות העושה לולב
לעצמו מברך שהחיי' בטלו לצאת בו מבר'
ע"כ לולב ואמ' רב פלטוי מי שנוטל לולב
לצאת בו חייב לברך עם נטילתו שהלכה
רווחת היא בישר קמנו כ"ן מבר' עליהן
עובר לעשייתן חוץ מן הטבילה ולענין
נענוע אם נוטל שלא בשעת תפלה מבר'
עליו ומנענעו ומחזירו למקומו ואם
ירצה לעשות כאנשי ירוש' עושה ויישר כחו
וכ"כ רב נטרונאי ואם בשעת תפלה נוטלו
מברך עליו ומנענעו בהודו ליי תחלה
וסוף ובאנא יי הושיע' בלבד ׃ נד ואמ'
רב נמח לולב משעת נטילתו מברך
בו וזה שמוציאו בבית הכנס' כדי לגמור

ם

לעיוור כי כל מצותיו כמנה׳ אנשי ירושלם ואם אין מי ישא אין עליו כלום ויצא יח בהכנסתו ומדקתני היה משכי׳ לצאת לדרך מביאין לו שופר ותוקע לולב ומנענע מגלה וקורא בה וכשיגיע זמן ק״ש קורא ומתפלל הא למדת דאם אין לו דרך מכר לאו התפל׳ א״כ פרי׳ שינהגו שתיכוק לא תפוש לולב בלא התרוג אי תנוס להו עי׳ כלי או דאפיך להו לולב בשמאל ואתרוג בימין ושיגיע זמנו אח״כ יתפלל לפני הקהל מברך עליו ונוטלו ומתקנו נראה דהכי בעי פריך בסוכה ושא מ מדזנבקיה כפיק ביה ומשני כשהפכו וכן כת׳ רבי׳ כהן ז״ל ומדאמ׳ מביאין לו לולב ומנענע שלא בשעת התפל׳ שמע למדת שצרי׳ לנענע בשעת נטילתו כשמברך עליו זולתי אותו שנענע בהלל בהודו ליי תחלה וסוף ובאנא יי הושיעה נא · וכן קבלה מ׳ רבותי׳ ז״ל ובתיקו׳ והגדולו׳ וכן עמ׳ דבר · לח ואמ׳ רבי׳ שמריה ז״ל כי שנהג להעלותו למעלה בשעת שובר שמש הודו ליי ובאנא יי הושיעה נא ומנענעו בהודו ליי תחלה וסוף · ובתיקו׳ שכתב׳ מנענעי׳ באנא יי הושיעה נא ב׳ פעמי׳ וכן בהודו ליי שבסוף ב׳ פעמ׳ ומנה הנענוע׳ פעמי׳ עשה נענוע שבברכ׳ נטילתו ובמקום שאין כופלין ד׳ ובמקום שכופלין אנא יי הושיעה נא ופעם ב׳ הודו ליי שבסוף כמנה׳ ז׳ · ובהגהות ש׳ במחבר׳ בקירה של נטילת לולב וגמין אמן ומה בבבין ומברכין לגמור את ההלל וכן בשאר ימות החג וכשינה לולב לעולם ו׳

ימים ולא עוד בשבת לא בטל׳ יש׳ גזיר דרבה ונענוע דלולב ילפינן לה משתי הלחם שהיו מניפין אותם דתנ׳ במנחות פ׳ שתי הלחם ושני כבשי עצרת כיצד הוא עושה נותן שתי הלחם על ב׳ כבשי׳ ומניח ידו תחתיהן ומניף מוליך ומביא מעלה ומוריד ואמ׳ רבה וכן בלולב מוליך ומביא למי שד׳ רוחו׳ העולם שלו מעלה ומוריד למי שהשמי׳ והארץ שלו ד״א מוליך ומביא כדי לעצור רוחות רעות מעלה ומוריד כדי לעצור טללי׳ רעים למדנו מזה שצרי׳ להיות מוליך ומביא מצפון לדרו׳ וממזרח למערב אכן · ואת אומרת שירי מצוה מעכבין את הפורענו׳ שהרי תנופה שירי מצוה ועוצרת רוחות רעות וטללים רעי׳ וכרים יוה׳ לתנופה לכפר עליו וכי תנופ׳ מכפרת והלא אין כפרה אלא בדם אלא שאם עשאה לתנופה שירי מצוה מעלה לך הכת׳ כאלו לא כפר וכפר דאין כפרה אלא בדם שנ׳ כי הדם הוא בנפש יכפר ונשאל לגאונים אם הנענוע הוא זולת מוליך ומביא מעלה ומורי׳ ופי׳ הא ונענוע זה ז נתי מוליך ומביא מעלה ומוריד · וכך קבלנו מרבי׳ ז״ל והעמידנו בעקר דבר זה מתלמו׳ ירוש׳ דגר׳ הת׳ צרי׳ לנענע ג׳ פעמי׳ על כל דבר ודבר ר׳ זעירא בעי סכן חד וחכן חד או דילמא סכן וחכן חד פי׳ הולכה והובאה אחת ואית בהו ג׳ פעמ׳ על כל דבר ודבר ואית בהו ג׳ נענועין והרי כאן ט׳ נענועין ו׳ בהולכה והובאה ממזרח למערב ומצפון לדרום ועליה וירידה בלא הולכה והובאה ג׳ נענים

ועליים א' וירדים א' וסרי יא בענועין לד
פרוחות לכל א' נ' בענועין ולא איפשיט
בעיין ועבדינן לחומרא עד יא בענועי'
ומיהו למרי שהכענוע הוא זולתי מוליך
ומביא מעלה ומוריד וכן עקר · לז
ולענין זמן דלולב כתב ה"ר ש ז"ל שנראה לי
דעקר מצות הזמן בעשיית הלולב הוא
מבערב דתני' העושה לולב לעצמו מברך
שהחינו כשלו לצאת בו מברך על נטילת
לולב וכן בסוכה ואם בירך עליו בשעת
עשייתו שוב לא יברך בשעת נטילתו ואם
לא בירך בשעת עשייה יבר' בשעת נטילתו
בראשון ושוב לא יברך בי"ט שני שעולה
לו כאלו בירך בשעת עשייה ולפי שרוב
בני אדם אין להם לולב ולא ברכו ב
בעשייתו וצריכין לברך בנטילתו בראשון
אותה ברכת זמן עולה לו בזמן עשייתו
ושוב אין צריך לברך עליו דלא גרעא ב
ברכת זמן בראשון אעפ' שהוא ספק
משעת עשייה דלא תימא איבו לא שעת
עשייה ולא שעת נטילה דהא דרב' דידעי'
בקביעא דירחא ופשיטא לן דודאי י"ט קדש
ושעת נטילה הוא הילכ' כיון שבירך בי"ט
ראשון שוב לא יברך בשני ואם לא
בירך שוה לא ברכה נבטלה אכן · לח
מנהג צרפת ופרובנצא ואלמניאה
זולתי בארץ ספרד נומר בהושענא רבה
מזמורים של שבת וקדושה רבה כמוסף
בשאר ימים טובים וי"ל הטעם אעפ'
שלא נקרא י"ט ... ז' של חג שבתון מכל
מקום הוא תכלית החג ותכלית ההקפה
ותשלומי הפרים שבעים כנגד שבעים

אומות שהיו מתמעטין והולכין וכן ה
הזקפות להכריתם מן העולם זכר לדבר
יריחו כדאמרי' בירושלמי שבכל יום היו
מקיפין את העיר פעם אחת והיום כיום
השביעי ויסובו את העיר שבע פעמים
ותפול החומה תחתיה וכן להפיל חומת
אדום ובזמן הבית בכל יום היו מקיפין
את המזבח פעם אחת ובשביעי ז' פעמי'
ועל כן נהגו כל ישראל להקיף התיבה
שהתורה עליה ועוד כי בהושענא רבה
מקויימת חתימת שלשת הספרי' שפתוחי'
בראש השנה לפני הקב"ה ונחתמי' ביום
הכפורי' ובהושענא רבה תכלית נפרש
כשכבר התענינו מערב ראש השנה עד
הכפור ונמחלו עונות והזדוני' והפשעי'
ועל חייבי מיתות שונין שאם נולים א
מסכתים לבוכות שהם דירת ערבי ועל
זה כתובה לבו הגלות והלולב שמנענעי'
להודיע כי נצחנו כל המקטרגים עלינו
כדאמ' בירוש' ובפסיקתא כדקרין נצוחא
דכנחי' בקרבא ובקטין לולבא בידיהון פי'
כדרך המלכים שמנצחין ותופשין ה
העיירות ולוקחין הרומח והמלכות תלוי
עליהם ועולין על ראש המגדל ומוליך
ומביא לכל רוח להודיע כי הוליך נצח
את הכל על כן טוב לומ' בו מזמורים של
שבת וקדושה רבה כבשאר ימים טובים
אכן · לט וכן נהגו בצרפת להדליק
נרות בהושע' רבה שגלין כבור
והטעם מפורש לעיל במקומו · מ
ערבה בשמיני של חג אמ' צריך שיעשה
ואינם בשנת ... שבכי ... ונין ...

ואין אדם יוצא ידי חובתו בערבה' שבלולב
וכמה שיעורה · אמ' רב נחמן שלשה
בדי עלין לחין ורב ששת אמר אפי' עלה
אחד בבד אחד · ואמר רב האיי מבוער
הדבר לעשות כרב ששת לכתחלה אם
ימצא כרב נחמן ואם לא ימצא הא קימא
לן כרב ששת הא בורי לגבי רב נחמן ·
ואין אדם יוצא ידי חובתו אף אם הכניסו
לצאת בו וחזר והכניסו לשום חובת ש
ערבה לא יצא ורב חסדא אמ' יצא ונפוק
חזי מאי עמא דבר · מא וכן נהגו כל
ישראל לקחת ערבה · לבדה ·
ומדרב דאיתו ליה ערבה חביט חביט
ולא בריך קא סבר ערבה מנהג נביאים
היא ואמנהג לא מברכינ' ובודאי בערבה
לבדה היא מעשה דאיכ' אלא מנהג אבל
בערבה שבלולב לא הוה מעשה דהכיא
מן התורה היא · בכל יום היו מקיפין
את המזבח פעם ואומר אנא יי הושיעה
נא שני פעמים ר' יהודה אומר אני והו
הושיעה נא אותו היום היו מקיפין את
המזבח ז' פעמים היתיר ר' אלעזר אמר
בלולב וכן אמר רב יוסף בלולב ור' חנינא
אמ' בערבה ור' אלעזר תלמיד לגבי ר'
חנינא ואין הלכה בתלמיד במקום הרב
והלכה כר' חנינא ולכך אנו מקיפין ב
בערבה ואיתותב רב יוסף במאי דאמר
בזקיפה ולא בנטילה והכין פסקי רבואת'
הלכה למעשה דבערבה מקפינן הרב ר'
יצחק ן' גיאת · מב וכת' רב שריר' שאנו'
לומר הושענ' דילמא בשבת אתי
למיסרך התינוקות שישמעו הושענא

ואתי למיטול הלולב בשב' דאין יודעין
אם הסבו את השנה ורבי' שלמה הצרפתי
כתב דבשבת שאין בו לולב אין בו הקף
אף החזן יאמר ענין היום בהושענם ב
במנהג צרפת ופרובנצא הלכות שבת
וסוכה שאומ' הושענם של שבת וכו' ואחר
שאין הקף ואין לולב אין כאן חשש דאתי
למיסרך · וכן מנהג כל ישראל לומר
בו הושענה של שבת · מג ואמר
רב האיי ז"ל ש"צ שאומ' לאחר
שגמר הושענ' כאיי סאל המושיע טועה
הוא ומותר לשתקו שהוא מוציא מפיו
ברכה לבטלה שלא תקנום חכמים כי אם
במגלה ואמ' רבי' סעדיה לאחר הספטרה
אומ' תהלה ועובר ש"צ ולולב בידו ואומ'
הושענא והתורה על התבה ומקיפין
אותה ומחזירין ס"ת למקומו ואומ' קדיש
ומתפללין תפלת המוספים אבל רב
עמרם כת' דלאחר שיסיים ש"צ תפלת ה
המוספי' אומ' ש"צ הושענה וכן עמ' דבר ·
מד ואעפ' שכת' רבינו האיי שבכל יום
יהיו מקיפי' שני פעמים לימינו
ושלשם לשמאלו ובשביעית לימינו אין
נראה לי לפי שבכל יום לא היו מקיפין
את המזבח אלא פעם אחת ובשביעי ז'
פעמים וזכר לדבר יריחו · בדאמ' בירוש'
וכן אנו עושין זכר למקדש וזכר ליריחו
בכל יום פעם אחת וביום השביעי ז' ·
פעמים וכל הקפות המזבח ומתנותיו
לימין היו דכתיב ומעלותיו פנות קדים
והכהן כרום סיום ודרשו הב"י מכאן
כל פנות שאתה פונה לא

פונה לא ישיו אלא דרך ימין למזרח ב
ביומא ובזבחים וכן ריכש״ב כל ישראל מ
להקיף דרך ימין וכן עיקר לכן ׃

בח ובסדר תפלות שחג כתפלות
פסח ועצרת אלא שבפסח
אומרים זמן חירותינו ובעצרת
זמן מתן תורתנו שניתנה בו התורה
ובחג זמן שמחתנו שכ׳ בו ושמחת בחגך
ובתי׳ כים בשמיני עצרת שהוא תכלית ה
חג ושיית אך שמח לרבו׳ כל מיני שמח׳
לשמחה לכן ׃ **בו** ומוציאין שני
ס״ת ביו״ט ראשון וקורין בפרשת
אמור שור או כשב או עז ה׳ גברי ומפטי׳
ובחמשה עשר וביו״ט שני קורין באתמול
ומפטי׳ בראשון שנה יום בא ליי׳ ונהגו
ותשלם כל המלאכה וי״ל בעבו׳ שאמ׳ בעז׳
כשה״קב״ה לעתיד לבא כשידון הקב״ה את
האומו׳ יאמ׳ להם שבע מצות שנצטוו בני
נח היכן קיימתם וכו׳ ואעפ״כ מצוה קלה
יש לי וסוכה שמה עשו אותה ויעשו א
אותה ושבה מוציא ביד חמה מכרתקה
וכל א׳ וא׳ מבעט בסוכתו שכ׳ ננתקה וכו׳
וזהו שכתו׳ דבר לא יעלו נחוג את חג ה
הסכו׳ וכן ותשלם כל המלאכ׳ לפי שעשה
שלמה הע״ש את הי״ג י״ד יום שהגלו ב
ביום כפו׳ על ידי בנין הבית ונבלס׳ הרב
ונתגבר להם כמו שבתו׳ ביום הח׳ שלח
את העם על כל הטובה דבר עשה יי׳ מ
לדוד עבדו שרחל נו על אתי עון וניב׳
עמו שמחה לכב עון דיום הכפורים הכי
איתא בפ׳ במה מדליקי׳ רבן ׃ **בז**
וקריאת הרבנות פרש נהגו לכמה

עניינו׳ אית גאון דאמ׳ יוה שלישי דלשון
לחול המועד מוציאי׳ ס״ת וקורי׳ בקרבנו׳
הרג כהן קורא וביום הב׳ לוי וביום הג׳
ישר׳ וביום הד׳ נחוזר וקורא ישר׳ וביום
הד׳ וביום הב׳ ענין א׳ בלבד ויש ישראל
קורא וביום השני ישראל אחר וביום הג׳
שביעי של ערבה שהוא בספק שני כהן
קורא וביום השני לוי וביום השביעי ו
ישראל וביום השביעי ישרא׳ אחר וביום
השני ורב סעדיה אמ׳ ישרו׳ לשלישי
קורא וביום השני ישראל רביעי וביום
השביעי ׃ **מח** ורב נטרוה א׳
רביעי של נרבה כהן וביום
השני לוי וביום השביעי ישראל וביום ו
השמיני ישראל אחר וביום השני וכן
מנהג נרבונא שעיר הגדולה לדלקיה ו
הרב עמרם ויש לי על כל אלו המנהגים
תשובות רבות שלאחת היאך יקרא ישרא׳
שלישי וכן׳ הרביעי דאין בו הבק רביעי
אלא שני או שלישי ועוד היאך יקרא
ישראל הרביעי ענין אחד בלבד שלא הד׳
המוסף יש לו לקרות שני ימים לספק א
סוכות היום ועוד לרבי ע״ר הב ולמנהג
נרבונא היאך יקרא בשביעי ביום הש
השמיני וסוזר וקורא ישראל רביעי
וביום השמיני וכי לאחר שעשיתו קדש ו
תעשהו חול ועוד דקימא לן רביעי ו
ידחה שמיני ולא יקרא בשיר בימי׳ אלא
ביום השמיני בלבד כלא נקרות בביע׳
הול וקדש כה הני נמי שמיני יוחה ב
בשביעי שאין לקרות בשפי קדש וחול
ומבל מקום

ומ"ל יקים מנהג לפי ז"ל טוב יותר ש
שהרביעי שנוסף יקרא שני ימים חובת
היום מספק לך שמנהג שהנהיגו שלישי
קורא וביום הרביעי לא יתכן כפרשית׃
וברביעי הוא מדלג לקרוא כהן וביום הה'
לוי וביום ששי ישר' וביום השביעי ׃
רביעי שני ושביעי ספקות הימים וכן
כל הימים ׃ סמ אך מנהג קצת צרפת
וכל קנפניא ופרובנצא וספרד הוא
עיקר שאין בכל הימים קורין אלא שני
פסוק' ׃ ד' הקורא בתורה ספק חובת
היום כהן וביום השני לוי וביום הג' ישר'
וביום הג' ישראל רביעי וביום השני ו
ושלישי וכן בכל הימים ובשביעי כהן וכו'
ששי לוי וביום השביעי ישראל וביום ה
השביעי כמצא בכל הימי' שלם קורי' כספק
היום ו. רביעי שנוסף קורא ספק חובת
היום בלא ספק וכן עקר אבן' הירחי נ
ושבת שבחול המועד קורין ראה אתה
אומר אני לקריאת שבעה וכן בשבת
חול המועד לפסח לפי שבו מזכרת חול
המועד דכת' אלהי מסכה לא תעשה לך
וסמיך ליה את חג המצות תשמור ודרשו
בו לימד על חולו של מועד שאסור ב
בעשיית מלאכה ולמה נסמכה פרשה ה
המועדות לפו' לומר לך כל המבזה את
המועדות כאלו עובד ע"ז ושלום אבן ׃
נא בשמיני של חג אומר זמן בקידוש
וכן בתשובי כספק שמיני דשמיני
רגל בפני עצמו הוא נעבין פז"ר קש"ב
ובשמיני מיתב יתבינן בסוכה ולא מברכי'
ומוציא שתי תורות וקורין באחת כל ה

הנגמר ומפטיר ביום השמיני עצרת עד
סוף הסדר וכן כתב רב עמרם וכן ע"א
דבר ׃ ומ"ה שכת' בפסוקות עד ובשבת
דאין משיירין בפרשה פחות מג' פסוקין
ומפטיר ויהי בכלות שלמה לפי שכתוב
בו ביום השמיני שלח את העם ויברכו
את המלך אבן' ׃ והלכת' כרבא דאמ' ש
שביעי ירחה שבכל ימות החג אנו קורין
שני הקרבנות יום שלפניו והיום עצמו
שני בשלישי ושלישי ברביעי רביעי ב
בחמישי חמישי בששי ששי בשביעי ואילו
שביעי בשמיני לא קרינן אלא ירחם ה
השביעי וקורא קרבן היום בלבד והיינו
דאתקין אמימר בנהרדע' דמדלגי דלוגי
שמדלגין את השביעי וקורי' ביום השמיני
לבד וזה דהכן ביום טוב האחרון של חג
קורין מצות וחקים ובכור ׃ כתב רבינו
האיי ז"ל כי הוא סימן וכן שמע מרבותינו
יש שקורין כי המצוה הזאת וכן קורין
אותה עריין בירושלמי ויש שקורי' ברכות
ואם בחקתי בשביל ונתתי גשמיכ' בעתם
והוא יום הזכרת גשמים ויש שקורין כל
הבכור ואני אבן מצאתי כן בירושלמי ור"ל
או מצות או חקים או בכור ׃ בב ומנהג
כל צרפת בין בחול בין בשבת לקרות
עשר תעשר ואומר שצריך לקרות הכל
מצות וחקים ובכור ולפי שבזאת הפרשה
מזהיר על המעשרות ומתנות עניים
ומתנות כהונה ולפי שהוא תכלית חג
האסיף ולהזכיר ולתת שלא לעבור עליה'
בב׃ תאחר בשלש רגלים כמ' אבן ׃ נג
ומנהג פרובנצ' ׃ וספרד לקרות הבכור

וזולתי בשבת לקריאת השבעה שקורין
עשר תעשר עד סוף הפרשה והנהג
רבי' סעדיה ז"ל וכידוע וכיוצא ששני שהוא
תשיעי בפסח שמיני עצרת קורי' כל ישר'
וזאת הברכה לפי שמשה ע"ה ברך את
ישראל בשמיני של חג שבו נפטר את כל
קהל ישראל לפי אנו קורין בתשיעי בפסח
שמיני הברכה שברך משה את ישראל
אבן · ולפיכך היום שמחת תורה שנית
במנהג שקורין קללות שבתורת כהנים
לפני עצרת ראש השנה להיות וקללות
שבמשנה תורה לפני ראש השנה כדי
שתכלה שנה וקללותיה · נד ושבת
שאחרי ר"ה קורין האזינו לסעיד
על ישראל ונזהיר על התשובה וזאת
הברכה בשמחת התורה · תנו כן בשמיני
עצרת וקיית אך שמח ודרשו בו לרבות
כל מיני שמחות לשמחה לפי שהם תשלו'
ע' קרבנות כנגד על מי שלא חג ש"ע דאמרי'
ולעז' כל תאחר ולענין שנת הביעור
שהיתה כחג מקנה בלא שניה כדתנן
בים מעשרו' וכו' ערבי יו"ט בזמן
שנית בשמחת בית השואבה ועל זה
שכינו בר פרקי בשכם המנהג בהמה ·
לחבירו ברי נסודיעו אתה מכרתי לשחוט
בתה מכרתי לשחוט וכו' וערב יו"ט אחרו'
של חג לפי שהיו משלימי' כל הנדריה ·
והכרובו שהיו עליהם משום דעתי' וקיית
אך שמח אבן · נה ונהגו כל ישרא'
להתחיל היום בבראשית לפי
שביו שמח תור' שהשלימו אנו מתחיני'
לאתה שכיון שזכינו להשלימה נזה ש

בתחלתה ובהשלמה ולפי שהיו' יום שמח
שנתבשרו עונותינו מחבל כאשר אמרנו
ומתוך דברי שמח · אנו רוצים להשלים
להתחיל ונסיית הכינה שורה עלינו כי
אין השכינה שורה לא מתוך עצבות ולא
מתוך עצלות אלא מתוך דברי שמחה ·
שנ' ויהי כנגן המנגן ותהי עליו רוח יי' ·
נו ויש כשנג ערבית לקרוא בזמירות הגן
התור' שמש שמה ואתן כרמים המתחילים
ובודרי' נדרי' הרבה וגם הקהל כאחד מ
מגדולם ועד קטנם קורי' בתור' ודרו
נדרי' לפי שפגת ידם שכאים כמתנת ·
ידו בשמיני עצרת עושין שמחת גדולו'
כל הקהל בבית הכנס' לפי שהוא תכלית
הכפרים ושמחת התורה · ועל זה נראה
שאמ' רב עמרם שבזאת הברכה קורין ג'
והגומר נוטל שכר כנגד כל הקוראים ·
ומביא ראיה ששנו חכמים עשרה שקראו
בתורה גדול שבכן גולל הת"ולה יכן
בזה פתרונו בי מה שבשתניב קריאת
היום מאחר יו"ט שאין אבל ביו"ט קורי' ה'
וסדר"ה שהוא מביא כנגד השנתו ויאים
פוכי' מדתנייא דקא תנן אין פוחתי' מהן
אבל מוסיפי' עליהן ואם קראו י' או מאה
הגולל הוא שמשלים הסדר נוטל שכר
כלם שיש לו שכר הקריאה והגלילה ·
והרב שנרו ונ"ל היכו רל גומר כמו
שהוא סובר אלא גומר הסדר בכל יום
שבת ויו"ט ושדה לאו דוקא אבן ·
ומפטירי' קורא בדם השמיני ביום אתמול
בי יעבור רט"כ פסק ח"ב א ומפטי' ויעמד
שלמה ויש שמפטי' ויהי אחרי מות משה

ויש רגלה׳ להפטיר ויעמוד שלמה עד
ט׳ פסוקים לרסמיך ליה ביום השמיני
עצרת ואחריו אחרי מות משה על שם ש
פטירת משה ע״ה שם ושלחנו בו וכו ורבינו
אבן׳ בן מנהג צרפת לקרות בשמיני
עצרת לפני קריאת התורה ספר קהלת
ושמעתי טעם בדבר משום דכתי׳ בו תן
חלק לשבעה וגם לשמונה אלו שבעת ימי
חג ושמיני עצרת רבים לומ׳ לפי שהוא
חג האסיף והזהיר על התרומות והמעשרו׳
ונדרים שלא לעבור עליהם בבל תאחר
ונפ״ב דעירובי׳ דרים ליה לקרוא לשבעה
אלו שבעת ימי הפסח וגם לשמונה אלו
שמונת ימי החג יש לומ׳ להזכיר בראשון
בראשון ואחרון: ואני מצאתי טעם
יפה כי שלמה המלך ע״ה בחג אמרו ב
בקהל כמו שכתו׳ במועד שנת השמטה
בחג הסכות בבא כל ישראל לראות והוא
אמרו בחג בהקהל להוכיח את ישראל ו
על כן יתכן לאמרו ברב וטוב וכבין לאמרו
בבית הכנסת ולהוציא את מי שאינו בקי
לפי שאין הכל בקיאין בקריאתו ולא כת
במנהג פרובינצ׳ שהם אותה בבוקה אבן
נח וכן בעצרת נהגו לומ׳ רות והטע׳
שהשעתי לפי שכתוב בו בתחלת
קציר שעורים וסוף זמן הקציר: ואני
מצאתי טע׳ יפה לפי שאבותינו לא קבלו
את התורה ולא נכנסו לברית אלא ב
במילה וטבילה והרצאת דמים כדאית בפ׳
החולץ וזה בתגיירת כדכתי׳ כי אל אשר
תלכי אלך וגו׳ ומתוך דברי תשובת רות
אנו יודעין את דברי נעמי שאמרה לה

אמור לה תחום שבת באשר תלכי אלך:
אמור לה ייחוד באשר תליני אלין
אסור לה ע״ז ואלהיך אלהי מפקדינן
בתרי״ג מצות עמך עמי וכו׳ כדאיתא בפ׳
הח לן וכן ישרא׳ בתגיירו בקבלת התורה
על כן יתכן לומ׳ ספר רות בעצרת אבן׳:
ושיר השירי׳ בפסח לפי שהוא מדבר מ
מגאולת מצרי׳ שהיא תחלת שעבודם של
ישר׳ וגאולתן ראשונה שנ׳ לסוסתי ברכבי
פרעה ואעפ׳ שהספר מדבר מד׳ גליות
בלי ספק וס״י: ובמס׳ סופרי׳ שחייב אדם
לברך על ה׳ מגלו׳ על מקרא מגלה ו
ובהתוני׳ לקרוא בכתבי הקדש ובכניאים
אבן׳ נט העטרה מנין שנהגו ב
בשמחת תורה ולהכבד בציפוי הספרי׳
ולתפר ולארוג שביצותים ולתת עליה כל
חלי וכתם ונזמי הנשים וטבעותיהם ו
ותכשיטיהן שעליהן ונותני׳ על התור׳ ב
בשמוציאי׳ אותה בעת שקוראים על ראש ו
הקוראי׳ אעפ״י שאין באותן תכשיטין שום
קדוש אף אם הזמינן לכך דקי״ל דהזמנ׳
לאו מילת׳ היא כפ׳ בני׳ סדין ברבה וכו׳
בנגבי ציפין וסב בפ׳ הקומץ רבה וכו׳
בכאן שלא הוזמנה לכך מ״מ יש בו חשש
גנאי משו׳ ולא ילבש גבר שמלת אשה שהם
מתכלי׳ בתכשיטי נשי׳ ועוד תכשיטי׳ שהי׳
מתקשטת בהן שלא בשעת טהרתן אין
בשין לתתם על התורה וגנאי וביעור ו
על הדבר אזי כן לתתם על הנשים ו
דמעלי׳ בקדש ולא מורידין ועוד כי על
זה באי׳ לאנוך לנו שאור׳ ותיפ׳ ותולש׳
עשב המריח ריח טוב לתת ענים ועלים׳

ועליהם אני קורא שמקרא הזה כי כה א
אמר יי הסר המצנפת והרם העטרה
בהתלהם מצנפ׳ מראש כהן גדול בהתלך
העטרה מראש כל אדם ושבא לבורא ב
בטלתיו בקהל אחד שהייתי נהג שנת ס׳
וד׳ לפרט והחזקת בהם לעשות עטרה
של כסף וכן עשו וגם מקום זכרה לי ר
אלי׳ לטובה אכן׳׳ ס ואמ׳ רב האיי
ז״ל כי אות׳ שנהגו לגמור במוגמר בב״ה׳
לענין ס״ת׳ אסור גמור הוא שאין עושין
מוגמר בי״ט אלא למיני מאכל להכשירם
באכילה כדרך שמעשנין את הפירות אבל
זה אפו בליסב׳ בתר׳ מחלוקת להריח אבל
לגמר בו דברי הכל אסור אבל והוציא
ס״ת׳ מתיקו בעבור אבלו של משה ובלב׳
שלא יהא ערום אל תשנו ממנהגנ׳ מפני
שמחלוק׳ רבי׳ האיי ז״ל׳ סא ואמר
רב עמרם ולאה שמפטירי׳ בבני׳ מברכי׳
בא״י אמה׳ אשר בגלל אבות בנים גדל וכו׳
עד פתחו פיהם ואמרו יי ימלו׳ לעול׳ ועד
בא״י בונת ספיר׳ ואלפ׳ בית זו יש שמקיימי׳
אותם אך רבי׳ סעדי׳ אמ׳ שא׳ נכון לגוזר׳
שיש בה תוספת דברי׳ שאינן ראוי׳ לא׳ מר׳
ולא יתכן לו׳ ברכ׳ זו ולא הזכר׳ השם ומלכו׳
שלא הוזכרה זו בתלמו׳ ואין לקבוע ברכה
זו אלא מה שקבעו הם וכן מנהג בכל ישר׳
לאומרו בלא ברכה כלל אכן׳׳ כב
ואמרי׳ בבבא בתר׳ פ״ק׳ ובמנחו׳ פ׳
הקומץ רבה ח׳ פסוקי׳ שבתור׳ יחיד קורא
אותן בב״ה׳ דל״ר יהודה יהושע כתבן ולא
משה ור׳ שמעון בן יוחאי משה כתבן
בדמע והלכתא דתרוייהו קואיל והיש תנו

משאר תורה איש תבו לקרות יחיד ובר״ה
הר׳ משה ז״ל יחיד מותר לקרותם שלא
בעשר׳ ולא יתב׳ ראשו ילכו להב כל הקהל
לעשות שנוי והיכר בהם ולקרותן יחידי
ועוד דתניא לה בהלכתא פסיקתא ואין
קורין בתורה פחות מעשר׳ ואין פורסין
על שמע בו׳ במגלה ועוד אם ילכו להב ו
ויקראהבה יחיד לא יהא שנוי בתורה דבכל
התורה אם התחילו לקרותה בעשרה וש
והלכו מקצתן גומרי׳ כדאית׳ בירוש׳ דמגל׳
וכו׳ לעיל ועוד לשון יחיד קורא אותם פ
בראש שחייב לקרותן ולא הא׳ יחיד מותר
לקרות אכן׳ וגם מנהג פרובנצ׳ ובפרד
שאומ׳ יחיד קורא אותה שלא יקרא החזן
עמו לא יתכן לפרש דשאר כל התורה נמי
יחיד חייב לקרותה כדאי׳ במגל׳ קראה א׳
קראוה ב׳ יצאו׳ תנאו מה שאין כן בתורה
דיחיד חייב לקרותה ואין שנמו לקיותו
סרסור בינו ובין העולם כמו׳ משה בינינו
לבין סיקו׳ שנ׳ אנכי עומד בין יי וביניכ׳
ובירוש׳ הוא ובתו׳ בעני׳ קריאת הנב׳ וזה
שקורא החזן עמו שלא לבייש למי שאינו
יודע לקרות כדתנן בריבכ׳ בכורי׳ בר״ה ב
נשהיו מביאין בכורים מי שיודע לקרות
קורא ומי שאינו יודע מקרין אותו נ
נמנעו מלהביא התקינו שיהו מקרין א
את שיודע ואת שאינו יודע את כל זה
הקשה ר׳ בי׳ יעקב ופי׳ יחיד קורא אותן
שלא יפסיק כהן לקרות ב׳ זה ד׳ פסוקי׳
וז׳ ד׳ פסוקים כפרת ויש לי במך וראיה
לדבריו במסכת סופרי׳׳ ובירושלמי
דמגלה פ׳ בני העיר ר׳ יונת׳ זעיר׳ חחא

לר' אבינא ספרא קרי שירת הבא"ר ואמר'
לפניה ולאחריה א"ל ועברי' כן א"ל ועדיין
את לזו · כל השירות טעונות ברכה ל
לפניהם ואפתחלית לר' סימון אמ' לחנן
בשם ר' יהושע בן לוי אין לך טעון ברכה
לפניו ולאחריו אלא שירת הים ועשרת ה
הדברו וקללות שבתורת כהנים וקללות
שבמשנה תורה א"ר אבהו אם אני לא
שמעתי אלא נראים הדברים בעשרת ה
הדברות · ר' יוסי בר אבון בשם רב
תיובתא פסוקין אחראין שבמשנה תור'
טעונין ברכה לפניהם ולאחריהם לפי
שאין מפסיקין בהן אלא יחיד קורא ואותן
שא לאורת דשירת הים ועשרת הדברו'
ותוכחות שבתורת כהנים ושבמשנה ת
תורה ושמונה פסוקים אחרונים שבתורה
אין לקרות בהן שנים זה אחר זה אלא
יחיד קורא אותן ולא כפ' שאמ' במגלת ב
בכנית שאין מפסיקין בקללות לא שנו א
אלא קללות שבתורת כהני' אבל שבמשנ'
תורה פוסק · ונהגו כל ישר' שלא להפסיק
לא בזו ולא בזו ויש לי סמך מכאן ו
לפי הירושל' וטעם שאין מפסיקין בהן מ
מפורש בירושלמי ובמסכת סופרים א
מוסר יי' בני אל תמאס ואל תקוץ א
בתוכחתו אל תעשם קוצים שאין
מפסיקין בקללות שאינו בדין שיהו ב
בני מתקללים ואני מתברך · אבן הירחי
בריך רחמנא דסייען

הלכות פסח

שבת שלפני הפסח נהגו כל ישר' לקרותו
שבת הגדול והטעם לאותו זה לפי מה
דק' ל' בסדר עולם רבה ובשבת פ' ר' עקי'
ניסן שבו יצאו ישר' ממצרי' ה' בשבת היה
הל' בעשור לחדש בשבת ואמ' להם הקב"ה
בעשור לחדש הזה ויקחו להם איש שה
ונו' אמרו ישראל הן נזבח את תועבת
מצרי' לעיניהם ולא יסקלונו אמ' להם ה
הקב"ה עתידנו ורא' את ישועת יי' אשר
יעשה לכם היום הלכו ולקחו איש פסחו
בעשור לחדש להיות להם למשמרת עד
י"ד לחדש כשראו המצרים כן רוצים הי'
להנקם מהם והיו מעיהם מתחתכין ב
וכרעבין בלא ובידוני' ביסורין ובחלאים
רעים ולא הזיקו אחד מישראל ועל ידי
אותם הנסים שאירעו באותו שבת נהגו
לקרותו שבת שלפני הפסח שבת הגדול
כ"ק נצרפת אנן · ב מנהג בכמה
מקומות שאין בנעלי' שחדרים שישבים
שם בלילי הפסח כי בניסן נגאלו ובניסן
אנו עתידין להגאל דכתי' ליל שמורים ה
הוא ליי' לילה שמשומר ובא מששת ימי
בראשית ואם יבא אליהו וימצא הבית פ
פתוח ונצא לקראתו מהר' ואבל אמיני'
בזה ובסדר שאמרנו ואית סמך לדבר זה
בבתובו' פ' הנושא את האש' בירוש' ר' ירמי'
מפקד אלבשוני חוורין ספיתין אלבשוני
דנרסי יהבין מסאני ברגלי וחוטרא ב
בידי ויהבוני על אסטרטא אי אתא
משיחא בזה מעתד ויש באמנה זו שכר
גדול וכתוב לתא ביום האמנה לפני מ
מי שאמר והיה העולם שבשכר ה
שאמנה שהאמינו ישראל שרתה עליהם

עליהם רוח הקדש ואמרו שירה שנאמר
ויאמינו בה׳ ובמשה עבדו מיד אז ישיר
משה ובני ישראל ר׳ נחמי׳ אומ׳ כל המקבל
מצוה אחת באמונה כדי הוא שתשרה ש
עליו רוח הקדש וכן אתה מוצא שלא ירש
אברהם אבינו העולם הזה והעול׳ הבא
אלא בשכר אמנה שהאמין בו שנ׳ והאמין
בה׳ וכן אתה מוצא שלא נגאלו אבותינו מ
ממצרים אלא בשכר אמנה שהאמינו שנ
שנ׳ ויאמן העם וישמעו וגו׳ וכן אתם מוצ׳
שאין הגליות עתידות לגאל אלא בשכר
אמנה שהאמינו שנ׳ תשורי מראש אמנה
וכתיב וארשתיך לי באמונה וגו׳ במגלת
סתרים ׃ ג דרשה לפסח
שנינו בפסקות
בפ״ק שואלין בהלכות הפסח קודם לפס׳
שלשים יום שהרי כבר היה עומד בפסח
ראשון ומזהיר על פסח שני צו את אהרן
שנינו בתורת כהני׳ לפי שכל סדר ויקרא
וזרקו בני אהרן ונתנו בני אהרן וערכו
בני אהרן ואהרן לא הוזכר שם שנתרי ק
על מעשה העגל אמ׳ משה לפני הקב״ה
רבש״ע באר שבואם ומומים הבינין אם
לעצים חלקת כבוד בשביל בניהם דתנן
כל העצים כשרים למערכה חוץ משל זית
ושל גפן קל וחומר לאהרן בשביל בניו ל
לכך נאמ׳ צו את אהרן ואת בניו הקדימו
הכתוב לבניו זאת תורת העולה והנה ב
בסדר ויקרא דבר הרבה מעולה וחטאו׳
ואשמות ומנחות אלא לפי שבאהרן נכתבו
ובשלמי כל הזיבין שלא נכתבו שם כתב
כאן תורה כאדם המביא פת כבנין ל

לבסוף וכן בנבוא׳ מלאכי שהוא חותם כל
הנביא׳ כתב זכרו תורת משה עבדי וגו׳
שכך הושלמו כל הנבואות ואם תזכרו ה
הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא וגו׳
והשיב לב אבות וגו׳ שיפנה הלב על הבן
והבן על האבות לא בחזון הבאו וכמ
ובמנוחה לא תלבין פן אבא והכיתי וגו׳ אם
לא תזכרו תורת משה כך קבלנו מרבינו
אברהם בר דוד מקרית יערים נ״ע אמן
ד ולכך נהגו כל ישראל לעשות ב
בשבת פשוטים פקוד ופסח
מנס ועזור שם וגלי קום ותקע
ויש מקומות שנהגו בפשוט ומעוברת
פקוד ופסח טעם לפקוד ופסח אגדר
לן עיינין קרובי הרב רבינו אבינדוד בן
הרב ר׳ נתן נ״ע מהכינון לפי שכנו לא
אהרן מדבר בהלכות הגעלת כלים ע
וצריכין כל ישראל להיות זריזין וזהירין
באלו לפני הפסח מנין דכת׳ ב וכלי חרש
אשר תבשל בו ישבר ואם בכלי נחשת
בושלה ומורק ושוטף במים ואמרינן
בזבחי׳ פר׳ דם חטאת שצריכין להעש׳ ת
כהן מריקה בחמין ושטיפה בצונן בכלים
אשר נשתמשו בהן קדשים נכשירים
מדין נותר שבלעו מדי דהוה הגעולי
גוים דכתיב בהו בפרשת מדין כל דבר
אשר יבא באש תעבירו באש והגעלת
כלים שנבלעין מאיסור החמץ אנו למדין
מגעולי גוים כמו שנבאר לפנינו בעזרת
מנו ועברו כדאיתא במגלה כדי שתכ׳ ו
קללות שבתורת כהנים לפני עצרת
שהוא ראש השנה לאילן ׃ זוס וגלי

אם ובלי משום דכתי' בפרשת ואתחנן כי
תוליד בנים ובני בנים ונושנתם בארץ
והשחתם ועשיתם וגו' העידותי בכם ה
יום כי אבד תאבדו' ולא תאריכו' ימי' דכתי'
וישקוד יי' על הרעה ויביאה עלינו כי צ
דיק יי' צדקה עשה הקב"ה עם ישראל ש
הקדים שני שנים לונושנתם שלא כ
נתקיים בהם כי אבד תאבדון וזהו גלו ו
לסוף תתנ"ב שנה משנכנסו בארץ קים
ותקנ כ"י שהקדים שנה וקללותיו לפני
רא"ה השנה כינגלה ׃ ח ושלשת
מעלות כלים לטהרות חכמים בפ'
אהרון דע"ז שלוקח כלי תשמיש מן הגוים
דברי' שלא נשתמש בהן כל עקר טובלן
והן טהורין דברי' שנשתמש בהן על ידי
צונן כגון כוסו' וקיתוניות וצלוחיו' מדיח'
ומטבילן והן טהורי' דברי' שנשתמ' בהן
ע"י חמין כגון היורו' והקומקמין ומחמי'
חמין דמגעילן והן טהורי' דברי' שנשתמ'
בהן ע"י האור כגו' שפודי' ואסכלא' מלבנן
אותן ומטבילן והן טהורי' וכלן שנשתמש
בהן עד שלא יגעיל ושלא ידיח ושלא י
יטביל ושלא ילבן אותן דנותן טעם לפגם
מותר אבל כלי' שנירס בבלע מאיסו' אינו
צריך טבילה שלא הצריך הכתו' טבילה אלא
לכלי גוי' שבאו בירו' מפני שיצא מטומא'
גוי ונכנסו לקדושת ישראל ה"ה אף
כמי כדש יתחזא חיים ש זכרם טובלת ו
כאן וכן מ"ש ויתבל לפנינו ב"ק ׃ ו
והטבילה לפני פליטת האסור לא
מועיל לשול ולכך קתני מגעילן ומטבילן
והן טהורין מלבנן דעבא לדבר טבל

והרי כיון שלא עלתה לו טבילה ׃ ויגעיל'
שיש בהן מקום פליטת האסור שמגעילין
וזה אב לכלן כי שם נגעל מגן גבורי בני
משוח בשמן ופלט הארב מצד האחר ו
ונסרב וכאלו לא נמשח בשמן לשאליקו
וזהו פשוטו של מקרא ׃ ז ושובין
שאמ' והוא שישנו כיוצו' ביתוין
ממנו כירות וכבלי וכסכיני של גוי אמ'
כירות עלה דמתני' דסוף ע"ז שפכין שפה
ושיא טהורה כד"א בסכיני' קטנים אבל
בסכיני' גדולי' מלבנן באור ומעתה לא
תקשי השאה תוספ' דע"ז שפודי' ואסכלא'
מלבנן באו"ר מכלל דסכי' לא בעי לבון וכן
בפסחי' שלהת' הירו' גרותא' ובבלי דאמרין
ואלו כתוס' אחרי' שפודי' ואסכל' וסכיני'
מלבנן באור וכן בפ"ק דחולי' ומפרש
תלמודא כגון שלבנם באור דשיא דעו"
ודפסחי' דשני להשיירן בהגעלה בסכיני'
קטני' שאין גוזין בהם בשר ואין תשמיש'
ע"י האור שגולי' כגון בשר בשפודין של ב
ברזל ותכינן דשת קבן מתפרשא הלוקח
כלי תשמיש מן הגוי' אתא שדרכם להגעיל
יגעיל השפודין והאסכלאות מלבנן באור
ושפכין שפה ושיא טהורה ושפכין כל שני
דשני נשו ב הגעלה מדלא בעי לבון אלא
בשפו' ואסכל' לאור וכה"ר שב' תנן השפי'
שפה ושיא טהורה לאתוך בה גון בראי'
טעמי וקאי עלה שירים כד"א דנשין ב
בי ואתא שני בהגעלה ולבינן בני בגיפת
בסכיני' קטני' אבל בסכיני גדולי' מלבנן
באור דהי' שמקפעו' בהן בשר ג"ל ובני
גולים ושם א' דתנין ונוכפתי בג"ד לים

שיורי או כיון שע"י האור מתקן בו את ה
סכר של חלב לכך צריכי' לבון אבן' ויש
גאונים שאמ' שהיום הזה אף לסכיני' קטני'
של גוי' צריכי' לבון שכנסו לתקן בהן הבשר
של חלב כשהוא רותח על כן יש להחמיר
ואע"ג דאכן של גוי' צרי' נעיצה י' פעמים
בקרקע מ"מ משום שממעטת דאיסור ותניא
דאזלינן בתבין ששחט בה אם לחתוך בה
רותח: ח וכן אית דאמ' בעי הדחה
וכ"ש דרס מטרף טריף ואינו
בכלל בצאן ואע"ג דאמרינן טרפה אמרי'
שהם נשלכת בגרון או בכליתא דפרסא
דלאו משום דרס דמבקע טרפה אלא משו'
דאיסו' ולא צרי' כנגד שירי דטרידי סימני'
לאפוקי דמאן לא בלעי שומן לא אמרי'
דבל טפי מרם אבל לחתוך בו בשר צרי'
בציצה: ט וכלים של גוי' שצריכי' טבילה
לא אמ' אלא בלקוחין מהן וכמשמע
שהיה כאורין שהיו שקועי' אצל ישר' אבל
שאולין מגוי לא ומותר להשתמש בהן
בלא טבילה אך צריכין הגעלה או לבון ו
ונזולין מגוי או בתופים לישראל הרי הם
כלקוחים וכעו טבילה ואם משכנם גוי
לישראל חוכן אי דעתיה לשיקועים ל
הרי הן כלקוחין וכעו טבילה ושרי לברך
עליהן על הטבילה ואי לא ידעי' אי דעתי'
דגוי לשקועי לזו ואי לא בעי טבילה ו
מספק דלא בעו ברכה דספק דדבריהם
הוא ולא בעו ברכה כדאמ' בדמאי כפר
בהם מדליקין ואין ספק דאורית כפ' לווב
וגרבז כם איכי סבן שכיני מיתב יתבי'
ברוכי לא מברכינן: וכלי בעורס של

גוים שהם צריכין טבילה כיון שאמ' ב
כפרש' וגם של מתכת ולא כלים אמרו
שאינם של מתכת אף אם הם כלי סעוד'
ולא כלים של מתכת אם אינם כלים וכו'
: ומאני דקוניא שמתיכי' עליהן עופרת
מבחוץ רב אחא ורבינ' באוף עו חד אמ'
כחלתי כדון ששולא של חרש וחד אמר
בשופו כיון שמצופה בעופרת ודינו כ
כלי מתכות וצרי' טבל' ועיקר שהלכה
שכרון כשופו וכן אותן הקדרות שבאות
מעבר לים שניתכין עופרת במקום ה
תשמישן והקערות שאוכלי' בהן בארץ
ספרד הכל הולך אחר המעמיד אך כלי
של עץ החסוק במשוקי ברזל א"צ טבילה
דאין תשמישו במקום המעמידה: וכלי
זכוכית שואל ואחר שנשברו יש להן תקנ'
להתיכם שנס כבלי מתכות וצריכי טביל'
כיון שזה שנכנת בפרקא קמא של כלים
שנבלעין מחמן מגעילין אותן ברותחין
וכלי ראשון ואפי' הסמיכי' בקת שלהם א
מפני שפעמי' רבות לוקחין בהן בשר ו
שהתבשיל של חמן ואין עקר תשמישן
על ידי האור אותן שלבני: וכן
הקערות שנואכין בהן מרק
מסירות שגדולו' כשעורת התינוי ויש
שמכניסין בהן שתבשיל שבאחכת להתבשל
מסר ויש שמערין עליהן שתבשיל מכלי
הראשון והערי' כדין כלי ראשון ולכל ד
דבר כמו שאמ' במסכת ירושלמי פרק ה
כירה מהו ליתן שתבלין אלפסא ולערות
עליהן מים רותחין מלמעלה ר' יונה אמ'
ערוי ככלי ראשון הילום לר' יונה אמ

מן השה וכלי חרס אסור תבשיל בו ישבר
א״ל אין לי אלא שבשל בתוכו עירוי לתוכו
רותח מנין ת״ל בו מ״מ ולדעת רבינו
יעקב א״כ עלתה שמועה כר׳ יונה דאיס
לדבר בסוף מסכת ע״ז דגעל רבה בשעה
ארתחו שיקבו שיסורי ירתיח׳ ויבשירום
וכן סדין לקערות לסהשירן על ידי ערוי
מים רותחין עליהן מכלי הראשון וכאן
שכתב רבינו אלפסי ז״ל בפסחים בקוש קאי
בלא כידך דמחבי דאצא ודפרזלא וכו׳
דאשתמש בהו חמירא כולם שתהא בכלי
ראשון צריכי שנצל בכלי ראשון ודאשתמש
בהן בכלי שני כגון קערות וכיוצא בהן
כי שרו עליהו רותחי בכלי שני ומשום
לגו בעיסו ער דפלטן שפיר דמי וכן כת׳
רב אחא משבחא ואעפ״כ נהגו כל ישראל
להגעילן בכלי ראשון מן הטעמים שאמ׳
דשבלען בך פולטן וכן עץ שרור מגעילו
ברותחין וככלי ראשון שבולעו כך פולטו
וכורמי דגלא וכן חביות של יין כסף ס
שאסורות צריך להסיר אחד מן השוליים
ולהגעיל מכלי ראשון ולשפך לכל דף ודף
כל צדי צדדיו ולא דרך פי החבית כי
במקום כפיל׳ קלוח הרתיח׳ בנעל ובגלגולו
ובשעבו בו איכו כב.ל שי השני הכא מן
הראשון הוא כלי שני ושליש׳ וכן כולם
וצריך קלוח העירוי מכלי הראשון לכולם
וטוב שיש למלאתו שלש ימים מעת לעת
ולהערות בהערת אחד מן השוליים אולי
לא יוכל להשתדקמים הרותחי׳ בהן שרפין
ושצריך להשוות עליו את החמין מעט גם
בלא הסרת השוליים אחר ישנה נמנחתו

ולשרותו ג׳ ימים מעת לעת כדין כורות
וקנקנים של גוים שהכשירן בערוי ג׳ ימים
מעת לעת בין שלכו בין שלהן כדאיתא
במסכת ע״ז ׃ ואחרים שנתבר לכו שהערוי
בכלי ראשון לכל דבר שמולג את התרנגול׳
מערוי כלי הראשון עליה אסורה שמבשל
שדה שלם אקבכלי שני יתן המים רותחי׳
ושם ימלגום דכלי שני איכו מבשל ובולע
כמו שאמ׳ בזבחי׳ פ׳ דם חטאת ובפר׳ כירה
כירים וכיון שאין מבשל ובולע אם מלגו
ביחד שם כמה עופות ונמצאת א׳ מהן
טרפה השאר מותרין ׃ יא ומנהג
צרפת לאחר שחיטת העוף מיד
מדיחין הנוצה ולמלוח ואחרי כן למלגו
אולי ימלגו באותן המים תרנגולת. לאחר
שיחמו המיכויש שלו תרנגול׳ בהרתיחום
במים חמין בכלי ראשון קודם ברחצו
השאר במים שהיא מותרת כדאי׳ בשבת
פ׳ חבית כל שבא בחמין מערב שבת מדיחי׳
אותו בחמין בשבת חוץ מקולייס האיספני׳
ותמליח שהן שחרים תן הוא גמר מלאכתן
ומדקדקים שהם הוא דסדחתי הוא גניר
כיצונו ואסור אכל בתרנגולת שהיין
שראשתם גמר בישולם מותרת ואין זה
ראיה דשא כלי ראשון אעפ״שאינו כובלו
בולע שדם שכש ומבשל כדאיתא בזבחים
ובתורת כהנים וכירום דף כירה ובכלי
אבן על כן כ״ל שאוברי׳ וכן עקר ואעפ׳
שאמ׳ באלין פ׳ כל הבשר כזית בשר [illegible]
שנפל לתוך יורה של חלב בשר אסור
וחלב מותר ומתמיהין ואי אמרת אישבר
לשאינו אסור תב בכלם הוא פר׳ קיוצא

היוצא מן השבר ומין במינו לא בטיל הכא
ביוצא עסקינן שנפל לתוך יורה רותחת
דמבלע בלע מיפלט לא פלט כוף סוף
כי בית הדר פליט בשקדם נסלקו וכ"ש
ה"ל כי בית מן שרתיחה פולט בשקדם ו
נסלקו קודם שתבוא מן שרתיחה למדנו
שאם דבמים רותחין לא מיפליט הכלי
שכתון בהן : ואלו בפסחים אמרינן בכלי
האיסור מגעילו ברותחין ובכלי ראשון
דיש לומר כמו שמוצא את הקערות שמגעלו
ברותחין ושוטפן ומדיחן במים קרים
כמנהג העולם והשפשפם הרי בית
מרתיחה ופליט : ורבינו יעקב מ"כ פר'
סוף סוף כי בית מסיות שבע מלבלוע
הדר פליט אף במים רותחין כמו שאמ'
בפסחים ויש שאומרין כי בקערות שכן
קטנות מיבלע בלעי והדר פלטי כדאית'
בפסחים אבל בשבר שהוא רך מיבלע
בלעי והדר לא פליט כמו שאמ' בחולין פ'
כל השבר בשבר דחלטי ליה בחלא מ כ
ברותחין דמצמת צמית ובלע ולא פליט
מ"מ לדברי הכל כשה שרתיחה בולעות
הקדרות את המים וחוזרות ופולטות או
ברתיחה או בשדחתם בבונן והשפשוף
להסיר שניעול שעליהם שפלטו וצריך
שתהיה היורה רותחת בכל שעה שלא
תבוא מרתיחתה ותחזור ותבלע לפי ד
דברי שגאונים שמצריכים להגעיל בכלי
שנטהר במים רותחין שאם יגעילו בכלי
האסור הרי הוא כמגעיל ביורה מליאה
איסור ויש מי שאומ' שאף בכלי האיסור
מגעילין כל זמן שהוא רותח אע"ג דבגעי

איכוראים בית הדר פליט שמידיהם ב
במים קרים ולהכשיר היורה הגדולה
ישפך המים שבה כשהם רותחים ק
ויש שופכים וישפשפנה במים קרים ויורה
קטנה יגעיל בתוך הגדולה ויורה גדולה
יעשה לה מסגרת טיט סביב וירתיחנה
דכבולעה כביצונות כך פולטה כביצונות
וכשאר ימות השנה ברוצה לשגעיל יורה
של איסור יעשה לה מסגרת כצק סביב :
יב וראיתי בצרפת לשסיק אבנים
ולשליכה בתוך כשהם רותחת
וילכו המים הרותחין בשפתי היורה ד
דבולען ופולטן בביצונות ולשפשפה
שיטב במים קרי' להעביר שניעול שעליה
הנפלט : והמרוכית נהגו בצרפת
לקנותם חדשים בכל פסח ויש שמצניעין
אותן מפסח לפסח שאומ' אותן שכותשין
בהן תבלין כל השנה אין להכשירן אף
בהגעלה ומביאין ראיה מפי רבי שלמה
ז"ל בפסחים בית חרוסת כבית שאור ש
שחימוצו קשה דמי ופירו' בית חרוסת
על ידי כח שתבלין וחומץ נשקמים שם
שכותשין בו דומה לקדרות ולבית שאור
שחימוצו קשה למדנו שדינן כקדרות
שאין להם תקנה לשבירם דהתורה ש
שעידה וכו' אך מנהג נרבונא
ופרובנצא להגעילן ורואין
דבריהן דפסחים אמ' דבר"ש שנשתמשו
בהן חמץ בצונן ישתמשו בהן מצה בין
בצונן בין בחמין [illegible] שאור ובית
חרוסת ותשמישיהן [illegible] לבו אלא
בהדחה אלא בכבושים [illegible] מותרין

מותרין כדין כל הכלים שנשתמשו בהן
חמץ כחמין ובתוספת דהכהא כלי גללים
כלי אבנים כלי אדמה אינן צריכין מ
מריק ושטיפה אלא הגעלה אחר הגעל׳
לפי שנתכשלו בהן קדשים ונשברין מ
מדין כותר שהוא בכרת וכן אתה דן כ
כמ זן נבלעי אסורו החמץ שהוא בכרת
וכל מכוג מכסג כל ישרא׳ להגעילן׳
ובסדר רב טוב עלם וכרומי דגללא
סריין בסרחה אכן׳: יב אור
לארבעה עשר בודקי׳ את
את החמץ לאור הנר שלא יעבור עליו ב
בבל יראה ובל ימצא אם לא בטלו ואף כ
כשבטלו שמא ימצא גל של פת יפה יפה ו
ולא יקיים כדעתו לבטלם או יזכה בה מן
ההפקר ויעבו׳ עליו בבל יראה ובל ימצ
ולפי שאמירה תור׳ בחמץ שלא ירא׳ ולא
ימצא בכל גבול ישר׳ בפסח לא על׳ ולא
מ צבע ולא יפקיד ביד גוי שלא יבא ליד
אכילה מפני שרגיל בו כל השנה החמירו
הכמי׳ לחפש אחריו בכל מקום שמשתמשו א
אנשי׳ שמן שתורם בהשבתה בעלמא שני
לוה כי לא ירא׳ שאין בתורת חמץ קאמ׳
אבל בתורת עפר יראה ובדיקת חמץ מ
מדרבנן היא וביטול החמץ אינם מן
התורה אלא בחמץ שעמו בבית ושהוא
יודע בו ואינו יכול לבערו בחמץ שנפלה
עליו מפולת ושנוש׳ את ביתו אוצר ו
וחמץ תחתיו ובאותו יבדק על ביטול חמץ
אבל בחמץ שאינו יודע בו אין צריך לא ו
בטול ולא בדיקה שלא שהרי׳: תורה על
ספיקות לאסרן ונאסרין ואור דתנן

לילו שהוא וליסכא מעלייא קא סור ע
דכבניסת הלילה יבדוק עד שקיעת ה
החמה שלא יתעצל בדבר וכמו שאמר
צורבא מרבנן לא לפתח בעידניה אורת׳
דתליסר דנגהי אר׳ביסר דילמ׳ משכא ליה
שמעתתא ואתי לאימנועי ממצוה ולא ש
יבדוק לא בשחרי׳ ולא ביום אפי׳ ביום דפל
אלא בלילה בשעה שבני אדם מצוי׳ בבתיהן
ואור הנר יפה לבדיק׳ ובירוש׳ מפני שאור
הנר בלילה מבהיק וביום כוהה י יד
ואין בודקין לא לאור החמה ולא
לאור האבוקה אלא לאור הנר ירוש׳ וכי
יש חמה בלילה הדא אמרה אפי׳ ביום צ
צרי׳ לבדוק באור הנר ולא לאור האבוקה
בל עץ הכ׳ פתילת שעוה אע״פ שאין ש
שלהב עולה ונמשך בשמן יכול להכניסו
לחורי׳ ולסדקי׳ מ״מ בכאבוק׳ והכה דרש
שאמרו לאורה כנדקת כשאין בה חורין
וסדקי׳: טו כל מקום שאין מכניסין
בו חמץ אינו צריך בדיקה לאיתויי
חורי הבית העליוני׳ והתחתוני׳ שאין דין ד
לתת בהן חמץ וזה מתיך גבסותו וזה מ
מתוך שפלותו והאמצעיי׳ צריכין בדיקה
אבל במסתפק ואוצרות יין שאין מ
מסתפק מהן אינן צריכין בדיקה אבל
במסתפק מהן צריכין בדיקה ואין א
קבע לסעודה אבל אוצרות שמן
במסתפק אין צריך בדיקה דיש קבע ה
לאכילת השמן וכל מקום שרגלו של תינוק
מצוי שם צרי׳ בדיקה שאין קבע לאכילתו
ומעתה אף חורי הבית התחתונים צ
צריכין בדיקה שידו של תינוק מגעת בהם

יז ויאמר אדם בתוך ביתו לבני את
הבית בכל מקום שמא עכבר גרר יש
שהתינוקות הוליכו שם את החמץ וכל
שכן שלא ליתן גבר בידו של תינוק שמא
יפרר או ישליך וצרי' בדיקה אחרת ושלא
להשליך פת לכלב ולתרנגולי' ואם השמש
מכבדת את הבית ודעתם לסמוך על ב
בדיקתה צריכה לברך על ביעור חמץ
ואם לסקל על בעלה שיבדוק אינ' צריכ'
ברכה ואינה צריכה להזהר אך בעלה
יבדוק לאור הנר בכל מקום ולאחר
בדיקתו הן צריכין לאסר ׃ ח ואם
לא בדק אור י"ד יבדוק בי"ד ואם
לא בדק בי"ד יבדוק בתוך המועד בחול
המועד אבל ביום טוב לא יוכל לבערו ש
לפני שאין ראוי לטלטלו ולאחר הפסח אינו
צריך דקי"ל כר' שמעון דאמ' חמץ לאחר
הפסח מותר באכילה וקנסא הוא דקא
קנים הואיל ועבר עליה בבל יראה ובל
ימצא וכי קנים בעיניה אבל ע"י תערובו'
לא וכ"ש בי לא חזי ליה ולא ידע ליה דלא
קנים ׃ יח ושעושה את ביתו אוצר
תוך ל' יום צרי' לבער וכן המפרש
בים ושיוצ' בשיירא דתנן שואלי' בהלכו' פ
פסח וכו' ואם שכח יבטלנו בש"ע ביעורו
ודין ויבר' על בטול חמץ אם ידע שיש לו
חמץ ואומר כל חמיר' דאיכא ברשותי ולא
ידענא ביה יהא בטיל ויהא כעפרא אבל
קוד' ל' יום ואין בדעתו לפנו' שאוצר לפני
הפסח וכן היוצ' בשייר ואין בדעתו לחזור
לביתו לפני הפסח אין צרי' לבער ואף
אם ספק לו אם יפנהו ואם יחזו' חבג' אם

צרוך לו אלעזר שיפנהו או שיחזור אף
מראש הספק צריך לבער ואסור בהנאה
משעת זמן איסורו ואילך שלא יסיק בו
תנור וכירים ואם הסיק בו את התנור אף
הוא חדש יוצנן ויסיקהו בעצי היתר ופת
מותרת דזה וזה גורם מותר כרבנן ד
פליגי בה"א דפסחים וכר' יוסי דתנן
בע"ז פרק כל הצלמי' גבי אשרה זורעין
תחתיה ירקות בימות הגשמי' אבל לא
בימות החמה ר' יוסי אומ' אף לא ירקות
בימות הגשמים מפני שהנבייה נושרת
עליהן והוא לזבל ואסיקנא דר' יוסי ל
לדבריה דרבנן קאמ' להו לדידי זה
וזה גורם מותר ׃ ואמר רב יהודה אמר
שמואל הלכ' כר' יוסי ואם לא יצטנן התנור
הפת אסורה דיש שבח עצי האיסור בפת
דסא אפילו שמוא' לבריית' ותני לה לדר'
בלשון חכמי' ׃ יט וגוי דאפקיד חמיר'
ליסר' וקביל עליה אחריו' לנטורי כשל ישר'
דמי וחייב לבערים כיון דהוא חייב ב
באונסי' דיליה ואי אושליה ביתא וה"נ הא
ביתא קמך ולא קבל עליה אחריו לא צרי'
לבעורים דעוש"ה נומחייבת ׳ דלא ניבלים
ואי קביל עליה אחריו ואושליה ליה ביתא
ומפתח ביד גוי מחייב לבעורי דלא ימצא
בבתיכם כת' וזה אינו מצוי בביתו ׃ כ
והבודק צרי' לברך לפני הבדיקה דכל
המצו' מברך עליהן עובר לעשייתן חוץ
מן הטבילה ויתבאר לפנינו בע"ה ויברך
על ביעור חמץ ירוש' רב אמ על מצות
ביעור חמץ ולימ' כל חמץ שיש בו ברשותי
ואיני יודע בו יבטל וכן לשון הלכות י

הלכה דרב יהודאי ז"ל בארמית כל שמיר'
ט"ו כא והמברך על ביעור חמץ לא
לישתעי עד דגמיה כל הבדיקות כי אם
שצריך לעיין הכישו' לכוין את לבו למצוה
וכדאי' בתוספתא כל ברוך לא הוי הפסק
והביאו מלח והביאו לפתן גבילו לתורי
ואם מדבר אחר שהתחיל קודם מהבדיק'
א כו צריך לחזור ולברך וא"ז שם' הבודק
צרי' שיבטל פי' מיד אחרי שבדיק' דאקשי'
ונבטלה כו' ונבטלה ב' הא בשית ומשבי
שון זמן איסורים ולאו זמן ביעורים דילמ'
פשע ולא מבטל ליה ואעפ' שבטלו בליל'
יד אם בא לבטלו אחר ד' שעות שאבלו ש
שאין שמה יותר מן שלאם כזית שלא י
נתבטל ויעבור עליו יאשר כחו · כב
וחמץ של נכרי שעבר עליו הפסח
מותר אף באכילה דאין לקנסו דלא עבר
עליה בבל יראה ובל ימצא ואף שחמץ
שלישראל שעבר עליו הפסח בחמץ שנפלה
עליו מפולת שלא יוכל לבערו לא קנים
ר' שמעון דהא לא עבר עליה בבל יראה
ובל ימצא דהא לא ידע ליה ומותר באכילה
וכה"ש לא אתי ליה ולא ידע ליה דלא קני'
ומות' באכילה ופת שעפשה ונפסלה מ
מאכל הכלב לפני האיסור א"צ לבערה
והוי היא כמו שחרכו קודם זמנו דמות'
בהנאתו כדאמרינן פרק כל שעה אבל
לאחר איסורו אסור בהנאתו משום קנסא
שואל ושסים באיסורים · כג ולא
יסיק בו תנור וכירי' ואם עבר והסיק
שאפו מותר שכן הכינו וכל הנשרפין א
אפרן מותר · דגוש' מנוגמא שנכרכים

זקוק לבערם בשנתחמצו · ואח"כ נסרחה
פי' שהיתה ראויה שעה א' אבל איפכא ל
לא וכ"אלונמא הוא דבעינ' נסרחה שאינ'
נסרחת אלא לאחר זמן מחמימות שכבר
אבל קלור ואספלנית ורטיה הרי הן כ
כעורות העבדנין שבתן לקוכן קמה ש
שנסרח מיד ואין צריך לבער ונאמר שעו'
אחר אבילתו שורפו ולדברי הכל שורפו
בתחלת שש ואם בא לאות' תכב ר' יהודה א
מיסא דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה
הא קיימא לן שהבר כחתם משנה · ונבר
סתם לן תנא כר' יהודה בפרקא בתרא ד
דתרומה אלו הן הנשרפין · וד' מיכייסי ו
חמץ בפסח ואם בגמרא תנן דתמה כר'
יהודה דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה
דתניא בתוספתא ובירושלמי עד שלא ה
הגיע זמן ביעורו אתה מבערו בכל דבר
מי שהגיע זמן ביעורו אתה מבערו ב
בשריפה ואית דאמ' שרבנן מפרר וזורק
לרוח אם הוא קשה כך כתב הר"מ שם ז"ל
כד ואמר רבא שנכתב חמץ בזמנו
בין בזמנו בין שלא בזמנו אסור ·
ומדלא יהיב שיעורא למימרא דבמשהו
ברב כך פסקיהו כל הגאונים ואם
בתנאת חטה אחת שנתבשלה בתרנגולת
בפסח אין להתירה שהרי נאסרה
במשהו ואף בדלף אבל לאח' ספסח נראה
מותרת דאמן על ידי תערובות לא קנים
· ר' שמעון שנא בזמנו בין בזמנו בין ו
שלא בזמנו מותר דעל ידי תערובות לא ו
קנסינן ליה · ואף על גב דעבר עליה
בבל ובל שכן כי מערבלים ביוב דלא

דלא עבר עליה דמותר לשהויה ואפילו
נותן טעם לעצמו ולא מיתסר בהנאה
והא דתנן בפרק א'ו עוברין בפסח ב
כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי
לא משום נותן טעם אלא משום דהוה
ביה עקר המאכל ושברי' הכל מחמצת לא
מאכלו לרבו' תערובתו ולא כמו שפר"ש
ז"ל בבל יראה ובל ימצא אם משהה שערי
אן חטי בבשולה ונתבקעו הכל אסור ב
במשהו ואי לא איבשו אסירי ובשולה ש
שרי דאיסור תערובת משהו כרבנן וס
וספיקא דרבנן לקולא · רבי' האלפסי ז"ל
בח ור' מ'ב' דשעור' הנמצא' בהש
בפסח של אין לאוסרו משום ד
דקי'לן דחמץ בפסח במשהו ושאן דנפל
בו לפני הפסח כבר נתבטל לפני זמנו
ואינו חוזר וניעור כדאמרינן גבי ציר ו
בבשרות ואפי' נפל בפסח אינו אסור א
אלא נתבקעו ממש ולמהליכהו בעיניהו
עבדינן לחומרא דכיון דלא איפסיקא ה
הלכתא לא כשמואל ולא כרב עוקבא ד
דאמ' לא נתבקעו אלא כל שאלו מניחין ע
על הכיב ואן מתבקעי' מאליהן וספיקא
דאוריתא לחומרא אבל אי משתכחי בהדי
בישולא ולא נתבקעו כיון דאיסו' תערוב
משהו דרבנן לא אסרי' להו לשהיא בישול'
דמשתכחי בה תרי ותלת שערי אלא אם
כן נתבקעו כשמואל דהוה ליה ספיקא ד
דרבנן וק'י'לא אבל בחיטי דאית בהו' ש
שריה בהכוקעות דמיין ואסור במשהו
ורבינו יעקב מ'ב' גריס הכי אמ' רבה
הלכתא חמץ בזמנו בין במינו בין שלא

במינו אסור במשהו ולא גרסי' במשהו
ברב · דרבנן בכורלאי היא ותדע שכן הוא
דהא רבה גופיה פסק בפרק גיד הנש'
כך אמר רבה אמור רבנן בטעמא ואמו'
רבנן בקפילא · אמור רבנן בשטיב מין
בשאינו מין דסיתרא בטעמא דאיסורא
בקפילא: מין במינו דסתירא או דאיסו'
דליכא למיקם אטעמ' ומין בשאינו מינו
דאיסורא דליכא קפילא בששים ואם
כן סובר רבה במשהו כרב אפילו ב
בשאר איסורי' בדקאמ' רב לטעמא דרב
ושמואל דאמרי תרויהו כל איסורין ש
שבתורה במינן במשהו תקשי' דרבא א
אדרבה בסה"א דגיד הנשה וכיון
דקימא לן כרבה דכל איסורין שבתורה ב
בששים כדאמרינן בגיד הנשה א"כ כן ה
הלכתא כריש לקיש ור' יוחנן דכל איסורי
שבתורה בין במינם בין שלא במינם
בנותן טעם דהיינו ששים און מטבל ויי'
בכך במינן במה שהוא שלא במינן ב
בנותן טע' ועוד דרב ושמואל ור' יוחנן
הלכה כר' יוחנן כדאמ' בריש מסכת יום
טוב ופלוגתיהו בשילהי ע"ז · ואעפ'
שפסק ר"י"ף בסוף ע"ז כרב ושמואל ד
דהא פלוגת' דאביי ורבא בחמירא דחיטי
וחמירא דשערי כרב ושמואל שייבא חזר
בו בסוף ימיו בתשובותיו ופסק כריש
לקיש ור' יוחנן ומזה פסק רבי' יעקב
מ'ב' דהתם יהבן בששים דיין בהך קאמר
סתם שהתבשל ממש לפני ע"ז כמתניתי'
דתנן י' לו אסורין ואסורין בכל שהן "ין
ביין ומים במי' דכורלאי במים שנתבטל

לעו׳ קתני והני יין ביין דדמייא דמים
במים ומעתה חמץ בפסח והתם ייבש
בששים כבל איסורין שבתור׳ אך לא עשה
מעשה רבי יעקב מ״כ לפסק כדבר אם לא
יסית בדבר הפסד מרובה והתירה חכם
על ממונן של ישראל וכך אמר וכי מפני
שאנו מדמין כעשה מעשה כתחי׳ בנסי׳
דירושל׳ דפסחים ברוב ויתבאר במקומו
בהלכות יין נסך בע״ה ושלום אמן ׃

כו ושמואל אמר קדירות בפסח אל
ישברו אלא משהי׳ לאחר זמנן
ועביד להו בין במינן בין שלא במינן ו
ומריחן ומשפשפן יפה שלא ישאר בהן
שמץ בעין וכו׳ שם נגן דלא קאים אלא
בעיניים אבל על ידי תערובת לא ועוד
דנותן טעם לפגם מותר כדאיתא בסוף
ע״ז וכמקומו יתבאר בע״ה לפנינו ב
בהלכות פת של גוים ׃

כז וכן מנהג כל ישראל להשהות הקדירות
לאחר הפסח לאחר שהוסקו בקיבצא מעט
מבפנים שלא ישאר בהן חמץ בעין דלא
קאים ר׳ שמעון על ידי תערובת בין דלא
עבר עליה דבא ליתיה בעיניים ומ״מ
השכר שעושין מחטין או משעורין או
שנותנים בו חמץ הם כדי להחמיץ שאין
אדם יכול לשתותו שלא ישאר בו משהו מן
השמץ וחמץ בזמנו משהו והכל אסור
צריך לבער וכירוש׳ דבל׳ שעה ר׳ שמואל
בר רב יצחק היה לו יין תוסס וסכב בגוים
שעורין בגין דיתחמע אתא שאיל לר׳
אמי א״ל צריך את לבער ויש לי ראיה
מסקיא מתני׳ דפרק כל שעה דקיימא

עלה דפת של גוים מותר בגבולם דאקים
רבא למתני׳ ר׳ שמעון ודקתני בשל נכרי
מותר בהנאה משום רישא דתני ושל
ישראל אסור בהנאה ויתבאר לפני׳ בע״ה
בהלכות פת של גוים ושלום אמן ׃
ואף לרב דאמ׳ קדירות בפסח ישברו ד
דאין לשן הכשר כשנבלעתן אבל כלכין
מותרות אי לאו משום דחיים עליהו דילמ׳
פקען וכן מוכח בזבחים פרק דם חטאת
דכלי חרס שמלובן בגלי חרס הוא ושנים
חרשות בא לשון ווהו שבירתו ׃ דפריך
התם שלא מעתה קדירות במקדש אמאי
ישברו ליפרינהו לכבשונות לפי שאין
עושין כבשונות בירושלם בה אם עושים
ישברו ׃

כח כת׳ רבי שלמה ז״ל אשה
שלותה כבר של חמץ מחברתה
לפני הפסח צריכה לפורעה לאחר הפסח
ואין כאן ביעור שחמץ ואם אינה פורעת
יש בו משום גזל ומשום לוה ואינו משלם
שנקרא רשע ובלוים מן המקום שב׳ לוה
רשע ולא ישלם וצדיק חונן ונותן ואין
בזה איסור שהרי שניהו דבי ר׳ ינאי יופי
פירי מעשי בשביעית לפני זמן הביעור
ופרעו להו בשמינית לאחר זמן הביעור
ואר׳ ינאי יאות הן עבדין אכן ׃

כט וכן אמאי דקוניא שמתיכן עליהן
עופרת מכבשים ומבחוץ דאישתמש
בהו חמץ בחמין בין ירוקי בין חורי בין
אוכמי אסירי בפסח כדאמ׳ להו אמימר ׃
דכיון דמידתי נראי בלעי והתור׳ העידה
על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו ל
לעולם ומאי שנא מדלעגין יין נסך ד

דאמימר שרא להו כולהו וזה תשמישו על
ידי חמין פי' חמין ויין נסך תשמישו ע"י
צונן והא דאמ' מרימר לענין יין נסך
דירוקי שרו לית הלכת' כותיה דקימא לן
כרב זביד דאמ' ירוקי אסירי משו' דמצרפי
ובלעי ולא מקפינן אלא מחורי ואוכמי
רבי' שלמה ז"ל · ל וסכינות מן
הקרנים שנשתמשו בהן בחמין
בחמין אסירי אף בהגעלה בפסח מטעם
דחיס עליה · משום דמקפידי בהגעלתן
ולא מגעיל להו שפיר ועריבות של עץ
שלשין בהן כל ימות השנה אעפ"שאין
בהן סדק כלל אסורין לפסח לפי שאינו
כבי הגעלה כבגי ראשון ונערות עליהן
מים רותחין אעג' דערוי כבגי ראשון אין
להתירן דיש לחוש שמא לא יערה בכל
פרדיה וקנו להם אחר שפרדין כלי' ופני
ופליטי לפיכ' טוב להחמיר ולקנות כלים
חדשים · לא ויתן שורי' בפסח מורסן
לתרנגולי' ולא מונחשי' על גבי קמח
אבל קמח על גבי מוגלשי' מות' וכן מכתב
לתינוקות יונקים שדים להעשות כן כגרפ'
ולא ילעוס אדם חטין ויתן על גבי מכתו
שמא ספס ולא מחמיצין אותן ואין לשין לא
בחמין ולא בחמה ולא בחמי חמין ולא ב
במים שנשאבו בו ביום אלא במים שלנו
הלילה ונתקררו לפי שהיו הולך אחר
ימות הגשמים שהחמה מסלקת בשפולו
של רקיע בלילה ומחממת את מי הבורות
שמעינות על כן מעלות הבל שרתוחות
אין חמות וכן שמחזלו שהן תחת הקרקע
חמות והשו שמים נמי בורות ומעיינות

למקום שאין לשם בהרות · לב וביום
שמעונן לא תלוש תחת הרקיע דיומא
דעיבא כוליה שימא ואם עבר ולש
באלו שהזכרנו אבו' כרב אמי דשרא בתרא
דעבר אדרבנן וקנסינן ליה ולא דמי ב
לכביקות של גוים שהותרו דלא עבר ד
עליהו אדרבנ' ויש לומר דה"מ עברו ולש
אבל את כשפכו המי' שלנו או שנאת ולש
מותרות המצות בלש בחי' שלא לנו
דאי כאן טעמ' דקנס ומידי דהוה אכבק'
של גוים שבילותנו במים שלא לנו ושרו
דליכא טעמ' דקנסא ואדם ממלא כריסו
מהן · ועוד כיון שהותרו בביקות של
גוים במצה שאינו מיב שלא לנו אין כאן
משום תור' חימוץ אלא משו' שמור ד תיב
ושמרת את המצות וכיון דלא איפשר בדי
לג שניכו בפסחי בפ"בג שע"אין לשין
את העסה ביין ושמן ודבש ואסלש
של קפת אסור רבן גמליאל אומר תשרף
מיד וחכמ' אומ' תיאכל מיד א"ר עקיבא
שבתי היתה אצל ר' אליעזר ור' יהושע
ולשתי להם עיסה ביין ושמן ודבש ולא אמ'
לי דבר ואעפ"שאין לשין בו מקטפין בו
אתאן לת"ק וחכמי' אומרי' את שלשין בו
מקטפי' בו ואת שאין לשין בו אין מקטפי'
בו ואפליגו רבואתא בהא מילתא · וכתב
רי"ף הא מתנית' אוקמ' רבואתא כ"ע כ'
דשוא חול המועד ומ' דאמ' תשרף מיד ולא
ב"ע דה"כ עבר שלא נצרך היה ואפי' לר'
עקי' לא מיתוקמ' כ"ע דה לא מצה עשיר'
ומתברר' נמי דבל"ר עקיבא ד"ע · בש'
לאו עני קוא דיבור אבל מכאן ואילך

ואילך שרי וריב"ל דקאי כותיה דאמ' לשו
לבניו יומא קמא לא שליטו ליה כדובשא
מכאן ואילך לושו ליה דורשי הא מתניתא
בשמן על ידי מים היא שנויה דהא קיטוף
שמן על ידי מים הוא שלשין במים תחלה
ואחכ' מקטפין בשמן . ות"ק מאי דאסר
בלישה שרי בקטוף ורבן גמליאל ורבנן
אסרי בין בלישה בין בקיטוף ור' עקיבה
שרי בלישה וכל שכן בקיטוף וריב"ל דהוא
אמורא בתרא וליכא אמורא דפליג עליה
עבד עובדא כר' עקיבא ואי לאו דקאי כ
כותיה הוה אמרי' דהלכתא כרבן גמליאל
ורבנן דאסרי בין בלישה בין בקיטוף דקל'
בכולי תלמוד' קי"ל דלא איפסיקא הלכת'
בהדיא דיחיד ורבים הלכה כרבים : ועוד
בין דגמ' מייתי ראיה מדריב"ל הילכת' היא
למעשה ואית מרבוותא וכן רבי' חננאל
דאסרי בין בלישה בין בקיטוף בכל ימות
הפסח כרבן גמליאל ורבנן ומשום ד
דמשמעא דכיון דקמו להו בחדא שיטתא
רבנן דסיפא דברית' ורבן גמליאל דישרף
מיד אלא ה' הלכתא כוותייהו והשתא קטופי
לא מקטפי' בהו כ"ש דלא לשינן בהו ואם
לש תשרף מיד ודקאמ' ריב"ל וריש לקיש
דמי פירות אין מחמיצין לחודייהו בלא
מים לא משתכח השתא דאסור לגבל ולקטף
במי פירות שנתערבו בתוכן מים בכל
ימו' הפסח ואם לש תשרף מיד ור"ש בת'
אין לשין את העיסה וכו' ואם לש תשרף
מיד בחול המועד ולא ביו"ט דהבערה
שלא לצורך היא וריש לקיש דאמר דאין
חייבין על חמוצו כרת דמי פירות אין

מחמיצין לא קשיא אסך דאין חייבין על
חמוצם כרת קאמ' דלא הוי חמץ גמור אבל
חמץ נוקשה בעינים הוי ובלאו דכל מ
מחמצת לא תאכלו למדנו מדבריו שאין
ללוש כלל אף במי פירות לחודייהו דחמץ
נוקשה הוי ובלאו דכל מחמצת איתיה :
יש לי כמה תשובות על רבי' ע"ה חדא
מדר' יהושע בן לוי דמכאן ואילך לושו מ
לי ומדרבא דקרתי שבלי וכו' ומדריש
לקיש דמי פירות אין מחמיצין ומעתה
שלש מחלוקו' כדבר רבי' שלמה ע"ה אף
במי פירות לחודיהו אסור ללוש דקאי ב
בלאו דכל מחמצת ולרבי' שאלפסי אף מי
פירות במים לא מחמצי כר' עקיבא וכר'
יהושע בן לוי ומותר ללוש ולקטף במי
פירות זולתי לילות הראשונים משום ל
לחם עוני ולדברי הלכות גדולות ורבינו
חננאל אסור בין בלישה בין בקטוף בכל
ימות הפסח במי פירות עם המים ואין
לנו להכניס ראשנו בין הרים הגדולים
הללו ויש להחמיר כדברי כלם אכן
גל"ד יש שאומרים שאין לתת
מלח במצות בפסח מ בפסח
משום דמחמעא ואין הטעם דזה כי כל
המנחות באות מצה ויש בהן מלח אלא
משו' דמצה עשירה היא ובלילה הא' בעא
דאין כותבין מכאן ואילך שרי : ורבנים
ללוש בפסח לא אמ' רבינו שלמה בזה לא
אסור ולא מותר שהרי הם מנפיחים את
העיסה ואין ידוע אי משום חמוץ הוא :
זה או דרך נשים להנפיח ויש לאסור
מספקי' ובפלפלין אסר רבי' שלמה משום

משום חמוץ ורבי יעקב התיר חוץ מלילה
הראשון דבעי לחם עוני דתני בב הקומ'
רבה תבלו בקנה וכל מיני תבלין כשר'
מצה היא אלא שנקראת מצה מתובלת וכ
ובשל מצה קאמ' ושנינו בתוספתא ד"ט
והפלפלין הרי הן כתבלין לכל דבר · לח
וכן כתב הרב ר' משה ז"ל ומותר
לתת שמנין ושומשמין וכמון וקנה ·
וכיוצא בהן לתוך המצה אבל לילה הראשון
אסור דבעינן לחם עוני ולחם עוני פרט
לחלוט ואפוים ופרט לעיסה שגילושה
ביין ובשמן ודבש וכדאית' פרק האולין ל
ליכא אלא חלוט מצה היא למאי הלכת'
לומ' שאדם יוצא ידי חובתו בכשה דסדר
אפיים בתנור ואית ליה תורתא דמצה
והיא לפרק כל שעה דלא סדר אפיים ·
ואינו נקרא לחם עוני כפי'ת בפסחים
פר' אלו עוברין אמ' רבא קבא מגלוגאה
לפסחא ושמא אכן תנן חמשת רבעים קמח
ועוד חייבי' בחלה שני קבי קבא מלונגא'
קאי כי שאי שעורה והן כיצים במנין חלה
ושעומר מזכיר לנו ואמריני' בערוכין ב
כריתות כ"ב מש תתפי' ראשית עריסותיכ'
חלה תרימו תרומה כדי עיסתכם עיסת
מדבר דאתיא לזם הארץ מלחם שמים ב
כתי' שכא והיה כאכ' מלחם הארץ תרימו
תרומה ליי' וכתי' התם לקטו לחם משנה
והעומר עשירית האיפה הוא ואיפה שלש
סאין סאה ששת קבין וסקב א
ארבע לוגין הכא שכבי' ושנים לוגין ע
השיעור שבעה לוגין ו' ביצים וחומש ביצה
במנין חלה ... ועודות דר' ושדי ע

עלייהו וכיצד ועוד אחד מעשרים בביצה
הכא כיון שכל ארבעים וח' ושש ביצ' וחומש
נהוו שבכיב חמשת רבעים קמח ועוד
חייבים בחלה השיעור עשרה קבין ל
לאיפה מדברית באו לצפורי וקיבוהו על
שמרות שתות מלכד ונכנסו בחמשה
עשר קבין שוקית והשיעור קב ואחד
משם שמנה לוגין · באו לירושלם הוסיפו
על שמרות שתות ונכנסו בחמש לוגין
שוקיות והן חמשת רבעי קב ·
ועוד על ידי שהכבים היו בחלות
מאלה של עשיו צריך השעורות · כך
קבלתי מגרפת מפי הרב ר' ידידיה ז"ל
ממגנזא אברהם בן נתן הירחי ·

לו ולאפות אסור אחת פת
מרובה בשאר
ימים טובים מותר שאין בו חשש חימוץ
דתניא ממלאה אשה את התנור פת יף
על פי שאינה צריכה למלאתו מפני ש
שהפת יפה כשיש שהתנור מלא אבל
בפסח שיש חשש חימוץ אין לאפות פת
מרובה באשה אחת זולתי חמשת רבעים
קמח וזהו קבא מלוגנאה שתקן אוני
שמגל · ואפילו בשאר ימים ט
טובים · **לז שנינו** בירושלמי
אין אופין פ
פתין גריצין אלא רקיקין שמתוך ש
שגריצין מרובה אף ... אלא אופה
אלא כדי צרכו ומשערינן מדת שעומר
לחלה ולפסח בריתא בתוספתא דנזיר
נזיר ששתה מכל מפקין שאסורין אם

אם שהרו בו חייב עליהן בשיות ובלן כהן'
ישפה מביא כום מלא יין ומביא זית אגור
ונותן בו ושופך אם שהה בו יוצא ממנו ט
חייב ואם לאו פטור וכן מנהג צרפ' לשער
וכספר מפרש' אותו בשקל למשקל
שלא יין בין השעורות וכו'. ופחות
מזה השיעור אין ללוש שלא להפקיע מ
מחלה אך יש לשוסף עליה כמעט כשני
פנים לקטוף כה שעיסה שמגלגלת שאם
ימדדנה בשיעור שמא תחסר המדה ו
ויפקיענה מחלה ואם יברך עליה יעבור
על לא תשא ובזה שאין לשין באשה אחת
יותר מזה השיעור כך אין מקטפין שלא
יבא לידי חימוץ ושלא מי שמקטף אינו י
יודע למה לא מדה כפסח ומה שנהגו
הביוס בתקנתם ואמ' רב יוסף הני נשי
דידן כאזנא לחיפא קפיזא קפיזא בפסח
מ"ל אביי מאי דעתיך לחומרא פי' שלא ו
תבואו לידי חומרא דאתי לידי קולא דקא
מפקע להו חלה דעבדן כר' אליעזר דאמ'
אף סרודה נותן לסל שסל מצרפו לחלה
דבתיחים בשבילם מלחם שארץ תרימו
תרומה ואין לחם אלא שאפוי כתנו' שכ'
ואפו עשר נשים לחמכם בתנור א' ושלג'.
אין לב ירא ששם לבדם שמרות דנידפא
תולדה יותר על שמחוק ומה שנהגו ה
הביוס בתקנתם וקבא מגלגלאה לפסחא
וכן לחלה בזמן דתנן חמשת רבעים ו
קמח ועוד משמע דלא גודש דבקמח מ
משערינן לה ובזמן דכיבר משתתפין
בסר כשנכדרין מר' שאין בסלע דלא אמרי
בפא ז גריסא מרקאמ' חצי חטים מנמא

טומא' אוכלי' והיא כביצה ממש כדמשמ'
בשלי תלמוד ולא מדה גרוסה שמחוקת
כביצה וכן שתי ידות לכבר משלם לקב מ
מיירי בקב שאינו גדוש כ"ש מר' אבן.
לח וצריך האשה להפריש את החלה
מכל מדה ומדה ואין להקיף כמה
עיסו ולהפריש מאחת על כולן כי הסל מ
מצרפו לחלה לא אמ' אלא כשלא היה בכל
א' שיעור חלה כדאמ' קפיזא קפיזא פחות
מכשיעור ולחומרא אבל לא לקולא ואם
כאפת העיסה ולא הפרישה חלתה בין
בי"ט בין בחול תבצע מן העיסה לאחר ש
שאפיתה ותברך כאלו היא מפרשת מן ה
העיסה כך כתב רש"י ז"ל ואם שכחה מדה
אחת שלא הפרישה ממנה חלתה ונתערב'
באותן שהופרשו יבא ויקח מדה אחרת
שלא הופרשו ממנה ויתרום ממנה על
שמרומעת דחלת חובה לארץ דרבנן.
ומן הפטור על הפטור הוא ואם לשה
מדה אחת ונשתה עליה חלה ועדין לא
נקראת שם חלה ונאכלה חייב להפריש
ממנה אע"פ אין בה שיעור חלה דכיון
שנתחייבה אין לפוטרה מחלה מר'
ואם רוצה להפריש מכאן כנגד אחת די
לה בברכה א' להפריש תרומה ויפריש מ
מכולה מכל אחת ואחת ויעשה כל זית ע
וזית עוגה קטנה וישרפם כלם אם אין
כהן קטן שיתנם לו ובלבד שלא יהיה ב
בעתים ואם שה צריך לברך על הפרשת
האחרות אבן ' כפר אלו עוברי כפסח
שבר מפרשים חלה בטומאה ביצה ר' חנינ'
אומ' לא תקרא לה שם עד שתאפה בן ב

בתירה אומ' תטיל לה צונן ר' יהושע אומ'
לא זהו חמץ שמוזהרין עליו בבל יראה
ובל ימצא אלא מפרישתה ומניחתה עד
הערב ואם החמיצה החמיצה ׃ תניא ר'
אומ' הלכה כר' אליעזר ור' יצחק אומ' הלכה
כבן בתירא וכת' ר"י אלפס והלכתא כר' אליעז'
וכדפסיק ר' דקי"ל הלכה כר' מחבירו ׃
ועוד דהא דר' אליעזר שיבוא כאידך דר'
אליעז' דאמ' אף הרודה ונותן לסל הסל
מצרפן לחלה וכיון דפסק שמואל הלכה
כר' אליעז' אמר רבינא אפי' בעגין שאינן
נושכו' זו בזו עד כאן ׃ רט ירושלמי
מתני' בשנטמאת עד שלא נ
נלגלה אבל אם נטמאת לאחר גלגולה ש
יעשנה קבין בתימה לפוטרה מחלה ו
ושלא כבר נתחייבה בחלה אבל מתני'
שלא גלגלה ולא נתחייב' בחלה לא תקרא
לה שם שלא תגלגלנה בשיעו' שתתחייב
בחלה שתהא ראויה לקריאת שם עד ש
שתאפה והז יצרפם בסל כטעמ' דר' א
אליעזר דאית ליה צירוף הכין מפרשינן
ליה לירושלמי כדעת הגאון וייטר אבן ׃
וכתב עוד והני מילי בחלת א"י טמאה
דאורית' דלא חזיא לאכילה לא לגדול ולא
לקטן ובאותה וחסור לאפותה ב"ט י ד
דאפיה שלא לצורך היא ולא לשורפה
דאין שורפין קדשי' ב"ט ולא לשהותה
שלא תחמיץ ויעבור עליה בבל יראה ובל
ימצא אבל חלת חוצה לארץ עכשיו שאין
אסורה אלא למי שטומאה יוצא עליו מ
מגופו קורא לה שם לכתחל' ואוכלה כהן
קטן ואי ליכא כהן קטן עבדינן כר' אליעז'

ולכי נפקי יומא טבא שרפינן לה רבינו
אלפסי ׃ ואית דאמ' דהאי' ליכא כהן קטן
אכיל לה כהן גדול על ידי ביטול ברוב כ
כדאית' בבכורו' פ' עד כמה דאף תרומת
הארץ בטלה ברוב מן התורה ואף בלא
בטול ברוב אם טבל לקריו אכיל לה ו
ואם לא טבל יפריש אחת בלא ברכ' שלא
תשתכח תור' חלה ויאכלנ' אף כהן טמא כך
כת' רב אחא משבחא' וכך כת' ר"י מ"כ דהא
דאמ' בבכורו' בפ' עד כמה ואכיל לה כהן
קטן היינו בלא טבילה אבל אם טבל אפי' כ
כהן גדול אכיל לה והא אמ' בנדה מעש'
היה בפומבדיתא והטבילום קודם לאחם
ברי לסוכה בשמן של תרומ' ואע"ג דטומא'
יוצאה עליה מגופה וה"ה לכל כהן טמא
שבעולם שטובלי' אותו ואוכל בתרומ' ׃ ם
וכת' רשי ז"ל כיצד יעשה ב"ט של פסח
יעשה עוג' קטנ' את החלה בעודה עיסה
בלא ברכ' ולאחר אפייתה עם שאר הככר'
יתנם בסל והסל מצרפן לחלה כר' אליעז'
ויפרישנה ויברך אקנו להפריש תרומ'
דחלה היא שעונה ושמברך להפריש חלה
טוע' שכך את' שכתו' ראשי' עריסותיכ' חלה
תרימו תרומ' חלה א' תרימו לשם תרומה
ויניחנ' עד אחר הפסח ושורפ' אבל נשאר
י"ט שאין בה חשש חמוץ יפרישנ' בעודה
עיסה ויבר' עליה ואם החמיצה החמיצה
ולא יאפנה ב"ט דאפיה שלא לצורך היא
והויא מלאכה שלא לצורך ׃ מא
ואם קראה שם לחלה בעודה עיסה
בפסח אין להטילה בצונן דאין הלכה כבן
בתירא אלא יעשנה

שלא יעשנה פירורין דקין שאינן ניכרות
ויזרה לרוח במקו' נקי ולא יעבור עליה'
אם החמיצו דתנן בצק שבסדקי עריבה
אם יש כזית במקום אחד חייב לבער ׃
ואם לאו יבטל במיעוטו אבן' ׃ וצריכה
האשה להיות זריזה שלא להכניס קמח
במים שנשתיירו מן הלישה שלא יחמיצו
דתנן מי תשמישו של נחתו' ישפכו מפני
שהן מחמיצי' ובמקום מדרון ואין לשהות
בעשיית המצות ולעשותן מציירו' שהרי
אמ' אין עושי' סריקין המצויירי' בפסח ר
שלא יחמיצו ומ"מ יוצאי' בהן ידי חובתן
אם לא החמיצו ׃ מב וצריכין לעשות
על ידי ישר' אותן של מצוה דכתיב
ושמרתם את המצו' וגוים לאו בני שימור
נינהו ולא עבדי' לשמה ובשאר המצו'
אין לחוש ובלבד שיהא ישר' עומד עליהן
לשמרם מחמוץ ׃ וצריך לעשות שמור
מזמן הקצירה ואילך דאמ' קרא ושמרת'
את המצות ואמ' להו רבא להנהו דמספקי
ספקיתא אפיכו לשם מצוה ׃ שפי עמרים
פי' תשהדרו בהם שלא יבא עליהם מים
מקצירה ואילך וכן מכתב חסידי פרובינ'
מג ומכתב זו כת להיות ישראל יושב
ורואה ושומר את הריחי' ומכבדם
מכל וכל שלא ישאר בהן חמוץ וכשעודו ש
שם טוחני' נכרי שיעור ד' זוות הריחים שכ'
ושמו תם המצות שהן יאכל במצוה אבל
על השאר לא חשו דלא גרע מקמחים וב
ובזיקות דאדם ממלא כרסו מהם ובלבד
שיאכל כזית מצה באחרונה והוא שלא ש
שבשיפו פניו ואין לחוש שמא נתערב בו

חמץ שמרקדין אותו בנפה ושנפה ש
קולטתו ואמ' בה כל שעה א' נ' לותתין את
השעורי' בפסח ואם לתת ונתבקעו ש
אסורו' לא נתבקעו מותרו' ודוקא שערי
דלית בהו ב' רייא דכיון דרכיכן לא תחזק
שמי' כשופן חזקה גמור' מדלא נתבקעו
אבל חטי דאית בהו תריי אפי' דקורדכית'
דשרי' עילי' בהו מיא ואין חוששי' לקדושין
משם שעו' ולמעלה דמשום דשרירן לא
נתבקעו ולא מיתחזי חמוצן ומדכפלי מ
מיא עליהו אסירן ׃ חגלת סתרים
ואמ' מר עוקב' לא נתבקעו ממש אלא כל
שאלו מניחי' על פי חבית והן מתבקעות
מאליהן ושמואל אמ' נתבקעו ממש עבד
שמואל עובדא נתבקעו ממש וכיון דלא
איפסיק' בהא הלכתא בהדיא עבדינן א
לחומרא כמר עוקבא דספיקא דאוריתא
לחומרא ואית דאמ' דהלכתא כשמואל
דמר עוקבא תלמידו ואין הלכ' לתלמיד
במקום הרב ומעשה רב דעבד שמואל
רבי' אלפסי ׃ ואמר רבא בעל נפש לא
ילתות שמוטל על נפשו ואין נפשו
מוטלת עליו ומדקדק במצות דבי רב
סובא לתתי דבי רבה בר אבוה לתתי
ושהידנא דרו ממתיבת' דאין אנו בקיאי'
ללתות שילבך אסו' ללתות ולמילט רבי'
שאלפסי ורבי' משה ז"צל ׃
מד
ולישת המצות של מצוה יש
לחוש שלא לאפותן כל זמן שהחמץ קיים
לפי שהן במקום ספקה גרסיתא בפסחי'
פרק כל שעה ובשרבי פבח ש ואיתקשו
מצות נבלי אם דכתיב ואכלו

דכתיב ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי
אש ומצות ואמ' רבא אבל ר"ע בזמן הזה
אחר חצות לר' אלעזר בן עזריה לא יצא
ידי חובתו וכתיב לא תשחט על חמץ דם
זבחי ודרשי' לא תשחט את הפסח ועדיי'
החמץ קיים ׃ ולא תגביה האשה ידה מן
התנור עד שתגמור את הפת ולא ת
תתעסק בדבר אחר ותניח את העיסה
שלא תחמיץ שכל זמן שעוסקין בבצק לא
תחמיץ ושלא תשהה בעריכתה שמא
תינע ותתעצל ותתחמיץ ׃ **סה** וכתב
ה"ר ש"צל אין עושי' מורסן לעופו'
ביו"ט משום דכתי' הוא לבדו יעשה לכם
ולא לגוי' בשמתנה אבל בחולו של מוע'
מותר ובחולו של מועד של פסח צריך
להזהר שלא יבא לידי חימוץ וצריך ליתן
הסובין על גבי מוגלשין שיהו המים
מרותחים על האור וכל שעה ימרס ה
הסובין אבל יזהר שלא יערה רותחין על
הסובין בכלי שני על המים רותחין פן
יחמיץ ובש"ה מים על הסובין בכלי שני
אפי' רותחין דודאי יחמיץ שאף בכלי ר
ראשון מוגלשין על גבי קמח אסור כמ"ש ׃
סו ערבי פסחי' סמוך למנחה קטנה
מתחלת שעה עשירית חצי שעה
קודם המנחה קטנה לא יאכל אדם עד
שתחשך כל דבר שמשביעו כגון בשר או
מצה עשירה אבל מחמץ אין צריך לומר
לא יאכל שהרי כבר נאסר מן התורה מו'
שעות ולמעלה ומארבע שעות ולמעלה
מדרבנן כדקימ"לן כר' יהודה כדתנן ר'
יהודה אומר אוכלין כל ד' ותולין כל חמש

ושורפין בתחלת שש ומצה לרש"י עוני
אין צריך לומר דתניא בירושל' כל האוכל
מצה בערב הפסח כאלו בא על ארוסתו
בבית חמיו והלוקה אבל פירות וירקות
מותר לאכל דליכא למיחש לתיאבון
כדאית' בגמ' אבל מטבל הוא במיני ת
תרגימא ולית למאן דאמר פירי ניניהו
בסוף יומא וכדין שלש הסעודות לשבת
מבואר במקומו וכן חמרא דרב ששת
הוא שתי חמרא טובא במעלי פיסחא
כי היכי דניגרריה לליביה ׃ **סז** והיינו
דתנן בין הכוסות ה' ישתה רצה לשתות
ישתה דחמרא טובא מיגרר גריר בין
שליש' לרביעי' לא ישתה וכל כך למה
דליגול לה למצה לתיאבון ולא ליגליה ׃
אבל אם נפש מזיק לגופו דואי שמים
אכילה כדאית' בסוף יומא שאוכל אכילה
גסה ביום הכפורים פטור מלא תעונה
ובבה קמא כי יאכל קדש כרט למזיק אבל
אכילה גסה שלא מזיק לו הויא אכיל' כדאמ'
בסוף נזיר ובסוף הוריות בפסח שאם
אכלו אכילה גסה פסח מיהא עביד ׃
וזוק ותפוכה בפ"ר ת' ׃ **סח** ורב
יצחק מטבל בירקא דאמרי' בשבת
פ' תולין כר כי רב לא תיגול ירקא משום
דגריר ואכיל טפי ריפתא ועל כן נהגו
לומר בהגדת הפסח השבנים באכילתא
מאן דכפין ייתי ויכול פי' כל מי שהרעיב
עצמו בערב הפסח יבא ויאכל מצה ׃
לתיאבון ׃ ובמסכת סופרי' ראיתי בשלם
תעניות עושין אותן פרודות ואין עושי'
אותן בכל ימי ניסן מפני שהקן יבו יב

יב נשיאים הקריבו קרבנם לחנכת המזבח ועשו
יום טוב כל אחד ואחד לפיכך אין מ
מתענין כל ימי ניסן ואין נופלין על
פניהם כל ימי ניסן   אלא הבכורי'
מתענין בערב פסח והצנועי' כדי
שיכנסו לאכול בתאוה ׃   וכירוש'
דערבי פסחי' אית מאן דאמ' דר' לא הוה
אכיל כמעלי פסחא משום דר' בכור הוה
וטעם לדבר לפי שהוכו ב״ה פרעה בכורי
הם וכן כתב הרב אבן ׃ ם — ומתני'
דתנן ע״פ וכו' לר' יוסי איכא טרי דאמ'
בע״ש וע״ט אוכל והולך עד שתחשך א
אבל בע״פ מודה משום חובת מצה ו
וה״ה דאתחיל מקמי ט׳ שעו' בע״ש ובע״ט
ואמשיך ליה בסעודתי' עד דקדיש יומא
פורס ליה למפה על השלחן ומקד' וסדר
גמיר לסעודתיה ולא שרי שמוניה דאמ'
רב יהודה אמ' שמואל אין הלכה לא כרבי
יוסי דאמ' מפסיקי' בעקירת שלחן ׃ מי
שהיה אוכל מבעוד יום וקדש עליו היום
ולא כר' יוסי דאמ' אוכל והולך עד שתחש'
גומר סעודתו   ואחר כך מקדש אלא
כרבנן דאמ' פורס מפה ומקדש וסדר
פרי סמוניה דלא יתכן דהא פת מ
אדכרי' שטעוני' ברכה לאחריהן כמקמן
ולקבועים קודם סדר ולא מצינו ברכת ה
מזון לשתי ברכות בנ״פ אחרי' דברים
שהיו מסובי' ועקרו רגליהן ללכת חוץ ו
וסכיא שה זקן או חולה כשהן יוצאין אין
ע״ג ני' דרכו לפרש וכשהן חוזרי' אין ט
טעוני' ברכה לבתח' הכא שהלן על השלח'
לא כ״ש וכ״כ רבי שמואל ז״ל בר ברתי אבן ׃

ג ושנינו שאין מביאין את השלחן אלא
אחר קדוש ואם הביאו פורס מפה ׃ ו
ומקדש כשמעתא דרב אחאי ז״ל כפרש'
בראשית וקרוב טבא מקמי' דליקדוש ק
דו שא דשבתא לא מדכרי והיכי דקריבנ
ליה לא מסלקינן ליה אלא פריס מפה
ומקדש כי היכי דתיתי בסעודתא ביקרא
דשבתא ופריסת מפה על שלחן ביום ד
דלית לסאי טעמא אין נעב לדבר אלינו
בלתי אל המן עינינו כדאי' בסוף יומא טל
מלמטה וטל מלמעלה והמן באמצע ודומה
כמי שמונח בקופסא שנה להם משכם א
אנו עושין זכר למן אבן ׃ נא ותנן ע״פ
סמוך למנחה לא יאכל   אדם עד
שתחשך אבל משתחשך יכול לוא' לאכול
לכבי המצה כבי שפנו דתניא בקמחים
וסכביקת של גוים אדם ממלא כרסו מהן
בלבד שיאכל כזית מצה באחרונה ואין לחו'
לאכילה גבם וכיון דלילה הוא והגיע זמן
חיוב המצה רמי אנפשי' ומדבר לבו ביום
שלא הגיע זמן חיוב המצה לא רמי. א
אנפשי' ושמא ישביע את עצמו ולא יאכל
מצה לתאבון ודוקא זה אמ' גבשעפי שכיר
בזמנו נשבע ונוטל שכרו שלא בזמנו ב
נשבע בעל הבית דנאמנו רמי אנפשים
ומדבר ואינו שבכל ע״ש ועו״כ י״ט נהגו
לקדש בב״ה בלילי הפסח אין לקדש ש
שהרי כל עיק שתקנו היה לאפוקי אורחי'
דאכלי בבי כנישתא ואלו בב״ת תנן אפי' עני
שבישר' לא יפחתו לו מד' כוסות של יין ׃
ועוד שלא יוסיף שאין על הארבעה כ
כוסות שתקנו חכמים ׃   ואם הביאו

והמשנה דקרי בבראשי׳ רבה וזבירום
רע״פ ואם יקדש שם ויוסיפו עליהם א
מה שהטילו חכמי בתקנתם וטע׳ למכבג
הכוסו׳ מפרש בירושל׳ רע״פ ובבראשית
רבה ר׳ בנאה אמ׳ כנגד ד׳ לשוני גאולה
שכתו׳ בפרשת וארא • והוצאתי וגאלתי
והצלתי ולקחתי והבאתי איננו מן המנין
שאינו מן הגאולות אלא בשורת הארץ ה
הוא וכנגד ד׳ כוסות שכתובי׳ בפרשה ב
בשקה ויהי מקץ וכנגד ארבע כוסות של
פורענות שעתיד הקב״ה להשקות את אומו׳
העולם כי כוס ביד יי׳ כוס וכו׳ כנגד׳ רוח
זלעפות מנת כוסם וכנגד ד׳ כוסות של
ישועה שעתיד הקב״ה להשקות את ישראל
דשנת בשמן ראשי כוסי רויה יי׳ מנת ח
חלקי וכוסי כוס ישועות אשא ולא כתב
ישועה אלא שתים וקרי ארבע • נב

ואם חל יו״ט הראשון של פסח
בשבת אין אומ׳ מעין שבע בבית הכנס׳
שהרי לא תקנום אלא מפני שבתי כנסיו׳
שלהם היו בשדות ושמא מזיקין מפני
שלילית מסוכנת בלילי שבת ית כדאיתא
בע״פ ובית הכנסת עלול שמנהג סמות
מפקיד שם את כליו ואם ישאר יחידי ש
מתאחר לבוא יהיה ניזוק ותקנו להאריך
במעין שבע עד שיתפללו אבל בליל פסח
כתיב ליל שימורי׳ הוא לי׳ וגו׳ הוא הלילה
הזה ליל המשומר ובא מן המזיקין • גג

במגלת סתרי׳ לרבי נסים מצאתי בשם
רבי האי שאין לקדש על יין מבושל ואף
אין לברך עליו ברכת היין אלא שהכל מ
מברכין עליו בורא פרי הגפן דהא כשר

פי׳ אין מבושל אינו פסול בג׳ ואינו
פסול יין נסך והא לית בשקלים ירושל׳
אר׳ ינאי כיין מבושל וכיין קונדית׳
יין מבושם שנקרא קלאריא״ס ומראית׳
בברכו׳ פ׳ כיצד היכא דאשתני לעילויא
אשתני לברכה והאי מבושל אשתני ל
לעילויא לכל אדם ותנן בתרומות פ׳ אין
מבשלין יין של תרומה מפני שממעיטו
ר׳ יהוד׳ מתי׳ מפני שמשביחו ות״ק מפני
שממעיטו קאמ׳ ולא מפני שפוגמו אלא
לדברי כלם משביחו ודבר זה ברא׳ לעיני׳
שיין זה ומעשי׳ בכל יום ואע״פ ששכיח
בתרומות תורמין מי שאינו מבושל על
המבושל ולא מן המבושל על שאינו מבושל
הת׳ היינו טעמ׳ דראשי׳ תנן תירוש ויצה׳
כת׳ תירוש כדינן שיתרים וליכ׳ דאשתני
ואשג׳ דאישתני לעלוי ייא כוף כוף ברי ג
בתברר לכו שראוי לקדש ולברך עליו
ולומ׳ עליו כל שירות ותשבחות שאמ׳ דוד
בספר תלים ודקאמ׳ בעז׳ יין מבושל אין
בו משום יין נסך לאו משום דדינו כמים
לכל דבר אלא היינו טעמ׳ דאין דרך נכון
בכך שאין דרכם לנסך כעז׳ ונתי יין ש
שאינו מבושל אבל דינו כיין לכל דבר
ואעפ״י שאמ׳ יין מקדשי׳ ואין מברכי׳ על
היין אלא על היין הראוי לנסך ע״ג המזב׳
ובלא יין מבושל אין מנסכין ע״ג המזבח
והיאך מקדשין עליו היינו בלא לאו דוקא
ולא בעי למעט אלא יין מגולה ושריחו רע
משום שקריבהו נא לפחתך וגו׳ ובן מנח׳
ברוב׳ ורפ׳ וכרוב הספרד לקדש עליו ואוני
· מן כרמיו שלו ובמדומה שכך היה סובר

פוטר רי"מ כ"ל קידוש עליו אכן' נד
וד' כוסות של פסח צריכי' הסיבה
דרך חירות אחר שאכשי' ואחר שנשים
שאר נשים חייבות בד' כוסו' שאף הן היו
באותו הנס ובאשה חשובה שהן עניים
אימת בעלה ונרים ילמדנו והכראשית
וכה מצאתי שאין לריכ' להסיבה אין ש
שתורש ויסב אלהים את העם ונו' מלמד
שעושיכן כהסיבה כבני מלכים אכן' נה
פורקן לאו שמיה הסבה הסבת
ימין לאו שמיה הסבה ולא עוד אלא שמא
יקדי' קנה לושט ויבא לידי סכנה פירקן
פי' פניו למעל' כמו פורקדל ויש ספרי'
שכתו' כאן כך פורים קדליא ערפו ב
כמו אתו וכדאיתא בהמוכר את הספינה
שמתי מי"בר דשו' נין אפרקיד וסוס פ
פרש רכיב גמלא ורומחי בידים וינבר
תחות סרעים אלמא פרקדן פניו למעל'
ולא עוד אלא יקדים קנה לושט פירוש
שקומ' לאפירקדן שמתוך בגובהו שוחה
עליו לאחוריו : כיכא שיותש את פי
שיקה מתקפל למעלה ופותח הקנה ו
ונכנס לתוכו שיאכל ונחנק : ופירש
רש"י ז"ל דהסבת ימין דסניק מיניה קאי
שמא יקדים קנה לושט דושט דרך ימין
ונשאו ומוגה על סימין פותח כיכא ש
של פי הקנה מאליו ולא יכנס בו ש
שמאכל הוא דרך שגבה המאכל והמפסקת
דרך ושט הוא כדאית' בפ' כי אז נמדנו
מדברי שניהם דשב' הוא לאיסבה בימין
או ניושב פורקן ואגל ויש להזהר על כ
כן : נו סדר נילות של פסח על

סדר הסעודה כבא איש מבית מקדש
מעט ומצא שלחן ערוך ומטות מוצעות
ונרות דולקי' ולא ברק תופיו ונקניו ש
יפרוש שמפה על השלחן ויקדש ואין צרי
ליטול ידיו עד אחרי הקדוש דיין הוא ב
כפירות וכל הנוטל ידיו כפירות גרי זה
מגסי הרוח אך אם נטל ידיו לפני הקדו'
אין שקדוש הסיח הדעת ואין צרי' ליטול
ידיו אחר הקדוש דהני תכף נטיל' ידים
סעודה וכדאית' שהם בע"פ דרב זימנין
דחכיבא ליה ריפתא מקדש אריפתא ו
וזימני' דחכיבא ליה חמרא מקדש אחמרא
והוס אסול אנטילת ידים דלפני קדוש. א
אמ' דקדוש אינו הסיח דעת ונטל ידיו
יקדש אם ירצה דהא אפי' נטל ידיו שחרי'
מתנה עליהם כל היום כיון כדאית' בפרק
כל הבשר אמ' רב נוטל אדם ידיו שחרי'
ומתנה עליהם כל היום כלו ומכל מקום
אם ירצה ליטול ידיו אחרי הקדוש בלא
ברכה הרשות בידו ואם יבדוק מללבת
תופיו ונקניו לפני הקדוש צריך ליטול
ויברך שתי ברכות ע"ב ידים ויבר יצר
ויקדש שהנטילה זו עולה לכאן ולכאן ד
לדברי רבי' שלמה ז"ל אך רבי' יעקב מ"ב
היה נוטל פעם אחרת ביום אמר שאין
הנטילה עולה לכאן ולכאן אלא לטהרת ב
הנקבי' בלבד וצריך ליטול פעם אחרת
לסעודה ולברך : נז והנשים חייבות
בארבעה כוסות שאף הן היו א
באותו הנס שעיקר הנס בא על ידיהן
שהיתה בפרק המקנא שבשכר צדקניות
שבדור נגאלו ישראל ממצרים ונבר

דבר הניכר ובמגלה ומבואר במקומו ו
ובאחת משנה ומבואר בהלכות שבת ו
ובתלמוד דאמרינן שאילות בקדוש ·ד
דכתיב זכור ושמור כל שישנו בזכירה ו
ישנו בשמירה ב״ל זירת שבת ישנן
מטעם זה אכן׳ · נח ואין אומרים
שנים כוסים שעתיד לאמרו בסוף
ההלל שצריך להזכיר שעבוד בה וגאולה
לפיכך אנו אומ׳ את כל הכוסים האלו וכן
אשר גאלנו ואות׳ כח׳ גא׳ ישר׳ ואם מזכי
בקדוש שנים כוסים · נשם ברכה לבטל
להזכירו שני פעמים אבל בחנוכ׳ ופורי׳
שאין שם קדוש או הגדה ולא סדר הכוס׳
בפסח אנו אומ׳ אותו ברכה לפני עצמ׳
על קריאת המגלה ועל הדלקת הנרות
וכן מנהג בשתי ישיבות שלהם אומרים
אותו בפסח וכן כתב רב עמרם בשם ר
ראש ישיבה וכן כתב הרב ר׳ יוסף טוב ע
עלם בסדרו לשבת הגדול וכן עמא דבר
נט וכתב רב נטרונאי מי שאומר ב
בקדוש של פסח אשר קדש את ו
ישראל וכשגומר מה נשתנה אינו אומר
עבדי׳ היינו ולא מתחלה עובדי ע״ז אלא
ומ׳ ויאמר יהושע אל כל העם וגו׳
עד מצרים׳ ואומ׳ מברוך שומר הבטחתו
ועד צא ולמד וקור׳ ארמי אובד אבי עד
שגומ׳ כל הפסוקי׳ ואומ׳ רבן גמליאל ואשר
גאלנו ו׃ לא אין צריך לומ׳ דודאי אין יוצא
ידי חובתו אף ... הוא מין נמו׳ לחנוק לבו
וכיפר כדברי חכמי׳ ומבזה דברי משנה
ותלמוד וחייב כל ישר׳ לגרותו ולהנקותו
ול׳ זכרונו מקהל הגולה אם לא ישוב מ

מדרש הרשע וכי חז״ל אמרו מתחיל ומ
בגנות ומסיים בשבח ופי׳ גנות עבדים ו
היינו ומתחלה עובדי ע״ז לא מן התורה
הוא ואמרת לבנך עבדי׳ היינו וגו׳ ויאמ׳
יהושע אל כל העם לא מתחלה עובדי ה
ע״ז היו לכן מותר לגרותו ולהוכיחו עד
שישוב בו ׃ ס ואם לא נטל ידיו לפני
הקדוש יטול ידיו אחרי הקדוש אעפ
שאין בדעתו לאכול פת כדאית׳ בע״פ ·
כל שטבולו במשקה צריך נטילת ידים ד
דילמא נגע במשקה והידים עסקניות הן
ומברך על נטילת ידים ולוקח שאר ירקות
כרפס וכל הירקות שהן מאכל אדם ראוי
לטבול זה אך ראיתי בתי׳ לבך׳ נהגו ב
בכרפס סימן לעבודת פרך בהפך ה
התיבה והסמך סימן ומברך בורא פרי
האדמה ׃ וטובלו בחרוסת כך מנהג כל ג
גבול ישראל בכל ספרד ובכל פרובנ״א
וברוב צרפת לבד מאותן המקומות ש
שהנהיגו רבינו שמואל ורבינו יעקב
אחיו לטובלו בחומץ ובכל דבר קהוי ה
להמית את הקפא תולעת שבירקות ש
שלא יזיק לאדם אבל בחרוסת לא יתכן ו
וראיתי רבי׳ שמואל בת׳ בנמוקיו מדתנן
הביאו לפניו מטבל בחרוסת עד שיגיע
לפרפרת הפת הביאו לפניו מצה וחזרת
וחרוסת ושני תבשילין אף על פי שאין ח
חרוסת מצוה ר׳ אליעזר בר׳ צדוק אומר
מצוה ׃ ובמצא שבמתני׳ לא מדבר חרוס׳
בטבול ראשון אלא בשני ואני מוסיף על
דב׳ יו לפי שהרי נותן טעמי׳ בא לומ׳ ובת
זכר לטיט שאמרו ובגמ׳ דורשת אם כן

אם כן דינו להשכיחו בטיבול שני בתרי א
מרור לא דיה כי שמרורות של אבותינו
היה כטיט בחומר ובלבנים אבל טבול ר
ראשון שהוא בשאר ירקות וזהו בא ב
לזכר לתינוקות מה שינו לכאן לחרוסת
וזכר לטיט   ותדע שכן הוא דהא
מתני' מרור חזרת בשני טבולין מיירי ו
היכא דליכא שאר ירקי ואלא חזרת ואסיקנא
בגמ' דמברך מעיקרא בורא פרי האדמה
ועל אכיל' מרור ואכיל והדר אחרי המצה
אכיל ליה למרור בלא ברכה במה שאנו
שמברך בתחלה אמרור כיון דלא הגיע ע
עדיין זמן המרור עד אחרי המצה לא א
אדעתא במתני' ארוס' וכל שכן בשאר ירקו'
הנאים בתחלה שאין לטבלן בחרוסת ו
ועיקר אכן׳   וכן אני כותב וכה לפני
רבינו הקדוש רבינו יצחק ומפי רבי יעקב
אחי אחיו לטבול הראשו' בחומץ ושלום׃
פסחתי לעיל   ואחרי הקדוש מברך
מעין שלש דמצוה באנפי נפשה היא ו
ולא דמי לקדוש דשאר שבתות וימים ט
טובים שקובע מיד סעודתו אבל כאן ד
דיש לו הגדה והלל על כוס שני דמצוה
הוא באנפי נפשיה ומברך עליה בפ"ה
משום דלא קבע סעודתיה על הקדוש
מיד ואינו נפטר בברכה שמברכין מן ה
הקדוש וכראית שברכת ברך על היין
שלפני המזון פוטר את היין שלאחר ה
המזון ומוקי לה דשבתות וימים טובים
דקבע סעודתיה עליה אבל על כוס שני
שאם בא בתוך הסעודה אין לברך מעין
שלש דהא ברכת המזון פוטרתו דעדיף

מיניה אכן׳   הא   ואם הוא צמא ו
ורוצה לשתות   מיהו יין אחרי ה
הקדוש ישתה כמו שפירשנו בין הכוסות
הללו אם רצה לשתות ישתה ולא יברך
מעין שלש עד אחר שתייתו אכן׃
וצריך לברך על כל ארבע כוסות בורא ו
פרי הגפן ואע"ג דלא שנאה אכיל דהוי ק
קידוש במקום סעודה אבל מקום ארבע
הנאות כל חד וחד מצוה באנפי נ
נפשיה הוא כדפסיק רבינא דהוה בתרא
ולאורייתא הוא כן חייב לברך שאם לא ו
יברך יראו כולן כאלו הן בתוך הסעודה
שאינו מברך ברכת הזמן אלא על ה
הראשון ואע"פ שקבעה סעודתה על א
ארבעתן מיירי דהוא שהפסק דברכת ה
המזון שצריך בורא פרי הגפן אחריו הה
הני נמי הפסקים בהגדה והלל וחייב ב
לברך אחר כוס שני ואחר ברכת המזון
דהא הפסקיה ואחר כוס ד' דהפסקיה ב
בגמר הלל וכיון דהיכא דהפסקה נבולא
מברכינן אבתריה מעין שלש אלתי אחר
כוס שני דקבע סעודתיה עליה מיד ד
דברכת המזון פוטרתו כך פירשו כל ה
הגאונים והביאו ראיה מכמה סדרי ד
דתנן ר' יהודה אומ' שמונה ימים יהא ו
ואחר כך ישפוך את הצנוף ומודה ר' ה
יהודה לענין ברכה שאינו מברך אלא
ברכה אחת ותניא שבא מתלמידי דרב ד
דהוו יתבי בסעודתא קמי עולא רב ייבא
סבא ואמרו ליה הב ונבריך וסדר אמר
ליה הב ונשתה ואמר ליה הני אמ' רב כיון
דאמריתו הב לן ונבריך אסור לכו למשתי

לאשתויי ולא צ'ל״ה הכי השתא משתייה וב
וברוכי בהדי הדדי לא איפש' הכא איפש'
דשמיט בחדא ידא וכי היכי דהויא ברכת
המזון הפסקא לחזור ולברך עליו בורא
פרי הגפן משום דלא אפשר לאישתויי
ולברוכי בחד הכי נמי כיון דלא איפש'
לאיקרי אגדתא ולאישתויי בחדא צרי' לברך
אחרי זן כולן בפ״ה וכן עיקר וכן עמ' רב'
סב ואם חל פסח במוצאי שבת מבר'
יקנה״ז דהכי אמ' יקז״נה ורבא אמ'
יקנה״ז וקי״ל כרבא ודין יקנה״ז מצא אחרי
הלכות שבת ומוצאי יין דתדיר קודם ד
דאמרי' בזבחות פרק התדיר מדכתי' ע
עולת הבקר אשר לעולת התמיד תעשו
את אלה כפ״זה כת' לכך עולת הבקר א
קודמת למוספין לפי שהיא עולת התמיד
הא למדת כי תדיר ושאינו תדיר תדיר
קודם ומוספין כל היום ׃ וקדוש אשר
בחר בנו שהקב״ה מקדש את ישראל והם
מקדשים את הזמני' על פי סוד העבור
לעבר שנים ולקבוע חדשים ׃ ולא
הדס מריח למוצאי שבת כ״ש על כן לא
בחלקו שהאמוראין בבשמים כלל ואותן ה
שמריחין מנהג בטעות הוא ולא ראיתי
בצרפת ובפרובנצא ולא באלמניאה וק
וקטפייה ובורגוניאה ובכל ארץ איים ו
ולא שמעתי שמריחין אך במקומות מ
מועטים שמעתי שמריחי' בספרד ודבר
פלא הם לדבריה' למה לא חלקו האמוראי
בבשמים כיקנה״ז ויקנה״ז ׃ סג
טעם למנהג העולם שאין
מריחין כתב הרב ר' שמעיה כך ולא הדס

מריח גזירה שמא יקטמנו מן המחובר
ובפלאתי על זה דבי״ט פרק המביא ת
תניא בהדיא מוללין עצי בשמים להריח
בהן וקוטמו ומריח בו ומוללו ומריח ע
ומעשה רב דאמ' הת״ם כי הוינן בי רב ש
הונא הוה מפ״זה לן אלוותא אלוותא אעג'
דחיין לקתתא דנגרי וחצבי ולא חשו ג
לגזור שמא יקטום מן המחובר הילכך ו
ליתא להאי טעמ' ויש טעמים אחרים
ולא ישרו בעיני ׃ אך רבי' הקדוש ר' יצחק
ב ע״אמ' לי שהטעם שאנו מקובלי' להריח
בבשמים במוצאי שבת להשבות ולנחת ר
רוח בעבור הנשמה האבודה דבתי שבת
ויב״זה כיון ששבת ני אבדה נפש אין צ
צריך זה למוצאי שבת ליום טוב שאנו ש
אוכלים משמנים ושותים ממתקים ו
ומתענגים ומתעדנים בתענוגים ו
ועדנ׳ים אין לך קורת רוח ונחת רוח
לאותה נשמה גדול מזה וייטב אברהם
בן נתן ׃ סד מה שאנו העול'
נברך זמן על הכוס בתחלת
הרגלים ובשופר ובסוכה ובלולב ואין
מברכין על בדיקת החמץ ועל ספירת ה
העומר זמן משום דבהנאה ומעשה ת
תליא מי לתא כדאיתא בסוף ערבי פסחי'
פשיטא על פדיון הבן אבי הבן מברך
דמצוה דיליה הוא ׃ שהחיינו מי מברך
אבי הבן מברך דמצוה דיליה הוא או ד
דילמ' כהן מברך דקא מטא הנאה לידיה
והלכתא אבי הבן מברך שתים על פ
פדיון הבן ושהחיינו דמכל מקום הנאה
מטי לאחריני באתי מצוה ובלולב

ובלולב ובסוכה ובשופר דמעי שנה ב
לידיה שוה כחביבות שמצוה שמקיים ו
ואית בהו מעשה וכן שרואה את חבירו
לאחר שלשי' יום מברך שהחיינו דרואה
ונשבש בו וכן על שגומר' בית לו קרקע
לבדו והמוצא מציאה והוא יחידי וכן
בגיל בעל שכום הוא ופרי שוה בשבה ש
דשא מברכינן ליה על שכום אי לא אבדיל
ליה וחייב ליה בתוספת עבוי ולא מצי ב
למטעמיה ליבוקא משום דאתי למיברך
בראית בפ"ב דעירובין אבל בדיקת חמץ
הא בביטול בעלמ' סגיא ליה ואם יבדוק
לו אחר די לו בכך · וספירת שעומר אין
בו מעשה ולא הביאה למצוה אבן' ובע' ·
ושכבר מסש ז"ל כתב דשא יבום
ומצוה שהיא מזמן לזמן כגון שופר וסוכה
ולולב ומקרא מגלה ונר חנוכה ובל מ
מצות שהיא קבין לו כמו ציצית ותפילין
ומזוזה ומעקה ושאינו מצויה ודומה מ
שהוא מזמן לזמן כמו מילת בנו ופדיון
שבן מברך כשעשייתה שהחיינו ואם לא
בירך על כלם בעשייתם יוצא ידי חובתו
ולדבריו לא דמיא בדיקת חמץ לשנך ד
דאין לה זמן קבוע דמראש השנה יכול ב
בדאיתא בפסחים בשמפרש בים ויוצא ב
בשיירה ודעתו לחזור קודם הפסח ואפי'
מראש השנ' זקוק לבער וספירת העומ'
באין לה זמן קבוע הא דאי לא בריך ב
ביומא טבא קמא מברך לבתר וליומא ב
אחר אבן' · **כח** כאמור לעיל פורס
וגדול שיש בבית מקדש ומברך
ועושה כל הסדר והשוה מברך בורא פ

פרי הגפן והשאר עונין אמן ויוצאין ידי
חובתן בעשייתם שגדול העונה אמן יותר
מן המברך ואין צריך לתת מים הקדוש
על השם כדאית' בירוש' שותין אעפ' ש
שלא שתה בו' וכת' בהלכות סעודה ולוקח
את השבל שבו שני תבשילין ושם שבו מיני
בשר שב· זכר לפסח שהיה צלי והשביעל
זכר לחגיגה שמבושלת הנאכלת קודם ש
הפסח שהיה צלי בדי שיהא נאכל הפסח
על השובע ילפי' לה בירושלמי מדכתיב
ועצם לא תשברו בו ואלו היה נאכל ב
בשעת רעבון יש בו משום שבירת העצם
סו נהגו בשרפת ובפרובנצא לצלות
את זרוע השה זכר לדבר ויוציאנו
יי אלהינו בזרוע נטוים · וי"ד שאל
להיות בשבת אינו צריך לעשות התבשיל
זכר לחגיגה לפי שאינה דוחה את השבת
דתנן אלו דברי' בפסח דוחין אמתי חגיגה
באה עם הפסח בזמן שהוא בא בחול ב
בטהרה ובמועט אבל בזמן שהוא בשבת
במרובה ובטומאה אין חגיגה באה עמו
וקרובה לעשות שני תבשילין אין מוחין
בידו מהרש בן בתן גירוני · **סז**
ואחרי ירקות הראשונות מברכין
בורא נפשות רבות ואחרונן על כל מה
שברא ברוך אתה יי חי העולמים ויש
שאין מתירין שהוא משנה קבר בברכת
שמנית ושירות וכן כתב רב עמרם ·
ולפי דברי אלה שמברך בורא נפשות
רבות אין ברכת שאוכלין של ירקות פוטרי
את המרור מברכת הגפבין בשם שאין
בים שקדום פוטר את בום שני מעורם ·

פרי הגפן דכיון דאמר אגדתא והלילא ו
אשתי אגב רעקים וכל חד וחד מצוה ב
בלכפים כפשים הוא וכדאמרינן לעיל ׃
וצריך לומר שהפת פוטרתו מברכת
הנהנין אע״פ שהמרור לתאבתו הוא בא ו
ולא ללפת מכיון שרגילות שירקות לבא
ללפת ׃ וכת׳ בהלכות סעודה וכיון דלא
מצי אכיל ליה למרור בהדי מצה דכתיב
על מצות ומרורים יאכלוהו ובהדי פת ו
קא אכיל ליה בכלל דבריך מצה בהכא ס
הוא הבא ללפת ופת פוטרתו ולא בעי ו
שכתב הרב טוב עלם כמ״רו ׃

סח ולאחר שאכל ירקות כאן טבתחל׳
לפטור אחרת מברכת בראשים
לא שאין לומ׳ שתי ברכות בזאת שתים ו
או אכילה נאי אופט׳ לברך ולשבות באחת
שכבר בריסו מילא למרנו מדברין
דברכת הנהנין של ירקות ראשונות פ
פוטרת את המרור מברכת הנהנין ש
שקבע שעודתא אדשאים ודאמרינן א
אזה רעקיה ממשמוש ידיו קאמ׳ ומש
שאמ׳ שאין לומ׳ שתי ברכות וכו׳ רוצ׳ לומר
לכך אומרים על הראשונות ברכת ה
הנהנין לפטור את המרור שלא יוכל לומ
על המרור בורא פרי האדמה ועל א
אכילת מרור משום דאין עושין מצות
חבילות חבילות והא ליתא נעונג בירכת
הנהנין עם ברכת החובה הבאה ליום א
אינה חבילות אנא בשתי מצות הבאות
שובה וגם מתחברות בגוש אחד או ב
בדבר אחד או הבי חבילות שגון ברכת ה
המזון וקידוש שאין שבייבו אחד ואברנת׳

וקדושא דאמרינן מעלות היום שהרי
ברכ׳ היין שיא קודמת לכל הברכו׳ נתקנו
על היין לקדוש והבדלה וברכת אירוסי׳
ובנואין וברכ׳ מילה שאחריה לבר מבו׳
המזון שהרי הפסק בברכה א ואחר כך
לבי׳ך בורא פרי הגפן ועל המרור היכא
דליכא שאר ירקי אמרי׳ בע״פ מברך א
מעיקרא ב״פ האדמה ועל אכילת מרור
ולבסוף א״ל בלא ברכה לכן ׃ סט
ובסל יש בו שני תבשילין יטלם
מצות משומרות הנעשות על ידי ישראל
ונהגו בצרפ׳ לעשו׳ השלש מצו׳ מעשירית
האיפה זכר לתרומת לחמי התודה דאמ׳
ב׳ הרואים ארבעה צריכין להודות וכו׳ ׃
אלהביא תודה ובתודה היתה באה משתי
האפות שהן עשרים עשרונו׳ עשר עשרונו׳
לחמץ לעשר חלו׳ ועשר עשרונו׳ לשלש׳
חלות למצה חלות ורקיקי׳ ורבוכין וכת׳
והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה ו
ליי׳ והוא שלשת לחמים משלשים שהן ע
עשירית האיפה נאנו יאכנו מבית ש
האבורים ממצרים וזכר לתרומה לחמי
התודה של מצה ׃ נהגי כך נשב רבינו
עזריאל ז״ל מצרפת ועל גם כי עשירית
האיפה הוא קרבן לדלי דלות בויקרא ש
קורין הונה בה נאמר עניא שהוא בא ש
מעשירית האיפה י״ך בעשהט דרים נית
נהם עוני לכמה עניינים בפרק ג׳ שעה

אברהם בן נתן הירחי

ע ובנת שהתחילו הסגורה עוקרי׳ את
השלחן כדי שישאלו הנערים כדתנא

מביאין שלחן לפני כל א' וא' מצה ומרור
לפני כל אחד וא' ואין עוקרין את השלחן
אלא כנגד מי שאומ' הגדה ואמ' אביי חזא
רבה מגביה' פתורא אמ' אכתי לא אכלינן
דעקריתו הכא מקמן א"ל פטרתי' מלומ'
מה נשתנה והני מילי לדידהו שהיו להם
שלחנו' קטנות אבל אנו שלחנות שלנו
גדולי' ואין דבר קל לסלקן אנו מסלקין
הסל עם המצות ומרורים ותבשילין ור'
לנו ככך כך כת' רבי' שמואל ז"ל ׃ עא
ומכסה המגביה' אינו מכסה יפה שהרי
סלוק הסל הוא במקום סלוק השלחן כי
בסלוק השלחן שכן כל צרכי הסעוד' יכיר
תינוק וישאל גם סלוק של סל אינו מכסה
יפה כי אין כאן הכר לתינוק אחרי ש
שצרכי הסעוד' הן על השלחן מה יועיל לזה
ודומיא דמעשה דאביי דאמר אכתי לא
אכלינן ועקריתו הכא מקמן ומה נאכל
מעתה וכשהלים מה נשתנה יחזרו את
השלחן למקומו ׃ עב וזה שנהגו
ללוש שכי המקרא' הראשוני' משום
הכר ולפרסם הנס ׃ ור"י מ"ב היה מוחק
מפסוק הראשו' כל דכפי' ייתי ויפסח דהא
דהא לא אכלינן פסחא ובזמן הבי' היה כמו
הלכה שפסח נאמ' כל מי שצריך לזמנו יבא
וימנה עמנו ׃ עג ואותם המגביהי'
את הסל ומוציא' את התבשי' ממנו
שלא יראה כמגביה קדשים כחולין טועים
בשני טעות מן ההגדה והקורא שלא
הפך ידו שב"י נ"ז כי הסבטעה שאומרי'
פסח שהיו אבותינו אוכלין שהם יאמ' פסח
וז ויגביהנו כרוז כמקריב בזמנו ואוכל

קדשים בחוץ ׃ כדאית' בע"פ מצה צריך
להגביה להראות למסובין זכרון לחירו'
מרור צריך להגביה זכר לשעבוד לסרי'
למסובין בשר אין צריך להגביה ולא עוד
שלא יראה כמקריב וכו' כ"כ רבי' שמואל
ז"ל ׃ עד ולפני קריא' ההגדה יפרוס
אחת מן המצות ויתן חציה בין
שתי השלמו' לחובת אכילת מצה וחצי'
תחת המפה למצות מצת אפיקימן ה
שנאכלת באחרונה זכר לפסח שנאכל על
השבע ׃ עה וזה שנהגו כל ישראל
לתתה תחת המפה שמגתי'
בימי תרפי מלונ"ל העיר הקדושה זכר
לדבר משארותם צרורות בשמלותם וכו'
ומסלק את הסל כעקירת השלחן מזגו לו
כוס שני וכאן הבן שואל ומתחיל בגנות
ומסיים בשבח ׃ מצה צרי' להגביה מרור
צרי' להגביה בשר אין להגביה הכל מבואר
לעיל ׃ לפיכך אנחנו חייבי' ומעתה הוא
שפותחין בשיר והיכה אומ' שירה אלא על
היין שנ' ותאמר להם הגפן החדלתי את
תירושי המשמח אלהים ואנשי' אם אנשים
משמח אלהי' במה משמח אלא מכאן שאין
אומ' שירה אלא על היין בע"פ נוטל כל א'
וא' כוסו בידו וקורי' את מקצת ההלל אשר
גאלנו וכו' ונאכל מן הזבחי' ומן הפסחים
כך צרי' לומר שהרי הפסח הוא החגיגה
הנאכלת לפני הפסח שהיא נאכל על ה
השבע ׃ ונודה לך שיר חדש רבי' הקדוש
ב"ע הניח לומר שיר חדש שאינו נקבה
לדבר מעיד של עתיד שהוא זכר דהא
מעין פתיחה ומעין חתימה יש לנו לומ'

לומר סמוך לאתיאה כדין כל הברכות
ובכר שהתחלנו בגאולת מצרים שהשירה
בקבה שבא את השירה הזאת לה' ונסיים
בגאל ישר' כדאית' בג"פ בק"ס וסלילה גאל
ישר' מאי דסוס סוס בגלותא גואל ישראל
דראמי כיכסו לבקנרי לות' וכודס לקשירה
חדשה וכו' וזהו קריאת הלל המצרי שאנו
קורין עכשיו ונסים בכוס רביעי ופותחין
ונודה לך שיר חדש אנו מודים לך על זה אבל
עו ומברך בפ"ה ושותין בהסבה דרך
חירות ונוטל ידיו ומברך על נטילת
ידים כדאיתא בג"פ שנוטל ידיו לטבול
ראשון צרי' שיטול ידיו גם בטבול ב' דכיו'
דאמ' הגדתא והלילא אסח דעתיה ונגע
טבול כ'קרי כל שאוכל שבלא טבול שני
צריך ליטול בעבור תקיפות נטילת ידים
סעודת שפת אכל כל מאכל ה' על ידי
טבול שיש ואכילת שפת קרי טבול: **עז**
ולוקח המצה השלימה ומברך עליה
ברכת שהמוציא הקודמת בכל מקום לברכ'
המצוה דאם: ניטבות מן הטעו' שזה בלא
בר"ה ומברך המוציא נ"א יאכל ולא יבצע
עד שיברך על המצה שפרוסה על אכילת
מצה ויבצע משתיהן ויאכל בהסבת דרך
חירות שאז יבצע מן השלימה תכף לברכתו
במצוה שתיהן פרוסות כידו ואין צריך ב
בפרוסה כי אם לאחת נלחם עוני בדרכו
של עני בפרוס ואחרי שלא השלי' ברכותיו
הרי שבשתיהן שברכ' עם בציעת הפת תכף
שיברך על אכילת מצה לבצוע משתיהן
ואם יאכל מן הראשונה אחרי שברך עליה
ברכת שהמוציא טוב לא יברך על הפרוסה

על אכיל' מצה דלאחר שמלא כרסו ממנה
שילך יחזור ויברך עליה: **עח** ויקח מן
האחרת הבקרא חסה ומרור שהמירכו
שבס' אליו וחס עלינו וגאלנו מן השעבוד
והמרור ויברך על אכילת מרור ויטבלנו
בחרוסת זכר לטיט ויאכל בלי הסיבה לפי
שהוא זכר לשעבוד ולוקח המצה ג' וכורך
ממנה בחזר' ואוכל בלא ברכ' זכר למקדש
בהלל ובהסיבה מפני שמצה שאוכל שהיא
זכרון לחירות: וכן כת' רשי ז"ל שואל
הבאו שלשתן מצוה בשלשתן על השלימה
המוציא ועל שפרוסה על אכילת מצה
ולאפיקימון והג' לכריכה: וכ"כ הרר יוסף
טוב עלם. וכ"כ רב עמר' ז"ל וכן מנה' בפ'
ופרובנ' ורוב צרפ' והא לך יסוד שאמרתי
ומנח שלימ' בתוך פרוסה ובוצע משתי
כבר' משלימ' המוציא ומפרוסה על אכיל'
מצה ומטבל בחרוס' ואוכל דהכי אמ' רבינ'
משה דאם מתיבת ומבר' בריצא המוציא
לחם דלית ברכ' דקדמה להמוצי' דאורתא
דמילתא לגבי הקבה דאפיק לחמא מן
ארעא ושרר לברוכי על מנה דמתעבידי
מינים שילבך מברך המוציא לחם בריצא
ובוצע ולא אכיל מינה עד דמברך על
הסיא אחרונה פרוסה נאכל מצה דלא
איפשר למיכל מקמיה דלברך עלה לאכל
מצה דאית למימר שמילא כריסו ממנה
חוזר ומברך עליה אלא מברך המוציא
לחם על השלימ' ושקיל פרוס ומבר עלה
לאכל מצה וטמיש ליה בחרוס' והדר אכיל
כסבינן בהתיבת למיעבד: **עט** ואני
כפלאתי על זה שהקשו לטבל

לטבול שהמצה בחרוסת ולא ראיתי ולא שמעתי מכשר זה מעולם וכי אפשר לומ' כן וזולא הוי צריכה הסיבה זכר לחירות וחרוס' זכר לטיט ולשעבוד והיאך יתחברו חירות והשעבוד זה עם זה שזה סותר את זה ועוד דתנן הביאו לפניו מטבל בחרוסת עד שמגיע לפרפרת הפת וכו' הרי לך שטבול בחרוסת היה ולא במצה • ועוד כין למאן דאמ' חרוסת אינה מצוה אלא משום קפא שבירקו אין למצה קפא וכין למאן דאמ' מצה זכר לטיט אין המצה באה זכר לטיט אלא זכר לחירות ועוד דמצה בזמן הזה דאוריית' וחרוסת דרבנ' ודלמ' אבל חולים מטבל ליה לטעם דמצה דבעינן וליכא דבמרור ליכא השתא חששא מתוך המרור שבו ועוד דקאמרינ' התם שנוטל ידיו לטבול ראשון צריך לטבול ידיו לטבול כ' אלא טבול שני הוא כראשו' שמטבל בירקו ואעפ' שצריך נטילת ידים למצה לתכיפת הסעודה על כן לא יתכן לשעשות כן ויהא כששנה שיודהם מלפני השלים אכן • פ יסוד שנאמרו ונוטל חזרת ומברך לאכל מרור ומטבל בחרוסת ואין צריך ברכה וחוזר ובורך חזרת במצה ואוכל בלא ברכה זכ' למקדש כהלל • ונראה דנבך אינו מברך לאכל חרוסת שכשבירך לאכל מרור הרי פוטר את החרוסת שגם הוא בא זכר למרור לשעבוד עבודת פרך בחומר ובלבנים אכן • פא וז' שלא תקנו חכמים ברכה לד' טבות כנגד ... ונגד הבהק דקיי' לומ' לשתות ד' כוסו' שאי איכא

הלא מניח שמצוה ועומד בכל השבתות דבתי' זכור זכרהו על היין ליתא לשתות שלש כוסות הא איכ' ד' שילכך לא הפטר •

פב ויש מחכמי ישראל שאומרין על הפרוסה שמוציא ועל השלימה א אכילת מצה כדאמ' בע'פ' כל שעה לחם עוני מה דרכו של עני בפרוסה אף כאן בפרוסה פי' מה דרכו של עני בכל הימים בוצע המוציא בפרוסה ואמרי' בפר' כיצד מברכי' הביאו לפניהן פתיתין ושלימי' אמ' רב הונא מברך על הפתיתין ופוטר את השלימין ור' יוחנן אמ' שלימה מצוה מן המובחר אבל פרוסה של חטי' ושלימה של שעורי' דברי הכל מבר' על הפרוס ופוטר את השלימה ואמר רבא ויראה שמים יוצא ידי שתיהן היכי עביד מניח פרוס' בתוך שלימה ובוצע אפרוסה ותני רב שמן פרוסה ושלימה מניח פרוס' בתוך שלימה ובוצע אמר רב פפא הכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך שלימה ובוצע פי' אפי' ר' יוחנן דאמ' שלימ' מצוה מן המובח' משום כבוד שמים לברך על השלימה • בפסח מודה שמניח פרוסה בתוך שלימ' לכסות חסרון הפרוסה משום כבוד שמי' ובוצע על הפרוס המוציא מ'ט' לחם עוני כתיב ובוצע הוא כלל שמקום כדאמ' בעל הבי' בוצע והבוצע הוא פושט ידיו תחלה ועוד אין מברך על השלימה המוציא את הפרוסה חסירי' • והיכי שיא השלימ' לכסות חסרון הפרוסה לדעת ר' יסודם ופלגון • ורש פי' בברכו' הכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך השלימה ובמצא שתיהן

בידיו ובוצע או משתיהן או משלימה ה
מ״ט לחם עוני כתי׳ ודרכו של עני בפרוס׳
לפיכך צריך שיראה שבוצע מן הפרוסה
והרב ר׳ יוסף הגאון נ״ע ומעיר נרבונא
העיר הקדושה הגדולה לאל״ה יכוננה
עליון על כל גבוהים אמן חידש ואמר
לעשות הכל על הפרוסה לברך עליה ה
המוציא ועל אכילת מצה על הפרוסה
מדכתיב שבעת ימים תאכל עליו מצות
לחם עוני מה דרכו של עני בפרוסה
וכו׳ למדנו שעל מצה שהיא חובה ליום
קרא הכתוב לחם עוני נמצ׳ דעל הפרוס׳
יש לו לברך על אכילת מצה ומה דרכו
של עני בפרוסה המוצי׳ אף כאן בפרוסה
ודאמ׳ בתי בברכו׳ הכל מודים בפסח וכו׳
ובוצע על בציעתו ר״ל להיותן בפרוס׳
כדרך העני במצה ב׳ ברכות על הפרוסה
ואין כאן משום אכילות דברכת שהבין
קודמת לכל הברכו׳ שהן של חובה :
וכבר כתבנו לעיל שטעם ומאותה פרוס׳
לברוכה כהלל במצה בשתי לילות די לנו
בשתים שתאמר השליטית והשתים ד
השלימות ללחם משנה זכר למן כשאר ו
שבתות וימים טובים : ורבינו
האלפסי ז״ל כתב וזה שמביאי׳ שלשה מצות
דזימנין דאיקלע פסח בשבת ובעינן ב
למיבצע תרתי שלימות ומשום הכי נסב
למיתי תלתא : ובהלכות גדולות בפסח
אין צריך כי אם מצה ופלגא דבשאר
שבתות וימים טובים בעינן תרי שלימות
ובפסח אתיא לחם עוני ובצרא לפלגא
דהדא מחזיא דכיצד מברכין והפי׳ שינו

דאמ׳ שמניח פרוסה בתוך שלימה ולא
אמ׳ בתוך השלימות וכל דבר קטן בתוך
גדול קרי בתוך וכן כתב ר״י בר׳ משה
נ״ע מנרבונא : פן וזה הכת׳ רבי׳
עמרם הגריה בלא ברכה ובלא טבול
וב״ב הרב שוב עלה בלא טבול וכן מנהג
בספרד ופרובינצא ור״י בצרפת לא יתכן
וכי הלל לא היה אוכל זכר לטיט ואם כן
יש לנו לטבול דאי לא טביל נפיק מיניה
חורבה לכשיבנה בית המקדש בימינו ו
ויאמר אשתקד לא טבלנו ועתה לא
נטבול ואעפ׳ שטובלי׳ אותה אשר יאכלנה
בהסיבה בעבור שמצה וכן כתב ר״ת ומן
המרור שנטבל בחרוסת יברך בו המצה
ויאכל זכר למקדש כהלל וכן עקר : ואמ׳
בע״פ א״ר יוחנן חלוקין עליו חבריו על
הלל דתניא יכול לא יצא אדם ידי חובתו
אלא אם כן כורכן כדרך שהלל עושה ת״ל
על מצות ומרורים יאכלוהו אפי׳ זה בפני
עצמו וזה בפני עצמו : ופר׳ שמואל ז״ל
דמשנה לא חזינן דחלוקין דהא רבנן
מודים דבריהם עדיף ומיהו ר׳ יוחנן ו
הוא דאמרינן דחלוקין ולפי ענין ה
הבריתא דרבנן מודו דבריהם עדיף די
לברך במצה לחודא והדר למיכרך מצה
בחסא זכר למקדש כהלל אבל ברכת
מצה בחסא לחוד לא סגי ואף על גב
דלתרוייהו בריכה עדיף כדאמרינן ה
הכא לא ליכרוך אבים מצה ומרור ב
בזמן הזה דילמא סבירא לן מצה בזמן
הזה דאורייתא ומרור דרבנן ואתי מ
מרור דרבנן ומבטל ליה

יש מצה דאורייתא׳ ואפי׳ להלל דאמ׳ מצות
אין מבטלות זו את זו כדמוכחי פ״ הערבו׳
ה״מ דאורית׳ כדאורי׳ ורבנן כדרבנן אבל
דאורית׳ בדרבנן אתי דרבנן ומבטל דאורי׳
אבל לר׳ יוחנן דאמ׳ חלוקין עליו חבריו על
הלל דכריכה לא הוייא מידי אלא כל חד
וחד באנפיה בפשיה ולהלל לא הויא מידי
אלא כריכה אתייא שפיר מסקנא ד
דשמעתא ופסקא דלא אתמר הלכתא לא
כהלל ולא כרבנן מברך אמצה לחוד ואכיל
והדר מברך אמרור לחודיה ואכיל והדר
כורך מצה בחסא ואכיל זכר למקדש כהלל
דאי הוה קיימ׳ לן כרבנן הוה מבר׳ דאמצה
לחודה והדר אמרור לחודיה ודיין בכך
ואין צריך לברך ד״א אכל מצה לחודה
והדר כריך מצה בחסא לא נפיק ידי חובה
אלא מן שהיא לחודה אבל בהבירה לא
נפיק ממצות מרור דרבנן דאתי מצה
דרשות דכריך בהדה ומבטל למרור
דמצוה אפי׳ דרבנן ואי קיימ׳ לן בהלל הוה
מברך אמצה לחודה ואכיל והדר כריך
מצה בחסא ומברך אמרור ואכיל אבל
בלא מצה לחודה לא סגי אף להלל דא״כ
מרור דרבנן ומבטל למצה דאורייתא כד
לעיל׳ פר׳ וירחם לי כי קבא לקיים
מצוה מובחרת לצאת ידי חובה
כרבנן וכהלל לא יסוח בנתי׳ הגהי׳ שברע׳
שברך על המצה וכו׳ המרור עד שיעשה
כורכו לא … על הסדר ומ״מ
… חולין שאכלו מן שעני׳ שהוא
אין צריך לחזור ולברך על הכריכה כמו
שאמ׳ בגלבו״רם גבי ברכות של תקיעות

שופר דאין יכול לברך וכו׳ לאחר שמילא
כריסו מסן יחו׳ ויברך אבן ׳ואוכל׳ ושותי׳
בזעודת שלמה בשעתה׳ פה יכת׳
הר׳ יוסף טוב עלם ז״ל הרוצה
להוציא אחרים ידי חובתם וללכת בבתים
הרבה לעשות הסדר בתוך סעודתו ילך
בכל מקו׳ שירצה ויאכל שם שהרי בתוך
מזונו הוא אוכל ושותה שהרי עדין לא
גמר סעודתו ויוצ׳ שיצא מוציא כדאית׳
בפ׳ ראוהו בית דין כל הברכות שלן וכו׳
אם לא יצא מוציא ואם יצא אינו מוציא
ומסקי׳ דאין מברכי׳ הלחם של מצה וברכת
היין של קידוש הי׳ שא״פ שיצא מוציא
דחובה נינהו וכו׳ ישנו של ערבית וזה כזה
וכן בפ״ק רעל בים ב וכפ׳ החדש ר׳ כו׳
חד טעמ׳ אית ל׳ ג׳ רמב״ש מכאן ויחזור
לביתו ומשלים סעודתו ויברך על מזונו
בכוס שלישי וקד׳ לה״ל׳ אבל רבי׳ שמשון
כתב דלאחר שאוכל וישתה בביתו ויברך
על מזונו אזיל לבית בתי ומברך לכל חד
וחד בביתיה ושתו איכבו כסא דקידושא
ודאגדתא דאכלי ריגה וירקי והוא לא
שתי ולא אכיל בהדייהו ולא מידי כיון ד
דבריך ליה ברכת המזון דקיימא לן דאין
מפטירין אחר הפסח אפיקימון ושטיק לשו
למינה סעודתיה לברוכי ברכ׳ מזו׳ והדר
לבית אחריתי וכו׳ גבי כך והדר אזיל לביתיה
וגמר הגילא על כסא דרביעאה ושתי לה
וגמר לשרא מילתא מקמיה דפ׳ ראוהו כו׳
דאי תיכן לעיל׳ כן ואם ש״ח ולא אכל
מצת אפיקימון וברך על מזונו טוב
לא יאכלנה שאם יאכלנה צ׳ יד לבר המזון

המזון ועל המזון ונפישי להו כוסות ויש
לסמוך על המצה שאחרונה שאכל בסוף
סעודתו שתעלה לו למצות האפיקומן
לפי שכל מצותינו בחזקת שמור הן כך
כתב רש"ז"ל בתשובותיו ׃ ואעפ"שאותה
מצה הנאכלת באחרונה היא בחובה מ
הנאכלת בזמן הפסח עם הבית שהיה
נאכל על השובע ועל אותה שנינו כשם
שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן כך
אין מפטירין אחר מצה אפיקומן וכולהו
בזמן הזה קאמר דאי בזמן הבית דאיכא
פסח הא תנן דאין מפטירין אחר הפסח
אפיקומן דהיינו אחר הפסח ומצה שנאכל
עמו ועל אותה היו מברכי' על אכל' מצה
באחרונה בזמן הבית כאשר שהיו צריכ'
לאוכלה עם הפסח שהיה נאכל על השבע
כדכת' על מצות ומרורים יאכלוהו ועל כן
היו אז בין מצות שאינן משומרות למצוה
בתחלה לפני החגיגה כמו מקמחי' ובצקו'
של גוים שאדם ממלא כריסו מהן ובלבד
שיאכל כזית מצה באחרונה ולפי ש..ת
זריזין לאכול חגיגה ופסח ואחרים לא
הוה אתי למיסרך עליהו דקמחין ובצקו'
שאינן משומרות אבל אנו שאין לנו רגיל'
הפסח עד שוא ויור' נדק אלו שייכו אוכלי'
מקמחי' ובצקו' בתחלה דילמ' אתי למיסרך
עליהו ונראה' נסו ר' יהושע לבניה יומא
קמא לא תלושו לי ברוכסא ובתלב' ודילמ'
שמא אתי למיסרך עליהו הוא דקאמר
ומה לי אם נפסלה בעשירות ומה לי אם
נפסלה בלא שמור אתי למיסרך עליהו
הילכך אנו עושין את הסדר בתחלה על

מצה המשתמרת אעפ"שאינה שלם לשם
חובת מצה כי אם האחרונה ופוטרת את
שאחרונה מברכת הבהני' מברכ' הונתם
דשוב לא עליה לאחר שמילא כריסו מ
ממנה כך מרבינו הקדוש ר' יצחק
מדכפיר' ב' ע' נרפת ׃ ויראה לי כי על
הנכון יש לנו לכבות עביר השעור נוכל
מצה במרור הנטבל בחרוסת זכר ל
למקדש כהלל ובהגבה ונאכל מצה עוד
לבדה כרבנן והכשבה גאמר היו בזמן
הבית עם הפסח בחרוסת לבל אין לוכל
מצה לבדה בתחלה כרבנן ׃ ואחר כך
השניה כחוג דאין מפטירין ודר הכבה
אפיקומן ולא יהבה חזרת וכריך ׃

אברהם בן נתן הירחי

פז נדאמרינן אין מפטירין וכו' ׃
כדאית' התם עון יודליא
ונגזלייה לאבא ור' יוחנן אמ כגון הורים
קליות ואגוזי ולשון פיקירין פיקו מיני
מאכל בקנוח סעודה הכל יין מותר ׃
כדתנן בין הכוסות הללו אם רצה נשתת
ישתה בין שלישי לרביעי לא ישתה ופתיים
לא מבטלא אכילה וכדמוכח בירוש' בין
שלישי לד' לא ישתה נמה שמא ישתכר ׃
והלא משוכר ועומד שוא יין שבתוך ה
הסעודה אינו משכר של יהה ישעוים
משכר שהא למדת שלא ישתה אינו מ
משום דאין מפטירין וכו' ׃ דנעלים
שתיים לא מבטלא הגינה אלא שלא מ
ישתכר ולא יגמור את ההלל גם פ
למדנו מזה מדקאמר שלא ישתכר ולא
יגמור את ההלל בה.. דנ'וא

ולאחר גומר ההלל שרפות בורא מים ואין
דטוב אין לחוש אם ישתכר ועוד מרבנן
בין שניה לרביעי לא ישתה ולא תנן מ
משלישי ואילך לא ישתה ואם מטעם אין
מפטירין הוא כוס ליה למיתני משלישי
ואילך לא ישתה ועוד דאמר מהם ר
דאפיקימון אבו שותין כוס שלישי ורביעי
וגם אם ישתה אחר שם רביעי אפילו יין
אין בו משום רבוי כוסות מדלא תנן מ
משלישי ואילך וא"מ אין כאן לשתות עוד
על השלחן שירא כרבוי כוסות אעפ' ■
שיתירו הירושלמי והמשנה נראה שהוא
מותר ב"כ"ל אבן' ■ פח והשיב רב
עמרם מה ששאלת כבר יום צריך לברך
על נטילת ידים בין קוד' אכילה בין לאחר
אכילה לא אכו צריך אלא בשחרית בלבד
ושרי בפסח מברך ג' פעמים כן ראינו
שאותם נטילה של שחרית אינם עולם
לחכין שאותם נטילה אינם עשוים אלא
לעצמם שכיון שיש אדם קים לן שסידים
שפקין הם לפיכ' נוטל ידיו וחייב לברך
ולסבל נים חייב לברך דכתיב כל אשר יגע
בו הזב וידיו לא שטף במים הא שטף ט
טהור בתיסא אלא מכאן נטילת ידים
מן התורה אבל מים אחרונים חובה הן
ואין טעונין ברכה אלא בפסח וכו' ג'
פעמים הוא מברך עליהם והוא שכיבו
שנוטל ידיו לטבול ראשון צרי' ליטול ידיו
בנוטל שכי שאוח של לחם ומברך בשתים'
אלא מים אחרונים .ן חובה לא מברך
עלייהו עד כאן' ונראה לי כי אותם
שאו' גבר' על שאחרוני' שהן חובה ומצוה

ופרישי הראשוני' והכולל בשלם' סעודה
אבן' ■ פט וכת' רבי' משה ריש מתיבתא
יקיר אחר מזוכו בליל שפסח חייב
לגמור את ההלל ולחתום יהללוך שכך
שכיפו רביעי גומר עליו את ההלל ואומר
עליו ברכת השיר אלו תנן רביעי גומר
עליו את ההלל הייתי אומר בהלל דלא
דמדלגין אותו ועכשיו שפכית גומר
חייב לגמור ולחתום עליו אחריו ע"כ'
מאי ברכת השיר רב יהודה אמר יהללוך
ור' יוחנן אמר נשמת כל חי' והלכתא כרב
יהודה ושן מנהג בשתי' שיבו' ואתא דרב
ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן בהנו הטעם כרב
יהודה כך אמ' רבי' האלפסי' ורבינו
שמואל כתב דעבדינן כתרוי' תנאי' וכתרוי'
אמוראי ועל כוס רביעי גומר את ההלל
וחותם בברכת השיר יהללוך כרב יהודה
אמ' רב ובר' יוחנן דאמ' נשמת כל חי הכי
בברכת השיר דמתניתי' דאלו יהללוך בכל
יום ויום כי הלל אמרי לה ומאי שנא לי"ג
פסח דבקע אלא בא להוסיף עוד ברכה
אחרת לאחר הלל המצרי וקבעוה אח"ה הלל
הגדול שהם מזמו' לדוד יי רועי לא אחס'
ושיר המעלות האחרין שכבולם והלל
הגדול כי' הודו ' ובברכת השיר נשמת
וחותם בישתבח וכן מנהג צרפת אך ■
מנהג ספרד ופרובינצא כרב יהודה אמר
רב כי הוא כתבו רב עמרם ורבי' האלפסי
ז"ל' ותניא ר' אלעזר בן פרטא מוסיף
כם דברי ר' טפל בה דברי ומביק מוסיף
לכשול מחודך ולחטם ולא נחלקו כך ה
קבלתי וטעם נכשול מפני שמי שאחר

שאמ׳ זה לא אמ׳ זה וכן שנים אמ׳ פסוק
אחד וחולקין אותו וכופלין אנא יי אנא יי
וסימן דיאם חריש כרכ״ד. דוד ישי
אחיו שמואל גדולו פסוק בפרשה חשוב
לכפיל כאדם שגומר הסדר. וכן מנהג
צרפת לכפול עד הודו שבסוף. יצ״
וגומרין את ההלל אין מברכין בלילי הפס״
לפי שחולקין אותו באמצע לפי שאין אומ׳
שירה אלא על היין כוס ראשון מסדרו
בקדוש כוס שלישי בברכת המזון כוס ד׳
בהלל שני כוסות מסדרו בהגדה כפור
דברים בעלמ׳ הוא על כן צרי׳ לומר בכוס
שני מקצת הלל ועל שם שחולקי׳ אותו
שיכנו כוס רביעי גומ׳ עליו ההלל שלא
לדלג כראש חדש. יצ״א יסוד העמרמי
בין שלישי לרביעי לא ישתה אלא
כוס של ברכת המזון לבד ולגמור את
ההלל בכוס רביעי מה טעם אין מפטירין
אחר הפסח אפיקומן ולא אחרי סי׳ צ״ה
וכבר אמרנו נ״ל דלא מן השם הוא
אם מן המשנה וקידוש׳. יסוד העמרמי
ואם ירצה לשתות אחר שיאמ׳ הלל הגדול
ברשות בירך דתנ׳ בכוס חמישי אומ׳ עליו
הלל הגדול דברי ר׳ טרפון וא״ח יי רועי לא
אחסר ואי זהו הלל הגדול רב יהודה אמר
מהודו ני׳ ועד על נהרות בבל ור׳ יוחנן
אמ׳ משיר המעלות עד על נהרות בבל
ואנו נוהגין כרב יהודה ואע״ג דפליג
עליה ר׳ יוחנן וכן מנהג בשתי ישיבות וכן
כתב רב שר שלום גאון ז״ל ובהלכות
פסוקות לרב יהודאי ז״ל. ואנו נוהגים
שום מדעם בתר שפיק מון ולא למישתי

בתר פסחא דברכתא ובכסא דהלילא ואי
בעי למישתי מים ישתה. יצ״א וכתב
רב נטרונאי גאון ז״ל ארבע כוסות
של פסח חובה הן ואי אפשר שלא לשתות
ואם לא שתה לא יצא ידי חובתו ואייב מ״
מלקות דרבנן ואם אינו מוצא יין לא
ברחוק כמה פרסאו ואין לו תקנה לסכיא
יין ישראל משוקים במים ויעשה ד׳ כוסות
ש״נ שנו חכמים יין משוקין לא יביא ואם
הביא כשר ושי״ן לקרבן אם הביא כשר
אבל אפילו לכתחלה מקדשינן ומבדלינן
עליה במקום שאי אפשר. ואני אומר
כיון דלקרבן אם הביא כשר דיעבד אבל
לכתחלה לא אבל אפי׳ לכתחלה ואף במקום
שאיפשר למצוא אחר ראוי כדלא איפשר
אף לקרבן כשר להביא לכתחל׳ ואף במקו׳
שאיכשר למצוא יין אם הביא כשר לקרבן
אבן. יצ״א יסוד העמרמי ואותם
שאמ׳ בליל הפסח אשר כתר
לרומיכו וכו׳ טעות הוא מפני שקדוש
אחר בוא בכל המועדות אלא שיש בכל א׳
ואחד מאורע שלו והמרי׳ בע״פ לגבי ב
ברכת המזון דמר קפיד אכסא פגומה
ומר אהבנה פגומה ורב אשי קפיד א
אחביתא פגומה וקפיד לכתחלה משמע
שהיה מהדר אחר יין שאינו פגום משום
שהקריבהו לא לפתוך וכן לכל הברכות
שנתקנו על היין יש להקפיד ולכתוב אם
יוכל למצוא יין שאינו פגום לקדש עליו
זולתי לברכת הנישואין שאף אם בתו אלף
פני אדם בכוס אשתיית. ממנו אחרים
צריך לברך בב״פ דאסור ליסכות ממנו

ממנו בלא ברכה ואין בו דין טעמו
פגמו כי היה לברכה שנאי׳ ש בלעגו
ככל חסרנו שנתקנו על היין ואף ברכ׳
המזון אע״ג דאי בעי אכיל מאי בעי
לא אכיל כיון דאכיל ליה מחייב ליה
בברכ׳ המזון מדאורית׳ דכתי׳ ואכלת
ושבעת וברכת מ״מ יש לא ימנע יין
שאינו פגום טוב לו מלברך על הפגום
מלברך ולקדש בלא יין וכי קפיד רב
אסי אחבית אשבימה המ׳ בחשו׳ קטנו
שלהן כאותן של בני ספרד של חרס
אבל בחבי׳ שלנו כאותן של צרפ׳ יפרו׳
אין להקפיד כך כת׳ רב שמואל ז״ל ולא
יתכן דבין דמשו׳ הקרי׳ בהו כה לפחתך
בדבר תלוי מה לי גדולה מה ליקטנה
ומכין לנו שרב אסי לא היו לו חביות
גדולות על כן כולן יש להקפיד - צד
מצאתי בשם הר׳ שאב והקורא יס׳ את
ההלל צריך להיות ב׳ כדי שיאמ׳ האחד
לשנים הודו ואעפ״י שהדבר ברור הוא
וידוע דר׳ כוסו שתקנו חכמי׳ אף ביחי׳
תקנים וכדאמ׳ ש״מ ברכה טעונה כוס
ואף ביחידי ואין צרי׳ ראיה כי בודאי
היחיד חייב לעשות זכר לד׳ גאולות
כל הרב ביחד מ״מ לעשות מצוה
מן המובחר צרי׳ אדם להיו׳ זריז ונשכר
להתחבר עם חבירו ולהיות שלשה לכל
הפסוקות ולברך בזמון ולקרו׳ את ההלל
כראויתא בגיחי טוב יבקש רצון יהי
רצון מלפני שי״י שנזכה לחזו׳
בנועם יי׳ ולבקר בהיכלו למען שמו
הגדול הגבור והנור׳ ושוכל לבנין ו

בית המקדש במהר׳ בימינו ואז נעשה
כל סדר הפסח בירושלם עיר הקדש
אמן ואמן נצח סלה אבן הע״זרחי״ ··

צח הלכות ערובי תבשילין

יו״ט שחל להיו׳ בשו׳ ע׳ לא יבשל בתחלה
מיו״ט לשבת - אבל מבשל הוא ליו״ט ואם
הותיר הותי׳ לשבת ועושה אדם תבשיל׳
מערב יו״ט וסומך עליו לשבת ב׳ ש״י ומ׳
ב׳ תבשילי׳ וב״ה אומ׳ תבשיל א׳ ואמ׳
רבא הלכה כת״ק דידן ואליב׳ דב״ה
פי׳ הטעם הוא משום דכתי׳ ואית בינ׳
הו׳ וה״ב כו את אשר יביאו וכתם שש
הוא חול דבי״ו באייר ירד להם המן
ואותו ביום הששי בכ״א לאייר שהיה
חול חול מכין לשבת וליו״ט ואין שבת
מכין ליו״ט ולא יו״ט לשבת ·· מ מנהג
כל ישרא׳ לעשות עירובי תבשילי׳
בפת ותבשיל על פי הלכה תרב יהודאי
וכן כת׳ רש״י ז״ל בתשובו׳ וכן כת׳ ר״י מ׳כ׳
דמהאיק בשינה לבשל להיד הוא
ולאמם שאינו לצלות דכל הכי בכלל
בשול ניכהו דכתיב ויבשלו את הפסח
ואינו אלא צלי וגבי המין אמ׳ במסכת
שבת השפת זהו בשולו ואיכא למאן
דאמ׳ לא זהו בשולו אלא אפיית הפסח
לא קרי בשול בכל מקום והכי מוכח
בשם׳ גבי אלו דברי׳ של גוים אסורי׳ הפת
והשלקות ואמ׳ הת׳ בגמ׳ דפת מ״ד דבר׳
שגזרו בשופה הוא כדאי׳ בפ״ק דשבת
וגבי שלקות אמרי׳ בשם׳ מכא. ה׳ מאמר
קרא אוכל בשף. תשבירני ומים

גמ' בפסק וכו' מת מים שלא בשתנו
ע"י האור אף אוכל וכו' ופריך מידי
אור כתי' לא צריך אמה גזא על הפת
א"כ ליתה בכלל שלקות דאפויה ליתי
בכלל בשול והא דתני חנניא אומר
ב"ש א"מ אין אופין אא"כ ערב בפת
ואי' מבשלין אא"א ערב בתבשיל ואין
טומנין את החמין אא"כ היה לו
חמין טומנין מבעוד יום וב"ה אומרי'
מערב אחד בתבשיל ועושה בו כל צרכו
אתשמעת חמין קתני אבל לפת מודו
דצריך פת דאפיה אינה בכלל בשול
כדתנן את אשר תאפו אפו ואת אשר
תבשלו בשלו מכאן א"ר אישע אין אופי'
אא"ע האפוי ואין מבשלין אלא על
המבושל מכאן סמכו חכמים עירובי
תבשילי' מן התורה וליכא מאן דפליג ועקר
פלוגתיהו דב"ש וב"ה דבשול א' על כל
התבשילין אבל בפת כלהו מודו דאין
אופין אא"ע האפוי בין לר' חנינא בין
לר' אישעי' וכי תימא היא מערבי' לידלוקי
שרגא בתבשיל משו' דבשע בשול הערב
מדליקי' את האש תחתיו ואע"ג דאפייה
פת לא הוית במשכן וילפי' לה נמי משבת
מבשול שמכין והתם היינו טעמא דלא
בעי' שם בשול וכיון דדמי לבשול ילפי'
ליה מיניה אבל גבי עירוב בעינן ש
שם בשול ודקאמ' בגמרא לא שנו אא
תבשיל אבל פת לא כדי לבשל עליו הוא
דקאמ' אבל לאפות פת צריך ודקאמרי'
מידי דמליפ בעי או מידי דלא שכיח
ולמעוטי פת ודייסא דשכיחי ולא

מליפתי לענין עירובי תבשילין דלא
מערבי' בהו הא"כ כדי לבשל עליהן אבל
לאפות מערבי' בפת ודייסא כך פי' ר"י
מכ'· ורבי' הקדוש מ"ד כפיר הריהק לנו
הירוש' דפ"ב די"ט דפליג ר' יהוש' אדר'
אישעי' דל"מ אין אופי' וכו' ר' יהושע אומר
אופי' ומבשלי' על המבושל וקימא לן כר'
יהושע שמתי הוא מתלמידי ב"ש הוא
ואין הלכה כמותם ומשבאתי מצרפת
ראיתי בתוס' די"ט פ"ב כך גבי עירובי
חצרות ותא מי' מער' בפת לשבו"ב ג"כ
בי"ט וכו' והעושה תבשיל מער' י"ט כת'
רב אחא מנבחה אך כראי' הדברי' כר"ף
ז"ל וכן עז"ר· ול"חרי שלא התיר הכתוב
לעשות בי"ט כי אם אוכל והצריך לו
במכשירי' ש"ל פה לעשו' מעי"ט וראוי נו
שנקראו הי"ט שבתון כמו שבת דאשי'
וכתי' כל מלאכה לא יעשה לכם וגו'·
ודרשו בו לכם ולא לגוים ועל זה את
מזמנין גוי בשבת אבל לא בי"ט גזירה
שמא ירבה בשבילו וכתב בפסח למען
תזכור את יום צאתך מארץ מצרים וכתי'
בחג וזכרת כי עבד היית ואתיא זכ"ר
לזכרו על היין כל י"ט וי"ט דאיתקוש מ
מועדי' זה לזה מעתה דינם לכל דבר
כשבת זולתי באוכל כמש כדאמרן על
כן ל"ת שאסו' לקנו' ולמכור בו ולשא'
מנא ומתן כלל כדרך שאמ' חכ' בשבת
שבתבו וקראת לשבת עונג וכבדתו
מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר
דבר חפציך אסורי' חפצי שמים מותרי'
שמשדכין על התינוקות ליארס ועל

ועל התינוק ללמדו ספר או אומנות ור
ודבר דבר דבור אסור והרהור מותר
שאסור לחשב חשבונות שצריכים שמא כ
יכתוב אבל חשבון שעברו שאין בהן תועל'
מותרי וכן אמ' שהולך אדם אצל רועה ס
סרגיל אצלו ואומ' לו תן לי טלה אחד כו'
ובלבד שלא יזכור לו שום מקח והול' אדם
אצל חנוני הרגיל אצלו ואומ' לו תן לי כך
וכך רמונים' וכו' ובלבד שלא יזכור לו שום
מקח ואצל מוכר היין ובלבד שלא יזכור ל
לו סכום מדה ואפי' אם הוא כלי של מדה
ימלאנו ותנן בסוף יום אלו שהן משום
שבות אין מקדישין ואין מעריכי' וכו' ויש
לומ' דר' אליעזר שפוסקין צדקה לעניים
בשבת ויש לומ' דהתם שאני כדאית' התם
היינו טעמ' דאין מקדישי' שמא יעב' דהוו מ
מעים נוירם משום מקח וממכר בשכבר
יצא שהקדש מרשותו ונכנס לרשות
גבוה אין יכול לשאלה ואתי למיסרי מ
מקח וממכר ואפי' הכי אם הקדש ש' אם
שעשה עשוי דתני בתוספ' ומנין שעשאן
ישראל בין אנוסי' בין שוגגי בין מזידי' בין
מועטי' מה שעשה עשוי בשבת ואין צרי'
לומ' ביו"ט וכן במעשר יעז תרומה תורם
ומעשר בשבת בין בשוגג בין
במזיד וכו' וכת' שבי ריו"ט במזיד לא יאכל
מהן בשבת ובתר סנהדרין אבל הפוסק צ
צדקה לעניים אפי' אמ' סלע זו לעניים
מותר לשאלה דהא' בתר הכל מעריכין
אמ' רב חמא סלע זו לצדקה מותר לשנות'
בין לעצמו בין לאחר ובין אם זו ובין אמ'
עלי ובן א"ל רבה דלא שנה ותביא שתים

דרבנא כרב צדקה ואין הקדש צדקה מאי
אמ' לא כרב צדקה ולא הקדש צדקה אלא
לאו הני קאמ' צדקה הרי היא כנדר לכל
תאמר ואיפה בהקדש דאילו הקדש אסור
לאשתמושי ביה ואילו צדקה שרי ל
לאשתמושי בים והני מילי עד שלא באת
לידי גבאי אבל משבאת לידי גבאי אסור
לשנותה וכפסחי' פ' אלו דברי' מוקים לאו
דאי מקדישי' כאותו שאין קבוע להם זמן
וכן בשבת פ' שואל אבל חובות הקבוע
להם זמן מקדישי' וכן הוא כירוש' דפסחי'
פ' שאלה וכת' שבי ריט' מגבת הנדרי אל
יקלו בני אדם ליט משום דידעינ' בקביע'
דירה דאמ' בריש יט' דשלחו מתם הזהרו
במנהג אבותיכם בידיכם זימני דגזרי
שמדא ואתי לאיקלקולי על כן יש לאחמי'
ביט' שני שבראשון ועוד אמ' מברין על
שני ימים טובים של גליות ולא הקלו א
אבלים בשני אלא לגבי מת דגדול כבוד
הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה
כדאית' בריש מסכת יט' דאמ' מת ביט' ר
ראשון יתעסקו בו עממים ביט' שני
יתעסקו בו ישראל ואפי' בשני ימי' טובי'
של ר"ה הסמוכה מה שאין כן בשבת ואמ'
רב אשי אפי' בזמן הזה דלא חשיבתיה לן ומתשיבנן ליה י
ריט' שני לגבי מת כחול ש יום רבנן א
למיגז ליה גלימא ולמיגז ליה אסא מן
שמחובר ולתת עליו לכבוד הבריות ס
אפי' הכי אמרי בשבת פ' תולין דשלחו ליה
בני בשכר ללוי את ביט' ראשון ובני מתא
וכו' שלא לשו לא יתעסקו בו לא ישראלין
ולא ארמאין לא ביט' ראשון ולא ביט' שני

שבי ואלו דשלא להו שבי לפי שאינן בני
תורה ועכשיו שא נקבל גדול שאין כהן
בני תורה אין להקנ בשבי שבראשון ׃
וגם רבי יעקב מ׳ בבדם בני אדם ב
בגרפ׳ שהקלו ביט שבי לקבור את המת
וללכת חוץ לתחום ושלא לגם בני בשבר
אינן בני תורה וחתם בני תורה בתמיה׳
ושלום אבן׳ ׃ צח וחמ׳ רבא אלבת׳ גוי
שהביא דורו׳ לישרא׳ אם יש מיהותו
ממין במחובר לקרקע אסור ולערב מ תר
אסורין בכדי שיעשו ואם בא מחוץ לתחו׳
אסורין והבא בשביל ישראל זה מותר ל
לישראל אחר אם יש במינו במחובר אסור
משום מוקצה שמא נתלשו היום ואע״ג ד
דאין בירושלמי דיט אין גוי צריך הכנס
אין הכנה במחובר בכדי שיעשו לערב
יט ראשון דנולדה בוס מותרת בוס
ומשהו בר טביא דאיתצוד ביט ראשון
ואישתחיט ביט שני ואכלו מינים בפרק
שני דעירובין ׃ כך פי׳ רבי תם ביט אלא
שצריך בכדי שיעשו שלא ישכה ממלאכת
אסור הנעשת על ידו מותר לישרא׳ אחר
מיד ולא קתני בכדי שיעש׳ כדתני במחוב׳
דשבי׳ נין מחובר לאיסורא דאורייתא א
לאיסור תחומי׳ דרבנן אבל לאותו ישראל
אסור גזירה שמא ירבה בשבילו ׃ ואין
משגיחי׳ בכף מאזנים בל עקר אף לשמרו
מן העכו״ם שלא ירקב גם כאשר כדרך
בחול רבשי מזו א שוקלין ביט כשו אנשי
מערב אוסרין רק נתנות בכף מאזנים
מן שעבריט מן זרם אין משגיחין בכף
מאזנים על עקר ׃ צט וגים המביאין

בהמות ליום טוב מחוץ לתחום וכוא
יוכ ספוק אם יש לחוש . שבשביל ישראל
הביאום אסורין מדאמ׳ פר׳ הביא ליפתא
דאתייא למהוזא והיתה עיר ברובה גוים
גוים אזייה רבא דבמישא אמר שא ודאי
מאתמל עקורה ושרייה מאי דעתיך
לאוסרה על שבאו מחוץ לתחום הבא
בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר בל
שכן הכא אדעתא דגוים קאייתו לא כוון
דחזא דמפשי ומייתו להו אבר להו ׃ שא
דקימ׳ לן ביום טוב כב״ש במתני׳ שסותר׳
הוצאה וכו׳ עיקר סדבר כך הוא כמו ש
שפרש ׃ וכן פירשו כל רבו׳ בצרפת מ
מתוך שהותרה הוצאה לצורך אוכל נפש
ליום טוב הותרה נמי שלא לצורך אוכל
נפש ובלבד שתהא צורך יום טוב כאותם
ששנינו בית שמאי אומ׳ אין מוציאין את
הקטן למול ולא את הלולב לברך עליו ו
ולא את ספר התורה לקרות בו ערין של
יום וב״ה מתירין אלו לבר שאן צריכן ב
ליום במתוך שהותרה הוצאה וכו׳ למדנו
מזה שאין נסקל בטלטולים אחרים כיאם
לאותם הצריכים ליום וכן מותר להדליק
את הנר ביום טוב כמו דאמר דאבוי ליי ואבי
לכם כדאיתא בפ״ב דיום טוב ובפסחים
וחייבין ביום טוב משום כבוי כמו בשבת
ני הא ר׳ עולא אמר ליה נשמעיה ביומא
טבא זקיף לי שרגא ואותביה ר׳ אבא וקא
תניא המכתפך מן השמן שבנר חייב א
משום מכבה אמ׳ ניה לא אדעתאי ׃ ו
וקשעס דלענין כבוי וגורם לשני יום טו׳
ושבת שוין כי נא הותרה ביום טוב א

שהוא אלא שהנאה שהיא צורך אוכל נפש
אבל הכבוי שאינו צורך אוכל נפש לא׃
ואם יש פתילה אחת כבר מותר לו ביום
פתילה שירצה ואע״פ שיחסר ויכלה השמן
כאשר ירבה ויתר אין זה גורם לכבוי ואע״ג
דפסיק רישיה הנה דאין מתכוין לאותו
הגורם אלא להאיר לו יותר   ועוד אמ׳
קנסא שרי לערוי משוכה ומאסרם כ
להדליק את השמן ועוד שהדלקה עצים
מותרת ואינו גורם לכבוי כאשר הדלקת
רבוי הפתילות שהיא צורך הדלקה׃

ק   וגם מה שנהגו בכל מקום לתת ו
שמן ומים בשפופרת של זכוכית בחול
להיותה דולקת לכבוד שבת ויום טוב א
אין זה גורם לכבוי שהמים אין גורמין
לא את כבויו שלא יכבה עד שיכלה השמן
שבו ואין גורם לכבוי אלא כאותה ששנינו
בפרק׳ נותנין כלי תחת הדלף בשבת
ותחת הנר לקבל ניצוצות בשבת ואין צ״ל
לומ׳ בחול פי׳ דאין זה מבטל כלי מהיכנו
דניצוצות אין בהן ממש וראוי לטלטלו׃
ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה
מערב שבת ואין צריך לומ׳ בשבת מפני
שמקרב כבויו וזהו גורם לכבוי דאסור ו
דפסיק רישיה ולא ימות דהא איפשר שלא
יכבה אבל גורם לכבוי דמאי לא יכבה
מותר כדתנן בפ׳ כל כתבי ועושין מחיצה
בכל הכלים בין מלאים בין רקנים בשביל
שלא תעבור הדליקה׃ ר׳ יוסי אוסר בכלי׳
חרסי׳ חדשים מלאים מים שאין יכולין לקבל האור
שהן מתבקעין ומכבין את הדליקה ולית ה
הלכתא כר׳ יוסי דקא סבר גורם לכבוי

אסור אלא שרבנן דיחיד ורבים הלכה׃ ב
ברכים׃ קא ואמ׳ רב יהודה טלית ש
שאין בה   שאור פושטו וקורא בו
ואם כבה שבה ונר שע״ג טבלא מנער
הטבלא ונופל מאליו ואם כבתה כבתה
ובשבת אבל במניח כעשה בסיס לדבר
שיסו פי׳ דבל אלו גורם לכבוי כן דשמא
לא יכבה אבל נר שאחורי הדלת אסור ב
לפתוח ולנעול דאביי ורבא דאמ׳ תרויהו
מודים ר׳ שמעון בפסיק רישיה ולא ימות
ואסור לפתוח דלת כנגד מדורה בשבת
ואף ברוח מצויה דפסיק רישיה הוא דהא
איפשר שלא יבעירנו׃ במסכ׳ בכורות פרק
ג׳ השוחט את הבכור עושה מקו׳ לקופץ
בו׳ פרק ומשום אלרם תחת צמר מבוכך
ובשעת השחיטה תולש את השער דגזו ו
היכי גוזז דאסור ביום ועבודה ובגמ׳
ב״י כבגדו ביט אסו ומשני דאשג דהב׳
רב דבר שאין מתכוין אסור ב״ש שרי ד
דהוא ליה עוקר דבר מגדולו כלאחר יד
שאין דרך נתלית את השער ולאו היינו ב
גוזז ומקשי ומאי שנ׳ מהבולם את הכנף
והמורטו דחייב ביום טוב ומשני שאני
כנף דהיינו אורחיה׃ למדנו מזה שאסור
ביום טוב לחרוש את הכוס מן הנוצה
שנ׳ ענף נפני השחיטה ואע״פ שלצורך ה
השחיטה הוא עושה הויא ליה מלאכה ש
שאינה צריכה לגופה והסלי עליה אבל א
אסור יש בה וכן סכין נרבי׳.פסי׳ ופסק
בשבת פרק נירא בשמואל דשית ליה ב
בדבר שאין מתכוין כר׳ שמעון ובמלאכה
שאינה צריכה לגופה סית ליה כר׳ יהודה

קודם דחייב עליה דודאי אין לעשות
כן כך קבלתי מרבותי הקדושים מדכפירה
בצרפת אכן י גדולי צרפת החמירו על
עצמן שאין אוכלין מקמח של ניים ביט
בימי הקציר משום מוקצה שמא נקצרו
ונטחנו ביט י צריך דהמגלה דשייען י

קב הלכות ארוסין ונשואין

אסור לעשות חופה ולכנוס ביום ראשון
של פסח וכן בכל המועדים ובחוליהם י
ואעפ שאין כתוב בו שמחה כלא תוקפו
כל המועדים זה לזה שנאמ' בחג המצות
ובחג השבועות וג' ולא עוד אלא שפתח
בו שכתוב תחלה וכת' ושמחת בחגך ולא
באשתך ולא מבעייא שלש רגלים אלא
אף ראש השנה ויום הכפורים ברגלים ה
לענין אבל דיום אחד לפניהם הם כי"ד
יום כלפי הרגלים אחרים והם נכלל כל
המועדות בתפלה ובקדוש ונקרא ב
בפסוק מקרא קדש הילכך אסור לבא
לכנוס וזה שנינו אין נושאין נשים
במועד לא בתולות ולא אלמנות ולא
מיבמין מפני ששמחה היא לו ואין מ
מערבין שמחה בשמחה ומארסין אבל
לא כונסין ובירושל' ר' יעקב בר אחא
שמעלה מן התורה מלא שבוע זאת ונתנם
לך גם את זאת וכדאמ' רבה מלא שבוע
זאת מכאן שאין מערבין שמחה בשמחה
דכתי' זאת חנוכת הבית עשו שבעת ימים
והחג שבעת ימים ואי בעית אימ' מהכא
מלא שבוע זאת ואי בעית אימא מהכתיב
ושמחת בחגך בחגך ולא באשתך ואי בעי'

אמ' מפני הטורח אי נמי משום פריה
ורביה ואעפ' שאסור לישא במועד מותר
לישא ערב הרגל דעקר שמחה וטרחה
חד יומ' הוא ולמאן דאמ' משו' בטול פריה
ורביה שמא ישהו את עצמן עד לרגל
ונמצאו בטלי' מפריה ורביה אחד יומא לא
משהי איניש נפשיה אבל מחזיר הוא את
גרושתו במועד שאינה תחלה לו ואינה
שמחה לו ירוש' הדא דתימ' מן הנשואין
אבל גרושה מן האירוסי' אסור י ובתוספ'
הנשואי' אעפ' שאמ' אסור לכנוס במועד
אבל אם כנסה קודם הרגל יום א' או יומים
יכול ברגל לעשות סעודת ארוסין מפני
שעקר השמחה בחופת חופת לילה הראש'
ויכול לעשות סעודתו בי"ט שכן שנינו
חתן וכל שושביניו וכל בני החופה פטורין
מן הסוכה משום דבעי בוניה לאימרי
בהונה ואין שמחה אלא בחופה ובודאי
כשכנסה קודם הרגל איירי דאי ברגל
הא כת' ושמחת בחגך ולא באשתך י קג
וכתב רבי' האיי בי סעודת אירוסין
שאסורה במועד היא אותה שעושה אבי
הארוסה להרוס דמקרייא סעוד' אירוסי'
וכדתנן לאכל סעודת ארוסין בבית חמיו
ותניא סעודת ארוסי' רשו' דברי ר' יהודה
ר' יוסי אומ' מצוה ומיקרייא נמי סעודת
חתן וכדתנן השולח סבלונות בבית חמיו
ושלח שם כמאה מנה ואכל שם סעודת
חתן אפי' בדינר וכו' אבל סעודה שעושה
הארוס לאבי הארוסה לא מיקרייא ה
סעודת חתן י קד המקדש את
האשה יקדשנה או בכסף או בשטר'

או כשהכניסה אין עליה אבל דלא סמכה
דעתה בקידושיה דסברה שאכן שום
יותר מהני דיוס ולא גמרה ומקנייא ב
כפנה ויאמר לה הרי את מקודשת לי
כדת משה וישראל בטבעת זו ובפני עדים
כשרים אבל שמקדש בעד אחד אין ח
חוששין לקידושיו אפי' שניהם מודים ·
ומברך על הכוס בפה"ג ואקב"ו על העריו'
ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את
נו' חופה וקידושין בא"י מקדש ישראל ·
משום דסליק מנשואות את חופה בריטם
וסדר קידושין ואסר לנו כו' כמו שפירשנו
פי' בלא ברכה אסורה לכנוס כנדה שלא
טבלה אבל שאין מברכין באיסור אין מ
מזכירין כאן אלא כדי להכיר את סדר ש
שאנשים שהתחילו כה תנשאה אסורה לו עד
שתנשא ועד שיברך ברכ' נשואי' כדתנן
במסכת כלה אי כמו מפני שאיסור עריו'
איסור קדושה מזכירו בברכה · ומפני
שפותח וחותם בקידוש וסברא כדאיתא
בכתובות פ"ק תקנו בה ברכה על סכים
בקדו וסברא ומפני שהיא מצוה גדולה
ובן כאילם · קז שאדם בלא ברכ'
אסר את ארוסין ברכה שהיא
מנוס ומברך ברכת ארוסי' בבית חתני'
צריך ברכה שאינה צריכה אחרי שבירך
בשעת שארוסין · ועוד ראיתי שבשעת
שנשואין מקדש אותה והיא מקודשת לו
מכמה שנים ולברך ברכת ארוסין הן
עושין כי לא ברכו בשעת הארוסין ואם
מגיל אחרי שלא עשו מיד שהרי עיכר
לעצייתן היה צריך לברך ולולי דאיכ' למיחש

דילמא הדרא בה: מ"מ סמוך לארוסין יש
לנו לברך · ואם כאמר שלעולם יוכל
לברך מידי דהוי אהיפני הרס שאם לא
כשה בשבת שאינה ורשותו כיכר לעולם
חייב לכנות וראוי לברך על כנוי הרס
בלא קדושי' שביי יכול לברך ורפיא בידים
קו ואין מכה לכנוס בין פסח לעצרת
ולא מפני שיש אסור בדבר אלא
למנהג אבלות על מה שאירע שבאותו
פרק מתו יב אלף זוגו' תלמידי' לר' עקי'
על שלא נהגו כבוד זה לזה · אבל מקדשי'
שאין שמחה אלא בחופה ונשואי' ומי שכנס
אין בו שום איסור גלו' ואך מנהג בברכ'
ופרוב' לכנוס אלא בצומ' ואילך ושמעתי
בשם ר' זרחיה רבי' הלוי מגירונ' שמצא
כתו' בספר ישן הבא מספרד שמתו ר
מפסח ועד פרוס בעצרת ומאי פורסא
פלגא כדתנן שואלי' בהלכות פסח קודם
לפסח ל' יום ופלגא ט"ו יום קודם העצר'
וזהו ל"ג בעומ' · קז וכמקו' שמברכין
בשעת הארוסין מצות שמשליכין ש
שעורים במכנסת לעשות שכר או שיהו
פרין ורבין בשעורי' אף אם אין שם י' עם
החתן או בבר' שהשמח במעונו על המזו'
שאוכלו משלו מפני ששמח' במעונו
אינם ברכת חתנים ולא כמבית' עמהם
ואינה כי אם תוספ' ברכה לענין השמח'
ולכן אין צריך עשרה אבל במקום שאין
מברכין בשעת אירוסין אין מברכין ש
שהשמחה במעונו כלל עד שעת ה
נשואי' שהרי עדיין לא נעשה בענין כלום
על שיקדש לכך אין מנהג באר זמורדתו

מולדתי בפרובנצ' במקומו' שאין מקדשין
אלא ביום החופה נומ' שהשמחה במעונו
בסעודת הלילה שהרי לא קדש עדין עד
יום המחרת אך ראיתי בצרפ' גם בפרוב'
גם במקומות שמקדשין בעת האירוסין
ואוכלין שם ואין מברכי' שהשמח' במעונו
ומעולם לא ראיתי מנהג שמברכי' אותו ׃
וי"ל מדאמרי' בפרקא קמ' דכתובו' רבינא
אי עסק ליה לבריה בי רב חביבא ובירך
מששת ארוסי' ולא אסתייעא מילת' וסדרי
בהו על כן טוב שלא לברך עד שעת ב
החופה אמן ׃ קח קבלתי מרבותי
בצרפת שלבך נהגו לומר ש
שהשמחה במעונו ולא בזבולו או במכו'
ובלשון אחר לפי מה ששנינו בחגיגה פ
פרק אין דורשין שבעה רקיעין הן וילון
רקיע שמים מעון מכון זבול ערבות ׃
מעון שבו מלאכי השרת אומרי' שירה הוי
אומרי' שהשמחה במעונו אמן ׃ וזה
שנהגו בצרפת ופרובנצא שכל החתנים
מתעטפין בציצית בהכנסת החופה יש
לי סמך במדרש למה נסמכה פרשת
ציצית לנשואי אשה דכתיב גדילים תעשה
לך וסמיך ליה כי יקח איש אשה גומר ל
לך חייב בציצית אמן ׃ קט וחופה
נקראת על שם שחופה אותה
בטליתו כדאיתא בהאשה נקנית לא יוכל
למכרה בבגדו בה כיון שפירש טליתו
עליה לשם נשואין שוב אין רשאי למכרה
והמקרא מעיד ופרשת כנפיך על
אמתך כי גואל אתה וכן מעיד בנביא
ואפרוש כנפי עליך וגו' וכתיב וארשתיך לי
באמתכם וזה הוא שכתוב את בתי נתתי
שהכנסתיה לו לחופה ׃ על כן מנהג
צרפת ופרובנצא לתת מפה צנועה ב
בראש ביניהם זכר לפריסת הכנף ש
שפורשין כנף בגדו עליה אמן ׃
קי ראיתי בצרפת בשעת שמקדשין
פורשין טלית אחר על החתן ע
והכלה ושניהם ויש לדבר טעם לפי
שברוב אסיפת העם אשר הוא שם יראה
במקדש אשה בשוק ורב מנגיד אמאן
דמקדש בשוקא משום פריצותא לכן מ
מכסין אותן לקדש בצניעות אמן ׃
ואע"ג דקימא לן כל המצות מברך עליהן
עובר לעשייתן חוץ מן הטבילה של גר
לא נהגו לברך אירוסין לפני האירוסין
דילמא הדרי בהו כדאיתא לעיל ואעפ'
שבכל המצו' העושה המצוה הוא המברך
עליה מתוך שהוא החתן טרוד לא יכוין
לבו לברך אמן ׃ קיא שלשה
ומנים הם לברכת החתנים
שהן שבעה עם ברכת הגפן בורא פ"ה
שהכל ברא לכבודו יוצר האדם אשר יצר
את האדם שוש תשיש שמח תשמח ישמח
חתן אשר ברא משמח החתן עם הכלה ׃
יום ראשון של שבעת ימי חופה אומ' כמו
כן שהשמחה במעונו ואם יש שם עשרה
אומרין שבע ברכות על כוס אחד ולא על
כוס של ברכת המזון לפי שאין עושין
מצות חבילות חבילות וכך מנהג צרפת
אבל בפרובנצא אומרי' ותב בלותו כוס
עצמו שבכר התקינו לומר בו שהשמחה
במעונו והלכך ברכות של מצוה וקדושה

וקידוסם אחת הן אבל ברכת אירוסין ו
ונשואין בודאי אין נאומרן על כוס אחד
שהרי בשתי מקומו׳ נתקנו דתני מברכי׳
ברכת אירוסין בבית האירוסין וברכת ח
חתני׳ בבית חתני׳ ר׳ יהודה אומ׳ אף בבית
שאירוסין מברכין ברכת חתנים. וביהודה
שאנו כדי שיהא לבו גס בה אבל בשאר
מקומו׳ בבית חתנים מברכין אותה. וכיון
שנתקנו בשני מקומות אי איפש׳ להיות׳
בכוס אחד ועוד דזה מותר במועד וזה
אסור במועד דתנן מארסין אבל לא כ
כונסין כזו היא ארוסה ובכקילס שבא ע
עליה׃ וברכת חתנים היא בנשואה וקבא
פליה בחבק ועוד דאמרי׳ במסכ׳ כופרים
ובירוש׳ אין עושין ארוסין ונשואין על כוס
אחד לפי שאין עושין מצות חבילות ואין
לדמותם ליקנה״ז דהתם מעלות יו״ט ו
ושבת קא חשיב וקידושא ואבדלתא חדא
מילתא היא שהרי בהבדלה עצמה מ
מזכיר קדושת יו״ט וקדוש׳ שבת בין קדש
לקדש בין קדש חמור נקדם הקל והבדל׳
היא צריך קדוש כ״ק בשרפת משם רבי׳
מ׳כ׳אבן ׳ קיב וטעם לשם הברכת
הראשונות מפני שבור שעם ש
שמתאספין שם והיא מטבע קצר ואין פ
פותח בה בברוך כברכ׳ הפירות והמצו׳
׳פנים אנס שמוכה שמדברת מענין ש
יצירת האדם לכך פותח בה בברוך שאינ׳
מענין הראשונים אחר שמתחיל נדבר מ
מענין הזווג לכך פותח בה בברוך שתים
האחרונות הן ברכות הסמוכות ואין פ
פותח בהן בברוך שמשית אשר ברא

אעפ׳ שסמוכ׳ לחברתה פותח בה בברוך
משו׳ דאמרי׳ לה בשאין שם פנים חדשות
ואין לה דין סמוכ׳ לחברתה׃ ובל שבעה
אם יש שם פנים חדשו׳ שאוכל שם אדם
שלא אכל אתמול שם מברך שהשמחה ב
במעונו ואשר ברא אבל בשבת בבל ש
סעודה וסעודה מסעודת ערב שבת ש
ואילך אף אם אין שם פנים חדשו׳ מברך
על כל פעם ופעם ז׳ ברכו׳ דשבת כפנים
חדשות היא דאמ׳ בי״ר נש׳ ובבראשי׳ת רבה
ויכל אלהים ביום השביעי מה היה העולם
חסר מנוחה באת שבת באת מנוחה; אמ׳
הכה׳ בואו ונאמר שירה פנים חדשו׳ באו
לכאן וזהו מזמור שיר ליום השבת אבן׳׃
משבעה ועד ל׳ אף אם יעשו בו סעודה
אין נברך ז׳ ברכו׳ שהרי עברו שבעת ימי
המשתה ולא אמ׳ אשר ברא שהיא מברכ׳
חתנים דאמרי׳ התם מאי מברך וסטיב
אשר ברא ואמ׳ מברכי׳ ברכת חתנים בל
ז׳ ולא יותר דשוב אין חתן וכלה מז׳ ועד
ל׳ אף אם לא יאמר מחמת הילולא מברך
שהשמחה במעונו וכן משבעה ועד ל׳ ו
היינו בבית החופה וכשהחתן מיסב
עמהן ואעפ׳ שאינו אוכל דקיי״ל אין ח
חופה׃ בלא שמחה כדאיתא במסכת סוכה׃
ובת׳ רב שלום גאון ברכת חתני׳ כל ח
·כיצד יום א׳ כ״ז עת כניסתן נאספו מברך
נקו מכאן ואילך מברך בשעת הסעודה
על כוס של ברכה בכל סעודה וסעודה
אם יש שם עשרה והתנים מן סמכין ניש
שכ פנים חדשות בבל אחת מברך לא׳׃
ובן מנהג בשתי ישיבות אבל שבת כפנים

כהנים הדשו' רמי׃ קיג ומי שמת
אביו או אמו בתוך ימי חפתו
ישלים את שבעת ימי חפתו דכיון דכתי'
ביה שמחה הוי כמועד ואין אבילות ב
במועד ואחר שישלים את ז' ימי חפתו ו
ינהג ז' ימי אבלו' ואעפ"ש אין נוהג אבלו'
בז' ימי חפתו אסור בתשמיש המטה כ
כדלגבי מועד דאמ' ואעג שאמ' אין אבלו'
ב מועד אבל דברי' שבצנעה נוהג דהיינו
תשמיש המטה וכל שכן בז' ימי אבלות ו
ודאמר שמועד וכת' רי"מ כ' דאין מכבה
לחשוב מקצת היום ככולו אלא ביום שנא'
שיעש לאביו אבל ז' ימים והוא"ל שכן גם
שבכת לענין דברי' שבצנעה נוהג וכדאית'
בריש כתיבו לענין מועד אעפ' שאמרו א
אין אבלו' בו' נוהגת אף בלילה דאין מקצת
השבות כנסת עלינה וחייב לנהוג אבלו'
לר' יוחנן כדמשמע בר"ש כתובות ב"ק
אבן י' קיד ואין מברכין ברכת ח
חתנים עד שיכתוב לה כתובה
דלא מקרי יחוד וחופה בלא כתוב' כדאי'
בכתובות פרק אעפ' דסתם חופה לביאה
קימא והסור לבעול בלא כתובה
כדאמ' רבא שרא למיבעלה בשבתא אמרי
ליה והא לא כתיבה כתובה א"ל אתפשה
מטלטלי ודאמ' ר' יוסי אף בבית שארוסי'
מברכין אותה וביהודה שאבו שמתייחד
עמה מוקמינן לה בדכתב לה כתובה׃

קטו הלכות דבר האבוד המותר

בחולו של מועד פר' אין דורשין ובמועד
קטן שלש רגלים תחוב ליכנס את חב

חמנות התשמור ליחד על חולו של מועד
שאסו' בעשיית מלא' ולא מכרו הכתוב
אלא לחכמי' לומ' לך אי זו מלאכ' אסור ואי
זו מלאכ' מותר' וכת' חב האשיף רב ברמוי
לאסוף בו דבר האבוד ואמ' בתירת כהני'
כל מלאכת עבוד' לא תעשו אפי' מלאכו'
החשובו' לגם עבוד ונורך שיש בהן הבדו'
כים לבטלה שלהן בגון דבר האבוד לא
תעשו יכול אף חולו של מועד יהא אסו'
במלאכת וכו' ואעג דבמועד קטן מסיק
דאיסור מלאכת חולו של מועד מדרבנן
היינו מלאכ' דבר האבוד דכל מלאכ' שאינם
דבר האבוד אסור' מן התור' כדאית' בא'
דורשי' ותני' אידך ששת ימים תאכל רג"ב
וביום השביעי עצרת מה שביעי עצור
מעשיית מלאכ' אף ו' ימים עצורי' מעשיית
מלאכ' ונפרק מי שמפך רב אשי אמ' לא
מבעיא בימי אבלו דאסו' מלאכ' דאורית'
שרי' משמעי' מכל שכן דאסו' מלאכ' בחולו
של מועד מן התור' ובדבר שאינו אבוד
ובדבר האבו אסו' מדרבנ' ושרו ליה רבנן
אפי' מלאכ' דבר האבוד ואיפש' לעשות
לפני החג וכיון מלאכתו במועד שריא ו
מדאורית' וכו' ורבנן אסרוה משו' קנסא ו
דאמ' התם וכלם שכנו מלאכתם במועד
יאבדו וקבעי א"ת"ל צרם אין בגור קנסו
בנו אחריו דאסור דאורי' כיון מלאכתו
במוע' מי קנסו בנין אחריו הי לא ובניעי'
פ' שעולא א"ת"ל כיון מלאכתו במוע' לא
קנסו בנו אחריו דלא עביד איסור דאורי'
מכ' עברו לגוי' ומת מהו שיקנסו בנו
אחריו קין ברש"י ז"ל שאם מת אדם

אדם בחול המועד שיש לומר עליו צדוק
הדין וקדיש שאי זה הספד וחלול המועד
אלא שאלת ויודוי וקבלת דין שמים ו
ואדאמרי׳ אבל מתעסקין בו נכאמו דרש
לו רש ולך יי החסד כי תשלם אדם לאיש
כמעשהו ממעשה ידיו לכפר עליו וכ
וכדדרשי׳ כב ק׳אל תצר את מואב בשביל
שתי פרידות טובות עד כאן במעי׳ מיהא׳
שכל אסורי אלו של מועד למתוכא
קנסיא ולא לגברא דתנן וכולן שכונו
מלאכתן במועד יאברו אבל מלאכת חול
המועד שלא כוכו לעשותם במועד אף
אם הפסידו מועט כגון למישע חביתא
דחמרא ודשכרא דלא נפיש שבידין שרי
ואיכ׳ צ׳ לגזור שלא יעשה אדם מלאכ׳
באלו של מועד זולתי על פיהם להודיע
אי זו מלאכ׳ אסורה ואי זו מלאכ׳ מותרת׳

קיז האייטין והרצענין והאושכפין
שהן עניים וצריכין להתפרנס
מותרין לעשות מלאכתן בחול המועד
בצינעה ואף בפרהסיא שרי לצורך ה
המועד הן עושין ואף במחובר לקרקע
שרינן הכא דקתני ואם אין לו מה יאכל
קוצר ומעמר ודש וזורה ובורר וטוחן
ובוכר שלא ידוש בפירות דחושא מילתא
וכן אורי נמי רבא לרב א׳ בתל מוכר וכ׳ תב
נ׳ די פרנסתו ושלבש כבתם מטכם דתנן
מוכרי פירות כסות וכלי מוכרי׳ בצנעה
לצורך המועד רב חסדי ליה חסדא כחונא
דמועדא מכאן יש ללמוד שמותר לזמר
ולחרוש שכרמים בזמן הצריך לבם בחול
המועד שאם יעברו זמנ׳ ויפסדו

ולכבוד כדבר שהפסידו מועט אף על ידי
ישראל מותר וכ׳ שכן על ידי גוי דהקורם
חסם על ממוכר של ישראל ודבר האבוד
מותר וכן מותר לאגור ולזפות חביות
באלו של מוע׳ שהוא דבר שאבוד ובלבד
שלא יכוין מלאכתו במועד ׃

קיח מצאתי בתשובות הגאוני׳ מי שבא
דבר האבוד בידו ליטא וליתן בצינעה
בתוך ביתו באלו של מועד מותר מפני
שדבר האבוד לאו מלאכה היא אלא דבור
בעלמא הילכך בצינעה היתר גמור הוא
שאפילו מלאכה במקום שיש פרגמטיא
האובדת מות׳ לעשות דקאמ׳ רבינא הוה
מסיק בה זוזי בבני אקרא דשנוותא ה
אתא לקמי׳ דרב אשי אמ׳ להו מהו למיזל
האידנא עליהו א״ל כיון דהאי יומא לא מ
משתכחא לשו מסו והאידנא משתכחא לשו
כפרגמטיא שנו כאבדה ושרי ׃ ובי תימא
מיסא דרבינא הוה ליה עיסקא ולא בעי
למיכלט מיני׳ שיתא אלפי בדינרא ושקיל
לבתר רגלא וכבר ׃ בתרי סר אלפי התם
מדת חסידו׳ הוא דעבד דאי אסו׳ למיזבן
לא בא לידו ריוח כזה כי בדין עשה שלא
מכר ׃ באיסור קא למדת דשרי למיזבן
וכיון שהחמיר על עצמו הרויח בדבר
והצליח ׃ ואני מצאתי בתוספ׳ דמשקין
אלו שאמ׳ כתב אדם חשבונותיו במועד
ומחשב ארבעת יציאותיו במועד ומקבלי׳
קבולת במועד למוצאי המועד אבל לא
ימוד ולא ימנה ולא ישקול כדרך שהוא
עושה בחול מצאתי בירוש׳ פר׳ מי שהפך
את זיתיו ר׳ יעקב בר אחא בשם יסא הדא

הרא שירתא מעייל ומזלא עבידתא אל
מנא אי ידע דהוא פחות מן קרנא מזבין
ואי לא לא מוט' ר' יוסי בר אבון אמ' אגרא
וקרנא קרנא הוא אי ידע דלא מזבין אפי'
מוסיף על שוה יזבין ואי לא לא יזבין
אבן. ורבי' יעקב כתב כך על שלוחות
בחולו של מועד יש שמחמירי' אבל מותר
הוא להלוות דלא אסרו בפרקמטיא אלא
במשא ומתן של דבר שאורש אבל להלוות
ברבית לא הויא כפרקמטיא לאסור ו
ושקיל דרבינא דשבי אקרא דשנוותי' ש'
היו חייבין לו מעות מדבר שאורש שמכר
לכן לא בא לגבות מטלטלין כשבו' מעותיו
וקינו פרקמטיא: דבר האבוד ושרי.
ועוד כתב רבינותם שהיה רבינא
נותן לשם מעות לפני שבזיר על היין
שיתנו לו כבזיר ושוו ששני ליה תרי ש
שפייתא כדאמ' בא' זשו בשך וא'ל' רב אשי
לרבינא דאמולי אמלי נבך ושרי דלא שו
אמ' לו בשכר ששוו מעותיך שאם ירצו לא
יתנו לו אלא מעותיו וגם הוא לא יוכל ב
לבקש מהן אלא מעותיו אבל שלוחם דאי'
עין פרקמטיא ודאי שרי. וכת' רבינו
עקב מ'כ' על פרקמטיאה שמוזדמנת ב
במועד קרובה לשבר ורחוקה להפסד
שאם לא יקנהה במועד לא ימצאנה אחר
שמועד אפילו שני אבורש ודבר האבוד
מפורש במועד קטן כגון זרעים ששם
וכונסו דפרק משקין אבל מה שלא בא
לידו אינו דבר האבוד ומפרקמטיאה
דרבינא דשקיל לשתר דיגלא וכו'. יש
להביא ראיה בהתר כדבר שבא לידו ש

שיוכל למכור בלא איסור שאם היה ש
איסור מה חידוש השמיענו שתלמוד של
כ דאי יש לו לשתותו אלא בגרשי מותר
שיש ושמחיר על עצ"ו ולכך פריך דומי'
דשמיא דשבת פרק כל כתבי דשנוא חסיד
שנפלה דליקה בשכירו ושיבע שגויים א
מלכבות שדליקה וכעשה לו בש ויירח
בשמים ובבוס אעפ"י שהיה צריך שהרי
אזרו בברי שבא לכבות אין אומ' לו שבש
ואל תכבה ודומייה דשמיא דברכות פרק
אלו דברים דשמא דעבר כשוגג כב'ש
ואשכח ארבקי מ'ר מרבפירא. אך
על פרקמטיאה שמזדמנת בחולו של
מועד כראה מתוך ירושלמי ש. בזתי
למ..לה שוות' לקבותה וגם למכור את
שחורתו אי מוזלא בגל עבידתא בין קרנא
בין אגרא אבן. וכתב רבי' שקרוש ב'ע
שגם לאותם שמחמירין לאסור שלוחות
בחולו של מועד אין לאסור אלא כשלוחם
נעשית במועד אבל לשתנות ולקח ע
ערבות במועד על מלוה שלאחר שמועד
לשיות שזה מותר והואיל שכן שוה גם
להלוות למועד ושירות שלו כאכם שבת
ראשונה שמועד כתובה ואם ישכנם
יותר יתן שרבית משום ולשנא אפשר
שזה מותר שגם כפרקמטיאה גמורה
אם ילוה ישראל לגוי מעות שלא ברבית
על שחורה על מנת שאם לא יפרעם
לסוף שלושה ימים שתהא שחורה קנויה
לו נאותו ישראל אי אפשר שבוא ש
מותר שהרי אין עוד שחורה זאת נעשית
לאחר שמועד אבן שירא"ו ז"ל. שלבות

קיט הלכות נדה שפירשת לבל יקלו בני אדם

תנן בשבת בפ"ק מעש' בתלמיד א' שקרא ושנה ושמש ת"ח הרבה ומת בחצי ימיו והיתה שואלת אשתו מה זה ועל מה זה נזדמן לה אליהו ז"ל אמר לה בתי בימי כ נדותייך מהו אצליך אמרה לו חס ושלום לא נגע בי : בימי לבוניך מהו אצליך אמרה לו אוכל ושותה עמי וישן עמי בקרוב בשר ולא עלה מעשה אמ' ברוך המקו' שהרגו שכ' ואל אשה בנדת טומאתה וכו' הגי' פא הזאת בכל ספרי עולם · ויש לתמוה וכי היו מחמירי' בימי נדה דאורי' מימי ליבון דהנה והלא בנדה דאוריתא אף אם תראה כל ז' ופוסק' לערב שביעי טובלת ומשמש' ואלו בזבה תשב ז' נקיי' בלא דם כלל ותטבו' ותשמש על כן הגיר' על הנכון כמות שהוא בפרקי אבות ס דר' נתן בתי בימי זבתיך מהו אצליך א"ו לא נגע בי בימי לבוניך מהו שהיו מ מחמירין בזיבה מהם מימי ליבון · ואם הגירסא כהכין או אתייא שפיר : ימי ליבון הן שהיא סופרת ז' נקיים ולובש' בגדים לבנים שאם תראה בהן תכיר מיד ותספור את המנין גם שני הגירסות יש לתמוה עליה' והלא בלא טביל' הן בחזקת אלא יש לפרש שזה המעשה אחר תקנת ר' זירא היה וטבלה ראשונה לאחר נדתה כדין נדה דאוריי' וספרה ז' נקיים כתקנ' ר' זירא לטבול אחרים ושואל לה אליהו ז"ל בימי נדותייך כל ז' ראיה ראשונה קודם טבילת הנדה מהו אצליך א"ו לא נגע בי לפני הטבילה בימי לבונייך אחר טבילת הנדות מהו אצליך אכל עמי ושתה עמי וכו' ברוך המקום שהרגו שהרי אמר תו' וכו' כלומ' ומאחר שהחמירו בזבה ועדיין לא טבלה אחר ז' נקיי' כי אם אחרי שבעת ימי הנדות הרי היא כזבה וזה שלא המ'לה שהרי אמר תורה ואחר תטהר לפי שלא היתה זבה גמורה אלא בתקנת ר' זירא בדם טיפה כחרדל בעלמ' כך קבלתי ו מרבותי בצרפת אברהם בן נתן הירחי :

ולכך אינה מברכת על הספירה כבעל ספירת העומר שאם תראה ותסתור הרי עשתה ברכה לבטלה שלא נשא הכת' פנים לתורתו שנאמר עלם קלונו לעולם וכו' א' שלא נשא הכתוב פנים לתורה וא'ל אשה בנדת טומאתה עד שתטבול דכתי' שבעת ימים תהיה בנדתה תהא בנדתה עד שתבא במים לטבילתה כתורת כהני' וכתיב במדין אך במי נדה יתחטא מים שהנדה טובלת בהן וכתי' בזבה וספרה לה שבעת ימים אחר תטהר אח' שתספר בספירת שבעה נקיים תטהר במים חיי' או במי מקוה שהטהרה היא הטבילה כ דכתיב אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור מה מעין בידי שמים אף בור ומקו' בידי שמים מימי גשמים נקוו וקיימי' וכת' יהיה טהור לכל הטמאות שהן על שם ואשה שטבלו באלו ויהיו טהורים :

ושאילו מקמי רב יהודאי גאון ז"ל : טבילה לנדה מן התורה מנין ואמר ק"ו ממנ"ע ומה הנוגע בה טעון טבילה נדה עצמה לא כל שכן דבעיא טבילה

תא שמע נדה שלא טבלה איתה באיסור
נדתה ומצאתי בתשובות הגאונים
שבכמה מקומות נדה שטבלה
במקוה לא עלתה לה טבילה בזמן הזה
דכולהו נמי ספק זבות שויניהו רבנן
מתקנת ר' זירא וקי"ל · דאמר רבי זירא
בנות ישראל הן החמירו על עצמן שאפי'
רואות דם טפת כחרדל יושבות שבעה
נקיים וכל שימים במקוה שבאמ' ולמקוה
המים קרא ימים אבל נדה דאורית' עלתה
לה טבילה במקוה אבל לא הזבה דתנן
ר' יוסי אומר כל הימים מטהרין בזוחלין
ופסולין לזבים ולמצורעים ולקדש בהן
מי חטאת דכתי' ביה בזב ורחץ את בשרו
במים חיים וטהר עד כאן ·
ואני שכותב אומר כי זאת התשובה
היא הטעות רוב ב
בני אדם בספרד בכמה מקומות שאין
נשותיהן חפיצות לטבול כי אם במעין
ונמצא אומר שנהגו קולא יתירה שטובלו'
במרחצאו' ונזקקות לבעליהן על כי אינן
יכולות לסבול קרירות הנהר ורחיצתן
ב נף מרחצאות לא תטהרן מטומאתן
עד שתטבלו במעין או במקוה ובועלין
נדה ושניהן בהכרת · והתשובה
מטושטשת מאד ואינה צריכה לפני ראמ'
בתורת כהני' אין בין זב לזבה אלא שהזב
טעון ביאת מים חיים ואין הזבה טעונת
ביאת מים חיים ויעידו עליכו שמקראות
דהזב כתי' מים חיים כדאמרן ואלו בזבה
כת' וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר
ובכל מילי ועיקר טהרה דתני' אך המעין

ובור מקוה מים יהיה טהור לכל הטמאות
וכדאמרי' לעיל וכן כתב רבי' האלפסי
במסכת שבועות והביא הברייתא דתורת
כהנים וכן עקר אברהם כן היו חי ·
וכן מנהג בכל גבול ישראל בספרד
וצרפת ובפרובינצ' ברוב
שמקומו' שטובלות במקוה במקום שאין
להם מעיין · ועוד מצאתי והלכתא
כרב דאמ' זבה שהפסיקה טהרה בשלישי
שלה ומסתברא בשלא ראתה בשלישי א
מתחלת הלילה כלל אפילו טיפת דם ב
כחרדל שאם ראתה ופסקה שוב אינה
סופרתו למנין שבעה שהרי בנות ב
ישראל הוא שהיו עושות כך שיום ש
שפוסקות בו סופרות אותו למנין שבעה
ובזמנם היו מחזירים שהרי השבעה ·
ימים צריכין להיות כולם נקיים ושלמים
בלא ראיית כלל ואף על גב דאמרינן ש
דכל חייבי טבילות טבילתן ביום כמו ש
הזב והזבה · ביום טוב בפרק
אין צדין אמר רמי
בר חמא בטיפה מקטע רגליהון ש
דקצביא ודבעלי נדות מפורש באגרת
ויקרא רבה שכין שלשה שנים ב
יהיה לכם ערלים לא יאכל · וכתיב לא
תאכלו על הדם מה ענין זה לזה אמ'
ליה הקב"ה לעץ ממתין לו אתה שלש
שנים ולאשתך אי אתה ממתין שתשמור
שלשה שנים כדרך לערלה אתה ממתין
ולאשתך אי אתה ממתין עד שימנה
את דמה כך מצאתי · השיב רבינו
יעקב מגזרתו שנגזר על חליצין שני

שגר היו רגילות שרואים לטבול אחר ז'
ימי נדה ולאחר כן היו סופרות שבעה נ
נקיים וטובלות משום הא דר' זירא ו
ואז היו מקילות בלבון משום דאמרי' בשילהי
נדה אמינא לך אסורה ואת אמרת לי
מותרת דהיכא דאחמור אחמור היכא דלא
אחמור לא אחמור והיו אומרות דמשום
חומרא לא גזרי' משו' הרגל עבירה אלא
איסור תשמיש לבדו וסא דבדקה אליבו
ז"ל להסיא בימי לבון כביה היה וידע ש
עיניה ו.א כמו ודאי דמפקי עלה ת
אמוראי דישן כמו לקורות היאך היה
מעשה שלא היה בקרוב בשר ר' מש ואפי'
שכי נענש עליה ואכור לעשות ואם לא
שפירשו כך האמוראי' שיתי מתיר היכר
מתב ק על שעכיכים שמפרש שם אבל
עכשו הס"ל ומרנו' שלמו שהיו מחמי'
מחמירי' כליבון בקבלה שהיה בידם בלא
שפס לא ישגר כעיני יעקב בר מאיר כש

קב דין היולדת כדין תורה ודין מנהג

בקבלת הלכות י יולדת כיון שעברו
עליה ימי טומאתה לזכר שבעת ימים
ולנקבה שבועים וטבלה מיד מכאן ואילך
כל דמים שתראה עד סוף מ' לזכר ועד
סוף פ' לנקבה כלן טהורים. והשמש עם
בעלה כשנון לבד עונה האחרונה כ
ברוקין דקי"ל כרב דאמ' מעיין אחד ה
הוא שתורה טמאתו ושתורה טהרתו ו
ואפי' בלא ספירת ז' ימים נקיי' והוא היא
עיקר דין היולדת מן התורה והדבר
ידוע כי בקבלת שגאוני היא זאת החומר'

מדר' זירא בנות ישראל וכו' ושיא הלכה
פסוקה כדאי' בברכות אין עומדי' להתפלל
אלא מתוך הלכה פסוקה כדר' זירא בנות
וכו' ואמ' כיון שיש אשה היודעת בזוב
ואין אנו עכשו מכירין בין דם לזולתו מ
דאין אנו שכל דם שתראה בתוך ימי ט
טוהר ואלו דם זיבות וצריכין שתשב ז'
נקיי' לאחר שתפסוק כין שפסקה בתחלת
ימי טוהר בין באמצען בין בסופן לעולם
לא תטהר לבעלה עד שיעברו עליה ז'
נקיים בלא דם כלל ותטבול במעין או ב
במקוה ותטהר לבעלה. וכן כת' הרי"ף
עלה דר' זירא דאמ' הן החמירו וכו' והיכן
כמו עברו ימי טוהר יתבה עליה ז' נקי'
ובתר הכי טבלה במי מקוה ומשתרייא ב
לבעלה ואשמ' דלא נפיק ימי טוהר כיון
דיתבה בהו ז' נקיי' והנו לא חיישא שרייא
וזה לשונו ואשה שהפילה ואינה יודעת
אם זכר אם נקבה תשב לזכר ולנקבה
ומטילין עליה חומרא שתשב שבועיים
בטומאה כנקבה ותשלי' עד ל' וג' יומי עד ימי
טוהר שלה כטוהר זכר וכן המפלת אתיכ'
בשר או שליא תשב לזכר ולנקבה כדאמרן
ותו לא מידי אכן. אך רבי' שעדי' לא כך
כת' כדין תורה כמ' שכתבתי לעיל שתטבול
לסוף ימי טומאה לזכר ולנקב' בלא ספיר'
ז' נקיי' וכת' אבל היום הזה אין לנו דין זה
וחכמים עשו חזוק לדבריהם להחמיר ו
מדר' זירא דאמ' בנות ישראל כו' שילכך
לכך תשלי' לזכר ז' ימי טומאה ולנקבה ש
שבועיים ותפסיק שבעה נקיים ו נ"ל
אז תהיה מותרת לבעלה עד סוף

עד סוף מ' לזכר ועד סוף פ' לנקבה אפי'
הרואה בכל יום ויום כל הדמים. טהורים
ותשמש עם בעלה וכשלמת ימי טוהר
לזכר ולנקבה אם תראה טפת דם כחרדל
טמאה. שיא ולא תשמש עד שתפסוק
הדם ותספור ס"ז נקיים ותטבול ותהא
מותרת לבעלה ואם תלד זכר ונקבה יש
לה דמי טומאה וימי טהרה ולנקבה כדאמ'
ואם הפילה ולא ידעה מה הפילה יש לה
ימי טומאה כנקבה וימי טהרה לזכר ד
דמטיני' אותי' לחומרא וכשלמו ימי טוהר
לזכר ולנקבה צריך להתרחק ממנה עונה
או יום או לילה ואם היתה עונתה שהיה
רגילה עמו אחר סיום מתרחק ממנה
מתחלת היום וטובלת בלילה כדתנן חייבי
טבילות טבילתן ביום נדה ויולדת טבילתן
בלילה ואף מז' ואילך לא תטבול אלא
בלילה משום סרך בתה אבל משום גנבי
או משום צנה או משום אריותא או משום
פחדא תטבול מח' ואילך ובעת שתטבול
צריכה לחוף ולטבול שלא יהא דבר חוצץ
בינה ובין המים ולתקן שער ראשה במסרק
שלא יהו השערות קשורות קודם טבילה
ואם תטבול בליל שבת לא תוכל לתקן ר
ראשה במסרק כל כך סמוך לטבילתה
מפני איסור השרת שיער בשבת תעשה
ערב שבת וכן ערב יום גדול שקרי אשה
חופפת ביום וטובלת למוצאי שב' ובעת
שטובלת תברך על הטבילה ובכל נבון
ובזיון הנית היו מברכין אותה ברכה מי
שהיה נוגע בטומאה בבית או אין ס
שמשמשין ותטבול בבבור זו בגיס או.

במקוה או במים נגררין דרך קרקע ו
עד כאן דברי רבינו שעריה שהעתקנו
מלשון ערבי אל לשון הקדש ו תר
והזהרתם את בני ישר' אזהרה לבני ישר'
שיפרשו מנשותיהן סמוך לווסתן וכמה
אמ' רבה עונה או יום או לילה לפני ה
תשמיש הקבוע שלה וכל שאינו פורש
סמוך לווסתה אפי' היו לו בנים כבני אהרן
מתים דכת' והדוה בנדתה וסמיך ליה
אחרי מות וכו'. הפורש הויין לו בנים זכרי'
בנ' להבדיל וכתי' אשה כי תזריע ו וכל
המקדש עצמו בשעת תשמיש הויין לו
בנים זכרים דכתי' והייתם קדושי' וסמיך
ליה אשה כי תזריע ומ' יקדש עצמו כגון
מעשה דאימא שלום אשתו של ר' אליעזר
שלא היה מדבר עמה אלא בחצי הלילה כו'
וכגון בחלתי בנים בשכר שמפסיקין על
הבטן שיזרעו נשותיה' תחל' ויבר' קדושי'
כן ואין משמשין מטותיהן ביום וכלא
מבית הכסא לא ישמש מטתו עד שישהא
שיעור חצי מיל מפני שדר של בית ה
הכסא מלויהו והויין לו בנים נכפין וס' י
וכן סא דאזהרה לבני ישראל שיפרשו
מנשותיהם סמוך לווסתן יש אליהא דעת
ממני על מנהג ספרד ששמעתי ני ס
שיולדת זכר אף אם תפסק ז' נקיים בתוך
ימי טוהר לזכר ולנקבה לא תטהר את
עצמה לעולם עד סוף מ' לזכר ופ' לנקבה
ומניין בא להם זו שאומרא להחמי' בתוך
ימי טוהר שהן מן התורה אף אם לא
תפסק כלל יותר משאר נשים אזהרות
בפסיקות ז' שלא דם דיה לגרש שנעתה

בספיקה אם הם כשאר הנשים זבות
ולכשתפסקו בתוך ימי טוהר תטבלו
ותטהרו לבעליהן וזה המנהג ראוי
להעבירו וכן מנהג בריפת ופריבנצא
לבנות הנשים בימי טוהר כשאר נשים
זבות לספור ז' נקיים ולטבול ולטהר
לבעליהן כדברי ההלכות וכל הגאונים
ומתקנת ר' זירא ואילך ומשום דלא
בקיאין בחזותא דדמא · אבל ראיתי
מקומות שמקילין בתוך ימי טוהר ד
דלאחר שפוסקת ז' נקיים טובלת ו
ותטהר לבעלה אף תהי שופעת בכל
יום עד מלאת ימי טוהר לזכר ולנקב'
וכן כתב רבי' סעדיה ז"ל · והואיל ויצא
הדבר באיסור בשם הגאונים ז"ל אין
להקל על דבריהם משום שנ' אל תבוז
כי זקנה אמך · עוד רעה חולה ראיתי
שבימי ליבון הן אוכלין שניהן בקערה
אחת ונוגעין זה לזה לחבק ולנשק
ואינן נזכרין מדתניא דבי אליהו כו'
ואמ' לה ב"ה שהרגו וכו' שאף בשרחצה
באלף מרחצאות בתחלת ימי הליבון
במנהג או לסוף ימי הליבון או שרוחצ'
בחמין וחופפת סמוך לטבילתה לא
יצאה מדין זבה גמור ושניהן בהכרת
עד כי תטבול במעיין או במי מקוה
ואסור ליגע בה אפי' באצבע קטנה
וזהו שאמ' כל מלאכות שהאשה עושה
לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ ממזיג'
הכוס מידו לידה והצע' המטה בפניו
והרחצת פניו ידיו ורגליו שאלו הן
באין לידי חמוד יותר משאר מלאכ' כו'

שיבאו לידי הרגל עביר' לפני הטבילה
ואף אסורה לאכול עם בעלה בשלחן
אחד באותן שולחנות קטנות שאנו
רגילי' לאכול כמו שהיו רגילין בזמן
התלמו' כדמשמ' בגמ' ומפורש שהתם
בהלכות פסחים מתוך שהן קטנים
ומתקרבי' זו לזו וצרי' להפסיק ביניה'
שלא יבאו לידי הרגל עבירה אבל גם
בשלחנות ארוכי' וגדולים שלנו יושב
זה בראש השלחן וזה בראש האחד
ובשני מפות דאיכא היכר גדול ביניה'
ואיכ' שכוי אפשר שהוא מותר אך לפי
מה ששנינו לא יאכל הזב עם הזבה
מפני הרגל עביר' נראה שהוא אסור
אף בשלא נגעו דשלא כרחין לאו בקער'
אחת בדרך למיתני לא יאכל דהא כת'
ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב
אפי' קריבה בעלמא אסור ומייתי כמי
כיוצא בו בא' שנים אוכלים על שלח'
א' זה בשר וזה גבינה ואינן חוששין
ובשאינן מכירין זה את זה אבל אם
מכירי' זה את זה אסו' ותרי אחי ובעלה
מכירין זה בזה ואם כן אף בשלחן
א' אסורין אף אם ארוך ק' תמה דהא
בשלחן א' קאמ' ולא כתן אלא בין קטן
ובין גדו' ולא תימ' לא יאכל הזב עם הזב'
אבל לשתות מותר דה"ה שתיה בכלל
אכילה בכל דוכתא כדא' בסוף יומ'
ועוד השתא מגיזת הכוס מידה לידו
אסרו לשתות בכוס א' לא כ"ש דאסו'
שלא יבא לידי הרגל עבירה ומי' אפש'
דוקא יין ושכר שיש בהן שמחה וניבא

לידי עבירה אבל מים אפשר שיבא ש
מותר ומ״מ כשאסרו חכמי׳ מזיגת הכוס
לא חלקו בדבר והכל אסרו למזוג מ
מידה לידו וכל שכן לשתו׳ עמה בכוס
אחד אף המים וכן משמע בשאלתות
דרב אחא דכל בשלחן אחד בין קטן
בין גדול אסור דלא משוי חלוק בדבר
וכן כתב נדה אסורה למיתב ולמיכל
בפתורא בהדי גברא כדתנן לא יאכל
הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה ·
אך יש מי מפרשי׳ דדוק׳ בשלחנות ש
קטני׳ אבל גדולי׳ מות׳ אך לא נהיגי׳
לכי מהאי ברית׳ דב׳ אשכבי׳ המכירי׳
זה את זה אסור ואף בשלח׳ גדול עד
ק׳ אמה מדלא פליג למתני בדידיה
חלוק אף במכירין זה את זה בין ש
בשלחן קטן בין בשלחן גדול אבן ·
וכת׳ הר״ר משה בר׳ מימון ז״ל בספר
קדושה באיסורי ביאה וכו י״א מנהג
שבוש בשנער ובארץ הצבי ובספרד ו
ובמער׳ באם ראת דם בתו׳ ימי ה׳ לא ת
ה׳עפ׳ שראתה אחר שספרה ז׳ נקיים ו
וטבל׳ הרי סופר׳ ז׳ נקיים אחר שיפס׳
הדם ואין נותנין לה ימי טהר כלל
אלא כל דם שתרא׳ האשה בין דם קשי
בין דם טהור סופרת ז׳ נקיים אחר ש
שיפסק הדם ודין זה בימי הגאונים
נתחדש והם גזרו שלא יהא שם דם
טוהר ליולד׳ כלל שזה שהחמירו בנות
ישרא׳ על עצמן בימי חכמי התלמוד
איכו אלא ברואה דם שהוא טמא שי
שיושב׳ עליו ז׳ נקיים אבל דם שראתה

בימי טוהר אחר ספירה וטבלה אין
לחוש לו שאין ימי נדה רא׳ לא בגד
ולא בזבה כמו שאמרנו ושמענו ר׳
שבארץ צרפת מקומות יש שבועלי׳ על
דם טוהר כדין התלמו׳ עד היום את׳
הספירה והטבילה מדין טומאת ה
היולדת בזוב ודבר זה תלוי במנהג
ועוד כת׳ זה שתמצ׳ במקצת המקומו׳
שהנדה יושבת ז׳ ימים בגרתה ואעפ׳
שלא ראתה אלא יום אחד ולאחר הז׳
תשב ז׳ נקיים אין זה מנהג אלא טעות
הוא ממי שהורה להם כך ואין ראוי
לפנות לדבר זה כלל אלא אם ראתה
יום אחד סופרת ז׳ נקיים אחרין וש
וטובלת דליל שמיני שהוא שני לאח׳
נדתה ומותר׳ לבעלה וכן זה שתמצ׳
במקצת מקומות ותמצא תשובות לא
למקצ׳ גאוני׳ שהיולדת זכר לא תשמש
מטתה עד סוף מ׳ יום לזכר ועד
סוף פ׳ לנקבה ואעפ׳ שלא ראתה דם
אלא בתוך הז׳ ואין זה מנהג אלא טעות
הוא באותן התשובות ודרך המינות
באותן המקומות ומן הצדוקי׳ למדו
דבר זה ומצוה לכופן כדי להוציא
מלבן ולהחזיק בדברי חכמי׳ שתספור
ז׳ ימי נקיים בלבד ובפ״ז כתב ולמה
אין אנו מצריכי׳ את היולדת בזוב
לספור ז׳ אחר ז׳ של זכר ואח׳ שבועי׳
של נקבה מפני שימי לדתה וימי נדתה
שאינה רואה בהן עולין לה לספירת
שבעה וכן כת׳ רי מכ׳ דהלכת׳ דרב׳ בי
דפליג אדרבא בהא׳ ובהלכות יעל

על קנ"ס דקיימא לן כאביי חשיב הלואי
לדידה שאינה רואה כהן אבל רבי' ה
אלפסי ז"ל ורבי' סעדי' מ"כ שפסקי' כרבא
ואפי' בזדון יבוא מחרבי שבעה נקיי'
ביולד' כזוב אחר ז' לזכר ושבועי' לנקבה
ודוק ותשכח הכי פירשתי׃ קבא

הלכות ברכת טבילת הנדה׃

גרסינן בבכורות פרק עד כמה אמר ר
רבינא סילק כרם קוצה לה חלה ומברכת
להפריש תרומה מכאן פסקו כל הגאונים
דעל טבילת נדה מברכת לפני שטבילה
ומתפללת ומברכת בכל הברכות כנשים
טהורות ורא"מ שאול כל שמצות מברך
עליהן עובר לעשייתן חוץ מטבילת גר
בפרט דגבר שאל ולא טבל כאילו לא מל
אבל כל שאר חייבי טבילות כזב וזבה
ונדה ויולדת מברכין ואחר כך טובלי'
דהא דרבא בזמן על' בתלת שני בר יהוד'
בדברי תורה דאין דברי תורה מקבלין
טומאה וכו' ובטליה לטבילותא כדאיתא ב
בפר' מי שמתו ותנן זב שראה קרי ונדה
שפלטה שכבת זרע כו' הא לאו שני קורין
ומתפללין ואין צריכין טבילה וכן זבין י
ומצורעין וכו' בלי כרות מותרין לקרות
בתורה ולברך ולהתפלל וחייבין בכל מ
מצות האמורות בתורה כשאר גמורי'
דאין דברי תורה מקבלין טומאה דלא כ
בתנאית דה למלאכי השרת ׃ וכן כתב
רבי האי ורבי' האלפסי ורבי' יעקב ורבי'
שמעון מנרפת הורו כן ואמרו שמותר ל
לפרסם הדבר ולהורות כי שוא הלול השם

שטובלות ומעכבות הברכה עד אחרי ה
הטבילה כי אם נשתנית ברכה זו משאר
הברכות וגם מה שנהגו לברך אחר נטילת
ידים טעות הוא בידם אך רש"י ז"ל כתב ד
דבגר אחר שטבלה מברכת על הטבילה
דכיון שהיא טמאה מוטב לברך בטהרה
ולא בטומאה כדתניא בתרומות מפני מה
אמרו בעל קרי לא יתרום מפני שאינו ב
יכול לבר' מפני מה אמרו ערו' לא יתרום
מפני שאינו יכול לברך ובשאלת' מרובה
עזרא תקן טבילה לבעלי קריין ואעג'
דהאידנא בטיל עלמא בתלת שני אפי' הכי
טבילת האדם צריך לברך בטהרה כדאמ'
יבאי שמעתי שמקילי' ושמעתי שמחמירי'
בה פירוש שמחמיר בה מאריכין ימיו וש
ושנותיו בברכו ואעפ"כ נהגו לברך לפני
הטבילה׃ קבב דין חפיפה ירוש'
אין צריך חפיפה אלא לנדה
ישראלית אבל לא לכהנות שעוסקות ב
בטהרות בפר' בתרא דנדה אמרו שצרי'
חפיפה סמוך לטבילתה ואם סמוך
לחפיפה טבלה אינה צריכה עוד לחוף
ולטבול ואם לאו צריכ' לחוף ולטבול ולכך
צריך חפיפה כדי שלא יהא דבר חוצץ ע
עליה בשעת טבילה וכת' ורחץ את כל ב
בשרו במים שלא יהא דבר חוצץ בינה
לבין המים ואר' יצחק נימה אחת קשורה
חוצצת ג' אינם חוצצות שתים איני יודע
וכל דבר שמקפי' עליו חוצץ דאמ' ביבמו'
וכבדה דבר תורה רובו ומקפיד עליו
חוצץ שאינו מקפיד עליו אינו חוצץ וגזרו
על מיעוטו שמקפיד משום רובו שמקפי'

שמקפיד ועל רובו שאינו מקפיד משום
רובו המקפיד אבל על מיעוטו שאינו
מקפיד לא גזרו וכל דבר גלד וטיט וכבר
שוא חוצץ והפי' דיברא דבוסליתא עד ת
תלתא יומין לא חייצא מכאן ואילך חייצא
ואעפ"שאמ' אם כמוך לחפיפה טבלה א
אינה צריכה לחוף ולטבול אבל מקו' טבל
ועלה ונמצ' עליו דב' חוצץ אעפ' שכתעם
באותו המין כל היום כלו לא עלתה לו ט
טבילה ואעפ' שבדק לפני הטבילה את ע
עצמו דכשמא לא בדק יפה יפה כ"כ ל'
אכן 'י אבל ר"י אומ' דהתם לטהרות אבל
לבעלה תלינן לקולא ואעפ' שאמ' שצריך
לחפיפה טבילה כיון דלא איפשר בי' כמו
אם חל י"ט במוצאי שבת והיא ליל טבילתה
וטבילה בזמנה מצוה כדתנן כל חייבי ט
טבילות טובלין כדרכן בין בט"ב בין
ביום הכפורי חופפת בערב שבת וטובל'
למוצאי שבת וכן אם הלו שני ימים טובי'
במוצאי שבת וטבילתה בליל י"ט השני א
חופפת בערב שבת וטובל' בליל י"ט שני
אעפ"ש נתרחקה הטבילה שני ימים מן
החפיפה ומכאן והלכה אשה לא תטבול ו
אלא בלילה משום ברך בתה ואף מיום ש
שמיני ואילך אבל משום אריותא או רשו'
גנבים ריבוי צנה התירו הא מורים
כדאית' התם ועוד מקוה בים ויש סכנה
לדבר או שהמקוה רחוק מן הבית או צ
צריך ליתן שוים מים כוורין ולא תיעשה
בטבילה היכא בלילה זונתי יום אותו ת
לטבול ביום בשריבי ואילך · וזה שנהגו
בנשים לסקוף את עצמן בכשבאים בחים

לא מפני שצריכה אלא רשו חכמי סדור
שמא בפעם א' לא תטבול יפה את גופה
תחת המים ובג' פעמי' אי איפשר שלא ת
תטבול יפה וי"א לפי שכל דברי חכמים
משולשי' כמנחת בקבור סעום אבל זו סן
ג' פעמי' וכן קופה זו כ"ש ר' רבו' בוניל
אכן 'י בשחיטת חולין פ' השוחט אמ' רב
נדה שנאנסה וטבלה טהורה לביתה פי'
לבעלה דבעלה אזל בתר נשא ואולי' לא בעו כ
כונה ואסורה לאכול בתרומ' ור' יוחנ' אמר
אף לביתה לא טבלה וצריכה עוד לטבול
ופסק רבי' חננאל ז"ל כרב דמסדר רב
ספא כותים דרב ורבי ז"ל פסק כר' יוחנן
ואנן דאין אנו יכולי' לסבריע אם הלכת' כ
כרב או כר' יוחנ' כלים שנפלו במים ונדה
שנאנסה וטבלה צריכין טבילה בלא כרב'
הכן קיי מי · ונמהלוקת כבי כבל לכבי
אר"ן ינרה"ל אנשי מזרח נדה משתרשת
בכל צרכי הבית הוץ ר"ג וכרי' אינה מוזג'
לו נות הכוס והיבנו נ' צ"ה לו את המטה
לפניו ואינה מרחצת פניו ורגליו ואנשי
מערב אינה נוגעת לו בדבר לא ולא ב
בכלים שבבית ומדוהק שהתירו נתניק
את בנה · ונוהם שהרת הצבון א נה
חוצצת בטבי' ונטיל ידיה דתנן טי נוחו'
ואלו חוצצי' נגדב נצק בתרת הצפורן כו'
ואלו שאין חוצצין צוהק בתרת הצפון ו
וטעמ מש' ו כצן ריהון וזוה נה מדקדק
אבל טיט הבא האלי' כמו צוהם הבא מן
הזוהמא לא מהדקא ומיבה רוצנת ומס
שבירשי שצריכה ננקר שיניה ונכרניס
בשעת טבילה להחמיר בתבון שמא

שמא יתעסק בהן ואפי' לא יתעסק
טוב להחמיר בפרו'. אמ' רב מיקל אדם
כל גופו בתער פי' במקו' שאין דרך הנשי'
לתקן עצמן בתער אבל במקום שדרך
הנשים לתקן עצמן בתער דהיינו בית
השחי ובית הערוה אסור משו' לא ילבש
גבר שמלת אשה אבל תחת הזקן שאין
שם פיאות מותר. ודוק' במספרי' אינו
אסור מדברי תורה אלא מדברי סופרים
דאלו' במספרים כעין תער ובזקן ובבית
השחי ובבית הערוה אבל שלא כעין תער
מותר אפי' בבית השחי ובבית הערוה.
וי"א בתער אסור דפעמים שהנשים מ
מתקנין השיער שלהן בתער ואסור משו'
לא ילבש וגו' ודאמרי' מיקל אדם כל גופו
בתער איירי במספרי' כעין תער ובמקו'
שאין דרך הנשים לתקן ומנורה שום ד
דפאת פאות יש שאוסרין אפי' במספרי'
בפאת הראש וכעין תער וליתא דפאת
פאת היא אלא בזקן כמו שכ' ר"י מ"כ ובס"ק
דשבעות וחייב על הראש שתים אחת כ
מכאן ואחת מכאן ועל הזקן חמשה שתים
מכאן ושתי' מכאן ואחת באמצע מדמדמי
להו לסדרי אלמ' דהוו באיסורייהו דמה
ראשו בזקן אסור בראש והיינו תער אבל
במספרים מותר לגלח בין בראש בין
בזקן וכן בתוספת' דחשו איכו חייב בגלוח
הראש עד שיגלח בתער כמה דתניא ב
בתורת כהנים לפי שיש בראש מה שאין
בזקן שהראש אסור במספרי' כבתער מה
שאין כן בזק' בנזיר איירי שאסו' במספרי'
כבתער וקרא דכתי' כיה תער לא יעבור

על ראשו לא להתיר מספרי' כלל אלא לאו
דוקא תער אלא היכא דכת' השחתה גבי
זקן תער דוק' והכי מוכח דהא' ויש זקן
מ"ט כ' כראש ובר' עין בנזיר פר' שלשה
מינין דנזיר ולוים מגלחין תגלחת מצוה
ואם גלחו שלא בתער לא עשו ולא כלום
והשתא' יכין מה'. בריך רחמנא דסייע'

קכג הלכות מילה. אעפ' שאמרו
כל המצות כול'

מברך עובר לעשייתן חוץ מן הטבילה
במיל'. אינו מברך אבי הבן להכניסו אלא
לאחר מילה שמא יארע דבר קלקול במיל'
ונמצא מוציא שם שמים לבטלה וכי תימ'
תקיעה ושחיטה נמי לא ליחוש הכך בירך
ותני מקיים להו מילה ביד אחר היא ע"י
ימור דמקיים לה הילכך לאחר עשייתה ש
היא וכן מבסג בשתי יבמות וכן כתב ר"י
מ"כ וראייתו מדתנו רבנן המל אומ' בא"י
אמ"ה אקב"ו על המילה. אבי הבן אומ'
אקב"ו להכניסו בבריתו של אברה' אבינו
והעומדי' שם אומ' כשם שנכנס לברי' וכו'
בפר' ר' אליעזר המל בשבת אלמ' אחרי ש
המילה הוא ובי תימ' והא כל המצו' מברך
עליה' עובר לעשייתן ועוד להכניסו לבא
משמע כדאית' בפ"ק דפסחים בלבער
לבוני עלמ' לשנה משמע כי פליגי בעל ב
ביעור ומשום זה שכתב רבי שאחל ל
לברך להכניסו לפני המילה וכן שמעתי
שהוא מנהג בצרפת. אך ר"י מ"כ השיב
מה' ר' אליעזר דמילה בראש' והלמד דקוד'
משמע לשנה הכי ר"ל אקב"ו להכניסו ב
במנוחי בבריתו של אברה' אבינו שכבר

בעבור שעשינו ולא להכניסו אל הברית כי
אם המצוה דעד שלא מל היה ערל ואסור
בפסח ובתרומה כדיליף ברים ערל ב
ביבמות ומשמלו הוא יצא נו מכלל הערלות
וראוי לחנכו עתה בכל המצות וזהו הוא
להכניסו שהכנסתיו בברית שבר כמו ה
הנה דם הברית אשר כרת יי עמכם על כל
הדברים האלה וכמו כן המילה היא הברית
שבינינו לבין הבה לכן אחר מילתו מברך
שזכה להכניסו לברית הבה לקבל מעתה
כל מצותיו בברית זו ׃ אקי"ש נוטריקו'
אשר קדש ידיד מבטן כתובה בפרקי
ר' אליעזר הגדול ועליה אין להוסיף וממנה
אין לגרוע סמך לדבר שמעתי ואת
בריתי אקים את יצחק ׃ ידיד זה אברהם
וכן הוא אומ' מה לידידי בביתי באברהם
דורשו בנדרים אברהם אבינו מקודש
מבטן היה כת' כי ידעתיו למען אשר יצו'
את בניו וכת' בטרם אצרך בבטן
ידעתיך ׃ וחק בשארו שם זה יצחק ׃
וצאצאיו חתם באות ברית קדש זה יעקב
ובניו ׃ באות ברית קדש זו המילה שהיא
עשויה ביו"ד שהוא סימן לעולם הבא ה
שנברא ביו"ד שצדיקים וקדושים שבאותו
הדור מועטים כדאית' במנחו' פ' הקומץ
רבה באות ברית הקדש כ שהיא עשויה
בקולמוס שאותיין מן השעורות שלמעלה
יותר מאותן של מטה שלא יעשה ברית
שפכה ׃ לה צ"ל זרע קדש ידידות שארנו
משחת הם ר' גב את ברם בריתך שני"תי
אפיריך ׃ ובהגו על ישראל נתת בפי
הולד מן היין שישתה מן הכוס שמברכי

עליו וכן מנהג להשקות את החתן ואת ה
הכלה גם שנאין שבהם נאמו שתתברך
בפרי בטנם ׃ וכ זוף כ"ל בי כן מנהג
לתת בפי הילד מן היין ובשאומ' בדמיך
חיי ׃ אלהינו ואלהי אבותינו קיים וכו'
ובא וימל אברהם את יצחק בנו ובא הודו
לי"י כי טוב ׃ מנהג כל ישר' לאומרו משו'
דאמרי' במקבלה ותרא אותו כי טוב הוא
שנולד מהול וזהו הודו לי"י כי טוב כי כ
כבר זכה למילה וראוי להכניסו למצות ו
כ"ק כתרפ' אבן ׃ ואמ' מר רב צדק גאון
מביאי' לפניו מים בספל ומיני הדס וכ
ובשמי' שריחם נודף יפה ומוהלי' התינוק
על המים שיפול דם המילה לתוך המים
ורוחצי' בהן ידיהן לכל השוערי' הם להודיע
כי הנה דם הברית אשר כרת יי' בינו ו
ובינינו ׃ ואמ' רב י. ודא' גאון ז"ל כ"ר
שמלו במקו' שאין אב מברכי' להכניסו כו'
ו. ן מוכח בהאהם בקנית והיכ' דלית ליה
אב בי דינא מחייבי למימהליה דיליף לה
מקרא וכיון דהם חייבין למולו בראוי
עליהם לברך אבן ׃ כת' ר' יף ז"ל המל את
הגרים אומ' אקבו למול את הגרים וכו'
בורא הברי' המל את העבדי' אומ' אקבנו
למול את העבדי' וכו' והטע' לפי שהברכו'
האלו במקו' על המילה הן ואין כאן כוס ׃
גאבר אבל רב עמר' כת' המל את הגרים
ואת העבדים מברך אקבו על ה
המילה ואחרי המילה יברך בי בזה אחרת
למול את הגרים ולמול את העבדים ׃
וכן מצאתי בהלכו' רב שמעון קיירא וכן
מצאתי בבראשי' רבה פרש' מו וכ"ע"ד ׃

קיח כתב מי שמל גר או עבד גדול
יכסה את הערוה ויברך על המילה
ואחר כך יטול למרבו שאם הם קטנים אין
צרי' לכסותם וכל שכן בני ישראל קטנים
שערלי ישראל כמולים חשיבי כדאיתא
בנדרים ומייתינן לה בכמה דוכתי פר' הנודר
מן הערלים מותר בערלי ישראל ואסור
במולי אומות העולם דכערלים דמו על
כן יש לתמוה אפילו גר ועבד קטן יצטרך
לכסות את ערותם ומאי שנא גדול אכן ׃

קכו קטן שחלה ממתינין אותו׃
למול עד שיבריא בתרפה מולין
אותו מיד קטן שנולד כשהוא מהול צריך
להטיף ממנו דם ברית ואין מברכין ׃
א"ק כ"ו על המילה אלא להטיף דם ברית
ואמרי' בשבת פ' ר' אליעזר דמל את הבן
לא נחלקו ב"ש וב"ה על נולד כשהוא מהול
שצריך להטיף ממנו דם ברית על מה
נחלקו אם מחללין עליו את השבת שב"ש
אומ' מחללין וב"ה אומ' אין מחללין ׃ קכז
ופסק רבי' שאלפסי ז"ל כרבה דאמ'
היינו שמא ערלה כבושה הוא וצרי' להטיף
ממנו דם ברית אבל שבת לא מחללין
עליו מספיקא ורב יוסף פליג עליה ס
והלכתא כותיה דרבה בר מעשה קנין
ומחצה וכן כת' רבי' האיי ז"ל דהכי אשמיענ
דכוותה דצריך להטיף ממנו דם ברית
אך אין מברכין אקבו על המילה אלא אם
בן כראית נעשים ערלה כבושה אבל
מברך להטיף ממנו דם ברית ׃ קכח
נהגו בצרפת ובספרד כשמכניסי'
את הנער לבית הכנסת אומ' שמואל בקול

דם ברוך הבא והעם עונין בשם יי ברוך
המוהל בשמחה כמ"ש אכן ׃ קכט
נהגו בכל גבול ישר' לעשות כסא
לאליהו ויש לי סמך בפר' דר' אליעזר לפי
שנזרו בימיו על הברית ונתקנא בו ב
וברח לו ונתחבא במערה ויאמר יי לו מה
לך פה אליהו ויאמר קנא קנאתי ליי אלה'
ישר' כי עזבו בריתך א"ל הקב"ה חיי וחייך
על שקנאת על המילה כל זמן שיעשו את
המילה תעיד עליהם שקיימוה לפיכך
מושיבין כסא הכבוד למלאך הברית שנ'
ומלאך הברית אשר אתם וכו' ויש סמך
לדבר בפרקי ר' אליעזר לעיל מיסך כל
ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא
היו פורעין מפני עכוי הדרך וכשהיו י
שראל מוהלין היו נוטלין את הערלה
ומטמנין אותם בעפר והיו ישראל נוהגין
כן עד שגדלה מלכות ירבעם ובטלם עד
שבא אליהו ז"ל והחזירם וקיימו דכתיב כי
עזבו את בריתך בני ישראל אכן ׃ ויש
סמך לחול ושמתי את זרעך כחול הים
וגו' והיה מספר בני ישר' כחול הים וכו' ויש
סמך לעפר והיה זרעך כעפר הארץ מה
שכתבנו בפרקי דר' אליעזר המל מל ולא
פרע כאלו לא מל פרשו כל חכמי ישר' ולא
פרע ולא קרע שאחרי שמל אותו קורע
בצפרני ידיו בגודל ואצבע את העורות
העליונים כמשך כל העטרה שתתגלה
כולה שאלמלא יגלה אותה כעלמא כמו
ופרע את ראש האשה כאשר שמעתי מפי
הריוט אחד שהיה מוהל ולא פירע ומוזן
והיה מתגדל הילד בבתולים וסבאתי לו

לו רא"ש מדאמ' ביבמות פ' הערל לא נתנה פריעת מילה לאברהם אבינו שנ' ומול את בני ישראל שנית ופריעת מילה למרכו שהפריעה קורא מילה לשון ימל קצירו חתך ובעל כרחין מדאמרי' ומול את בני ישראל שנית ל"ל שבשעה שיצאו ממצרים עשו להם מילה ופריע' וא"ל הכא ליהוש' מהליכתי שנית כי הני דמהלו ממצרים דא"ה ר' ליהושע כתבה ולא למשה לימא ליה שוב מול או ומול את בני ישר' מאי שנית שנית למצרים ופירוש הפסוק כי מולים היו כל העם היוצאים היו פרועי' וכל העם הילודים וכו' ולא מלו לא פרעו אלא מילה לבדה עשו וזהו דאמ' בפר"ר אליעזר שבכ' ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא היו נפרעי' משום שעבוי הדרך וכן כתב הר"ר שמעון קיירא ואני שעבר שעברתי את המוהל הקוה במדינ' בירגוש ונתתי אחרי' תחתי ואשר למדתים זכרה לי אלהי לטובה. אבן י' בפרקי ר' אליעז' שמל מרחיצין את הקטן בין לפני המילה בין לאחר המילה ר' אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום הג' שחל להיות בשבת שנ' ויהי ביום הג' בהיותם כואבים וגו' ואמר יוחנן הלכה כר' אלעז' בן עזריה בין בחמין ש הוחמו מערב שב' בין בחמין שהוחמו בשבת בין רחיצת גופו כל בין הרחצת המילה וכל שכן ביום הראשון ב דרכו ופסקי רבוותא כר' אלעזר בן עזריה וכדפסיק ר' יוחנן. תחבושת לילד שיולד. נהגו בספרד ופרובנצא לקחת הלבון ביצה ומעורב בשמן זית ה היטב ונותנין בו חלוקי הבגד חתיכות בגד מנוקבות לתת המילה ולהכניס העטרה בהם שלא יחזור העור למקומו ויש מקומות שמערבין חלבון הביצה ב בכמון כתוש הדק היטב. ובצרפת נהגו לכתוש הכרפס היטב ולערב בו שמן זית או שומן תרנגולת ואלמוני כי הלוייס בלע"ז ואין תחבושת טוב ממנו: נהגו ברוב מקומות ישראל לעשות סעודה ביום הברית ויש לדבר סמך מן המדרש ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק ביום ה"ג מל את יצחק. וכן משמע שנהגו חכמי התלמוד דרב פפא הוה עבד לרבנן שהשמחה במעונו אי לאו דאיכא צערא דינוקא כבדק: וכן כתב דוד ע"ה אספו לי חסידי כרתי בריתי עלי זבח וברית זו מילה. הכא': ירוש' פ' בכל הצלים המול ימול מכאן לשתי מילות אחד למילה ואחד לפריעה אמר קרא או אמרה חתן דמים למולות מכאן לשתי מילות במילה ולפריעה ולציצין:

קל דין איסור פת של גוים:

בשלהי עבודה זרה אמר רבא הלכתא נותן טעם לפגם מותר ומסיא עכברא דנפל לחביתא דשיכרא ואסרים רב. להוא שכרא לא ידענא טעם דרב אי משום דקסבר נותן טעם לפגם אסור: ולית הלכתא כותיה אי משום דקסבר עכברי בשכרא אשבוחי משבח: וכתב רבינו יעקב מנוחתו כבוד שזהו דבר

דבר פשוט דנותן טעם לפגם מותר כ
כדאית' בפ' אין מעמידין בשמעת' דשלקו'
של גוים ולא״ה לא הערכנו אלא אף קדרו'
של גוים שהם מחזיקין לשון כקדר שאינ'
בת יומא וכל כל כליהם בחזקת שאינן בני
יומן ונותן טעם לפגם הן ומותרין וכן
מוכח בכמה מקומות בתלמוד דתנ״ן ה
השפשפין של גוים שסוחטו חמין כיורה ג
גדול' אסור כיורה קטנה מותר וסא תני'
אחד יורה קטנה ואחד יורה גדולה מות'
לא קשיא הא כמאן דאמר נותן טעם
לפגם אסור הא כמאן דאמ' נותן טעם
לפגם מותר ונבי שמן ודבש של גוים א
אמ'. למאן ביחוש להו אי משום בצילי נותן
טעם לפגם הוא ומות' וקורט של חלתית
דאסו' משום דאפשקי ליה בסכינא ואענ'
דאמ' מר ונותן טעם לפגם מותר הכא
אגב חורפא דחלתיתא הויא ליה נותן ט
טעם לשבח ולא גזר במה דהיתה כל ר
כליהם של גוים אנו מחזיקי' אותם כאינן
בני יומן ולכך הם נותנין טעם לפגם
ומותר ביעולם ביעולי גוים לשון פ
פליטת האיסור שבכליהם ולשון המקרא
כי שם נגעל מגן גבורים מכ״י משוח ב
בשמן דרך המתלחמים למשוח המגינ'
להחליק החצים והרמחים והחניתות ו
שיזרקו עליהן ופלגו החרב מעל השכי
שאינו נא כמשחו ופירשו ישלום

קלא ובסוף עבודה זרה הלוקח כלי
תשמיש מן הגוים וכו' שם היא
כתובים בהלכות שבעלם וסיפא וכולן ש
שמטבילם כאן עד שלא יטביל ולא יגעיל

ולא ילבין תני חדא אסור ותניא אידך
מותר לא קשיא הא כמאן דאמר נותן ט
טעם לפגם אסור הא כמאן דאמ' נותן ט
טעם לפגם מותר הא לאחר שהם כ
כליהן בחזקת שאינן בני יומן מחזקינן ל
להו והוו להו נותן טעם לפגם מותר
ומהשיא בריתא דשפשפן של גוים. התיר
רבינו יעקב מנוחתו כבוד קערות שלנו
שסדתיא בקדרה של נכרי בת יומא ש
שהגיעול שלא כתל כמים שאינן עשוי'
לתבשיל וכענין שאמרו מתירין פת של
גוים משום גיעולי גוים מההוא דבוספן
של גוים ושלום אכן' מצאתי בתשובות
הגאונים ומאן דאכיל פת של גוים אינן
מלקין אותו אבל מוכיחין אותו ואסור
לומר שמועה מפיו בבית המדרש ו

ובעבודה זרה פרק אין מעמידין
אמר רב כהנא אמר רבי יוחנן פת לא ה
הותרה בבית דין מכלל דאיכא למאן ד
דשרי אין דבי אתא רב אסי אמר פעם
אחת יצא ר' לשדה ורא״ז מקום רחוק לת
לתלמידים ואמר אין כאן פלטר מהו רא״ו
חכמים לחוברה משום חתנות אלא מה
ראו חכמי' לחוברה בשדה בשבורין שעם
לומ' פלטר גוי ושתי ר' את הפת והוא לא
אמר אלא פלטר ישראל ותו אמרי מכבית
ואכיל פת של גוים בין מצדי שעדות ש
שבעיר ואמר להו רבא נרבנ' לא תשתעו
בהדיה דאיכא דקא״יל בשמא דאדמא' ר
דאיכא משום בישולי גוים דהיינו גזרת
חתנות דמשום גיעולי גוים ליכא
בדאמרן במניבו . למדין

במצינו למרין דאם במגא פלטר ישראל
אסור לאכל פת של גוים משום בשולי ג
גוים משום חתנות וכן מצאתי בירושל'
דיציאות השבת וכת נאו בתבשילי גוים
בוא · פת מסלבי אבו אומ' במקו' שאי'
תבשילי ישראל מצויין כדין הוא שתהא
פת של גוי' אסור ועמעמו עלים והתירו'
במקום שאין פת ישראל מצויה מפני ד
חיי הנפש ובלבד מן הפלטר לקנות ·
ובמחלוקת בני בבל לארץ ישראל אנשי
מזרח אוסרין פת שלהם שאפה גוי ·
ומתירין פת גוי ובלבד שיבו. שם ישראל
ומשליך עץ בתנורו ואנשי מערב אוסרי'
אותה כיון שאין עץ לא אוסר ולא מתיר
ואימתי היא מותרת במקום שאין דבר
לאכול ועושה כי שלשה ימים שלא טעם
כלום אז התירום לו מפני חיי נפש וכ
ובלבד מן הפלטר שלא מכר בשר מימין
בחנותו ובכך מותרת הפת בתבשיל
אנשי מזרח מתירין פולין ששלקן גוי וכן
חגבים · ואנשי מערב אוסרין מפני
שמערבין שלוקין של בשר בשלוקים של
פירות · ומצאתי בתשובות הגאוני'
כי מותר לאכול פת של גוים בשבת אם
אין לו פת אחרת כדאיתא בירושלמי ד
דעמעמו עלים והתירום וכו' ואין גוזרין
גזרה על הצבור אלא אם כן יכולין לעמוד ג
בה והכא בשבת שאין יכול לעמוד בה ו
ולהתענות בשבת מותרת · במצינו
למרין כי פת של' גוים אין בו איסור אלא
משום בישולי גוים ומשום חתנות ובהתני'
בעלמא מותרת כדאיתא בעבודה זרה

פרקא בתרא · האי תנורא שגר נכ
ואפה ישראל אי נמי שגר ישראל ואפה ג
גוי אי נמי שגר גוי ואפה גוי ואתא ישר'
ואתי חתויי שפיר דמי ותניא הניח ישר'
בשר על גבי גחלים ובא גוי ומספך עד
שיבא מבית הכנסת או מבית המדרש
ואינו חושש · שופתת אשה קדירה על
גבי כירה ובאה גויה ומגיסה בה עד ש
שתבא מבית המרחץ או עד שתבא מן ה
ספוק ואינה חוששת הרי לך שנגמרו ביד
גוי מותר וכל שכן נגמרו ביד ישראל :
ואיתמר נמי אמ' רבה בר בר חנה אמ' ר'
יוחנן בין שהניח גוי ואפה ישראל בין ש
שהניח ישראל ואפה גוי והפך גוי מותר
ואינו אסור עד שתהא תחלתו וגמרו ביד
גוי · פת אמ' ר' יוסי שלש מלאכות יש בו
בתחלה ובאמצע ובסוף · במצינו למרין
כי בהשלכת עץ בתנור יצא מדין אסור
בשולי גוים משום חתנות כאנשי מזרח
שהן בני בבל והיינו אחתי חתויי דתלמוד
בבלי כמו' וכיון פת שלנו וכפת שלהם ה
הבני בני ולבישולי גוים ליכא למיחש כ
כדאמרן כדבש ושמן של גוים שפשט ה
התירו בכל ישראל כדאיתא בעבודה זרה
שמן ר' יהודה הנשיא ובית דינו התירוהו
והשכרי נותן טעם לפגם מותר ואמרי'
תנו בעבודה זרה עלה דשויה בכורין
סעם לומר פלטרגני והתיר ר' את הפת
ואפי' למאן דאמר פלטר גוי לא התיר
ר' אלא בשדות אבל בעיר לא משום חתנ'
ובשל כופרים הלך אחר המיקל ·
ועוד יש לי ראיה נסתר דתנן בפסחים

בפסח כל שעה · חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור בהנאה ושל נכרי ש שעבר עליו הפסח מותר בהנאה · ורבא מוקי למתניתי' כר' שמעון דאמר חמץ בין לפני זמנו בין לאחר זמנו אינו עובר עליו בלא כלום ומתני' לר' שמעון וקנסא הוא דקניס שואל ועבר עליה בבל יראה ובבל ימצא וכי קניס בעיניה אבל על ידי תערובת לא · וכיון שהוא דליתני בחמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר ב באכילה · ואידי דתנא רישא בהנאה תנא סיפא נמי בהנאה דכיון דליכא ב בדנכרי טעמא דקנסא מותר אף באכילה ואורח רבה לטעמ' דאמ' רבא גבי הוינן בי רב נחמן כדנפקי שבעה יומי דפסחא הוה אמר לן פוקו וזבינו לן חמירא דבני חילא ואעפ' שנאפה קודם יציאת המועד למדנו שחמץ של נכרי מותר בכולם ·

וכן פסק רבינו אלפסי כרבא דמוקי למתניתין כר' שמעון ופת של נכרי דליכא טעם קנס מותרת באכילה ·

ובירושלמי דפסחים חמץ של נכרי וכו' הא באכילה אסור · מתניתין במקום שנהגו שלא לאכול פת של גוים אבל במקום שנהגו לאכל פת של גוים אף באכילה מותרת ואולם הבבלי פוק ס ק שמעינן דפת של גוים מותרת בכ כינס במקום שנהגו · ומעתה ירושלמי ש דשנת במקום שנהגו שלא לאכל פת של גוים ועוד יש לי ראיה להיתר מדתניא בת כפתא ומיתי' לה בהכל שוחטי' ר' מזן של עובדי עבירה אחר קבבה מותר מיד

מפני שמחליפין בשל גוים ואוה ליה ח חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח שמותר באכילה ויש שגורסין מפני שמחליפין את השאור · ובכל מקום קצת יש לדחותן אלו שלשה הראיות דמיוצאי ש שפשה שאין מוצא פת אחר מותר אך מפני חיי נפש דידוש קשה וכל שכן ד לדעת אנשי מערב סוף דבר אין שהתר פשוט בידי וכשל נפש שמושל על נפשו לא יאכל פת של גוים אם ימצא לו פת שתר ושבח אני את הספרדיים מלאכול ישר כחם · · · אמן' סלה ·

קלב הלכות יין נסך

שבריכות · בעז' פרק ר' ישמעאל אמ' רב תינוק בר יומו עושה יין נסך פירוש ליאסר בשתיה אבל הלוקח עבדים מן הגוים ומלו וטבלו לאלתר אין עושין יין נסך בלל כלל לא ורב נחמן אמ' שאני קטן בן יומו אין עושה יין נסך פירוש ליאסר אף בשתיה שאין עושה יין נסך אלא מי שיודע בטיב עבודה זרה ומ ומשמשיה אבל הלוקח עבדים מן הגוים אף על פי שמלו וטבלו עושין יין נסך ליאסר בשתיה עד שישתקע שם עבודה זרה מפיהם וכמה אמר ר' יהושע בן לוי עד שנים עשר חדש · וכתב רבינו שאלפסי והפלינו רבוותא בהא מילתא איכא מאן דסבירא ליה כר' הלכתא כרב באיסורי ואיכא מאן דסבירא ליה כשמואל ואמר מדקאמר ר' יהושע בן לוי גמיסבא דשמואל ש מ' טעמיה סבר ליה ומכת. רא

ומסתברא שהתיר עד כאן ׃ ואני ראיתי
מקומות בהפקר שאינן חוששין במגע יינן
על ידי הישמעאלים ומוציאין להם היין
ומוזגין ומוכרין ושותין עמהם וסומכין
באחרונ׳ על רבי האלפסי ופוסקי׳ כשמוא׳
דתינוק בן יומו אין עושה יין נסך בכל
ישמעאלים שאין דרכם לנסך לע״ז הוה
להו כתינוק בן יומו וסוברים דשמואל
הלכה נא כוותיה מילתא ולא היא דתינוק
בן יומו הלכת׳ כרב דקימ״לן כרב באיסורי
דר׳ יהושע בן לוי לא קאי לפ׳ בהא ואם בן
הישמעאלים לא גרעו מתינוק בן יומו
דמגעו אסו׳ בשתיה וכן פסקו כל הגאוני׳
ומעתה בארות הגוים והישמעאלים
והנוצרים והאמגושים כולן הן שוין א
לענין יין נסך ולענין מגע גוי וצריכין
עירוי שלשת ימים מעת לעת דגוי שלהם
בארות של ישראל והשכים בהן יין נסך ו
אף לפי שעה אסור ליתן בהן יין כשר עד
שיערה ג׳ ימים מעת לעת דכל שמכניסו
נקיים אף לפי שעה גזרו ביה רבנן ועל
הכן בארות של גוים שנבלעים מיין נסך
שצריכין עירוי ולא שנא בורות ולא שנא
קנקנים בין שלנו בין שלהם בעירוי מ
מותרין כדפסקינן בע״ז פ׳ עור רעה
מולם ראיתי תחת השמש בני אדם שקוני׳
היין בימות הבציר בשפרים ככרם הגוים
ומודרין הגוים את יינם ונותנין בנאדם
וישראל מביאו לביתו ושותה ׃ ואין לך יין
נסך גדול מזה ונוהג היו מחמירין ביין
נסך ומקילין בפת של גוים היה טוב מאד
כי איסור יין נסך דאורייתא שנאמר ב

ישתו יין נסיכם וגו׳ ואיתקש לזבחי מתים
שאסור בהנאה ואף סתם יינן כדאי׳ ב
בעבודה זרה שלש יינות הן יין נסך א
אסור בהנאה ומטמא טומאה חמורה ב
כזית סתם יינם אסור בהנאה ומטמא
טומאת משקין ברביעית ואף על גב ד
דאמר במסכת כלים גוים שבחוצה לארץ
לאו עובדי ע״ז הן אלא מנהג אבותיהם ו
בידיהם ׃ ואית גאון דאמר דמגען ב
כתינוק בן יומו שאינו עושה יין נסך
לאסר בהנאה מיהא בשתיה אסור ׃

קלג ומצאתי בתשובות
הגאונים שפחה ב
גוים שהטבילום בעל הבית ונשתקע
שם עבודה זרה מפיהם הרי היא בגבר
כשר ואינה עושה יין נסך ואוכלין ם
מבשולם דאין טבילה בעל הבית פוסל
אלא ביפת תואר דלא שייכא עד שתקבל
כל המצות אבל שפחה דשייכא במצות
הנשים בעונשים וצריכין טבילתה בעל
הבית הויא ׃ ואם זרק גוי
חפץ לתוך יין של ישראל
ואף היין גלול שאין למעלה ענבים מותר
אף בשתיה דאמר רב אשי כל שאלו
במגע זב טמא בגוי עושה יין נסך וכו׳
וזוב אינו טמא אלא בנגיעת היד
דכתיב וכל אשר יגע בו הזב ונגיעה
אינו אלא ביד דקא נקים בידו דקא
נגע אבל זרק לא הוי מגע דאמר ריש
לקיש קנה במקומו של זב והסיט בו
את הטהור טהור אבל אם זרק יין נסך
ביין כשר אף סתם יינם

ואף אם יש ענבים למעלה ואינן מבקיעות
לפי שאין בכך שכל שם שבוקע עד למטה
דתנן יין נסך אסור ואוסר בכל שהוא ולא
מבעייא יין נסך שנתנסך לע"ז אלא אף
סתם יינן משמע בריתא דאגרדמים גבי
זבו' ומשמע מפני שטיפת יין נסך אוסר
בכל שהוא ובסתם יינן מיירי ואע"פ שרבי
יעקב אמר דסתם יינן בטל כש' מוקים
לה אליבא דר' יהודה דמין במינו לא בטיל
אין לסמוך על זה ׳ וסדרתי בענין חמץ
בפסח בהלכות פסח ותנן במי יין נסך
שנפל על גבי ענבים ידיחן והן מותרין ואם
היו מבוקעין אסורין וכן אם גוי מוזג יין
מן החבית אל יין כשר הוא יין אסור ׳
בשתיה דמשכשך ליה ובי קשוא חביתא
אליס ונקל ברזא ואהדריה גוי לאבי' ואמ'
רב פפא כל דלהדרי ברזא חמרא אסור
אית דאמ' בהנאה ואית דאמר בשתיה אבל
לא בהנאה ואיך דשרי בשתיה ואם מוזג
ישראל יין כשר בכלי גוי שיש בו טופח כ
לשטפו' מן יין נסך של גוי כל היין הנשאר
בחבית אסור בשתיה משום דנצוק חבור
ואע"פ שרי אומ' דנצוק אינו חיבור מהאי
דקנים קנין דשרו רבנן אין לסמוך על
זה כי ראיות רבות בתלמוד דנצוק חבור
ותמצאם בהלכו' מהאי בריתא דשופכת
אשה קדרה על גבי בירה וכו' בהלכות פת
אתה ׳ ויש לדקדק דהוא שרין דאין
להניח יין בביתו ומניח גויה בם והולך
לשוק אם לא הכניס ואינו חושש דנתפשת
כגנב ומרתתא ורואין טובות מדתנן בע"ז
פ"ר לגבי שנמצא עומד בצד סגור של יין

אם יש עליו מלוה באותו יין אסור אין לו
עליו מלוה מותר דנתפש כגנב והמניח
נכרי בחנותו אע"פ שיוצא ונכנס מותר ׳
והמניח יינו בקרון ובספינה והלך לו ׳
בקפנדריא ונכנס למדינה ורחץ מותר
ואם שוריעו שהוא מפליג אסור ואם היה
אוכל עמו על השלחן והניח לגינין על
השלחן ועל הדלפקי שעל השלחן אסור
שידו של גוי מגעת לשם ברשות ושל ד
דלפקי דנתפש כגנב מותר ׳ בהלכות
גדולות בהלכות יין נסך חבית שיש בתוכה
יין או שמן ודבש ונפל שרץ לתוכו שיעור
אחד באלף וסכו מותר ואם לאו אסור
ולהתיר הכלי ילבנו בכבשן ובירושלמי
דתרומות פ"י ר' יוסי בר בון הורה בהדין
עכברא אחד לאלף ׳ צריך רחמנ' דסייען

קלד הלכות חלב וחמאה

של גויים ׳ במסכת ע"ז בפ' אין מעמידין
אלו דברים האסורי' ואין איסורן אסו' בהנאה
חלב שחלבו גוי ואין ישראל רואהו ומפרש
בגמ' הכין דקא בעי ליה למאכל בין ס
לגבינה אסור ואע"ג דחלב טהור עומד
טמא אינו עומד אפילו הכי אסור דטמא
ערב בו וקאי בינו קי טפי פירוש בגומות
שבגבינה וכן הוא פירוש' מי דשכת בפ"ק
ובירוש' דע"ז פר"ב חלב של גוי למה אסור
משום תערובת בהמה טמאה ואית דאמ'
משום גלוי ׳ כתב רבי בשם ר' יונתן
מהלכו' של עמעאום הוא וכו' וכת' בהלכו'
פת ומה שאמ' ר' ירמיה בבבלי פרק שני
דעבודה זרה גבי גבינה אמ' ר' ירמיה נפ

לפי שאיפשר בלא נתערב בו חלב פירוש חלב
טמא וסירוש' מוכיח בדבריו ואית דאמר
משום גלוי כמו שפיר' ר"י. טעמ' דר' ירמיה
משום חלב מגולה שעשו אותם סגבינם
וכן היא בירושלמי בתרומות פרק האשה
אוכלת שאוסרת חלב גוי משום גלוי דפריך
ויקרים ויעמיד משום אדם העומד בין
הכלבים כמ"ב לאדין שמשום חלב ט
טמא משום גלוי יש לחוש בו והקיא
דתרומות שדבר ידוע שאי' בריר כשאם
טמאה ואפי' הכי יש לחוש עלין : ומזה
שטעם כאכד חמאה של גוים משום ס
חלב טמא ומשום גלוי וכן מוכח בירוש'
דאין מעמידין דאמרינ' התם אלו דברים
אסורים וכו' והשיב זה דבר ואשיב חמאה
בהדייהו : וזה שכמצא בתשובות הגאוני'
וחמאה של גוים כיון דקים להו לרבנן
דחלב טהור עומד טמא אינו עומד מי
שדעתו יפה ומקבלתו לאכל מותר אין
לסמוך על זה שהרי הואיל שהטעם ח
חלב שחלבו גוי ואין ישראל רואהו אסור
משום גלוי ומשום חלב טמא וכן סוברים
אנשי מערב ואנשי מזרח מתירין את ס
החמאה של גוים ואומ' היכא מקבלת ד
שומאה ואנשי מערב אוסרין משום חלב
שחלבו גוי ואין ישראל רואהו אבל :

קלח ואעפ שכתב רבי יעקב מ"כ בל
עצמי איני מתיר גבינת הגוים
ושלב אלא בחלב שחלבו לעשות גבנה ד
דאין לחוש עשיו לנקור הנאה שאינן
מצויין באר בנו ולא לחלב טמא. דאם ת
תועלת יש לו בתערובתו אחרי שאינו

עומד אבל בחלב שחלבין למכור באכילה
ולשתיה אני אוסר שיש לו תועלת יתר
בתערובת חלב טמא ולעילות הדפוסין
שמגבנין בהן ושדפין אין לחוש דכתם
בליכן אבו מחזיקין אותן שלא בן בני יומן
ואם הוגעלו מתי בליכן הוי נותן טעם
בר נותן טעם לפגם וכל שכן שמותר
אין לסמוך על זה דאם כן לדבריו מתני'
דאסר חלב שחלבו גוי ואין ישראל רואהו
מיירא בחולבו הגוי למכור ולמה לא חלק
בתלמוד בזה אלמא דבכל ענין מתוקמא
אף אם חלבו לגבן וחוזר ומכרו שנחלב
אסור : קלח וכן כתב
רבינו שלמה הצרפתי
ז"ל דחלב שחלבו גוי ואין ישראל רואהו
אף אם ידוע שאין בדיר בהמה טמאה
אסור ועל זה נאמר ופורץ גדר ס
ישכנו נחש ושלום אברהם בן נתן
הירחי : ואעפ' שיש להקל ולהתיר
אם ידוע שאין בדיר בהמה
טמאה כדתנן ואלו מותרין באכילה חלב
שחלבו גוי ואין ישראל רואהו ואמרינן ע
על זה תנינא נמי דתנו רבנן יושב ישראל
בצד עדרו של גוי וגוי חולב ומביא לו י
ואינו חושש ומבעיא לן היכי דמי אי ד
דליכא דבר טמא בעדרו פשיטא ואי
דאיכא דבר טמא בעדרו אמאי אינו ח
חושש לעולם דאיכא דבר טמא בעדרו
וכי קאי חזי ליה : כי יתיב לא חזי ליה
מ"ז הוא דתימא כיון דכי יתיב לא חזי
ליה : ניחוש דילמא מייתי ומערב
ביה חלב טמא קא משמע לן

אבל שמא קמ״ל דבי קאי ליה אירתותי מירתת ולא מערב אשתכח ששתא דבי ידעי דליכא דבר טמא בעדרו נפוא יושב בגו עדרו ואב״י לא חזי ליה כי קאי מותר אפי׳ הכי אסו׳ לשקל פן יקלו באינו יושב בגו עדרו ׃

קלא הלכות שבת

הצריכות

לא יקרא לאור הנר בשבת שמ׳ יטה ואפי׳ גבוה שתי אמות או שתי מרדעות אבל שנים בענין אחד מותר ובמדורה אף י׳ בני אדם אסורי׳ לקרו׳ ׃ ירוש׳ תני ר׳ חייא אבל מסתכל הוא מה שכתוב ושבקשר׳ ואינו חושש אית דבעי למימ׳ שאי׳ לשעם פירוש שהוא כשעברת העין ואית דבעי למימ׳ מפני סכנות ומפני הכשפים מאי נפיק מבינייהו נגקיבת חורין מאן דא׳ כל שהו לשעם הכא מאן דאמ׳ משום בקיו׳ מותר רב יהוד׳ סליק לגבי רב אסי מזג ליה כסא שרי ומסתכל ביה אמרי ליה בני ברתי אמי מאי עב״ד אמ׳ להו דבקיע בשעת ר׳ חייא רבים דתני ר׳ חייא אבל מסתכל וכו׳ כך מצאתי הכן ׃

קלב

לא תצא אשה בטבעת שיש עליה חותם ואם יצתה חייבת חטאת דברי ר׳ מאיר וחכמי׳ אומ׳ פטורה ואפי׳ הכי קימא לן כר׳ מאיר באלו מדתנן לא תצא אשה בטבעת שיש עליה חותם ואם יצתה אינה חייבת חטא׳ מכלל דהא שיש עליה חותם חייבת כן פסק רבי׳ אלפסי ואע״ג דאמ׳ בהאולין ליכתוב כתם ואחר כך מחניקין הנגא בשתם וסאי פתם ואחב׳ מר נוקת היא מכל מקום מד קאי עליה דר׳ מאיר והא׳ ואלופינן בהא אלא כר׳ מאיר קים לן ואמר עולא ואלופינן בהא דבטבעת שאין עליה חותם חייב חטאת ובדיש עליה חותם פטור אבל אסור ׃ ובמחט שנקובה פטור אבל אסור ובשאינה נקובה חייבת חטאת ואלוף באשה דבטבעת שיש עליה חותם ובמחט שנקובה חייבת חטאת ובאין עליה חותם ובמחט שאינה נקובה פטורה אבל אסורה ׃ אכן אך פליאה דעת שמני שאין מקפידין באנשים והנשים לצאת בכל טבעות שבעולם ובכל מחטי׳ בין בחצר ובכרמלית ולרשות הרבים ׃

ועלה ולא בכבול ובפאה נכרית לחצר אמר רב בכל מקום שאסרו חכמים לצאת בו לרשות הרבים אסור לצאת בו לחצר חוץ מכבול ופאה נכרית ׃ ור׳ ענני בן ששון בשם רבי ישמעאל הכל כבכול ׃ ופסק רבינו אלפסי כרב דסתם לן תנא כותיה ׃ ורבינו יעקב פסק כר׳ ענני בר ששון דקאי כר׳ ישמעאל ועל זה סמכו הנשים לצאת בחצר בכל תכשיטיהן ׃ ובמרומם שזה שאנו מקפידים באנשים ובנשים וכו׳ לפי שהרשות הרבים שלנו דינו ככרמלית ובחצר שאינה מעורבת שאינו דומה לרגלי מדבר שאין בו שש עשרה אמה על שש עשרה אמה ואין עוברין עליו בכל יום ששים רבוא ואין שערי העיר מכוונות זו כנגד זו הילכך בטבעת שיש עליה חותם ובמחט הנקובה שחייבת חטאת ברשות הרבים גמורה ה״ה פטורה

פטור אבל אסור שאין דרך שאשה לחתו'
וקויא לה משוי אלא לאיש שדרכו לחתו'
בו הוא תכשיט ולרשות הרבים גמורה
הוא פטור אבל אסור והכא מות' לכתחלה
אבל בטבעת שאין עליה חותם דלרשות
הרבים גמורה פטורה אבל אסורה הכא
מותרת לצאת לכתחלה ואין מגלין את
הדבר אלא לצנועין שלא יקלו : בהוצאת
שבת אף כי שמעתי דאמרינן בירוש' דבכל
רשות הרבים שבעולם גזרו חכמי' אף אם
איני דומה לדגלי מדבר אכן : קלט
וכל תכשיט לאנשים ולנשים
מותרין לצאת בהן לרשות הרבים אי לאו
דמרי' דילמא שליף ומחוי שלא כל תכשיט
שאינו נחלץ ממנו יוצאין בו וכל מי שאין
דרכו להראות ולהחלץ יוצאין בו כתשובו'
הגאונים מי שנפסקה רצועת סנדלו ו
ונפל הסנדל מרגלו מוליכו עד ביתו פ
פחות פחות מארבע אמות דלא תימא
דוקא בכים שתירו כדאיתא בסוף שבת
מתוך שאדם בהול על ממונו אי לא שריית
ליה אתי לאיתויי ד' אמות ברשות הרבים
דלא מצינו בטלטול פחות מד' אמות אבל
בעמידה מחלל את השבת שהעביר ד'
אמות ברשות הרבים ואם לא ישב חייב
מלקות מדרבנן וכן הלכה כ"מ : למדנו
מזה כי מפתחות החנויות שיש ברשות
הרבים עוברת ביניהן כענין זה בפחות
מד' אמות ובשינוי יכול להוליכן עד
החנות של חבירו הרוצה לחבריען אבל
שורקן ויזה לא חייב דתנב שורק מרש'
יחיד לרשות היחיד ורשות הרבים ב

באמצע ר' עקיבא מחייב וחכמי' פוטרי'
וכ"ע לא פליגי אלא בדפליגי אבל למטה מי'
דברי הכל חייב ולערב ביניהן אי אפשר
דקיימ לן כרבנן שבני בתים שבנגדי רשות
הרבים ואין מערבין רשות הרבים בכך
קם אנשי מזרח טוענין כשפים
בכל מקום בשבת ואנשי
מערב אף לנגי כהן אסור לאה שכל ש
שמלאכות משתמשו' בהן ושאזורות שיש
בראשם טסין של כסף או של זהב נחשת
וברזל ועץ שדרך לקשור בו הרצועה או
תחת שמנעלים ובתי השוקים ובתי הידי'
מותרין לצאת בו לבד מן הטבעת כאשר
את' בתשובות הגאונים : ומותר לסוך
משמן טוב בשבת ולצאת בו לרשות ה
הרבים שדומה למלבוש ודאמרינן בשבת
פרק שמונה מיני בשמים ושמן טוב כל
שהוא בזמניהא בירו דרך הוצאה ואפילו
סוניאו על ראשו פטור וא"ת אנשי סוניל
עישין הן בטלה דעתם אצל כל אדם :
קמא ואסור לדחוק את הפשתן או
הבגד בכרזה שבתבית יין או
מים בי"ט ובשבת לא בשן ולא בברזל
משום סחיטה דאמר רב פימי בר אשי
שאי מסוכרייא דבזייתא אסור להדוקה
ביומא טבא ואע"פ שרבי יעקב שקל דאין
סחיטה ביין ומביא ראיות בספר הישר ב
אין לנו אלך ונסקל על זה אבן ומי שיצא
חוץ לתחום במזיד מלקין אותו כדאית'
בסוף מכות תני ר' חייא לוקין על ערובי
תחומי' דבר תור' : ומי שחלל שבת במזיד
בזה שתרא בדי הוא דלא בעי ליה במלקו'

במלקו׳ לפי שכח יפי לאו׳ או בחייבי
כריתות הוא דסגי ליה במלקו׳ דתנן
חייבי כריתו׳ שלקו נפטרו מידי כרית׳
ומחלל שבת זדונו סקילה בהתראה
וכרת בלא התראה הילכך כדי שלא יהא
חוטא נשכר ילקו אותו בתשובת הגאו׳
קסב שבת פ׳ כותל גוי שהביא
חלילי׳ לא יספד בהן ישראל אלא
א״כ באו ממקו׳ קרוב ואם באו ממקו׳
קרוב מותר מכאן התיר ר״י מכ׳ לשתו׳
מאותן המים שהגויות שואבות מן
הנהר ומן הבורות שברשות הרבים ו
ומביאו לנו בשב׳ אפי׳ עשה בשבילנו
דטעמ׳ מאי שרינן בחלילין אם באו
ממקו׳ קרוב מפני שגם הוא היה יכול
ללכת שם ולקחת׳ הכא נמי מינו דאי
בעי אזיל ושתי הת׳ כדאי׳ בעירובין מ
מטפס ועול׳ מטפס ועול׳ בבור שברשו׳
הרבי׳ העמוק י׳ ורוחב ד׳ כי מ׳ יתן לנו
הגויות מות׳ לשתו׳ מהן ולא דמו לגוי
שעש׳ כבש בשבת דאם בשבי׳ ישראל אסו׳
דישרא׳ לא מצ׳ למעב׳ ליה אבן׳ ולכך
הנ׳ מילא מים לבהמתו משקה אחריו
ישרא׳ בשבי׳ הישרא׳ אחרי שאי׳ הישרא׳
יכול להשקות הבהמה מן הבור אבל
לעצמו מות׳ כדאמ׳ וכן דבר הבא מ
מחוץ לתחו׳ שאי׳ אפשר לו לילך אסו׳
בו ואין ישר׳ חי״ למנוע את הגוי אם
חנה להביא עשב לבהמתו דבהמה
איכה מצוה לאכל אסו׳ ועוד מעמיד
אדם בהמתו על גבי עשבי׳ בשב׳ שבא׳
למען ינוח וזהו כ׳ חא אלא שהיא אסו׳

מלהכות מדבר אסו׳ שנעשה בשבילו
דומי׳ דאם גוי הדלי׳ את הנר בשביל
ישרא׳ אסו׳ להנו׳ ממנו וכן גוי שתלש
לבהמתו מאכיל אחריו ישר׳ כמו מלא
מים לבהמתו וכו׳ דגוי אדעת׳ דנפש׳
עביד כדאמ׳ גבי׳ דליק׳ וסוגי׳ דשמע׳
כל שבפניו ומכירו אסו׳ שמ ירב׳ בשבילו
ויעשה איסו׳ בעבורו ושלא בפניו אף
במכירו כגו׳ בגד וכיוצ׳ בו מות׳ ומזה
הטע׳ אסו׳ להתחמ׳ כנגד האש שעשה
בשבת אבל אם הם יושבי׳ ועשה הגוי
מדורה והן נהנין ממנו אין חייבין
להניח מקו׳ כשב לו כפר״ת וכתב ר״ת
דמות׳ להניל כל דבר בשבת כל זמן
שלא הגיע הדלק׳ גבי׳ דלא אסרו אלא
בשהדליק בבית דאי שרית ליה אתי
לכבויי אבל כל זמן שלא הדליק בבית
ליכא למיחש בשבת פ׳ כל כתבי ואין
לסמו׳ ולהקל על זה כדי שלא יערימו
קסג מה שכתבנו בגרפ׳ להדלי׳ בשב׳
כרית׳ של שעוה התר גמו הוא
דכתי׳ בפ׳ במה מדליקי׳ ולא בירוקת
שעל פני המים ואמרי׳ בגמ׳ עד כאן
פסו׳ פתילו׳ מכא׳ ואיל׳ פסו׳ שמני׳ ולא
בזפת ולא בשעוה וכו׳ פשיט׳ שעוה ל
אצטרי׳ ליה מהו דתימ׳ לפתילה נמי
לא קמל׳ דפי׳ מצ׳ פסול שמנים הוא
דפסיל לא בתירה שמן כעני׳ שנותנ׳
החלב על הפתיל׳ אבל לפתיל׳ כעין
שנותני פתילו׳ תמשו׳ לפני השרי׳ מות׳
וגמר גבן הכנר׳ קיטון מות׳ לפתילה
דאין לך פסו׳ פתילו׳ אלא יוותן שבו

הפו״י וזה דו׳ יפה ומתן כמש׳ אחריו
יותר מפשתן יאעפ׳ שאת בירוש׳ דשבת
לחעלות נר תמיד שערו חכמ׳ אין לך
עושה הדליק׳ אלא פשתי׳ לאו למעוטי
צמר גפן בא אלא למעוטי כל היוצ׳ מן
העץ כי הכך דמתני׳ אבל צמר גפן ו
איכו יוצא מן העץ אלא מן הגרעינין
שו׳ שהן פרי אבן כך הורה רבי׳ יצחק
נ״ע **קמד** מלאכה הנעשי׳ לישר׳
על ידי גוי בשבת והוא משל ישרא׳
שנתן לו עצים ועשה מהן כלים מטות
ועשה ממנו יריעה אבני׳ ועצי׳ ועשה
מהן בית כגון שו׳ אם עשאן הגוי בתו׳
התחום בשבילו בשבת אסורי׳ לעולם
מהי׳ מעש׳ דאפדנ׳ דמו ע׳קט׳ מההו׳
עשה לו ארון וחפר לו קבר דאמ׳ אם
בשבי׳ל ישרא׳ לא יקברנו עולמית אבל
עורו׳ לעבדן וכלים לכיבס נכרי אין ע
עשיית דבר מעקרו אי׳ תקונו ומותר
בבדי׳ שיעשו וכן מלאכ׳ כגון בית או כ
כלים שעשה גר לישרא׳ והכל משל גוי
ואין ישרא׳ מסייעו עמו בכלום כמו ש
שקבן לעשותם לו בכך וכך דמי׳ אעפ׳
שהיא מלאכ׳ שלימה מותר לפי שאינה
נקרא׳ על שם ישרא׳ שאם ירצה הנכרי ת
ימכרנה לעצמו ויעשה לו אחרת מת
אין כן כשהישרא׳ נותן העצי׳ והאבני׳
והברזל ורי״אמ שאפי׳ כלי הנעשית
בשבי׳ ישרא׳ משל ישראל מותר וארון
וקבר הייכו טעמ׳ שלא יאמרו קבר
וארון זה נעשה בו׳ ב׳לו בשבת אבל ל
לאחר׳ מותר שהרי כבש שנעשה בשביל

ישרא׳ איכו אסור עולמי׳ מדלא קתני
ואם בשבי׳ ישרא׳ שלא ירד בו עולמי׳ ת
והיי׳ דאפדנא איכו קשה כלו׳ כי אותי
סייע בו עבדו של מר זוטר׳ כי מנחתי
ספר שכתו׳ בו הכהו עבדי סיועיה
סייעו׳ בהדייהו׳ כמ׳ בשאלתי פ׳ יציאו׳
השבת ת״ר אין מפלגי׳ בספינ׳ פחו׳ מג׳
ימים קודם השבת בד״א לדבר הרשו׳
אבל לדבר מצוה מפליגי׳ כו׳ · כתב
רבינו האלפסי יש מי שאומרי׳ דאין
מפלגי׳ בספינ׳ קטנה שאי׳ במי׳ עשרה
טפחי׳ והספינ׳ גושש׳ ומשו׳ גזר׳ תחומי׳
כגשו בה ולכ׳ נהגו להפלי׳ בים הגדו׳
והקש׳ על זה דהוה ליה למיתני אין
מפליגי׳ בספינ׳ קטנ׳ ואיהו קתני ס
בספינה סתם ואפי׳ גדול משמ׳ ועוד
מאי אריא פחו׳ מג׳ ימי׳ אפי׳ טפי נמי
לא ועוד לדבר מצו׳ אמאי מות׳ והא
העמידו דבריה׳ במקו׳ עשה כדתנ׳ א
אונן טובל ואוכ׳ את פסחו לערב אבל
לא בקדשי׳ דגבי פסח לא העמידו ד
דבריהם במקום כרת וגבי קדשים ש
העמידו דבריהם במקום עשה אלא
היכו טעמ׳ דאין מפליגי׳ משום בטול
מצות עונג שבת דכל ג׳ ימים יש לו ש
שכוי וסת משום נענוע הספינה כד
כדכתב יחגו וינועו כשכור · ולאחר
ג׳ הויא להו כ״חא ומקיימי׳ עונג שבת
ולדבר מצוה שרי ולדבר מצוה שרי ד
דפטירי׳ ממצו׳ עונג דהעוסק במצוה
פטור מן המצוה וכן אין צדין על
עיירות של גוים פחו׳ מג׳ ימים קודם

קודם לשבת מאי טעמא: וקשה לי על
פי אחרון של רבינו לפי זה בשנו לאפליג
בים הגדול בה' יוסי ובששי ·

קמו

ומצאתי בירושלמי בסוף יציאות
השבת כך אין מפליגין בים הגדול לא ב
ב"ש ולא בה' בשבת ב"ש אוסרין ב"ר
וב"ה מתירין ועל בראשון ב"ה מתירין אף ב
בגר: שבת קשיא ראי בראשון נאוסה ס
שני תני קשה אם בן ברייתא דתלמוד
בבלי דאין מפליגין פחות מג' ימים קודם
לשבת תנא קמא דפליג אב"ש וא"כ ב"ה וב'
מחלוקת בדבר והלכה כב"ה ולכך בשנו
לאפליג בים הגדול כב"ל אכן · ועוד
מצאתי בירושלמי לעיל מכך תני אומנין
גוים ש זה עושין עם ישראל בשבת בתוך
ביתו אסור בתוך ביתם מותר אמר ר'
שמעון בן אלעזר בד"א בקבלת אבל ב
בשכיר אפי' בתוך ביתם אסור בתלוש
מן הקרקע אבל במחובר לקרקע אסור
בעיר אחרת בין כך ובין כך מותר משו
בין כך ובין כך מותר בין בתלוש בין ב
במחובר בין בקבולת אמר ר' אילא בין
בתלוש בין במחובר ובלבד בקבולת כ
לשמעון בן בסיכה בשם ר' אחא ובחבל ו
ובנוי הלכה כר"ש בן אלעזר האי פ
פיסקא פליגא אההיא דמועד קטן דהא
ש יואל מקבלי קבולת בתוך התחום אבו'
חוץ לתחום מותר והכא בין בחבל בין
בשבת בתוך בתיהם מותר ולרבי' יעקב
דמוקים נההיא בחבל אבל בשבת אפי' ב
בתוך התחום מותר בהמה ניחא הא דירוש'
אך ש ועתי שחזר בו בסוף ימיו ונמ'
בשבת ובחבל מיתוקמא וסוף סוף פסקת
הירוש' חולקת וקי"ל כבבלי ואם בוקים
להקיא רש מואל במחובר לקרקע הוה א
אתי שפיר ויש לעיין אכן · מצאתי
בירוש' אין משלחין אגרות ביד גוי לא ב
בערב שבת ולא בה' בשבת ב"ש אוסרין
אפי' ברביעי וב"ה מתירי' אפי' בערב שבת
אכן · ירוש' פ' כלל גדול אסו' למיטקל
אבני' שהן מקורזלות לבית הכסא ברשו'
הרבים אבל בכרמלית מותר ושלום ·

קז הלכות חנוכה מצאתי בירוש'

ובילמדנו אמר נסמכה פרש' בהעלותך
לחנוכת המזבח לפי שכיון שהקריבו יב
נשיאי השבטים את קרבנם לחנוכת ה
המזבח ולא הקריבו שלוים עגמו נפשם
אמ' הקב"ה למשה דבר אל אהרן ואמרת
אליו בה' עלותך את הנרות' יש להם אחרת
שגדולה מזו בני בניו מתתיה כהן גדול ו
וחשמונאי ובניו · בפ' במה מדליקין
מונה מצות נר חנוכה להניחה בתוך ע
עשרה ומצוה מן המובחר להדליקה
בשמן זית · מעשה חנוכה ואין להאריך
וכשבא להם נס והדליקו ממנו ח' ימים
וקבעום ימים טובים ומצות נר חנוכה מ
משתשקע החמה עד שתכלה רגל מ"ס'
מלקטי עצים דקים שהם מתאחרין אבל
א"ס ומשו' פרסומי ניסא דאי לא אדליק ו
מדליק אי בעי לשיעורא שצריך שיהא בה
שמן בשיעור הזה מכאן ואילך אם רצה
לכבותה או להשתמש לאורה רשות ב
בידו · רבינו אלפס ז"ל בשקיעת חמה דתניא

דתענית ׃ דלא״ש מזל כל תענית שלא
שקעה עליו חמה לא שמיה תעני' דהוא
צאת הכוכבים דמעלות השחר ועד צאת
הכוכבי' יממא הוא כדכתיבי קראי בעזרא
ומייתי' להו בריש כתובות דמשקיעת
החמה הראשון עד צאת הכוכבים חמשת
מילין כדאמ' בפסח שני וקוי כשרנא כ
בטיסרא וליכ' פרסומי ניסא אלא משקיע'
החמה האחרון ואילך אכן' ׃

קמח

וכל שמנים שאמרו חכמים
להדליק בהן בשבת שמא יטה מותר
להדליק בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת
בשבת שהרי אסור להשתמש לאורה ׃ ו
וכבתה אין זקוק לה ולא יבא להטות ׃
מכאן יש לי תשובה לפי רבינו שאלפני ד
דבראה מכאן דאסור להשתמש לאורה
אף לאחר שתכלה רגל מן השוק שאם מ
מותר להשתמש לאורה לאחר הזמן הזה
אתי לאטויי אכן' ׃ ונראה שיש לו להדליק
נר חנוכה לפני נר השבת שאם ידליק נו נר
שבת וקבל עליו את השבת שוב לא יוכל
להדליק את נר חנוכה כדאמ' לי' רב לר'
ירמיה מי בדלת ואמ' ליה אין בדיננא הך
אם לא קבל עליו את השבת יוכל להדליק
את של חנוכה דלא בהדלקה תליא מילת'
אלא בהנחה תליא מילתא וכדאמ' בפ'
במה מדליקי' ומדליק את הנר ונותנה ב
בדי לצלות דג קטן ושוכח ונדפרים ו.קו'
שאחר הדלקה יכול לתקן דבר מועט ו
ואחר כך שובת והרי שלא שבת בהדלקה
מותר לעשות מלאכה דאלו הדליקום מ
מבעוד יום גדול לא יאמר דתנינא ובנר

שלא יקדים ושלא יאחר דתניא לא ימיש
עמוד הענן יומם וגו' מלמד שעמוד ה
הענן משלים לעמוד האש וכו' דלאו ב
בהדלקה תליא מילתא אלא בהנחה ת
ממלאכה תליא מילתא ואיפליגו בית ש
שמאי ובית הלל בהדלקת נרות חנוכה ו
ונהגו כל ישראל כבית הלל דקימא לן כ
כוותיה וי״ב ראשון מדליק אחת מכאן
ואילך מוסיף והולך כנגד ימים היוצאין
וכנגד מעלין בקדש ולא מורידי' ׃
ומפורש במנחות בסוף פרק שתי הלחם
מעלין בקדש מאת מחתות החטאים
וכו' בתחלה תשמישי מזבח ולבסוף גוף
המזבח ולא מורידין דכתיב ויקם את ע
עמודיו בסוף אלה פקודי ׃ מצוה
דרבינו ע״ה הקימו ופירקו ומצוה להניחה
על פתח ביתו מבחוץ משום פרסומי נ
ניסא ולצד שמאל בכניסתו לבית כדי
שתהא מזוזה מימין דכתיב על מזוזות
ביתך דרך ביאתך וכן עקר אבינו כ
ברעיה דימינא עקר ברישא ׃ ונר
חנוכה משמאל ויכנס בין שתי מצות ׃
למדנו מזה שאם אין שם מזוזה מימין
ראוי להניח נר חנוכה מימין ׃ וכן כתב
גאון ז״ל אכן ׃ ונראה לי דאין חיובא
בבית הכנסת להדליק נר חנוכה כי אם
בבית שאדם דר מדקא אמרי' כדי שתהא
מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל ׃
ובית הכנסת פטור ממזוזה כדאמרינן
בפירקא קמא דיומא אלא אם כן יש בה
בית דירה נראין בית הכנסת אלא נהגו
כך על זה שנכנס לא במקדש בית

בית עולמים ועושים כמו כן במקדש
מעין שבולא לפרסם הנס שכ׳נס מ
מתקנתם שם אכר׳ בן נתן ׃ קמש
הרואה נר חנוכה ביום ראשון׳
מברך שתים שהחיינו ושעשה נסים
מיכאן ואילך הרואה מברך שעשה נסים
וכשלא הדליק בתוך ביתו עדיין ואם רוצה
לסדר על הדלקתו ולא יברך עד שידליק
בביתו הרשות בידו כדי לחברן יפה ׃ כ
כדאמרינן חביבא ליה לרב כהנא דמסדר
להו אכסא דקדושא זמן דסוכה וליתב ב
בסוכה וכן אכסא דהבדלה ׃ מצאתי ב
בתשובות הגאונים ששמן שנדרו לבית הכנס׳
מותר לקרות בו דלענין נר חנוכה
הוא שאמרו אסור להרצות מעות כנגד
נר חנוכה שלא ינהגו מצות בזויות עליו ׃ ס
שהרי אינה מצוה כל כך אלא לכבוד וקור׳
כנגדו ודתנן בשבת לא יקרא לאור הנר
שמא יטה ולא מצינו קדושה דאמר
סתם ומי נר קדושה יש בו ׃ קנ ׃ ראש
חדש טבת שחל להיות בשבת מוציא
שלש תורות אחת לענינו של יום ואחד
לראש חדש שקודם לשל חנוכה מפני ר
דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם ואחד
לשל חנוכה ומפטירין בשל חנוכה ל
דרסמיך ליה ׃ וכן פסק ר׳ יהודאי
גאון ואף על גב דראש חדש תדיר ועיקר
אין מפטירין בראש חדש וראיה לדבר ד
דתנן ראש חדש אדר שחל להיות בשבת
מפטירין בשקלים ואין מפטירין בראש
חדש ואף על גב דראש חדש עיקר הכא
נמי לא שנא כך כתב רבנו שלמה ׃

ויראה לי דבכל שבוע שאין חובת הקריאה
יקראו בשלשתן שאין חובה ליום השבת
בעניין היום ואחד בראש חדש ואחד בשל
חנוכה הרי שבעה ולא יפסיק בקדיש עד
אחרי פרשת חנוכה ויחזור המפטיר
לשל חנוכה דבכל זמן שהפרשיות חובת ה
היום אין להפסיק בקדיש בהפסקת ש
שבעות השבת שאנו מפסיקין בין
השבעה שקראו חובת היום למפטיר ש
שאינו מחובת הקוראים ׃ לבן׳
וזה שנהגו בכמה מקומות שקורין
שבעה בעניין היום ושמיני בשל ראש
והתשיעי בחנוכה הם סומכים על מה
שאמרו חכמים אין פוחתין מהם אבל מ
מוסיפין עליהם ומכל מקום חובת ה
הקוראים שאין שבעה היה להם לקרות
בשלשה ספרי תורה הב׳ות חובה ליום
כדפרישנא ׃ ועוד דלא יתכן שהמפטיר
אם הוא קטן כדרך כל השבתות לקרות
פרשת חנוכה הכא הוא חובה ליום דבל ש
שאינו מן י״ב כדבר אינו מוציא את ה
הרבים ידי חובתן ׃ וכן כתב רבינו
יעקב מנוחתו כבוד דפרשת חובה אין
לקרות בה קטן על כן נכון להעשות כ
כאשר אמרנו ׃ אבן׳ הירחי

קנא הלכות הגט קצרות וארוכות

הרוצה לתת גט לאשתו יקנה לו הבעל נ
המגרש ממנו הקלף והדיו והקולמוס ש
משום דכתיב וכתב לה ספר כריתות ו
ונתן בידה משלו וכן כתב רבינו יעקב
וכדאמרי׳ בגזבה בתרא פרק ובעל

וסבעל נותן שכר הכתיבה ושכל מעלו
ואע״ג דמסיק התם משום חשש עגון א
אקילו רבנן והיא כותבת שכר ואם אין ל
לבעל קלף ודיו וקולמוס יקנו לו הכל ש
ויכתוב גט לאשתו אם הוא יודע לכתוב
ואם אינו יודע לכתוב או שירצה שיכתוב
לו אחר יאמר לסופר בפני עדים כתוב
גט לשרה בת אברהם אשתי ותהא מ
מותרת לכל אדם ולעדים יאמר חתמו
אתם ראובן בן שמעון וחנוך בן שמעון
בגט של שרה בת אברהם אשתי ותהא
מותר׳ לכל אדם ויחתמו עדי הגט לשמה
בפני השליח שיוליכנו לידה וגם הסופר
יכתבנו בפניו לשמה כדי שיוכל השליח ל
לומר בפני נכתב ובפני נחתם לשמה ׃
מעשה בתלמיד אחד שנפטר בבית ר
ואירע אשם ואמ׳ לר׳ לקבל לשנישם ולא
רצה לפי שלא עשאתו הארוכה שליח ל
לקבלה ואין חבין לאדם שלא בפניו דהא
ביבמות פרק מיבעיא לן המזכה גט ל
לאשתו במקום יבם מהו ׃ ולא איפשיטא
לן וכל מעשה הגט בעדים שגם הסופר
יכתבנו לשמה בפני עדים דאתיא דבר
דבר ממומון ׃ ובטרם שיתחיל לכתבו
יחתוך לו הקלף כמדת הגט לי״ב שיטין
במה יצטרך להיו׳ אחרי כתיבתו ונתינתו
אם יחתוך ממנו אחר הכתיבה יפסל
דכתב ורחמ׳ וכתב ונתן מי שאינו מחוסר
אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר ר
קציצה וכי שאי גוונא כרים דגיטין במי
שמחוסר קציצה שפסול פי׳ ויתקננו ב
בשרטוט דספר נקרא ׃ ובבראשית

רבה זה ספר תולדות אדם מלמד שאפי׳
הרגול שגט למדו הקב״ה לאדם הראשון
והרגול שרטוט ׃ ומהלכות גדולו׳ וצריך
להרגולי לגיטא במסרגלא ולא בדיוסא
וגם בעופרת בעין שעושים לא יתכן ש
כמותם ׃ ובריש מסכת סופרים והלכה
למשה מסיני שמסרגלין בקנה ׃ מכאן
יש לי להכשיר צרפת לסרגל כל עמודי
ספר תורה שיטה ראשונה בקנה ואם
עשה כן בגט טוב מאד דספר נקרא ׃
ובשם רבינו האיי ז״ל אי זה ספר
כריתות אמכם ונומ׳ דבר הכורת בין ש
ספר לספר מדברי סופרים לבר מטכס
שנוסף להוכיח את ישראל ׃ הרי שנים
עשר שיטין לשלשה אורין כדאמרינן ב
בפרק השותפין וגט בגימטריא עולם
י״ב ׃ ושאר שטרות איקרו שטר ואיקרו
גט וגט חוב שאין בו אמרי׳ אבל גט
אשה לא איקרי אלא גט וכן התרגום
וכתב לה ספר כריתות גט פיטורין ׃
מכאן נהגו כל ישראל לעשות בו שנים
עשר שיטין לא פחות ולא יותר ׃
ירושלמי בגיטין כתיב הכא וכתב לה
ספר כריתות, וכתיב התם וכתב לו את
משנה התורה הזאת על ספר מה להלן
צריך לזיין בשבעה אותיות שעטנז גץ
אף הכא בגט צריך לזיין
מכאן יש לי ראיה מרבינו יעקב שצריך
בכל אותיות שעטנ״ז גץ שבתורה זיונין
תגתא תלתא תגין ודלא כרבינו ז״ל בבי
ז״ל בשם שמושא רבה שעטנז גץ דמזוזה
ויתבאר בהלכות תפלין בעזרת הצור ׃

בצורת הצור ואפלו זיין את כלם פסל
דלא כר"ת שקיבו של יוד דפסול פרק ה
הקומץ רבה · ונראה לדבר בפרק
שנוף : בשבת שם דבעי זיוני כו' · שלא
יתחייב בשבת אם אינם מזויינת האות
כהלכתה ואין מגלין את הדבר אלא
לצנועין · וכן מצאתי בתשובות
הגאונים לזיין בכל אותיות שעטנ"ז גץ
שבתורה אך לא לעכב ולפי הירושלמי
אם לא זיינם כלל פסול ולדברי הגאוני'
לא פסל ועל כן יש להחמיר · ובהקפת
גויל בספר תורה תפלין ומזוזות דמבעי'
להו הקפת גויל בפרק הקומץ רבה ובן
למגלה דספר נקראת · ובכתיבה דקה
שורה אבל לא בכתיבת ספירוסין ש
שאין לה שפן האותיות ואינה מזויינת
כהלכתה ואינה ראויה לכתוב בספר ת
תורה תפלין ומזוזות ומגלה ולא יתחייב
עליה בשבת ואף על גב דמגלה כתובה כ
על הדפתרא אלא עד שתהא כתובה
אשורית על הספר ובדיו משום דנקרא
ספר ואלו הן אמרינן פרק המוציאין ב
בשבת המוציא דפתרא חייב וכמה שיעור
כדי לכתוב עליו את הגט · ותנן בגיטין
בכל כותבין את הגט בדיו בסם בקומוס
ובכל דבר שמתקיים במי טריא ועפצא
שאני התם דתני ונתן בידה מכל מקום
או במי משום עגונה אקילו בה רבנן
אחרי שאין הגט צריך [illegible] אלא לפי ש
שעה אבל המגלה למען תעמוד י
ימים רבים כספר כריתות צריך לכתוב ב
בקלף ומכל מקום מכתב נתנו בקלף

בספר תורה · אברהם בן נתן אבל
עבור אין אדם שמצריכו שיכתוב התיבו'
שלימות שלא יכתוב אלפים זיינים אל כדין
ספר תורה · ולא ידחוק את האותיות
כדאמרינן בפרקא מאי טעמא דחיק ליה
עלמא אי נמי דנראה זיוף ולא להניח ו
ולמחוק ולגרור שלא יצטרך לקיימם ו
ויוסיף על שנים עשר שיטין · והנהיג
רבינו יעקב לכתוב בו חניכת האיש ו
ושמו אבא ראובן בן יעקב המכונה
הנקרא בלעז טרם בת אברהם המכונה
גאמילם מדאמרינן בגיטין · הסיא דכוו
קרו לה רובא מרים ופורתא שרה אמ'
רבא מרים וכל שום שיש לה · ולא שרה
ולא שום שיש לה · וצריך עיון בירושלמי
דאמרי' קבע עצמך · אברהם בן נתן
נמן התלמוד אין ראיה ותנן שנה שמו
ושמה שם עירו ושם עירה פסול ·
הסיא דשוו קרו לה תפיתא אתו סהדי
בתבי כפאתא אמר רב נחמן כותבין
וכותבי' הפי' אתא פעמי' ולפי שאין למדין
משיטה אחר' גם יכתוב ספר תרוכין ב
בגיטין שיטת אחד עשר שלא יצטרך ל
ללמד משיטה אחרונה וכן הכשאר ימלא
שיטת שנים עשר באותיות ארוכות מ
מרבינו ר' יצחק מדמפירא נ"ע ·
ויחתמו עדי הגט זה אחר זה או זה תחת
זה ובפרק המביא כל גט שיש עליו עד
כותי פסול · ואמר רבא זאת אומרת ו
עדי הגט אין חותמין זה שלא זה גורם
משום [illegible] ודוקא בזמנין כיון עדים
[illegible] שנקראו שני עדים בשרים ו

בזרים ויוצא הכל אחר מין ספוק ואמר
לו חכמים גם אתה נאותי חנגו ונחתם שלא
בפניהם כשר   כשם רבינו יעקב מ"ב
וקרובי שרב רבינו ר' יצחק ממרשילא
כתב בשם ר' סופרים דלא אתא רבא כ
לאפוקי אלא שאין מתחיין זה שלא בפני
זה אבל זה בלא זה בפניו כשר   תדע
דאמרינן בפרק המביא תנן אבא ביניהו
דחתים בתרי וחתם כל חד מיניהו בינמי'
נאירך מכאן ועד עשרה ימים מאן דאמ'
משום תנאי כשר. ומעתה צריכין לחתום
זה בפני זה   וקלף שלנו אף על פי
שאינו מליח וקמיח ועפיץ כשר לספר ת
תורה ותפלין ומזוזות ומגלה וכל שכן ב
דבגט כ"ש פתרא ומפורש בהלכו' תפלין
ותנן ר' יהודה אומר אין כותבין לא ע
על נייר מחוק ולא על סרפ תרא מפני
שהוא יכול לזייף וחכמים מכשירין ו
ואמרי' עלה מאן חכמים ר' אליעזר אומר
עדי מסירה כרתי ופסקינן הלכה כר' א
אליעזר בגיטין   וצריך לכתוב שכשם
שב הרות לאיש ולאשה דאמרינן התם ה
שהוא גיטא דאשתכח בשוקא דשום כתוב
ביה בשוירי מתא דעל רכים נהרא אמר
רב הונא חיישינן לשני שוירי   ויחתמו
שערים סמוך לגט שלא ירחיקו שיטה א
אחת שבה אירים והסופר יכול לחתם
בו   דחתם סופר שכינו התם סופר ו
ועד כשר הב' כתב סופר ועד פסול ואי'
סולר כשר   וכן כתב רבינו האלפסי ז"ל
אבל רבינו שכתב והסופר אל יחתום בו
לא נסירא   אברהם בן נתן הירחי

ואחרי כתיבתו יקחנו הבעל ויתננו
לשליח המוליכו לידה בפני שני עדי מ
מסירה ויאמר לו הולך בגט זה לשרה בת
אברהם אשתי והרי היא מותרת לכל א
אדם ואעפ"י שאשה ממנה שליח להולכה
ולקבלה והאיש אינו ממנה אלא להולכה
בלבד צרי' שיאמ' הבעל לשליח המקבלו
התקבל גט זה לשרה בת אברהם   ש
אשתי כמו שאמרה והרי היא מגורשת
ממני ומותרת לכל אדם   ואם נותנו
הבעל לידה יאמ' לה בפני עדים הרי זה
גיטך והרי את מגורשת ממני ומותרת
לכל אדם והמוליך יאמר לה הא גיטך ו
והרי את מותרת לכל אדם בפני נכתב
ובפני נחתם אך קודם שיתננו לשליח
המקבלו או לשליח שמוליכו יראהו לעדי'
ויקראוהו וביבמות פר' האשה רבה דאמ'
בפ' כל הגט הכי כי תרי דמייתו גיטא צ
צריכי למיקרייה ולאקרויי לגיטא אמרי'
מאי שנא ליה למעברא אי בעי ליה   ב
לאקרויי לגיטא ובתחלה אבל דאי עבר מ
מגורשת דאמ' פ' כל הגט : מתיבי הניתן
גט לאשתו וזרקתו לים ואמ' שטר אמנה
הוא או שטר פסים מגורשת ואי ס"ד אי
בעי להו למיקרי אמאי מגורשת ולאחר
שימסור הגט לאשה צריך לקורעו מיד
משום דהשיב שלא יאמרו   מרים דלת
מותרת וכמה פסולים באותיות ה
המשני לפית כדבר מועט ויפסל הגט ו
וי"ו זירוהו לכתב ויזקיקוהו לבעל כל מ
מודעי בגליון מן הצד וכותבו לה בפני
עדים דהלכה כר' יוחנן ואם שיה בעל

בטל כותבו לקבלם פסול והלכתא כרב
אמ׳ אין אדם עושה שליח לקבל גיטה מ
מידי שליח בעל׳ שיש לו כח אבל כר
כדאמ׳ בערכין פ׳ האומר משקלי עלי אמ׳
רב האי מאן דמסר מודעא אגיטא מ
מודעים מודעא והא׳ עד מאי דתימא ב
בטולי בטליה קמ״ל עד דמבטיל ליה ׃
למודעי שצריך לבטל כל מודעי דמסר
ואע״ג דלא ידעי׳ אינשי הוי מודעא כדאמ
בחזקת הבתים כל מודעא דלא כתב ביה
אנן ידעי׳ ביה באונסי׳ דפליגא לא מודע׳
היא דמאי אי רבנן ומתנה גלוי מילתא ב
בעלמא הוא אינו צרי׳ אלא שיגלה בדעתו
שאין דעתו בנותן בגט ובמתנה והכל ב
בטל ׃ וגם המחבר מברצלונא כתב
שצריכין העדים לקנות מן הבעל בקנין
גמור לפני כתיבת הגט בבטול המודעי
כפי כך ביום פלוני וקנו מנאי בקנין
גמור כדלא אניסנא דכל מודעי ומודעי
ומודעא דנפקי מנו מודעי עד סוף כל
מודעי דמסירן מנאי אנא ראובן בן
יעקב בגיטא דשרה בת אברהם אנתתי
בטלין ומבוטלין לגמרי ב״ל ניעבא ד
דאמור דבכן דמבטלי בהו מודעא ׃
ואותם העדים וכותבי׳ לז לאבית ולראים
ורבינו האי כתב שאין צרי׳ קנין לבטל
שמודעי בפני עדים הן שיאמר בפניהם
בטלתי המודעא מה דיה דערכין דלעיל
ומכל מקום אם ניאבד מסר מודעא ולא
בטל את המודעא הגט כשר כי זמן שלא
יביא עדים שמסר מודעא לפני כתיבת
הגט או לאחר כתיבתו לפניהם וקרובי

הרב ר׳ יצחק אמ׳ כי לולי שלא ראה גאון
שכתב בגט שמודעא היה כראה בעיני
לכתוב בגט ושוב לא בחוש למסירת מ
מודעא ולא יטיל תנאי בגט ואם בתנאי
יזכיר התנאי ׃ ורבי׳ יעקב כת׳ ויתרוהו
העדים תחלה וישתקו שהבעל שלא יזכיר
שום תנאי ומכל מקום אם יכתו׳ בו תנאי
לא יפסל דקימא לן כמשנה דר׳ אליעזר ד
דעדי מסירה כרתי ואמ׳ ר׳ אלעזר לא
הכשיר ר׳ אליעזר אלא לאלתר אבל מכאן
ועד עשרה ימים לא חיישינן דילמא הוה
ביה תנאי וזייפתיה למרבו שכותבין ת
תנאי בגט ור׳ אמ׳ אף מכאן ועד עשרה ו
ימים ואמ׳ ר׳ אלעזר לא הכשיר ר׳ אליעזר
אלא בגיטין אבל בשטרות לא ור׳ יוחנן
אמ׳ אף בשטרות וכתיב למען יעמדו
רבי׳ עב״ז טובים קמ״ל ופסק רב חננאל
כתרויהו דהוא רבים דר׳ אליעזר ׃ ורבי׳
האלפסי פסק כר׳ אליעזר בגיטין אבל
בשטרות יכול לפוסלו עד שיתקיים ת
תחלה כדאמ׳ חזר ואמ׳ מהולין ליך בני
שטר שאינו יכול להזדייף כדאמ׳ בפ״ק
דגיטין גבי שטרא פרסאה והא בעינן ש
שטר שאינו יכול להזדייף וליכא דבעינן ׃
שטר ב״ד לשליח קנ״ס ׃ בבך ובך
ובו׳ לבריאת עולם נמנין ש
גאנו מנין כאן בטוליטולא מתא דיתבא
על נהר תא״ג אנחנו ב״ד כמותב תלתא
כחדא הוינא בא לפנינו ראובן בן יעקב
המכונה פלפון דמתא בורגוש דיתבא
על נהר דורינו ונתן גט כריתות ליד
יוסף בן שמעון שעשאהו שליח שרה ב

שרה בת אברהם המכונה נמילה לאשת'
טוליטולה דיתבא על נהר תאגו שליח
לקבלת גיטה מראובן בן יעקב בעלה ה
המכונה גלפון ואמר לו התקבל זה הגט
לשרה בת אברהם שמכונת נאמילה ד
דממתא בורגוש דיתבא על נהר דורנו
והרי היא מגורשת ממני ומותרת לכל א
אדם וקודם נתינתו בטל בפנינו כל מ
מודעי דהוו ליה בגוא גיטא דאם מ
מסר מודע' תהא מבוטלת ולא נתן שום
תנאי בגירושין אלא גרשה גרושין גמורי'
והגט קריניהו וראינוהו כשר כדת ו
וכהלכה ומחמת שראינו גירושי שרה ב
בת אברהם המכונה נאמילה ומראובן ב
בן יעקב בעלה המכונה גלפון שנתן ו
גיטה ביד שלוחה יוסף בן שמעון וקבלה
כתבנו לה שטר זה להיות בידה לזכות
ולראיה בשריר וקיים : יצחק בן הרב ר'
מאיר הכהן מגנש ה.נ.ז"ל מאיר בן הרב
ר' טודרוס הלוי ש"צ אברהם בן נתן
הירחי : ואם הבעל יודע לכתוב יכתוב
בו אחר חתימותיהם כך : אני החתום
למטה ראובן בן יעקב המכונה גלפון ו
והבני דר עכשו בטוליטולה מתא דיתבא'
על נהר תאגו גרשתי את אשתי שרה בת
אברהם המכונה נאמילה דממתא בורגוש
דיתבא על נהר דורנו בפני בית דין ר'
יצחק בר מאיר הכהן מגנש הנזי ור' מאיר
בן הרב ר' טודרוס הלוי ור' אברהם בר
נתן הירחי החתומים בשטר של מעלה ו
וגירשתיה גירושין גמורין בבטול כל מ

מודעי ובלא שום תנאי כגל הכתוב לרע
למעלה ושטרם וחתימותיהם אמת הוא
ובעבור שהכל אמת כתבתי והתרתי גם
אני שטר זה להיות לה כתיבתי וחתימתי
לראיה ולזכות שלא יהא לי פתחון פה ב
לערער על דבר זה כלל כי שטר בית דין
החתומים למעלה וחתימותיהם שריר
וקיים ראובן בן יעקב המכונה גלפון

שטר הרשאה לאשה שמנתה
שליח לקבל ג
גיטה מיד בעלה זכרון עדות שהיה
בפנינו כך וכך בשבת כך וכך לירח פלו'
שנת כך וכך לבריאת העולם בטוליטולה
מתא דיתבא על נהר תאגו איך שרה
בת אברהם המכונה נאמילה דממתא ב
בורגוש היושבת על נהר דורנו מנתה
בפנינו יוסף בן שמעון להיות שליח ל
לקבל גיטה מיד ראובן בן יעקב בעלה
המכונה גלפון ונתנה ביד יוסף בן ש
שמעון זה בידה וקבלתו בקבלתה ויזכה
לה כו שתקבלנו לה ומה ששמענו
וראינו כתבנו וחתמנו לה לראיה ולזכות
על מנוי שליחות שטר שריר וקיים :

נפתלי בן ישמעאל עד חנוך בן אליעזר עד

בשילהי גיטין אמר אביי האי מאן
דכתיב גיטא לא כ
ליכתוב ודין ביוד דמשמע דין ואם א
אינו דין ישבו ולא ודן בלא יוד
ולא ליכתוב ואיגרת ביוד דמשתמע
אי גרת הלא ואגרת

אלא וחברת ואי גרת לשון זמות כמו גר
גירש דעו' בירושלמי דאומרם לא תגלוף
בימי בית ישראל לא תש"ין גיורין שבואף
ושבואפת גיורא וגיורתא בלומ' אם זכתה
תהיה לה גט זה לשבקין ותרי אם לא ו
זכתה יפסול · פי' אגרת לשון גרת רוכים
בתינוקות לשון תגר ומחלוקת אם היא
במחלוק' עמו ואם לאו יפסל · דתהויין
דתצביין כרעתו לגרש בו כמים הרכם ש
שמותיהן שוות וכת' וכתב לה ולא לה ו
ואמותה וכן כתב שלת תסייכם חמן ת
תיאפכם בולתא תהויין בתרגום ·
וכתב הר' יצחק ב"ע דאי כת' דתיבוי את ר
רשאה לכל גבר דתיצבי טפי עדיף וייטר
· ולאורוכי לואו דוכרו דלא למשתמע
וכדי מילי דברי שבאי ואכם והבל שוא
זה שנט ופסול שוא · ולא לכתוב לאחך
דמשמע כי הובא ואיבו כי אם ליצבות א
אלא לאסך בהפרדת השא · ולא לכתוב
לימהך ביוד דלא למשתמע לי מהך אלי
תהא ולא תתגרש · ולא לכתוב לאיתנסבא
באלף דמשמע ולא יתנסבא לא תנשא א
אלא להתנסבא · וכן יש לדקדק בכתובם
דלא לכתוב לאיתפרעא באלף במשמע
לא יתפרעא אלא בהא להתפרעא מכל
שטר אדג כבהין ומדאמרי' בגטין ומשום
שלום מגבית תנא והוולד ממזר שא מאי
ר' מאי היא דאמ' השב' ממטבע שטבעו
חכמי' בגטין תנא והולד ממזר וליתו הלכ'
כותיה אלא כדרבנן דאין הולד ממזר ו
ואם כן כתן הבעל רשות לסופר לכתוב
גט שנים וטע' בהכי דקדוקי בלשון או

או במקצתהון אם שסופר כאן יתקן ואם
שעדים מצויין יעידו שטעות סופר הוא
ושנו כשר אם אין הבעל מערער ותנא'
ואם נשאת אעפ' שהוא מערער לא תצא
אבל אם כתבו הבעל או נמי דכתבים ה
הופ' וא"ל לכתבו ואל תחוש לכל הדקדוקי
ואתא בעל ומערער ואמ' הכא לקלקולא
אכוונית ופשילנא ליה בהני דקדוקי לא
תנשא ואם נשאת לא תצא כדרבנן ובן
כתבו כל הגאונים · מן יומא דגן ת
ולעלם צריך למיכתב כדאמ' בסוף גיטין
אתקין רב יהודה בגיטא איך פלו' בר פלו'
פטר ותרך פלונית בת פלו' דהות א
אנתתיה מן קדמת דנא ולעלם לאפיקי ד
מדר' יוסי דאמ' זמנו של שטר מוכיח ע
עליו ואפילו הלכה כר' יוסי דפסיק רב נ
יהודה גופיה בפרק ואם לא כתב לא פ
פסל ושגאונים כהגו כר' יהודה דפליג
אדר' יוסי דצריך למכתב אף בשטרות ·
וכן כתב רב נחשון · ומכתב כשר
שוא לאפוקי כפטין מפלוגתא ולעולם ר
לאפוקי מיכים דבא מרב נחמן היום אי
את אשתי ולמחר את אשתי מה הוא ·
ובלשון למסך לסתנסבא התירם בין ל
לכשואין בין לזנות דתנן וביבמות פרק
האשה הורוה בית דין לינשא וקלקלה ·
וקלקלה חייבת שלא התירוה אלא לקנשא
ואמ' מאי קלקלה אלמנה לכהן גדול שלא
התירוה אלא בנשואי היתר ולא בנשואי
איסור אבל זנתה אינה חייבת אלמא ב
כם התירוה לסנס זנות שוי בכלל הנשואי'
אם כן הרי מותרת לכל אדם תוספת ·

תוספת ושותא דגיטא הוא ורש"י לא כתבו וגם בהלכות רבינו שאלפסי אינם מחדש מפי קרובי הרב ר' יצחק זצ"ל. וכן מרדכי כתב גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם שלא יבא בדעת המגרש בלשון להתכנס בלקוחי שתירם ולא בזנו' הוסיפו לכתוב אכן. והכותב אנת שרם בת אברהם אנתתי לא יתגן דבכל ישראל תמצא אנת מלכא בלא יוד ואף לנקבה מצינו בלא יוד אם ככה את עושה לי. ותרגום אם כדין אנת עביד לי ודרשו חכמים בביטול תשש כחו כנקבה ועוד יש לטעות אנתי כמו אנתתי וכן מנהג בכל גבול ישראל לכתבו בלא יוד. והרב ר' משה ש"ב אמ' ולא לכתוב לימסך שמא יקרא שקורא לו מחוק ולא לכתוב ודין בינו' כלומ' משפט ישים בינו ובינך. דתהוייין דתנסביין ג' יודין שמא יקרא שקורין דתהוין דתנסבין כלומ' שהוא מדבר עם שתי נשים ונמצא שאינו מגרש אלא לשתים אחרות. וצריך לזו רוכנו של תרמס ליוד ויבא משמעו וכדי כלומ' כתבתי זה אפטור אותיך ולא שבקתי. וכן צריך וו דתירוכין ושבוקין שמא תדמה ליוד ויבא משמעו תריכין ושביקין כלומ' שהוא אומ' להם שיא שבקה אותו ונגרשה אותו על כן צריך לאז זר בכל לשון שיכתוב שלא יבא כן דבר שיבא משמעו שתי ענינים על כן שא תריכן ושביקן לא שבקתי.

דין כתיבת הגט בשנים עשר שיטין

בשליש' בשבת בראש חדש אדר שנת ארבעת אלפי' ותשע מאות ושמים וחמשה לבריאת עולם למנין שאנו מונין כאן בטוליטולא מתא דיתבא על נהר תאגו איך אנא ראובן בן שמעון כהן שנולדתי במתא בורגוש דיתבא על נהר דורנו ובאתי לדור בטוליטולא מתא דיתבא על נהר תאגו וכל שום אחרן וחניכא דאית לי ולאבהתי ולאתרי ולאתר יהון דאבהתי צביתי ברעות נפשי כדנא אניסנא ובבטול כל מודעי ופטרית ושבקית ותרוכי' יתיכי ליכי אנת אנתתי שרה בת אברהם המכונת נאמינה דממתא בורגוש דיתבא על נהר דורנו וכל שום אחרן וחניכה דאית ליכי ולאבהתיכי ולאתריכי ולאתריהון דאבהתיכי דהוית אנתתי מן קדמת דנא וכדו פטרית ושבקית ותרוכית יתיכי ליכי דיתיכי רשאה ושלטאה בנפשיכי למהך לאתנסבא לכל גבר דתצביין ואינש לא ימחא בידיכי מן יומא דנן ולעלם והרי את מותרת לכל אדם ודן די יהוי ליכי מינאי ספר תרוכין ואגרת שבוקין וגט פטורין כדת משה וישראל

נפתלי בן יחזקאל עד   חנוך בן אליאב עד

לפנים בהלכות מיימון בתוספתא דיבמות בפרק בראשונה היו כותבין שטרי חליצה

מיאונין מפר' דנשואי קטנה וקדושי'
באמה ואביה אעפ' שהוא במדינת הים
אינן כלום דתניא קטנה שקדשה את ע
עצמה או שהשיאה את עצמה בחיי אביה
אין קדושיה קדושין ואין נשואיה נשואין
ואף קדשה לדעת ושיאה שלא לדעת
אמרי' בירוש' בפר' שאין מקדש זה היה
מעש' ובא אביה והוציאה ובבלי נתקדשה
לדעת והלך אביה למדינת הים ועמדה
ונשאת אמר רבא אוכלת בתרומה עד
שיבא אביה ויאמר הרי שיוכל למחות שלא
לדעת ומודה רב שאם מתה אינו יורשה
דאוקי ממונא בחזקת מריה דהיינו אביה
ואפי רב הונא לא אמר אלא דאביה כאן
דכיון כה מעשה יתומה בחיי אביה ו
ולא מיחה וליתי לרב הונא דקאמ' כראין
דברי תלמיד רב ירמיה בר אבא דאמר
אינה אוכלת אבל אביה במדינת הים
דברי הכל יכול לעכב ואמרינן ואם פתה
נשים אישות קדושיה למה לי א"ל אביי
צריכה קדושין כדעת אביה וכפר' הבא על
יבמתו פתוי קטנה אונס הוא ואונס
פטור מיפרא הרי דאין לה רצון ובירוש'
דפ"ב דסוטה שזכת אין לה רצון להיאסר
על בעלה וכפשטיה דפרק האש ; היתה
ודאורי' בפר' ב"ש ביבמות מידע ידעי
דנשואי קטנה דרבנן נינהו ובפרק אדם
והרי קטנה דאתייא לכלל נשואין התם
שלא יכסנו בה מכתב הפקר זהו בקטנה
יתומה דתקינו לה רבנן נשואין ועל פיה
בדיליה בגרושית רבה דבת נכרה לבעל
ונשאלו את פיה אבל קטנה בחיי אביה

אין לה נשואין בתקנתא דרבנן אלא
פרשות ביר לביז לעכב וכן מוכח בגמ'
דיוצא דופן יתומה בכדרס יכו' אתי
נשואין דרבנן ובירושלמי דקאיש מקדש
קדשה והכניסה שלא לדעת זה היה
מעשה ובא אביה ועקר קדושיה ואפילו
נערה אין קדושיה קדושין דתנן נערה
המאורסה שיא ואביה מקבלין את גטה
ואמ"ריש לקיש מחלוקת בגירושין כ"מ׃
בהלכות מיאון׃

קנג חלבות

חליצה קברו' וארוכית׃

כשם ר"י מ"כ שיבמה לא תחלוץ עד שיהיו
לה נ"חדשי' ממיתת בעלה א"ת ארוסה
ואחת נשואה אחת גדולה ואחת קטנה
וכל אשה שהוחזקה שהגיעה לכלל שנותי'
והוחזקה לא מכין בשנותיה אינה צ
צריכה בדיקה כדתנן מלקין על ע
החזקות ואעפ' שאין שורפי' תרומה על
החזקו' סתם חומרא בעלמ' הוא והוחזקה
היינו שיצא עליה קול שעברו עליה יב
שנה ויום א' וכשיצא עליה קול בראו לה
סימני אבל ע"י חזקה שהגיע לכלל שנותי'
לא אמרי' חזקה הביאה סימני ואע"ג דאמ'
רבא קטנה שהגיעה לכלל שנותיה חזקה
הביאה סימנין הינו למיאון ולא לחליצה
ולחומרא דהויא חזקה אינה כראי לעיני'
ואין יציאת קול ראיה והבא דהגיעה לכלל
שנותיה ולא הוחזקה בסימנין לא סמכי'
אחזקה דרבא ונבדקת על פי קטני' ואפי'
על פי ם נשים שהוא נאמנות יותר דאין לך
בתב מוכיח גדול מזה דסימנין מ.כיון

ועבידי לאגלויי וכדתנן אף הנשים שאינן
נאמנות על מתת בעלה נאמנות ל
לשניה נשא מה בין גט למיתה כת' מוכיח
והלכתא אין האשה חולצת עד שתניק שתי
שנים דלית שלכתא כהשיא דרבה דשלש
מדות בגיטין פר' התקבל אלא כרפסקינן
ביבמו' פ' מצות חליצה וצרי' להכיר על פי
קרוביה או נשים על פי ב"ד ובפני עדים
שהחולץ אחי בעלה מן האב ע"י שמוחזק
ואין צריך עדי ראיית הלידה ׃ והיבמה
הולכת אחר היבם להתירה שנ' וקראו
לו זקני עירו ולא זקני עירה וצרי' הב"ד
של ג' לקבוע מקו' דכת' השערה ולאצטרופ
בי ה' נפרד ומי מינתא ולא יהו גרים אלא
ישראלים מאב ומאם ואעפ"י שבפרקי ר'
אליעזר הומ' עדות חליצה בי לא סמכינן
עליה ו: ר"י הסנדל או המנעל שיהא
תפור בעור ואמ' רבא יכול אליהו ויאמר
חולצי במנעל שומעי' לו אין חולצי' במנעל
שומעין לו אין חולצין בסנדל אין שומעי'
לו שכבר נהגו העם בסנדל ׃ ירושלמי
זאת אומרת מנ"ג מנעל הלכה ומנעל
לכתחלה מ"ט לא משום מנעל המרופט
בלוי וקרוע וכדתנן שבכת לא קנה חפץ
במנעל המרופט ׃ ולא תהא כו ואם
חלצה חליצתה כשרה ואעג' דסנדל בעי
לכתחלה הייא דשכיח אבל השתא דלא
שכיח נהגו שעם במנעל גרמא' בירושל'
דפ' מצות חליצה חד יומי [illegible] ׃ שאלתי
לפני [illegible] וראיתי שם זקן אחד וכו' במס [illegible]
חולץ [illegible] שבסנדל [illegible] ובית שניל
פרקו [illegible] [illegible] ספרי [illegible]

חולצין לכתחלה במנעל וצרי' ליתנו לחולץ
שיהא שלו שבא' וחלצה נעלו ושל ימין
ולמנעליה ברגלו ימין יהא דכתיב מעל
רגלו ולא מעל דמעל ומקטריה ברצוע'
ולמהדקיה שפיר ואם הרצועות לבנות
והמנעל שחור שפיר דמי דהא' במסכת
יום טוב מפני שצריך כיון הגיד להשחינו
והיינו דאמרינן בפרק מ"ט סימת מהאני
אוכמי שהם בועל מנעל שחור ורצועות
שחורות ׃ והמנהג היה במנעל שחור
ורצועות לבנות וכדמשמע בסנהדרין
ובשעת השמד אפילו לשנויי ערקתא
דמסאנא יהרג ואל יעבור לעשות ה
הרצועות שחורות ׃ וכתב רב נטרונאי
סנדלא דידן השתא דאית ביה אומרת כיון
דקטיר ביה דיותנא כסנדל' דטייעי הוא
ואהדקיה שפיר בי היכי דתיהוי חליצה
מעלייתא כענין הבוהרים עוברי דרכים
שקושרין אותה ברצועות יפה שלא יפלו
מהן בדרכים ׃ ומנהגא ׃ אית לשני
לבי דינא סנדלא או מנעל' דאית ליה ע
עקב ונוי דלא תפיר בביתא ומקנו
ליה לסנדלא שיהא שלו וכדאמרינן בריש
סנהדרין אנו בלי הדייני אומרא ורצועא
ושפורא וסנדלא ׃ וצריך שיהא היבם
בן שלש עשרה שנה ויום אחד ובודקין
אותו על פי קרובים ונביא שתי ש
שערות דאיש כתיב בפרשה ומקשינן
אשה לאיש והמנעל מן עור בהמה ט
טהורה דילפינן נעל מנעל דתחש ד
דכתיב ואנעלך תחש וקשרו בכיב ר
רגלו ברצועה

ברצועה יפה ומהלך בו קמעא ועומדי'
מעומד כשאר בעלי דינין · והיבמה
שהיא בת י"ב שנים ויום א' והביאה שתי
שערות קוראה בלשון הקדש מאן יבמי
להקים לאחיו שם בישראל לא אבה ·
יבמי ולא תפסיק בלא אבה יבמי ומודה
דנא בלא אבה יבמי · והיבם קורא בלשו'
הקדש לא חפצתי לקחתה ודוחק היבם
רגלו בארץ יפה והיבמה מתרת את: ה
המנעל וחולצת את המנעל ושולפתו
בידה הימין ושמאל מסייעתו ורוקקת
רוקה בראה לדיינין בפניו מפיה עד
נופלו לארץ וקוראה בלשון הקדש ככה
יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו
ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל ·
וכתב רב יהודאי שהיבמה אומ' חלוץ הנעל
חלוץ הנעל ג' פעמי' וכן כל העומדים שם
אומ' אותו ג' פעמי' וכדאמ' ביבמות פרק
שעומד קופה זו הן ג' פעמי' מנלן הן ג'
פעמי' ואין צריך גט חליצה אלא לראיה ב
בעלמא וכדאמ' כניסא דחליצתה וכעלת
מיכנא ניסא דחליצותא למיתבי בידה ר
לראיה ולא גרע ש"מ · ויש אומ' שאף במקום
ב"ד צריכה גט חליצה לפי שנאמרה שכן
בקבוצי' וכתב לה הכי כתוב תלתא
כתרא הוינא ואשתרופנא לבי חמשה ורב
יהודאי כת' דלא צרי' כתוב תלתא הוינא
ור"י אמר דצריך דחיישינן לב"ר טועין ויש
דברים הרבה דאין מעכבין בראש' ביבמו'
בפ' מצות חליצה דקריאה לא מעכבא כל
ו: כתב ר"י מ"כ בספרו חסר · ירושל' פר'
מצות חליצה ר זעירא מחוי לר' אבא · ש'

יצחק חלץ חלוץ כיצד הוא עושה קושרו
כדי שיהא יכול נהלך בו מהלך · אל'
חנינא בריה דר' הלל עונבו כדי שתהא
יכולה להתירו באחת מידיה כיצד הוא
פושט מתירתו בימין ותופסתו בשמאל
ושומטת עקב בימין וגוררתו בימין כדי
שתהא חליצה והתרה בימין רב אמ' עקר
חליצה התרת רצועו' וכו' אכן · לפנינו
בהלכות חליצה הא דתנן בפ' מצות חליצה
מן הארכובה ולמטה חליצתה כשרה
ומפר' רבי' האיי דאי מפסיקין כרעיה מן
הארכובה ולמטה · ויש להקשו' מדקאמ'
אמימ' האי מאן דסני אלותא דכרעיה לא
חלין וכירוש' ביבי מתניתין בקשור מן
הארכבה ולמטה כשרה מן הארכ' וכה ו
ולמעלה פסולה פירו' הם רצועו' הסנדל
קשורות מן הארכובה ולמטה והתירה
היבמה כשרה וכדקמי הכין רב אמ' עקר
חליצה התרת רצועות שזהו מעל רגלו
ומן הארכובה ולמעלה מעל דמעל פ
ופריך שבי רגלי' פרט לבעלי קבין דאלמ'
שוין לא אקרי רגל וכן בחליצה בי בעי
מעל רגלו ולא מעל שוקו נמי אי כתב
וחלצה נעלו מרגלו כדקאמרת השתא
דכתב מעל רגלו אפילו משוקו אבל מ
מן הארכובה ולמעלה מעל דמעל הוא
אבל אי מפסקן כרעים אי הכי לא חלין
וקימא מתניתא כדאמיר · ן עי"ר ·

קנר הלכות סעודה

על הענבים ועל התאנים ועל הרמונים
ועל הזיתים ועל שמן

שמן זית כשהוא בגרונו על ידי אחר בורין
ש זמן עקר ועל התמרים אפילו אתכן
אתיכות דקות מברך בורא פרי העץ :
ולאחריו אם אכל מהן כזית מעין שלש :
וחותם על הארץ ועל הפירות בחוצה
לארץ ועל הארץ ועל פירותיה בארץ ישראל
ואם בירך אחריהם ד' ברכות שלימות יצא
דכי אמרי' תמרי מיזן זייני לאו דוקא תמרי
דהא בריש בכל מערבין אמרינן דכל מילי
מיזן זייני חוץ ממים ומלח וי"א דתמרי
דווקא דסעדי לבוא שאם בירך אחריהן
ג' ברכות יצא ואין נרא' דאי מהאי טעמא דסעדי
כיין וכפת ובירך עליהם ביין ופת ליבריך
ג' ברכות ממש לאחריהן כיין בדקבע
עליהם כיון דסעיד כפת אלא ודאי לא
סעדי אלא מיזן זייני בשאר מינין ואין
זימון לפירות וצריכין ליחלק ולברך כל א'
מעין שלש וכל זמן שאינו רעב מחמת
אותה אכילה מברך שלש אחרים אם ישכח
מברך ואם ספק לו אם בירך אינו
חוזר ומברך דמדרבנן היא דאינו שפסק
שעכין וכיון שהיא מדרבנן אין צריכין
ברכה לאחריהן כדאיתא : הכוסס את
האורז ואת הדוחן אומר ב"פ האדמה
ולאחריהן בורא נפשות רבות ובקמחם
שהכל ולאחריהם בורא נפשות אבל לא
ברך הריפתא לפניהם ולא לאחריהם אף
ברכה מעין שלש וי"א שבפת דוחן אומר :
שהכל ואינו נראה שהרי בפת אורז לברך
בורא מיני מזונות ומדרבנן נמי אם
רוצים דאורז ודוחן שוים לברך אחריהן
מעין שלש כן היו שוין לדבר חכמים ש

שחולקין לברך לפניהן בורא מיני מזונות
כי לא נחלקו רבן גמליאל וחכמים אלא
לאחריהן אבל לפניו לא נחלקו ומברך
בשניהן בורא מיני מזונות : ועוד שהינו
שניהן לפני פת אורז ופת דוחן מברך
עליו תחלה וסוף במעשה קדירה ורב
ושמואל דאמרי' אותם לר' יוחנן בן נורי
אין הלכה כמותו וברייתא הלכה כוה
שבתחלה מברך בורא מיני מזונות אבל
לבסוף ולא כלום שבברייתא רבן גמליאל
היא אורז ודוחן שוין הן ותנא אורז
והוא הדין לדוחן כמו שאנו אומ' רבן
היא אורז ודוחן כמ' : ירושלמי
אם הם עשרה אומרים נברך אלהינו על
המזון שאכלנו והן עונין ברוך הוא אלהינו
על המזון שאכלנו כדתנן במשנה ד
דרבוא דעשרה ורבוא שוין הן אחד
עשרה ואחד עשרה רבוא אומרים נברך
אלהינו שלשה נחלקין עד עשרה עשרה
אין נחלקין עד שיהיו עשרים מעשרים
ואילך נחלקין ובלבד שלא יהא ב
בחבורה אחת פחות מעשרה נשים
ועבדים וקטנים שאינן יודעין למי
מברכין אין מזמנין עליהן אבל נשים
מזמנות לעצמן ואומרות נברך שאכלנו
משלו וכן עבדין שכיון שיש בהן דיעות
הרבה הרי הן כשלשה וברכת המזון
בכל לשון אבל אין מזמנין אלו עם אלו
ושלשה אין נחלקין לברך כל אחד ואחד
לעצמו שהרי מזמנין נאמר אף על פי
שבירך אבל הוא אינו מזמן עניהם ש
שקרי ביה ואין רמון לזופרא ובשאמרנו

ונם אמרנו אין נחלקין אפי' כל אחד ואחד
בפני עצמו ויא אפי' ישבו אלו עם אלו
ועדיין לא אכלו ואפי' כלא משלש חבורות
של שלשה שלשה בני אדם והוא שלא ש
הזמינו חבורתן עליהן אין רשאין ליחלק
אבל אם הזמינו חבורתם עליהם כגון ש
שנים בשוק יקראו לו ונענה או ששה
בכל חבורה ג' חוץ מכל אחת ואחת מאלו
פרט זימון מביניהן ורשאין ליחלק · כל
שברכות אחר חתימתן ואין אומרי' ברכה
על ספסוקים · ירושלמי וכשאמ' נברך
אבל רשאי נומ' נברך למי שאכלנו שברא'
כיברך המזון ולא כן אומר מטובו חיינו
אלא ובטובו חיינו · ושנים שאכלו חייבים
ליחלק כל אחד לעצמו ואומרין ברכת
המזון ואם פתח בברוך ולא חתם בברכ'
שן · פא מיבעיא דמהימין דאמ' בתר דברך
בריך מריה דהאי פיתא ואמר רב יצא
ומקשינן והא בעי הזכרת השם ומשני
דאמ' בריך רחמנא מריה דהאי פיתא אלמא
דלא חתם בברוך ויצא ולעפ' בזו אין ש
שלשה צריך לפי שהוא משנה ממטבע ש
שטבעו חכמי' בברכות מכל מקום מדלא
אקשי ליה הא בעי פתיחה וחתימ' כי צא
שבפתיחה בלא חתימה כמי ועוד דלא
הוזכר בגמ' חתימת שום כאחתימות ברכת
הארץ ובונה ירושלים · ואחד או שנים
אין צריך לומר נברך אלא מברך כל אחד
ואחד לעצמו ולעפ' שאין ברכת נברך לא
הזכרת השם ולא מלכות היכי נאמר הלא
בשלשה מפני שיש הזכרת השם ומלכות
בזון נברך ב..ין כמזון ואני שיש בו עת

דפים במלכות לכך אין לומ' נברך אלא בג'
ואם יש שנים אחד סופר ואחד בור הסופר
מברך ובור יוצא ובשהן בגדול שבכולן
מברך ואפילו בא בסוף סעודה וקטן
היודע למי מברכין מזמנין עליו ואפי'
בן ט ובן עשר רבי' אלפסי ז"ל והאחרונו
כשם רבי' תם אחר תפלת שמחר לעיל ·
ואין מברכין ברכת המזון אלא א"כ אכל
כזית בינוני וגרעינתו אבל שמונה ש
מברך אפי' בפחות מכזית דאסור ליהנות
מן העולם הזה בלא ברכה וראיה לו בר
מן הירוש' וכו' לעיל · ואם שכח אם בירך
ברכ' המזון אם לא אוזר ומברך דברכת
המזון דאורית' כדאמרי' בגמ' קרי מברך
לאחריו ואינו מברך לפניו וכדקמ' בספק
אם אכל ויצא ובק"ש שחוזר ואומר וצריך
להשמיע לאזניו כשמברך ואם לא ש
השמיע לאזניו יצא חרש שמדבר ואינו
שומע אינו מוציא את אחרים ידי חובתן
לכתחל' ואם ברך לשון יצא שאוכל חור ·
ורוחץ על ידי תגרוכת דבש או כיוצא בו
בשל אורז ורוחץ נגבי דבר הבערב בו ·
ומברך לפי הדבר שנתערב בו על פירות
שען שאינן כתובין בפסוק אומ' ב"פ העץ
ונאחרים ב"ר נפשו' וכן כתבו יסי של גלף
אומ' ב"פ העץ שאעפ שנוהגין ערלה אחר
בריה יצר מכר ..ין שאין קפריסין פרי ·

קנח הלכות אבל · פריעסכינר ·

מת אביו מתה אמו בנו ובתו ואשתו
ואחותו בין מאביו בין מאמו אסור ב
בתספורת אחד ראשו ואחד זקנו ואחד

כל שער שיש בו ׃ פריעה מי שמת לו מת
עומד וקורע מעומד ומבדיל הקשקשים
שלו ואם לא הבדיל אינו אלא קורע של
תפלו׳ ואם קרע מתוך השלל מתוך המלל
מתוך הליקוט יצא מתוך אמוי אלכסדרי׳
ואם שאל לו חבירו חלוקו לילך
ולבקר את אביו שהוא חולה והלך ומצאו
שמת קורעו ומאחו וכשיבא לביתו מחזי׳
לו חלוקו ונותן לו דמי קריעת חלוקו ואם
לא הודיעו הרי זה לא יגע בו חולה שמת
לו מת אין מודיעין אותו לו שמא תטרף
דעתו עליו ואין מקרעין לו ומשתקין
את הנשים מפניו ׃ ומקרעי׳ לקטן מפני
עגמת נפש אבל לא יביא תינוק בתוך
חיקו מפני שמביאו לידי שחוק ונמצא
מתגנה על הבריות ועל אלו חיי׳ לקרוע
על ס׳ מתי מצוה ועל שניים שלשן ועל
חמיו ועל חמותו ועל חכם או אדם כשר
אעפ׳ שאינו עומד בשעת יציאת נשמה
ועל כל אדם אם עומד בשעת יציאת
נשמה ועל כל אדם אם עומד בשע׳ יציאת
נשמה קורע ומאחה ׃ על אביו ועל אמו
ועל רבו שלמדו חכמה ועל נשיא ועל
אב ב״ד או בשעת מיתה או בהספד על
שמועות הרעות כגון רוב הצבור
וכמעשה שהיה שנקברו עם שאול ועל
ברכת השם ואפי׳ בכנוי מפי ישראל ועל
ס״ת שנשרף בזרוע שלא היה זרוע להציל
וכמעשה שהיה ביהויקים מלך יהודה
קרע וכולל שתי קריעות על הגויל ועל
הכתב ועל ערי יהוד׳ ועל מקדש וירושלם
וקורע על המקדש ומוסיף על ירושלם

שפוגע במקדש תחלה ואם יפגע
בירושלם תחלה קורע על ירושלם בפני
עצמה ועל מקדש בפני עצמו כל אלו
קורעין ולא מאחין ואינו רשאי להפכו
מיד ולאחותו וכולן רשאין לשוללן
למוללן ללקטן ולעשותן כמין סולמות
אבל לא לאחותן אלכסנדרי׳ ואפילו מוכר
אותן לאחר אין הלוקח רשאי לאחותו
לפיכך צריך המוכר להודיעו ללוקח
ובכולן שולל לאלתר שהרי אמרו חכם
שמת כיון שהחזיר פניו מאחורי המטה
שולל חוץ מאביו ואמו ואם מת לו מת
ביום טוב שני ואפילו בי״ט שני של ראש
השנה חייב לקרוע שהקריעה מן התורה
ודוחה יום טוב שני שהוא מדברי סופרי׳
יש קורעין ולא חולצין קורעין וחולצין
חולצין ולא קורעין על אביו ועל אמו
ועל נשיא קורעין וחולצין על חמשה מתי
מצוה ועל אב ב״ד ועל חכם כשר חולצין
עליהן על חמשה מתי מצוה וחכם חולץ
מימין ועל אב ב״ד משמאל ׃ וכן על
שמועה רחוקה קורע שאינה קריעה
בלא שכעס בשמואל על רב ובר׳ יוחנן
על ר׳ חנינא שקריעה שהיא מן התורה
היא כדברי המחמי׳ ואם שמועה שעת
חמוב הוא קורע ואינו חולץ ׃ חלוק
שאינו שלו ולא הודיעו שהלך לבקר
אביו ואמו שהוא חולה חולץ ואינו קורע
שלישי שבאביו ושבאמו שבבנו ושבבתו
שבאחיו ושבאחותו וקרובי אשתו חוץ
מחמיו ומחמותו אם הינם כשרים
ואינו עומד בשעת יציאת נשמה

נשמה וכן בשמועה מתי יצים חייב קורין
את נשיין לרעת לא קורעין ולא חולצין
מה בין אביו ואמו לאחרים מתי מצוה על
אביו ועל אמו מגלה את לבו ואפילו לוכה
ז תנוקין קורע אף בין חוץ שמפרקסותו
וצריך לה בדיל קאי שפה שלו וקורע ב
יד ולא בכלי ואוחז א׳ בכתיפו ואין לאחר
את מתו אלא בערב שבת וערב יום טוב
אם גשמים זולפין על מטתו ואם אין לו
תנוק וכוורתין לו תנוק אפי׳ לאחר שבועה
קורע ואם בא להחליף תוך ז׳ קורע חוץ
משבת ושולל ביום שלשים ואשה שוללת
לאלתר מפני כבודה וכן איש או אשה
אינו מאחה לעולם ׃ וכל שלשים יום
מתגנה בשבקי ומגדל פרע עד שיגערו
בו חביריו ואפילו אל רגל באמצע כוו־
ספ׳ א׳ בירושלמי דבר שתלוי בז׳ ושלשים
רגל מפסיקו ספה עד שישלח פרע או
עד שיגערו בו חבריו ׃ ואינו נכנס לבית
שמחת ז׳ עד יב חדש ואחר המוציא אותו
תוך יב חדש מדבר עמו תנחומין ואין
שואל בשלומו ולאחר יב חדש מדבר
עמו תנחומין מן הצד ׃ על אמו ז׳ מתי
מצוה קורע טפח ואינו צריך לקרוע אלא
חלוק עליון ואינו צרי׳ להבדיל פי שפה
שלו ואם רצה קורע בכלי ואינו חולץ ב
כתיפו ומדה מטתו שרי וכן מטוכה ׃
ואם אין לו תנוק לקרוע מזמנין לו חלוק
בתוך ז׳ וקורע בזמן ז׳ אינו קורע ואם
בא [illegible] אינו קורע ושולל
בתוך ז׳ כאבל שהול ומחה בתוך שלשים
יום לדברי [illegible] ואשה שוללת לאלתר

ואם רצה אינו ממעט בעסקו ומסגר
ביום ל׳ ונכנס לבית השמחה ביום ל׳ אבל
ג׳ ימים הראשונים אסור בשאלת שלום
כלל ואפי׳ שאלו אחרים בשלומו ואינם ו
יודעי׳ שהוא אבל מודיע להם שהוא אבל
ואינו משיב להם שלום משלשה ועד ז׳
משיב להם אם שאלו בשלומו אבל הוא
אינו שואל בשלומם אעפ׳ שהן טרודים
בשלום מז׳ ואילך שואל הוא בשלום אחרי׳
שהן טרודים בשלום ומשיב להם שלום
לפי שאין יודעי׳ שהוא אבל ושאלו בשלומו
ואותן שיודעין שהוא אבל כל שלשים יום
מדבר עמו תנחומין אבל מדברי׳ עמו
מן הצד ׃ מה בין אביו ואמו לשאר
קרובי אשתו על אביו ועל אמו קורע
ומתאבל בפני אשתו לכבוד אשתו על
שאר קרובי אשתו אינו קורע ואינו מ
מתאבל אפי׳ בפניה אמרו לו מת אביו
וקרע ואחר כך נמצא בנו בתוך כדי ד
דבור יצא ידי קריעה אחר כדי דבור לא
יצא ידי קריעה מי שיש לו חולה בתוך
ביתו ונתעלף וכמדומה שמת וקרע ו
ואחר כך מת לאחר כדי דבור לא יצא ידי
קריעה תוך כדי דבור יצא ידי קריעה מ
אמרו לו מת אביו וקרע ואחר כך אמרו לו
מת בנו קורע קרע אחר לפי שאין מ
מוסיפין על קרע של אביו ואמו מת אביו
מתה אמו מת אחיו מתה אחותו קורע
על אביו ועל אמו קרע אחד ועל אחיו ו
ועל אחותו קרע אחר לפי שאין מוסיפין
על קרע של אביו ואמו ׃ ואינו
מ [illegible] ראשון אין מתאחה ׃ תנו רבנן

רבינן תחלת קריעה טפח ותוספת שלש
אצבעות דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר
ותוספת כל שהוא אמר עולא הלכה כר'
מאיר בקריעה וכר' יהודה בתוספת וכן
הלכה עד שיכן קורע ומוסיף אם מת לו
מת אחר זה אחר זה עד טיבורו הגיע
לטיבורו מרחיק שלשה אצבעות וקורע
מלמעלה בגד מת שקרע לאחר בתמלאת
לפניו מחזירו מלאחריו בתמלא למעלה
בשפה תופרו מלמטה וקורע מלמטה
ומן הצדדין לא יצא ידי חובתו אלא שכהן
גדול קורע מלמטה מת לו מת אחר בתוך
ז' קורע במקום אחר לאחר ז' מוסיף על
אותו קרע. מי שמתו מוטל עליו
לקברו אוכל בבית אחר אין לו בית אחר
אוכל בבית חבירו אין לו בית לחבירו
עושה לו מחיצה עשרה ואוכל אין לו מה
לעשות מחיצה יחזיר פניו ממנו ויאכל
ואינו מיסב. ואוכל ואינו אוכל בשר ואינו
שותה יין ואינו מברך ואין מזמן ואין
מברכין עליו ואין מזמנין עליו ואם בירך
עליו אין עונין אחריו ואחרים שברכו אין
עונה אחריהן ופטור מק"ש ומן התפלה
ומן התפילין ומכל מצות שאמורות בתורה
ובשבת מיסב ואוכ' בשר ושותה יין מ
ומברך ומזמן ומברכין ומזמנין עליו
ועונה אמן ועונין אחריו אמן. וחייב
בק"ש ותפלה ותפילין ובכל מצות האמורו'
בתורה. כל שלשים יום תינוק יוצא
בחיק ונקבר באשה אחת ובשני אנשים
אבל לא באיש אחד ובשתי נשים ואין
עומדין עליו בשורה ואין אומרין ברכת

אבלים ותנחומי אבלים בין שלשים יוצא
בדלוסקמא שנטלת באגפיו ועומדי' עליו
בשורה ואומ' עליו ברכת אבלים ותנחומי
אבלים בן י"ב חדש יוצא במטה ואם הוא
נכר לרבים רבים מתעסקי' בו בני עניים
מספידין אותן כשהן בני חמש שנים ובני
עשירים כשהן בני שש ובני זקנים כבני
עניים שכר של הספד מי שמרים קולו
בבכי ובמספד ואין אדם רשאי לומר לא
תספדוני במיתתי מפני שהספד כבודו
של חי הוא ואין מניחין את המטה ברחוב
שני' במועד מפני שמרגלת את ההספד
ולא מטה של נשים לעולם מפני הכבוד
נשים במועד מענות שעונות כלם ב
באחת אבל לא מטפחות בראשי חדשים
בחנוכה ובפורים מענות ומטפחות בזה
ובזה לא מקוננות שתקונן אחת וח
וחברותיה עונות אחריה בקבר שמת לא
מעונות ולא מטפחות ושלום. ואם
תלמיד חכם שמת מספידין אותו במועד
ואין צריך לומר בחנוכה ובפורים. כל
שמרבה כלים על המת הרי הוא עובר
משום בל תשחית ומכוולו ומרבה עליו
את הרמה מותר שמתים למתים מותר
שמת ליורשיו כל המלין את המת ע
עובר בלא תעשה הלינו לכבודו להביא
לו נר ותכריכין וארון אינו עובר עליו
מאמתי כופין את המטות משיסתם ס
הגולל נסתם הגולל כופה מטתו ואם
אינן הולכין אחרי המטה משיצא שמת
משער העיר וכו'. כל שהולך אחר גדול ס
שמשפחה הולך שם גדול שמשפחה ם

שמשתמש מ״שתם הגולל סדינין
מלבית האומני מוכין להם משכבותיהם
מלשאול אבל לא מלבגוב כיוצא בו נ״י
שכפל ליה מי שכתב בספר מי שאלתהו
מה דינה מוכין לו משכבותיהם לבקש׃
מנוגה אברים אחרים אין מוכין לו עד
שימצא ראשו ורבו ואלין שבדלני ומע״ק
ראשון עד שכבש ת״ר אבל כל ז׳ ימים
אינו בגדי סרבל ובפיית הטטה ואין
מברין אותו אלא על מטות כפרות׃
ת״ר ההולך לבית האבל אם לא נם כו׳
יברכו על מטות שפויות ואם לאו יברכו
על מטות זקופות רבה אתרעי ביה
מילתא עאלו לגביה אבא בר מרתא אבוה
דמר מגילתי רבה זקף בר מרתא כפה
אמ׳ כמאן דלית ביה דעתא לשאני מרבנן
כפיית המטה כיצד בשטפה מטתו
לא מטתו בלבד הוא כופה אלא כל מטות
שיש לו בתוך ביתו ואפי׳ יש לו עשר מטות
בעשרה מקומות שפה את כולן ואפי׳ ה׳
אחים ומת אחד מהן כולן שפין׃ ואם
היתה מטה המיוחדת לכלים אין צריך
לכפותה אלא זוקפה דרגש שהיא מטה
של עור מתיר את קרביטיו והוא נופל
מאליו׃ מטה שנקליטיה יוצאין זוקפה
ודיו׃ היה ישן על גבי מטה ועל גבי
כסא ועל גבי ספסל או על גבי אוריוני
ברזלים או ישן על גבי קרקע לא יצא יח
שלא קיים כפיית המטה׃ ירושלמי ולכך
הוא כופה שמתוך שהוא ישן על מטה
כפויה הוא כ״ור בלילה ונזכר שהוא אבל
סדר בפורד״ק אין מחייבי׳ אותו לכפות

מטתו שלא יאמרו חרשי הוא פי׳ מכשף ש
הוא אימתי זוקפין את המטה בערב שב׳
מן המנחה ולמעלה אעפ״כ אינו יושב
עליה עד שתחשך ולמוצאי שבת אעפ׳
שאין לו אלא יום אחד וכופה׃
כפיית המטה פעמי׳ ששה פעמים ח׳ שהם
פעמי׳ אינו כופה כלל ערב שבת ע״ש עם
דמרדוני חמה ש׳׳ ויש לאמר שמבת אינו
כופה כלל שהרי אמרנו אפי׳ יום א׳ ואפילו
שעה אחת לפני הרגל בטלם ממנו גזירת
ז׳ ואעפ״שיש לומר כיון שלא קיים כפיית
המטה כלל צריך לכפותה כיון שאמרה
שמשנה שקובר את מתו ג׳ ימים קודם
לרגל דבטל ממנו גזירת ז׳ אין אנו קפדי׳
בכפיית המטה שאעפ״שלא כפאה בטלה
ממנו גזירת ז׳׃ אליבא דשמואל כיצד
כשהוא יוצא לדרך גונב כשהוא נכנס לא
לעיר אולן׃ עטיפת הראש כיצד מעטף
את ראשו כעטיפת ישמעאלים עד שפת
זקן כדכתיב ועל שפם יעטה ומתרג׳
כאבילא יתעטף ואם היה מעטף את פיו
כשוטו של מקרא אמרו חושש הוא כפיו
ואינו אבל כל שבעה אסור במלאכה
וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ות׳
ובתשמיש המטה ולקרות בתורה׃
מלאכה כיצד שכר יום אל כעיר אחרת לא
יעשה וכן אם היתה מלאכת אחרים בידו
בין קבולת בין אינה קבולת היתה
מלאכתו ביד אחרים בביתו לא יעשו יח
בבית אחר יעשה׃ דברים שעושין לאבל
בימי אבלו בזמן שיתנו לספק ובדו לנוף
ושמתבו לעלו מן שמפרה ונמרו לעגות

לעלות מן ההרים ויורדין לו הרים ש
אם עבר עונת זמן שלו האריסין ה
והחכירין והקבלנין לפרש שלו הרי אלו
ישבו החכירין והאומנין והשכירין בספינה
שלו הרי אלו לא ישבו ואם היו מושכרי'
או מוחכרין אצל אחרים קודם שבת הרי
אלו ישבו שני אחים שני שותפים שני
שכירין כשמכונים שארע לאחד מהן דבר
הרי אלו כושלין אבותם . מקבלי
קבולת ממלאכה שהבל בתוך התחום
אסור אפי' בשבתות וי"ט שהעם שאמרו
אין אוסלות כמוצא דברי שביעית כו'
שכן תלכנו שאם אסורה בשבת ויום טוב
בדברי שביעית הוא הכי אין צריך לומר
לעשות כאן מלאכתו על ידי אחרים ואם
מלאכה חוץ לתחום מותר בשבתו וי"ט
הרי אין ישראל רשאי לילך שם שיהא
אצל שיעשה מלאכתו ועל אחרים בימי
אבלו . שהוא שאין עיר ישראל סמוכה לשם
אבל אם עיר ישראל סמוכה לשם אף בחול
שמותר שמותר לילך חוץ לתחום אסור
מפני שסרוחי מלאכתו ביד אחרי' אינן
יודעין שבקבולת היא וסוברין בבולהן אין
מורחין ונמצא אסור : ומוצא עבי"ן
אינו רואהו בעשות מלאכה ורעינו שני ש
שיתפו כם מן הצדקה כ"ר א' כשלשה .
שני' בראשוני מכהן וגולך עיטי, כבניעם
בתוך כ תו . . אשם עתה נפרך נת ך
בינם ובגילם בניעם שיח ומותר בעשיית
מלאכה שעיקרי אח כתעניות שבוא אסור
בעשיית מלאכה לא אמ' רבה ביום אבל כ
בינם מותר וכן אסו מותר בשנור ובדבר .

ביתו שמדבר אסו' לרחוץ כל גופו בין בחמין
בין בצונן כל ז' ופניו ידיו ורגליו בחמין
אבל בצונן מותר ואם הכתונת חבגיו רחץ
בצונן כל ז' סר' ואם הבגד שעדו ויכול
בתגר אבל לא במספרים ויכבס כבותו
במים ולא בנתר ובחול ואבלה מחדינו .
סים וה ונז מיכת הסכים ונגל אף
סכים נ"ח תגבוסו חנליו ם וך נגיחוץ
מיקל אפי' כמ פרינו ואבבם כבוש ורט'
בבתר וב זו יום ראשון על קבורו . סיום
מן התורה אסו' נרחץ ואפי' פוח מטטמי'
ועל לו מות רחין הו וכוח הפטרים ם
סר"ם כבן גמל ברחן בימים כרי פין
ברית לשתו מכני בהכשליכ סים .
ותניא יגנה דרבנן דסיכה אסור מן
התור' א חיוב קבורת מכג' נ"ם כמה ת
מות' .
כינם מגר אסו' לסוך אפי' כל גופו
ואם לסעביר את הזוהמא מותר . שאמרים
בתעט בינ' אבל אסו' נבמתו מטתו בימי
אבלו ומעט' כח שממם מטתו ושמא
בוירי את נותנו .
לקרות בתורה כיצד
אסו' לקרו' בתור' ובנביאי' ובכתובי' ולשנות
במדרש וב הלכו' ובאגדות ואם היו רבים
צריכין לו נותנו לאחד ואחד למתורגמן .
ואת רגמין נרבי' הבו קרח נחיב ודבר'
רעיה בבירדיות ובהלכו' אבל כמו שאמרו
אחרי' כש כנג ככוף מסבת הקדיל כל ראש
מתי' כנ כל ז' על ראשו ועל אחו נגו וכתב
והשיבו ועל להיו והחזקו בין דיבת בבור
בין רחמו בכבד ועל שני' כ שנ"ם א
מתמתא כלבנים אבל המתחיל שלא

עליו כבוד אלא מי שהוא מתאבל עמהם כגון
שמתו כל אחיו אבלו כיון ששמע מהן ש
שמועה עד יום ל' למיתתן ויום שלשים
שבאו בכלל זה הוי שמועה קרובה
וכשמתאבל על בנו ובתו שוא שמתו י
לאחר ג' שים יום שבולת אבל אם מתו
בתוך שלשי' יום אין מתאבל עליהן אלא
א' כיודע שבלו לו חדשיו בכה בל ששמע
ליום שאדם אבו. כתב ולענין בקריעה
דלא קי"ל כמדברי שמיקל. נרא' שקורע אף
אם מת בתוך ל' יום ונגל רבו תלמידו ח
במס ועל שמועה רחוקה שהי' לאחר ל' יום
אפי' מאביו ואמו קורע ומעטף ראשו
וחולץ סנדלו שעה אחת ונשלם האבלות
שמקצת היום ככולו מדברי ר' יוחנן אבו
רואין שים לו למתאבל על רבו יום אחד
בשרי לא נחלקו ר' אמי ור' חייא אלא לח'
ולא אבל ביום א' לא נחלקו שסרי' לשתאבל
על רבו בלי ספק בדין שמועה רחוק' לקרוע'
ולעטף ראשו ולחלץ סנדלו אבל יום אחד
אסור בשרים תפלי' משם ואילך מניח נכו'
שמתכית שבב אינו חולץ תכלין יש. לי רבים
שמות' נסכיו תתפלי' בט' באב שסי' אבלו
ישנם בלא חמיר משני ואילך דאבל שמ
אבלו שרפס אבן' אבל יום א' אסו' לאבול
ימשלו ימים שרשוכים אינו הולך לבית
האבל מבאן ואיל' הולך ואינו יושב במקו'
המנחמי' אלא במקו' שמתנחמי' אבל שבא
ממקו' קרוב שהוא מהלך יום א' אפי' בא
ביום הז' אם יש מנחמי' אבלו שלא כנס
בתבלו בדין מונה עמהן ואם לא ימצא
מנחמי' אבלו ביום הז' נכנס. אבלו שקצת

היום שבלו יסרי שוא כמי שבא ביום ש
השביעי ומונה לעצמו ואפי' ביום כראשו'
אינו מונה עמהן אלא אם כן מצאו גדול
הבית בבית ואם לא מצא גדול הבית ב
בביתו שהלך אותו גדול הבית לפי שעה
לבית הקברות שרי שהוא כיוו. שמצאו ב
הבית ומונה עמהם אותו אבל הבא עכשיו
אינו צריך לשתאב' שבעה ואם אותו שבא
משמין שוא גדול משפחה או גדול הבית
ואפי' בא בתוך שלשה ימי' של אבל מונה
לעצמו שהרי קבעו. בר' שמעון ולא ר'
דאמר חלוק לר' שמעון בין תוך שלשה
ימים ולאחר שלשה ׃ כל שמתקשה על מ
מתו יותר מדאי על מת אחר הוא בוכה
שנאמר אל תבכו למת ואל תנודו לו אל
תבכו יותר מדאי ואל תנודו יותר מ
מכשיעור הא כיצד שלשה לבכי שבעה
להספד שלשי' לגיהוץ ולתספורת מכאן
ואילך אמר הקב"ה אי אתם מרחמין עליו
יותר ממני ׃ גיהוץ בגד כל שלשים יום
אסור לגיהוץ כלים חדשים לבנים אבל
לבנים ישנים או חדשים אדומים מותרי ׃
תספורת שפר כל שלשים אסור בתספורת
א' ראשו ואחד זקנו ואחד כל שער שיש
בו וכשם שאת אסור לגלח בימי אבלו כך
אסור לטול צפרנים בימי אבלו ׃ כ' ר"א
במספרים אבל בשיניו מותר אף בתוך
שבעה יש לנטל ואח' לו מת בנו נגמר
אחר השלשה. ואחר שמתגלה אבל בין
שגערו מנחמין מלגלו ביום השבעי
מותר ברחיצה שמקצת היום ככולו ׃
אבל שבעה ימים הראשונים אינו יושב

מפטיר בתוך ז׳ ימים פנים חדשות ואינו
יושב במקומו שלשים יושב במקומו ו
ואינו מדבר רבים הרי הוא ככל אדם
כל שלשים יום לנשואין מתה אשתו אסור
לישא אחרת עד שיעברו עליו ג׳ רגלים
ואם אין לו זכר ונקבה מותר לישא לאלתר
מפני בטול פריה ורביה הניחה לו בנים
קטנים מותר לישא לאלתר מפני פרנסתן
אמר יוסי ומעשה ביוסף הכהן שמתה
אשתו ואמר לאחותה שאי ופרנסי את בני
אחותיך ולא בא עליה אלא לזמן מרובה
ובמס׳ אמר רב פפא לאחר ל׳ יום ואלמנה
מן האירוסין מותרת לינשא לאחר ל׳ יום
ותנא שאין האשה חייבת בפריה ורביה
ואם היה חייב חובת כ׳ הפריכו חכמים לאיש
לישב מלישא עד שלש רגלי מפני שכלם ג׳
רגלים אמוריי לבדר לעבין כל תאחר
וכשבור כדריש אשתו של אדם מתה וכך
שפירותיה לשבב ג׳ רגלים כדי שיתן את
לבו שב..ן כדרים אשתו מת׳ ולא ישא
רגל כבררים שבת שבתיך שבעם
אסור בתשמיש המטה וברחיצת ידים ו
ורגלים בחמין שהוא דבר שבצניעה וכל
פריעת הראש רשות שאם ירצה פורס
סודר על ראשו וחוזרת קרע לאחוריו ו
וזקיפת המטה חובה כמו שהוא בברייתא
מאימתי זוקפין את המטות בערב שבת
מן המנחה ולמעלה ו... סקובר את מתו
אפילו יום א׳ ואפי׳ שעה אחת קודם הרגל
בטלה ממנו גזירת ג׳ והכו ...
עד הערב שיכנס הרגל ואם בטלה ממנו
גזירת ז׳ ואפילו יום שמיני ערב הרגל דהא

שיכנס הרגל הרי היום כיוקתו ולא כ
כראש ממש שהוא עד שיכנס הרגל שהוא
דוחה אותן ועושה אותן ז׳ ז׳ בטלה ממנו
גזירת ל׳ מפני שמקצת היום שביעי ככלו
ויום שביעי עולה לו לשביעי ולשמיני ו
והרי הוא כח׳ ימים קודם לרגל ומותר
לגלח קודם הרגל ואפילו לא גלח קודם
הרגל מותר לגלח אחר הרגל וכן יום אחד
לפני עצרת ולפני ראש השנה ולפני יום
הכפורים הרי הוא כשבעה כרבן גמליאל
דאמר ראש השנה ויום הכפורים כרגלים
ויום אחד לפני ראש השנה הרי כאן י״ד
יום לר׳ והשבעה ימים שעד יום הכפורים הרי
כשיגיע יום הכפורים בטלה ממנו ה
גזירת שלשים שהרי כאלו שמונה ימים
לניסן ותספורת מפני הרגל והרי הוא
כשמונה ימים קודם הרגל וכן יום אחד
לפני יום הכפורים ויום הכפורים וארבעה
ימים כניסן ותספורת מפני שהרגל
אבל יום אחד לפני סוכות וסוכות אין
אומרין שיבטלו ממנו גזירת ג׳ ... מפני
ש..רי לא כשנאסר כניסן ותספורת
כלל מפני אבל אלא מפני המועד ועל
זה אני אומר יום אחד לפני סוכ׳ יחד
ושמיני של חג הרי כאן כ״א יום וצריך
לשבות עוד ט׳ ימים אחר הרגל להשלים
שלשים יום ויום נקבר ברגל מונה שבעה
אחר הרגל ומתחיל לאבלות מיום טוב כ׳
אעפי שאין נוהג בו אבלות כיון שנוהג
בו אבלות של צניעות ואינו יום ט״ב ..
אלא מדרבנן הרי הוא שבת ועולה לו
למנין שבעה שהרי ר׳ יוחנן ... על פי

אע״פ שאין אבילות במועד אבל דבר
שבצנעה נוהג. ואותן שבעה ימי׳ שנוהג
אחר הרגל מלאכתו נעשית על ידי אחרי׳
ועבדיו ושפחותיו עושין בצנעה בתוך
ביתו ואין רבים מתעסקי׳ בו אחר הרגל
שכבר נתעסקו בו ברגל ורגל עולה למני׳
ל׳ ואם באה לו שמועה קרובה בשבת
ולמוצאי שבת נעשית רחוקה הרי הוא
כמי ששמע אחר השבת ואינו נוהג אלא
יום אחד מפני שהוא סוף לאינו נוהג בו
אבלות והרי הוא כמי ששמע אחר השבת
אבל אם בתוך שלשים שמע שמועה בשבת
וחל רגל לאחר השב׳ בטלה ממנו גזירת
שבעה מפני שנוהג בו אבלות של צניעה
כיון שא״י ברגל שאם באת לו שמועה
קרובה בשבת ומתחיל אבלות בשב׳ וכיון
שמתחיל אבלות בשבת אם חל רגל אחר
השבת בטלה ממנו גזירת שבעה ש
וכן אם שמע שמועה קרובה ברגל
קטן שמת בעשרים ושמנה ימים
לפני הרגל הרי הוא כמי ששמע אחר ש
הרגל ולא בו נוהג אלא יום אחד ונקבר
קרינן ביה גם קרובה אע״פ שהוא כ״ט
יום לפני הרגל משום דלא אמרי׳ שמועה
ושלשים אלא לקובר את מתו דוקא שירע
והתחיל בשבת אבל בששמע ברגל ש
שנקבר ז׳ ימים או ח׳ לפני הרגל אין אבל
שות כן שמבטל ממנו גזירת ל׳ ותפיס
שמועה רחוקה שהרי אמרם שמספק
שקובר את מתו ולא אירע מי שנקבר
לו מת אלא כשלא שמע קודם הרגל אין
יום האחר בשבת ולא שכבה או שמנהג

בשלשים אבל הרגלים עושין לעולם אין
בשבעה שהרי משום קדושת הרגל הוא
ואין כאן חלוק בין שמע בין לא שמע.
תניא באבל רבתי שמחתך ומכורים
והנפלים בן ח׳ ובן תשעה מת אין
מתעסקין בהן ולכל דבר. המאבד
עצמו לדעת אין מתעסקין עמו לכל
דבר ואין קורעין עליו ואין אבלין עליו
ואין מספידין עליו אבל עומדין עליו
בשורה ואומרי׳ עליו ברכת אבלים מפני
שהוא כבוד לחיים הרבים מתעסקי׳ בו
ואי זהו המאבד עצמו לדעת לא שעלה
לראש הגג ונפל ומת אלא שאמ׳ הרי
עולה לגג וראוהו שעלה על ראש הגג
ונפל ומת זה הוא בחזקת שאבד עצמו
לדעת אבל אם ראו אותו חנוק ותלוי
באילן ומושלך על גבי סייפו הרי זה ב
בחזקת אבד עצמו שלא לדעת ואין
מונעין ממנו דבר. הרוגי בית
דין וכל הפורשין.
מדרכי צבור אין מתעסקין עמהן ש
לכל דבר אחיהם וקרוביהם לובשין ו
ומתעטפין ואוכלין ושותין ושמחין על
שאבד שונאו של מקום ועליהם הכתוב
אומר הלא משנאיך יי׳ אשנא ובתקוממיך
אתקוטט. הרוגי מלכות אין
מונעין מהן
כל דבר חי שאדם בעולם צלוב עמים ב
בעיר שהיתה צלובה עמו בעיר אחו ו
ואבל בזוכין עמם בעיר לא יפרש
באותה עיר אלא אם כן היתה עיר
גדולה כאנטוכיא

שהכוכבים ולא יפרש אלא בבור אחר · עד מתי אסור עד שיכלה הבשר שלו שאין הצורה ניכרת בעצמות אבל מיבש בראש שנאמ' אבחר דרכם ואשב ראש ונא' כאשר אבלים ינחם אבל לעתיד לבא מהו אומ' בלע המות לנצח ומחה יי' אלהים דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ כי יי' דבר · וכתיב והפכתי אבלם לששון ונחמתים ושמחתים מיגונם · ישאו הרים שלום לעם וגבעות בצדקה ·

קנו שער המקות

תשובתי אשר השבתי על המקוה אשר נעשה בבית קרובי החכם הנשיא רבי יהודה שמרו צורו בן הר' יעקב בר' א אבטולי דודי נ'ע' על המקוה אשר נעש' מעופרת בד' דפנות ושולים ·

ודעת אחי ר' יצחק בר' מתתיה מקסוא דבור שפירש אלכסנדרי המחזיק ארבעי' סאה בלח שהם כורים כיון טהורים · ואם כן אינו מקבל טומאה ואין בו תורת כלי ושוכנים בתוכו לא יפה דנת ולא יפה טהרת אותן דהתם טעמ' דלגבי טומאה דומיא דשק בעינן דהוא מטלטל מלא וריקן וליכא אבל גבי מקוה טהרה מן קרקע בעינן ואין טבילה בכלים ·

תדע דאמרינן בפסחים פרקא קמא דאמר בקרקע טהורים לא שנו אלא מים דחזו להטביל בהן מחטין וצינורות ·

וברביעית דהוא מקוה טהרה לכלים מן התורה בארבעים סאה נאדם אבל ב בכלים טמאים ובמקוואות · פרק

שהרי תנן סקורת שבסלע אין ממלאין בה ואין מקדשין בה ושטעם דכלי בעינן גבי חטאת וליכא ואינה פוסלת את בית המקוה דקרקע היא ואינה כלי · היתה כלי וחברה בסיד ממלאין בה וכו' ופוסלת את המקוה אעפ שחברה כלי היא ·

כקבה מנוקבת או מן הצד אם אינה ב יכולה לקבל מים כל שהוא כשרה דאינה כלי עור וכמה יהיה בנקב כשפופרת הנוד · שתי אצבעות חוזרות למקומן הרי לך שלא יוכל להוציא בה כד שיהיה ש אלא כשנקבה ונתבטל' מתורת כלי ואפי' מחזקת ארבעים סאה · ועוד תנן פר' שני דמקואות ומייתינן לה בפ' ביצה דשבת · שמניח כלים תחת הצנור וכו' ואפי' כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה פוסלין את המקוה ואף על פי שאין כלן מקבלין טומאה כדתנן במסכת כרת וכריתות יומא ומיירי בצנור שיקבו ולבסוף קבעו שהיה תורת כלי עליו כתלוש ותנן במי המכיח טבלה תחת הצנור אם יש בה לבונין ושאוטה ·

הלכות תפלין

את יי' אלהיך תירא ואתו תעבוד ונ' וראו כל עמי הארץ כי שם יי' נקרא עליך ויראו ממך בחז בע מקומו' בת רה ... להת חות ... ומצותיו עליכו בבא הנ פרעה ... והיה לאות על ידך ולזכרון בין עיניך וכת' והיה כי יביאך והיה לאות על ידכה ולטוטפות בין עיניך ונאמ' ... והיה אם שמוע והיו לטוטפות בין

בין עיניכם הרי בתפלין שהונח מצות.
עשה ועל כן הנהיגו אותנו חכמי התלמוד
לכתוב אלו הפרשיות בתפלה של יד ושל
ראש להיות אות מצותיו ויראתו עלינו
לקיים מה שכ׳ ולא תתורו אחרי לבבכם ו
ואחרי עיניכם על ידך כנגד הלב ועל
הראש בבין העינים למדנו הפרשיות
לתפלה של ראש ושל יד צא ולמד באי
זה יד דתנ׳ במנחות פרק הקומץ רבה
והיה לאות על ידכה זה שמאל אתה אומ׳
שמאל או אינו אלא ימין ת״ל אף ידי יסד׳
ארץ וימיני טפחה שמי׳ ואומ׳ ידה ליתד
תשלחנה וימינה וכו׳ ר׳ נתן אומ׳ אינו
צריך הרי הוא אומ׳ וקשרתם וכתבתם ו
מה כתיבה בימין אף קשירה בימין וכיון
דקשירה בימין הנחה בשמאל היא ועוד
תניא על ידכה זה יד כהה והיא שמאלית
ותניא אין לו זרוע פטור מן התפלין א
אחרים אומ׳ על ידכה לרבות את הגדם
והלכה כרבנן ותניא אטר מניח תפלין
בימינו שהיא שמאלו ותניא מניח תפלין
בשמאלו שזה שמאל לכל אדם אמ׳ אביי
בי תניא השיה בשולט בשתי ידיו למדנו
באי זו יד צא ולמד באי זה מקום ביד
דתניא דבי מנשה על ידך זו קיבורית ל
לאושיל כשני פ״ק אייתי ליה תרי קיבורי
אמרי ליה הוא דשתיא נסיא דערבא ומנ׳
לן דידך זו קיבורי׳ דתנ׳ על ידך זו גובה
של יד אתה אומ׳ זו גובה של יד או אינו
אלא ידך ממש אמרה תורה הנח תפלין
ביד והנח תפלין בראש מה להלן בגובה
של ראש אף כאן בגובה של יד ר׳ אליעזר

אומ׳ אינו צריך הרי הוא אומ׳ והיה לך א
על ידך לך לאות ולא לאחרים לאות ר׳
יצחק אומ׳ אינו צרי׳ הרי הוא אומ׳ ושמתם
את דברי אלה על לבבכם שתהא שימה
כנגד הלב וזו קיבורית ומנא לן דגובה
של יד היינו גובה בשר בזרוע למעלה מן
האציל שהוא המרפק הנקרא קובדו ר׳
דא״ע כתב בפ״ק חביבין ישרא׳ לפני הקב״ה
שסיבבן במצות תפלין בראשם ובזרועם
ציצית בבגדם ומזוזה בפתחם ובזרוע
הוא הזכר שאצל הכתף דתנן בריש מ
מסכת אהלות במנין רמח איברים של א
אדם לבפיסת היד ובכל אצבע שתים ב
בקנה שנים במרפק אחד בזרוע שנים ב
בכתף ועוד דאמרי׳ בערכי׳ פרק האומר
משקל ידי עלי דאוריתא קיבורת כולה א
איקרי יד דבנדרים הלך אחר לשון בני ו
אדם דכתיב לבטא בשפתים מדאמרינן
קיבורית כולה נמצא שהקיבורית היא ו
למעלה מהבנדרים דלנדרי׳ היינו יד עד
המרפק דהיינו קובדא בלעז ולא יותר
דתנן האומ׳ משקל ידי עלי ר׳ יהודה
אומר ממלא חבית מים ומכנים ידו עד
מרפק וכו׳ נמצא שהמרפק הוא בין
הקנה לזרוע ותניא נמי הכי לעיל ש
שתהא שימה כנגד הלב נמצינו למדין
דתפלת היד בגובה בשר שבזרוע ׃
אמרינן בזבחים פרקא בתרא לא
יחגרו ביזע אמר אביי אין חוגרין במקום
שמזיעין ותניא אין חוגרין למטה מ
ממתניהן ולא למעלה מאציליהם אלא
כנגד אצילי ידיהם ואפיל׳ ומרפק

ומרפק אחריהם כדאמ' בערכין דמרפק
דמתני' קרי ליה לעיל בבריתא ובירמיה
שים נא בלויי הסחבות תחת אצילי ידיך
ומתרגמי' תחות דרפקי ידיך ולא כמו
שפירש רש"י ז"ל דמרפק הוא שחי וסוף
אציל שקורי שנחי מק"ם זיעם ועוד אין
דרך בן אדם לחגור שם ולא תימא שאין
דרך אדם למשיך מבור עמוק כי אם ב
בחבלים תחת השחי איני רוצה לומ' שיהו
החבלי' ממש במרפקו אלא כנגד מרפקו
חוגרין כך שנמשך בחן לאצלותו ועוד
בשבת המוצא חמץ בפיו ובמרפקו
ולא תני ובשחיו, בסנהד' גבי אוב וידעוני
זה המדבר משחיו וביום א' יורד לאמת
בית השחי ולא תני בהו מן פק נפרת
ושב טהור. למדנו מקום היד.
בא ולמד מקום העינים דתניא לעיל
אמרה תורה הנח תפלין ב
בגובה של ראש מנא לן דתנו רבנן בין
עיניך זו גובה של ראש או אינו אלא בין
עיניך ממש נאמר כאן בין עיניך ונאמ'
להלן בין עיניכם למת מה להלן מקום
שעושה קרחה אף כאן מקום שעושה ק
קרחה וזהו גובה שבראש ר' יהודה
אומר אינו צריך שהרי תורה הנח תפלי'
ביד והנח תפלין בראש מה להלן מקום
הראוי ליטמא בנגע אחד אף כאן מקום
הראוי ליטמא בנגע אחד והיינו בין ה
העינים דאיכא בשר ושער לן קי נמי
שער צהוב ותנא רבי מנשה בין עיניך
זה קדקד אמרי בנהרדעא מקום שמוחו
של תינוק רופס פירוש שמוח גובה של
ראש אלא שמכוין כנגד בין העינים.
למדנו מקום הנחתן ביד ובראש.
בא ולמד עשייתן ותנן בפרק הקומץ
ארבע פרשיות שבתפלין מ
מעכבות זו את זו ואפי' כתב אחד מעכבן
ובגמרא בעי פשיטא אמ' רב יהודה לא צ
צריכא אלא לכ' אות שאין גויל מוקף לה
מארבע רוחותיה פסול. קוצו של יוד
יתבאר לפנים בגזרת האל. ותנו רבנן
לטטפת לטטפת לטוטפות הרי כאן א
ארבעה דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא אומר
אינו צריך טט בכתפי שתים פת באפריקי
שתים קדמאה לטטפת בתראה לטוטפת
קדמאה מזוזת בתראה מזוזת כן כתב
רבינו האלפסי ז"ל. ורבינו שלמה ז"ל
פירש בסנהדרין דשמע והיה כי יביאך
לטטפת חסר מכל והיה אם שמוע
לטוטפות מלא בכל. ויש אומרים
בשמע והיה אם שמוע כי לטוטפת ב
בוהיה אם לטוטפות ולפי שאין בה בנו
לה ר"ת כדברי א' מהן יזהר אדם בספרי'
מדוייקים ועל פיהם יתכנם. ומצ
מקום טוב לעשותם מלאים
כדברי הכל כדאמרינן בפרק הקומץ ד
רבה לא שנו אלא בחסירות וו הכא ב
ביתרות וו לית לן בה. ובמזוזות
קדמאה כתב רבינו שלמה הצרפתי ז"ל
במשנה פירש בגמרא והתאנן מזוזות ב
כתיב שאין צריך אלא על האחת. ואף
על פי שכן כדא' לי בפירוש הרב רבינו.
יצחק האלפסי זכרו לברכה דמזוזות יש
לכתוב מלאים בפרק

מדתניא בפ' הקומץ רבה בית שאין לו
אלא פתח אחד חייב במזוזה דברי ר' מאי
דתניא מזוזות שומע אני מיעוט מזוזות
שתים כשהוא אומ' מזוזו' בפ' שניה שאין
ת"ל הרי רבוי אחר רבוי ואין רבוי אחר ר
רבוי אלא למעט מיעטו שכתוב למזוזה
אחת דברי ר' ישמעאל ואיתמ' מזוזה אחת
כדברי ר' שי סלוק לומ' מיעוט מזוזות ש
שתים משום דיש אם למקרא והלא ר'
ישמעאל אית ליה כרבים דסנהדרין יש אם
למסורת ומ"ה טוב הוא לכתוב כשכיון
מזוז' ואפיקי' כשיין מפלוגתא ר' עקיבא
אומ' ולכתב קרא על שם שעתיד בראש'
כריש כתובו' מן שארן שהיא יפה אסור
ובו ני לשונות לשתי חומות ואחר לטוטפו
לגופים וכשאמרו שנים לבוריע ד' בתים
לבל נשון ולמין שלא ישתבח מיסר' וטוט
בכתפי שתים ואיכו טבעל לאפריקי וכן
פות באפריקי שתים ולכתפי איכו כלום
ב"ק כגרפת · ת"ר ישל ישתבס על ד' עורו'
ויניחם בד' בתים בד' עורו ת"ל ונשרין
בין עיניך זכרון אחד אמרתי לך ולא שנים
ושלשה שא כיצד נותבין על ארבע עורו'
ומניחם בארבע בתים בעור אחד ואם
כתבן בעור אחד ונניחן בארבע בתים
בעור אחד יצא וצריך שיתן ריוח בינתן
דברי ר' מאיר וחכמי' אומ' אין צריך ושוין
שנותן חוט או משיחה בין כל אחד ואחד
ואם אין דרכן נכר פסולות דקימא לן כ
כרבנן דהלכה כר' מחברי' ולא מחברי'
ואם אין אין נכר פסולו שצריך שפרדת
שכתוב בה יראה שבית אחד · ת"ר

כיצד שתפי' תפ' של יד כותבה על עור
אחד ומניחה בבית אחד בעור אחד ואם
כתבן בד' עורו' והניחן בבית א' בעור א'
יצא · וצרי' לדבק שנאמר ... לך לאות
כשם שאות אחת כאן כך אות אחת כא
בפנים דברי ר' יהודה ור' יוסי א"מ אינו
צריך אמ' ר' יוסי מודה לי ר' יהודה בדבי
שאם אין לו תפלה של יד ויש לו שתים
של ראש שתולה עור בל א' מהן ומניחה
מודה היינו פלוג' תיובתא אמ' רבא מדברי ר'
יוסי חזר בו ר' יהוד' טולה איני וכא שלא
ר' חנינא משום ר' יוחנן תפלה של יד עו
עושין אותה של ראש ושל ראש אין עושי'
אותן של יד לפי שאין מורידין מקדושה
חמורה לקדושה קלה הכא במאי עסקינן
בה יתפה ולא מסן דאמ' הזמנה מילת' היא
דאתני על זמתייקרא וקימא לן כר' יוסי
דאין צריך לדבק דהדר בו ר' יהודה ועוד
דקימא לן דר' יהודה ור' יוסי הלכה כר'
יוסי דבתקו עמו דאמ' כגיטין טולה ·
מכאן ירא' לי שארבע הבתים של ראש
צריך לדבקן מלמעלה מכל צד שיהא ש
שוין לרבוע שבית של יד וכן שיהו בעניין
שטחין אפפ' שקבלתי ויכב תי בגרפת ש
לגל יד וכל כרשם ושיטין ובשל ראש ר'
שיין לכל פרשה מרק מ' שונה מכל ש
שסן שיין בכל ענין ואין חלוק ביניהם כל
ונמאן דאמר הזמנה מילתה היא ·
אעבר פוני כבסנהדרין כפר' נגמר הדין
בחורג בגד נמת אבי אמ' אם ר' הזמנ'
מילתא היא ורבא אמ' מותר דהזמנה לאו
מילתא היא וקימא לן כרבא · ומאי ...

ור׳מ׳ על קנס לרווחא דמילתא יתירא
הגאון אף לשנויי מדלא מקשי ליה מינה ו
בתלמוד ׃ תריצנן ושבאו שטלש
עליהן עור בהמה טמאה פסולה עור ׃
בהמה טהורה כשרה ואעפ״י שלא עבדן
לשמן דשכב הו׳ אף עור בהמה טהורה
פסולות עד שיעבדם לשמן כפרש״י דבכן
סברי דהזמנה מילתא היא ואין צריך מ
מעשה שעבוד ור׳שב״ג סבר לאו מילתא
היא וצריך מעשה לעשותן לשמן וקאי
ר׳שב״ג כרבא וקימא לן דלאו מילתא היא
ולאו כרש״י שפירש דהכן שמעון ב״ג ש
סבר דהזמנה מילתא היא דאם כן קשיא
הלכתא אהלכתא דקימ׳ לן דלאו מילת׳ היא
ואלו בעבוד קל כרשב״ג דבעי׳ לעבדן לשמ׳
כדאמ׳ בגיטין פרק הנזיקין גוונין שלו לא
עבדתים לשמן ופסולות ושפויי זב ונו
דרך שאינן משום שנאמ׳ בפיך שיהא מן
המותר בפיך מעור בהמה טהורה בך
פרש״י ז״ל ׃ ועור בהמה טמאה שהוא
טמאה דפסולות תנפב׳ שבשבאמר קש
פרשת תפלין כתיב ונבא ר״ל פרשה ה
שיהא שום נהם בהמה טמאה בטהורה
ושאני שת׳ ראם מוני קא דריש דבתי׳ בתרי׳
בי יכילך שיהא ממותר לפיך בביאת י
ירושלם ׃ אמ׳ רב חננאל אמ׳ רב תיתורא
דתפלי הלב׳ נתפרו מבחוץ ב׳ עור כמבם׳
שבתים לתפלת היד ושרשם ושבתים ה
תפורין עניו והוא בגמר של הכסר כפרק
לא יחסר ואי חיכא גמר ממטינן ליה ב
לינוקא שא לחוצגלו ׃ בשל יד שפו׳ כת
שנים תיתין לש״שלג ׃ ואמ׳ אבי מעברתא

דתפלין הלכה למשה מסיני ׃
פי׳ כפלות מעור ליד ולראש מעבר
שמכסה את הבתים שבולט מאחרי
הבתים שעוברת בו הרצועה ואמ׳ אבי
שין של תפלין הלכה למשה מסיני בבתים
החיצוני לצד ימין שמניח כלפי שמאל הג׳
ברתים ולשמאל מצד קצת מארבעה
קרנים ׃ וטעם לדבר קבלתי משם
מפי ר׳ אלמביאם ז״ל לפי שהן שקולין כבל
השורה בלשם שכ׳ למען תורת יי׳ בפיך ב
דתניא כאילתא וחשבין אשנים ואשבו׳
הפיכה שם ושברעים שבשם שדי תרגו׳
אבן׳ וצריך שיגיע למקום שתפר פי׳
תריצי שין רב דימי אמ׳ מין דמכבר
פיו לחוץ יך וקימא לן ברב דימי דאמ׳ א
אביי דנית של תפלין הלכה למשה מסיני
ויוד של תפלין נמי הלכה למשה מסיני בפנין
דנית בקשר רצועות הראש שנתון אחרי
ראשו וכרצועות היד בפנין יוד בקשר ש
שנם ויתבארו בסוף ב״פ ווסשדי ועקר
השם בתפלת הראש על כן אמ׳ אבאי ׃
במנחות ורמוש עמי הארץ כי שם ושו׳
תניא ר׳ אליעזר הגדול אומ׳ אלו תפלין
שבראש ולכך נקראו קדושה מאורם ׃ מ
מש׳ יד אמר ר׳ יצחק רצועות שחורו׳
הלכה למשה מסיני ׃ נמא דתניא תפלין
אין קושרין אותן אלא במינן בין ירוקות
בין שחורות בין לבנות אדומות לא יעש
יעשם מפני גנאי ודבר אחר מבפנים א
אבל מבחוץ שחורות ותגנא ׃ ומגינו
שבאין דאדומות בגל בגללא ׃ דמגן ׳ ד
דמשכן ׃ ונראין

שהן נראין כזנבות כרמים ׃ תניא
תנין מרוכבות שלשה למטה מכאן פי'
לאחר שעשו שני בתים צריך שיהו בין
שלש מהן ׃ פי' שיהו ארך שתים ס' כרוחב
ארבעתן למעלה שיהו שוין ונתפלגת שיר
כראוין ואת רבא וכתפרן וכאנשים כן ׃
פי' שמר וי"א כתפירתן שמא יבין ש
שעור ויפסיד אלכסונן כ"י שיהא רבוע'
מכוון כ"ין אמתא ברבועא אמתא ו' רו
אמה ׃ באלכסונא וזה רתבן שעושין ש
שבינו שגוני שבבה ואין בה ישוש ׃
מתני' דעבידא כאמנתא שהיא שמא ע
שנוש מב ׃ ובל נרבא אתא לישייבין
שאצה ש"ד עגול ׃ כינה ושיש מרוכבת
אם הנה מרוכבת כדי שאלכסון שעורף
על שרבוע שגולות שבבה פי' שמה מיתך
כגולתם יבנה באותו ׃ וקים עבירפת
שבעת שאמר ר"ל שהיא שבנים למי ש
שמפיק ואין ראוי לשביח ׃ ולשמוך ש
אשה מפני דאין בה מנוס שאינו ע
שנויה בה ׃ כל למה מכיני אבן ׃ נמרצו
שסייתן ׃ צא ונלמד ויין שאותיות שעטנ"ז
גץ זקוקות רבה ׃ אותיו' צריכות ג' ג' זיונין
ואנו שן שנעשה בן פי' רב יהודה באין
ל׃ וכן פי' ר"י מ ׃ בכל אותיו' שבתורה אנו
צריכי' ג' זיונין כדי שיהא נגררות לימין
ולשמאל ולמעלה דרבו בסגולת ספר ת
תורה אורה ולא באזוח נאור וכן מצינו
כרוב לרחבה וכתוב כתבוב לחכמי ש
ארון להכפיר ספר תורה שמעוכר ב
שואת כלבים ועל דבר שעבור נגיל
ונקדש נרדושים נס ש תשבין ומזוזו'

אי זה יעבור שוש לא זה ואם שמיטם פוא
עניני ונראין זיין על כל אותיו' כרם בקרב
שורה שנרא רבא ופרק אין דורשין ירושלמי'
למה שתחלה התירה בבית אלא מה כ'
יש לה שני עוקצין א' למעלה וא' מאחריה
אות' נבית מי כרם שגולה והיא יורדת ל
להם כנוקן של מעגם זה שלאשים ב
כרמא ותו שמו ושיא מראה להם נעוקן
של אות יש אחד שהו פי' שלבו שלפני ש
שבית הוא רמז לאחד וזהו של בוראו כי
עדי עד כי ביה ה' צור עולמים אל תקרי
צור אלא צר עולמים ואמרי' בהקומץ
רבה ובבראשית רבה שעולם הזה נברא
בה ׃ ושנה אלה תולדות השמים והארץ ב
בהבראם בה' בראם פי' בבראשית רבה
מה ה' שיבו עושפת סלשון ושמר שאותיו'
תופשין את הלשון כך נה' בה ׃ וכיני בהם
ברם שקבה את עולמו של ברוב ה' שתי'
בעשו ומה שהוא ול' שתום מכל צדדיו וש
ופתוח מלמטה רמז לכל באי העולם ׃
יורדין לשאול ועוקצו של שה למעלה ר
רמז שהן עתידין לעלות ונאמנין שוש
שמן שפר רמז לבעלי תשובה והעולם
הזה כברם כיוד אם קומתו אחד כפופה
כך הן רשעים קומתן כפופה ופניהם ׃
מקדירות לעתיד לבא ושרה הוא דעתי
ושם נבראות אדם וכאין דורשין ירושל'
מה יוד יש לה בקורת מאין מלמעלה ל
רמז מאמר שהן יורדין לשאול אין עתידין
לעלות ומה קה יש לו פתח מן השני
כך יש פתח לבעלי תשובה מה יוד
בגוף כך כל באי העולם עתידין לשוף

לנכוף קומתן כדפנו כל פנים לירקון
וכיון שראה דוד כך התחיל נקלס בשתי
אותיות הללו הללוים הללו אל בקדשו כל
הנשמה תהלל יה הללויה וכף הקומץ רבה
השונה הזה כנגד כף לאחר שרוח לאכסדר'
שאם הוא רוצה לצאת משם יוצא וכנגדה
בתפר לא יחפו עולם לאכסדר הוא דומ'
ורוח צפוני פרוצה אינה מסככת וכפר'
אליעזר' אומ' עולם דומה לאכסדרה ורוח
צפוני פרוצה מהב רותים שכנוטה צפון
אל תוסו ומפני מה פרוצה אמ' הנה אם
יבא אדם ויאמר שהוא אלוה יבוא ויגדר
את הפרצה הזאת וההקומ' רבה מ"ט תליא
ברעיה דהא ואי הדר רשע בתשובה ש
ליעול בהא וליעייל בהך דלתחת לא מ
אסתייעא מילתא כדריש לקיש דאמר
מאי דכתיב אם ללצים הוא יליץ ולענוים
יתן חן בא ליטמא פותחין לו בא ליטהר
מסייעין אותו ומ"ט קטר ליה תגא לבה
אמר הב"ה אם יעשה תשובה אקשור לו
כתר וכן אמו' בשבת בדק שכונס ק קדוש
ר' רשע מ"ט תגיא כרעיה דקוף דהי א
סדר בתש כס ליעול בהך מ בראית כא'
דיים לקיש מ"ט מסדר תגיא דקוף לגבי
ריש אמ' הב"ה לרשע אם תחזור כך יקשר
לך כתר כמותי פר' סקומץ רבה מפני
מה נברא העולם שבה ביוד מפני
שצדיקים שבו יהיו מועטים ומפני מה
בסוף דאבו מפני שיהיו דתשיקן כפופין
מפני מעשיהם שהיכן דומין זה לזה ויש
לו נקודה אחת למטה ואחת למעלה ש
כנגד אותן שלמטה כך אמרי' בפסיקתא

הפרש' מתן תורה ו זוגים לה נקודה
למטה רמז שכל הרשעים יורדין לגיהנם
ונקודה אחת למעלה רמז שהם עתידין
לעלות שנא' יי ממית ומחיה מוריד וכו'
ובאלפא ביתא דר' עקיבא קוצו של יוד ו
חורו של אלעזר שנתון כלפי פניו וקוץ
שוא שנקר' כתר בתלמוד והוא תגא דתנן
בהקומץ רבה ד' פרשיות של תפלין
מעכבו זו את זו וכן ב' פרשיות שבמזוזה
וכו' ואמ' עלה בגמ' לא נצרכה דלא לקוצו
של יוד ואמרי' בבראשי' רבה ובתנחומא
ובשבת פר' עקיבא כשעלה משה למרום
מצאו להקב"ה שהיה קושר כתרים לאותיות
אמ' לו הללו למי א"ל הללו לעקיבא בן יוסף
שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תלי תלי
של הלכות שנ' קווצותיו תלתלים ובמדרש
עני עשור ר' ברכיה בשם ר' אבא כהנא ב
כתי' לכן כה אמ' יי צבאות שמו ושמו של
הקב"ה שן צבאותיו אר' יודא בן סימון לא
סוף דבר כל שמו אלא אות א' משמו ע
עושה צבא בכל שמו לביאת כל צבאות ה
העולמים ובספר יצירה תפש הקב"ה שלש
אותיות מי"ב פשוטו וקבען בשמו הגדול
ושמו משם כן ד' אותיות וחתם בהן שש
קצוות כיצד בית אחד בונה שני בתים ש
שלש בונה ששה בתים למעלה וחתמו ב
ביהו פנה למטה וחתמו ביוה פנה
לפניו למזרח וחתמו ביוה פנה לאחוריו
וחתמו בהוי פנה לימינו בדרום וחתמו
בויה פנה משמאלו לצפון וחתמו בוהי וכ'
בר' לפם בן ד' הותיו בי לא בישראל וניע'
נראה כה זה וכתו לעין ושבר בא' לקודי'

לסריט שטה ד׳ אותיות מצריכו׳ וכן
בפ״ק דא ונלמד כדלית ושחית דאמ׳
במסכ׳ סוטה ובעירובי׳ בפ״ק א״ר
מאיר כשהייתי לומד אצל ר׳ ישמעאל בא׳
אצלו א״ל בני מה מלאכתך אמרתי לו
לבלר אני א״ל בני הזהר במלאכתך
שמלאכתך מלאכת שמים שאם תותיר
אות א׳ או אם תחסר אות א׳ אתה מחריב
את העולם כלו ועוד דילמא יתיב זבוב
אתגא דדלית ומשוי ליה ריש אמרתי לו
דבר אחד יש לי וקנקנתום שמו שאני א
מטיל לתוך הדיו וכך אמ׳ לו לא מבעיא
בחסרות ויתרות דבר אלא אף לחוש
לזבוב שיעשה מדלית ריש ומריש דלית
אין לחוש פי׳ אם תייתר ויאמ׳ אלהים נעש׳
אדם דברא׳ ז כתבתי רבוי׳ ואם תחסר וי״י
אלהים אמת לחסר האלף חס ושלום ׃
ודילמ׳ יתיב אתגא דדלית וי״י אח׳ ויעש׳
ממנו ריש כך קבלתי מרבותי׳ בלוב״ל ׃
ואני מצאתי בבראשית רבה ובילמדנו
שאם תייתר כל הנשמה תהלל יה אות אחת
שיעשה מן הא חית חס ושלום או אם
תחסר אות אחת לא תחללו את שם קדשי
לעשות מן הא חית חס ושלום ׃ ונמצא
במדרש נ״ר׳ ׃ גמול דלים ובספר בר
סירא ובמסכת פרק הבונה מ״ט פשוטה
כרעיה דדלית לגבי גימל דליחזי ליה כ
כפשים סדל ומציא את עצמו לגמ״ל ה
סדלים למדנו שגוף הדלית צרי׳ לפשוט
רגלו לאחריו מעט כזה גד ולא כזה
גד ומ״ט מסדר ליה רגליה
דגימל לדלית דלשוי גמול דלים

ולימדך אבתריה ואמרי׳ במדרש דגגא
דדלית דאהב״ה לעני אם תטיב מעשיך
אקשור לך כתר זהו יהלך עני כתגא ׃
כשכר עניו יחלצהו מדינה של גיהנם ׃
ויקשור לו הקב״ה כתר ויצילהו מן הט
ואמ׳ בשקומן רבה אמ׳ רב חזינא לסו ס
לספרי דוקאני דחטרי ליה לגגיה דחית
בלומ׳ יחידו של עולם פירו׳ סופרים ס
שמדקדקי׳ כתב מומחה ופר״ח בחטרת
גימל של דריבה דנגוס באמצע במש
אחר ורש״י ז״ל לשון דקל חוטרא עושי
לחית ור״י פי׳ באמצע שחית כך
ושביל דאם לדברי רבותינו ז״ל הוס
ליה למימ׳ תגים דחית ס׳ ור׳ תגים ותגיה
דר׳ ששוה בקרן זוית או בקרן שמ׳ או שב׳
לאות וכן בק׳ ודין סד׳ לתתו במקו׳ פירוש
סר״ש מן סר׳ בדאמרן וס׳ וק׳ במקום
שכנסת פרש״ב לחזור בתשובה ולקשרנו
כתר ומדאמ׳ לגגיה דחית אל יא ר״ל
אמצעיתו כדאמרי׳ בשבת פ׳ הבונה גבי
נתכוון לכתוב אות אחת ועלו בידו שתים
חייב כגון שכתב לגגו של חית ועשאו ט
שני זיינין ׃ ׃ כך פרי לך כי גגו שיא א
אמצעיתו ולא קרן הזוית אילך ואילך ׃
ופר״ח לא יתכן דהוה ליה למימר דעברי
ליה גגיה דחית כי מחטרתא דחית א
ומדאמ׳ דחטרי לשון חוטר׳ משמע דהוא
תרגו׳ של מקל ומכשג ערפת כרי מ״ב כך
וגם בטית דקדק ר״י שצריך לכתבה ב
בכתיבה ספרדית כך ט מדקאמ׳ בפ׳
הבונה נתכוון לכתוב אות אחת
ועלו בידו שתים חייב ואת כגון ט אעפ׳

אעפ"י שבפרק שמונה אלו כן וכן פר"ח ו
והתגין פסול לא קשיא הא דבעיא זיוני
הא דלא בעיא זיוני פי' הכי קיא צריכה ו
זיין פסול ואם אינם מכירם הזיין חייב
חטאת ועוד דאמ' בשבת וכתבתה שתהא
כתיבה תמה שלא יכתוב עיינין אלפין
טיתין פפין אלמ' שהטית דומה קצת לפ'
שסים כפופה מעט מכפני ונא בכתיבת
צרפתית כמו ט ומדאמ' שלא יכתוב
עיינין אלפין אלמ' שאלף דומה לקצת ם
שעין מין שיזהר שלא יעשנה ממש כעין
על כן צריך לכפוף רגלם הרא"ש כן א
בכתיבת ספרדית ומדאמ' שלא יכתוב
כפופין פשוטין צריך שלא יהא כפופות
סן זקף יותר מכפיפת שנפסכ כן כן צן
פף כך שאין לצריך שפשוטות יותר מ
מכפיפת הכפופות הר"ר רש"י ומדאמרי'
בסנהדרין אותיות ש. הקב"ה אמת ואמת
יש לו רגליה ושקר אין לו רגלים ומ"ט
אמת מרחקן מיניה ושקר מקרבן מילים
שיקרא שכיח קושטא לא שכיח שיקרא לא
קאי קושטא קאי ולכך יש לאמת רגלים
וחותמו של ה' בה' אמת כדים בנקדרי
ירושלמי ראשונה לאלפא בית' והאמצעי'
והאחרונה להודיע כי הוא ראשון והוא
אחרון ומבלעדיו אין אלהים ומדאמ' שקר
אין לו רגלים צריך לכתוב השין ברגל
אחד שאין לשקר תקומה בך ש
כספרדית ולא בצרפתית כן ש שכרי
יש לה לעמוד שמי שיש לו רגלים ו"ר
אין לו אלא רגל אחד ות נראה ש
שיש שינוי בכתיבת בספרדית שהם ם

היא פתוח: בכתיבה צרפתי' היא לו לתת
טעם כתלמו' בפתיחתה כמו שנאן לה ק'
וו' צריך לעשותה כאונקליות מי המ'
עשה ווין לעמודי' מלמד שהווי' עשוי'
ואא כך לא צרי' לפרוה בו אלו למעלה
כלפי שנים מדאמ' כאלו ב' אותיות שלות
גיו בראשי רואה ואחיתו לכי בגון כפורה
כא יר וכוליי כעוקץ הלמד בבולט
נפנים אכן ו ובברייתא רבא דגאונים
אמ כע אנפא בינה דקני אתה מונא ב
בתפלין אלו כן מן וס שי למעת
בפרשת קדש לי: בפר הוס הך
דקא בה טט בפרשת כי יביאך:
שהטנו גן בפרשת שמע והיה דס נמש
ודין פינוטן הן דחמן גם דקיומי
תגת תלתא תגי ש ומגר כ'תגין ש
דקיים תלתא תגי גמע דגמען ס'
תגין ת דת ות תלתא תגי ג דיבאך
תנינא תגי פר דפטר ויבא תלתא ת
תגתי תגי הזה דהזוזים תלתא תלתא
תגי יך דישאלך תלתי תלתא תגי ק
דקדש, תלתא תגי ח דשלחוני תלתא
תגי כא דידכם ג"נ תגי שע דשמע
חמשה חמשה תגי כ דנפשך תלתא תגי
זז דמזוזות ודמזוזות נ"נ תגי ץ' דעל
הארץ ואמ' רבא הב תפלי' דלא צריכי
בהני אותיותא פשוטי וחסרות ויתרות
כתיבות שפרשין על פי שבספרי קורדוייקי
על פי הצבור' וצרי' לתת ריוח בין תיבה
לתיבה כ' ימא אות קטנה שהיא יו' ובין
אותיות כדי שלא היא נפגעה דזהו שקפ'
גיל תד דוהותיה ורוב התיבה בתוך דרף

פירוש בתוך השרגול לפי שהלכה למשה
מסיני להרגול שתפלין מד' רוחו' כדאמ'
בפ"ק דגיטין א"ר יצחק שתים כותבי' בלא
שרטוט שלש אין כותבין פי' שתי תיבות
פי' מד' רוחות ודאמרי' במנחות ובמגלה
והלכתא תפלין אין צריכין שרטוט בין ש
שיטה לשיטה קאמ' אבל מד' רוחות צריך
אבל מזוזה צריכה שרטוט בין שיטה ל
לשיטה למכין כ"כ שיטין באלפא ביתא כ
לכך שהפולות למדנו שתגין וזיינין ו
צ"ו ולמד סדר כתיבתם דתני' במכילת'
ארכינו פרשיו' שבתפלין צריך
לכתבן כסדרן כתבן שלא כסדרן הרי אלו
יגנזו פי' כסדרן כסדר שכתובים בתורה
לכתוב בתחלה קדש לי ואחריו והיה כי ו
יביאך בבא אל פרעה ואחרין שמע בספר'
ואתחנן והיה אם שמוע בפרשת עקב אם
טעה כהן אף באות אחת מספר' קדש לי
שהיא ראשונה לסדר הכתיבה כין יש ח
חלק לכתוב שאות בין אין בה על פסולו'
ויגנזו דתני' בירושלמי דמגלה תולין ו
נספרים ואין תולין בתפלין ומזוזות ת
תפלין ומזוזות שתלה בהן יגנזו ו
שמעתי כי בארץ ישראל פסלו ה"ת ש
שמעובר בזוית הבית ואולי
שמצו עלה דהיא דפטום הקטר' והלא
מי רגלים יפין לה בו' ובירוש' ובבבל אלא
שאין מכניסי ריח רע בעזר' מפני הכבוד
ופתרון אחר לזה ושגגה היא שהרי מי
רגלים ריח רע יש לו ומרחיקין מהן ד' א
אמות כדאמ' בברכות ואין כדי להכניסו
שם אבל צואת כלבים כבר הלך לאטד ו

ואין כאן ריח רע ועקר דבותה אמרי'
כגו' בשת'ייכן כגלים מזופתין דקא א
אזיל לאיבוד להעביר ריח הזפת דשרין ו
אעפ' שמלבנה ריח רע ומכאן הכתו' עם
שממני הקטרת להודיע להקריב פושעי
ישראל ועמי הארץ וקלי עולם שיחזרו ב
בתשוב' שהם לא בא זה ממקום שטנופ'
וסוף סוף בשם הוא ומי רגלים ממקום
שטנופת בא וריחם רע וזהו כלשון ר
ירושלמי דלא תלי טעמא בריח רע ואולי
שגו בכך דכתי' למען תהיה תור' יי בפיך
מן המותר בפיך גם זו שגגה דפירשה
בעלמא הוא כדאמ' כגו' במשכה והלא
קיבת עולה אסורה מקיבת נבלה ואת'
בהן פרשתו יפה טורפה היא וכ"ש קיבת
נבלה שאינה אסורה בהנאה שמותרת
אלא מפני שמעמיד אותה בקיבת עגלי
עו' דפירשייהו אסור בהנאה משום שנ
לא אסרו חכמים בשבת ובמנחות ובמס'
ש"פרי' אנא למעוטי בהמה וחיה טמאה
אבל כותבי' על גבי חיות ובהמות שאוכו'
ואפי' נבלות וטרפו' שלהן ואעפ"י שאינן
בנות אכילה ספרם לא כ"ש ועוד טעו
בהלכה פשוטה בכמה מקומות בתלמוד
דאמ' אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה ש
בשביל. ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב
לשונו זה כלבים לעבד מצואתן עורות
לכתוב בהן ס"ת תפלין ומזוזות והכה'
אינו מקפח שכר הכ"ב והם באו ומקפחי'
את שכרם ופוסלים ס"ת וגם בכתיבתן
בהגי כל ישראל לתת בריו סחריית, ס"א ו
קנקנתום דתנן יותרא דאושכפי שנקרא

שנקרא קנקנתום שנעשה מגופת גלגי ומחומץ שבהן אע"פ שהג' כתב יינן דקא אזיל לאבוד ושטת הכתיב' עפ"ה שתירו כל ישר' מערבין גופת גלגי' עבור שעור לא בס' וכן כת' ר' שרירא ז"ל : ושאלתם איך עושי' הגלגב כנייל וכמה שוקה כביר וכמה שוהה בחורף ובקיץ וכמה צרי' כל עור ועור מגופת גלגי' ואי זה קמח חטין או של שעורין וכמה מים והיאך מטילין עפצים : תשוב' כך עושי' עורו של גוילים אנו מביאי' עורות יבשים שמשירין את שערן ושורין אותן במים לבדן ומטילי' לתוכן מים ומעט גופ' גלגי' כגא שעורים ומעט מלח וסותמי' את פי הכור ומשהי' בקיץ יום א' ובחורף ג' ימי' ואין משהי' אותן יותר מזה כדי שלא יתעכלו ומוציאין א אותן ומורקין כאן מפני שקרע ואם יש קרע תופרו ומותחו על מלכן עצים ש

שמנבין ומביא מים חיים ומדיחן יפה י יפה ומביא עפצים ושוחקן או טוחנן יפה יפה ונותן לכל עור ועור שליש ליט ליטרא וליטרא של בגדד שלש עש"ה א אונקיאות בליטרא ושם מן העפצים האלו בתוכם מפני צרדין ומולקטלין מעט מים ומעריף מקום שיער עפצים יותר ממקום הבשר ועושה בכל עור ועור ג פעמים ביום ופעם השלישי שם את יתר העפצים ומעמידן בשמש כדי שיתלפנו ועוזבן עד שייבשו ומכפלן אחר כך ו ואותבן : עד כאן לשונו שעבור שעורין' בגופת גלגים כשר לס"ת האשר כתבנו ל לעיל ולא כתב להם מראה שהתכתי שנם בינוי שהלם לא שאלנו אם ש"א מותר לעבד בגופת גלגים כי דבר פשוט היה להם כי אם כדי שעבור שאלו לו ועל זה השיבם הגאון ז"ל : בריך רחמנא דסייען

עד' הנה עזרנו השם והשלמנו אמרי נפך ספיר ויהלום של הרב המובהק מהר"ר אברהם בן נתן הירחי ז"ל הוא אשר הורה בטוב סברתו והפליא לדבר בספרו ה ספר הלז לא יערכנו זהב וזכוכית יאמרו הקונים אותו יען כמצא בו אורח חיים שובע שמחות מכל אשר יצטרך האדם וחי בו חיים נצחיים ואמת קראו מנהיג עולם לבחור ג דורך נתיבותיו נפשו משכל מכל מעיק אסורי והיתר ואסרי אנוש יחזיק בו חר כי לנחלו לו כי אחד היה אברהם ויירש ארץ חיים במפעלו ובטוב סברתו למען ירוץ קורא בו ואנחנו רבים לבו נתנם למורשה יען היותנו קהלת יעקב מפוזרים בינות העמים להיותו לנו ונבוא נפשותינו ויהא ברכה מאת השם וצדקה מאלהי ישעו הכהן והשוע כה"ר אליה זצו בכה"ר שמריה עדו ז"ל אשר החזיק ידי עושי המלאכה בהונו וממונו לעשו' רצון קונו יזכהו האל לפרפים ולברכין תורה בישראל אמן : ונשלם זה ב' ח' ימים לחדש תמוז שנת הרע"ט בקושטנטינא רבתי אשר היא תחת ממשלת אדוננו השולטן שלים ירום הודו ותנשא מלכותו בימיו ובימינו תושע יהודה ויר"א

בהצעיר במשכי שבט ועט ברזל ועפרת שלמה בן הכ"ר מזל טוב זלה"ה